

Arnold Bennett

clayhanger

ARNOLD BENNETT CLAYHANGER
ARNOLD BENNETT

CLAYHANGER

P.A. Watt & Son. London

Toate drepturile asupra acestei versiuni sunt rezervate Editurii UNIVERS.

Arnold Bennett în românește de CONSTANTIN VONGHIZAS

Editura Univers

București, 1977

Cartea întâi VOCAȚIA

Capitolul I 9 SFÂRȘITUL VIEȚII DE ELEV

I

Edwin Clayhanger stătea în picioare pe podul arcuit, din cărămidă roșie, de peste canalul ce desparte Bursley-ul de suburbia sa, Hiliport. În acest loc, râul Knype și canalul Mersey formau hotarul apusean al regiunii industriale a celor Cinci Orașe. Spre răsărit se profilau galeriile unor mine, tot felul de coșuri și cuptoare, rânduri-rânduri, pierzându-se în negură. Spre apus, câmpiile din Hiliport, înnegrite de fum dar cu tufișuri autentice și cărări șerpuite, urcau leneș până la creasta ascuțită pe care se înălța, ca o piatră de hotar, biserica. Dincolo de creastă, obstacol natural în calea fumului celor Cinci Orașe, se întindea fermecătorul și străvechiul târg conservator Oldeastle - și tocmai de aici, de la gimnaziul istoric din Oldeastle, se întorcea acum Edwin Clayhanger acasă. Fermecătorul și străvechiul târg conservator răspândea, e drept, învățătura în toate cele Cinci Orașe; dar în același timp, prejudecățile lui pline de o ignoranță, neabătută pricinuiseră mult rău întregului district. Cu o sută de ani în urmă, canalul putuse fi construit abia după o luptă crâncenă în Parlament între industrie și fermecătorul și străvechiul târg, care socotea canalul drept o amenințare a importanței sale ca centru de comunicații. Cu cincizeci de ani în urmă, fermecătorul și străvechiul târg reușise să silească cea mai mare linie de cale ferată din Anglia să

treacă prin regiuni nepopulate, la cinci mile distanță, în loc să străbată cele Cinci Orașe, numai pentru că însăși ideea unei căi ferate i se păruse îngrozitoare. Iar astăzi, lumea se întreabă de ce oare cele Cinci Orașe, având în fine o rețea proprie de cale ferată, se caracterizează printr-un provincialism excesiv. Aceste amănunte interesante au foarte mult de-a face cu povestea lui Edwin Clayhanger, după cum au de-a face și cu povestea fiecăruia dintre cele două sute de mii de suflete ce trăiesc în cele Cinci Orașe. Oldeastle nici nu bănuia ce uriașe urmări va avea sublima sa imbecilitate.

Era într-o răcoroasă zi de vineri, din luna iulie a anului 1872. Canalul, care tăia câmpia de la miazănoapte la miazăzi, răstrângea cerul albastru presărat de nori albi. Dinspre miazănoapte se apropia de pod un șlep lung și îngust, acoperit cu prelate; un vas asemănător, târându-se greoi, se apropia de pod dinspre miazăzi. Cărarea de edec era o mocirlă de noroi cafeniu cleios, căci ploile din anul acela bătuseră toate recordurile de un secol și jumătate. Cu vreo treizeci de metri în fața fiecărui vas, o gloabă numai piele și os se opintea cât putea, prin noroiul mocirlos. Strădania unuia dintre dobitoace era susținută întruna de o copiliță de vreo șapte ani, desculță, care-l plesnea puternic cu biciul peste picioarele strâmbe și noduroase. Zdrențăroasa fetiță țopăia în jurul calului costeliv, prin noroiul adânc, cu bucuria simplă a unuia răsplătit pentru bună pur tar adându-i - se dreptul să folosească pentru întâia dată, fără opreliști, un bici.

II

Edwin, cu coatele pe parapetul de piatră al podului, privea nepăsător la spectacolul pe care-l ofereau fetița, biciul și gloaba costelivă. Nu era insensibil la aspectele hazlii ale vieții, dar mintea îi era preocupată de probleme grave și grele. În ziua. aceea terminase școala, iar ceea ce-i vedeau ochii - așa cum stătea aplecat pe pod - nu era un

dobitoc blând și o fetiță ȋopăind încântată, ci complexitatea lumii și presimțirea problemelor ei care se vor năpusti asupra-i. Slab, stângaci, neîngrijit, blond, cu hainele-îtivite cu șnur negru atât de ponosite, cu ghiozdanul atârnat de umăr, ticsit pentru ultima dată cu cărți de școală, și purtând peste părul lucios și zbârlit o șapcă pleostită - cu căptușeala desprinsă la ceafă, avea aspectul nostalgic al nevinovăției și simplității, care se întâlnește la majoritatea băieților de șaisprezece ani. Părea aproape o rușine, părea chiar tragic, ca această ființă naivă și simplă, cu ochii sinceri și prietenoși, atât de dornici să dea crezare aparențelor, această ființă neîntinată de încercările lumești, să se transforme curând **îintr-un** bărbat - prudent, neîncrezător, perfid. Ochii unui vârstnic nu ar fi putut decât să plângă văzând simplitatea ochilor lui.

Dar această imagine a unui Edwin nevinovat și melancolic l-ar fi făcut fără îndoială pe Edwin să râdă! Urmașe șapte ani la școală și se socotea un fel de brută înrăită, fără niciun fel de iluzii. Iar uneori își zicea că ar putea judeca lumea mai bine decât mulți dintre muritorii din jurul său.

— Salut, Duminică! murmură el, fără să-și întoarcă privirea.

Un alt băiat, puțin mai mic și mai scund, cu hainele parcă și mai ponosite, ajunsese și el pe pod, și se rezema acum cu spatele de parapetul pe care Edwin își sprijinea coatele. Avea ochi chiar și mai sinceri și mai deschiși decât ai lui Edwin, iar buzele păreau să stea în permanență întredeschise, **îintr-un** zâmbet binevoitor. Se numea Charlie Orgreave, dar la școală i se spunea numai „Duminică”, și nimeni nu putea să dea vreo explicație plauzibilă a felului cum se ajunsese la această poreclă. Originea ei se pierdea în epoca preistorică a copilăriei. El și cu Edwin erau prieteni buni de ani de zile. Nu-și făcuseră jurăminte cumplite de credință; nu înființaseră o

asociație secretă; nici măcar nu-și înțepaseră brațul ca să scrie anumite cuvinte cu sânge - ritualuri obișnuite doar la Harrow, și poate și la liceul din Oldeastle care imită pe cei de la Harrow. Prietenia lor însemna, în primul rând, că-și petreceau o mare parte din timp împreună, bucurându-se fiecare, instinctiv și inconștient, de simpla prezență a celuilalt, și că, în încăierările băieților, se susțineau întotdeauna unul pe altul, oricât de multă rea credință intelectuală presupunea asta.

— Pariez că al meu ajunge primul la Jood, zise Duminică.

Cu o mișcare dibace a umerilor, se așază astfel încât parapetul să sprijine greutatea ghiozdanului. Edwin Clayhanger se întoarce încet și-și dădu seama că „al meu” însemna pentru Duminică șlepul care venea dinspre miazăzi.

— Calul sau vasul? Întrebă Edwin.

— Botul vasului, bineînțeles.

— Bine, zise Edwin, după ce-i cercetă atent pe cei doi concurenți inconștienți (bizuindu-se și pe ajutorul fetei cu biciul). N-am nimic împotrivă să fac prinsoare pe cinci bile.

— Asta-i bună! sări ca ars Duminică. Am zis că n-o să mai facem niciodată prinsoare pe mai puțin de zece bile, știi bine.

— Da, dar... zise Edwin șovăind.

— Dar, ce?

— Foarte bine. Atunci, pe zece, încuviință Edwin. Dar nu-i drept. Ai un avans prea mare asupra mea.

— Vax! zise Duminică, cu hotărâre.

În pronunțarea acestui cuvânt apărură clar diferențe dintre accentul său și al lui Edwin. Vorbirea lui Duminică era mai puțin locală; pronunța cuvintele mai repezit și consoanele i se îmbulzeau într-un fel care lui Edwin îi era cu totul inaccesibil. Accentul lui Duminică era mai

neîngrijit decât al lui, după cum îi era și îmbrăcămintea. Era limpede că Duminică avea pe cineva acasă care nu învățase arta vorbirii în cele Cinef Orașe.

III

Duminică începu să schițeze un plan, în care figura și scuiatul perpendicular, pentru a se vedea cu precizie care era câștigătorul; și probabil că ar fi urmat o dispută complicată, dacă nu **s**-ar fi văzut imediat că vasul lui Edwin va fi întrecut cu mult, în ciuda străduințelor voioase ale fetei. Se pare că gloaba mai curând ar fi preferat să moară decât să abandoneze, și nu se prăbușea doar din îndărătnicie. Edwin îi înmână prietenului său cele zece bile, chiar înainte ca celălalt vas să fi ajuns la pod.

— Uite, zise el. Ia-le și pe astea, și-i mai dădu încă cinci, pe lângă cele zece - tot ce mai avea.

Nu erau bilele meschine din zilele noastre, care nu sunt decât jucării pentru țânci, ci maiestuoasele „role” negre cu pete albe, reginele bilor **într-o** eră când o mulțime de oameni practica acest joc. Edwin se uită la de aproape cu jale, așa cum stăteau în mâinile lui Duminică. Păreau niște avuții uriașe, și Edwin se simți ea un condamnat la moarte împărțindu-și bijuteriile pe eșafod. Apoi se auzi un zornăit, și buzunarul lui Duminică se umflă și mai tare. - i

Vasul învingător, încărcat cu coșuiji pline cu oale, precedat cu mult de calul său, lunecă pe sub pod și se îndreaptă spre miazănoapte, către mare. Și apoi învinsul, având la pupă pe tatăl și pe mama fetei, pe frații și surorile ei, bucătăria, sufrageria și dormitorul ei, coșul fumegând, amintirile și tot ce era al ei, lunecă pe sub chipurile îndreptate în jos ale băieților, în timp ce biciul se auzea plesnind departe, dincolo de pod. Printre gprelatele înălbite, se putea vedea că pântecul adânc al vaâului era plin cu argilă.

— De unde vine argila aia de colo? întrebă Edwin.

Căci nu numai că îl cuprinsese cu adevărat curiozitatea, dar se cuvenea acum să se poarte ca un bărbat și să pună multe întrebări.

— Runcorn, făcu Duminică, cu dispreț. Nu vezi că scrie pe tot vasul?

— De ce aduc argilă tocmai de la Runcorn?!

— N-o aduc de la Runcorn. O aduc din Cornwall. Vine pe mare, pricepi?... și râse.

— Cine ți-a spus? întrebă Edwin, răstit.

— Oricine știe! zise Duminică pe un ton de superioritate, dar continuând să-și păstreze zâmbetul vesel.

— Mi se pare al dracului de caraghios, murmură Edwin după o clipă de gândire, să aduci argilă de atât de departe, ca să fabrici ceramică aici. De ce au ales tocmai locul *ăsta* în care să fabrice ceramica? Credeam că...

— Oh! Hai să mergem! i-o reteză scurt Duminică. E trecut de unu!

IV

O porniră pe malul lung, de la canal la Manor Farm, până în punctul cel mai înalt, unde drumurile li se despărteau; de aici o cărare ducea direct la Bleakridge, unde stătea Orgreave, iar cealaltă cobora, cotit, prin pășuni părăsite, chiar până în Bursley. De obicei aici se despărteau fără o vorbă, mândri~~ndu~~-se de muțenia lor spartană, și fără îndoială că tot astfel ar fi făcut și azi, deși era neîndoielnic ultimul lor drum împreună ca elevi. Dar deodată...

— Stai așa! strigă Duminică.

Spre miazăzi, la depărtare de vreo milă și jtimătate, prin trâmbele de fum de la uzinele metalurgice Cauldon, izbucni o strălucire galbenă pe care nici soarele capricios n-o putu șterge, și apoi două șuvoaie de foc țâșniră revărsân~~du~~-se ~~într~~-o mie de nuanțe delicate și frumoase pe coasta unui munte de deșeuri. La uzinele metalurgice

Cauldon se descărcau câteva tone de zgură topită. Cele două râuri se stingeau încet, printre norii de fum. Se înroșiră și apoi se șterseră, de credeai că „dispăruseră, pe urmă iarăși apărură, din nou pieriră din vedere, ca să reapară o clipă, ajutate de un nor care acoperi soarele; după care frumusețea lor efemeră, dar încântătoare se stinse pentru totdeauna.

— Acum! zise Edwin scurt.

— Un minut și zece secunde, zise Duminică, ce-și scosese ceasul, o mașinărie de neprețuit, cu secundar central. Pe legea mea! A fost grozav!

O clipă mai târziu, doi băieți mai mici, amândoi cu ghiozdane, își făcură apariția pe creasta malului, venind dinspre canal.

— Să așteptăm un pic, zise Duminică, dar cum cei doi băiețași nu dădeau semne să se grăbească, le strigă peste întinderea acoperită cu zgură care-i despărțea: Fuga!

Amândoi o porniră în fugă. Erau frații lui mai mici, Johnnie și Jimmie.

— Luați asta și ștergeți-o! le porunci el, scoțându-și peste cap cureaua ghiozdanului când puștii se apropiară. Cu o tăcere resemnată, cei doi se supuseră tiranului surâzător.

— Ce-ai de gând să faci? întrebă Edwin.

— Te conduc puțin.

— Dar parcă spuneai că mori de foame.

— O să mănânc trei felii de friptură, în loc de rația mea obișnuită de două, zise Duminică nepăsător.

Edwin era mișcat. Iar Duminică se simțea mișcat la rândul lui, fiindcă știa că-l mișcase pe Edwin. La urma urmei, era o împrajurare solemnă. Dar niciunul dintre ei nu voia să recunoască pe față că solemnitatea prilejului îi afectase: De aceea, mai întâi unul și apoi celălalt începură să arunce din toate puterile cu pietre, spintecând oglinda celui mai mare dintre cele trei iazuri care făceau faima

Manor Farm-ului. După **ce**-și dovediră astfel că ziua nu se deosebea în nicio privință de orice altă zi de la sfârșitul orelor de clasă, o porniră mai departe. /

În stânga lor se vedeau două galerii de mină, cu roțile lor duble învârtindu-se cu iuțeală și fără zgomot, cu sala mașinilor pufăind, cu toate vagonetele și utilajele, trebuincioase **într-o** mină destul de mare de minereu de fier. În dreapta se afla o fermă surprinzătoare, cu hambare, căpițe și lanuri de grâu, părând cu totul neașteptată, de-a dreptul stingheră, în acest îmbâcsit peisaj industrial. În față, pe o colină micuță în valea uriașă, se întindea arhitectura cărămizie a Bursley-ului - coșuri înalte și furnale pântecoase, școli, piața cea nouă, turla cenușie a vechii biserici, clopotnița înaltă a bisericii evanghelice, clopotnița joasă a bisericii catolice, capelele purpurii și șirurile de căsuțe roșii cu hornuri gălbui, și îngerul auriu de pe primăria înnegrită, înălțându-se deasupra tuturor. Nuanțele domoale de brun roșcat și de roșu ale peisajului, brăzdat de trâmbele fluturânde de fum, se armonizau de minune cu fâșiile albastrii ale cerului. Era într-adevăr frumos, dar nimeni nu-și dădea seama.

Băieții coborâră fără să scoată o vorbă prin pășunile prin care, **ici-colo**, câte un cal păștea iarba mărunță. La podul de cale ferată, pe unde o ramificație a liniei miniere trecea pe deasupra drumului, schimbară câteva cuvinte cu muncitorii care jucau mereu acolo rișca la ora prânzului; iar Duminică mai adăugă ceva la colecția de cioturi și pietre îngrămădite pe bordura de jos a traverselor scurte de fier. Băiatul acesta ciudat se jurase să pună zece mii de pietre pe borduri până va muri, sau „naiba-să-mă-ia”. De aceea îi și zicea uneori Edwin „Naiba-să-mă-ia”. Ceva mai departe, prin porțile deschise ale unei fabrici, se vedeau șase bărbați jucând nobilul joc al bilelor pe un petec neted de pământ de lângă basculă. Acești șase bărbați erau domnii Ford, Carter și Udall, cei trei asociați, proprietari ai

fabricii, împreună cu trei dintre salariații lor. Erau jucători de bile vestiți, și băieții se opriră să-i privească cum, cu genunchiul la pământ, aruncau bilele, cu degetele noduroase, cu o forță și precizie ca de tun, așa cum niciunul dintre băieți n-ar fi sperat să izbutească vreodată... Ei, drace!” mormăi Edwin fără voce, când văzu reușind o lovitură imposibilă; și jucătorul bărbos, încântat de omagiul băiatului, își răsuci și mai strâns șorțul alb în jurul mijlocului. Totuși, Edwin nu se gândea la joc. Se gândea la bătălia care-l aștepta, și cum i se micșoraseră șansele prin faptul că la ultimul examen Charlie Orgreave, mai mic decât el cu un an, îl înlăturase de pe locul al doilea pe școală. Situația școlară din buzunarul său, spunea: „Locul în clasă pe trimestrul următor: al treilea”; și doar el fusese al doilea de la începutul anului. Firește, pentru el nu va mai exista „trimestrul următor”, dar situația rămânea. Un băiat ce trebuie să dea piept cu temutul inamic care este tatăl său nu-și poate îngădui să fie handicapat chiar de un astfel de fleac cum ar fi o situație școlară fără nicio legătură cu lupta.

Brusc, Charlie Orgreave dădu scurt din cap și plecă, cu o voioșie nepăsătoare, socotind fără îndoială că dacă l-ar fi însoțit mai departe ar fi dat dovadă de un sentimentalism de domnișoară. Edwin dădu și el din cap, tot atât de scurt, și porni încet spre labirintul străzilor din Bursley. Gândul din inima sa era: „Ei, acu-i acu. Trebuie să fac față singur!” Și simțea că nu numai tatăl său, ci universul întreg era coalizat împotriva lui.

Capitolul II o FLACĂRĂ

I

Feluritele împrejurări pe care societatea le pune la îndemâna părinților acționaseră într-un fel sau altul asupra lui Edwin cel puțin zece ani, pregătindu-l tocmai pentru ziua aceasta când trebuia să păsească în lume. De aceea, momentul trebuie socotit dramatic, primul moment

crucial al unei experiențe pregătite îndelung și cu grijă. După cum se spune, cunoașterea este armura și arma celui care se pregătește să înfrunte viața, și mulți. oameni căutasera ani de zile la rând să-l înzestreze cu cunoaștere. De altfel, primise „o bună învățătură” - sau chiar, după cum spuneau unii, „o învățătură foarte solidă”; firește, o cunoaștere - atât de completă pe cât poate fi dobândită în provincie, căci programa analitică de la liceul din Oldeastle era mai puțin în concordanță cu bunul-simț decât cea de la gimnaziu.

În orice caz, nu știa nimic despre științele naturale și îndeosebi despre sine însuși, despre mecanismul trupului și al minții, prin care personalitatea sa trebuia să se manifeste și să se realizeze. Niciun cuvânt de lămurire asupra fiziologiei sau psihologiei nu-i fusese suflat vreodată, și nimeni din jurul său nu se gândise vreodată că o astfel de lămurire i-ar fi necesară. Și la fel cum nimeni nu încercase să-i explice tainele pe care le ducea cu sine pe sub învelișul frumos al pielii, tot astfel nimeni nu încercase să-i explice tainele de care era înconjurat, fie pe calea mistică a religiei, fie pe cea rațională a filosofiei. Niciodată la capelă sau la școala duminicală nu fuseseră înfruntate problemele mai complicate. Cât despre filosofie, băiatul nu avea nici cea mai mică idee ce ar putea însemna, își închipuia că un filosof este un om care se descurcă cum poate **într-o** profesiune infectă, și nu auzise niciodată folosindu-se cuvântul în vreun alt sens. Avea o mare capacitate de curiozitate intelectuală, dar nimeni nu se gândise să i-o stimuleze, nici măcar **șoptindu-i** în treacăt că cele mai minunate minți ale omenirii încercau de vreo douăzeci și cinci de veacuri să sistematizeze aceste taine. Despre fizică nu i se spusese nimic, decât poate ceva complet denaturat, în sensul că gravitația este o forță care atrage obiectele spre centrul pământului. În materie de chimie, i se demonstrase practic de zeci de ori

și i se ceruse să nu uite niciodată marele adevăr fundamental că ăodiul și potasiul se aprind fășâind pe suprafața apei. Despre geologie nu știa absolut nimic, deși trăia **într-o** regiune care depindea în întregime de o folosire științifică a cunoștințelor geologice și cu toate că însuși Oldeastle își datora existența unei ciudățenii a scoarței terestre pe care geologii o numesc „falie”.

II

Geografia fusese una din părțile sale tari. Știa pe de rost râurile din Asia și principalele produse ale Uruguayului; și putea spune capitalele aproape ale tuturor statelor americane. Dar nu i se vorbise nici cinci minute despre geografia regiunii sale, despre care nu știa nimic: nu-i cunoștea nici granițele, nici râurile și nici caracteristicile solului. Ar fi putut desena o hartă a fluviului Orinoco, dar n-ar fi putut găsi râul Trent nici dacă l-ar fi căutat o zi întreagă; nici măcar nu știa de unde vine apa pe care o bea. Că împrejurările geografice pot influența istoria nu avea habar, și nici nu bănuia că istoria poate influența nemijlocit viața modernă, sau chiar propria lui viață. Pentru el, istoria atârna incoerentă și inconsistentă undeva în aer. În cursul vieții lui de școlar se apropiase de mai multe ori de secolul al nouăsprezecelea, dar i se păruse că, din pricini administrative, era târât mereu înapoi în evul mediu. O dată, „ajunseseră” până la vremea copilăriei tatălui său, și în legătură cu această perioadă aflase că „mari nemulțumiri predominau în rândul clasei muncitoare, care era condusă de demagogi răuvoitori” etc. Dar în trimestrul următor reveniseră la Henric al VIII-lea, care era „un războinic și un om de stat abil”, dar „nefericit în relațiile sale familiale”; și tot astfel, până la Elizabeta, care „a fost ponegriță ca puțini alți suverani, dar al cărei caracter apare neîntinat după o examinare mai amănunțită”. Într-adevăr, istoria se rezuma la o serie de evenimente mai mult sau mai puțin

sângeroase, grupate arbitrar în jurul unor nume care trebuiau identificate cu ajutorul unor numere. Nu ştia de fapt nimic, care să nu fie neesențial sau anecdotic, din felul cum se desfășurase viața națiunii sau cum se încleștaseră națiunile. Nu-și putea aminti prevederile din Magna Charta, dar reținuse pe vecie că fusese semnată **într-o** localitate cu numele amuzant de Runnymede. Și singurul fapt care i se întipărise în memorie despre bătălia de la Waterloo era că se dăduse **într-o** duminică.

Și cum nu învățase absolut nimic despre economie politică sau despre logică, fiind astfel la cheremul primului sofism agreabil care i-ar fi putut cuceri imaginați -, lipsa lui de pregătire pentru a deveni un cetățean atingea aproape perfecțiunea.

III

Nimeni nu-l pregătise, nimănui nici nu-i trecuse prin cap să-l pregătească să se bucure de pământ, de aer, de soare și stele, de tovărășia altor semeni și de singurătate. Simțul naturii nu-i fusese niciodată încurajat, nici măcar nu i se pomenise despre el. Nu ştia cum să se uite la un peisaj și nici la cer. Despre plante și arbori era la fel de ignorant ca și despre astronomie. Nu se gândise niciodată de ce zilele sunt mai lungi vara, și bănuia doar vag că frigul iernii se datora unei depărtări mai mari a pământului de soare. Totuși, învățase că Saturn are un inel și, uneori, fără să-și dea seama, îl căuta pe firmament, ca pe o tavă de ceai.

Despre artă și științe umanistice nu învățase nimic. Nu văzuse niciodată un tablou sau o statuie de valoare, nici nu auzise vreo orchestră mare sau un mare solist; nu avea habar că arhitectura era o artă și că putea să emoționeze oamenii, deși îl mișca **într-un** mod ciudat. Despre arta literaturii engleze, sau a oricărei alte literaturi, de asemenea nu ştia nimic. Dar cunoștea înțelesul câtorva fraze învechite din câteva piese de

Shakespeare. Nu învățase să se exprime în nicio altă limbă, dar prin exerciții stăruitoare ajunsese atât de erudit în morfologie și sintaxă, încât putea diseca și analiza cu o superbă siguranță cele mai măiestrite fraze din Milton, Vergiliu și Racine. Această îndemânare, împreună cu o egală pricepere în utilizarea proprietăților elementare ale numerelor și figurilor geometrice, erau cele mai strălucite realizări ale îndelungatei sale instruiți.

Și acum, iată că învățătura sa luase sfârșit. Îl costase pe tatăl său douăzeci și opt de șilingi pe trimestru, adică patru guinee pe an, și nicio altă bătaie de cap. În tinerețe, tatăl său cheltuise mult mai mulți bani și infinit mai multă preocupare pentru creșterea unui câine. Tatăl său obținuse succese eu câinii, din cauză că-i tratase ca pe niște oameni. Dar nu-i trecuse prin minte, și nici altcuiva care ar fi avut căderea, să-l trateze și pe Edwin ca pe un om. Cu toate acestea, nu trebuie crezut că tatăl lui Edwin era o brută împietrită și fără conștiință, și Edwin un martir al neglijării. Bătrânul Clayhanger era, dimpotrivă, un părinte obișnuit, un om onest și respectabil, care îi dăduse fiului său posibilitatea să capete o învățătură foarte solidă, iar această învățătură foarte solidă trebuia să-i înlesnească lui Edwin intrarea în viață.

IV

Firește, Edwin era foarte departe de a-și da seama cât de imperfectă îi e înzestrarea pentru a păși în viață; totuși, îl încerca o oarecare neliniște. Îl tulbura mai ales acel amănunt din cursul discuției, când pusese rămașag care șlep va ajunge primul. Era uluit, gândindu-se că putuse să rămână, până la vârsta lui, atât de neștiutor în legătură cu proveniența argilei din care se fabricau „hârburile” districtului său natal. Faptul că Duminică a putut să i-o spună nu-l făcea să se simtă câtuși de puțin rușinat, căci își dăduse seama din însuflețirea prietenului că Duminică nu făcea decât să repete ceva ce aflase de

curând, cu totul întâmplător. Cunoștea orice nuanță a glasului lui Duminică; și mai știa și că mintea lui Duminică nu e în general mai înzestrată decât a lui. Dar mai era ceva: Duminică era mulțumit cu fărâma sa de cunoaștere întâmplătoare. Edwin nu. Edwin voia să știe - dacă argila din care se făcea ceramica nu se găsea în cele Cinci Orașe, atunci pentru ce cele Cinci Orașe deveniseră un mare centru al industriei ceramice? De ce nu se fabrica ceramica în sud, de unde venea argila? Nu putea găsi niciun răspuns la această enigmă, nici vreun mijloc de a ajunge singur la vreun răspuns. Avea simțământul că ar fi trebuit să poată găsi răspunsul, la fel cum știa să rezolve o ecuație.

Nu dădea vina pe educația primită; nici măcar nu se gândea limpede la toate acestea. Dar, la fel cum o femeie care, nesimțindu-se prea bine, e speriată de cancer, tot astfel și lui Edwin îi era oarecum teamă că putea să fie ceva fundamental nesolid în solida lui învățătură. Și avea remușcări pentru toate chiulurile de care se făcuse vinovat în toți anii de școală. Clătină din cap solemn în fața chiulului imens și aproape universal care continua la nesfârșit. Nu putea absolve de acest păcat rușinos decât doar pe trei sau patru băieți, dintre sutele pe care-i cunoscuse. Și tot ce putea spune în favoarea sa era că mulți erau chiar și mai proști decât Edwin Clayhanger. Nu numai băieții, dar și profesorii erau păcătoși. Doar pe doi profesori îi respecta fără rezerve, pentru că se ridicaseră cu conștiinciozitate până la exigențele cerute, deși unul dintre ei era o brută nesuferită. Toată deșteptăciunea, priceperea, prefăcătoră, nesinceritatea, incapacitatea, vanitatea și incorectitudinea celorlalți i se dezvăluia, și el îi judeca doar prin forța caracterului. Un profesor ar putea mai curând să înșele pe Dumnezeu decât pe un elev, care îl privește zi de zi cu ochiul necruțător al tinereții.

„Toate astea trebuie să se sfârșească acum!” își zise

el, înțelegând tot ce se putea cuprinde în cuvântul „chiul”.

V

Era nemaipomenit de serios. Tot atât de serios ca un reformator. Prin**tr**-un singur act imperios de gândire, **s**-ar fi putut transforma în bărbat și ar fi schimbat imperfecțiunea în perfecțiune. Dorea - și era o adevărată pasiune în dorința lui - să facă tot posibilul, să se istovească făcând tot posibilul, ca să trăiască în acord cu conștiința lui. Nu știa de ce era în stare și nici ce putea să realizeze.

Nu realizarea era esența dorinței sale, ci străduința; străduința cinstită, formidabilă. Își cunoștea defectele și nu subestima greutățile care-i stăteau în fa ții; dar își zise, gând**indu**-se la tatăl său: „Va trebui să-și dea seama că vorbesc serios! Va trebui să cedeze când are să vadă ce serios sunt!” Era aproape convins că o credință pătimasă poate să miște tații, chiar dacă sunt ca niște munți.

„Am să le arăt eu!” murmură el.

Voia să spună că va arăta el lumii... Respecta lumea; îi plătea cel mai frumos omagiu. În capul lui ardea o flacără care era ca focul unui altar, un fenomen minunat, fără seamăn, mai minunat și mai fără seamăn ca orice de pe pământ. De unde izbucnise brusc flacăra aceea? După ani de incapacitate confuză, când se mulțumise cu lucruri de mâna a doua și cu incorectitudinea, flacăra izbucnește uimitor din**tr**-o scânteie ascunsă, despre care nimeni nu se gândise vreodată că se va aprinde. Izbuc nește din**tr**-o junglă umedă de nepăsări și neglijențe care nu se poate **s**-o fi alimentat. Nu există aproape nimic care **s**-o încurajeze, însăși arhitectura străzilor arată că mediul înconjurător nu a făcut nimic pentru ea: construcții dezordonate de cărămidă, ziduri cârpite cu plăci de faianță și zgură; străduțe înguste și strâmbe, ducând la ateliere și cuptoare îngrămădite de-a valma; locuințe transformate în fabrici, și fabrici transformate în locuințe, neîndemânatic, în grabă,

fiindcă nimic nu contează atâta vreme cât „merge”; pretutindeni câte ceva care trebuie să îndeplinească, prost, locul altcuiva; pe scurt, domnia lucrului de mântuială, neobrăzat, murdar și pitoresc. Chiar și Edwin nu părea să fie lăcașul cel mai nimerit pentru această flacăra ciudată. Nu numai că era neîngrijit și murdar - la vârsta lui, lipsa acestor defecte ar fi putut stârni neliniștea unui observator normal; dar chiar și gesturile și umbletul le avea neîngrijite. Nu-i păsa cum umbla. Măinile și picioarele rășchirate păreau să spună: „Ce contează, atâta timp cât ajungem acolo?” Unghiul pe care-l făcea ghiozdanul soios de-a curmezișul umerilor era o ocară pentru această flacăra. Și totuși, flacăra ardea cu o senină și teribilă puritate

E de mirare că nimeni nu văzu această flacăra trecând de-a lungul străzilor meschine, negre, învăluite în fum care se îngrămădesc în jurul bisericii St. Luke. Tot soiul de bătrâne grase și încercate de viață stăteau, în picioare sau așezate pe câte un scaun, în pragul căsuțelor lor, unele dintre ele fumând din pipă. Dar chiar și ele, care tot umblând pe la nașteri și înmormântări, erau de mulți ani în însuși miezul vieții, chiar și ele, care văzuseră mai multe decât oricine, nu vedeau acum trecând pe acolo decât un băiețandru cu părul blond și fața senină, călcând lălău și bălăbănindu-și brațele, cu o expresie aprigă și absorbită pe chipul deschis și prietenos. Unele știau că e „băiatul lui Clayhanger”, un tânăr bine crescut, semănând leit cu biata maică-sa. Știau cu toatele ce înseamnă un băiat - piele netedă pe sub „boarfe”, libertatea capricioasă a mișcărilor, nebuniile, țipetele ori duioșiile lui subite, și forța excesivă a farmecului inconștient și nostalgic. Puteau ghici toate acestea dintr-o privire. Dar nu puteau vedea flacăra tainică și sfântă a dorinței de auto-desăvârșire arzând în capul acela ciufulit. Iar dacă Edwin ar fi bănuit că cineva putea cu adevărat s-o vadă, de rușine ar fi

înăbușit-o, deși renunțarea ar fi însemnat pentru el moartea veșnică. Așa sunt tinerii din cele Cinci Orașe, poate chiar de pretutindeni.

Capitolul III INTRAREA ÎN LUME I

Edwinieși brusc din străzile dosnice, presărate cu zgură, de lângă Woodisun Bank, în Duck Square, aproape de răscrucea dintre Trafalgar Road eu Wedgwood Street. Câțiva pași mai departe, pe Woodisun Bank, cocoșii și găinile alergau în goană, cu gâturile întinse, repezindu-se din toate părțile, unele chiar zburând, la chemarea unei bătrânici care le arunca grăunțe de pe treptele tindei. Pe trotuarul îngust stătea un polițai uriaș, cu pantaloni albi, cu pușca sub braț, ca să tragă în câinii turbați; stătea de vorbă cu femeia, și capetele le erau exact la aceeași înălțime. Pe cele două portite duble de lângă casa bătrânei, era o firmă: „Atelier tipografic cu aburi. Intrarea străinilor interzisă”. Se putea auzi tocmai din Duck Square pufăitul care demonstra folosirea aburilor în acest atelier în care era interzis accesul oricărui gură-cască sau curios.

Duck Square era una dintre cele mavechi, deși nu prea impunătoare, piețe publice din Bursley. Nu se circula prin ea, fiind doar un dreptunghi în pantă, un fel de parcelă goală, cu Trafalgar Road și Wedgwood Street spre laturile exterioare, și fără nicio ieșire spre laturile interioare. Clădirile de pe laturile interioare erau scunde și umile, retrase parcă de lume, cea mai de seamă dintre ele fiind străvechiul Duck Inn, unde obișnuiau să se întâlnească lăutarii. Dar Duck Square asistase la însăși nașterea lui Trafalgar Road, acea arteră largă și dreaptă, al cărei nume îi arată și data inaugurării. Strada fusese tăiată - într-o vreme de care câțiva bătrâni își mai aminteau - pentru a lega Bursley-ul de Hanbridge. Mai înainte fuseseră acolo mai multe drumuri de căruțe, pe care Trafalgar Road le înlocuise. Unul din acestea era Woodisun Bank, care șerpuia ușor pe deal în sus și apoi la

vale în jos, alegând parcă mereu calea cea mai lungă și mai anevoioasă, până la Hanbridge; altul era Aboukir Street, cunoscut mai înainte sub numele de Warm Lane, care ajungea la Hanbridge în același fel anevoios și cotit. La întretăierea dintre Trafalgar Road și Aboukir-Street se afla hotelul Dragonului, cândva marea stație de poștalioane a orașului, de unde porneau toate drumurile. Duck Square privise timp de sute de ani poștalioanele și căruțele oprindu-se și plecând de la hotelul Dragonului. Văzuse cum „Dragonul” fusese reconstruit, la începutul epocii georgiene, din cărămidă și piatră, cu frumoase ferestre în arcadă la fiecare etaj, și văzuse chiar cum noua clădire se învechise și dobândise demnitatea pe care o dă patina vremii. Duck Square își putea aminti șirurile de catări de povară mânați de femei, „târându-se” în jos pe Woodisun Bank și pe Warm Lane; câte un catâr se prăvălea, făcând țandări oalele pe care le căra, în noroiul adânc, alunecos, aproape de netrecut, al primelor pante. Duck Square asistase la decăderea înceată a acestor drumuri, devenite simple străzi, și încă străzi sordide, și la moartea tuturor catărilor, la dispariția tuturor diligențelor și a întregului romantism de altă dată, cu nechezatul cailor năvălași și cu pocnetul bicelor; în timp ce Trafalgar Road, numai pentru că era drept și larg și cu pantă lină, se umplea de bariere și de tramvaie pe șine, trase de două gloabe. Mulți erau mândri de aceste tramvaie capitonate; dar poate că nu știau că vizitii poștalioanelor se anunțau unii pe alții care era starea drumului la cotitura din capătul lui Warm Lane (rebotezată mai târziu cu numele acela absurd, în cinstea unei bătălii din Egipt), și că Woodisun Bank (acum neobservat de nimeni, în afară doar de câțiva indivizi dubioși, de polițai și de școlari) era cândva „luat” de obicei de patru cai în galop. Istoria obiceiurilor oamenilor este bătătorită de picioare și întipărită pe pietrele acestei părți a orașului, și orășenii

pășesc nepăsători în fiecare zi peste ea, vorbind mahmuri despre prozaismul plin de fum și de urâtenie-al dezvoltării industriale. Și totuși, hotelul Dragonului, supraviețuind neatins tuturor transformărilor prin marea virtute și putere de atracție a berii, se ridică în fața lor, pentru a le reaminti de savoarea existenței omenești.

II

În colțul dinspre sud al lui Trafalgar Road și Wedgwood Street, având în față Duck Square, în dreapta hotelul Dragonului și Warm Lane, iar în stânga Woodisun Bank furișându-se pe nesimțite în jos, se înălța o clădire cu trei caturi, cu prăvălia la parter și cu fațada în Wedgwood Street. Deasupra prăvăliei cu vitrine duble se putea vedea o firmă discretă cu litere aurite: „D. Clayhanger, Tipografie și Papetărie”, dar deasupra primului etaj atârna o firmă mai nouă, mult mai mare, pe care scria doar „Tipografie cu aburi”. Toată zidăria fațadei era zugrăvită în galben, și se vedea că fusese vopsită în galben de mai multe ori; lemnăria ferestrelor cu geamuri groase era de un verde închis, aproape negru. Ferestrele de sus erau scunde, aproape pătrate, unele murdare, dar altele curate și cu perdele, având pervazuri și arhitrave proeminente. Bârnela ieșite în afară, de la baza acoperișului, erau ușor curbate din cauza greutateii; la fiecare capăt al crestei acoperișului se înălțau câte două perechi de coșuri, fiecare cu câte trei hornuri de un cămăzuiu aprins. Uriașa inscripție „Tipografie cu aburi” putea fi văzută de la ferestrele „Dragonului”, de la intrarea marii capele wesleyene aflate ceva mai sus pe deal, de la clubul conservator și de pe terenul de sport din vârful dealului; cât despre Duck Square, din ea nu se mai vedea aproape nimic altceva. Vitrina din stânga era împodobită ademenitor cu tot felul de obiecte de scris și citit, expunând ici-colo și câteva tablouri trandafirii cu tinere englezoaice ideale; vitrina din dreapta era urâtă, și

încărcată cu registre, cerneluri și felurite mostre de scriere tipografică.

III

În pragul ușii arcuite dintre vitrine stăteau de vorbă doi bărbați, unul între două vârste, iar celălalt bătrân, unul cu capul gol, iar celălalt cu joben. Vorbeau fără stânjeneală, domol, cu gesturi firești, cel mai tânăr uitându-se în jos cu un zâmbet respectuos spre cel mai bătrân, iar acesta privind în sus cu bunăvoință spre bărbatul mai tânăr. Se putea vedea că deși începuseră prin a discuta afaceri, trecuseră acum la un subiect la ordinea zilei. Firește, în vremea asta afacerile mergeau înainte, prăvălia funcționa, presele din dosul prăvăliei erau acționate cu aburi, așa cum spunea firma; ieși un client, pe care proprietarul îl salută scurt când trecu pe lângă el; o fată cu un șorțuleț de flanelă peste un șorț mai mare de bumbac intră sfioasă în prăvălie. Negustoria mărunță, liniștită, a unui orașel de provincie mergea înainte, picătură cu picătură și articol cu articol, până când, la sfârșitul săptămânii, se vedea că așa-zisele nimicuri formau mijlocul de trai pentru aproape zece oameni. Și nimeni nu părea să observe cât de interesantă era această succesiune de activități, acest du-te-vino de bani, această fluctuație lentă de reputații și averi, întinzându-se de la un secol la al doilea și îndreptându-se apoi spre al treilea! În locul acesta se tipărea, deși nu cu forța aburilor, încă din timpul Revoluției Franceze. În locul acesta fuseseră imprimate cu trudă și cu priceperea mâinilor biblii și manuale de botanică ilustrate, pe care vânzătorii ambulanți le purtaseră pe spinările catârilor prin toată țara; dar nimeni nu vedea astăzi pic de romantism în pufăitul nevăzutului motor cu aburi, care multiplica acum cataloage și hârtii cu antet, exact în același loc, dar cu o viteză de o sută de ori mai mare.

Cel mai tânăr și mai înalt dintre cei doi bărbați ce

stăteau de vorbă în pragul ușii era Darius Clayhanger, tatăl lui Edwin și primul tipograf care a introdus mașinile cu aburi în Bursley. Pe atunci încă nu avea patruzeci și cinci de ani, dar părea mai bătrân. Era îmbrăcat în negru, cu un plastron amplu și o cravată neagră subțire, legată **într-un** nod ascuțit; la încheieturile mâinilor avea manșete înguste care, din cauza mânecilor prea scurte ale hainei de alpaca, se vedeau chiar și atunci când Darius Clayhanger își vâra adânc mâinile în buzunarele pantalonilor. Nu erau chiar murdare aceste manșete, și nici plastronul ori gulerul rășfrânt și ascuțit, dar toată rufăria părea că n-ar mai putea fi purtată a doua zi. Rufăria lui Clayhanger arăta întotdeauna astfel, nici murdară, dar nici curată; și apoi, părea să fie îmbrăcat veșnic în același costum, mereu pe punctul de a se jerpeli, dar niciodată jerpelit cu totul. Pantalonii erau totdeauna boțiți, vesta lăsa să se vadă conturul lustruit al tuturor obiectelor din buzunare, și avea câteva pete mici pe pieptar (dar numai câteva), iar nasturele de jos abia se ținea. Haina, ușor decolorată la guler și roasă la manșete, parcă fusese turnată pe el; îți venea să crezi că crescuse odată cu el și se lărgise pe burtă. Capul era puțin chel în creștet, dar avea încă destul păr castaniu și cărunț la spate și în părți, iar mustața pe oală, care-l făcea să semene cu o focă, era abundentă și sfidătoare - o mustață plină de personalitate, în contradicție cu totala placiditate a bărbiei prost rase. Darius Clayhanger avea obiceiul, când se gândea la ceva sau era furios, să-și muște cu dinții buza de jos, tic care adăuga și mai multă importanță mustății. Picioarele încălțate în ghete grosolane, le ținea depărtate, înfipite la vreo jumătate de metru unul de celălalt. Cu coatele scoase în afară și cu capul înclinat **într-o** parte, îl asculta pe însoțitorul său și-i răspundea cu o mină când nerăbdătoare, când șireată, când vădit respectuoasă.

Cel mai în vârstă, domnul Shushions, părea să fie

foarte bătrân. Era unul dintre oamenii despre care se spune în concluzie că sunt foarte bătrâni. Părea tot timpul ocupat cu îndeplinirea mișcărilor fizice pe care le executăm fără măcar să ne gândim la ele, încât fiecare» din ele devenea o adevărată ispravă. Se legăna pe picioare cu un efort conștient; își îndrepta cu grijă mâna tremurătoareși noduroasă spre barbă, ca **s-o** mângâie. Când își aduna gândurile **într-o** frază și o rostea, cu glasul slab și tremurat, părea să fi făcut ceva uimitor: asculta cu atenție, de parcă ar fi vorbit **într-o** limbă străină abia învățată; și când nu avea altceva de făcut, urmărea cu atenție o treabă atât de serioasă ca respirația. Purta o antică cravată neagră de mătase, și mai demodată decât remarcabila lui pălărie, iar pantalonii erau foarte strâmți pe picior. Supraviețuise **într-o** altă epocă, mai fericită decât a sa.

IV

Edwin, cu ghiozdanul greu pe umeri, găsi ușa astupată de trupurile celor doi bărbați. Șovăi, cu un zâmbet amabil și sfios, simțind, așa cum i se întâmpla adesea în prezența tatălui său, că ar trebui să se scuze pentru că există, dar, în același timp, spun**ându-**și furios că e un idiot să gândească astfel. Darius Clayhanger îi răspunse, aplecând capul spre umăr, distrat dar nu fără o neașteptată bunăvoință.

— Iată-l, zise el scurt.

Edwin fu surprins să constate o notă de mândrie în glasul tatălui său.

Mărunțelul domn Shushions se întoarse încet și își ridică privirea spre fața lui Edwin (căci era mai scund chiar și decât băiatul), și înțelese treptat că Edwin era fiul tatălui său.

— Asta-i feciorul tău, Darius? întrebă el, și ochii bătrâni străluceau.

Edwin nu auzise aproape niciodată pe cineva

adresându-se tatălui său pe numele de botez.

Darius încuviință din cap; și apoi Edwin, văzând mâna bătrânului întinzându-se spre el, își scoase șapca și-i luă mâna. Fragilitatea caldă și netedă a pielii și slăbiciunea înfrigurată, tremurătoare a străngerii ușoare, îl izbiră. Edwin nu-l mai văzuse până atunci pe domnul Shushions.

— Nu, nu, dragul meu, rosti tremurat bătrânul, nu-ți descoperi capul în fața mea... nu în fața mea! Eu sunt de modă veche. Eh, sunt tare bucuros că te văd!

Ținea mâna lui Edwin și se uita lung la el, cu fața-i zbârcită transfigurată de o emoție solemnă. Se întoarse apoi încet spre Darius, regăsindu-și stăpânirea de sine.

— Ai un băiat minunat, Darius!... Un băiat minunat și cuminte!

— Da... da! zise Darius cu glas răgușit, și Edwin rămase uimit când înțelese că e într-o stare de agitație asemănătoare cu cea a domnului Shushions.

Bărbații se uitară lung unul la altul; Edwin privea în pământ și la alte obiecte neînsuflețite.

— Edwin, zise brusc tatăl său, fugi și cere-i lui Big ¹James șpaltul cu imnul pentru biserica metodistă primitivă²; da, e un băiat bun.

Și Edwin o zbughi prin prăvălia întunecoasă, ca și cum ar fi scăpat din cușcă, iar în treacăt își aruncă ghiozdanul pe un balot de marfă.

V

Nu înțelegea nimic din întâlnirea aceea; nici de unde provenea stima pe care tatăl său i-o arăta bătrânului, nici ce anume pricinuisese ciudata emoție a tatălui său. Pentru el bătrânul nu era decât un prostănac ramolit, probabil foarte pios, fără îndoială din secta metodiștilor primitivi. Dar tatăl său spusese despre el: „E un băiat bun” - într-un

1 Urișul.

2 Uniunea Metodista Primitivă, sectă religioasă înființată de Hugh Bourne în 1810.

chip aproape lingușitor. Și tocmai asta era ciudat; căci, deși nimeni nu știa să fie mai convingător de agreabil ca tatăl său când avea chef, împrejurările când catadicsea să-și exercite farmecul, mai ales asupra copiilor săi, erau rare, din ce în ce mai rare. Edwin mai văzu ceva simbolic, care prevestea o schimbare, și în faptul că fusese trimis până la tipografie. Nu intra în atribuțiile lui să se ducă în tipografie. Era o treabă care-i era întru totul nesuferită.

În orice caz, trecând prin curte îl întâlnește pe Big James, cu barba în vânt și cu șorțul fluturând. Big James își scutură firimiturile din barbă.

— Tata vrea șpalțul de la un știu ce imn bisericesc, zise Edwin. Tocmai veneam...

— Și eu, domnule Edwin, răspunse Big James cu glasul său tunător și cu ciudatul zâmbet mucalit; și ridică în sus o foaie de hârtie pe care o ținea în mâna-i imensă, pornind maiestuos spre prăvălie.

Încă un amănunt care-l izbi pe băiat. Big James îi spusese întotdeauna „domnișorul Edwin” sau „domnișorul Clayhanger”. Acum îi spusese „domnule”. Terminase școala. Firește, Big James o știa și era destul de dibaci și de malițios ca să-l schimbe de îndată pe „domnișorul” în „domnul”. Edwin nu era prea sigur că Big James râde de el. Nu putea să nu-și spună că maistrul zețar trecuse atât de repede la „domnul” fiindcă se aștepta ca fiul să ia parte de îndată la conducerea treburilor. Nu putea să nu-și spună că, probabil, chiar tatăl, său i-o ceruse lui Big James. Și toate astea îi pricinuiau o vagă neliniște, amintindu-i de bătălia care-l aștepta și de forțele complexe pe care va trebui să le înfrunte. Și mâna lui, rătăcind prin buzunare, atinse nefericitul carnet cu situația școlară, în care se arăta că pierduse un loc în timpul ultimului trimestru.

VI

Zăbovi puțin prin curtea pavată cu cărămidă, peste

care treceau neîncetat umbrele aburilor, apoi Big James se întoarse și urcă solemn treptele de lemn care duceau spre tipografie, și dispăru. Edwin știa că trebuie să se întoarcă în prăvălie ca să-și ia ghiozdanul, fiindcă tatăl său l-ar certa negreșit dacă l-ar găsi aruncat acolo neglijent. Se furișă ca o jivină până la ușă și apoi se strecură după tejghea, în dosul marelui dulap de mahon cu „materiale artistice”. Tatăl său și bătrânul erau acum în prăvălie, și Edwin îi auzi discutând un subiect care se bucura în ultima vreme de o mare atenție în cercurile religioase, și anume sistemul ingenios născocit de Sir Henry Thompson pentru a verifica științific eficacitatea rugăciunilor - cunoscut sub numele de „Etalonul rugăciunilor”. Se proceda astfel: la câte un spital se făceau rugăciuni pentru pacienții din unele saloane, lăsându-se alte saloane fără rugăciuni; și apoi se calculau și se publicau rezultatele.

Domnul Shushions era cu totul împotriva folosirii unui astfel de tertip; simpla idee îl șoca, socotind-o blasfemie; iar Darius Clayhanger se declara întru totul de acord, plin de respect și de simțire, deși Edwin îl auzise nu o dată tratând subiectul cu imparțialitatea amuzată și nepăsătoare a celui care merge la capelă numai când are chef.

— Am predicat în amvonul bisericilor noastre, zise domnul Shushions cu o emoție solemnă și tremurătoare, de peste cincizeci de ani, după cum știi. Dar n-am să mai rostesc niciodată vreo predică dacă credincioșii noștri vor trebui să aibă de-a face cu o asemenea batjocură față de Atotputernicul. Nu, mai bine să mă cobor mut în mormânt în fața lui Dumnezeu!

Era și așa tulburat de vestea unei acțiuni prin care se urmărea transferarea „predicilor de aniversare” din august în septembrie, pentru ca oamenii să poată pleca în vacanță și colectele să fie mai fructuoase. Cum! Să amâni porunca Domnului, ca să-i lași pe membrii - capelei să plece să

petreacă! Monstruos! Și totuși, în ciuda domnului Shushions, **s**-a încercat cu septembrie, și când nici septembrie **n**-a dat rezultate mulțumitoare, porunca Domnului a fost mutată cu nerușinare în luna mai, pentru **a-i** prinde pe oameni și buzunarele lor înaintea incidentului demoralizant al vacanțelor.

Zicându-și că tatăl său și misteriosul bătrân vor vorbi la nesfârșit, Edwin, cu multă teamă, se apropie să-și ia ghiozdanul, nădăduind să scape neobservat. Dar domnul Shushions îl zări, îl strigă și îl apucă din nou de mână.

— Ehe, băiete, zise el scuturându-i ușor mina, mă rog lui Dumnezeu să crești și să ajungi ca tatăl tău. Doar atâtmărog.

Edwin nu-l socotise niciodată pe tatăl său un exemplu de urmat. Îl judeca drept și fără milă pe tatăl său, de care avea o mie de motive să se plângă. Așa că, în sinea lui, era înciudat pe domnul Shushions, și își spuse iarăși că nu era decât un prostănac, și încă unul lipsit de tact. Dar în clipa aceea văzu o lacrimă, rotundă și galbenă, formându-se încet pe pleoapa roșie a bătrânului și rostogolindu-se domol pe obrazul zbârcit. Și disprețul său intolerant se stinse. Doar simpla lui vedere îl făcuse pe bătrân să plângă! Și lacrima era atât de adevărată, de convingătoare și de maiestuoasă, încât Edwin simți o umilință totală. Era uluit, derutat; dar și umilit. Nu i se spusese vreodată și nici nu învățase de nicăieri explicația acelei lacrimi proverbiale.

Capitolul IV BĂRBATUL-COPIL I

Originea lacrimii de pe obrazul brăzdat de ani al domnului Shushions trebuie căutată eu vreo patruzeci de ani în urmă, în copilăria lui Darius Clayhanger.

Cele mai vechi amintiri ale lui Darius Clayhanger erau legate de scrierea majusculilor. Chiar și acum, ca primul tipograf din Bursley care introdusese mașinile cu

aburi, chiar și acum, ca tată al unui copil ce primise o solidă educație mic-burgheză, nu putea să vadă niciun fel de majuscule fără să-și amintească de școala văduvei Susan, unde învățase în chip atât de greu și chinuitor aceste litere complicate. Școala se afla la parterul căsuței ei, cu alte cuvinte era alcătuită dintr-o singură cameră, la capătul cel mai îndepărtat al căreia pornea o scăriță răsucită spre dormitorul bătrânei văduve. Tot mobilierul era format din câteva bănci joase pentru școlari, o masă și un scaun. Pe pereții văruiți atârnavă câteva gravuri viu colorate. Aici, la școală, învățase Darius alfabetul, și de la alfabet trecuse la cartea de citire și apoi ia Biblie. Făcuse asemenea progrese, încât văduva îl alesese în curând printre favoriți. I se acordase înaltul și râvnitul privilegiu să curețe cenușa de sub grătarul căminului și s-o ducă apoi la uriașa grămadă de cenușă, comună caselor din jur. Să ajungi în vârful grămezii de cenușă și, de acolo, să prăvălești înapoi pe pantele ei abrupte pe toți cei care voiau să-ți conteste supremația era o plăcere neprețuită – Bătăliile de pe grămada de cenușă nu erau, totuși, bătălii de uriași, căci niciun copil mai mare de șapte ani nu mai avea timp să care cenușa. O cinste și mai mare acordată lui Darius era îngăduința de a sta, în timpul orelor, pe treapta cea mai de sus a scării răsucite. Văduva Susan, după ce l-a învățat pe Darius să citească perfect, l-a mai învățat să îndeplinească ciorapi, drept ca-e le îndeplinea ciorapi tatălui, mamei și surorii sale.

La șapte ani, educația sa fiind terminată, a trebuit să intre în rândul oamenilor. E adevărat că nu știa nici să scrie și nici să se descurce cu tabla înmulțirii; dar mai existau și școlile serale, la care adulții de la șapte ani în sus puteau să meargă, dacă le îngăduia slujba. Și-apoi, mai era și școala duminicală, la care Darius se ducea cu plăcere încă de la trei ani și la care n-avea de gând să renunțe. Cu cât creștea, școala duminicală îi plăcea tot mai

mult. Duminica dimineată reprezenta momentul pentru care trăia în timpul celorlalte șase zile; în dimineata aceea părul îi era periat și pieptănat și apoi parfumat cu un ulei grozav, de a cărui mireasmă își va aminti toată viața. La școala duminicală era îndrăgit și mângâiat. Succesul său la școala duminicală fusese strălucit. Întrecuse mulți băieți mai mari, și la șase ani începuse să învețe Biblia.

Auzind că Darius urma să-și facă intrarea în lume, directorul școlii duminicale, un tânăr grav, cu favoriți, de vreo treizeci de ani, îl luă **într-o** dimineată din clădirea capelei metodiste care servea drept școală înainte și după slujbă, și-l duse în galeria pustie a capelei. Acolo îl așeză pe o treaptă și se așeză și el în genunchi pe o treaptă mai jos; apoi îl mângâie pe cap, îi spuse că era un băiat bun și îi dăruie o veche Biblie jerpelită. Era lucrul cel mai de preț pe **care-l** avusese Darius vreodată. Alergase tot drumul până acasă, aproape sufocat «le triumful său. Premiile școlii duminicale nu fuseseră inventate pe atunci. Tânărul director al școlii duminicale era domnul Shushions.

II

Darius era, acum bărbat și a fost dus pentru prima dată de mama sa la muncă. Era iarna anului 1835, în ianuarie. Străbătură piața orașelului Tumhill, unde locuiau. Tumhill-ul se află la vreo două mile spre nord de Bursley. O. latură a pieței era baricadată cu grămezi de cărbuni, iar cealaltă cu pâine de secară amestecată cu paie. Cărbunii și pâinea erau împărțiți de slujbași meticuloși și trufași, cu toții prinși invizibil în rețeaua birocrăției, unei mulțimi de nenorociți care tremurau, gemeau și plângeau, bărbați, femei și copii - baza populației din Tumhill. Deși se străduiau cu toții să facă gălăgie, nu izbuteau aproape deloc, din lipsă de vlagă. Sub cerul strălucitor și implacabil, nu se auzea decât umbra unor sunete, ca și cum oamenii ar fi suspinați și ar fi plâns din golul unui uriaș clopot de sticlă.

În dimineța următoare, la cinci și jumătate, Darius își începu cariera de-adevăratelea. Era „cărător de forme” pentru un „făcător de plăcinte”, plăcinta nefiind ceva bun de mâncat, ci o mică farfurie, pe care cel care o lucra o fasona pe o formă. Sarcina lui Darius era să alerge cât putea de repede cu forma și cu noua farfurie lipită de ea până la cuptorul de uscare. Acest „cuptor” era o încăpere plină de rafturi, având la mijloc o sobă încinsă și un burlan. Cum niciun bărbat de șapte ani nu putea ajunge la rafturile de sus, erau acolo două scărițe, pe care Darius trebuia să se urce. Fiecare formă cu farfuria ei trebuia rezemată cu grijă de perete, și dacă argila moale a unei viitoare farfurii era vătămată, Darius o „încasa”. În afară de odaia cuptorului, peste tot era cumplit de frig, dar din cauza căldurii cuptorului, Darius era silit să muncească pe jumătate gol. Sudoarea îi șiroia pe obraji, pe piept și pe spate, lăsând dâre albe și, până la urmă, îi era ud learcă chiar și părul.

Când nu mai erau forme de dus iute la cuptorul de uscare, și nici alte forme de scos mai puțin iute afară, Darius era pus să bată argila. Cu alte cuvinte, lua o bucată de argilă brută, mai grea decât el, o tăia în două cu o sârmă, ridica jumătate deasupra capului și o trântea jos cu toată puterea peste cealaltă jumătate, făcând treaba asta până când argila se înmuia și nu mai era zgrunțuroasă. Mai târziu s-a descoperit că mașinile hidraulice pot executa această operație mai ușor și mai eficient decât brațele vânjoase ale unui bărbat de șapte ani. La opt seara, lui Darius i se spunea că muncise destul pentru ziua Naceea și că trebuie să vină a doua zi dimineța la cinci punct, ca să aprindă focul înainte ca meșterul, cel care făcea „plăcintele”, să înceapă lucrul. Când întrebă cum aveai să aprindă focul, meșterul îi dădu în glumă Un picior în spate, sfătui**ndu-l** să întrebe un alt „cărător” de forme. Meșterul nu era om rău la inimă, i se spuse, dar marțea,

după duminică și după sfânta luni, meșterii în general au toane.

Darius ajunsese acasă la nouă fără un sfert, fără să fi mâncat nimic toată ziua, decât o bucată de pâine. **Într-un** fel, deveni acum iarăși copil. Mama îl luă pe genunchi, își înfășură șortul de sac în jurul hainelor lui zdrențuite, și începu să plângă căin**ându-l**; plânse și cât timp îi dădu să mănânce terciul de ovăz, apoi îl dezbracă și al culcă în pat. Dar copilul nu putu să doarmă liniștit, tem**ându-se** să nu în târzie a doua zi dimineața.

În

Și a doua zi dimineață, cu puțin înainte de ora cinci, rătăcind prin curtea fabricii, pe o vreme căinoasă cu lapoviță înghețată, află de la un tovarăș cu mai multă experiență că nimeni nu-i va da vreascuri pentru foc, că, dimpotrivă, toți aflați acolo la ora aceea se vor uni ca să-l împiedice să facă rost de vreascuri și că va trebui să fure, sau altminteri va trebui să se aștepte să fie ciomăgit înainte de ora șase. Alături, un cuptor uriaș care ardea își arunca lumina albă a flăcărilor din fiecare gură în întunericul nopții de iarnă. Sfătuitorul lui Darius se furișă până lângă nișa cea mare care adăpostea cuptorul și-i arătă, ca un conspirator, silueta fochistului de pază, care moțăia lângă balaurul arzător. Băiatul, cu o lopată veche, fără coadă, se furișă în nișă, și se încumetă să ia niște jăratice din**tr-**una din gurile fierbinți; apoi o zbughi, fără ca fochistul să se clikească. Darius, căruia binevoitorul său sfătuitor îi împrumută lopata, încercă să facă la fel, dar nepriceput fiind îl trezi pe fochist. Acesta îl ținut ca vrăj it cu un răcnet tunător și apoi îl azvârli ca pe un sac cu cartofi drept în zloata din curte, aruncând și lopata după el. Din fericire, sfătuitorul său își aprinsese cuptorul și îi dădu și lui Darius foc, astfel că atunci când sosi meșterul, cuptorul ardea vesel. Și Darius era prea emoționat ea să simtă vreo oboseală.

Sâmbătă seara pe la șase, Darius câștigase un șiling pentru săptămâna lui de lucru. Dar nu putu intra în stăpânirea șilingului decât ducându-se la o somptuoasă cârciumă, împreună cu meșterul. Intra pentru prima dată într-o cârciumă. Localul era înțesat de bărbați, femei și copii, care mâncau cornuri calde și beau bere, într-o atmosferă de căldură plăcută. În dosul unei tejghele înalte, un bărbat voinic și vesel număra grămezi întregi de monezi de argint. Meșterul lui Darius, împreună eu alți meșteri, îi dădură acestui bărbat voinic patru lire sterline să le schimbe, și trecu o oră până ce le schimbă. Între timp, lui Darius i se spuse să mănânce și el un corn, ca și ceilalți, și să ia și brânză. Niciodată nu mâncase ceva atât de gustos: Puse rămășag cu băiatul care-i dăduse sfaturi atât de bune că va putea lungi mai mult mâncatul cornului, mestecând cinstit tot timpul; și câștigă. Cineva îi dădu jumătate de pahar cu bere. La șapte și jumătate își primi șilingul, care consta doar dintr-o monedă de șase penny și încă patru penny; și, plecând din cârciuma plină de veselie, își croi drum printr-o mulțime de femei înlăcrimate cu prunci în brațe, îngrămădite la intrare, și se duse acasă. Și atât de mare era pentru el atracția școlii duminicale, încât a doua zi dimineața era acolo, cu părul parfumat, cu două minute înainte de deschidere.

Cam într-un an, cunoașterea tot mai aprofundată a lumii în care trăia îi îngădui lui Darius să se ridice. Începu să facă toarte la o altă fabrică, și se mai putea mândri acum că știe să scrie cu un toc literele alfabetului. În noua sa slujbă, avea de pus o bucățică de argilă între două tipare și apoi trebuia să apese tiparul de deasupra peste cel de dedesubt cu propriul său stomac, pe care îl apăsa în jos, răsucindu-l în același timp cu o mișcare anumită. Muncitorul căruia îi fusese dat în grijă, noul său „meșter”, lilea aceste toarte cu o mare „iuțeală și îndemânare la cănile de bere. Pentru Darius, munca era mult mai ușoară

decât aceea pe care o făcea când căra formele și frământa argila; iar plata era ceva mai mare. Dar existau și câteva mici neajunsuri. Ajungea la locul său de muncă coborând douăzeci de trepte și lucra **într-o** pivniță lungă, unde nu venea aer decât pe scări și prin**tr-un** coridor, iar lumină deloc. Singura iluminare era de la o sobă folosită pentru uscare. Încăperile în care lucrau „olarii” și „rotitorii” erau și ele niște temnițe subterane. Când se aflau în plină activitate, toate aceste pivnițe infecte erau pline de bărbați, băieți și fete, muncind cu toții laolaltă **într-o** lumină chioară și în zăpușeală. Unii dintre băieți se pricepeau să facă rost de bere, și berea curgea tot timpul prin pivnițe, de parcă ar fi fost adusă prin**tr-o** conductă. Nu era frumos, nici chiar din partea unei fete, să refuze berea, mai ales dacă se întâmpla să fie după-amiaza târziu. În asemenea împrejurări, băieții și fetele uitau uneori să se mai ducă noaptea acasă, și bărbații blazați, în vârstă de opt ani, coborând în pivnițe a doua zi dis-de-dimineată, puteau crede că au ajuns în infern; iar în cursul zilei asistau la scene salutare de remușcări, în timp ce alții căutau să dovedească, plini de convingere, ce calități homeopatice are berea.

Dar poate că cel mai mare neajuns în noua situație erați orele târzii și neregulate; de vină erau în parte sfintele luni și scenele arătate, dar nu descrise, mai sus și, în parte, faptul că lucrătorii erau angajați în acord, fiind și cu totul nestânjeniți de legislațiile arhaice. Rezultatul era că munca a șase zile se făcea în general în patru. Și deoarece cu cât erai mai tânăr cu atât trebuia să începi lucrul mai devreme, Darius abia dacă dormea te miri ce. Firește, nu te puteai aștepta ca unui bărbat care se întreține singur să-i ajungă o zi de munca de opt ore, sau chiar de douăsprezece, iar ziua lui Darius se întindea uneori până la optsprezece sau nouăsprezece ore: ceea ce pentru sănătate era greu de acceptat fără unele rezerve.

V

Într-o marți seara, meșterul său, după trei zile de chefuri, îi porunci să vină la lucru a doua zi dimineța la ora trei. Darius acceptă imediat și chiar cu mult zel, fiindcă făcuse cunoștință cu biciul de frânghie al meșterului. Ajunse acasă la ora zece, **într-o** noapte de toamnă, și se băgă imediat în pat. Se trezi tresărind, în întuneric. Nu exista niciun ceasornic sau pendul în casă, de unde dispăruseră treptat aproape toate mobilele, dar știa că trebuie să fie trecut de trei; sări în picioare și o luă la goană spre fabrică. Firește că nu se dezbrăcase; viața lui era prea istovitoare pentru asemenea formalități. Stelele străluceau pe cer în timp ce alerga, și Darius tot socotea în gând dacă n-ar putea, la urma urmei, deși întâi-ziat, să pregătească străduindu-se foarte tare toate toartele, până va veni meșterul la ora cinci.

După ce alergase vreo milă, dădu peste câțiva curățitori de canale la treabă, care îl lămuriră că nu trecuse decât o jumătate de oră peste miezul nopții. Nu îndrăzni să se întoarcă acasă, știind că după două ore și jumătate trebuia să fie la lucru. Rătăci fără țel pe suprafața pământului, până <când ajunse la un atelier de țigle, mai mult sau mai puțin neîngrădit, ale cărui cuptoare rudimentare mai licăreau încă. Se aventură înăuntru și, fără să vrea, se așeză pe pământ lângă unul din dumnezeieștile cuptoare. Și deodată, ar fi dat nu știu ce ca să se ridice din nou, căci putea simți suflarea puternică a dușmanului său, somnul. Dar nu se mai putu ridica. **Într-o** stare de groază, se lăsă pradă dușmanului: rușinoasă lașitate din partea unui bărbat de nouă ani! Dumnezeu e totuși milostiv, și-i trimise un înger sub forma unui paznic, care-l trezi cu o lovitură de picior și îl goni de acolo. O luă la fugă schiopătând, sub cerul înstelat, și ajunse la lucru la patru și jumătate.

Deși în lunga-i existență nu se simțise niciodată atât

de sleit, se apucă de treabă cu furie. Degeaba! Când sosi meșterul, abia terminase cu pregătirile. îl întâmpină resemnat pe meșter, în pivnița îngustă și înăbușitoare, luminată cu luminări înfipite în cuie, care se și umpluse de siluete întunecate de băieți, fete și câțiva bărbați. Meșterul era un om taciturn, așa că acum îi spuse doar să se așeze în genunchi. Darius îngenunche. Do-i băieți mai mari se răsuciră în grabă, ca să poată vedea mai bine ce se va întâmpla. Meșterul se duse în fundul pivniței și luă dintr-o lădiță un capăt de frânghie groasă de două degete, năclăit de argilă. Cineva îi întinse, fără o vorbă, un bidon cu gâtul subțire, din care bău îndelung jumătatea de litru de bere neagră rămasă de cu seară. Când meșterul se apropie cu frânghia ca să-i administreze trântorului pedeapsa, îl găsi pe băiat culcat pe burtă, răsuflând regulat. Adormise. îl trezi scuturându-l cu putere, dar opinia publică din pivniță îl salvă: nu urma să aibă nici cămașa ruptă și nici spinarea însângerată.

A fost și ultima zi a lui Darius la atelierul de olărie. A doua zi dimineată, el și ai săi plecară în procesiune la „Bastilia”, cum era numit locul acela. Tatăl său, făcându-se prea mult remarcat în cursul unei greve, fusese pus pe lista neagră de toți industriașii din district; iar Darius, deși împlinise nouă ani, nu putea totuși să-și întrețină familia.

Capitolul V CE ÎNSEMNĂ LACRIMA

DOMNULUI SHUSHIGNS

I

„Bastilia” se afla pe vârful unui deal lung de vreo două mile, și călătoria până acolo a fost mult lungită de dorința familiei de a evita drumul principal. Erau cu toții extrem de rușinați; Darius era umilit până la lacrimi, și nu știa de ce; chiar și surioara lui plângea și trebuia dusă în brațe, nu pentru că era desculță și nu mâncase nimic, ci pentru că se ducea la „Ba-ba-fcastilia”;» habar n-avea ce era aceea. Se dovedi a fi cea mai mare clădire pe care o

văzuse Darius vreodată; și într-adevăr, era cea mai mare din tot districtul; stăteau lângă zidurile ei drepte, ca niște muște lângă un coteț. Apoi se auzi zăngănit de chei și glasurile aspre ale unor slujbași ursuzi, care nu îi întrebară dacă le e foame după drumul făcut. Au fost duși **într-o** pivniță, puși să se dezbrace, să se spele și să se îmbrace în haine străine, și apoi au fost despărțiți, în timp ce lacrimile le curgeau șiroaie. Darius **s-a** trezit **într-o** mulțime de alți băieți, toți îmbrăcați ca și el. Acum înțelegea de ce-i era rușine: fiindcă nu mai avea hainele lui, fiindcă își pierduse **într-un** fel identitatea. Toți băieții aveau o căutătură ursuză, piezișă, și când vorbeau o făceau pe șoptite.

În încăperea scundă unde fuseseră adunați băieții, se lăsă tăcerea, și Darius auzi pe cineva șoptind că faimosul băiat care fugise și fusese prins va fi biciuit înainte de cină. Cât ținea încăperea se întindea o masă lungă. Cineva aduse trei luminări în sfeșnice de tablă și le așeză la capătul mesei. Apoi altcineva aduse o nuia de mesteacăn ținută în saramură, șiroind încă de apa sărată din care fusese scoasă, precum și o măsuță pătrată. Pe urmă apărură câțiva slujbași și un preot și, după ei, depășind*-i* pe ceilalți în măreție, însuși guvernatorul Bastiliei, un om îngrozitor. Guvernatorul le explică ce nelegiuire e să fugi din Bastilia, și după ce vorbi o bună bucată de vreme, preotul spuse și el cam același lucru; și apoi un tigru capturat, îmbrăcat ca băiat, cu ochi firoși ieșiți din orbite, fu târât de doi bărbați și așezat cu fața în jos pe masa pătrată; patru băieți fură chemați să țină strâns brațele și picioarele tigrului. Fusese dinainte despuiat până la brâu, iar acum i se traseră și pantalonii pe picioare în jos. Nuiaua fu în sfârșit ridicată și coborâtă șuierând, iar sângele începu să curgă; dar mult mai înspăimântătoare decât sângele erau țipetele ascuțite ale tigrului; erau atât de puternice și de asurzitoare, încât spectatorii puteau să vorbească în voie fără a fi auziți. Băieții însărcinați să-l

țină se văzură nevoiți să se agațe din răspuțeri și să strângă din dinți ca să-l poată ține cu fața în jos. Pe măsură ce loviturile urmau una după alta, lui Darius îi era din ce în ce mai rușine. Spectacolul fizic nu-l impresiona și nici nu-l îngrozea, căci era acum bărbat cu experiență; dar nu mai văzuse niciodată până atunci pe cineva biciuit de autoritățile legale. Biciuirea din atelier era diferită, era o treabă particulară, deși sângeroasă, între ființe omenești libere. Aici, însă, era o tortură rituală și implacabilă, infinit mai îngrozitoare prin umiliința ei. Țipetele slăbiră și apoi încetară; atunci încetară și loviturile, iar copilul (redevinut om din tigr) fu dus de acolo în stare* de nesimțire, lăsând în urma lui pe dușumea, o dâră de picături roșii.

V*

II

După aceea, pe masa cea lungă se pregăti cina. Preotul invocă asupra ei binecuvântarea lui Dumnezeu și le porunci băieților să fie recunoscători, după care plecă împreună cu guvernatorul. Darius, deși nu pusese nimic în gură toată ziua, nu putu să mănânce. Biciuirea nu-i făcuse greață, însă pâinea și fiertura de ovăz îi revoltau simțurile răsfățate. Niciodată, cu toate încercările prin care trecuse, nu văzuse și nici nu mirosise ceva atât de dezgustător și murdar. După terminarea cinei, un preot mai mărunț interveni pe lângă Atotputernicul în felurite chipuri, timp de zece minute și, în cele din urmă, băieții fură trimiși sus să se culce. Dormeau cu toții într-o odaie. Noaptea ar putea și ea să fie descrisă aici în cuvinte, dar mai bine nu, căci descrierea ar fi prea înfricoșătoare...

Darius știa că era distrus; știa că va fi pe vecie un băiat de azil și că minunata libertate a celor șaisprezece ore pe zi într-o pivniță era de-a pururi pierdută pentru el. Acum era un deținut, stigmatizat, fără speranță. Nu va fi în stare niciodată să reziste înrâurilor care îl împresurau din toate părțile. Bănuia că va fi cuprins de disperare, că

va deveni un tigru, și apoi...

Dar în după-amiaza următoare îl puseră să se îmbrace din nou în zdrențele-i frumoase și dragi, și-l scoaseră afară din Bastilia; și acolo erau tatăl său, palid la față, mama și surioara sa, și încă un bărbat. Mama stătea în genunchi sub soarele rece de toamnă și îmbrățișa cu frenezie genunchii omului aceluia, și plângea; și omul acela încerca s-o ridice, și plângea și el. Începu să plângă și Darius. Omul acela era domnul Shushions. Nu se știa cum, într-un fel pe care Darius nu-l înțelese - domnul Shushions îi salvase. Domnul Shushions, cu o căciulă de castor și cu un șorț legat în jurul mijlocului, pe sub haină, îi duse înapoi acasă, unde îi așteptau și câteva mobile noi, cumpărate de el. Și Darius află că tatăl său va avea o slujbă. În plus, domnul Shushions, prin uriașa și misterioasa lui putere, găsi o slujbă superbă pentru Darius, ca băiat de serviciu la un tipograf. Și toate acestea pentru că domnul Shushions, ca director al școlii duminicale, prinsese dragoste pentru băiețașul ciudat și necioplit care învățase acolo atât de repede meșteșugul scrierii.

Aceasta era pricina lacrimii care se rostogolise pe obrazul domnului Shushions când îl privise pe Edwin - un copil bine hrănit, bine îmbrăcat și inteligent, fiul lui Darius, prosperul tipograf. Lacrima domnului Shushions era lacrima creatorului care își privește creația și-o admiră. Domnul Shushions ținea la Darius, așa cum numai un binefăcător poate să țină la cel căruia i-a făcut un bine. Plecase din regiunea aceea de peste treizeci de ani și, întorcându-se să moară acolo, miracolul lucrului pe care-l realizase, salvând un băiat de la pierzania sigură a unei șederi mai îndelungate la azil, îl izbise drept în față și-l năucise.

Darius nu suflase o vorbă nimănui despre noaptea petrecută la Bastilia. Toată copilăria, aceasta fusese taina

sa înfricoșătoare. Viața lui, dacă o priveai în întregul ei, fusese un miracol. Dar nimeni nu o știa, în afară de el și de domnul Shushions. Iar Edwin nici măcar n-a bănuیت vreodată ceva. Pentru Edwin, domnul Shushions nu era altceva decât un bătrân firav și plicticos.

Capitolul VI ÎN C AȘA

I

Dar să revenim la Edwin. În după-amiaza aceea de vineri a primei zile de vacanță era, ca să zicem așa, dezorientat. Cu alte cuvinte, nu avea niciun țel, niciun program, și nici vreo dorință anume. Neștiind, când plecase de dimineață, dacă cursurile se vor încheia oficial înainte sau după ora dejunului, își luase dejunul cu el, ca de obicei, și îl mâncase la Oldeastle. Astfel, deși ai lui încă nu prânziseră când ajunsese acasă, Edwin nu se așeză la masă fiindcă nu-i era nici foame și fiindcă terminarea școlii îl cam dezorientase. Faptul că terminase cu școala îl impresiona, așa cum l-ar fi impresionat un costum nou pus pentru prima dată, sau dacă și-ar fi tăiat părul, după ce multă vreme nu s-ar fi dus la frizer. Nu avea niciun chef să-i vadă pe ai săi, și mai ales pe surorile sale, Maggie și Clara. Clara ar putea să spună cine știe ce răutate. Edwin nu putea să uite bucuria sălbatică cu care dansase în jurul lui când îl văzuse pentru prima dată - cu totul nepregătită pentru șocul violent - îmbrăcat în pantaloni lungi. Mai era apoi tatăl lui. Voia să aibă o discuție clară cu tatăl lui - știa că nu-și va găsi liniștea până n-o va avea. Și totuși, fără voie, se feri cu grijă toată după-amiaza din calea lui - în afară de clipa când, pășind cu nepăsare prefăcută până la biroul personal al lui Darius, aflat în prăvălie, lăsă pe el carnetul școlar și se îndepărtă iarăși.

Pe la șase se găsea în odaia lui, o mansardă cu podeaua mult mai mare decât tavanul, și cu o fereastră dominând panta lui Trafalgar Road către Bleakridge. Odaia aceasta era a lui, castelul, sanctuarul lui, de cel puțin zece

ani, încă înainte ca mama să fi murit de cancer. Nu știa că ține la această odaie, cu toate inconvenientele și improvizațiile ei; dar ținea la ea, cu un sentiment de gelozie: nimeni nu avea voie să pună mâna și să miște din loc lucrurile, așa cum le aranjase el. Surorile lui știau asta; slujnica între două vârste o știa și ea; chiar și tatăl său, cu un râs scurt, accepta amuzat inviolabilitatea camerei lui Edwin. Cât despre Edwin, nu vedea nimic neobișnuit în atitudinea sa față de această odaie; și nu putea înțelege, ba chiar îl necăjea faptul că toți ai casei vedeau în asta ceva de râs. El nu se apropia niciodată de dormitorul surorilor lui - nici n-o dorea și nici nu se gândea la așa ceva.

II

Acum zăcea leneș pe cuvertura pestriță a patului și privea în sus. Se simțea un pic mai fericit, ceva mai puțin neliniștit, căci stomacul îi era gol și gândul începuse să se fixeze la o imagine plăcută: pâine prăjită cu gem. Avea poftă de ceai: felul cum se uita la vechiul său ceas de argint o dovedea. Ar fi vrut doar ca înainte de a bate ora șase, să se hotărăscă ce anume schimbări să facă în dormitorul său. O goeletă de toată frumusețea, cu toate pânzele întinse, care aștepta de peste un an briza **într-un** colț întunecat din dreapta ferestrei, trebuia neapărat dusă în ungherele pustii ale podului. Cândva, această goeletă îl emoționase; catargele ușor aplecate și velele părând adevărate îl impresionaseră - ce putea să fie mai minunat decât să-ți închipui că navighezi cu ea! Și-acum, **într-o** clipă, devenise o jucărie prostească, la fel ca o păpușă, ca în clipa următoare să-l mai emoționeze o dată, făcându-l să creadă din nou în făgăduielile ei de fericire - și apoi să-și dea din nou seama că era pe vecie o jucărie inutilă. Rămase trist, dar era o tristețe plăcută. Cele mai multe din cărțile de școală le și îngrămădisise în podul celălalt. I-ar trebui o masă și o lampă; nu știa pentru ce anume, dar o

masă și o lampă îi erau necesare ca să-și păstreze respectul de sine. Întrebarea era - să-și aranjeze altfel dormitorul, sau să ceară și cealaltă încăpere mansardată, ca să fie numai a lui și să domnească asupra ei ca și asupra dormitorului? Avea el curajul și energia să ducă la capăt o asemenea acțiune? Nu se putea hotărî. Și, mai ales, nu putea să ia nicio hotărâre până după discuția lămuritoare pe care o va avea cu tatăl său.

Glasul subțire al surorii sale Clara răsună undeva pe palier, sau poate la jumătatea scării spre pod.

— Ed-iuin / Ed-win!

— Ce-i? strigă el drept răspuns, ridicându-se cu o tresărire nervoasă - căci ușa odăii era descuiată.

— Grozav mai faci pe misteriosul în dormitorul tău, se auzi glasul Clarei din dosul ușii.

— Vino-ncoa'! Hai, vino! De ce nu intri? răspunse el, cu nerătodare binevoitoare.

Nu știa cum, dar nu putea să vorbească pe un ton firesc. Simplul fapt că terminase cu școala în ziua aceea și că viața i se deschidea înaintea, și că toți din casă o știau, îl făcea să se simtă stânjenit.

III

Clara intră, cu o ciudată răsucire piezișă, pe jumătate cuceritoare, pe jumătate șerpuitoare. La paisprezece ani, fata asta foarte bălaie și foarte zveltă, cu fața îngustă, buze subțiri și brațele preaslabă, avea în general o înfățișare fragilă. În creștetul capului își pusese un pieptene rotund, și părul bogat îi atârna pe umeri în două cozi strânse. Edwin o socotea pe sora lui sălbatică și capricioasă; îi găsea tot felul de cusururi; cu toate acestea, îi făcea plăcere s-o vadă (firește, nu-și dădea seama de asta), și niciodată nu rămânea mult timp supărat pe ea. Gesturile ei aveau pentru el un farmec pe care-l simțea, dar pe care nu-l analiza. Era același farmec pe care-l avea și el. Dar nimic nu l-ar fi surprins mai mult decât să afle că are

farmec. Ar fi râs și **s**-ar fi simțit rușinat - dacă ar fi auzit că gesturile și jocul trăsăturilor sale aveau o grație plăcută, stângace, nostalgică; ar fi încercat să se descotorosească de așa ceva.

— Te cheamă tata, zise Clara cu mâna pe clanța ușii mici ce dădea spre pod, unde erau atârinate tot felul de haine.

Inima lui Edwin se strânse pe dată și toate imaginile plăcute în legătură cu ceaiul îi dispărură din minte. Probabil că tatăl său se uitase în carnet și aflase că Edwin fusese întrecut de Charlie Orgreave, care era mai mic decât el!

— Te-a trimis el după mine? întrebă Edwin.

— Nu, zise Clara încruntându-se. Dar l-am auzit strigându-te peste tot. Așa că Maggie mi-a zis să vin fuga sus după tine. Nu că m-aș aștepta să-mi *mulțumești!* - și își înălță sfidător capul.

Episodul, ca și tonul Clarei arătau limpede natura și forța autorității părintești în casă. Era o autoritate care-și făcea ghicite poruncile dinainte”.

— Foarte bine! Uite că vin, zise Edwin cu un aer de superioritate.

— Știu eu ce-ai vrea, zise Clara pe un ton sâcâitor, întorcându-se spre coridor.

— Ce-aș vrea?

— Ai vrea ca tot podul să fie al tău, și până într-o lună l-ai aduce și pe el într-un hal fără de hal!

— De unde știi că vreau podul? respinse Edwin atacul; dar îl turtise complet.

Era un mister pentru el cum puteau fetele astea, și mai ales Clara, să-i ghicească gândurile înainte chiar de a și le formula singur. Și mai era un mister cum de puteau să fie preocupate de probleme care nu le priveau.

— N-are a face! zise Clara ironic, cu un zâmbet malițios, dar plin de farmec. Știu eu!

Îl văzuse doar privind țintă spre podul cel gol și această scurtă imagine îi fusese de-ajuns ca să reconstituie, prin presupuneri, întregul lui plan.

IV

Odaia de zi a familiei Clayhanger, care servea și de sufragerie, și de salon, conform obiceiurilor mai arhaice din acea vreme, se afla deasupra a jumătate din prăvălie și dădea cu ferestrele spre Duck Square. Fiind așezată spre nord, odaia nu vedea aproape niciodată soarele. Mobilierul era tributar modei universale: păr de cal, lemn de mahon și broderii de lână. Mai era un pian în odaie, cu capac înalt din lemn sculptat, peste o bucată de mătase cu crețuri radiale; o bibliotecă cu rafturile de jos folosite ca bufet; o canapea; și un fotoliu mare de piele, care nu se potrivea cu restul odăii. Fotoliul avea spătarul la fereastră, iar picioarele din față erau îndreptate puțin spre cămin, astfel încât domnul Clayhanger să-și poată citi cu ușurință ziarul ziua. Seara, lumina cădea puțin cam pieziș de la candelabrul atârnat în mijlocul tavanului, și domnul Clayhanger, dea avea ceva de citit, își mișca neîncetat scaunul cu câteva degete mai la stânga sau mai la dreapta, înapoi sau înainte, aruncând întruna priviri spre candelabru, de parcă l-ar fi învinuit că nu luminează destul. O imagine obișnuită în această odaie era domnul Clayhanger cocoțat pe un scaun, după ce masa fusese împinsă **într-o** parte, înșurubând un nou bec în candelabru. Când ședea în fotoliu, nu se putea cânta la pian, pentru că nu era destul loc pentru scăunel între pian și fotoliul lui; și nici la sobă nu puteai să umbli fără să-l deranjezi, pentru că lada cu cărbuni, lăcuită, era pe aceeași parte a sobei ea și fotoliul. Astfel, când focul mocnea și domnul Clayhanger uita de el, copiii trebuiau fie să-i ceară voie să treacă peste picioarele lui, fie să-l roage să aibă el grijă de foc. Uneori, când era în toane bune, domnul Clayhanger puneă piedică în glumă celui ce voia să

aște focul, și dacă era cumva Clara sau Edwin, aceștia îi răspundeau gâdilându-l, ceea ce îl silea să înceteze și să strige: „Termină odată! Termină odată!”

Locul pe care-l ocupa fotoliul domnului Clayhanger - un amănunt în aparență neînsemnat - era în realitate un factor care influența puternic viața în familie, căci arăta cum prezența tatălui obseda întreaga încăpere. Și locul nu putea fi schimbat, căci depindea de fereastră, și fereastra era prea mică pentru a fi bună de ceva. Copiii își aminteau trecutul ca o lungă serie de ore petrecute în odaia de zi, în care voiau grozav să facă ceva ce nu putea fi făcut fără a-l tulbura pe tatăl lor, și totuși șovăiau dacă să-l tulbure sau nu. Dacă întâmplător prefera uneori să stea pe canapea, care se afla la perete în colțul opus ferestrei, între cămin și ușă, odaia parcă devenea deodată ceva mai mare, mai spațioasă și mai puțin incomodă.

V

Cum ceasul era aproape șase, Edwin, în timp ce cobora la parter, aruncă o privire în odaia de zi, căutându-l pe tatăl său; dar Darius nu era acolo.

— Unde-i tata? întrebă el.

— Habar n-am, zise Maggie, așezată la mașina de cusut.

Maggie împlinise douăzeci de ani; negricioasă, cam voinică, avea o expresie binevoitoare și în același timp supărată. Rareori părea să facă parte din aceeași generație ca fratele și sora ei. Discuta ca de la egal la egal cu femeile căsătorite și vorbea cu seriozitate despre aceleași lucruri ca și ele. Domnul Clayhanger o trata uneori diferit de ceilalți doi. Și totuși, deși adesea le cerea să accepte autoritatea ei, din când în când submina el însuși această autoritate, „scărminându-o” cu asprime în timpul mesei. Era o fată vrednică, și mult mai puțin severă și mai bună decât părea. Nu prea se pricepea să se impună. Se „descurca” foarte bine; într-adevăr, „făcuse

minuni" ținând locul mamei, care murise când Clara avea patru ani, Edwin șase, iar ea abia zece. Sentimentul de răspundere, teama și strădania continuă își puseseră pecetea pe trăsăturile ei. Dar majoritatea celor ce-o cunoșteau erau impresionați mai mult de bunele ei intenții decât de capacitatea ei; spuneau despre ea că este „o fată de treabă”. Cei cu discernământ mai puțin, deși afirmau cu o convingere plină de admirație că era „o fată foarte bună”, regretau că, din păcate, nu prea știa „să se pună în lumina cea mai bună”, „să-și folosească la maximum calitățile”. Și atunci, da, atunci ar fi sprijinit-o din toată inima împotriva majorității celor superficiali!

O femeie uscățivă, cu părul cărunț și ochii visători intră grăbită în odaie cu o tavă încărcată, urmată de Clara „cu o față de masă albă. Aceasta era doamna Nixon, menajera familiei Clayhanger de ani de zile. Clara și doamna Nixon măturară de pe colțul mesei pe un scaun materialele de cusut ale lui Maggie, așezară vasele ei de flori pe marginea bibliotecii, împăturiră fața de masă verde și începură iute să așeze ceaiul. În același timp, Maggie, după ce aruncă o privire la ceas, închise mașina de cusut și așază lucrul într-un coșuleț. Clara, terminând cu aranjatul mesei, se aplecă să ridice scamele și peticuțele de ipânză albă împrăștiate pe covor. Ceasul bătu șase.

— Ascultă, răsfățatul! se repezi ea în Edwin, care stătea nehotărât cu mâinile în buzunare. Nu poți s-o ajuți pe Maggie să împingă mașina de cusut în colț?

— Dar ce naiba s-a întâmplat? întrebă el într-o doară, grăbindu-se totuși s-o ajute pe Maggie.

— *Dânsa* va fi aici într-o clipă, zise Maggie aproape în șoaptă, în timp ce potrivea capacul mașinii de cusut.

— Cine? întrebă Edwin. Oh! Mătușica! Uitasem că e seara ei.

— Ca și cum ar putea cineva” să uite! murmură Clara, neîncrezătoare și sarcastică.

Acum, masa era complet aranjată.

VI

Edwin se minuna alene, și nu numai o dată, de ce oare vorbea Clara întotdeauna atât de acru de mătușa Clara Hamps - când doamna Hamps nu era de față. În intimitate, chiar și atitudinea lui Maggie, față de mătușica Clara nu era mai blândă. Doamna Hamps era sora mai mică a mamei lor care, rămasă văduvă, găsisese că e de datoria ei după moartea doamnei Clayhanger să supravegheze o parte din treburile casnice ale lui Darius Clayhanger. Aceasta ar putea explica, parțial dar nu întru totul, antipatia intensă și constantă cu care era privită de Maggie, de Clara și de doamna Nixon. Clara își ura numele, fiindcă fusese „botezată” după mătușa ei. Domnul Clayhanger „se înțelegea” de minune cu cumnata lui. Avea numai cuvinte de laudă despre ea și era de-a dreptul mândru să o aibă ca rudă. În prezența tatălui lor, fetele nu-și arătau niciodată antipatia față de doamna Hamps; era o plăcere tainică împărțită între ele și doamna Nixon, și doar dezvăluită lui Edwin, pentru că fetelor le era indiferentă părerea lui Edwin. Uneori îl disprețuiau pentru că, într-un fel, o simpatiza pe mătușă-sa, și nu-și dădea seama de videsugurile ei; dar se puteau bizui pe loialitatea lui față de ele.

— Ești gata de ceai, sau nu? îl întrebă Clara, care îi vorbea adesea de parcă ar fi fost mai mare decât el, și nu mai mică.

— Da, zise el. Dar trebuie să-l caut mai întâi pe tata.

Ieși să-l caute, dar nu-i găsi în prăvălie, și după câteva clipe zadarnice se întoarse sus. Doamna Nixon intrase de câteva clipe cu ceainicul, și-i spusese că tatăl său trimisese vorbă în bucătărie să nu-l aștepte cu ceaiul.

Capitolul VII e MĂTUȘICA HAMPS

I

Plină de strălucire, apăru doamna Hamps. Atmosfera

din odaie se schimbă. Maggie, zâmbitoare, își pusese, am putea spune, cel mai bun șorț negru de mătase pe care-l avea. Clara, zâmbitoare și răsătoare, purta un șorț alb, lung și curat. Doamna Nixon, cu ochii visători mai puțini absenți ca de obicei, o salută pe doamna Hamps cu căldură, și tot cu căldură îi mulțumi umil pentru amabilele întrebări în legătură cu sănătatea ei. Un străin ar fi putut crede că între ele există puternice legături de afecțiune și respect. Edwin n-a putut înțelege niciodată cum surorile lui, și mai ales Maggie, puteau să se poarte cu o asemenea uriașă și peiynanentă ipocrizie față de mătușa Clara. În ceea ce îl privea, mătușa acționa asupra lui, de obicei, ca un tonic. Era ceva, un anumit efluviu care-l însuflețea. Lăsa deoparte îngrijorarea față de ce va spune tatăl său și se abandona plăcerilor ceaiului.

Mătușa Clara era o femeie frumoasă. Pe vremuri se spunea despre ea - dar nu de către bărbați ale căror maniere și purtări ea le-ar fi aprobatcă era „o femeie al dracului de frumoasă”. Avea cam patruzeci de ani, ceea ce pentru mentalitatea unei femei din acele vremuri echivala cam cu cincizeci de ani de acum. Ultima ei fotografie era socotită a fi reușită. O înfățișa stând în picioare în dosul unui scaun îmbrăcat în catifea, aplecându-și ușor bustul bogat dar încă armonios pe deasupra scaunului. Brațele, pline cu dantele și brățări, se odihneau pe spătarul cu franjuri, și într-o mână ținea cu nepăsare un trandafir. O draperie grea cobora din neant în imagine, capătul ei unduindu-se pe scaun. Rochia bogată, din mătase de culoarea anieziei, avea mânecile strânse la cot cu o fundă, de unde se lărgeau într-un fald larg, evazat, lăsând să se vadă o adevărată risipă de dantelă la încheietura mâinii. Capetele ascuțite ale mânecilor erau garnisite cu carouri de catifea. Un volan scurt și foarte creț, plin de franjuri, unduia larg din talie până la genunchi; corsajul amintea și el de ornamentația volanului; și atât corsajul cât și volanul

puneau în valoare, prin contrast, simplitatea severă a jupei, croită astfel încât să scoată în evidență calitatea mătăsii. La gât avea un guler de dantelă asortat cu garnitura de la încheieturile mâinilor, iar vârfurile largi ale gulerului erau încrucișate pe piept și prinse cu o broșă mare de piatră neagră. Fața era frumoasă, cu trăsături regulate, gura fermă și aspră, nasul foarte drept și sprâncenele negre; urechile mici erau împodobite cu cercei grei tot de piatră neagră.

Fotografia nu putea să redea, firește, limpezimea desăvârșită a tenului trandafiriu al mătușii Clara, care avea coloritul și privirea scânteietoare a unei fete. Dar îi reda fidel părul negru, cu adevărat magnific. Era, neîndoielnic, în întregime al ei, deși pieptănătura te făcea să te gândești la peruca amplă, a unui judecător. Deasupra frunții, părul era împărțit la mijloc preț de vreo trei degete; apoi cosițe împletite se răsuceau și se încrucișau în toate direcțiile pe cap, formând o coroană complicată; iar de fiecare parte a capului, când în dosul urechii, când acoperind-o, când căzând pe umeri, când atârând pe lângă ei, se desprindeau nenumărate bucle lungi și lucioase. Buclele ei - una dintre ele ajungea în fotografie până la corsaj - nu aveau rival în Bursley.

Era o femeie de o vitalitate fără seamăn. Sora ei care murise nu se putuse asemui cu ea. Avea o digestie formidabilă și era invidiată de cumnatul ei - care suferea de tulburări biliare - că putea să mănânce, fără să pătească nimic, cantități uriașe de pâine prăjită fierbinte, cu unt și țelină crudă. Mai mult, avea averea ei și niciun copil care să-i dea bătaie de cap. Totuși, mătușa Clara simțea întotdeauna nevoie, cum se spune, „să se bizuie pe cineva”, sau, cum se mai spune, „să se sprijine pe alții”. Autoarea ei preferată era Frances Ridley Havergal și cântecul acesteia, *Sprijin de nădejde*, se afla pe măsuta ei de toaletă. (Fetele, totuși, susțineau că n-o deschisese

niciodată.) Viața spirituală a mătușii Clara trebuie să ne-o yichipuim ca o sprijinire continuă, aproape fizică, pe Christos. Dar ea nu se plângea niciodată și rareori se întâmpla să fie deprimată. Dorința ei, pe care o și realiza de altfel, era să fie optimistă, să ia totul ușor, să vadă cu încăpățânare numai partea bună a lucrurilor și să insuflă această mentalitate și celor din jur.

II

Astfel, când li se anunță că Darius Clayhanger fusese chemat pe neprevăzute, **lăsându-le** vorbă să nu-l aștepte, ea propuse cu voioșie să-i asculte voia și să bea ceaiul, deși ar fi fost mai plăcut să-l aștepte și pe tata. Apoi lăudă ceaiul, spunând că era minunat; și ce minunată era pâinea prăjită, și ce minunat gemul de fragi, și ce minunate prăjiturile! Turnă ea însăși apă fierbinte **într-un** castron și puse deasupra o prăjitură **într-o** farfurie, acoperind-o ca să stea caldă pentru tatăl lor. Nici nu vru să audă că pâinea prăjită era puțin cam prea tare, și când Maggie, în felul ei ciudat de liniștit, stăruia că pâinea prăjită era cu adevărat tare, mătușa Clara zise că, în ceea ce o privește, era exact atât de tare cât îi plăcea ei. Apoi vorbi despre gemuri, și când pomeni de gemul de agrișe, Clara scoase pe ascuns limba, eu iuțeala unui șarpe, făcând semn spre Maggie.

— Al nostru n-a ieșit prea bun anul ăsta, zise Maggie.

— I-am spus mătușichii încă de acum două săptămâni că nu prea suntem mulțumite de el, zise Clara eu simplitate, ea un îngerăș.

— Serios, draga mea? exclamă doamna Hamps foarte surprinsă, aproape șocată. Sunt sigură că a ieșit minunat. Chiar țineam să gust din el, zău așa! Ce bun e gemul de agrișe la voi.

— Ai vrea să guști acum? sugeră Maggie. Dar să nu spui că nu te-am prevenit.

— Oh, nu vreau să vă deranjez *acum*. Stăm cu toții

atât de bine aici. Însă oricând...

— Nu-i niciun deranj, mătușico, zise Clara, cu surâsul ei cel mai captivant și mai nevinovat.

— Ei bine, dacă zici că m-ai „prevenit”, firește, că va trebui să gust puțin, zise mătușa Clara.

Clara sări de pe scaun, trecu prin spatele doamnei Hamps, strâmbându-se în treacăt disprețuitor spre buclele ei, și fugi cu grație până jos la bucătărie.

— Ascultă, zise ea îmbufnată către doamna Nixon. Un borcan din agrișele alea, te rog. Unul mic e destul. Știe că nu prea-i dulce, dar vrea să guste, doar așa din răutate; și nimic n-o poate opri.

Clara se întoarse zâmbitoare la masă, și Maggie desfăcu cu grijă borcanul de gem; mătușa Clara, eu chipul radiind în așteptarea plăcerii, luă cu prudență o linguriță.

— Minunat! murmură ea.

— Nu crezi că-i puțin cam acru? întrebă Maggie.

— Oh, nu! protestă mătușa.

— Chiar crezi că *nu e* 1 întrebă Clara, pe un ton de uimire încântată și respectuoasă.

— Oh, *nu!* repetă doamna Hamps. E minunat!

Nu plescăi din buze, pentru că nu se cuvenea ca o doamnă să plescăie din buze, dar prin gesturi mai puțin grăitoare căută să-și exprime plăcerea nemărginită pe care i-o producea gemul.

— Cât zahăr ați pus? întrebă ea după câteva clipe. Jumătate și jumătate?

— Da, zise Maggie.

— Se spune că agrișele au fost cam acre anul ăsta, din cauza timpului, zise doamna Hamps pe gânduri.

Clara îl izbi pe Edwin cu piciorul sub masă, de parcă ar fi dat cu răutate, dar surâsul ei nevinovat, plin de încântare, îndreptat vag către doamna Hamps, nu dispăru. Asemenea duplicitate depășea puterea de înțelegere a lui Edwin; i se părea fără rost. Totuși, nu putea tăgădui că

observase parcă o înțepătură, o insinuaie în ultima remarcă a mătușii Clara.

În clipa aceea intră domnul Clayhanger, scoțând un oftat adânc, de parcă ar fi încercat să se scuture de căldura apăsătoare a după-amiezii de iulie. Se apropie de masă cu un aer preocupat, grăbit, ținând brațele nemișcate, puțin îndepărtate de corp. Așa mergea domnul Clayhanger întotdeauna, eu brațele nemișcate, încât deși păsea destul de stângaci și de greoi, partea de sus a corpului părea să alunece înainte. Dădu mâna amabil cu mătușa Clara, salutând-o aproape la fel de afectat cum îl întâmpină și ea, arborând o clipă, nu fără oarecare demnitate, manierele distinse. Fiecare din ei îl admira pe celălalt. Fiecare spunea adesea despre celălalt că e „minunat”. Fără îndoială că fiecare îl flata pe celălalt, și făcea mare caz de celălalt. Admirația domnului Clayhanger era însă ceva mai mare. Lucrul cel mai răutăcios pe care-l auzise vreodată Edwin spus de Maggie era: „Trebuie să-i fie recunoscător că este sora răposatei sale soții!” Și cu câtă răutate senină o spusese! Aproape că nu-i prinsese poanta pe moment.

Darius Clayhanger se așază pe scaun cu o bufnitură greoaie, apucă ceașca de ceai pe care Maggie i-o puse în față și dădu pe gât jumătate din ea cu o sorbitură zgomotoasă. Nimeni nu-l întrebă unde sau de ce fusese reținut; nu se cădea să-l întrebă așa ceva. Dacă tata fusese „chemat”, sau „nevoit să plece”, sau „reținut undeva”, respectul cerea să lași amănuntele învăluite în mister, ferite de curiozitate... „Tata - treburi”... Orice treabă era sacră. Era o atitudine pe care el însuși le-o insuflase.

În scurtul răgaz de tăcere care urmă, sunetul clopoțelului pe care manipulantul îl suna înainte ca tramvaiul să plece spre Hanbridge pătrunse pe fereastra deschisă.

— Pleacă tramvaiul! remarcă mătușa Clara, părând

extrem de încântată și de interesată de fenomenul tramvaiului; apoi se lăsă iarăși tăcerea.

— Mătușico, zise Clara, răsucindu-se copilăreșta în scaun.

— Nu poți să șezi puțin liniștită? o repezi tatăl ei, fără a-și pierde însă buna dispoziție. O să cazi jos de pe scaun.

Clara se făcu roșie și tăcu.

— Da, draga mea? o încurajă mătușa Clara.

Era ca și cum mătușa Clara ar fi spus: „Scumpul tău tată are fără îndoială dreptate, chiar multă dreptate, să-ți pretindă să stai cum se cuvine la masă. Totuși, să nu pui prea mult la inimă mustrarea. Sunt alături de tine în această grea împrejurare”.

— Voiam doar să te întreb, continuă Clara cu glas subțirel, mai șovăitor, dacă știi că Edwin a terminat astăzi școala.

Perfidia o părăsise.

„A naibii puștoaică!” își zise Edwin. „Ce i-o fi trebuit să atragă special atenția asupra acestui lucru?” Și se făcu și el roșu, de parcă trebuia să-și ceară iertare în fața celorlalți că terminase școala.

— Oh, da! zise mătușa Clara cu bunăvoință și însuflețire. Am ceva de spus nepotului meu în legătură cu asta.

Domnul Clayhanger căută într-un buzunar al hainei și scoase un plic deschis.

— Uite carnetul de note al băiatului, mătușico, zise el. Poate că vrei să te uiți la el.

— Sigur că vreau! răspunse ea cu înfocare. Sunt sigură că are note foarte bune.

IV

Luă carnetul și-și puse ochelarii.

— Purtare - Excelent, citi ea, cercetând cu entuziasm documentul. Și mai citi o dată: Purtare - Excelent. Apoi parcurse până jos lista materiilor, declamând nota la

fiecare; și la sfârșit citi: Clasat pentru trimestrul următor pe locul al treilea. Splendid, Eddy! exclamă ea.

— Credeam că erai al doilea, zise Clara, în felul ei înțepat.

Edwin roși din nou, neștiind ce să facă.

— Ei? Cum așa? Cum așa? întrebă tatăl. N-am observat. Al treilea?

— Charlie Orgreave m-a întrecut la examen, murmură Edwin.

Ei, bună treabă ăl mai făcut! zise tatăl. Să cobori cu xm loc! Ar fi trebuit să fii primul, în loc de al treilea. Și așa **s**-ar fi întâmplat, dacă te-ai fi străduit.

— Hai, lăsați astea! Lăsați astea! protestă mătușa Clara, arătându-și **într**-un zâmbet dinții frumoși; se uită întâi la Darius, apoi la Edwin, pe sub ochelari, cu capul dat pe spate și cu buclele atâr**nându**-i pe spate. Nimeni **n**-are voie să spună că Edwin nu învață, nici chiar tatăl lui, când mătușă-sa e de față! Pentru că știu că învață bine! Și-apoi, **n**-a coborât. Aici scrie, „clasat pentru *trimestrul următor*” - nu-i vorba de trimestrul ăsta. Erai încă al doilea astăzi, nu-i așa, băiatul meu?

— Cred că da. Da, răspunse Edwin încercând să facă pe viteazul.

— Ei bine! Iată! răsună triumfător glasul mătușii Clara. Apoi își deschise poșeta. Și iată aici! repetă ea, pun**nându**-i în față pe masă o jumătate de liră sterlină. Un mic cadou din partea mătușichii tale la terminarea școlii.

— Oh, mătușico! scoase el un strigăt slab.

— Oh! îl îngână Clara, sincer uimită.

Doamna Hamps se arăta uneori atât de mărinimoasă! Ea îi dăruise lui Edwin goeleta, și ce cadouri nemaipomenite le făcea copiilor de ziua lor de naștere, sau de Crăciun - tot felul de săpunuri de toaletă frumos ambalate... Și totuși, Clara susținea că era cea mai meschină babă ce se putea închipui. Și Maggie spusese

cândva că mătușa Clara îi dădea servitoarei ei să mănânce grăsime scursă de la friptură în loc de unt. Să dai servitorilor mâncare mai proastă decât cea pe care o mănânci tu era pentru Maggie o zgârcenie de neiertat.

— Ei bine, întreabă cu înțeles domnul Clayhanger, ce-i spui mătușii tale?

— Mulțumesc, mătușico, vorbe Edwin rușinat, răsucind monedele între degete.

Era o sumă princiară. Și-apoi îi ținuse și partea strașnic în chestia eu carnetul școlar. Cum oare o fi citit carnetul tatălui, că nu-și dăduse seama că Edwin trecuse pe locul trei! în orice caz, în treaba asta lucrurile se aranjaseră, și i se părea că nu pierduse eu acest prilej prea mult din prestigiu. Va fi încă în stare să discute cu tatăl său de pe poziții nu prea inegale, spera el.

V

Ceaiul era pe sfârșite, farfuriile cu pâine prăjită, cu pâine cu unt și cu prăjiturile se goliseră, vasul cu resturi se umpluse, și doar florile lui Maggie rămaseră proaspete și imaculate printre rămășițele de la masă; Edwin și Clara se uitau acum la gem tot mai nepăsători, și apoi chiar se săturară de el; zgomotele străzii se estompau pe măsură ce se lăsa seara de vară, și primele umbre subțiate ale amurgului se adunau pe nesimțite prin colțurile odăii; domnul Clayhanger scoase răgâielile care dădeau de veste că mâncase de ajuns; și atunci doamna Hamps se pregăti pentru una din clasicele ei izbucniri sentimentale.

— Ei bine! zise ea în cele din urmă, punând lingurița în stânga ceștii, ca o indicație finală că nu mai vrea categoric ceai, și. scoțând un oftat adânc. Școala s-a terminat! Și singurul fiu intră în rândul bărbaților! Cum mai zboară timpul!

Și scoase încă un oftat adânc, exprimând imensa melancolie pricinuită de această imagine a realității lucrurilor. Apoi își aduse aminte de curajul ei, de deviza de

a te sprijini pe cei din jur și de întreaga ei filosofie.

— Dar așa e mai bine! urmă ea pe un ton nou, plin de curaj. Totul e rânduit spre bine. Să nu uităm asta niciodată! Și sunt sigură că Edwin ne va face cinste la toți, cu ajutorul Celui-de-Sus.

Și-i dădu înainte pe tema asta. Invocă pe Dumnezeu, pe Christos, și chiar și pe Sfântul Duh. Aminti de primejdiile vieții, de uneltirile diavolului și de avantajele de nedescris ale unui cămin bun, de bunătatea deosebită a domnului Clayhanger și a lui Maggie, da, și a micuței Clara; și cât de mândri erau cu toții de Edwin, și de ocaziile pe care le avea el de a face binele, prin exemplu personal și, de asemenea, în curând prin povește, căci alții mai tineri decât el vor începe să-l privească cu respect; și iarăși, cât de mândră era ea de el, și cită încredere avea în el; și ce ceas solemn era acesta...

Nimic n-o mai putea opri. Fetele ifu puteau suferi exhibițiile ei. Maggie își luase obiceiul să se uite tot timpul fix la masă, simțindu-se ca și cum ar fi făcut ceva rău de care îi era rușine. Clara nu numai că se simțea ca un criminal - ci chiar ca un criminal ce nu se căiește; roșea, arunca în jur priviri nervoase și repeta tot timpul în gând un cuvânt urât pe care-l auzise la școală. Acest cuvânt nerostit, azvârlit nearticulat dar cu sălbăticie mătușii de către inima aceea nevinovată, aducea multă alinare Clarei în încercarea prin care trecea. Chiar și Edwin, mai îngăduitor în toate privințele decât surorile lui, era profund contrariat de predicile morale ale mătușii. Simțea dorința să fugă iute cât mai departe, ca să fie singur pe mare sau undeva în fundul pământului. Nu putea înțelege această latură a felului de a fi al mătușii. Dar nu exista nicio izbăvire din partea doamnei Hamps. Singura persoană care ar fi putut să-i scape părea să savureze odioasa obligație la care-i supunea. Domnul Clayhanger asculta dând din cap, în semn de apreciere și admirație; și

părea să fie foarte sincer. Edwin nu-l putea înțelege nici pe tatăl său. „Ce naiv e tata!” gândi el nedeslușit. Clara, însă, nu acceptă fatalistă atitudinea tatălui ei, ca încă unul dintre fenomenele absurde și fără rost pe care le întâlnea mereu în viață; și continuă cu îndârjire să repete cuvântul acela urât.

VI

— Și-așa! zise doamna Hamps cu înflăcărare, după o scurtă pauză. Mă bucur când mă gândesc de ce ajutor ai să-i fi tatălui tău în afaceri, cu mintea ta isteată.

Și îl privi cu drag.

Acesta era prilejul pe care-l aștepta Edwin. Nu dorea să fie de niciun ajutor tatălui său în afaceri. Avea alte planuri. Nu pomenise de ele niciodată, pentru că tatăl său nu-i vorbise despre cariera sa viitoare, închipuindu-și probabil că va urma meseria tatălui. Așteptase ca tatăl său să înceapă. „Cu siguranță”, își spusese, „tata o să-mi vorbească odată despre ce va trebui să fac, și atunci, o să-i spun”. Dar tatăl nu începuse niciodată discuția; și din timiditate, neglijență și poate doar din ghinion, Edwin ajunsese în ultima zi de școală cu problema supremă nu numai nerezolvată, dar nici măcar abordată. Oh, sigur că era de vină doar el! Orice băiat obișnuit (gândea el) ar fi discutat în mod firesc problema cu mult timp în urmă. La urma urmei, nu era o crimă, nu era un motiv de rușine să nu vrea să se facă tipograf. Și totuși, îi era rușine! Absurd! Se condamna în sinea lui. Dar îl condamna și pe tatăl său. Acum, însă, ca răspuns la remarca mătușii, putea îndrepta totul declarând, simplu și cu curaj, că nu voia să-l urmeze pe tatăl său. Ar fi neplăcut, firește, dar va fi un șoc de o clipă, ca scoaterea unui dinte. Nu avea decât să rostească acele câteva cuvinte. Trebuia să le rostească. Erau atât de ușor de spus, și trebuiau spuse cât mai repede. „Nu vreau să mă fac tipograf”. Le mormăi din nou în gând. „Nu vreau să mă fac tipograf”. Ceimportantă avea pentru tatăl lui

dacă se făcea tipograf sau nu? Clipele, minutele treceau. Știa că dacă va fi atât de laș și nu va deschide gura, respectul de sine nu-i va reveni niciodată din această lovitură. Dar, ca răspuns la precizarea doamnei Hamps că-i va fi de mare ajutor în afaceri tatălui, zise pe un ton voit nepăsător, neconvins și neconvingător:

— Ei, rămâne de văzut.

Asta a fost tot ce a putut să facă. De parcă ar fi privit moartea în față și s-ar fi dat îndărăt.

— Rămâne de văzut? repetă mătușa Clara, cu o mică tresărire dureroasă, datorită neseriozității băiatului.

Dar el rămase mut. Nimeni nu bănuia, așa cum ședea acolo, copilăros, melancolic și stingherit, că era chinuit până în adâncul sufletului. Cu sufletul torturat, încerca tot timpul să se convingă: „Oricum, le-am dat de înțeles! Oricum, le-am dat de înțeles!”

Adică, tuturor celor din jurul mesei.

Domnul Clayhanger, ignorând că mplet replica lui Edwin adresată mătușii și faptul că ea o repetase contrariată, se întoarse brusc spre fiul său și zise, pe un ton prietenos dar serios, care presupunea orice, și care socotea rezolvată problema, fără să-și dea seama măcar că era vorba de o problemă:

— Am să lipsesc mâine aproape toată ziua. Vreau să stai în prăvălie toată după-amiaza - am să-ți spun eu jos de ce.

Era tipic pentru el acest mod de a face din afaceri un mister în fața femeilor.

Edwin simți plasa strângându-i-se în jur. Atunci îi veni în minte una din acele „încuietori” care le apar adesea tinerilor de vârsta lui.

— Dar mâine-i sâmbătă, zise el poate puțin cam obraznic. Cum rămâne cu ora de Biblie?

Cu șase luni înainte, un tânăr preot din circumscripția religioasă wesleyană, căruia pronia îi

refuzase atât simțul umorului cât și simțul onoarei, săvârșise infamia de a organiza o oră de Biblie, sâmbăta după-amiaza, pentru băieții mai mari. Această mârșăvie îi îngrozise și-i dezgustase pe toți băieții de confesiune wesleyană din Bursley. După-amiaza pe care o aveau pentru jocuri, singura lor după-amiază frumoasă în pustiu săptămânii, să le fie răpită, folosită împotriva lor într-un scop atât de odios ca studierea Bibliei! Nu numai școala duminicală în fiecare duminică după-amiază, ci și o oră de Biblie în fiecare sâmbătă după-amiază! De necrezut! De nesuportat! Era tiranie imensă, și nimic altceva. Cu toate astea, tânărul preot izbuti să-și impună voia, apelând în mod josnic la părinți și cerându-le ajutorul. Viermele infam reuși să alcătuiască o clasă de doisprezece până la cincisprezece băieți, cu scopul de a le asigura fericirea veșnică. Și trebuiau să participe la oră, deși juraseră că nu se vor duce, și trebuiau să cânte imnuri, și să îngenuncheze, și să asculte rugăciuni, și să asculte lucrurile cele mai plictisitoare, și să ia și notițe. Și toate astea, în timp ce afară soarele strălucea, sau ploua peste câmpii și străzi și maidane și iazuri!

Edwin fusese prins în capcană. Tatăl său, după ce schimbase doar trei vorbe cu tânărul preot, îl sacrificase - cu o nepăsare senină care-l uluise complet pe Edwin. În zadar pledase Edwin că o după-amiază de sâmbătă petrecută între patru pereți va dauna sănătății. I se răspunsese că trebuie să se îngrijească de sănătatea veșnică. În zadar le arătase că în după-amiezile ploioase de sâmbătă stătea adesea și își făcea lecțiile, care ar putea avea de suferit astfel din cauza orei de Biblie. I se răspunsese că pacea sufletească e mai importantă decât inteligența. Astfel că fusese învins și era pe ascuns batjocorit de Clara, ca o victimă mizerabilă. De aceea puse un intens sentiment de triumf, o disperată strângere cu ușa a enigmaticei generații care cu câteva luni în urmă îl

strânsese pe el cu ușa, în întrebarea aproape obraznică:
„Cum rămâne cu ora de Biblie?”

— N-o să mai fie nicio oră de Biblie, zise tatăl său cu un zâmbet blând dar puțințel sardonice, ea și cum ar fi vrut să spună: „Sunt gata să fac orice concesie tineretului; dar trebuie să te fac să înțelegi cu binișorul că nu poți continua la nesfârșit cu orele de Biblie”.

Doamna Hamps vorbea:

— De-acum înainte s-a terminat cu școala. Dar nădăjduiesc că n-o să renunți să studiezi Biblia. Nădăjduiesc chiar că ai să găsești totdeauna timp pentru asta, până la sfârșitul vieții!

— Oh... dar, ascultă... începu Edwin, și se opri.

Fusese înfrânt pur și simplu de replicile lor sfruntate.

Nici tatăl și nici mătușa (dintre care ultima, în orice caz, era o habotnică într-ale credinței, și-l convertise pe domnul Clayhanger de la metodismul primitiv la metodismul wesleyan) nu-și băteau capul să-și apere noua poziție prin argumente. Nu făceau nicio efort să reconcilieze cu atitudinea lor de acum câteva luni, când importanța fericirii cerești depășea cu mult importanța oricărei mulțumiri pământene ce se putea închipui. Adevărul e că nu aveau niciun argument. Dacă Dumnezeu avea întâietate față de învățătură și de sănătate, atunci avea întâietate și în fața unei prăvălii amărâte! Cum puteai să găsești un răspuns la asta!

VIII

Edwin era distrus. Credința lui în oameni era distrusă. Oamenii aceștia maturi nu erau sinceri. Și în timp ce doamna Hamps continua să tot brodeze pe tema atât de originală a poveștelor în legătură cu Biblia, Edwin se uită pe furie la ea și în minte i se strecură îndoiala că femeia asta impozantă și plină de vitalitate ar fi fost vreodată sinceră, chiar și față de sine însăși - dacă nu cumva întreaga-i existență cotidiană, de când se trezea și până se

ducea la culcare, nu era o imensă prefăcătorie.

Nu că ar fi avut cea mai mică poftă să se cramponeze de orele de Biblie, fie chiar și ca o alternativă la statul în prăvălie! Nu! Era extrem de ușurat că scăpase de ele. Ceea ce îl revolta era totala lipsă de logică a noii hotărâri și recunoașterea tacită, impudică, a perfidiei de până atunci.

Două ore mai târziu, pe când stătea rezemat alene de fereastră odăii sale, privind cum lămpile cu gaz aerian de pe Trafalgar Road deveneau tot mai strălucitoare în ultimele umbre ale amurgului, era încă preocupat de ipocrizia, de ilogismul și de lipsa de scrupule pe care le descoperise pe neașteptate în viața generației mai vârstnice. Imitând fără să-și dea seama un tic al tatălui său când era plictisit dar calm, dădu din cap de câteva ori, iar eu limba între dinți scoase acel sunet care se reprezintă în scris prin „ți-ți”. Și totuși, **într-un** fel, știuse mereu că va fi așa - se prefăcea doar că era șocat și jignit.

Nu făcuse niciun pas mai departe cu planurile lui, de fapt dăduse îndărăt, căci această după-amiază de sâmbătă petrecută în prăvălie va fi, **într-un** fel, o înfrângere simbolică, cel puțin pentru un timp. De ce nu vorbise răspicat? De ce se purta întotdeauna ca un copil în fața tatălui său? Viitorul îl vedea potrivit. Uitase de formidabilele lui hotărâri serioase. Cu toate acestea, atingerea monezii de o jumătate de lira din buzunar era mângâietoare, în acest univers lipsit de mângâiere.

Capitolul VIII o ÎN PRĂVĂLIE I

— Vinonn-coa, băiete! zise tatăl său către Edwin, după ce adună firimiturile de brânză din farfurie, la sfârșitul prânzului din ziua următoare.

Edwin se ridică ascultător și-l urmă afară din odaie. Așteptă pe palierul scării până când tatăl său ajunsese jos, apoi se aplecă cât putu de mult, cu o mână pe balustradă și cu cealaltă rezemată de perete, și alunecă până pe preșul

de jos, fără să atingă o singură treaptă, scoțând tot timpul un șuierat ca de rachetă. Niciodată nu cobora altfel scara, decât doar dacă era în dizgrație. Tatăl se duse drept la biroul din colț de lângă dulapul cu registre, își puse ochelarii și ridică pupitrul biroului.

— Iată! zise el cu glas scăzut. Domnul Enoch Peake o să treacă pe-aici după-amiază să vadă astea. Și îi arată șpaltul unei invitații de nuntă foarte complicat aranjată, care anunța căsătoria domnului Enoch Peake cu doamna Louisa Loggerheads. Știi despre cine-i vorba?

— Da, zise Edwin. Grăsanul. Cel de la Cocknage Gardens.

— El e. Ei bine, să-i spui că am fost chemat undeva. Spune-i cine ești. Ca să știe. Spune-i că, după părerea mea, ar fi mai bine - și degetul butucănos al lui Darius urmări un rând al șpaltului - dacă am pune „văduva răposatului domn Simon Loggerheads”, în loc de „văduva răposatului d. Simon Loggerheads”. Înțelegi? Altminteri totul e bine. Spune-i că așa am zis eu: că altminteri totul e bine. Și întreabă-l dacă vrea să fie tipărite cu litere argintii, și câte exemplare vrea, și arată-i și modelul ăsta de plicuri. Ai înțeles?

— Da, zise Edwin pe un ton care voia să spună, nu fără respect, că nu era nimic de înțeles. Curios, cum tatăl lui părea să-și încordeze întreaga putredă a minții, de parcă ar fi fost cine știe ce problemă!

— Apoi i-l duci lui Big James, și el o să-l pună pe Chawner să-l lucreze. Am promis să i-l dau gata până luni dimineața.

— Dar Big James o să lucreze? întrebă Edwin, căci era sâmbătă după-amiază când, deși prăvălia rămânea deschisă, tipografia nu mai lucra.

— Or să facă toți ore suplimentare, zise domnul Clayhanger; și apoi adăugă, cu glas și mai scăzut și cu o privire furișată către domnișoara Ingamells, vânzătoarea

din prăvălie, care punea impasibilă banderole pe ziare, pe tejgheaua din cealaltă parte a prăvăliei: Ocupă-te tu de asta. Domnul Peake n-o să vrea să discute cu ea așa ceva. Spune-i că ți-am cerut în mod special. Să văd cât de bine te descurci.

— Bine! spuse Edwin; și în sinea sa comentă disprețuitor: „De parcă ar fi vorba de ceva pe viață și pe moarte”.

— O să tot facem o mulțime de afaceri cu Enoch Peake, pe viitor, încheie domnul Clayhanger în șoaptă.

— Înțeleg, zise Edwin impresionat, constatând că se arătase poate prea devreme disprețuitor.

Domnul Clayhanger își puse la loc ochelarii în toc și, luându-și pălăria din cuiul unde o ținea de obicei, în spate, deasupra dosarelor eu lucrări curente, își consultă ceasul și dădu să iasă de după tejghea. Apoi se opri.

— Mă duc la Manchester, murmură pe un ton confidențial. Să văd dacă pot să iau o presă nouă de care am auzit.

Edwin se simți măgulit. La prânz, domnul Clayhanger anunțase doar că trebuie să prindă un tren și că probabil nu se va întoarce decât seara târziu.

În clipa următoare, îl văzu pe Darius pe fereastră, cu brațele nemișcate și ușor depărtate, grăbindu-se sub bătaia soarelui pe Wedgewood Street, spre gara Shawport.

Deci, astea erau afacerile! Nu erau afacerile pe care le dorea și avea de gând să le facă; și-l neliniștea faptul că se și trezise vârat în ele; dar era destul de distractiv, iar tatăl său fusese foarte prietenos. Se simți plin de importanță.

După o vreme, Clara coborî în prăvălie să vorbească ceva cu domnișoara Ingamells, și le auzi sporovăind și chicotind împreună.

— Tata s-a dus la Manchester, găsi el prilej ud să-i spună, când Clara se pregătea să iasă.

— De ce nu aranjezi cărțile de premii, așa cum ți-a spus? i-o întoarse Clara, și se făcu nevăzută; nu-i plăceau aerele de superioritate ale lui Edwin.

La prânz, domnul Clayhanger îi spusese să se uite prin cărțile de premii pentru școala duminicală, și să întocmească lista lor.

Dar faptul că i-o amintise puștoaica de Clara, și că domnișoara Ingamells cu siguranță o auzise, îl opri - ca bărbat independent ce era - timp de cel puțin zece minute să-și înceapă treaba. Fluieră, deschise sertarele în biroul tatălui său și privi distrat înăuntru, cercetă amănunțit cutia cu penițe și smulse două file din calendar, ca să arate ziua de luni. Avea un mare dispreț pentru domnișoara Ingamells, o persoană cam grasă, de vreo douăzeci și opt de ani, pentru că avea relații cu un tânăr. Îi surprinsese într-o sâmbătă după-amiază pe stradă, braț la braț, aproape îmbrățișați. Nu era oare o prostie să te porți astfel?

Un client intră în prăvălie, și atunci se întoarse brusc spre rafturile de sus, unde se aflau cărțile. Se bucură că nu era domnul Enoch Peake, a cărui așteptare îl făcuse inexplicabil de nervos. Rezemă scărița de rafturi, se urcă pe ea și începu să scotocească printre volume și în pachetele cu cărți. Era un praf de nedescris, și o dezordine care-l umplu de dispreț. Cum putea oare îngădui tatăl său o asemenea dezordine - acum se gândi că întreaga prăvălie se afla. În aceeași stare. *Elevul Archie și banca lui*, citi el pe un pachet, dar când desfăcu pachetul, găsi șapte exemplare din *Ds la glumă la seriozitate*. De aceea se văzu nevoit să desfacă fiecare pachet. Oricum, nu era o muncă prea grea. Scrise mai întâi inventarul cu creionul, apoi îl copie cu cerneală; după ce termină, îl împături și scrisese cu multă grijă pe dos, ținând seama de mania tatălui său de a însemna pe dosul actelor ce anume conțineau, de parcă ar fi fost acte oficiale: „Inventarul stocului de cărți pentru

premiile școlii duminicale". Și, după o clipă de ezitare, adăugă propriile lui inițiale. Apoi începu să lege și să refacă pachetele și volumele separate. Niciuna din aceste cărți nu prezenta vreun interes pentru el. Avea și el cinci sau șase asemenea cărți, toate aurite și frumos colorate, care îi fuseseră dăruite ca premiu, la școala duminicală, „cu dedicația cuvenită”, nu pentru că ar fi făcut ceva deosebit; și el le considera, fără excepție, ca o înșelare a copiilor. În orice caz, Clara le citise întotdeauna cu plăcere. Dar, stând acum rezemat de unui din rafturile de sus, descoperi, aproape când terminase ce avea de făcut, un volum lunguleț care îi trezi interesul: „Imaginile arhitecturale ale lui Cazenove din capitalele europene, cu text descriptiv”. Avea un aspect demodat și era probabil vreo relicvă rămasă de la predecesorul tatălui său în întreprindere. Încă un exemplu de dezordinea care domnea în prăvălie!

III

Luă volumul și se retrase cu el la birou, și acolo se apucă să-i întoarcă paginile cu ilustrații colorate. La început interesul față de ilustrații și față de textul explicativ era mai curând deliberat decât instinctiv. Își zise: „Dacă există ceva bun în mine, **s**-ar cuveni - să mă intereseze - trebuie să mă intereseze”. Și se simți interesat. **Într-o** doară, aruncă o privire la pendula atârnată deasupra rafturilor cu caiete și maculatoare, pe peretele din fața ușii. Patru și un sfert. După-amiaza se scurgea în liniște, și Edwin n-o găsea prea plictisitoare. Pe fundalul îndatoririi sale, pe care (socotea el) și-o îndeplinise extrem de bine, consemna vag că intrau și ieșeau clienți atrași cu toții fără greș de teigheaua domnișoarei Ingamells, de fapt de simpla ei prezență atentă și primitoare. Auzea fraze și crâmpene de fraze, cum ar fi: „Nu, n-avem nimic de dimensiuni mai mici”, „O pensulă din păr de cămilă”, „Gumă arabică, nu clei”, „îmi

pare rău, domnule. O să-l iau la rost pe vânzătorul de ziare”, precum și zgomotul monedelor pe tejghea, sunetul verificării unei monede de o jumătate de liră, deschiderea și închiderea sertărașului de la casă; și uneori o auzea pe domnișoara Ingamells, exasperată de imbecilitatea câte unui client scoțând înăbușit câte o exclamație după plecarea lui; și o dată domnișoara Ingamells străbătu mânioasă prăvălia, ca să fixeze ușa întredeschisă pe care un client neatent o închisese: „Își închipuie că n-avem și noi nevoie de aer, ca alți oameni?” Și deodată se făcuse patru și un sfert. Edwin avea, neîndoielnic, un sentiment ciudat și plăcut de importanță. După încă o jumătate de minut se uită din nou la pendulă, și iată că era cinci fără un sfert!

Ce forță hipnotică îl atrase spre dulapul cu materiale de pictură, care se înălța ca un monument în mijlocul prăvăliei - impozant, complicat și dominator? Tatăl lui, după o incursiune dezastruoasă a copiilor, îi oprise cu desăvârșire să mai umble la acest dulap, cu vitrina lui plină de vopsele asortate, crete colorate, pensule și creioane, și cu nenumăratele-i sertare lungi încărcate cu hârtie și cartoane și cutii garnisite eu de toate, și teuri și echere, împreună cu sute de alte ustensile. Firește că porunca încetase acum să mai fie în vigoare. Edwin terminase școala; și, dacă nu era încă bărbat, nu mai era nici copil. Începu să deschidă pe rând sertarele, mai întâi cu grijă, apoi cu mai mult curaj; la urma urmei, nu era treaba domnișoarei Ingamells! Și, ea să fim drepți, domnișoara Ingamells nici nu pretinse măcar că ar fi treaba ei. Își vedea de ocupațiile ei. Edwin deschise o cutie destul de mare cu acuarele. Avea prețul marcat pe ea: cinci șilingi și șase pence. Părea să cuprindă tot ce este necesar pentru a realiza cele mai fermecătoare și mai mărețe desene arhitecturale, și când Edwin dădu la o parte cutia de deasupra și descoperi dedesubt și alte ustensile și

aparate minunate, văzu cu ochii minții, tulbure dar cu înfocare, minunatele capodopere care ar putea fi fructul acelei cutii. Exista un mijloc de a ajunge la ea. Trebuia să pună stăpânire pe ea. Ar fi dat, la nevoie, pentru ea tot ce avea.

IV

— Domnișoară Ingamells, zise el. Și, deoarece ea nu ridică imediat privirea: Ascultă - domnișoară Ingamells! Cât la sută îi face tata reducere mătușii mele când cumpără ceva?

— Nu mă întreba *pe mine*, domnișorul Edwin, răspunse domnișoara Ingamells; *eu* nu știu. De unde să știu?

— Ei bine, murmură el, atunci am să plătesc prețul întreg - și gata.

Nu putea să mai aștepte și trebuia să fie sigur că o va avea.

Domnișoara Ingamells îi dădu restul la jumătatea de liră cu un aer de strictă imparțialitate, ca pentru a-i da de înțeles că nu-și ia nicio răspundere. Și felul cum își îndreptă Edwin umerii trebuia să-i arate domnișoarei Ingamells că o sfătuia să-și vadă de treabă și să nu pună întrebări nelalocul lor în legătură cu proveniența monezii de jumătate de liră, deși o intriga foarte mult. Acum cutia era a lui; și nu era o cutie cu culori obișnuită, ci o cutie fermecată. Mai avusese el cutii cu culori înainte, dar nimic care să se compare cu aceasta, nimic care să pară magic cuiva mai mare decât un băiețaș.

Apoi Edwin mai cumpără și niște hârtie groasă de desen, socotind că va fi destul de bună pentru încercările de început.

V

În timp ce plătea hârtia de desen - aflându-se, cum se cuvine, în partea teighelei unde stăteau clienții - un băiat cu un șorț în față intră în prăvălie, înroșindu-se,

părând stângaci și necioplit. Edwin se întoarse cu spatele - era treaba domnișoarei Ingamells.

— Vă rog, m-a trimis domnu' Peake. Nu poate să vină azi după-masă - are niște treabă - și dacă vrea domnu' Clayhanger să vină la „Dragon” diseară după opt, cu hârtiile alea care știe dânsul?

La numele de Peake, Edwin tresări. Uitase cu totul de ce-i spusese taică-său.

— Domnișorul Edwin, zise domnișoara Ingamells pe un ton sec, cred că ești la curent eu treaba asta, nu-i așa?

Era limpede, se simțea jignită că el știa totul despre asta, în timp ce ea habar n-avea.

— Oh, da, zise Edwin, șovăitor. Ce spuneai?

Era prima dată când se ocupa de afaceri adevărate.

— Vă rog, m-a trimis domnu' Peake...

Mesagerul își rosti din nou mesajul, poticnindu-se, cuvânt eu cuvânt.

— Foarte bine. O să rezolv eu, zise Edwin cât putu mai nepăsător.

Cu toate acestea, nu știa ce să facă, oricât de simplă ar fi putut să i se pară situația unei persoane eu experiență în afaceri mai mare decât aceea a lui Edwin. La fel cum, cu trei ore mai înainte, tatăl său păruse să-și încordeze mintea - asupra unei probleme extrem de simple pentru Edwin, tot așa acum Edwin părea să-și încordeze mintea asupra unui alt aspect al aceleiași probleme. Timpul îl răzbuna pe tatăl său... Cum adică! Să se ducă la „Dragon” și să întrebe cu sânge rece de domnul Enoch Peake, și apoi să trateze cu domnul Enoch Peake ca de la bărbat la bărbat! Nu intrase niciodată la „Dragon”. Fusesse crescut în convingerea că „Dragonul” era un lăcaș al viciului. „Dragonul” era cuprins în termenul generic de „local de băuturi”, și probabil că și în termenul înrudit de „local de jocuri”. În plus, să discute afaceri eu domnul Enoch Peake... Domnul Enoch Peake era pentru Edwin la fel de

misterios ca, să zicem, un mandarin! Totuși, afacerile sunt afaceri, și trebuia să facă ceva. Nu știa însă ce. Să se ducă la „Dragon”? Tatăl său nu prevăzuse o asemenea întorsătură. Hotărî imediat asupra unui lucru fundamental: n-o va consulta pe domnișoara Ingamells; nu, și nici măcar pe Maggie! mai rămânea doar Big James. Așa că se duse să vorbească cu Big James, care-și fuma liniștit pipa pe palierul minuscul al scării ce ducea la tipografie.

Big James nu păru deloc mirat.

— Vii cu mine diseară la „Dragon”, tinere domn, la opt sau imediat după, căci nu contează, și am eu grijă să-l vezi pe domnul Enoch Peake. Am să trec pe Woodisun Bank la ora opt sau imediat după, căci nu contează. Mă aștepți la intrarea din dos, și am eu grijă să-l vezi pe domnul Enoch Peake.

— Te duci la „Dragon”?

— Sigur că mă duc, tinere domn! exclamă Big James cu glasul sonor.

Capitolul IX» ORAȘUL

I

James Yarlett își merita porecla de Big James. Avea doi metri fără cinci centimetri în înălțime și o corpolență pe măsură; avea mâini și picioare uriașe, trăsături mari și o barbă lungă, impresionantă, de o culoare castaniu-închis; datorită bărbii, nu i se vedea niciodată cravata. Dar lucrul cel mai magnific era glasul lui de bas, cea mai frumoasă voce de bas din oraș, și una din cele mai frumoase chiar din Hanbridge, unde în prima tinerețe James fusese „zețar de ziar” la „Staffordshire Signal”. Acum era „zețar de accidente” în Bursley, pentru că Bursley-ul era orașul lui natal și pentru că-i plăcea să migălească. Era cel de-a patrulea și cel mai de nădejde membru al Formației Vocale Bărbătești din Bursley, ceilalți trei fiind Arthur Smalirice, un bătrân cu un nemaipomenit glas de falsetto, Abraham Harracles și Jos Rawnpike (pronunțat Rampick). Bărbații

aceștia erau obișnuiți cu celebritatea, iar Big James era regele lor, deși cel mai blajin dintre toți. Cântau la dineuri, la petreceri, la concerte și la ceaiuri de Sf. Martin. Cântau pentru glorie, și când nu erau solicitați de nimeni cântau pentru ei înșiși, pentru plăcerea de a cânta. Fiecare era o stea în corul vreunei biserici sau capele. Cu excepția lui Arthur Smalirice, cu toții împărtășeau o anumită elasticitate a convingerilor religioase. Big James, de pildă, trecuse în zece ani de la metodismul wesleyan, prin biserica anglicană veche, până la catolicismul din Bleakridge. Totul depindea de felul cum se purtau cu el și de colecția de imnuri religioase pe care le aveau. În plus, îi plăcea schimbarea.

Big James era ceea ce mai marii săi numeau „un om superior”. Pentru că trebuia să pronunțe cu grijă cuvintele când cânta, pierduse în mare măsură accentul din cele Cinci Orașe, și cum era zețar de un sfert de veac, nu se putea să nu dobândească pe nesimțite-o cultură și un bagaj de cunoștințe cu mult peste cele obișnuite. Era din fire blând, și poate puțin cam încrezut, cum se întâmplă de obicei cu oamenii foarte înalți; dar nu puteai fi sigtîr dacă, sub această fire încrezută, nu se ascundea cumva un umor înăbușit. Era burlac, împlinise patruzeci și cinci de ani și stătea la o soră măritată, la capătul lui Woodisun Bank, lângă Școlile Naționale. E de mirare, totuși, că având atâtea calități, nu se impusese mai mult în Bursley nu numai ca glas, ci și ca personalitate. Dar se pare că nici nu căuta așa ceva. Era lipsit de ambiții; și, deși extrem de grijuliu uneori să-și păstreze demnitatea și având un temperament extrem de sensibil, manifesta un deosebit respect, ba chiar umilință, față de cei ce reușiseră în viață. În ciuda staturii uriașe și a simplității lui, exista ceva mic, meschin în el, care reieșea din amănunte neînsemnate. Astfel, era caracteristic pentru Big James să-i ceară lui Edwin să-l aștepte la intrarea din dos de pe Woodisun

Bank, când putea tot atât de bine să se întâlnească cu el după închiderea prăvăliei la intrarea laterala din Wedgwood Street...

Edwin, care din mândrie nu le spusese nimic surorilor lui despre vizita pe care urma **s-o** face la „Dragon”, rămase oarecum surprins și impresionat când îl văzu pe Big James în haine negre și cu joben; căci el nu se gândise să-și schimbe hainele de fiecare zi și nici nu-și închipuise că „Dragonul” era un loc unde se impunea eticheta. Big James arăta nemaipomenit. Reverul lat al redingotei lucioase era încheiat până sub barbă, iar poalele se rotunjeau în jos pe o distanță de mai bine de un metru, până la genunchi: era o redingotă gigantică. Cu mâneci largi, dar înguste la încheietură, și manșete albe foarte strâmte. Pantalonii cădeau în falduri bogate pe carâmbii ghetelor uriașe. Big James avea un fel de a-și scoate pieptul în afară și de a-și lăsa capul pe spate, care i-ar fi proiectat vârful bărbii eu aproape un cot în față, dacă barba ar fi stat țeapănă; dar moliciunea mătăsoasă a bărbii zădărnicea realizarea acestui fenomen care ar fi fost spectaculos și extrem de interesant.

II

Cei doi traversară Trafalgar Road împreună. Edwin, deși încerca să pară demn, nu era decât un trepăduș tropăind alături de vastul monument în mișcare, în comparație cu măreția arhitecturală a domnului Yarlett, mădulele lui subțiri, suple și mobile păreau aproape jalnic de fragile și de efemere.

Big James se îndreptă spre gangul care ducea la grajdurile „Dragonului” și acolo dădu peste un grăjdar sau un argat. Edwin, simțind că se apropie o încercare grea, pipăi pe furiș în buzunar, ca să se asigure că șpaltul invitației la nuntă era în siguranță.

Grăjdarul ridică din sprâncenele-i roșcate spre Big James, care făcu semn cu capul **într-o** parte, părând să

arate spre întreaga clădire a „Dragonului” cu un aer întrebător. Grăjdarul rămase o clipă nemișcat și apoi clătină din capul cât un doivleac. Big James îi întoarse spatele. Nicio vorbă nu fusese rostită; cu toate acestea, cei doi schimbaseră un dialog care ar putea fi tradus astfel:

„Nu credeam c-o să te văd atât de devreme”, din partea grăjdardului.

„Vrei să spui că nimeni mai însemnat n-a sosit încă în sala de adunare?” din partea lui Big James.

„Nimeni care să merite să fie pomenit, și nici nu va sosi încă o bucată de vreme”, din partea celuiilalt.

„Atunci, am să dau o raită”, din partea lui Big James.

Acesta se uită acum în jos spre Edwin și i se adresează cu cuvinte:

— Se pare că am venit prea devreme, domnule Edwin. Ce zici de un tur prin oraș - pe la parcul de distracții? Îmi ziceam eu că s-ar putea să fie cam devreme.

Edwin încuviință fără să șovăie. Ca școlar, i se interzisese categoric să iasă seara în oraș; și, în afară de cazul când era trimis în grabă cu un comision special, nu văzuse aproape niciodată cum arătau străzile după opt seara. Nu văzuse niciodată nici parcul de distracții seara. În seara asta, orașul nu părea să fie același; devenise un oraș nou și misterios, aureolat de aventură. Și totuși, nu-l despărteau nici cincizeci de metri de camera sa.

Urcară pe Duck Bank împreună, Edwin mândru să fie cu o celebritate ca Big James, iar Big James cu satisfacția calmă de a se arăta alături de fiul stăpânului. Părea aproape de necrezut ca acești doi nemuritori atât de diferiți să fi arătat la fel când s-au născut; că cei câțiva ani în plus pe pământ să-i fi dat lui Big James un avantaj fizic atât de formidabil. Ceasurile zilnice de supunere la ordinea precisă a rândurilor de caractere tipografice și la cerințele constante ale mașinilor în mișcare, minuțios reglate, imprimaseră trupului și minții lui Big James acea precizie

delicată și aproape meticuloasă care caracterizează pe toți zețarii și tipografi; iar executarea continuă și monotoană a acestor mișcări, folosindu-i facultățile fără să le absoarbă sau să le surmeneze vreodată, îi domolise și-i tocise setea de viață până la un calm binelecător, pe care-l rafina și-l înfrumuseța cu exersarea agreabilă a cântului. Big James rareori cunoscuse o emoție mai puternică. Nu râvnea nimic, nu urmărea nimic și nu pierduse nimic.

În timp ce Big James se îndrepta din veșnicie în veșnicie, Edwin rămăsese nedevelopat, neformat, nedisciplinat și arzând de toane capricioase; plin de speranță, de doruri, de șovăieli, de neastâmpăr, sfios și îndrăzneț într-un mod nevinovat și nostalgic. Dacă l-ar fi luat de mână pe băiat, Big James ar fi simbolizat în mod poetic relația dintre ei.

III

— Cânti diseară la „Dragon”, domnule Yarlett? întrebă Edwin.

Își lungi pasul căutând să și-l potrivească cu al lui Big James, își stăpâni trupul plin de ardoare și încercă să nu rute că era un bărbat mergând alături de alt bărbat.

— Da, tinere domn, zise Big James. Suntem o formație.

— E „Formația Vocală Bărbătească”? continuă Edwin.

— Da, domnule Edwin.

— Atunci, va fi și domnul Smalirice?

— Va fi, domnule Edwin.

— Cum de poate domnul Smalirice să cânte atât de subțire?

Big James clătină încet din cap, în timp ce Edwin ridica privirea spre el.

— Să-ți spun cum vine asta, tinere domn. E un dar, asta e, la fel cum eu pot să cânt gros.

— Dar domnul Smalirice e foarte bătrân, nu-i așa?

— Există un papagal în colivie, colo în Duck Square,

care are optzeci și cinci de ani, și asta-i dovedit cu acte, tinere domn.

— Nu se poate! protestă Edwin cu neîncredere politicoasă.

— Cu acte în regulă, întări Big James.

— Câți des la „Dragon”, domnule Yarlett?

— Era o vreme, vorbi Big James, când unii dintre noi cântau acolo în fiecare seară, în afară de duminici, sau dacă erau concerte ori mai știu eu ce. Da! Ceasuri întregi în fiecare seară. Și acum se mai întâmplă câte odată.

— După muncă?

— După muncă. Da! Și vara, adesea până în zori. Până la unu, până la două-două și jumătate în fiecare noapte.

Dar acum se spune ca noua lege a autorizațiilor nu va mai lăsa niciun local din oraș deschis după unsprezece. La unsprezece fix închiderea!...

— Dar de ce cântați?

— De ce cântăm? Ca să ne treacă timpul, de-asta o facem, și mai bem și câte un pahar, tinere domn. Nu că mi-ar plăcea să crezi că beau cine știe ce, domnule Edwin. Un litru de bere în fiecare seară, și asta de când mă știu - nici mai mult, nici mai puțin.

— Dar - și glasul rapid - întretăiat al lui Edwin întrerupse cu nerăbdare tonurile profunde și maiestuoase - nu ești obosit a doua zi? Eu unul aș fi!

— Niciodată, zise Big James. Mă scol din pat proaspăt și vioi la șase punct. Și au fost nopți când n-am văzut cum arată patul.

— Ce voinic și viguros trebuie să fii, domnule Yarlett, pe legea mea! exclamă Edwin.

Aceste revelații despre obiceiurile și isprăvile lui Big James îl uluiau. Nu bănuise niciodată că în oraș se pot petrece asemenea lucruri.

— De! Așa și-așa!

— E-adevărat că e o petrecere la „Dragon” în seara asta, domnule Yarlett?

— **Într**-un fel, da, zise Big James.

— Aș vrea să stau și eu.

— Și de ce nu? îl aprobă Big James, privind în jos spre Edwin, și neîncrezător dar și amuzat.

Edwin ridică din umeri cu un aer de superioritate, instinctul arătându-i, fără să vrea, că Big James încăloase poate linia socială care îi despărțea. Și totuși, tatăl lui Big James l-ar fi privit de sus pe bunicul lui Edwin. Numai că acum Edwin aparținea clasei patronilor, în timp ce Big James făcea parte din cea a slujbașilor. De pe acum încă, Edwin, al cărui tată fusese ciomăgit de muncitori pe care un zețar ar șovăi să-i considere calificați - de pe acum Edwin avea un aer firesc de conducător, iar Big James, cu un respect plin de demnitate, trebuia să se supună fără a protesta. Era ceva foarte subtil. Nu că Edwin ar fi avut ceva împotriva să meargă la petreceri;

dar contesta (blând și fără supărare) dreptul lui Big James de a-l influența să facă ceva cu care tatăl său n-ar fi fost de acord. În loc să spună „De ce rju?”, Big James ar fi trebuit să spună: „Nimeni altul în afară de dumneata nu poate decide asta, în lipsa tatălui”. James ar fi trebuit să fie strict imparțial.

IV

— Ei, zise Big James, când ajunseră la parcul de distracții, care se întindea la nord de piața de carne sau, cum i se spunea, Abatorul, se pare că n-au fost încă în stare să-i dea drumul la teatrul Blood Tub.

Tonul lui era marcat de un dispreț liniștit, condescendent, ea al unui artist vorbind despre alt artist.

Blood Tub, cunoscut și sub numele de Teatrul lui Snaggs, era centrul distracției din Bursley după ce se întuneca. Se afla aproape pe același loc unde fusese cândva maxilarul unei balene, ca o supremă curiozitate

naturală. Teatrul reprezenta manierele mai blânde ce se dezvoltaseră din vechiul medievalism al secolului. Înlocuise luptele de urși și de cocoși. Corespundea într-un fel cu idealurile simbolizate de noua primărie. În micile berării aromitoare de pe toate străzile în pantă ori șerpuite, acoperite de argilă roșie, din jurul maidanelor de lângă Duck Bank, de lângă parcul de distracții, piață sau scuarul St. Luke, oamenii nu mai discutau cu înflăcărare ce șanse o să aibă duminică dimineța ursul municipal împotriva a cinci câini. Evoluaseră până la biblioteca publică, mânuși de box, vânătoare de iepuri și Blood Tub.

Acesta din urmă își avea sediul într-o baracă cu pereții de scânduri și acoperiș de prelată, și putea cuprinde o mulțime de oameni. La intrare se aflau o platformă și o orchestră, luminate de facle eu petrol care, pe măsură ce Big James și Edwin se apropiau, luminau tot mai tare în întuneric. Rezemată de platformă, o tablă neagră anunța două piese: „Cei patruzeci de hoți” (autor neprecizat) și „Sticla” de Cruikshank. Orchestra, după un vacarm teribil, dintr-odată se liniști și atunci o trupă de actori în costume, îngrămădiți pe scândurile înguste puse pe câpriori, jucară o scenă de probă din „Cei patruzeci de hoți”, doar ca să dea mulțimii ce se strânsese în față o idee de minunățiile acestei opere mărețe. Patru hoți apărură și apoi dispărură în dosul. paravanului care acoperea ușile, și reapărură de nouă ori, de fiecare dată ca alți patru hoți, până când povestea celor patruzeci fu completă. Și apoi bătrânul Hammerad, clovnul îndrăgit care bătea toba (și a cărui nevastă ținea o frizerie în Buck Row și bărbieria pentru un penny), lăsă toba și făcu timp de două minute tot felul de giumbușlucuri, și apoi orchestra izbucni din nou, iar glasul insolent al bătrânului Snaggs (în jiletca sa de moleschin) acoperi cu ușurință vacarmul, implorând onorata asistență să poștească; ceea ce unii și făcură. În cele din urmă, orchestra cântă imnul național și actorii,

urmați de bătrânul Snaggs, pătrunseră în șir în baracă.

— Pun rămașag că au să iasă iar, zise Big James liniștit dar hotărât.

— pe ce? întrebă Edwin, cu totul novice la această scenă.

— Pun rămașag că nu sunt nici douăzeci de perechi înăuntru, zise Big James.

Și, după mai puțin de un minut, trupa ieși într-adevăr, iar bătrânul Snaggs mustră publicul nehotărât, eu destulă cuviință dar și cu fermitate. Fusesse un an prost pentru domnul Snaggs. Ploile zădărnickeră praznicile; ploile distruseseră totul; ploile aproape că îl distruseseră și pe el. Iulie nu era, firește, luna când un teatru ce se respectă mai rămâne deschis, dar domnul Snaggs ajunsese în punctul de a se agăța și de un fir de pai. Drept urmare, declară acum că, pentru a-și dovedi buna-credință absolută, trupa sa va reprezenta o scenă din drama unică, faimoasă în întreaga lume, „Sticla”, după care reprezentația va începe cu adevărat, deoarece, ea om de onoare, nu putea să-și mai țină spectatorii dinăuntru în așteptare. Obiceiul lui, care se accentua pe măsură ce îmbătrânea, era de a trata mulțimea de gură-cască din fața barăcii ca pe o familie de nepoți și nepoate. Stratagema era zadarnică - publicul nu putea fi cucerit. Era ceva de-a dreptul eroic. Ar fi fost eu neputință să descoperi în toată Anglia o indiferență mai totală, mai inflexibilă. Mulțimea stătea; doar atât. Stătea, nemișcată, până se convingea că* partea gratuită a spectacolului se sfârșise fără putință de îndoială.

y

Cu un gest ceremonios, în care includea acordul tânărului domn, Big James se întoarse să plece, îi demonstrase lui Edwin cât de prăpădit și de inutil era teatrul Blood Tub. Edwin poate că ar fi vrut să rămână. Scenele care fuseseră prezentate în fața barăcii erau fără îndoială pline de ridicol, dar era prima reprezentație

teatrală la care asistase vreodată; și nu se putea împiedica să se gândească, să spere, în ciuda bunului-simț, că în interiorul barăcii totul va fi diferit, că se va transforma miraculos în ceva măreț și impresionant. Dacă ar fi fost după el, ar fi preferat neîndoielnic o seară la Blood Tub unei întrevederi de afaceri cu domnul Enoch Peake la „Dragon”. Dar, firește, trebuia să strivească teatrul Blood Tub cu un dispreț egal cu disprețul masiv și liniștit al lui Big James. În general, socotea că se purta destul de bine, ca un bărbat față de alt bărbat. Căută, prin observații zeflemitoare, să mențină conversația la convenitul nivel al lumii adulților.

Big James îl conduse prin piață, unde câteva tarabe cu legiune, carne și turtă dulce – rămășițe ale târgului din ziua aceea - mai atrăgeau câțiva clienți în întunericul ce se lăsa. Aceste grupuri răzlețe și pitorești, în licărirea gălbuie a făcliilor, se zăreau lângă zidul uriaș al primăriei ca în fundul unei prăpăstii. Zidurile groase, negricioase ale primăriei se înălțau și se topeau în întuneric; iar turla primăriei, având în vârf un înger aurit cu o coroană aurită, se ridica drept spre cer, pierzându-se în nori. Era uimitor cum orașul, adăugând piatră peste piatră, durase acest monument care, exprimându-i tainica noblețe a idealurilor, într-un fel îl turtea. De fiecare parte berăriile, pline de exaltarea surdă și sălbatică a vieții, străluceau mai luminoase decât prăvăliile. Big James îl conduse pe Edwin prin ungherele misterioase din Cock Yard, de-a lungul lui Bugg's Gutter, și ajunseră astfel din nou la „Dragon”.

Capitolul X PETRECEREA I

Când Edwin, plin de sficiune, îl urmă pe Big James în salonul „Dragonului”, găsi acolo o adunătură destul de mare, la care se adăugau mereu alți nou-veniți. Oamenii erau îmbrăcați sobru și îngrijit, deși uni aveau câte o basma înnodată în jurul gâtului, în loc de guler și cravată,

în seara aceea Clubul de asistență mutuală pentru înmormântări din Bursley dădea o petrecere. Clubul, un exemplu tipic de instituție particulară cooperatistă –, plină de perseverență, oare deosebește atât de net viața socială engleză de viața socială din alte țări europene, supraviețuise ou încăpățănare din vremuri când oamenii nu erau atât de siguri că vor fi înmormântați cum se cuvine, ca azi, în anii prosperi de după 1870. Clubul îi ajutase să păstreze obiceiul barbar al funeraliilor costisitoare și pline de ostentație, din care antreprenorii de pompe funebre și cârciumarii făceau averi; dar fusese în același timp o temelie a strădaniilor comune și a apropierii între oameni. Era extrem de respectabil și în același timp eu vederi largi. A fi membru recunoscut al Clubului de înmormântări era o dovadă că ești om de vază și ai spirit cetățenesc. Petrecerile periodice ale acestei asociații, al cărei țel declarat era să se îngroape unii pe alții, aveau o reputație formidabilă. Până cu un an în urmă, fuseseră întotdeauna ținute peste drum, la Duck, în Duck Square; dar domnul Enoch Peak, președintele clubului, reușise prin tertipuri stăruitoare și asidue, înfrângând imense influențe coalizate, să le mute la „Dragon”, a cărui proprietăreasă, doamna Louisa Loggerheads, era aleasa inimii lui. (Trebuie să precizăm că numele doamnei Louisa³ nu conținea nicio aluzie jignitoare; este doar numele local al unei plante inofensive, albăstreaua.) Până la urmă o câștigase pe doamna Loggerheads, după o văduvie de trei ori repetată, și odată cu ea aproape cel mai bun local din oraș.

În sală fuseseră așezate, de fiecare parte, bănci cu pupitre. Big James, nu fără oarecare solemnitate, îl escortă pe Edwin care se înroșise tot până la marginea uneia din aceste mese, lângă o mică estradă înaltă care ocupa extremitatea încăperii. Deasupra estradei era o inscripție:

3 Loggerhead — înseamnă și cap sec, găgăuță (N.T.).

„Precum pasărea după glas se cunoaște...”; și deasupra inscripției se vedea o corabie cu pânzele întinse **într-o** cutie de sticlă, precum și două coarne de cerb. Pereții încăperii erau de un cafeniu închis, tavanul se înnegrise de funingine, iar pardoseala din plăci de ceramică roșii și negre fusese presărată cu nisip. Fumul se ridica, rotocoale-rotocoale, din vreo douăzeci de pipe lungi de lut ars și din tot atâtea lulele, pe care posesorii lor le umpleau cu tutun din săculețe mici și le aprindeau cu somoioage de ziar de la cele trei lămpi cu gaz aerian care atârnavă deasupra băncilor. Două femei de vârstă mijlocie, una în negru și cealaltă **într-o** rochie în carouri, serveau bere blondă sau neagră în căni și gin în pahare, tot intrând și ieșind **printr-o** ușă laterală. Bărbații din încăpere vorbeau puțin și nu începuseră încă să bea serios; dar, rezemați de spătare **într-o** așteptare tihnită, fumau cu religiozitate, iar plescăitul sec al câte unui scuipat solemn puncta scurgerea timpului. Edwin era fără putință de îndoială cel mai tânăr printre cei de față - vârsta medie părând să fie cam de cincizeci de ani - dar nimeni nu părea prea curios de această prezență ciudată, așa că, treptat, băiatul nu se mai simți jenat. Totuși, când una din femei se opri în fața lui cu un aer întrebător, și el fu nevoit să-i explice că nu lua nicio băutură, întrucât intrase doar pentru o clipă **într-o** chestiune de afaceri, se făcu din nou roșu ea focul.

II

Atunci își făcu apariția și domnul Enoch Peake. Era un bărbat scund, îndesat, eu „mâini grăsulii, cu o față roșie și plină de zbârcituri mărunte, și eu ochii foarte mici. Salutat cu respectul cuvenit celui care era proprietarul terenului de sport Cocknage Gardens, unde se desfășurau cele mai bune alergări și curse de iepuri, el îl acceptă cu o indiferență somnolentă și imediat își scoase haina și se așeză la masă în cămașă. Apoi extrase de prin buzunare o batistă roșie și tabachera, și le așeză pe masă. Big James îi

făcu semn lui Edwin.

— Bună seara, domnule Peake, zise Big James, străbătând odaia, iată un tânăr domn care dorește să schimbe două vorbe cu dumneavoastră.

Domnul Peake privi absent.

— E tânărul domn Clayhanger, explică Big James.

— E vorba de invitația aceasta, începu Edwin în șoaptă, scoțând timid din buzunar invitația denunță. Tata a fost nevoit să plece la Manchester, adăugă el după ce o scoase.

Domnul Enoch Peake apucă invitația cu amândouă mâinile și începu s-o examineze; Edwin îi putea auzi răsuflarea gâfâită.

Doamna Louisa Loggerheads, o gospodină zâmbitoare și atrăgătoare, de vreo cincizeci de ani, se arătă la ușa de serviciu și dădu din cap cu un aer demn către câțiva cunoscuți.

— Cucoana e la ușă, zise Big James domnului Peake.

— Serios? murmură domnul Peake, fără să se întrerupă din examinarea invitației.

Una dintre femeile care serveau, după ce îi luase domnului Peake haina, aduse o nouă pipă lungă, o umplu și îndreptă eu grijă vârful pipei spre gura lui eu buzele strânse: buzele apucară vârful pipei. Apoi femeia aprinse un șomoiog de hârtie și îl apropie de pipă, și gura începu să pufăie; după care femeia așeză ou grijă capătul pipei pe bancă. În cele din urmă veni cu un păhărel de gin de porumb. Domnul Peake rămase impasibil.

Într-un târziu își scoase pipa din gură și, după o pauză, zise:

— Da!

Privirea îi stăruia tot asupra invitației, pe care acum o ținea numai cu o mână.

— Și să fie tipărită cu litere argintii? întrebă Edwin.

Domnul Peake mai pufăi de câteva ori din pipă.

— Da!

După ce mai privi o bună bucată de timp la invitație, mina se îndreptă încet spre Edwin, și Edwin luă din nou invitația în primire.

Doamna Louisa Loggerheads dispăruse.

— Cucoana a plecat, zise Big James.

— Serious? mormăi domnul Peake.

Edwin se ridică să plece, fără prea mult chef; dar Big James îl întrebă pe un ton de dojană politicoasă dacă nu vrea să stea măcar ca să audă primul cântec. Încurajat, băiatul încuviință; și se așază. Nu știa că, de o oră încoace, gândul covârșitor din capul lui Big James fusese că Edwin o să-l asculte cântând.

Domnul Peake ridică paharul, îl cercetă în zare, își apropie buzele de el și îl goli dintr-o sorbitură. Apoi privi în jos și rosti cu glas gros:

— Ei, domnilor, domnu' Smalirice, domnu' Harracles, domnu' Rampick și domnu' Yarlett ne vor face acum plăcerea să ne cânte unul din vechile noastre cântece favorite.

Se auziră câteva aplauze; câțiva își scoaseră haina, iar domnul Peake înțepeni într-o atitudine contemplativă.

În

Domnii Arthur Smalirice, Abraham Harracles, Jos Rawnpike și James Yarlett se ridicară, urcară cu pași grei pe mica estradă și se așezară unui lângă altul, cu mâinile în buzunare. „Precum pasărea după glas se cunoaște...” era ascunsă acum de zidul făcut de umerii lor. Nu aveau nicio partitură. Cunoșteau cântecul pe dinafară; îl cântaseră de mii de ori. Știau foarte bine ce efecte voiau să producă, și cum să le producă. Lucrau împreună ca un mecanism perfect sincronizat. Domnul Arthur Smalirice aruncă repede o privire într-un colț, și de acolo se auzi o armonică - o notă scurtă. Apoi quartetul clasic, faimos pe bună dreptate de la Hull până la Wigan și de la

Northallerton până la Lichfield, începu, fără vreo șoaptă prealabilă de ezitare sau vreo consultare mută, să cânte „Mugește cu putere oceanul”. Piesa era executată cu o siguranță și o perfecțiune totale. Domnul Arthur Smalirice făcea să se audă plescăitul valurilor mici pe stâncile acoperite de spumă, iar Big James reda, în toată măreția ei, rostogolirea prelungă și puternică a adâncurilor. Era maiestuos, teribil și copleșitor. Cu mult înainte de sfârșitul cântecului, Edwin era emoționat ca de o uriașă revelație minunată. Tremura tot. Nu auzise niciodată pe cineva cântând astfel, sau cântând în vreun fel care să se compare eu ce auzea acum. Nu bănuise niciodată că un cântec cuprindea atâtea posibilități de a emoționa. Calitățile esențiale, puritatea și sensibilitatea vocilor, armoniile plutitoare, chemările și răspunsurile în succesiunea fugii, relieful straniu al unisonului și, mai presus de toate, înfățișarea degajată, naturală a cântăreților, conștienți și mândri că făureau ceva frumos, ceva ce n-ar putea fi făurit mai frumos, conștienți de supremația lor incontestabilă - toate acestea îl înfierbântau cu un entuziasm nemaipomenit, de care el însuși se mira.

Murmură în șoaptă, în timp ce „Mugetul puternic al oceanului” se stingea și zgomotul surd al străzii îl acoperea: „Doamne! Dumnezeu!”

Aplauzele se revărsară cu generozitate. Edwin bătea din mâini și din picioare, eu o vehemență și o furie copilărești. Domnul Peake bătea încet și regulat cu pumnul pe bancă, pufăind din pipă. Puteai vedea paharele și cămile cum dansează, dar nu le auzeai zăngănind. Părând să nu ia în seamă aclamațiile, domnii Arthur Smalirice, Abraham Harracles, Jos Rawnpike și James Yarlett coborâră greoi de pe estradă și se așezară pe bănci. Când Edwin izbuti să prindă privirea lui Big James, începu să bată iarăși din palme, reaprinzând entuziasmul, iar Big James se uită la el cu o satisfacție prietenească. Domnul Enoch Peake era

acum, dacă nesocoteai pieptul voluminos ce i se ridică și cobora în ritmul răsuflării, tot atât de nemișcat și de meditativ ca un zeu indian.

IV

Edwin nu plecă. Își zicea că, dacă tatăl său **s**-ar întoarce acasă chiar mai devreme și nu cu ultimul tren, tot **n**-ar putea ști, oricât ar fi de curios, când anume reușise fiul său să stea de vorbă cu domnul Enoch Peake în chestiunea de afaceri atât de importantă. Ar putea crede că Edwin nu găsisese înțelegere la președintele adunării până, să zicem, la ora unsprezece. Și-apoi, avea de **gând să**-și prezinte conduita în fața tatălui său **într**-o lumină în care să apară ca o acțiune întreprinzătoare și neînfrică, dovedind vădite aptitudini pentru afaceri. Domnul Enoch Peake, căruia tatăl său ținea să-i facă pe voie, vruse să se întâlnească cu domnul Clayhanger la „Dragon” și, ca să salveze situația, Edwin se duse curajos în locul lui: asta era tot.

Dar, oricum ar fi rămas - sufletul îi era înălțat, mai presus de teama oricăror urmări.

Cineva începu să cânte la armonică, imitând grozav bătaile de clopote aduse de vânt din depărtare; și apoi Orchestra de Clopoței din Bursley scoase la iveală de sub o bancă o întreagă colecție de clopoței adevărați și, după ce grăjdarul împreună ou cele două slujnice pregătiră o masă anume pentru asta, orchestranții își fixară clopoțeii pe ea. După asta se așezară împrejur și executară o seamă de cântsce scoțiene și irlandeze, fără să se înșele măcar o singură dată în privința notei precise pe care o va scoate un anumit clopoțel când era atins.

Dar oricât de deosebit a fost concertul de clopoței, nu **s**-a asemuit cu performanța unui tânăr care le-a cântat din *oficieid* - un instrument în serpentină răsucit în jurul executantului și care, de câte ori sufla în el tânărul, scotea nemaipomenite răgete de ale fiarelor de pradă în timpul

noptii. Acest număr îl trezi pe zeul indian din contempla*-i* profundă și, în timp ce tânărul cântăreț din *oficieid*, aproape gâfâind, trecu prin odaie cu monstrul de bronz în brațe, domnul Enoch Peake îl trase de pulpana hainei.

— Hei! zise domnul Enoch Peake. Asta-*i* *oficieidul* la care cânta taică-tău la biserica cea veche?

— Da, domnule Peake, răspunse tânărul cu mare respect.

Domnul Peake își lăsă iar ochii în jos, și după ce tânărul se îndepărtă, murmură spre stomacul său:

— Știam eu bine că ăsta-*i* *oficieidul* la care cânta taică-său la biserica cea veche! Și, tresărind brusc, continuă cu glas răgușit: Și-*acu*, domnilor, domnu' James Yarlett va avea bunăvoința să ne curte „Morarul de pe râul Dee”.

După care, una dintre slujnice îi aprinse din nou pipa și îi turnă bere.

V

„Morarul de pe râul Dee”, așa cum îl cânta Big James, era celebru în cele Cinci Orașe încă din 1852. Era ceva clasic, consacrat - singura interpretare posibilă a „Morarului de pe râul Dee”. Dacă cel mai mare bas din lume ar fi sosit incognito în Bursley și ar fi cântat „Morarul de pe râul Dee”, oamenii ar fi spus: „Ah! Dar ar trebui să-l auzi pe Big James cântă**ndu**-l!” Era un cântec care i se potrivea lui Big James. Sentimentele exprimate în el erau sentimentele lud; le comunica cu o simplitate firească; dar, în același timp, le modela, le rafina; căci deși cânta cu atâta forță, Big James rămânea rafinat, îngrijit și reținut. Distincția lui instinctivă era de neînvins și atotpătrunzătoare. Iar frumusețea reală și forța enormă a glasului magnific îl salvau, prin simpla-*i* noblețe, de învinuirea, de afectare. Era de ajuns să-*i* auzi glasul ca să-*ți* placă. Cât despre Big James, pentru el era o profundă

bucurie să cânte - doar să cânte. Printre aplauzele puternice pe care le aștepta, uriașul căuta eu naivitate entuziasmul zvăpăiat și copilăresc al lui Edwin - și îl simțea; era emoționat și foarte bucuros că-l adusese pe Edwin. Cât despre Edwin, acesta se simțea umilit că fusese până acum atât de orb față de ceea ce era în realitate Big James. Îl socotise totdeauna pe Big James meșterul tatălui său, un ins mărginit, cumsecade, puțin ciudat, care umbla îmbrăcat **într**-un șorț murdar. îi povestise chiar o dată lui Big James cât de frumos cântau Maggie și Clara, și Big James ascultase cuviincios. Dar felul cum cântau Maggie și Clara era mai puțin decât nimic, eră ceva rudimentar, în comparație cu reprezentațiile publice ale lui Big James. Chiar și armonica ce-l acompania era mânuită cu mult mai multă iscusință decât fusese mânuit vreodată pianul familiei Clayhanger. Da, Edwin se simțea umilit. Și simțea o dorință imensă să facă și el ceva strălucit - dar ce anume, nu știa. Beția dorinței de a cunoaște gloria îl cuprinsese, așa cum stătea printre bărbații aceia în cămașă, lângă zeul indian în meditație, sub perdeaua albăstruie de fum ce plutea, privind absent la inscripția: „Precum pasărea după glas se cunoaște...”

După un răstimp mai îndelungat, în ;care domnul Enoch Peake a fost trezit mai mult decât o singură dată, un bărbat cu accentul din Lancashire **s**-a apucat să declame o lungă poezie intitulată „Mașina de periat părul”. Această mașinărie de periat părul era în vremea aceea o noutate extrem de interesantă, despre care abia se auzise prin frizeriile din cele Cinci Orașe, deși cei care călătoriseră prin Manchester se lăudau că șezuseră sub ea. Cum principiul noii mașini era lesne înțeles și senzațiile provocate de ea ușor de închipuit, poezia a avut un succes subliniat prin plesnituri pe coapse și mari izbucniri de veselie. Numai domnul Enoch Peake își păstră tot timpul seninătatea, ca la sfârșitul recitării să anunțe în grabă:

— Și-acum, domnișoara Florence Simcox - sau mai bine zis doamna Offlow, soția domnului care ne-a declamat atât de frumos - campioana dansatoarelor eu saboți din Midlands, ne va arăta ce știe...

VI

Aceste cuvinte produsese o stare de însuflețire neobișnuită printre oamenii luați prin surprindere; și majoritatea celor de față erau luați prin surprindere. Se pare că până în ziua aceea nicio dansatoare cu saboți nu pusese încă piciorul în Bursley. Câteva cârciumi aveau campioni locali - ai unei străzi, ai unui sat -, dar nu erau în niciun caz femei. Enoch Peake pusese la cale acest număr îndrăzneț **într-o** după-amiază când avusese treabă la Cocknage Gardens - domnul Offlow pricepându-se să dresese terieri ca să prindă șoareci, dar doamna Offlow însoțindu-și întâmplător bărbatul **într-un** turneu prin regiunile unde era campioană, care turneu îmbina diferite avantaje ce decurgeau din temeri, recitări și saboți. Spectacolul era prin urmare cât se poate de respectabil.

Cu toate acestea, când Florence apăru brusc la ușa de serviciu, fusta de catifea roșu-eu-negru, atât de scurtă încât lăsa să se vadă în întregime pulpele ei durdulii, le produse la toți o impresie de stinghereală, plăcută totuși, făcându-i să-și spună că Enoch Peake, ca președinte al Clubului de asistență mutuală pentru înmormântări, mersese cam prea departe, minunat de departe, și că ascendența sa morală asupra Louisei Loggerheads era probabil uimitoare. Louisa stătea acum plină de gravitate în picioare, în spatele dansatoarei, în umbra ușii, și contrastul dintre ea și Florence era în toate privințele izbitor, arătând ce om uimitor și enigmatic era Enoch Peake. Florence fusese obișnuită cu spectatorii. Era o femeie drăguță, ea o păpușică, poate puținel cam plinuță; dar zâmbetul de pe chipul încadrat de cârlionți aurii jucăuși nu avea nici modestia, nici falsa modestie, și nici

docilitatea pe care oamenii din Bursley erau obișnuiți să le socotească potrivite cu chipul unei femei. Ar fi putut sili orice bărbat din încăpere, cu excepția poate a domnului Peake, să-și plece privirile.

Gesturile domnului Offlow și gesturile ei, în timp ce el îi pregătea și făcea loc pe mica estradă de dans care era tronul ei, dovedeau că mai curând el era soțul Florencei Simcox decât ea soția lui Offlow, recitatorul și expertul în dresarea câinilor. În plus, trebuia să cânte la armonică pentru ca ea să danseze; fusese nevoit să învețe să cânte din armonică - probabil o tainică umilintă pentru unul a cărui pricepere la terieri nu avea seamăn în mijite cârciumi din ținut.

VII

Florence începu să danseze; și imediat la ușa de serviciu se adună o grămadă de băieți de la bucătărie, cu gurile căscate. În sală nu se auzea niciun sunet, în afară de armonică și de păcănitul saboților. Toți ochii erau îndreptați spre saboți; chiar și ochii domnului Peake, înfundați în carnea obrazilor, părăsiră nasturele vestei, ca să fixeze arzător, ca niște puncte de diamant, saboții dansatoarei. Chiar și Florence se uita mai mult saboți, dar din când în când privirea ei capricioasă și nepăsătoare rătăcea peste brațele-i goale și peste sâni. Uneori, cu privirea plecată, își înălța eu degetele pline de inele fusta scurtă - o nimica toată, abia perceptibil, doar de un deget; dar efectul era profund, tainic, inexplicabil. Stilul ei la dans se deosebea de al dansatorilor cu saboți, dar era neîndoielnic dans cu saboți, plin de minuni pentru cunoscător, iar pentru profan nimic altceva decât o serie extrem de complicată de zgomote de lemn. Pe fața Florencei apărură picături de sudoare. Apoi armonica încetă să mai cânte - astfel ca întreaga atenție să fie concentrată numai asupra figurilor finale, extrem de dificile, ale dansului.

Astfel le era restituit oamenilor, sub fermecata înfățișare a frumuseții, ceea ce instinctul artistului luase din jalnica urâtenie a oamenilor. Sabotul, emblema însăși a sclaviei și mizeriei popoarelor asuprite, se transfigura, în picioarele sprintene ale dansatoarei, **într-un** mijlocitor al gingășiei. Printre cei de față, puțini erau care să nu fi purtat în viața lor saboți, să nu fi clămpănit în ei prin zloata iernii și prin bezna înghețată dinaintea zorilor spre fabrică, moară sau mină, de unde după o zi în care trudiseră sub o disciplină mai strictă decât cea militară, porneau clămpănind înapoi spre căsuțele lor, luminate cu luminări. Unul din băieții de la bucătărie care căscău acum gura din dosul ușii chiar era încălțat în saboți. Saboții însemnau tot ce era grosolan, murdar și nenorocit; evocau imagini de mizerie și scârbă. Și totuși, în picioarele acelea care nu-i purtaseră niciodată de-adevăratelea, deveneau instrumentul magic al plăcerii, trezind simțuri tocite și aspirații uitate, învăluind pe fiecare **într-o** adevărată încântare... Și-apoi, deodată, dansatoarea ridică un picior până la înălțimea capului și pe urmă bătut cu amândoi saboții, pe estradă, **într-un** păcănit ropotitor, și rămase nemișcată. Dansul se sfârșise.

Doamna Louisa Loggerheads se întoarse repezită să iasă, împingând slujnicele înaintea ei. Și când societatea mutuală de înmormântări își reveni din uluitoarea insolență nerușinată a ultimei ridicări de picior, dădu frâu liber însuflețirii palpitate, mugind și bătând din picioare. Edwin se simțea descumpănit. Sângele îi năvăli în obraz, **într-un** val fierbinte. Era fermecat, dar și zăpăcit. Nu știa ce să creadă despre Florence, campioana dansatoarelor de saboți. Simțea că era minunată; că ar fi putut **s-o** privească toată noaptea; dar mai știa că va trebui să-și revizuiască unele din părerile lui fundamentale. De pildă, va trebui să privească cu mai puțin dispreț ce se întâmpla între domnișoara Ingamells și iubitul ei. Vedeă acum lucrurile

astea **într-o** nouă lumină. Și gândi, uluit de împrejurările neprevăzute ale vieții: „Ieri eram la școală - și astăzi văd asta!” Era atât de absorbit de propriile lui senzații lăuntrice, încât nici nu-itrece prin cap să aplaude, până când își dădu seama că bate la ochi să nu aplaude și, aproape fără să știe ce face, începu să bată din palme.

VIII

Domnișoara Florence Simcox, gâfâind puțin, se îndepărtă, cu o sfială simulată și cu multe reverențe. Își îndeplinise misiunea și, fiind femeie, trebuia să plece; era o adunare a membrilor Clubului de asistență mutuală pentru înmormântări, o întrunire de bărbați, unde o femeie nu avea ce căuta. Bărbații își regăsiră cumpătul, amintindu-și că cea mai mândră calitate a lor era o nepăsare stoică pe care nimic nu putea **s-o** zdruncine. Își aprinseră din nou pipele, mai comandară bere și își reluară masca de solemnitate invulnerabilă.

— Da! murmură domnul Enoch Peake.

Edwin, cu un mare efort, se ridică și ieși. I-ar fi plăcut să-i spună noapte bună lui Big James; nu tăgăduia că **s-ar** fi convenit **s-o** facă; dar nu îndrăznea să-și complice ieșirea. Afară, pe trotuar, în noaptea caldă și umedă, câțiva hoinari stăteau cu îndărătnicie în fața unei ferestre deschise, ascultând nemișcați, cu mâinile vârâte adânc în buzunare. Edwin îl putu auzi pe domnul Enoch Peake anunțând: „Și-acu’ domnilor, domnii Arthur Smalirice, Abraham Harracles, Jos Rampick și James Yarlett...”

Capitolul XI FIUL ȘI TATĂL

I

Mai târziu în seara aceea, Edwin ședea așezat la măsuța de brad de sub lucarnă, **într-o** adâncitură a podului gol de lângă odaia lui. În răstimpul dintre ora ceaiului și întâlnirea sa cu Big James, își plantase oficial steagul în această încăpere. Dăduse cu mătura „pe

deasupra", în timp ce Clara stătea la ușă și chicotea la vederea acestui spectacol, spun**ându-i** că n-avea niciun drept să anexeze un teritoriu în absența stăpânului. Edwin urcase câteva trepte și, prin**tr-o** trapă din capul scării, vârase o grămadă de vechituri în pod. Și făcuse rost de o masă, o lampă și un scaun. Deocamdată nu avea nevoie de mai mult. Plecase să se întâlnească cu Big James, cu capul pe jumătate plin de idei vagi în legătură cu podul, dar priveliștile nocturne din Bursley și mai ales muzica de la „Dragon”, și mai mult dansul cu saboți, aproape **că-i** goniseră din minte proiectele cu podul. Când reapăru iarăși în casă, oarecum pe furiș, și dădu peste doamna Nixon care cosea în bucătărie, aceasta îi spuse că toți îl credeau în pod, și că surorile lui se culcaseră; dintr-odată farmecul podului îl cuprinse din nou și se grăbi să urce sus, întărit de o felie de pâine și o bucată de cârnaț rece. Absent, înghiți mâncarea cu lăcomie, în timp ce privea țintă la coperta cărții „Imaginile arhitecturale ale lui Cazenove din capitalele europene”, pe care o luase din prăvălie fără **s-o** plătească. Apoi prinse în pioneze o coală de desen pe o veche planșetă și se așază. Pentru ceea ce-i trebuia, ar fi fost necesar să umezească și să întindă coala pe planșetă cu pastă de lipit, dar asta ar fi însemnat o întârziere de șapte sau opt ore, și el nu era dispus să aștepte. Deși nu-și putea concentra mintea ca să înceapă, nu se împăca nici cu gândul să aștepte. Așa că se hotărâse să deseneze mai întâi cu creionul, și să întindă coala duminică dis-de-dimineată; și cât se va duce la capelă, hârtia se va usca. Pe masă se mai afla noua sa cutie de culori, un teu puțin crăpat și niște gume.

Alesese „Vedere a catedralei Notredame din Paris, dinspre Pont des Arts”. îi plăcea din cauza coloritului caselor vechi din fața catedralei Notredame, a reflexelor în apele Senei și a albastrului insesizabil al celor două turle străpungând norii de un cenușiu pal de pe cerul Parisului.

Ce scenă romantică! Ar fi vrut **s-o** copieze întocmai, să o recreeze de la început până la sfârșit, să simtă emoția de a realiza el însuși fiecare efect minunat. Și totuși, rămânea nemișcat. Stătea și se uita pierdut la panta lui Trafalgar Road, cu dublul șir de licăriri galbene, urcând aprinse până la linia zării și acolo pierzându-se în purpuriul adânc și solemn al serii de vară; și se gândea cât de urâte și de banale erau, și cât de diferite de noblețea capitalelor europene. Prin fereastra deschisă nu răzbătea aproape niciun zgomot - și când te gândești că la „Dragon” tot se mai cânta, iar chefliii vor trezi străzile abia peste câteva ceasuri, în drum spre casele lor, care acum li se păreau atât de nesuferite.

II

Nu se hotăra să pună mâna pe creion. Și totuși, după ce Formația Vocală Bărbătească terminase de cântat „Mugetul puternic al oceanului”, își amintea că simțise imboldul clar și deslușit de a face imediat schițe arhitectonice, de a crea ceva măreț și frumos, tot atât de măreț și de frumos ca și cântecul pe **care-l** auzise, care să-i emoționeze pe oameni așa cum îi răscolea cântecul. Nu se rezezise imediat acasă numai pentru că îl ținuse în loc dorința și mai puternică de a mai auzi muzică, și speranța că va mai avea parte și de alte senzații și mai palpitante. Dar Florence, dansatoarea cu saboți, îi abătuse destul de ușor șuvoiul aparent puternic al gândurilor. Dorea la fel de mult ca oricând să facă lucruri mari, fără seamăn, și să le facă curând, numai că, iată, trebuia mai întâi să rezolve enigmatică problemă a Florencei. Niciodată nu mai văzuse până atunci o femeie așa cum o vedea pe Florence, și imaginile ei efemere se formau și se risipeau întruna în fața ochilor săi. Nu putea ajunge la nicio concluzie în această privință. Numai că mândria copilărească era treptat anihilată de noul gând că, până în seara aceea, fusese un fel de puști prost, care nu avea ochi să vadă.

Tocmai ca să izgonească o vreme acest gând neliniștitor care-l umilea, se apucă până la urmă să copieze peisajul parizian pe hârtia de desen. Nu era prea îndemânatic la desenat, dar se pricepea la creioane și la culori, și găsise de curând **într-un** manual niște indicații - ca să schițezi contururile unui desen, primul lucru pe care trebuie să-l faci e să stabilești punctele verticale în raport cu alte puncte, și punctele orizontale în raport cu altele. Socotea că această indicație neprețuită cuprindea întregul secret al artei desenului, care împreună cu o cunoaștere elementară a geometriei, dobândită la școală, și familiarizarea degetelor cu creionul, constituiau într-adevăr întregul său echipament tehnic. Restul nu era decât pură dorință. Din fericire, fiind vorba de un subiect de arhitectură, folosirea teului și a bunului-simț era mai potrivită decât, să zicem, la un peisaj rural. Edwin. socotea că făcuse treabă destul de bună, până când, lăsând la o parte măsurătorile și linierile, începu să deseneze detaliile turelor. Atunci, deodată, visul desăvârșirii începu să pălească. pe la colțuri și crusta de încredere să se năruie amenințător. Fiecare trăsătură de creion era o îndepărtare de ideal, o lovitură dată speranței.

Și deodată se surprinse căscând, și asta îi reaminti de existența trupului. Cum adică - era cu puțință să fi obosit? să se ducă la culcare? Doar știa bine cât de absurde erau ideile părinților despre orele de culcare și că **s-ar** simți la fel de odihnit după trei ore de somn, ca și după zece. Și-acum, când era bărbat, avea de gând să-și pună în practică teoria, în măsura în care i-o permiteau împrejurările. Se uită la ceas. Trecuse de unsprezece și jumătate. Un val plăcut de bucurie și de satisfacție îl însufleți. Din câte își amintea, niciodată nu rămăsese treaz atât de târziu, afară de câteva împrejurări când până și copiii li se îngăduise să stea târziu. Era singur, ascuns de toți, stăpân pe timpul și pe lucrul său, cu mintea încărcată de impresii noi și cu o

muncă atrăgătoare în față. Singur?... Era ca și cum spiritul său ar fi fost singur în singurătatea vastă a nopții, ca și cum ar fi putut contempla formele inconștiente ale întregii omeniri adormite. Simțământul că numai el singur, dintre toți oamenii, își păstrase conștiința și energia, că era unicul stăpân treaz al nopții tainice, îl tulbura cât se poate de plăcut. Niciodată în viață nu mai fusese cuprins de o fericire mai nobilă. Și, în același timp, era mândru, într-un fel copilăresc, că stătuse treaz atât de târziu.

III

Auzi ușa deschizându-se și întoarse capul, tresărind. Tatăl său stătea în ușa podului.

— Bună, tată! zise el cu glas slab, mios.

— Ce faci aici la ora asta din noapte, băiete? „întrebă Darius Clayhanger.

Lucru ciudat, dar tiranul nu era mâniat de priveliștea neobișnuită din fața ochilor săi. Edwin știa că taică-său avea să se-nptarcă probabil de la Manchester cu trenul poștal, care printr-un aranjament special se va opri să lase un pasager la Shawport. Dar se așteptase ca taică-său să se ducă la culcare, cum făcea de obicei în asemenea seri, după ce va fi mâncat cina lăsată pentru el în odaia de zi. În afară de doamna Nixon, care-și avea sălașul într-un colț îndepărtat - Edwin știa că podul e numai al lui. Trebuia să fie aici în siguranță, la fel de ferit de vreun intrus ea în cea mai îndepărtată capitală din Europa. Tatăl nu urca scara spre pod nici măcar o dată la șase luni. Așa încât se simțise în siguranță. Totuși, uitase până și de existența tatălui său; probabil că fusese furat prea mult de gânduri, căci altfel ar fi auzit pașii pe scări.

— Desenam, tată, zise Edwin, cu ceva mai multă încredere.

Se uită la tatăl său și văzu un om bătrân; pentru el fusese totdeauna un om bătrân, în general aspru, adesea brutal și rareori indulgent. Văzu un om urât, fără nimic

deosebit și oarecum vulgar (mult mai puțin distins, de pildă, decât Big James); un om care își impunea vederile prin forță și aproape niciodată prin argumente; un om care devenea pur și simplu jalnic, dacă nu chiar vrednic de dispreț când încerca să susțină un anumit punct de vedere. Uneori Edwin își zicea chiar că taică-său avea probabil ceva strâmb în cap, care-l împiedica să țină seama de o părere opusă lui; renunțase să spera că tatăl său ar mai putea asculta de rațiune. În ultima vreme era mereu surprins când se întâmpla să observe, ca în seara asta, o expresie de bunăvoință blândă pe chipul tatălui; totuși, nu pregeta niciodată să răspundă bucuros unei asemenea atitudini, fără resentimente. S-ar putea spune că îl privea pe tatăl său cum ar privi vremea - cu fatalitate. La fel ca față de schimbările vremii, nu i-ar fi trecut prin gând să-i poarte tatălui său pică, chiar dacă n-ar fi fost un lucru nechibzuit și primejdios. Era convins că taică-său îl privea cu tot atâta interes eu - cât îl privea, să zicem, soarele. Tatăl său era aproape mereu cu gândul la tot felul de afaceri și părea să se plece cu greu asupra chestiunilor neînsemnate ce-l priveau pe Edwin, desprinzându-se parcă dintr-o preocupare care-l absorbea cu totul.

Dar ce uluit ar fi fost să afle că tatăl său se gândise toată după-amiaza și toată seara la el. Și totuși, așa era. Darius Clayhanger fusese neliniștit cum va îndeplini băiatul misiunea pe care i-o încredințase. Era prima treabă pe care băiatul era pus s-o facă. Oricât ar fi fost de simplă, putea s-o încurce, putea să treacă cu vederea un amănunt, putea să spună ce nu se cuvenea, putea să uite. Darius spera să iasă bine, dar îi era teamă. îl socotea pe fiul său un zăpăcit plin de bunăvoință, dar iresponsabil. îl compara pe Edwin la șaisprezece ani cu sine însuși la aceeași vârstă. Edwin nu avusese niciodată o grijă, nu suferise de lipsuri, nu fusese silit să gândească singur. (Darius ar fi putut mai curând să spună că nu fusese lăsat să gândească

singur.) Fiul lui trăise cocolit și ferit de griji și știa mai puțin despre viață decât știuse tatăl său la jumătatea anilor săi; mult mai puțin. Darius era sigur că Edwin nici nu bănuise vreodată miracolele pe care le săvârșise tatăl său; asta era adevărat, și nu numai că era nemaipomenit de neștiutor, și chiar disprețuia oarecum realitățile, dar nu-și cunoștea nici propria ignoranță. Învățătură!... Darius pufni. Pentru el, învățătura lui Edwin era ca și cum ai sta vara **într-o** livadă și ți-ar cădea fructele coapte în gură... Un copil încrezut! Ca o fată! Și totuși, era ceva în Edwin care forța admirația, chiar respectul și invidia lui... câte un gest, o atitudine în mers, o intonație, un zâmbet. Edwin, propriul său fiu, avea o distincție pe care el nu putea **s-o** atinge. Edwin vorbea mai corect decât taică-său. Gândea altfel decât el. Avea o grație aparte. În lăuntru al ființei sale, era superior atât tatălui cât și surorilor sale. Uneori, când îl vedea pășind pe stradă, sau intrând **într-o** odaie, sau rostind o frază simplă, sau ridicând din umeri, Darius simțea o ușoară emoție. Mândrie? Poate; dar n-ar fi recunoscut asta niciodată. Mai curând o nedumerire încântată - o stare de perplexitate că el, atât de comun, era tatăl unei ființe atât de subtil aristocratice... da, aristocratic era cuvântul. Și Edwin părea atât de tânăr, de fragil, de inocent și lipsit de apărare!

IV

Darius făcu câțiva pași în pod.

— Ce-ai făcut cu chestiunea aceea cu Enoch Peake? întrebă el cu speranță și teamă, sincer îngrijorat pentru fiul său.

Se înarmase împotriva unei dezamăgiri probabile, pregătit pentru cumplita dezamăgire și dezgustul patern față de inutilitatea unei progeneraturi crescute în belșug.

— Oh! E-n regulă, se grăbi să-i răspundă Edwin. Domnul Peake a trimis vorbă că nu poate să vină și te-a rugat pe dumneata să te duci la „Dragon” astă-seară. Așa

că m-am dus eu.

Părea că lucrurile fuseseră făcute bine. După ce își termină raportul, Edwin adăugă că, firește, Big James nu putuse să ducă treaba mai departe.

— Și unde-i șpaltul? întrebă Darius.

Ușurarea tatălui se exterioriza într-o atitudine ușor morocănoasă; dar Edwin nu se lăsă înșelat. În timp ce tatăl aruncă o privire mecanică asupra șpaltului pe care el se grăbi să-l scoată * din buzunar, adăugă pe un ton nepăsător:

— Era un fel de petrecere la „Dragon”, tată.

— Serios? mormăi Darius.

Edwin își dădu seama că, dacă existase vreun pericol, acum trecuse.

„— Și-mi închipui, zise Darius luându-și un aer amenințător, că dacă din întâmplare n-aș fi zărit lumină de la piciorul scării care duce la pod, n-aș fi aflat niciodată de toate astea?

Arată spre podul măturat, spre masă, lampă și uneltele pentru desen.

— Oh, ba da, tată, sigur că da! îl asigură Edwin.

Darius se apropie. Erau acum unul lângă altul, Edwin răsucit pe scaunul de trestie, și tatăl dominându-l cu înălțimea lui. Lampa mirosea a gaz și dădea o căldură înăbușitoare; fereastra deschisă, prin care intra câte o adiere de aer, era un dreptunghi negru; pereții mansardați ai lucarnei, triumphiolari, îi îngrădeau într-un fel intimitatea; toată casa dormea.

— Ia spune, ce faci aici?

Tonul era binevoitor. Nu-l trimisese la culcare repezindu-l cu mustrea că e târziu și că se poartă ca un caraghios. Degeaba căuta explicația. O explicație putea să fie că Darius Clayhanger făcuse o bună afacere la Manchester, cumpărând de ocazie o nouă presă de tipărit.

— Copiez vederea asta, răspunse el încet, și apoi

toate amănuntele se rostogoliră în grabă din gura lui, unul după altul: Oh, tată! Am găsit cartea asta în prăvălie, în vârful unui raft, și așa vrea **s-o** țin puțin. Nu vreau decât **s-o** împrumut. Și am cumpărat cutia asta cu culori, din jumătatea de liră pe care mi-a dat-o mătușa. I-am plătit domnișoarei Ingamells prețul întreg... M-am gândit să încerc să fac câteva din chestiile astea de arhitectură.

Darius se uită chiorâș la copie.

— Hm!

— Abia am început-o, să știi.

— Cărțile alea de premii - ai făcut tot ce ți-am spus?

— Da, tată.

— Și ai scris toate prețurile, cum ți-am spus?

— Da, tată.

Urmă un răstimp de tăcere. Lui Edwin îi bătea inima cu putere.

— Așa vrea să fac niște chestii de-astea de arhitectură, repetă el. Și cum tatăl nu scotea o vorbă, continuă, cu privirea ațintită asupra mesei: Știi, tată, ce-aș vrea de fapt să mă fac - aș vrea să mă fac arhitect.

Gata! O spusese!

— Așa? zise tatăl, dar fără să acorde vreo atenție acestei mărturisiri a preferinței fiului său. Ei bine, zic că deocamdată ai nevoie de nițică experiență în afaceri, așa cred.

— Oh, sigur că da! consimți Edwin, cu o grabă patetică, și adăugă o informație pentru tatăl său: N-am decât șaisprezece ani, nu-i așa?

— Băieții de șaisprezece ani trebuiau să fie în pat de două ceasuri și mai bine. Hai, la culcare!

În seara aceea, Edwin se băgă în pat **într-o** extraordinară stare de ușurare și fericire.

Capitolul XII MAȘINĂRII

I

După o săptămână și ceva, Edwin intrase atât de

adânc în meseria tatălui său, încât împărtășea întru totul emoția pricinuită de o apropiată solemnitate în tipografie. Se simțea **într-un** fel satisfăcut de sine însuși, și în special de seriozitatea sa. Era nemaipomenit cum se ștergea din minte amintirea școlii. Singurul prieten din școală, Charlie Orgreave, plecase împreună cu toată familia pentru o lună în Wales. Ar fi putut să-i scrie lui Duminică; și Duminică ar fi putut să-i scrie lui; dar ideea de a-și scrie nu le trecuse prin cap nici unuia dintre ei; erau amândoi încă prea copii ca să accepte cu fatalism toate urmările toanelor părintești. Orgreave senior își dusesese familia în Wales; băieții erau astfel despărțiți, și gata. Lui Edwin îi părea rău, fiindcă domnul Orgreave era din întâmplare un arhitect de renume, și ar fi putut astfel să fie învâluit **într-o** atmosferă a preocupărilor arhitectonice. Nu fusese niciodată la Duminică acasă și nici Duminică la el - prietenia între doi școlari poate înflori **într-o** totală nesocotire a familiei fiecăruia - dar spera cu înfrigurare că la întoarcerea din Wales a clanului Orgreave se va întâmpla ceva - nu știa nici el ce anume - care să dea un curs prielnic ambițiilor lui. Între timp, se străduia cu conștiinciozitate să dobândească experiență în afaceri, cum îi cerea tatăl său. Începu cu un entuziasm aproape evlavios să studieze metodele negustorești. Toată forța hotărârii de a se desăvârși se concentră deocamdată în această acțiune imediată, și îi păru rău că metodele negoțului nu erau mai complexe, mai misterioase și mai originale decât păreau; regreta, de asemenea, că tatăl său nu arăta mai mult interes față de progresul strădaniilor sale.

Acum nu mai dorea să se „joace”. Disprețuia joaca. Singura lui dorință era să muncească. I se părea curios, dar și minunat, că-i plăcea cu adevărat munca. De fapt, munca devenise o joacă. Nu putea munci destul ca să-și satisfacă întreaga poftă. Și după munca zilei, nesocotind

toate lucrurile prostesti ce se spuneau despre plimbare și odihnă, își petrecea serile în locul minunat care era partea nou anexată a podului, copiind desene, sculându-se uneori devreme ca să le termine. Socotea că știe să-și domine trupul, și că acesta nu contează. Chiar și rezultatele jalnice la care ajungea mereu cu copiile făcute nu-l descurajau prea mult; de altfel, una dintre ele izbutise să smulgă chiar admirația lui Maggie și a Clarei. Depunea eforturi neostoite și lucra cu ardoare. În plus, neavând răbdare să aștepte până-și va scoate un permis la biblioteca publică, își însuși cu autoritate permisul lui Maggie, ca să poată împrumuta un volum de arhitectură. Din timiditate, dintr-o ciudată falsă pudoare, ascunse volumul în pod, de parcă ar fi făcut o crimă; nimeni nu știa ce carte luase. Dovadă a unei stranii trăsături de caracter pe care probabil că-i venea greu s-o mărturisească! În sinea sa își zicea că, acelarându-i limpede tatălui său că voia să devină arhitect, deocamdată nu mai avea nevoie să fie bătaios. Acceptase să facă ucenicie în afaceri, și trebuia să rămână loial acestui consimțământ. Recunoștea în sinea lui că taică-său avusese dreptate. La șaisprezece ani nu poți începe să fii arhitect; era prea devreme; și o bună experiență în afaceri nu poate să strice în nicio carieră sau profesie.

Era atât de prins de felul cum i se scurgeau zilele și nopțile, încât nu-i trecu prin minte să întrebe de ce oare ceramica se fabrica tocmai în cele Cinci Orașe. Devenise prea serios pentru fleacuri - și totul cam într-o săptămână! E-adevărat, simțea emoția vremelnică a întregii tipografii, exprimată probabil copilărește de personalul de acolo; dar socotea că el, personal, și-o exprima ea un om matur, într-un mod superior și, într-un sens strict comercial, cu totul justificat și chiar corespunzător.

Tipografia lui Darius Clayhanger era un exemplu tipic al politicii de improvizație care a guvernat și continuă încă să guverneze activitatea comercială din cele Cinci Orașe. Ocupa primul etaj al unei clădiri informale care se ridica în fundul curții neregulate din dosul casei și prăvăliei, formând granița de sud a magaziiilor familiei Clayhanger. Clădirea, veche de tot, făcuse cândva parte dintr-un atelier de olărie, dar asta trebuie să fi fost prin secolul al 18-lea. Cuptoare și hornuri de toate vârstele, mărimile și culorile se ridicau în dosul ei, dovedind că această parte a orașului fusese unul din vechile cartiere industriale. Parterul clădirii, în care nu puteai să pătrunzi din curtea familiei Clayhanger, avea o intrare separată, într-o ulicioară ce se desprindea din Woodisun Bank, mergea pe lângă Wedgwo od Street și se înfunda brusc în spatele unui atelier de șelărie. În această intrare strâmtă te furișai ca o jivină, strecurându-te prin pădurea de hornuri, cuptoare și ziduri înalte, pustii. La parter fusese mulți ani un grajd; în orice caz, acum era folosit de un brutar ca magazie. Pe vremuri existase și o scară interioară, care ducea de la parter la etaj, dar fusese desființată ca să se câștige mai mult spațiu, și se construiseră o scară exterioară, care cobora în curtea familiei Clayhanger. Scara asta era de vină că una din ferestrele de la etaj fusese transformată în ușă. Și cum scara trecea peste una din ferestrele de la parter, iar predecesorul lui Clayhandegr n-avea chef ca niște ferestre străine să dea în curtea lui, și cum în orice caz un grajd nu avea nevoie de atâtea ferestre, până la urmă ferestrele de la parter fuseseră astupate toate cu bucăți de cărămizi și de țigle, așa că acum peretele avea o înfățișare bălțată, pestriță. Urmarea era că parterul și etajul fuseseră complet despărțite, primul având intrare și lumină din ulicioara publică, iar al doilea din curtea particulară.

Tipografia se afla la etaj de peste șaptezeci de ani.

Toate mașinile fuseseră cărate până sus, pe scara șubredă, sau trase prin**tr**-una din ferestrele aflate de fiecare parte a ușii transformate din**tr**-o fereastră. Când Darius Clayhanger, plin de curaj, se hotărâse să folosească în tipografie mașini cu aburi, mulți își închipuiau că va fi nevoit, până la urmă, să închirieze și parterul sau să se mute în alt local. Dar nu! Suplețea politicii de improvizație nu fusese încă întinsă la maximum. Sfătu**indu**-se cu un zidar zilier, Darius a aflat fericit că va putea „să se descurce”, că treaba „o să meargă” dacă va adăuga în capul scării un mic palier pentru motor. Așa că purcese la construirea palierului, iar motorul și cazanul au fost suspendate oarecum în aer; axul motorului trecea prin zid; coșul cazanului urca drept până la streășina acoperișului, unde fusese fixat cu bucăți de sârmă. Prin mijlocul acoperișului a fost spart un nou horn, ca să alimenteze o sobă de încălzit; hornurile vechi au fost lăsate în părăsire. În cele din urmă, un nou luminator, mai mare, a sporit utilizarea acoperișului. În general, clădirea semăna cu un costum de haine purtat timp de patru din cele șapte vârste ale omului, de un soț neîngrijit cu o soție îngrijită și strângătoare, și dăruit apoi de soție unei rude sărace, de statură oarecum diferită, ca să-l termine. Tot ce se putea spune despre clădirea aceasta era că supraviețuise și mai putea fi folosită.

Numai că la asta nu se gândea nimeni.

III

Edwin, neștiutor că era un instrument în mâna Providenței în care credea mătușa Clara, plecă din prăvălie fără să ceară voie și străbătu curtea lungă, pavată cu cărămidă, ce ducea spre tipografie. Își închipuia **că**-l mâna **într**-acolo doar curiozitatea-o curiozitate pe care o socotea, totuși, justificată și chiar lăudabilă. Curtea dădea semne că lucruri neobișnuite se petrecuseră de curând pe acolo.

Trotuarul de cărămidă, în porțiunea îngustă care ducea spre poarta dublă din Woodisun Bank (pe care vizitatorul întâmplător putea citi: „Intrarea străinilor interzisă”), era plin de noroi și gunoaie, și chiar sfărâmat, de parcă ar fi trecut un monstru pe acolo. Câteva scări fuseseră rezemate de pereți. În plus, una din ferestrele tipografiei fusese scoasă cu cercevele cu tot, lăsând să se caște o deschizătură dreptunghiulară. Prin această deschizătură Edwin putea vedea siluetele aferate, agitate, ale lui Darius Clayhanger, Big James și Chawner. Prin deschizătură fusese ridicată, în părți detașate și folosinduse tot felul de pârgii și scripeți, presa de tipărit pe care Darius Clayhanger reușise s-o cumpere la Manchester, în ziua petrecerii de la „Dragon”.

În capul scării doi ucenici, din care unul aproape cu stagiul încheiat, tot meștereau la motor, care în dimineața aceea nu mergea. Motorul, radiind celebritate asupra întregii întreprinderi datorită mărețului cuvânt „aburi”, era un lucru năstrușnic și capricios, statornic doar în tendința de a se strica mereu. Nu puteai pune mai multă bază pe el decât pe un catâr răsfățat. Uneori funcționa și alteori nu funcționa, dar nimeni nu putea să-i prevadă dinainte toanele. Din cele câteva mașini ale presei el acționa doar una, marele - cilindru, ultimul triumf al ingeniozității omului, și chiar și pe aceasta trebuiau s-o pornească cu mâna, înainte ca motorul să se hotărască s-o acționeze. Personalul tipografiei privea cu dușmănie motorul, cu excepția rarelor ceasuri când avea toane bune exact când era foarte mult de lucru. Atunci când aburul pufăia, fumul fumega și pistonul vibra, când cureaua de transmisie se rotea întruna și întreaga clădire tremura și se zguduia, iar un muncitor cu mâinile curate vâra foile de hârtie la un capăt al mașinii și alt muncitor cu mâinile curate le scotea la celălalt capăt, totul în ritmul de douăzeci de exemplare pe minut - atunci oamenii din

tipografie priveau eu drag motorul și se minunau de nemaipomenitele avantaje ale civilizației moderne. Se întâmpla ca motorul să obțină și cincisute de bucăți **într-o** după-amiază, și când te gândești că nu avea decât un singur cal putere.

Edwin nu se putea stăpâni să nu intre în tipografie. Urcă neobservat, ea din întâmplare, pe scara de piatră și dispăru înăuntru. Când intrai în atelier, te impresiona înainte de toate diversitatea de mirosuri, mai cu seamă cele de cerneală, ulei și parafină. Și, cu toate că ușa era deschisă și o fereastră fusese scoasă, mirosul și căldura din atelier te trăsneau în dimineața aceea zăpușitoare. Foi vechi din „Manchester Examiner” fuseseră prinse pe luminator, ca să mai apere de soare, dar foile rupte și crăpate nu prea izbuteau să oprească soarele care intra în voie. Totuși, nimeni nu părea să sufere prea tare de căldură. După mirosuri, o altă trăsătură demnă de interes a acestei încăperi erau nenumăratele mașini și unelte de pe podeaua prea puțin netedă. Câțiva slujbași sugeraseră când și când cu timiditate lui Darius că podeaua ar putea să cedeze **într-o** bună zi și să se pomenească toți, împreună cu mașinile, în magazia brutarului; dar Darius știa că podelele nu cedează niciodată.

În mijlocul încăperii se afla o sobă uriașă și greoaie pentru încălzit, al cărei burlan urca drept în sus spre acoperișul vizibil. Puternica mașină cilindrică se afla în stânga. În spatele ei se vedea o secție rudimentară de legătorie, cu o mașină de tăiat cu ghilotină, o mașină de tăiat carton și o mașină de perforat - fleacuri pe lângă cea cilindrică, dar având fiecare cantități imense de metal, destul de grele pentru a doborî un cal; mașinile de tăiat ar fi putut servi ca ilustrație pentru Revoluția Franceză, iar mașina de perforat pentru Sfânta Inchiziție.

Apoi mai era ceea ce numeau în tipografie „vechea presă”, o relicvă de la predecesorul lui Clayhanger,

bătrână de cel puțin optzeci de ani. Era una din acele mașini a cărei înfățișare tocită, plină de individualitate, arată de îndată că are o istorie. Ca structură, ducea soliditatea până la absurd. Pilonii ei erau ca stâlpii unui dig. O dată, **într-o** memorabilă cursă după șobolani, un șobolan se cățăraseră pe unul din ei, și o bucată de hârtie aprinsă făcuse ceea ce un terier nu ar fi izbutit. La un moment dat îi mai făcuseră niște adaosuri și sudura perfectă a metalului era și azi o încântare pentru ochiul unui bun meseriaș. Cu mulți ani în urmă, se știa, această presă tipărise un ziar al reformiștilor la Stockport. Dar, după ce participase astfel la politica violentă a unei epoci eroice și nefericite, mașina era pusă acum să tipărească mici anunțuri pentru licitații și reuniuni. Funcționa cu dublă acționare: mai întâi un mâner care aducea cadrul sub sul, și apoi o pârghie trasă pe deasupra, care făcea contactul între caracterele tipografice și hârtie. Funcționa încă și acum perfect. Era atât de solidă și fusese lucrată atât de conștiincios, încât nu putea să se defecteze sau să se uzeze. Și, într-adevăr, conștiinciozitatea și îndemânarea meșteșugarilor din secolul al XVIII-lea mai arătau încă, prin această mașină nepieritoare, până și în secolul al XX-lea, de ce au fost în stare. Dar era nevoie de un braț voinic pentru a pune în mișcare pârghiile de metal vineții lucioase; ca să obții o sută de exemplare pe oră, trebuia să cam asuzi. Oamenii din tipografie țineau la ea ca la un cal de povară.

Lângă această relicvă venerabilă și greoaie, stătea impertinentă o mașină Empire cu pedală, pentru tipărirea de plicuri și alte asemenea fleacuri. Era nouă și plină de tot felul de micidispozitive ingenioase și funcționa nemaipomenit de ușor, de parcă n-ar fi fost materie. Și un copil ar fi putut **s-o** acționeze, tipărind eu ușurință o mie de plicuri pe oră. Această mașină, împreună cu ultima achiziție, care se afla mai departe, la celălalt capăt al

încăperii, lângă raftul cel mare cu casete, completau familia mașinilor tipografice. Iar raftul cu casete conținea cincizeci de modele diferite de caractere tipografice, și mai erau și alte rafturi cu casete. Raftul cu dursuși era aproape tot atât de mare, și sub el se afla un raft cu tot felul de albituri, care ajută la menținerea unei forme de tipar, fără să apară cititorului pe foaia tipărită. Și sub raftul de albitură se afla cel cu „diverse”, plin de și furi. Apoi venea o masă cu tăblia de piatră masivă, pe care erau încheiate formele de tipar. Și mai era placa de cerneală, un alt obiect masiv, pe care erau unse cu cerneală rulourile. Rulouri de diferite greutateți erau răspândite peste tot, precum și bidoane mari și grele, sticle fără număr, vingalace de metal și tot felul de alte bucăți de metal - totul contribuind la impresia de masivitate care depășea orice închipuire. Gândul de a fi turtit chiar și de cea mai ușoară din aceste construcții era chinuitor. Te mișcai pe culoare înguste printre aceste imensități, înalte și dure, și te simțeai fragil și primejdios de moale.

Y

Singurele lucruri neînfricoșătoare din încăperea aceea ticsită erau periile de curățat, dosarele prăfuite cu lucrări de accidente atârând de pe uriașele grinzi transversale, și șpalturile răspândite peste tot. Aceste foi tipărite arătau în ce măsură întreprinderea lui Darius Clayhanger constituia un canal prin care era într-un fel nevoită să treacă întreaga viață a orașului. Licitatii, întruniri, concerte, predici, conferințe culturale, diverse distracții, programe, cataloage, morți, nașteri, căsătorii, specificații tehnice, anunțuri comunale, citații, cereri, chitanțe, liste de subscripție, facturi, formulare de impozite, liste de alegători, liste de jurați, înștiințări, antete, afișe, adrese, cărți de vizită, invitații, vânzări de solduri, anunțuri de obiecte pierdute sau găsite: vestigii ale tuturor acestor probleme și ale multor altele se puteau

găsi în tipografie. Tipografia era impregnată de interesele oamenilor; era prăfuită de interesele oamenilor; mirosul ei fierbinte ți se părea că se desprinde din viața însăși, dacă aveai în tine eu adevărat simțul vieții și dragostea de viață. Un loc grandios, înăbușitor, viu, clocotitor, cu toată imobilitatea lui metalică!

VI

Edwin se apropie de cea mai importantă dintre ele - noua mașină, care totuși nu mai era o mașină nouă. Darius Clayhanger nu cumpăra nimic nou dacă nu era strict necesar. Era încântat când putea să „pună mâna 4 pe ceva care să fie „ca nou”; ba chiar afirma uneori că un lucru cumpărat de ocazie era „mai bun decât unul nou”, pentru că fusese „domesticit”, de parcă ar fi fost cal. Totuși, această ultimă mașină era, pentru o mașină de tipărit, aproape nouă: nu avea decât patru ani. Era o presă Columbia pentru format Demy, similară în concepție și funcționare eu istorica „mașină veche”, care trecuse prin frământările Reformei; dar incomparabil mai ușoară, mai comodă, mai ingenioasă și mai precisă în amănuntele funcționării sale! O construcție frumoasă, așa cum stătea acolo, privită cu admirație de ochii experți ai lui Darius, în cămașă, de Big James în șorțul său maiestuos; și de Chawner, ajutorul de zețar, care împreună cu cei doi ucenici de afară completa personalul! Fără alt ajutor decât acela al unui mecanic angajat eu ziua, acești oameni aduseseră mașina bucată cu bucată în tipografie și o montaseră cum trebuie. Pe vremea aceea, un maestru trebuia să știe să facă de toate.

Mașina stătea atât de maiestuoasă, atât de solidă și de neclintită, de parcă **s**-ar fi aflat acolo de când lumea și pământul. Cine ar fi crezut că, nici eu două săptămâni în urmă, stătuse la fel de maiestuoasă, de solidă și de neclintită la Manchester? Nimic nu mai rămăsese ca să arate cum se îndeplinise acest miracol, în afară de un colac

de cabluri în jurul pilonilor inferiori și, exact deasupra, de niște scripeți atârând de pe una din grinzile transversale. Locul mașinii în tipografie îl stabilise în parte grinda de deasupra, și în parte șirul de grinzi care întăreau podeaua. Grinda cea groasă de pe tavan le îngăduise meseriașilor să manevreze greutatea uriașă cu ajutorul scripeților; cât despre grinzile de pe podea, Darius ascultase destule avertismente ca să țină până la urmă seama de ele.

VII

— Mai imprimă o probă, James, zise Darius. Și, ză**indu**-l pe Edwin, în loc să-l întrebe de ce-și pierde timpul pe-**acolo**, adăugă bine dispus: Ia uite-**aici**, băiete.

Darius era încântat de sine, de oamenii lui și de achiziția făcută. Se afla **într**-una din dispozițiile în care știa să fie amabil; era vesel și cu fruntea sus. Cu două zile în urmă, fusese atât de absorbit de această mașină, încât trecuse prin**tr**-o criză biliară aproape fără **s**-o bage în seamă! Și-**acum**, întreaga operație atât de complicată fusese dusă cu bine la capăt.

Big James băgă foaia de hârtie, cu răișcări îndemânaticе și delicate. Ajutorul de zețar răsuci minerul, și cadrul mașinii lunecă orizontal înainte, **într**-o liniște maiestuoasă, încremenită. Și apoi Big James apucă pârghia cu mâna, arătâ**ndu**-și brațul păros dezgolit până la cot, și o trase în sus. Delicatul proces fu realizat cu o exactitate minuțioasă și uniformă; ajustate la zecime de milimetru, marile mase de metal aduseseră hârtia și literele laolaltă și le separaseră din nou. În clipa următoare Big James scoase hârtia, și cei trei bărbați o cercetară, aplecați asupra ei. O imprimare perfectă!

— Ei bine, zise Darius radios, am avut nițel noroc **s**-o montăm! Niciodată **n**-am avut mai puțină bătaie de cap! înseamnă că putem să ne descurcăm și fără inșii de la turnătorie! James, poți să te cinstești cu un litru de bere, dacă ai chef, dar nu vreau să-**i** văd bând pe ucenici! Nu, să

n-aud de așa ceva! Să le dea doamna Nixon niște răcoritoare, dacă vor.

Era binevoitor. Inaugurarea unei noi mașini merita o recunoaștere solemnă, mai ales **într-o** zi călduroasă ca aceea. Era un eveniment.

— Și un copil de țiță l-ar putea răsuci, murmură ajutorul de zețar, jucându-se cu mânerul care acționa cadrul.

Era o exagerare, dar o exagerare scuzabilă, poetică.

Big James își șterse mâinile de șorț.

vin

Atunci se auzi o trosnitură ciudată de undeva - vagă, slabă și totuși amenințătoare. Darius stătea între mașini și fereastra demontată, cu spatele la fereastră. Big James și ajutorul de zețar se repezică instinctiv din centrul odăii spre Darius. **Într-o** clipă, ajutorul de zețar fu pe pervazul ferestrei.

— Ce faceți? întrebă Darius cu asprime; dar glasul nu-i suna sincer.

— Podeaua! exclamă tulburat ajutorul de zețar.

Big James rămase lipit de perete.

— Ce-i cu podeaua? îl înfruntă Darius cu încăpățânare.

— Una din grinzi cedează, bolborosi ajutorul de zețar.

— Prostii! strigă Darius.

Dar în aceeași clipă îi făcu semn lui Edwin să fugă din mijlocul odăii, și Edwin se supuse. Toți patru ascultau, cu nervii încordați la maximum. Darius își mușca buza de jos cu dinții. Dispoziția i se schimbase brusc: era furios. Oamenii își reaminteau cu uimitoare claritate fiecare avertisment rostit de ani de zile în legătură cu podeaua. Fiecare asigurare iritată a lui Darius în anii trecuți li se părea acum deodată prostească și îndărătnică. Cum putea un om cu judecată să se aștepte ca podeaua asta veche să reziste la o presiune atât de cumplită ca aceea la care

Darius îndrăznise până la urmă **s-o** supună V Podeaua ar fi putut prea bine să fi cedat cu ani în urmă! Oamenii ar fi trebuit să nu țină seama de dispoziții atât de nesăbuite. Gânduri ca acestea treceau și prin mintea lui Big James, și a ajutorului de zețar.

Cât despre Edwin, simțea, nu știa nici el cum, o emoție plăcută. Sincer vorbind, nu-și putea înăbuși speranța că podeaua va ceda. Enormitatea catastrofei care ar fi urmat îl fascina. Știa că va fi dezamăgit dacă, până la urmă, dezastrul nu se va produce. **N**-avea importanță că asta ar fi însemnat pagube uriașe de sute de lire și necazuri foarte mari. Rațiunea nu-l influența, și nici primejdia în care se afla. Văzu un cârlig uriaș în perete, de care își zise că se va agăța când se va produce minunata prăbușire, și își închipui un morman de mașinării și scânduri sfărâmate, la trei metri sub el, și zarva imensă pe care această întâmplare o va produce în oraș.

IX

Darius nu voia să-și piardă încrederea în podea. Ținea la ea cu o furie mută. Nu voia să se cațere pe pervazul ferestrei, nici să-i spună lui Big James **s-o** facă, și nici chiar lui Edwin. În privința podelei avea o încredere oarbă; era mai presus de apelul la rațiune. Susținuse întotdeauna eu pasiune, și va susține mereu, că podeaua era de neclintit. Afirmând-o mereu, ajunsese până la urmă să se convingă singur de rezistența ei atotputernică. Când un glas dinlăuntrul său îi murmură că încrederea lui în podea **n**-avea nicio bază științifică, încerca să înăbușe acest glas. Așa încât rămase nemișcat, între fereastră și mașină.

Niciun zgomot! Nici cel mai mic zgomot! Niciun tremur al mașinii! Doar răsuflarea lui Darius, care se putu auzi după o clipă. Apoi, hohoti batjocoritor.

— Și acum, ce vreți? Întrebă el sfidător, cu o mutră încruntată Ce **v-a** apucat pe toți? (își vârî mâinile în

buzunare.) N-o să-mi spuneți că...

Ucenicul cel mai tânăr veni de pe platforma motorului.

— Du-te înapoi imediat! răsună tunător glasul lui Big James.

Era primul lucru pe care-l rostea, și nu pe un ton poruncitor, scos din minți, nestăpânit, ci cu o blândețe teribilă și convingătoare. Vorbele căzură asupra ucenicului ca un sac de nisip, și acesta se făcu nevăzut.

Darius nu spuse nimic. Se auzi încă o trosnitură, mai puternică, și era limpede că venea de sub postamentul mașinii. În aceeași clipă, o bucătită de tencuială murdară se desprinsese de pe peretele opus și căzu sfărâmându-se într-un praf albicios pe podea. Darius rămânea mai departe într-o nemișcare cucernică; Big James stătea și el nemișcat. Erau ca vrăjiți. Ajutorul de zețar se năpusti în curte.

X

Și atunci Edwin, aproape fără să știe ce face, și neîndoielnic fără să știe de ce, făcu câțiva pași grăbiți, prinse cârligul uriaș atașat la roata de jos a scripetelui care atârna de grinda din tavan, trase în sus colacul de cabluri din dosul mașinii și prinse cârligul de ea, apoi fugi îndărăt. Cablul de tragere al scripetelui fusese pus pe inelul de fier al unei trape, din colțul de lângă Big James; trapa aceasta, cândva locul de unde pornea scara interioară ce ducea la parter, fusese bătută în cuie cu mulți ani în urmă. Big James se lăsă în genunchi, strânse cablul și-l înnodă. Se auzi încă o trosnitură, mai puternică, podeaua se lăsă neîndoielnic în jos și partea din spate a mașinii se scufundă cam de un deget. Dar nu mai mult. Scripetele ținuu. Efortul era distribuit între grinda de deasupra și cea de dedesubt, înfăptuind astfel echilibrul.

— Afară! Ieși afară, băiete! Afară! strigă Darius cu glas stins, simțind cum se năruie nu atelierul, ci credința

sa nestrămutată.

Și Edwin fugi în jos pe scări, împingând înaintea lui pe ucenicii dezorientați, urmat de cei mari. În curte, ajutorul de zetar, preocupat doar de sine, țopăia **într-un** picior înjurând.

XI

Darius, Big James și Edwin stăteau în bătaia soarelui de dimineață și priveau țintă prin golul ferestrei, ascultând.

— Nu! rosti Big James, după o veșnicie. Băiatul l-a salvat! A salvat atelierul! Pe legea mea... pe legea mea...

Darius se întoarse spre Edwin și încercă să spună ceva; și atunci Edwin văzu fața tatălui său schimonosindu-se **într-o** strâmbătură colțuroasă și lacrimile țâșnindu-i din ochi, și se simți strâns convulsiv în brațele dezgolite ale tatălui său. Băiatul era foarte mândru, foarte măgulit, dar îmbrățișarea asta nu-i plăcea; îl făcea să se rușineze. Se gândi cum ar mai fi chicotit Clara și cum l-ar mai fi maimuțărit mai apoi pe taică-său, dacă ar fi fost de față. Și deși făcuse neîndoielnic ceva minunat, ceva într-adevăr eroic, dovedind că avea o nemaipomenită prezență de spirit, în sinea sa nu se simțea cu adevărat mândru, pentru că i se părea că procedase ca un automat. Pur și simplu era uluit și se simțea plăcut impresionat, deși cam stânjenit.

Tatăl său îi dădu drumul. Atunci toate senzațiile lui Edwin se prefăcură **într-o** imensă năucire - în fața comportării cu totul neobișnuite a tatălui său. Cum! Tatăl său emoționat! Trebuia să înceapă să-și revizuiască părerile statornicite.

Capitolul XIII A UNDE DUCE CURAJUL

I

*

Până a doua zi dimineață, lucrurile se mai liniștiră.

Numai odată eu calmul acesta relativ, începu familia

Clayhanger, ca și cei legați de ea, să-și dea seama prin ce uriașă încercare trecuseră și, mai ales, să simtă așteptarea încordată a evenimentelor după ce toți cei aflați în tipografie fugiseră afară. **Într-o** clipă în toată casa oamenii aflară ce se întâmplase și ce ar mai fi putut să se întâmple; imediat, toate femeile se strânseseră în curte; chiar și domnișoara Ingamells își trădă grija sacră pentru prăvălie. Zece inși stăteau în curte, uitându-se la fereastra căscată de la etaj și așteptându-se să audă în orice clipă năruirea. Trecu o bucată de vreme până când Darius îngădui cuiva să urce pe scară. Apoi trimiseră după brutar, cel care avea închiriat parterul. Un om binevoitor, prietenos, care se arătă dispus să accepte orice sugestie; îi dăruie practic lui Darius parterul, dacă acesta avea curajul să intre acolo sau să trimită pe alții. Sediul dezbaterilor fu mutat atunci pe ulicioara din dos. Au fost chemați un zidar și câțiva dulgheri, și începură niște tratative nemaipomenit de lungi și de solemne. Ceasuri întregi se scurseră fără să se ia vreo hotărâre; nimănui nu-i ardea să mănânce sau să bea, și viața părea să se fi oprit la încrucișarea dintre Trafalgar Road și Wedgwood Street. Câțiva băieți și bărbați în toată firea, care aflaseră de întâmplare și care aveau cerescul dar al curiozității, priveau în extaz la anunțul „Intrarea interzisă”, atârnat pe porțile dărăpănate din Woodisun Bank. Se părea că așteptarea nu le va fi răsplătită niciodată, dar aveau dreptate să nu-și piardă încrederea: la un moment dat, un cărucior, cu câteva grinzi lungi de trei metri, se opri în fața porților și, după o vreme, l-au împins cu greu pe lângă ei după colț, ca să intre pe ulicioară, și apoi să urce panta. Ulicioara era înțesată de oameni care căscau gura la grinzile cărate în magazia brutarului. Dacă podeaua - catului de deasupra **s-ar** fi hotărât atunci să se prăbușească, vitejii dulgheri care umblau nepăsători prin magazie ar fi fost striviți sub tone întregi de mașinării. În cele din urmă, o pădure de stâlpi a

fost plantată pe podeaua de la parter, printre vechiturile brutarului; fiecare grindă a fost trainic sprijinită, și experții și-a dat cu părerea că nu se mai putea întâmpla nicio nenorocire. În sfârșit, desprinseseră scriptetele care ținea presa cea nouă, și mașina, ușor înclinată, fu lăsată, încet-încet, să se sprijine pe podea: și **s**-a văzut că experții avuseseră dreptate.

II

Între timp, oamenii se apucaseră să îmbuce câte ceva - în fugă, parcă scuzându-se. Seara se lăsa încet. Familia Clayhanger se strânse, mai târziu, în jurul mesei. Ce cină neobișnuită! Și ce tată neobișnuit! Copiilor le venea greu să vorbească firesc. Și apoi sosi doamna Ilamps, aducând volubilă mulțumiri Domnului și povestind că întreg orașul era emoționat, și mai ales plin de admirație față de eroicul ei nepot. În ceea ce o privește însă pe ea, mărturisi ou înfocare că nu era câtuși de puțin uimită de sângele rece al nepotului ei; ar fi fost surprinsă dacă **s**-ar fi purtat cu mai puțin sânge rece. Dintr-un îndelungat studiu al caracterului lui, știa de mult, fără greș, că într-o astfel de împrejurare ca cea care se petrecuse, Edwin se va purta exact cum se purtase. Atitudinea mătușii Hamps, deși reducea miraculosul la ceva obișnuit, ușor de prevăzut, nu micșora totuși respectul sincer al Clarei față de Edwin. De la purtarea ei batjocoritoare, copila trecuse dintr-odată, fără să știe cum, la o totală admirație față de erou. După plecarea doamnei Hamps, întreaga familie, inclusiv Darius, se duseră la culcare mai devreme decât de obicei.

Și acum, văzându-i pe tatăl său, pe Big James și pe domnișoara Lrrgamells în liniștea stranie a dimineții, în destinderea de după acele ore încordate și înțelegând în întregime ce se petrecuse, Edwin își dădu seama din purtarea tuturor că, printr-o acțiune instinctivă care durase probabil cinci secunde, dobândise - lucru surprinzător - respectul aparent durabil al celorlalți.

Astfel, când intrase absent în prăvălia proaspăt stropită, înainte de micul dejun, domnișoara - Ingamells îl salutase cu totul altfel și îl întrebase cu multă considerație ce părere avea în legătură cu un oarecare colet - care trebuia Expediat. Edwin socotea lucrul ciudat; îl socotea illogic; și urmarea acestei atitudini evident sincere a domnișoarei Ingamells a fost că el o dispr-ețui pentru slăbiciune morală. Știa că se făcea vinovat și el de slăbiciune morală, dar era sigur că niciodată nu s-ar pleca, nu s-ar ploconi într-atât cât domnișoara Ingamells; iar faptul că era vădit sinceră nu făcea decât să-i sporească disprețul tainic.

Dar și tatăl său era ca domnișoara Ingamells. Edwin nici nu vis-ase măcar că oamenii, și mai ales tatăl său, se caracterizau printr-o asemenea simplitate. Și totuși, dacă se gândea mai bine, nu observase el întotdeauna la tatăl său o anumită candoare, la care nu putea decât să privească de sus? Acum, întâlnindu-l în curte, tatăl său îi vorbea aproape cum ar fi vorbit cu un asociat mai tânăr. Era mai mult decât ciudat; era împotriva firii, așa cum o înțelegea Edwin.

Se simțea atât de superior, atât de plin de sine - firește fără s-o vrea - încât nu făcu nicio încercare să se pună în locul tatălui său. În clipele cumplite dintre prima trosnitură și a doua, văzuse în închipuire o grămadă de sfărâmaturi de mașinării și scânduri în abisul de la picioarele sale. Tatăl său avusese o imagine mult mai realistă și mai înspăimântătoare: văzuse sfărâmată și oprită în loc meseria sa de tipograf, și toate economiile azvârlite ca să poată repara și cumpăra mașini noi. Și mai văzuse și vieți omenеști pierdute, care ar fi putut fi puse pe seama nesăbuintei sale. Cu pesimismul care poate pune stăpânire pe oricine în timpul unei crize, văzuse ruina unei cariere, zădărnicierea cutezanței și înverșunării sale de o viață - sfârșitul tuturor înfăptuirilor. Și în clipa aceea îl văzuse pe fiul său pășind înainte și salvând totul dintr-o

situație care părea fără ieșire. Îl socotise întotdeauna pe fiul său un neajutorat, un răsfățat, neînstare de vreo inițiativă sau faptă mai îndrăzneată. Se credea pe sine un om deosebit, și viața îl învățase că oamenii deosebiți nu au aproape niciodată fii deosebiți. Văzuse nu o dată bărbați deosebiți procopsiți de soartă cu fii prostănaci și leneși. Și totuși, dorise din toată inima să poată fi mândru de fiul său. Și cât ar fi vrut ca, atunci când vreun cunoscut s-ar fi arătat sincer entuziasmat de calitățile fiului său, să se prefacă uimit și, cu o mândrie abia ascunsă, să pretindă că fiul său este un tânăr eu totul obișnuit.

Acum dorința îi fusese îndeplinită; îi fusese mai mult decât îndeplinită. Orașul va vorbi timp de o săptămână despre prezența de spirit a lui Edwin. Fapta lui Edwin va intra în istorie; devenise de pe acum istorică. Dar nu numai fapta în sine era uimitoare, fără seamăn, epocală; ea dovedea că Edwin, deși blând, delicat și șovăielnic, avea tărie de caracter. Acesta era punctul esențial: băiatul avea tărie de caracter; era în el material din care putea ieși ceva. Adăugați apoi recunoștința instinctivă a tatălui - o recunoștință de o asemenea nebănuită adâncime, încât nici măcar nu se simțise rușinat ieri dimineață că-și îmbrățișase dintr-un imbold fiul de față cu toți.

Iar Edwin, în egoismul său inconștient, nu știa nimic din toate astea.

III

— M-am întâlnit adineaori cu Barlow, zise Darius pe un ton confidențial către Edwin. (Barlow era brutarul.) A trecut pe-aici înainte de a porni pe la clienți. Vrea să-mi subînchirieze magazia - așa, ca să fie totul în ordine! Eh?

— Da, făcu Edwin, înțelegând că se aștepta încuviințarea lui.

— Trebuie să punem din nou mașina drept.

— Cred că podeaua e acum tare ca o stâncă? sugeră Edwin.

— Ehehe! Și mulțumită ție! Da! zise tatăl, cu o urmă de nerăbdare binevoitoare în glas.

Politica de cârpăceală avea să continue. Acum că podeaua fusese bine întărită, cel mai ușor și mai puțin costisitor era să lase deocamdată lucrurile așa cum se găseau. Odată scoase din magazie mărfurile ce aparțineau brutarului, Darius putea să folosească spațiile dintre stâlpi pentru tot felul de vechituri; și putea fie să spargă o ușă prin zid spre curte, fie să deschidă trapa bătută în cuie și să refacă vechea scară interioară; au putea chiar să nu facă nimic - dar asta ar fi însemnat să treacă prin Woodisun Bank și prin ulicioară, de fiecare dată când voia să umble la vechiturile sale!

Și când stai să te gândești că ieri, după a doua trosnitură, fusese gata să facă legământ că va închiria în altă parte o tipografie nouă, așa cum trebuie - numai să scape de catastrofă atunci! Dar nu ajunsese chiar să facă legământ. Și, în orice caz, un legământ față de sine însuși nu înseamnă un legământ față de Sfânta Fecioară. Scăpase din primejdie, și aceeași primejdie nu se mai putea repeta. Atunci, de ce să comită nebunii de prudență, când aranjamentul de acum „o să meargă”?

IV

După-amiază, eu cel mai misterios aer profesional, Darius Clayhanger îi spuse lui Edwin să-l urmeze în prăvălie. Ceasuri de-a rândul, Darius tot discutase și se sfătuisese eu zețarii săi în legătură cu noua mașină de tipărit, care acum era din nou așezată drept, gata să intre în funcțiune. De mai bine de o săptămână, Edwin făcea parte din statul major al tatălui său, fără să i se încredințeze vreo sarcină sau treabă anume. Tatăl său fusese prea prins cu sosirea și instalarea mașinii, ca să acorde prea multă atenție sarcinilor ce-i reveneau lui Edwin în complicata activitate cotidiană din tipografie. Oricum, avea de gând să-l pună de acum înainte pe băiat

să lucreze **într-un** sector potrivit. Merita măcar atâta lucru, băiatul.

Stând la birou, deschise în fața sa registrul de cotidiene și reviste săptămânale, și îi explică sistemul de lucru.

— Să luăm revista „British Mechanic”, zise el.

Și întoarse foaia acolo unde era scris cu cerneală roșie titlul „British Mechanic”. Sub acest titlu erau trecute numele și adresele a cincisprezece abonați la revistă.

În dreapta numelor se aflau treisprezece coloane, reprezentând cele treisprezece săptămâni dintr-un trimestru al anului. Cu încetineala-i obișnuită, Darius descrie întregul proces de distribuire. Pachetul cu reviste sosea, era numărat, și apoi se trecea pe fiecare exemplar numele unui abonat, **într-o** formă prescurtată. Unele exemplare aveau să fie livrate printr-un băiat de serviciu; acestea îi erau înmânate băiatului de serviciu și se bifa în dreptul fiecărui abonat, în coloana săptămânii respective. Alte exemplare aveau să fie ridicate chiar de abonați; și când aceștia și le luau, iarăși se bifa în dreptul numelui abonatului. Unele exemplare erau achitate cu bani gheață la prăvălie, altele erau plătite cu bani gheață băiatului de serviciu; unele se plăteau lunar, altele trimestrial, și altele, după cum spuse Darius încruntat, nu se plăteau niciodată. Dar, oricum ar fi fost plătite, când se achita un exemplar, sau când se achitau treisprezece exemplare, trebuia să se facă în registru o cruciuliță pentru fiecare exemplar. Astfel, pentru un singur trimestru la revista săptămânală „British Mechanic”, trebuia să bifezi în registru aproape de două sute de ori și să însemni aproape două sute de cruciulițe, dacă făceai treaba cum se cuvine. Totuși, niciodată nu era făcută cum se cuvine - domnișoara Ingamells neavând destul timp și băiatul de serviciu nefiind o persoană pe care să te poți bizui - iar Darius ținea grozav ca treaba asta să fie făcută cum se cuvine. Profitul brut pe un

trimestru la „British Mechanic” nu era nici de cinci șilingi în total, și niciun client nu era mai pretențios și mai arțagos decât aceia care cumpărau de câțiva gologani pe săptămână și pretindeau ca marfa să le fie livrată gratuit la domiciliu - și încă pe credit de trei luni. Totuși, nu se putea face nimic. Obiceiurile cereau ca tipograful care era și librar să difuzeze presa; și-apoi, abonații la presă erau un fel de nucleu al activității comerciale, în general.

Și la fel ca la „British Mechanic”, tot astfel se petreceau lucrurile și cu alte șaptesprezece reviste săptămânale. Ziare erau mai puține, dar evidența lor era și mai complicată. Pentru revistele lunare era un alt registru „cu un alt sistem; aici sumele erau mai mari, mergând până la o jumătate de coroană.

Darius îl călăuzi pe Edwin cu răbdare și în amănunțime prin întregul labirint.

— De acum înainte, zise el, ai să ai în grija ta toate astea.

O spuse cu bunăvoință, cu convingerea că-i acorda o meritată recompensă, cu aerul unuia care dăruiește credinciosului său intendent stăpânirea a zece orașe.

— Îngrijește-te bine de treaba asta, băiete, zise el în cele din urmă, și-l lăsă pe Edwin cu un pachet de reviste de tot felul, ca să se obișnuiască.

Prin fața ochilor lui Edwin treceau în goană sute de nume, mii de cifre și zeci de mii de bifări. Inima îi protesta; protesta copleșită de aversiune. Perspectiva care i se deschidea în față îi făcea silă. Dar partea aceea din firea lui care era plină de slăbiciune și blândețe îl sili să zâmbească, să se prefacă încântat și supus în fața acestei dovezi copleșitoare de încredere din partea tatălui său. Cât despre Darius, era încântat de sine și de fiul său „și simțea că se purta așa cum ar fi trebuit să se poarte un părinte binevoitor. Edwin își dovedise fermitatea, arătase că avea acea calitate indescriptibilă care e „tăria de caracter”, și

merita să fie încurajat.

y

A doua zi dimineață, în tipografie, Edwin dădu peste Big James în timp ce acesta îi arăta cum să culeagă litere tânărului ucenic, care „învățase casetele de litere” doar în teorie. Big James ținea culegarul în mâna-i stângă, uriașă, ea pe o cutie cu chibrituri, iar cu două degete ale mâinii drepte culegea din casetă literă după literă, foarte rar, pentru a arăta cum trebuie făcută mișcarea, și le așeza în culegar. Cu glasul său blând, răsunător, explica băiatului că fiecare literă trebuie apucată **într-un** anumit fel, așa încât să cadă cu fața în sus în culegar, fără să mai trebuiască să facă și altă mișcare intermediară. Și-i mai explica, de asemenea, că mâna stângă trebuia astfel ținută încât dreapta să aibă de făcut drumuri cât mai scurte cu putință. Dezvăluia tainele de bază ale meseriei, și era fericit, dând drumul între timp întregii provizii de glume care se fac probabil în zețării încă de la inventarea tiparului. Apoi tăcu, începând să lucreze din ce în mai repede, până când mâna dreaptă abia îi mai putea fi urmărită în fulgerările ei, și fața ucenicului se acoperi de uimire. Când sfârși rândul, scoase interlinia, o trânti pe ultimul rând de litere, și dădu culegarul ucenicului să încerce și el.

Ucenicul începu să culeagă - cu picioarele, cu umerii, cu gura, cu sprâncenele - cu tot corpul, în afară de mâini, care cu toate acestea se agitau în toate părțile.

— Nu în șapte ani, dar nici în șaptezeci n-o să înveți, pușlama! zise Big James.

Și după ce-l împinse cât colo pe băiat eu o palmă prietenoasă dată peste cap, luă din nou culegarul și începu să-i arate iar mișcarea atât de lină care stă la baza culegătoriei rapide.

— Ascultă! zise Big James, după ce ucenicul încercase iarăși și se descurcase și mai prost ca oricând. O

să-i rugăm pe domnu' Edwin să facă o încercare. Să vedem ce poate *el*.

Și Edwin, timid, fu nevoit să se supună. Mândria îl obliga să-i întreacă pe ucenic, și chiar izbuti.

— Vezi? zise Big James. Ce ți-am spus?

Părea să înțeleagă cumva că, întrucât Edwin salvase cu două zile mai înainte tipografia de la distrugere, se va dovedi neapărat și un zețar înăscut.

Ucenicul râse respectuos, iar Edwin zâmbi cu modestie și stângăcie, plecând fără să mai facă treaba pentru care venise.

Prin fapta sa curajoasă în acel moment greu, pe care o săvârșise nepăsător și fără să chibzuiască niciun pic, se părea că-și dovedise destoinicia în toate ramurile meseriei de tipograf și de librar. Toți credeau astfel. Toți erau încântați. Toți vedeau că providența fusese bună cu Darius și cu fiul său. Părinții celorlalți copii din oraș, cărora le plăceau trăsăturile lui Edwin și părul lui blond, își spuseră că nu toți părinții erau atât de norocoși ca domnul Clayhanger și că, din fericire, vechiul soi nu dispăruse ou totul în vremurile noastre moderne. Edwin nu mai putea să scape de părerea obștească. O simțea în jurul lui ca pe o plasă pe care trebuia, într-un lei, **s-o** spintece.

Capitolul XIV A ARHITECTUL I

*

Într-o dimineată, Mwin era ocupat în prăvălie cu protejatul său, micul vânzător de ziare, care îl privea cu respect. Dar nu mai era același Edwin, deși oamenii care judecau numai după trăsături și după lungimea pantalonilor și a minerilor ar fi putut crede că era același Edwin, crescut și corectat. Trecuse o jumătate de an. Era un februarie friguros. Domnul Enoch Peake nu numai că se căsătorise cu doamna Louisa Loggerheads, dar și murise de apoplexie, lăsând în urma lui Cocknage Gardens, o văduvă și numele zugrăvit cu litere mari deasupra

cuvântului „Loggerheads” la intrarea „Dragonului”. Tipograful tipărise anunțurile mortuare și își îngropase odată cu el speranțele de a face afaceri în direcția aceea. Multe alte anunțuri mortuare ieșiseră din aceeași tipografie în timpul iernii, inclusiv cea a domnului Udall, marele jucător de bile. Lui Edwin i se părea nefiresc pentru un jucător de bile, pe care îl văzuse cu adevărat jucând, ceva atât de solemn ca decesul. În orice caz, Edwin pierduse absoluttot interesul pentru jocul de bile; doar o dată în ultimele șase luni se gândise la el - și asta din cauza unui anunț mortuar. De asemenea, începuse să se obișnuiască eu anunțurile mortuare. Primea comenzile pentru un anunț mortuar cu tot atâta nepăsare ca și comenzile pentru etichete de caramelle. Dar nu decesele și nici spectacolul vieții, așa cum îl vedea din prăvălie, făcuseră din el un alt Edwin.

Ceea ce îl schimbase era lenta influență zilnică a nenumăratelor îndatoriri mărunte, obișnuite, din care niciuna nu-i cerea un efort mintal deosebit, ca și monotonia lor, și atenția convențională și constantă în atitudinea sa față de clienți. Edwin mai era încă un adolescent, foarte tânăr - dar trebuia să privești cu luare-aminte această tinerețe dacă voiai **s-o** descoperi dedesubtul bărbatului mititel în care el se transformase. Scotea ceasul din buzunar eu un gest absent și arăta exact ca tatăl său; și chiar și tonul glasului îl reproducea pe cel al ultimului om matur mai important cu care se întâmplase să fi stat de vorbă. Și deși nu devenise un filfizon (din motive financiare), își pieptăna părul prea lins, și o bombănea prietenește pe Maggie în legătură cu gulerele sale, cam la fiecare două săptămâni o dată. Da, era un alt Edwin! Totuși, să nu credeți că trăia **într-o** crescândă nemulțumire, fie ea cronică sau acută. Dimpotrivă, boala nemulțumirii îl rodea din ce în ce mai puțin.

Pentru vânzătorul de ziare, Edwin era un bărbat

adevărat! 11 acceptase cu un fatalism fără rezerve, la fel cum și Edwin îl accepta pe tatăl său. În consecință, băiatul stătea pasiv cât timp Edwin lăsa deoparte treburile, răsfoind pentru plăcerea sa revista „Manchester Examiner”. Era sâmbătă dimineața, ziua când revista publica renumitul ei Supliment Literar. Toți copiii citeau cu nesaț Suplimentul Literar; numai că Edwin, în virtutea slujbei sale, îl avea primul. Pe prima pagină și pe a doua era o povestire serială, de George MacDonald, W. Clark Russell, sau doamna Lynn Linton; urmau apoi extrase mai interesante din cărți noi, iar pe pagina a patra erau tot felul de glume alese din „Punch”. Edwin oricum începea întotdeauna cu glumele, și o făcea oarecum rușinat de superficialitatea sa. Așa că acum citi în goană glumele, aruncă o privire la titlurile cărților recent apărute, citi dialogurile serialului, în timp ce treburile și băiatul cu ziarele așteptau. Nu era nicio grabă, chiar dacă se aflau în anul 1873 și oamenii spuneau că în curând vom ajunge la mijlocul deceniului optulea; chiar dacă Legea brevetelor pentru băuturi intrase în vigoare și cârciumarii prevesteau sfârșitul lumii. Ziarele de dimineață nu erau distribuite până la ora zece, unsprezece sau chiar douăsprezece în Bursley, iar sâmbăta, din cauza interesului lăudabil al lui Edwin pentru cea mai grozavă literatură din periodice, erau distribuite chiar mai târziu ca de obicei.

II

În dimineața asta specială, Edwin fu tulburat din studiu de cineva mai important decât vânzătorul de ziare, mai important chiar și decât tatăl său. Domnul Osmond Orgreave intră bocănind cu picioarele înghețate în prăvălie, unde podeaua era încă umedă de apa cu care fusese stropită înainte de a fi măturată. Domnul Orgreave, deși după câte știa Edwin nu mai fusese niciodată în prăvălie, se îndreptă fără șovăire spre soba eu cărbuni, își îndoi genunchii și începu să-și încălzească mâinile. Din

această poziție începu o conversație cu Edwin, care lăsa jos Suplimentul Literar. Domnișoara Ingamells lipsea pentru moment din prăvălie.

— Tata-i aici?

— Nu, domnule.

Edwin nu spuse unde era tatăl său, pentru că primise instrucțiuni ca, în general, să nu dea niciodată amănunte în această privință.

— Un de e?

— A ieșit, domnule.

— Oh! Bine! A lăsat vreo dispoziție în legătură cu specificațiile tehnice pentru școala primară din Shawport?

— Nu, domnule. Mă tem că n-a lăsat. Dar pot să întreb în tipografie.

Domnul Orgreave se apropie zâmbind de tejghea. Avea o față colțuroasă, mai curând energică, severă, cu o mustață căruntă și un barbișon cărunt, și totuși atitudinea și glasul lui aveau ceva amuzant, tineresc. Și nu era singura contradicție la el. Hainele erau extrem de elegante și frumoase în detalii - albeața cămășii ar fi izbit și pe cel mai distrat observator - dar părea că pe el îl interesează prea puțin hainele, ba chiar dădea dovadă de neglijență în privința lor. Ungھیile de la mâini erau foarte îngrijite. Dar mâzgălea cu creionul pe manșetele cămășii, și părea că nu-l supără o pată cenușie de pe mână, acolo unde se atinsese de sobă. Dar așa cum îl vedea Edwin, domnul Orgreave își făcea un costum nou de haine în fiecare săptămână, își schimba rufele zilnic și făcea baie din oră în oră. Omul nu era deloc ceremonios. Astfel, deși nu mai vorbise niciodată cu Edwin, nu încercă să se prefacă deloc că nu știe cine e; stătea de vorbă cu el de parcă ar fi fost vechi prieteni, care se despărțiseră abia de o zi; mai ales, stătea de vorbă cu el de parcă ar fi fost egali ca vârstă, importanță și avere. Ciudat om!

— Ascultă, zise el continuând conversația,

specificațiile acelea sunt la Capela Sytch. Dacă ai veni acum cu mine - adică chiar *acum* - aş putea să ți le dau și să-ți explic mai precis câteva lucruri, și poate că Big James ar putea să înceapă lucrul la ele în dimineața asta. Știi, e ceva urgent.

Deci îl cunoștea pe Big James.

— Desigur, zise Edwin emoționat.

Și, după ce-i spuse pe scurt vânzătorului de ziare să facă o parte din treabă, pe care știa bine că nu era în stare **s-o** face, îl trimise **s-o** caute pe domnișoara Ingamells, o informă unde se ducea și ieși din prăvălie după domnul Orgreave.

III

— Știi, fără îndoială, că Charlie e la școală în Franța, zise domnul Orgreave pe când treceau pe Wedgwood Street, îndreptându-se spre piața St. Luke; într-adevăr, era un om foarte sociabil.

— Ăă... da! răspunse Edwin, cu o bruschete nestăpânită, încheindu-i-se la haina strâmtă cu un aer important de om ocupat.

— De fapt, nu-i o școală - ci universitate. La Besançon, știi. Acolo se primesc studenți mai tineri la universitate. Oh! Se distrează de minune - de minune. Nu-ți scrie deloc, îmi închipui.

— Nu, zise Edwin cu un râs scurt.

Domnul Orgreave râse tare.

— Și nu ne-ar scrie - nici nouă, dacă maică-sa n-ar face atâta caz. Dar când ne scrie, ne dăm seama că nu mai există pe lume alt loc ca Besançonul.

— Trebuie să fie splendid, zise Edwin gânditor.

— Erați prieteni la cataramă, nu-i așa? Știu că-l auzeam vorbind de dumneata toată ziua. Maică-sa obișnuia chiar să spună că avem Clayhanger la fiecare masă.

Și domnul Orgreave râse iar din toată inima.

Edwin roși. Era nespus de uimit și extrem de măgulit.

Ce naiba putea Duminică să fi găsit să le spună în fiecare zi despre *e/*? El, Edwin Olayhanger, subiect de conversație în - casa Orgreave, acea caisă misterioasă în care nu intrase niciodată dar pe care și-o închipuise întotdeauna mai presus de toate celelalte! Ou mai puțin de im an în urmă, Charlie Orgreave fusese „Duminică”, fusese „Naiba-să-mă-ia”, și acum era student la universitatea din Besançon - atât de inabordabil și de romantic; iar el, Edwin, rămânea în prăvălia tatălui său! Aflase că Charlie plecase la universitatea din Besançon, dar nu înțelesese eu adevărat până în momentul acela. Semnificația întregii situații îi înțeți nemulțumirea ce mocnea în el și îl făcu să-și dea seama și de un alt lucru - și anume că familia Orgreave era, de fapt, lui grup vesel și voios de buni prieteni adunați laolaltă, și nicidecum părinți și copii; viața în căminul lor era probabil ceva cu totul diferit de cea din căminul lui.

IV

După ce străbătură spațiul deschis al pieții St. Luke și ajunseră la capătul lui Sytch Bank, domnul Orgreave se opri o clipă în fața Olăriei Sytch și arată spre o fereastră mare de la capătul de miazăzi pe care tocmai o băteau în scânduri.

— În sfârșit! murmură el dezgustat. Apoi adăugă: Asta-i cea mai frumoasă fereastră din Bursley, și poate chiar din cele Cinci Orașe; și uite ce-i fac.

Edwin nu mai auzise niciodată cuvântul „frumoasă” rostit pe acest ton - în afară doar de femei, cum ar fi mătușa Hamps, despre un copilaș, o poezioară sau o predică. Dar domnul Orgreave nu era femeie; era un om de lume, era aproape „omul de lume”; și obiectul adjectivului său era o fereastră!

— De ce o bat în scânduri, domnule Orgreave? întrebă Edwin.

— Oh! Lucarne vechi! Lucarne vechi!

Edwin începu să chicotească. Se gândi o clipă că domnul Orgreave făcuse o glumă pe care el nu o înțelegea, căci, nu știa nici el de ce, nu putea lega expresia „lucarne vechi” decât de măruntaiele de vită, expuse **într-o** măcelărie. În orice caz, își dădu seama aproape în aceeași clipă de stupiditatea sa și își înăbuși chicotul **într-o** gravitate cuviincioasă. Era limpede că avea ceva de învățat din frazeologia arhitecților.

— Cred, zise domnul Orgreave, cred că **s-au** judecat pentru fereastra asta timp de treizeci de ani, dacă nu mai mult. Ei bine, acum **s-na** terminat, după cât se pare. Aruncă o privire spre fereastra care dispărea și adăugă: Păcat!

— Chiar așa, zise Edwin, politico.

Domnul Orgreave traversă strada și apoi se opri, cercetând fațada Olăriei Sytch. Era o clădire lungă cu două caturi, în stil pur georgian, de cărămidă roșie, cu ornamente artistice de piatră, contrastând **într-un** chip fermecător cu simplitatea austeră a zidurilor. Avea un portal înalt, cu un șir maiestuos de trepte care se îngustau spre uși. Lucrătura în fier a grilajelor de la subsol era neobișnuit de bogată și impresionantă.

— Ai văzut vreodată o fabrică de olărie ca asta? întrebă domnul Orgreave cu înflăcărare visătoare.

— Nu, zise Edwin.

Acum, când i se punea întrebarea, își dădu seama că nu mai văzuse niciodată o fabrică de olărie ca aceasta.

— Sunt câteva fabrici frumoase în cele Cinci Orașe, zise domnul Orgreave. Dar niciuna nu se aseamănă cu asta. Aproape întotdeauna mă opresc să mă uit la ea când trec. Uită-te la rostuire! Ce rostuire...

Edwin fu nevoit să-și revizuiască părerile. Nu-i trecuse niciodată prin minte să caute ceva frumos în Bursley. De fapt, nu-și deschisese niciodată ochii spre realitățile din Bursley. Probabil că trecuse de zeci de ori pe

lângă Olăria Sytch, și totuși nu observase, nici nu bănuise, că se deosebea de orice altă olărie - el, care visa să se facă arhitect!

— Nu-ți spune mare lucru? zise domnul Orgreave, pornind mai departe. Nimănui nu-i spune.

— Oh, ba da! Mie, da! protestă Edwin, cu un aer de înfocată sinceritate, care îl făcu pe domntil Orgreave să se întoarcă și să-l privească.

Și într-adevăr acum găsea frumoasă Olăria Sytch. N-ar fi gândit niciodată astfel, dacă nu ar fi trecut pe-acolo împreună cu domnul Orgreave; ar fi putut să-și petreacă toată viața în oraș și să nu-i pese nicio clipă măcar de

Olăria Sytch. Și iată că acum, printre-un act de pură credință, începu brusc, miraculos și sincer, s-o vadă ca pe un edificiu extraordinar de frumos, pe același plan cu edificiile din capitalele Europei, ca pe o desfătare pentru ochii unui cunoscător.

— Îmi place foarte mult arhitectura, adăugă el.

Și aceste cuvinte fură rostite cu o convingere atât de fierbinte, încât domnul Orgreave se simți mișcat.

— Trebuie să-ți arăt noua Capelă Sytch, pe care o fac eu, zise domnul Orgreave vesel.

— Oh! Aș vrea să mi-o arătați, zise Edwin.

Dar era frământat de îndoieli. Dorea să devină arhitect, și nu observase niciodată Olăria Sytch! Categorie, era o dovadă absolută că nu avea nici pic de vocație pentru arhitectură! Și totuși, acum admira cu patimă Olăria Sytch. Și era mândru să împărtășească admirația acestui om subtil, voios, superiorbogat și sociabil care era domnul Orgreave.

V

Coborâra pe Sytch Bank până la noua capelă al cărei arhitect era domnul Orgreave, în acea parte pustie a lumii care se întindea între Bursley și Tumhill. Acoperișul nu era încă pus; își plecară capul ca să treacă pe sub portaluri

joase; Edwin simți mirosul plăcut al mortarului proaspăt; călcă prin; nisip, noroi, zgură și băltoace; urcară pe o scară și trecură peste un bloc mare de piatră cioplită, și domnul Orgreave zise:

— Aici suntem în galerie. Înțelegeți acum planul clădirii... Gaura aceea - e doar un coș. Acum vezi cum vine arcada aceea - nu le-a plăcut în planuri, fiindcă credeau că nu se potrivește la o biserică...

Edwin era numai ochi și urechi.

— Firește, e o treabă mărunță, dar va costa mai puțin pe fiecare enoriaș decât orice altă capelă din împrejurimi, și nu cred că va arăta ca o cutie din cărămizi.

Domnul Orgreave surâse subtil și Edwin încercă să se ridice la același nivel de subtilitate.

— Trebuie să-ți arăt și proiecția verticală altă dată - ceva mai târziu. Știi, am căutat **s-o** mențin în armonie cu strada... Hei! Da, ascultă!

Acum domnul Orgreave începuse să strige de-a curmezișul incintei capelei spre un bărbat gras în pantaloni de catifea.

— Ți-ai adus aminte de cărămizile arse?

Dar cel mai atrăgător dintre toate era, după cât se pare, un mic șopron acoperit, având o ușă adevărată, evident luată de pe undeva, o sobiță, o masă și un scaun. Aici domnul Orgreave avu o mică dezbatere cu omul rșnbrăcat în pantaloni de catifea, care era constructorul, amândoi aplecați și absorbiți în coli uriașe de planuri colorate întinse pe masă; domnul Orgreave făcu tot felul de semne și chiar schițe pe aceste planuri, la care grăsanul aduse obiecții părănd că nu vrea să țină seama de instrucțiunile sale, și domnul Orgreave insistă: „Ba da, ba da!” Și lui Edwin i se părea că întreaga clădire a capelei stătea nemișcată în timp ce domnul Orgreave cugeta și explica; i se părea că se afla **într-o** cameră de creație. Atmosfera din șopron era pentru el nespus de romantică.

După ce grăsanul plecă, domnul Orgreave luă o perie de haine de pe o scândură bătută provizoriu în cuie pe două scoabe din perete și perie hainele lui Edwin, iar Edwin i le perie pe ale domnului Orgreave, și apoi domnul Orgreave, după ce scutură peria trecându-și mâna prin ea, își perie ușor părul. Toate acestea făceau parte din bucuria lui Edwin.

— Da, zise el, cred că ideea arcadei e formidabilă.

— Serios? zise domnii Orgreave sincer încântat și interesat. Înțelegeți - cu configurația asta a terenului...

Era un punct la care Edwin ar fi trebuit să se gândească singur - configurația terenului - dar nu se gândise. Domnul Orgreave continua să vorbească. În prăvălie îi dăduse de înțeles că era teribil de grăbit; acum părea să fi uitat de timpul care trecea.

— Mă tem că va trebui să plec, zise Edwin timid; și făcu o mișcare ea și cum ar fi vrut să plece.

— Și cum rămâne ou specificațiile, tinere? întrebă domnul Orgreave, și ochii îi sclipiră scurt.

Descuie un sertar al mesei cele șubrede. Edwin uitase de specificații, la fel cum domnul Orgreave uitase de scurgerea timpului.»

În restul zilei, simți tot timpul în nări miros de mortar.

Capitolul XV O HOTĂRÂRE I

A doua zi fiind duminică, doamna Nixon se sculă din ungherul ei la 5.30 dimineața și îl trezi și pe Edwin. O făcea din bunătate și fiindcă nu putea să-i refuze nimic, și nu fiindcă ar fi fost constrânsă. Edwin se sculă de la prima chemare, deși nu era unul care să se despartă ușor de somn. După douăzeci și cinci de minute, traversa Trafalgar Road și intra în curtea școlii de la Capela Wesleyană. Din diferite colțuri ale orașului, alți tineri întire șaisprezece și cincizeci de ani se îndreptau spre același punct. Negura nopții mai atârna deasupra felinarelor care

licăreau în vântul dinaintea zorilor, iar noroiul înghețase. Nu numai că tinerii aceștia trebuiau să se trezească și să plece de-a casă, dar trebuiau să fie și îmbrăcați ceremonios. Nu puteau ieși în flanele și pulovere, cu un prosop în jurul gâtului, ca pentru o baie matinală în râu. Era duminică, deși nu se luminase încă de ziuă, și dacă ar fi fost vorba de baie, apoi aceasta era în râu! vieții intelectuale. Mai mult, conștiința îi silea să fie punctuali. O întârziere, chiar de numai cinci minute, ar fi stricat întregul efect. Trebuiau să fie la șase, sau să nu vină deloc.

„Asociația de dezbateri a tinerilor” era una din numeroasele ramuri mai noi ale activității variate desfășurate de Capela Wesleyană Metodistă. Se întrunea duminica, pentru că duminica era singura zi care convenea tuturor; și la șase dimineața din două motive. Motivul evident era că la orice altă oră întrunirile ar fi coincis fie cu alte activități, fie cu solemnitatea meselor de duminică. Acest motiv evident n-iar fi putut să se manifeste singur; primea sprijinul tainic al motivului ascuns că absurditatea orei șase dimineața trezea în sufletul tinerilor ceva tineresc, pervers, prostesc, fanatic și frumos. Descopereau bucuria ascetică de a se priva de somn, chiar de a răci, de a tulbura gospodăriile și pe paznicii capelei. Socoteau că era nemaipomenit să dezbată probleme intelectuale la o oră când un oraș întreg, care din ignoranță disprețuia intelectualitatea, sforăia în toată abrutizarea sa greoaie. Și era într-adevăr nemaipomenit. Se considerau sarea pământului, sau a acelei părți a pământului. Și am impresia că erau.

Edwin intrase în această asociație în parte fiindcă nu se pricepea cum să refuze, în parte fiindcă ideea trezea în mod spectaculos martirul din el, și în parte fiindcă îi îngăduia să nu se mai ducă la școala duminicală de după-amiaza, de care îi era silă. Fără o astfel de scuză, n-ar fi putut niciodată să-i spună tatălui său că vrea să renunțe la

școala duminicală. N-ar fi îndrăznit **s-o** facă. Tatăl său avea ceea ce Edwin socotea a fi un respect superstițios și ipocrit pentru școala duminicală. Darius nu **s-a** apropiat niciodată de școala duminicală; în afaceri și în viața de toate zilele categoric nu aplica preceptele pe care le insufla școala duminicală - și totuși vorbea despre ea ou ceea ce i se părea lui Edwin o venerație ridicolă, încă una din tainele caracterului tatălui său, pe care Edwin renunța dezgustat să le mai descifreze!

II

Asociația se întrunea **într-o** mică sală de clasă. Secretarul, un ins peste măsură de ascetic, sosi la 5, 45 și aprinse focul, pe care îngrijitorul capelei (un om fără pic de ardoare pentru flagelare, ascetism sau intelectualitate) îl lăsase mocnind dar nu voia să se scoale ea să-l aprindă. Președintele asociației, un velș mărunțel pe nume Llewelyn Roberts, în vârstă de cincizeci de ani, dar tânăr întrucât era burlac, se așază pe scaun ȧlături de focul care începea să pâlpaie vesel, iar vreo duzină de membri se așezară în jurul odăii, pe bănci. Un singur bec de gaz aerian ardea în tavan. Toți ședeau cu paltoanele pe ei, și la gât li se vedeau cravate bogate; pălăriile, unele de mătase lucioasă, atârnav pe cuierule înșirate pe doi dintre pereți. Se cântă un imn și apoi îngenunoheară cu toții, unii așternând batista pe dușumeaua prăfuită ca să nu-și murdărească pantalonii buni, iar președintele invocă binecuvântarea Domnului asupra dezbaterilor. Atmosfera spirituală și emoțională cuvenită fusese astfel pregătită. Secretarul citi procesul-verbal al ședinței trecute, în timp ce președintele ațȧta pe furiș focul cu piciorul unui scaun spart; apoi semnă procesul-verbal, muind tocul **într-o** călimară de pe poliȧa îngustă a căminului, și zise cu glasul uscat:

— Îl invit pe tânărul nostru prieten, domnul Edwin Clayhanger, să deschidă dezbaterea: „Este oare episcopul Colenso, în calitatea lui de comentator al Bibliei, o forȧa a

binelui?"

„Prost mai sunt!” se ocări Edwin în sinea lui, ridicându-se în picioare. Dar cine i-ar fi privit chipul gânditor și zâmbetui nervos, n-ar fi putut bănuî ce ocară răbufnise tocmai din străfundul minții sale.

Fusese prins în capcana unei situații fără ieșire. Abia după ce intrase în asociație, aflase de regula care silea pe fiecare membru să ia cuvântul la fiecare ședință la care lua parte, și de asemenea să deschidă o dezbatere cel puțin o dată pe an. Și asta nici nu era tot; atâta vreme cât era în picioare, oratorul n-avea voie să folosească notițe. Drastică asociație! Și i se dusesse vestea printre cei mai vârstnici că este o școală de oratori.

În

Edwin alesese subiectul despre episcopul Colenso - ultimele - cuvinte ale temei nu-i aparțineau - pentru că citise despre ideile intelectuale riscante ale episcopului în „Manchester Examiner”. Și deși trecuseră unsprezece ani de la publicarea primei părți din „Pentateuhul și cartea lui Iosua examinate critic”, cazul Colenso abia începea să se strecoare în păturile cugetătoare din cele Cinci Orașe; era o noutate în cele Cinci Orașe, deși la Londra devenise de mult perimat. Chiar și cartea lui Hugh Miller, „Vechea gresie roșie, sau plimbări noi pe un câmp vechi”, pe atunci veche de peste treizeci de ani, era încă privită ca primejdios de originală în cele Cinci Orașe ale anului 1873. În orice caz, efectul tulburătoarei dovezi geologice că crearea pământului nu putuse fi începută și terminată în ceva mai puțin de o săptămână a fost din fericire anulat de sinuciderea autorului ei; împușcătura pistolului fusese o dovadă izbitoare a exactității Bibliei.

Episcopul Colenso avea în Edwin un sincer admirator. Așa că acum, bâlbâindu-se și șovăind, Edwin trecu pe scurt în revistă viața lui; cum fusese blamat de Adunarea ecleziastică și demis din scaunul episcopal de către

mitropolitul său; cum Consiliul Coroanei hotărâse că demiterea era nulă și neavenită; cum autoritățile ecleziastice dejucașeră apoi hotărârea Consiliului Coroanei prin refuzul de a-i plăti episcopului salariul (ceea ce Edwin considera o josnicie); cum episcopul dejucase autoritățile ecleziastice apelând la Judecătorul Curții, care poruncise autorităților ecleziastice să-i plătească restanțele din salariu, și cu dobânzi pe deasupra, dacă nu reușeau să-l inculpe pentru erezie; cum numitele autorități n-au vrut să-l inculpe pentru erezie (ceea ce Edwin considera o lașitate mizerabilă din partea lor) și cum episcopul fusese excomunicat în mod public, fără niciun drept; și cum prietenii lui, printre care și câțiva oameni foarte respectabili și influenți, îi oferiseră în dar peste trei mii de lire sterline. După acest rezumat biografic, Edwin continuă cu problemele încâlcite ale Pentateuhului și, fără să-și spună părerea asupra lor, susținu că orice comentator, oare era și învățat și sincer, trebuie să reprezinte o forță a binelui, deoarece Biblia nu are de ce să se teamă de o cercetare onestă etc., etc. Cinci șesimi din expunerea sa erau formate din fraze și moduri de gândire culese din sânul comunității wesleyene, iar cealaltă șesime îi aparținea lui. Expunerea era destul de slabă, dar nu inferioară multor alte cuvântări. Fu primită într-o totală tăcere. Acest lucru îl cam surprinse, pentru că tonul cu care îi vorbeau de obicei membrii mai marcanți ai asociației îi dădea de înțeles că (pentru motive pe care nu le știa) îl considerau o minte cu adevărat superioară; și Edwin nu era chiar rușinat de calitatea discursului său; de fapt, se temuse că va fi și mai rău, mai ales că după plimbarea făcută cu domnul Orgreave nu mai fusese în stare să-și concentreze deloc gândurile asupra episcopului Colenso, fiind teribil de amărât și de preocupat de o problemă care nu avea nicio legătură cu Pentateuhul.

Președintele începu să vorbească imediat. Funcția lui era să invite pe cei ce luau cuvântul, în ordinea stabilită, și să facă un rezumat înainte de a pune hotărârea la vot. Dar acum, în mod surprinzător, el ținu un adevărat discurs. Aminti asistenței că în 1860 episcopul Colenso adresase arhiepiscopului de Canterbury un memoriu, înfierând sistemul de a-i constrânge pe băștinașii din colonii care aveau mai mult de o soție să renunțe la poligamie, ca o condiție a botezării lor în religia creștină; declară că, deși în sală erau prezenți tineri care pe atunci nu erau decât niște prunci, își amintea bine toată întâmplarea, și mai ales de uluitoarea afirmație a episcopului Colenso că nu găsise nicio interdicție a poligamiei nici în Biblie și nici în vreo scriere a Vechii Biserici. Mai arată că în 1861 episcopul Colenso se ridicase împotriva doctrinei Osândeii Veșnice. Apoi atrase atenția asistenței să se ferească de nesăbuitețe tinerești. Toți cei adunați acolo firește că aveau cele mai bune intenții și credeau ce era de datoria lor să creadă, dar totodată...

„Am să-i scriu tatii o scrisoare!” își zise Edwin. Gândul îi veni ea **într-o** străfulgerare, ca un fel de inspirație divină; și părea să-i rezolve toate greutățile - greutăți fără nicio legătură cu subiectul dezbaterii.

V

Președintele vorbea mai departe, punând punctul pe i. În curând Edwin observă că el urmărea cu diplomatie și cu tact, dar cu multă fermitate, să evite orice posibilitate de scandal în sânul adunării și al comunității wesleyene. Episcopul Colenso nu trebuia aprobat sub acest acoperiș. Era limpede că Edwin fusese mai convingător decât își închipuise; și mai îndrăzneț decât oricine înainte. Vrusese să-și impună punctul de „vedere, dacă ar fi putut, dar se pare că ar fi fost mai bine dacă urmarea să fie înfrânt, ținând seama de adevăratele interese ale religiei revelate. Președintele continua să se refere la „mintea strălucită a

tânărului său prieten, autorul referatului”, la primejdiile grave care pândesc mințile strălucite, și la incapacitatea minților strălucite de a compensa lipsa de experiență. Asistența îi ținu isonul. Unul după altul, tinerii se ridicară și luară cuvântul: unul îl lua în derâdere pe episcopul Colenso; altul nădăjduia plin de milă că episcopul Colenso era sincer; altul insista că niciun episcop Colenso nu-l va conduce pe *el* spre îngrozitoarea prăpastie a poligamiei; altul, în sfârșit, dădea asigurări că niciun episcop Colenso nu-l va priva pe *el* de acel unic imbold spre virtute - doctrina flăcărilor veșnice ale iadului. Moise fu pus din nou pe picioare ca un istoric serios și obiectul referatului pierdu cu totul terenul. Președintele spuse atunci că funcția sa îi cerea să fie imparțial și să nu sprijine vreuna din părți; și votul arată că erau paisprezece contra unul. Cântară cu toții un imn de slavă și președintele pronunță o binecuvântare. Cei paisprezece îl iertară pe unicul oponent, ca pe cineva care nu știe ce face; dar atitudinea lor arăta destul de limpede că îl iertau cu greutate; și că ar fi bine ca acest soi de îndrăzneală tinerească să nu se întâmple prea des. Edwin, cum se spune, fu „desființat”. Mirându-se ce oare spusese de iscase atâta zarvă, nu simțea totuși niciun resentiment, ci doar o mare deprimare - din cauza dezbaterii și a altor lucruri. Simțea în străfundul inimii că participarea sa la ședințele Asociației de dezbateri a tinerilor era ridicolă.

VI

Îi lăsă pe toți să iasă înaintea lui din sală. Când rămase singur, zâmbi stingherit, dar și disprețuitor; știa că prăpastia dintre el și ceilalți era o prăpastie adevărată, și nu o plăsmuire a modestiei sale de copil, cum bănuise uneori. Apoi stinse becul cu gaz. Pe fereastră pătrunse, plină de strălucire, lumina argintie a dimineții. În timpul desfășurării discuțiilor, soarele își văzuse pe nesimțite de treburile sale matinale.

„Am să-i scriu o scrisoare!” continua Edwin să-și spună. „Dacă încep să-i vorbesc, n-o să mă lase să-i explic ce vreau. Am să-i scriu o scrisoare. Mă pricep să compun o scrisoare foarte bună, și va trebui să țină seama de ea. Nu va putea să n-o citească”.

Curtea școlii era inundată de lumina zilei. Participanții la discuție aproape dispărură eu toții. Trafalgar Road și Duck Bank erau pustii și liniștite sub cerul trandafirii. În loc să se ducă drept spre casă, Edwin trecu pe lângă primărie și prin piață, îndreptându-se spre Olăria Sytch. E de mirare cum de nu observase singur cât de frumoasă era clădirea! Era pur și simplu minunată!

„Da, își zise el, am să-i scriu o scrisoare, chiar astăzi. Să fiu spânzurat, jupuit și tăiat în bucățele dacă n-o să primească scrisoarea mea chiar mâine dimineață!”

Capitolul XVI SCRISOAREA

I

La prânz aveau friptură de gâscă, și Clara se amuză făcând tot felul de strâmbături protesti, pe furiș, riscant, chiar sub ochii tatălui. Copiii priveau cu strângere de inimă friptura de gâscă, din cauza tatălui lor, care avea de obicei probleme de digestie la carnea acestei orătănii. Ca mulți tați din cele Cinci Orașe, domnul Clayhanger avea obiceiul să se ducă sâmbătă dimineața la măcelar sau la vânzătorul de păsări ca să facă cumpărăturile pentru masa de duminică. Se pricepea destul de bine să cumpere carne, deși Maggie se socotea în sinea ei superioară. În orice caz, Darius nu era dispus să învețe de la Maggie, așa că ceea ce cumpăra trebuia să fie acceptat fără critică. Când dădea o masă, Darius n-ar fi recunoscut niciodată că ceva ales și cumpărat de el nu era desăvârșit; dar după o săptămână, dacă era cazul, recunoștea singur că nu totul fusese desăvârșit; și o făcea fără nicio rușine, fără vreun sentiment aparent de inconsecvență sau slăbiciune. Edwin observase o trăsătură asemănătoare și la alți oameni

maturi - și asta îl uimea. Îl uimea mai ales la tatăl său pe care, în ciuda cusurilor și vulgarităților pe care pretențiosul său fiu i le găsea, îl socotise întotdeauna un om de o mare fermitate, având calitatea eroică de a nu-i păsa prea mult de ce gândeau ceilalți.

Când Edwin îl văzu pe tatăl său luând încă o porție de friptură de gâscă, cu garnitura mortală de lângă ea - Darius nu putea pur și simplu să reziste, fiind, ca majoritatea dispepticilor, cam lacom - prevăzu că mâine va avea de-a face cu un tată indispus, care nu va fi deloc ușor de mânuit. Care previziune era sprijinită și de bufoneriile și strâmbăturile Clarei, și chiar de oftatul grav și reținut al lui Maggie. Totuși, se jurase că va scrie și va trimite scrisoarea, și așa va trebui să facă. O carieră, o viață nu trebuiau să fie la cheremul unei crize biliare, categoric! O asemenea idee jignează simțul logicii și al proporțiilor, și o dădu cu dispreț la o parte.

II

Masa continuă în tăcere. Darius, din datorie, pomeni de predică, dar nici Clara și nici Edwin nu aveau niciun chef de predică, iar Maggie nu se dusesese la capelă. Clara și Edwin se simțeau scutiți de cucernicie cel puțin până la ora șase, și se abținură cu îndărătnicie să răspundă. Darius, din prudență, nu stăruie, căci ajunsese la capelă neverosimil de târziu - în timpul celui de-al doilea psalm - și Clara era în stare uneori să facă observații obraznice. Tăcerea deveni apatică.

Și Edwin se întreba oare cum arăta dejunul în familia Orgreave. Simți miros de mortar proaspăt. Visa o viață romantică - nu știa ce fel de viață, dar ceva cu totul diferit de a sa. Înțelese deodată, înțelese cu simpatie imboldul care îi făcea pe băieți să fugă pe mare. Simțea parcă întinsul mării, simțea suflul de libertate în obraji.

Își zise:

„De ce nu pot să rup tăcerea asta groaznică și să-i

declar tatii răspicat și cu glas tare, să nu uite ce i-am spus în noaptea aceea în mansardă? Vreau să devin arhitect. N-am de gând să ajung un tipograf prosper. Vreau să devin arhitect. De ce n-am spus-o mai demult? De ce n-am vorbit despre asta tot timpul? Fiindcă sunt un nătărău! Fiindcă nici n-am cuvinte să spun cum sunt! La dracu'! Cred că e treaba mea mai mult decât a lui. Și-apoi, nu se poate să mă refuze. Dacă declar categoric că nu vreau să mă fac tipograf - **s**-a terminat. Ideea asta de a-i scrie o scrisoare mi se potrivește! Laș! Ce laș sunt! Pentru ce am limbă? Nu pot să vorbesc? Nu-i obligat să mă asculte? Tot ce am de făcut e să deschid gura. El stă acolo. Eu stau aici. Nu poate să mă mănânce. Am și eu drepturile mele. Cred c-ar trebui să-i vorbesc imediat după ce o să aducă doamna Nixon budinca și plăcinta”.

Și așteptă nerăbdător să vadă dacă într-adevăr va fi în stare să-i vorbească după ieșirea doamnei Nixon.

III

Degeaba! Nu se putea hotărî **s**-o facă. Era ciudat! Era dezgustător!... Nu, va fi silit să scrie scrisoarea. De altfel, scrisoarea va avea mai multă eficacitate. Tatăl său nu va putea întrerupe scrisoarea prin**tr**-o observație fără rost, făcută cu glas tare.

Astfel își împacă Edwin vanitatea. Se mai descărca gândi**ndu**-se furios la felul cum luaseră ceilalți cuvântul împotriva lui la dezbatere. Îi lua la rând pe toți în minte. Era idiotul acela slugarnic de la magazinul Baines (cam în acești termeni gândea el), care se fălea că nu citise niciodată vreun rând din Colenso și nu pregetase să desfidă pe oricine din asistență să-i facă să citească vreodată ceva scris de un ateu care se ascundea sub masca unui așa-zis episcop. Dar citise oare vreunul dintre ei pe Colenso, în afară poate de Llewellyn Roberts care, ca orice velș, făcea pe ignorantul ca să vină apoi cu un citat și să spună și pagina exactă? Nici Edwin nu citise prea mult din

Colenso - și atât cât citise o făcuse mulțumită unui client care comandase partea a doua din „Pentateuh”, iar el o furase pentru o noapte. Colenso nu exista în biblioteca publică... Ce lume! Ce dezbatere! Totuși, nu se putea abține să nu-și amintească cu plăcere cum stăruise domnul Roberts asupra minții sale strălucite. Oricât de șiret era domnul Roberts, se vedea că omul era uimit de mintea lui Edwin! De ce? Ca să fie cinstit, Edwin nu fusese niciodată impresionat prea mult de forța propriei sale inteligențe. Și totuși, trebuie să fie ceva de capul ei!

„Desigur”, medita el batjocoritor, „tata nu pare să aibă nici cea mai mică preocupare pentru dezbaterea aceea. Și totuși, știe despre ea totul, inclusiv că eu am deschis-o”. Dar era bucuros că tatăl său nu avea nicio preocupare față de dezbatere. Clara pomenise despre ea față de Maggie, cu intențiile ei zeflemitoare obișnuite, dar Edwin o făcuse imediat să tacă.

IV

După-amiază, nemaiputând să rămână în odaia de zi unde moțâia tatăl său după ce se îmbuibase cu friptura de gâscă, Edwin ieși să se plimbe; vremea era rece și frumoasă. Când se întoarse, tatăl plecase, iar fetele își făceau de lucru prin odaia de zi. Un foc uriaș, întezit de Darius, începea tocmai să se mai domolească; în odaie era foarte cald. Clara stătea la fereastră, iar Maggie se așezase pe scaunul lui Darius și citea un roman de Charlotte M. Yonge. Pe masă, deschis, era un volum legat din „Tezaurul familial de lecturi duminicale”, în care Clara răsfoise „Cronicile familiei Schönberg-Cotta” cu un interes febril. Edwin o ironizase pentru candoarea cu care se lăsase ea absorbită de aventurile familiei Schönberg-Cotta, dar adevărul era că și el le găsisese, fără voia lui, destul de interesante, deși pretindea contrariul. Povestirea avea o atmosferă de mari eforturi și încordări îndârjite, de eroismexotice, stimulând în el ceva tainic și lăuntric, care

foarte rar răspundea la provocarea unei cărți; mai curând acest ceva tainic era trezit la viață de o seară liniștită, de un peisaj îndepărtat sau de o dimineață liniștită în zori, când se întâmpla să privească afară pe fereastră.

Volumul din „Tezaurul familial”, deși apărut de cinci ani, era o achiziție recentă. Ajunsese în casă ca urmare a unui client care dispăruse și lăsase numerele răzlețe să fie legate, prin 1869. Edwin se lăsă să cadă pe un scaun de lângă masă, își întinsese picioarele spre dreapta, își rezemă cotul departe spre stânga și, cu capul sprijinit de mâna stângă, începu să întoarcă domol paginile cu dreapta. Privirea prinse titluri ca: „Ușa era închisă”, „Glasul mamei mele”, „Singura comoară”, „Religie și afaceri”, „Nădăjduiește până la capăt”, „Copilul de la școala noastră duminicală”, „Videniile Satanei” și „Studii asupra vieții creștinești și a caracterului, de Hannah More”. Apoi văzu un articol despre monumente de arhitectură din Roma și citi: „Frescele Capelei Sixtine reprezintă strădania unei minți uriașe de a reduce la posibilitățile artei un subiect care o transcende. Această minte **s**-ar fi dovedit mai mare, mai autentică, cel puțin în evaluarea posibilităților artei, și mai reverențioasă, dacă **l**-ar fi lăsat în pace”. Seriozitatea întregii reviste îl făcu o clipă să accepte ideile din articol, deși în scurtele momente cât studiasse prin diferite enciclopedii ajunsese la convingerea că această Capelă Sixtină (reprezentată **într**-o ilustrație din **-** cartea lui Cazenove) era mai presus de orice critică omenească. Cotul îi alunecă pe masă și, îndreptându-se, trânti „Tezaurul familial” pe podea, cu fața în jos, cu mare zgomot. Maggie nu se mișcă. Clara se întoarce și-l repezi, furioasă că săvârșește un asemenea sacrilegiu, iar Edwin, din**tr**-un simplu capriciu, îi declară calm că prețioasa ei revistă era lucrul cel mai ordinar și mai prostesc de dogmatic pe care îl văzuse vreodată. Cu un gest înțepat și jignit, ea culese de jos volumul și ieși cu

el afară din odaie.

— Ascultă, Mag, murmură Edwin, cu capul sprijinit de mână și privind țintă spre perete. În cămin, câțiva tăciuni căzură pe grătar.

— Ce-i? întrebă Maggie, fără să se miște sau să ridice privirea.

— Ți-a spus tata ceva despre mine... că vreau să mă fac arhitect? întrebă Edwin afectând un aer visător.

— Că vrei să te faci arhitect? repetă Maggie surprinsă.

— Da, zise Edwin.

Știa foarte bine că tatăl său n-ar fi discutat niciodată cu Maggie un asemenea subiect. Dar voia să înceapă o conversație.

— Nici gând! zise Maggie. Și adăugă, pe tonul ei blând, încurajator, de soră mai mare: De ce?

— Oh!

Șovăi, se codi o vreme, și apoi îi povesti o mulțime din ceea ce avea în minte. Soră-sa pusese cu grijă semnul de carte din lână croșetată între filele cărții și o închisese, ascultându-l. Focul se potolea în sobă, creând o atmosferă tihnită. Ea nu-l înțelegea; se vedea că socotește nespus de ciudată dorința lui de a se face arhitect; dar îl asculta cu simpatie. Așa cum stătea, părea să emane înțelegere și încurajare. La urma urmei (gândi el), Maggie are dreptate - totdeauna dă dovadă de judecată. Se putea înțelege cu Maggie. Câteva clipe se simți fericit, plin de speranțe.

— M-am gândit să-i scriu o scrisoare, zise el. Știi cum e el, când vrei să-i vorbești.

Se lăsă tăcerea.

— Ce părere ai? stăruie Edwin.

— În locul tău aș face-o, zise Maggie.

— Atunci, am s-o fac! exclamă el. Cum crezi că o s-o ia?

— Păi, zise Maggie, nu văd cum ar lua-o altfel decât

cum trebuie... Sigur, depinde și cum o scrii.

— Oh, las pe mine! vorbi Edwin plin de zel și foarte convins. O scriu cum trebuie. N-avea nicio grijă!

V

Clara intră țopăind în odaie, umplând încăperea de o bucurie copilărească. Auzise din dosul ușii o parte din conversație.

— Așa, care va să zică, dumnealui vrea să se facă arhitect! Ar-hi-tect! Ar-hi-tect!

Aproape că fredona cuvântul cu frenezie batjocoritoare. Dansa de-adevăratelea, fluturând din mâini. Ochii îi scânteiau în culmea fericirii. Manifestările acestea ciudate ale temperamentului ei erau pricinuite doar de ideea - atât de stranie! - că Edwin dorea să se facă arhitect. Dar chiar și dacă-l vedea cu părul tăiat scurt sau cu o «ravată nouă, reacționa la fel.

— Clara, du-te și pune-ți șorțul *imediat!* zise Maggie. Știi că n-ar fi trebuit să-l scoți.

— N-ai de ce să fii atât de repezită, domnișoară, i-o întoarce Clara. Dar porni înapoi ascultătoare. Când ajunse la ușă se răsuci din nou pe călcâie, tachi**nându-l** veselă pe EdWin. Și toate astea din cauză că **s-a** dus ieri să se plimbe cu domnul Orgreave! Știu! Știu! Să nu crezi că nu te-am văzut... fiindcă te-am văzut! Ar-hi-tect! Ar-hi-tect!

Și o zbughi, țopăind cu grație răutăcioasă.

— Îți vine să crezi că plodul ăsta infernal și-a ieșit din minți, mormăi Edwin îmbufnat. (Totuși, era nemaipomenit cum plodul ăsta infernal nimerise adevărul.)

Maggie se apucă să ațâțe focul.

— Ei, lasă! murmură Maggie, vrând să spună că Edwin n-ar trebui să dea atâta importanță ștregăriilor unei puștoaice.

Edwin urcă scara care ducea până la podul lui. Ce de praf pe masa odăii de lucru din pod! O adevărată rușine! Nu mai folosise odaia de la Crăciun, sub pretextul jalnic că

iarna era prea friguroasă și că odaia nu avea sobă! Se ocări în gând pentru această slăbiciune. Unde era seriozitatea lui, unde erau planurile făurite cu grijă, țelurile înalte? Un pic de ger le pusese pe fugă. Da, se ocăra fără milă. Da, e adevărat - așa cum scandase puștoaica aceea infernală - o întâlnire întâmplătoare de o jumătate de oră cu domnul Orgreave ajunsese să-l trezească - în orice caz, să-l trezească în acest anume moment. Totuși, se trezise - acesta era lucrul important. Se trezise de-a binelea. Nu fusese adormit; doar moțâise. Năzuința de a deveni arhitect nu-l părăsise nicio clipă. Dar, din slăbiciune față de tatăl său, din dorința lașă de a evita necazurile și de a amâna o criză, lăsase săptămânile să treacă. Și acum se afla **într-o** groapă, **într-o** râpă. Trebuia să iasă de-acolo, și cât mai curând.

O coală de hârtie, mânjită, era prinsă pe planșetă; câteva schițe zăceau aruncate în jur. Aplecă planșeta, ca **s-o** poată folosi ca pupitru, pe care să scrie scrisoarea. Dar nu știa prea bine cum se scrie o scrisoare. În pod nu avea nici cerneală, nici toc, nici hârtie, și nici plicuri. Își aminti de un top de hârtie început, în dormitorul lui; folosisese câteva foi ca să facă însemări când cu dizertația asupra episcopului Colenso. Scrisese aceste însemări în intimitatea și căldura patului, cu creionul. Dar scrisoarea trebuia scrisă cu cerneală; era ceva prea important ca să folosească creionul; și nici tatălui său nu i-ar fi plăcut să-i scrie cu creionul. Coborî în odaia lui Maggie, înhăță cerneală și un toc, mai luă apoi = și un plic, furișându-se ca un hoț. Și se așeză să scrie scrisoare; dar trebui să se întrerupă imediat, ca să aprindă lampa.

% VI

Iată ce scrise:

„DRAGĂ TATA - Cred că ți se va părea ciudat că îți scriu o scrisoare ca aceasta, dar este lucrul cel mai bun pe care-l pot face și sper că o să mă ierți. Probabil că îți

amintești ce ți-am spus în seara aceea când ai venit acasă târziu de la Manchester, aici în pod, anume că vreau să mă fac arhitect. Mi-ai răspuns că îmi trebuia experiență în afaceri. Dacă spui că n-am dobândit încă destulă experiență în afaceri, sunt de acord, dar vreau să fie un lucru stabilit că mai târziu, când va veni timpul, o să mă fac arhitect. Știi ce mult îmi place arhitectura, și simt că trebuie să mă fac arhitect. Am convingerea că n-am să fiu niciodată fericit ca tipograf, pentru că vreau să devin arhitect. Am acum aproape șaptesprezece ani. Poate că e prea devreme ca să intru ucenic la un arhitect, așa că voi continua să mă obișnuiesc cu tainele afacerilor. Dar vreau să rămână un lucru stabilit. Sunt sigur că îmi dorești o viață fericită, și nu voi fi fericit regretând mereu că nu m-am luptat să devin arhitect. Știu că ceea ce îmi place este arhitectura.

— Al tău fiu iubitor.

EDWIN CLAYHANGER”.

Apoi, după o clipă de gândire, puse data și adresa în capul scrisorii. Se gândi la un post-scriptum prin care să-i ceară un răspuns, dar hotărî că nu era nevoie. În timp ce scria adresa pe plic, doamna Nixon îl strigă de jos să vină la ceai. Rămase surprins când își dădu seama că pierduse mai bine de o oră cu scrisoarea. Începu să dârdâie de frig și strănută.

VII

În timpul ceaiului, se simți ciudat de stânjenit, dar nimeni nu părea să bage în seamă starea în care se afla. Apoi, toți se duseră la capelă. Scrisoarea era în buzunarul lui, și ar fi putut foarte ușor să se repeadă până la poștă cu ea, dar nu avusese când să ia un timbru. De altfel nici nu era nevoie s-o trimită prin poștă. Ar fi putut foarte bine să se fi sculat mai devreme și s-o fi amestecat printre scrisorile sosite dimineața. Totuși, hotărâse că trebuie s-o aducă oficial poștașul, și nu voia să-și schimbe hotărârea.

De aceea, după ce se întoarseră de la capelă, luă chibriturile și, furișându-se în prăvălie, găsi un timbru roșu în biroul tatălui său. Apoi plecă, prin dos, singur pe străzi. Aventura nu era atât de riscantă pe cât părea. Darius era nepăsător din fire, deși avea scurte crize de curiozitate. Așa încât viața copiilor săi erau un amestec demoralizant de disciplină rigidă și de libertate. Nu li se îngăduia nimic dar, cu cât treceau anii, cu atât puteau să facă aproape tot ce doreau. Erau foarte mici șanse ca Darius să descopere escapada fiului său.

Pe când se întorceau de la capelă, Edwin îi spusese tatălui său că, după părerea lui, gerul se muiase. Acum era sigur. Noroiul nu mai era înghețat și zgrunțuros, ci moale, iar între cărămizile din pavaj mustea umezeala. O ceață subțire și rece se aduna în mingi uriașe în jurul felinarelor de pe străzi. Cerul era înnorat. Puținii oameni pe care-i întâlneau păreau să fi ieșit cu cine știe ce treburi tainice, ivindu-se fără noimă din beznă ca să dispară tot fără noimă în altă beznă. Printre fațadele oarbe, întunecate ale clădirilor, cârciumile străluceau îmbietor, cu lămpile lor aprinse; doar ele mai erau vii în mijlocul morții săptămânale a orașului; și străluceau pretutindeni, la orice colț; în tot orașul păreau să fie numai cârciumi. Aruncă scrisoarea la cutia poștală din piață; o auzi căzând înăuntru. Inima începu să-i bată: ceea ce făcuse era irevocabil. Se întrebă ce-i va aduce ziua de luni. Melancolia tihnită a orașului îi învăluia sufletul, contopindu-se cu tristețea lui apăsată de remușcări pentru trecutul pasiv și cu preocuparea plină de temeri pentru viitor. Nu era neplăcută această tristețe îngândurată, în parte deznădejde, în parte speranță. Un băiat și o femeie trecură braț la braț-pe lângă el, așa cum stătea dus pe gânduri, în plină lumină a felinarului din fața poștei. Începură să râdă încet, amuzați de imaginea băiatului înalt, stând singur acolo, fără palton, și privind în gol.

Edwin o porni spre casă. Deodată își dădu seama că aproape toți oamenii pe care-i întâlnea erau perechi, braț la braț. Și se gândi brusc la Florence, dansatoarea cu saboți. Nu se mai gândise la ea de luni de zile. Aspectele atât de încâlcite ale vieții și capriciile ei îi obosiră mintea, lăsându-i în gânduri un gol a cărui gravitate nu-i plăcea.

Capitolul XVII SFÂRȘITUL UNEI LUPTE

I

Dar a doua zi Darius nu avu doar una din crizele lui biliare obișnuite; pur și simplu a capitulat într-un stil grandios atunci când natura l-a constrâns. Friptura de gâscă nu-l învinsese oficial, dar nici el nu învinsese oficial friptura de gâscă. Bătălia era strânsă, și asta însemna că Darius avea o ușoară durere de cap, o senzație grea de scârbă pentru întreaga structură a universului, și o aversiune față de mâncare. Primul și cel de-al treilea simptom le ascundea cât putea mai bine, din mândrie: la micul dejun, din mândrie cochetă cu slănina, căci nu putea să sufere slănina. Copiii își dădeau seama, după privirea lui și după gesturile vinovate, că nu se simțea bine, dar nu îndrăzneau să facă vreo aluzie la starea lui; trebuiau să se prefacă tot timpul că sănătatea tatălui lor era pur și simplu înfloritoare. Și erau bucuroși că lucrurile nu stăteau mai rău.

Pe de altă parte, Edwin răcise și strănuta întruna, fără să se poată stăpâni, așa încât Darius îl întrebă cu vrăjmășie ce prostie mai făcuse de răcise astfel. Edwin îi răspunse că nu știa cum răcise. O minciună gogonată! Știa că răcise scriind scrisoarea către tatăl său în podul neîncălzit, și că își agravase răceala ieșind să pună scrisoarea la poștă, fără palton, într-o seară cețoasă și rece. Dar era limpede că n-ar fi putut să-i spună adevărul. Se așezase teribil de descumpănit la micul dejun, dar după primele clipe se mai liniști, izgonind temerile care-l

asaltaseră în cursul nopții. Tatăl său nici nu-l mâncase, nici nu sărise să-l strângă de gât, nici nu făcuse vreunul din gesturile surprinzătoare și atât de neplăcute pe care le fac tații de obicei, când sunt înfuriați de nesăbuinta fiilor lor. Așadar, scrisoarea nu fusese un dezastru; uneori, câte o scrisoare făcea prăpăd la micul dejun, căci domnul Clayhanger, fără prea multă considerație pentru buna desfășurare a mesei, își deschidea totdeauna corespondența înainte de a pune ceva în gură. Primise scrisoarea - și totuși îi vorbea fiului său cu posomorea obișnuită a unei zile de după o friptură de găscă. Ceea ce era un semn bun. Edwin era acum convins că făcuse bine scriindu-i.

n

Dar, pe măsură ce ziua trecea, Edwin începu să se întrebe: „O fi primit scrisoarea?” Nu era niciun semn că ar fi primit-o în purtarea tatălui său care, deși nu s-ar fi putut spune că dădea dovadă de o veselie zburdalnică, era totuși suportabil, ținând seama de durerea de cap și de greața sa. Scrisorile se pierdeau uneori la poștă sau veneau cu întârziere. Edwin își zise că ar fi tocmai obișnuitul lui ghinion dacă scrisoarea, această scrisoare anume, s-ar fi pierdut. Și lucrul cel mai ciudat era că nu se putea împiedica să spere că într-adevăr se pierduse. Ar fi preferat să se fi pierdut, decât să fi întârziat. Se gândi că dacă poștașul ar aduce-o după-amiază, în timp ce s-ar fi aflat cu tatăl său în prăvălie, ar fi căzut mort pe loc. Orele continuau să se scurgă și ziua trecu. Prăvălia a fost închisă. „O să-mi vorbească după cină”, își zise Edwin. Dar Darius nu-i vorbi nici după cină. Își luă pălăria și paltonul și ieși, fără să spună o vorbă, sfătuindu-i doar pe copii să se ducă la culcare, cu toții.

De îndată ce plecă, Edwin luă o luminare și se întoarse în prăvălie. Acum era convins că scrisoarea nu sosise, dar voia să fie sigur. Deschise biroul. Aproape

prima hârtie pe care îi căzură ochii era scrisoarea lui. Arăta înfricoșător, cumplit. Nu îndrăzni s-o citească, să vadă dacă formularea fusese fericit sau nefericit aleasă. Ieși din prăvălie, nedumerit. Sus, în camera sa, avea un nou exemplar dintr-o traducere englezească a cărții *Notre Dame* de Victor Hugo, comandată de avocatul Lawton, dar știa că avocatul n-o va cere până săptămâna viitoare, pentru că venea doar o dată la două săptămâni. Avusese de gând să citească romanul în pat, cu precauțiunile cuvenite. Dar nu-și putea concentra atenția asupra cărții. îi era cu neputință să se concentreze chiar și asupra unui singur paragraf. Stinse luminarea. Apoi îl auzi pe taică-său întorcându-se acasă. Era sigur că nu va închide ochii toată noaptea.

În

A doua zi dimineată, marți, fetele împreună cu prietena lor, domnișoara Ingamells, șușotiră punând la cale cine știe ce treburi femeiești; terminară micul dejun mai devreme ca de obicei și plecară de acasă, nu fără chicoteli înăbușite. Îl mira că Maggie își pune uneori mintea cu Clara și cu domnișoara Ingamells; și-apoi, nici nu mai părea să se fi gândit, de duminică după-amiază, la momentul greu prin care trecea Edwin; cât își putea da el seama, părea să fi căzut în starea ei obișnuită de apatie aferată.

Tatăl și fiul erau singuri acasă. Darius, încântat că scăpase atât de ușor în urma fripturii de găscă, mai luă o felie de slănină. Edwin era răcit cobză, și Maggie îl sfătuisese să-și cocolească boala cât mai mult.

— Socot c-ai primit scrisoarea mea, tată, în care-ți spuneam că am de gând să mă fac arhitect, zise Edwin.

Apoi își suflă nasul, ca să-și ascundă tiâlburarea. Era cam uimit să se audă vorbind cu atâta curaj. Își zise că e foarte calm și stăpân pe sine; dar nu era așa; avea nervii încordați la limită.

Darius nu răspunse. Dar Edwin putu vedea cum i se întunecă chipul și cum i se lasă buza de jos. Se încrunta, dar nu la Edwin. Cu ochii ațintiți spre fereastră, se încrunta în gol. Edwin simți cum i se topește mulțumirea.

— Așa, care va să zică, nu mai vrei să fii tipograf? murmură Darius, după ce termină de mestecat; vorbea, cu glas amenințător, plin de o furie stăpânită.

— Păi... începu Edwin, tremurând.

Se gândi că nu-l văzuse niciodată pe taică-său atât de înfricoșător. Se simțea terorizat în fața înfățișării lui amenințătoare, întunecate. Nu putu rosti un cuvânt mai mult. Glasul îl părăsise. Frica era și fizică, și morală. Se gândi: „Ei bine, m-am așteptat la un scandal, dar nu la ceva atât de grav!” Și iarăși se simți nedumerit, uluit de enigma din firea tatălui său.

IV

Nu știa cum **s-o** explice, și chiar dacă ar fi știut, era prea tânăr, prea lipsit de experiență, ca să-i fie de folos. În timp ce, cu furie crescândă, privea afară pe geam, Darius avu viziunea intensă și dureroasă a miracolului care fusese propria lui carieră. Ce ghinion că Edwin era orb în fața miracolului! El nu-l văzuse niciodată pe băiețașul din închisoarea pe care o botezaseră Bastilia. Dar Darius îl vedea mereu - pe acel băiețaș care-și începuse viața la capătul unui bici. Fiecare ceas al vieții lui de acum era pentru Darius o minune uluitoare. Nu putea să citească ziarul, fără să-și spună în sinea lui cât de minunat era că putea să citească ziarul. Și era minunat! Era minunat că avea trei costume de haine, și că niciunul dintre ele nu avea vreo gaură. Era minunat că avea trei copii, toți îmbrăcați în haine bune. Era minunat că nu trebuia să se gândească de două ori înainte de a cumpăra cărbuni și că putea să mănânce mai mult decât avea nevoie. Era minunat că nu stătea **într-o** magherniță cu două odăi. De câte ori intra în casă prin intrarea laterală, nu putea să nu

se simtă mândru că ușa dădea mai întâi **într-**un coridor și nu direct în odaia de zi; nu uita niciodată că un vestibul, oricât de îngust, era marele semn distinctiv al bogăției. Era minunat că avea un pian și că fetele lui puteau să zdrăngăne la pian, și știau să cânte și din gură. Era minunat că plătise douăzeci și opt de șilingi pe trimestru taxele școlare ale fiului său, în afară de banii pentru cărți. Douăzeci și opt de șilingi pe trimestru! Cândva, un penny pe săptămână însemna mult, iar doi penny erau o, dovadă de dărnicie! Din mândrie, pur și simplu din**tr-**o superbă și îndărătnică mândrie, își ținuse fiul la școală până când băiatul a împlinit șaisprezece ani, mergând pe șaptesprezece! Șaptesprezece, nu șapte! Simțise pentru fiul său acel soi de mândrie pe care-l are un bărbat pentru o nevastă leneșă, elegantă și absurd de cheltuitoare. Îl măgulea să audă că fiului său i se spunea „domnișorul Edwin, și apoi „domnul Edwin”; la fel cum îl măguleau manierele frumoase și ceremonioase ale cumnatei sale, doamna Hamps. Căsătoria lui! Cu toate dezamăgirile ei inevitabile, fusese minunată, de necrezut. Se întorcea cu gândul în trecut ca la o minune. Căci se căsătorise mult deasupra condiției sale, și se dovedise demn de situația atât de dificilă. Niciodată nu se făcuse de râs. De multe ori îi plăcea să se gândească ce-ar fi spus taică-său, maică-sa și soră-sa mai mică dacă l-ar fi văzut în bogăția și în măreția lui de acum. Muriseră cu toții. Și vremurile acelea se retrăgeau, piereau în trecut, cu rușinea și tristețea lor, indescrribile și insuportabile, insuportabile chiar și în amintire. Și nevasta lui murise și ea! Tot ce mai rămăsese era domnul Shushions.

Dar era meseria lui! Succesul în meseria lui îl umplea pe Darius de o mândrie de nedescris. Chiar dacă nu întemeiase întreprinderea asta, în schimb întemeiase alta, pe care vânzând-o putuse **s-o** cumpere pe asta de acum. Și o dezvoltă an de an. Supremația lui ca tipograf nu era

contestată de nimeni în Bursley. Mașini acționate cu abur! O prăvălie cu vitrine duble! Un maestru căruia îi plătea - numai lui - treizeci de șilingi pe săptămână! Și alți patru salariați! (Fără a mai socoti slujnica din casă.) ... Cum făcuse oare să ajungă aici? Nu știa. Oh, firește că nu se socotea dotat cu facultăți strălucite. Știa că nu avea o minte strălucită; știa că o dată sau de două ori avusese noroc. Dar era plin de încredere în bunul său simț, așa grosolan cum era. Curbele largi ale carierei sale erau trasate corect. Bunul-simț și chiar și istețimea-i greoaie fuseseră justificate din plin de desfășurarea evenimentelor, își măsurase forțele cu dușmanul - și iată unde ajunsese băiețașul din Bastilia!

V

Pentru Darius nu exista nicio întreprindere care să se poată asemui cu a sa. Recunoștea că existau și altele mult mai mari, dar le lipsea însușirea aceea miraculoasă pe care o avea a lui. Celelalte nu erau sacre. A lui era - cu adevărat. Cândva, în tinerețea-i triumfătoare și deșartă, îi plăcuseră buldogii; se apucase să crească buldogi; și iată că **într-o** bună zi își sacrificase și această mare plăcere de dragul meseriei; astăzi nimeni n-ar fi putut bănui că Darius știa diferența dintre un prepelicar și un buldog!

Și tocmai această sacrală meserie (veșnic adorată pe altarul tainic din inima lui Darius), tocmai această meserie miraculoasă, și nu alta, dorea **s-o** abandoneze Edwin, fără o vorbă măcar; așa, **într-o** doară!

E-adevărat, Edwin îi spusese **într-o** seară că ar vrea să se facă arhitect. Dar el nu dăduse importanță unei vorbe copilărești. Nici nu visase măcar că fiu-său nu-i va urma în meserie. Nici nu i-ar fi putut trece prin cap o asemenea posibilitate. Și băiatul dovedise că are mari aptitudini. Salvase tipografia de la dezastru. Darius își arătase mulțumirea, nu cu vorbe, firește, ci, fără puțință de interpretare greșită, prin purtarea față de Edwin. Și după

toate astea, să-i scrie o scrisoare - auzi dumneata, o scrisoare! - mărturisindu-i cu cea mai condamnabilă insolență că trebuie să se facă arhitect, pentru că nu este „fericit” ca tipograf!... Arhitect! Și de ce mă rog arhitect, neapărat arhitect? Ce Dumnezeu putea să-l atragă în cărămizi și mortar? se gândi că băiatul își ieșise din minți. Nu putea găsi nicio altă explicație. Nu-iși îngăduise să fie tulburat de scrisoare. Prin armura indiferenței sale bătătorite, își apăra locurile mai gingașe ale sufletului, ca să nu fie rănit. Nu se hotărâse încă ce să-i răspundă lui Edwin. Nu se hotărâse nici măcar dacă o să-i răspundă, dacă n-ar fi mai demn și mai impresionant să nu-i spună nimic, să-l lase să-și dea seama singur - încet, prin tăcerea lui - ce greșală jalnică făcuse.

Și iată că acum, cu câtă ușurință și nerușinare, băiatul îi vorbea la micul dejun că vrea „să se facă arhitect”! Armura de indiferență bătătorită îi fusese străpunsă. Darius simți întreaga forță a scrisorii; și pentru că suferea, devenea teribil și tiranic în suferința sa. Trebuia să-și salveze întreprinderea, s-o pună mai presus de orice. Știa ce avea de făcut. Își va impune voința. Orice discuție ar fi socotit-o o ultimă insultă. Întreaga forță greoaie, încăpățânată și necruțătoare a personalității sale era canalizată acum într-un unic instinct teribil.

VI

— Ei, ce-ai de zis? mârâi el aprig, când Edwin se opri.

În ciuda vârstei sale, Edwin începu să plângă. Da, îi dădură lacrimile.

— Și acum, te smiorcăi! spuse tatăl.

— ...Nu zici nimic șase luni - și apoi te apuci să scrii scrisori! urmă tatăl... Și ce te-a făcut să te gândești la arhitectură, aș vrea să știu? încheie Darius.

Edwin n-ar fi putut răspunde la această întrebare. Nu și-o pusese vreodată. Și cum ar fi putut oare, luat repede, să explice *de ce* voia să se facă arhitect? Nu știa. Mărturisi

acest adevăr cu sinceritate:

— Nu știu... eu...

— Cred și eu că nu știi! zise tatăl. Îți închipui că arhitectura e mai bună ca asta? „Asta”, adică meseria de tipograf.

— Nu știu...

— Nu știi! Nu știi! repetă Darius cu îndărătnicie.

Îndărătnicia era doar o spumă pe uriașul val al indignării sale.

— Domnul Orgreave... începui Edwi-n.

Ghinionul lui, căci Darius avusese o neînțelegere cu domnul Orgreave, cunoscut pentru pretențiile lui în legătură cu prețurile.

— Nu-mi vorbi mie de domnul Orgreave! aproape că strigă Darius.

Edwin tăcea mâlc, zicându-și în sinea lui: „Sunt pierdut”.

— Și pentru cine crezi că e întreprinderea asta a mea, dacă nu pentru tine? întrebă tatăl. Arhitect! E ceva fără nicio noimă! Fără nicio noimă!

Și zicând asta, se ridică și ieși. Edwin plângea acum în hohote. După o clipă tatăl său se întoarse, oprindu-se în prag.

— Te descurci bine, n-am ce zice, și ți-am și spus-o! începusem să-mi pun nădejdi în tine!

Era mult din partea lui să spună așa ceva. Apoi plecă, de astă dată definitiv.

— Poate că dacă aș fi lăsat blestemata aia de presă hodorogită să cadă prin podea, acum nu mi-ar îngădi libertatea! murmură Edwin cu amărăciune. Am fost prea bun, asta-i ghinionul meu!

VII

Își dădu seama cât de ireal fusese întregul edificiu al speranțelor sale. Se minună cum de putuse crede vreodată, ca un smintit, că tatăl său îl va lăsa să se facă

arhitect! Să ceri așa ceva însemna să ceri prosteste prea mult de la soartă. **Într-o** pornire năvalnică, plină de revoltă, surpă tot edificiul speranțelor sale; îl călcă cu furie în picioare. Era înfrânt. Ce putea să facă? Nu putea face nimic împotriva tatălui său. Nu-l putea schimba, așa cum n-ar putea schimba cursul unui râu. Era înfrânt. Își văzu situația în adevărata ei lumină.

Doamna Nixon intră să strângă masa. Edwin întoarse capul ca să-și ascundă lacrimile și ieși furios din odaie. Abia după două ore apăru în prăvălie. Nimeni nu întrebă de el, dar doamna Nixon știa că era în mansardă. Pe la prânz, Maggie, cu o privire plină de înțeles, îi spuse că trecuse pe acolo mătușa Hamps și-l poftise la ea la masă, la ora unu, și că tatăl său își dăduse consimțământul. Însemna că Maggie era la curent cu evenimentele zilei. Se simți tulburat de perspectiva vizitei la mătușă-sa. Dar îi părea bine - n-ar fi putut suporta să stea la aceeași masă cu Clara. Se gândi că mătușă-sa fusese informată de situație și că voia să stea de vorbă cu el.

VIII

— Taică-tău a venit aseară pe la mine **într-un** hal fără de hal! zise mătușa Hamps, după ce-l doftorici puțin, căci era groaznic de răcit.

Edwin rămase uimit de această veste. Așadar, taică-său își pierduse la urma urmei firea!... Poate că n-ar fi trebuit să cedeze atât de ușor! Dacă ar mai fi rezistat... Dacă nu **s-ar** fi purtat ca un copil!... Dar era prea târziu. Incidentul era acum închis.

Doamna Hamps se arăta blândă, dar avea un ton neobișnuit de ferm - rezultatul era un fel de severitate binevoitoare.

— Taică-tău își pusese atâtea speranțe în tine. Își *pune* - așa zice. Nu poate înțelege ce te-a apucat ca să scrii o asemenea scrisoare. Și nici eu. Sper că-ți pare rău. Dacă l-ai fi văzut pe taică-tău aseară, sunt sigură că ți-ar părea

rău.

— Dar, ascultă, mătușico, se apără Edwin, strănutând și ștergându-și nasul.

Și începu să-i vorbească despre dorințele lui. Firește că avea dreptul să întrebe, să propună! Un fiu nu trebuie neapărat să fie la fel ca tatăl său. Și așa mai departe.

— Nu! Nu! Ea înlătură toate astea cu un gest. Aproape că nici nu voia să-l asculte.

— Dar gândește-te la tipografie! Și mai gândește-te și ce simte taică-tău!

Edwin nu mai spuse nimic. Înțelese că ea nu putea în niciun caz să se pună în locul lui. N-ar fi putut explica atitudinea ei, spunând că era o imensă cruzime inconștientă ce se armonizează întotdeauna cu o totală lipsă de imaginație; dar asta era explicația.

Se întoarse acasă, întristat de concluzia evidentă că mătușica lui, pe care întotdeauna o apăraseră împotriva surorilor sale, era părtașă la distrugerea lui. Îi întărise, fără îndoială, hotărârea tatălui să fie neîndurător. Avu o umbră de bănuială că surorile lui avuseseră întotdeauna dreptate, iar el se înșelase în privința doamnei Hamps. Uimitoare era intuiția crudă și nemiloasă a fetelor - în unele lucruri!

IX

Până sâmbătă, atmosfera în familia Clayhanger nu reveni la normal. Dar lui Edwin îi trecu mai repede supărarea. Îi dispăru odată cu răceala. Nu putea să rămână ranchiunos tot timpul. Își acceptă destinul care-i aducea o asemenea nemărginită dezamăgire. Trebuia să-l poarte. Puteți să-l socotiți slab, sau puteți să-l socotiți puternic. Maggie nu discută cu el problema aceasta importantă. Ce-ar fi putut să-i spună? Și problema era atât de importantă, încât nici Clara nu îndrăzni s-o ridiculizeze, cum făcea de obicei. O făcu să se rușineze.

Sâmbătă, Darius îi spuse fiului său pe un ton voios:

— Poți să te ocupi tu de plata salariilor?

Edwin zâmbi.

La ora unu străbătu curtea spre tipografie, ducând cu el un săculeț cu bani. Tânărul ucenic era lângă ușă, frecând caracterele tipografice cu potasă ca să le curețe. Avea dosul palmelor jupuite, cu crăpături sângerânde, pentru că trebuia tot timpul să se spele pe mâini ca să umble la mașini, și nu izbutea să și le usuce cum trebuie. Totuși, iarna era pe sfârșite și băiatul nu muncea decât unsprezece ore pe zi, **într-o** încăpere aerisită, în loc de nouăsprezece ore **într-o** pivniță, ca băiețașul din Bastilia. Băiatul era norocos. Zețarul stătea fără să facă nimic; ca de obicei, sâmbătă, șorțul îi era mai scurt decât în timpul săptămânii, căci rupsese mereu câte o bucată din el până îl redusese de la un metru până aproape la o treime - având întruna nevoie de câte o cârpă la mașinile de tipărit. Big James își împături șorțul. Văzură cu toții că Edwin aducea săculețul și chipurile li se lumina.

— Acum ești tot atât de priceput ca și patronul, domnule Edwin, zise Big James cu o politețe ceremonioasă și cu un gest plin de amabilitate, după ce Edwin sfârși de făcut plățile.

„Sunt oare?” se întrebă el.

Toată lumea aflate de marea problemă. Vorbele lui Big James voiau să-i dea de înțeles că știau cu toții că problema era acum rezolvată.

În seara aceea, pentru prima dată, Edwin putu citi *Notre Dame* cu înțelegere și plăcere. Se cufundă cu o bucurie tihnită în fluviul uriașei și formidabilei povestiri. Și-și spuse că, la urma urmei, izvoarele fericirii nu secaseră încă.

Cartea a doua e IUBIREA

Capitolul I VIZITA I

Ne apropiem acum de partea cea mai pitorească a vieții lui Edwin. Au trecut șapte ani. Către sfârșitul lui

aprilie 1880, **într-o** sâmbătă dimineață, Janet Orgreave, cea de-a doua fiică a lui Osmond Orgreave, arhitectul, intră în prăvălia lui Clayhanger.

Toată noaptea, o aversă de aprilie care dura de zece ore izbise năvalnic în geamurile caselor din Bursley, și jumătate din oraș dormise prost. Dar la ora micului dejun norii se risipiseră nu se știe cum, vântul se domolise, iar străzile pline de apă începură să se zvânte sub razele mângâietoare ale unui soare blând și strălucitor; cerul era de un azuriu gingaș, necunoscut climei excesive din sud. Janet Orgreave năvăli în prăvălia lui Clayhanger odată cu aerul proaspăt al dimineții. De asemenea, năvăli și în destinul lui Edwin, sau **într-o** parte din el, dar nu în sensul obișnuit al cuvântului „destin” atunci când este pomenit în legătură eu un băiat și o fată.

Un tânăr stătea la tejgheaua din stânga, cea cu articole de lux, simțindu-se foarte nervos. Fosta domnișoară Ingamells era acum măritată, mamă a trei copii, și probabil că uitase diferitele formate ale cărților; tânărul acesta îi luase locul, după ce mai fusese ocupat înainte de două fete îmbrăcate în negru, care nu se arătaseră la înălțime. Acum întreprinderea Clayhanger nu mai angaja decât bărbați, și toată lumea râsufla ușurată; se auzeau înjurături zdravene, sănătoase, acolo unde niciodată nimeni nu îndrăznise să ocărăscă. Numele tânărului era Stifford, și i se spunea „Stiff”⁴. Tânărul acesta era o dovadă a imprudenței de a profetiza asupra naturii omenеști. Era vânzătorul de ziare de pe vremuri, favoritul lui Edwin, pe care toți îl socoteau că nu era bun de nimic și în niciun caz vrednic de încredere. Dar la șaisprezece ani se petrecuse o schirtibare în el; începuse să-și pieptene părul cu cărare la mijloc și nu **într-o** parte, venea dimineața la opt fără un minut și nu la opt și cinci, și părea dispus să înțeleagă seriozitatea vieții. Toți se

4 Țeapănul, bățosul (N.T.).

simțiseră bucupoși și ușurați, dar socotiseră că era ceva întâmplător; atitudinea generală față de tânăr era: „Ei bine, om vedea până la urmă!” Nimeni nu socotea că e un miracol romantic.

— Aveți cumva în depozit *Lumina Asiei*? începu Janet Orgreave, după ce-l salută cu amabilitate.

— Mă tem că nu, domnișoară, zise Stifford.

Acesta era adevărul, spus doar pe jumătate: căci, după cum știa tânărul foarte bine, *Lumina Asiei* nu se afla în depozit.

— Oh! murmură Janet.

— *Ați spus Lumina Asiei*?

— Da, *Lumina Asiei*, de Edwin Arnold.

Și Janet schiță un zâmbet stăruitor, plin de răbdare.

Dornic să pară îndatoritor din cauza zâmbetului, Stifford se întoarse să cerceteze un raft ou cărți din spatele lui, convins însă că *Lumina Asiei* nu se află printre ele. Cunoștea *Lumina Asiei*, și era mândru de acest lucru; cu alte cuvinte, știa din văzute și din pipăite că există o asemenea carte, căci fusese comandată și livrată ca dar de Crăciun cu patru luni în urmă, curând după strălucita ei apariție în lume.

— Da, de Edwin Arnold... Edwin Arnold, murmură el cu un aer atoateștiutor, trecându-și degetul peste cotoarele aurite.

— **S**-a vorbit mult de ea, zise Janet ca pentru a-l încuraja.

— Da, este... Nu, sunt profund dezolat, dar n-o avem.

Stifford se întoarse din nou spre fată, **sprijinindu-și** mâinile larg desfăcute pe tejghea.

— Aș dori **s-o** comandați pentru mine, zise Janet Orgreave cu glas scăzut.

I-o spuse cu aerul că i-ar fi cerut o favoare personală, pe care numai el i-o putea face. Așa era Janet. Nu putea să se schimbe. Lumea spunea adesea că dorința ei de a

plăcea și metodele prin care căuta să placă erau inconștiente. Dar lumea se înșela. Era perfect conștientă, și o făcea cu bună știință. O încânta să se știe plăcută. Putea să placă cu ușurință și putea să placă intens. De aceea se străduia întotdeauna să placă. Uneori, când se uita în oglindă și-și vedea chipul încântător și drăgălaș, cu buzele roșii și pline, gata să înflorească **într-un** zâmbet dulce, cald, plin de simpatie, se învinovăța singură că e prea ahtiată după arta de a plăcea. Căci era o fată onestă, și - fiind doar de douăzeci și cinci de ani - sufletu-i în floarea tinereții zvâcnea de imbolduri frumoase către desăvârșire. Da, se învinuia că e prea fericită, prea mulțumită, și se întreba dacă n-ar trebui să caute fericirea prin mijloace mai austere. Janet avea totul: o fire bună, destulă minte, destulă frumusețe, o eleganță și un lux considerabile pentru condiția ei socială, umeri frumoși pentru vin bal, dragostea și prețuirea tuturor.

Stifford, privind sfios spre această tânără elegantă, superioară lui și totuși fermecător de stăruitoare, aflată de cealaltă parte a tejghelei, se simțea **într-o** cumplită încurcătură. Prin magia ei, Janet îl transformase **într-o** ființă deosebită, și ar fi vrut nespus să merite surâsul pe care i-l dăruia. Dar nu putea. Era silit să răspundă „Nu” cererii ei nevinovate și încântătoare; dar putea oare să-i răspundă „Nu”? Putea **s-o** dezamăgească **printr-un** refuz? (Janet îi crease iluzia că un refuz ar dezamăgi-o cu adevărat, dar că, firește, l-ar suporta cu blândețe și curaj) Uneori, negustoria era un lucru barbar.

— De fapt, domnișoară, zise el în cele din urmă căutând să pară cât mai bine crescut, domnul Clayhanger a hotărât să nu mai comande cărți noi. Îmi pare foarte rău.

Dacă ar fi fost altcineva în loc de Janet, cu siguranță că ar fi spus fudul: „Noi am hotărât. «”.

— Așa! zise Janet. Înțeleg!

Atunci Stifford își îndreptă privirea spre o nișă de

lemn vopsită în negru, prevăzută cu geamuri, care fusese construită și fixată în celălalt colț al prăvăliei, în dosul vitrinei cu registre. Janet îi urmări privirea.

— Nu știu dacă... șovăi el.

— E cumva domnul Ciayhanger aici? întrebă ea, dornică să-l ajută să-și formuleze gândul și adăugă: Sau domnul Edwin?

Ce drăgălașă era în stăruința ei!

II

Construcția de lemn era un bârlog. Fusese făcută pentru Darius Ciayhanger; dar în realitate îl adăpostea de obicei pe Edwin, căci taică-său era aproape tot timpul plecat, ocupat cu planurile de extindere a întreprinderii. Edwin se retrăgea aici ca să fie singur: era născocirea lui, și nu avusese odihnă până n-o realizase. Stând în nișă (căreia i se zicea „birou”), nu se afla, practic, în prăvălie și nu trebuia să fie deranjat de cei din prăvălie. Numai persoanele cu autoritate - Darius și Edwin - se bucurau de privilegiul de a folosi biroul; și cum cel aflat în birou putea auzi orice șoptă din prăvălie, el singur hotăra dacă împrejurările cereau sau nu să iasă afară.

La intrarea lui Janet, Edwin scria în registrul jurnal: „11 aprilie. Asociația Oddfellows din Tumhill. 400 carnete de cotizație...” Se întrerupse din scris și rămase nemișcat ca un șoarece speriat. Dar se liniști observând că ușa fortăreței era închisă. Lipindu-și nasul de peretele de sticlă, putea vedea prin micile fațete transparente ale geamului givrat, fără să fie însă văzut. Privi gesturile grațioase ale lui Janet și cercetă cu plăcere frumoasa-i toaletă de primăvară; observă că avea o umbrelă cu mâner după ultima modă. Era copleșit de un amestec de senzații plăcute și dezagreabile - ar fi vrut să rămână pe loc, dar pe de altă parte ce grozav ar fi fost să înceapă cu ea o conversație sclipitoare! Nu știa să întrețină o conversație - decât cel mult așa cum discută un vânzător și un negustor.

Avea limba legată, dar imaginația lui visa conversații sclipitoare și spirituale cu fete frumoase. Aceste visuri ale imaginației deveniseră în ultima vreme aproape obișnuite, pentru singurul motiv că de câteva ori o salutase pe Janet și o dată chiar dăduse mina cu ea, spunând: „Încântat de cunoștință, domnișoară Orgreave!”, ca răspuns la: „Încântată de cunoștință, domnule Clayhanger!” Osmond Orgreave, care îi prezentase unul altuia, întrerupse în acest punct dialogul, zădărnici**ndu-l**. Dar închipuirea lui Edwin ducea mai departe dialogul, când era singur, noaptea târziu, izbutind să se arate foarte amuzant și spiritual. Și acum, iat-o aici, la îndemână; nu trebuia decât să iasă din bârlog și Stifi se va retrage respectuos, iar el ar putea să stea de vorbă cu ea pe-ndelete, pornind foarte simplu de la *Lumina Asiei*. Și totuși, nu îndrăznește; inima-i temătoare îl oprea, înștiințâ**ndu-l** cu bătaii puternice că nu putea discuta inteligent cu o fată frumoasă, decât în singurătatea și întunericul odăii sale.

Cu toate acestea, o cerceta; o cântărea; socotea, cu un fel de condescendență masculină (învățată probabil de la clubul liberal), că Janet era neîndoielnic o fată frumoasă, minunată. N-ar fi recunoscut că-i era teamă de ea și că, în ciuda tuturor argumentelor teoretice, o socotea mai presus de el.

Și de-ar fi știut întregul adevăr, poate că i-ar fi părut rău că nu pusese să se construiască în bârlog și o trapă, prin care un tânăr timid să poată intra în pământ.

Adevărul e că Janet venise anume ca să-l cerceteze pe-ndelete pe Edwin. *Lumina Asiei* era doar un pretext poetic. Ar fi putut foarte bine să comande *Lumina Asiei* la Hanbridge, unde tatăl și frații ei își comandau toate cărțile - de fapt, chiar mai ușor. Janet cu toată drăgălășenia ei, cu toată marea ei bunătate sufletească, era încântată uneori să folosească o stratagemă, mai ales când era vorba de un bărbat. Ochii ei puteau să licărească la fel de răutăcios ca

și cei ai liniștitei sale mame. Și întrucât domnul Orgreave avusese în ultimele opt luni tot felul de treburi cu Darius și cu Edwin, în familia Orgreave începuse din nou să se discute despre Edwin. Domnul Orgreave avea despre el numai vorbe bune. Doamna Orgreave era de părere că se purta ca un tânăr la locul lui, doar că avea un aer ciudat. Janet spunea că nu **s**-ar mira dacă ar fi ceva de capul lui. Tot ea mai spuse că sora lui, Clara, era o creatură imposibilă și că cealaltă soră, Maggie, se născuse fată bătrână. Unul din frații ei adăugă atunci că tocmai asta se întâmpla și cu Edwin! Domnul Orgreave se grăbi să protesteze, spunând că era un lucru greu de crezut, și că uneori Edwin vorbește cu multă judecată. Era de ajuns ca să ațâțe curiozitatea doamnei Orgreave, care sugera soțului ei să-l invite pe la ei. La care domnul Orgreave recunoscuse, destul de pesimist, că nu prea îl vedea pe Edwin ispitit de invitație. Janet, înciudată, zise: „Dacă-i doar asta, am să-l aduc aici **într-o** săptămână”. Erau oameni cărora le plăcea necunoscutul, gata oricând de orice – căutând mereu alte distracții, plini de poftă de viață. Le plăceau lucrurile noi, iar ospitalitatea era principala lor pasiune. Se amuzau aproape de oricine, dar fără meschinărie.

Aceasta, și nu *Lumina Asiei*, fusese cauza vizitei lui Janet în prăvălie.

III

Spre rușinea lui Edwin, suntem datori să mărturisim că Janet **n**-ar fi putut duce la bun sfârșit în dimineața aceea complotul, dacă **n**-ar fi fost spiritul cavaleresc al lui Stifford. După **ce**-și aruncase ochii spre bârlog, Stifford își îngădui să uite rânduiala statornicită în prăvălie și se îndreptă de la tejghea spre birou, nădăduind că domnișoara Orgreave își va da seama cât de sincer era în dorința de a servi cât mai bine o persoană atât de simpatcă. Observând mișcarea lui, Edwin nu mai putea

decât să aleagă între a ieși de acolo sau a fi scos. Firește, preferă să iasă. Din proprie inițiativă n-ar fi ieșit; ar fi șovăit până după plecarea lui Janet și apoi s-ar fi ocărit singur, recunoscând că era un prost. Regreta, după cum regret și eu, că asta-i era firea; dar n-avea ce face.

Ieși grăbit, cu gesturi repezite.

— Oh, bună ziua, domnișoară Orgreave! zise el. Mi s-a părut că ți-am auzit glasul.

După care lăsa să se audă un râs scurt, care nu arăta nimic, în orice caz nu amuzament; era doar un obicei prostesc pe care-l dobândise fără să-și dea seama. Apoi scoase batista din buzunar, ca să și-o pună din nou la loc. Stifford se retrase, prefăcându-se că nimic nu-l interesa mai puțin decât întrevederea pe care o prilej uise.

— Bună ziua, domnule Clayhanger! îi răspunse Janet.

Își strânseseră mâna. Edwin strivi mâna lui Janet; un alt obicei prostesc.

— Tocmai voiam să comand o carte, zise Janet.

— Oh, da! *Lumina Asiei*, zise Edwin.

— Ai citit-o? întrebă Janet.

— Da... adică, o mare parte din ea.

— Serios? exclamă Janet.

Era impresionată, fiindcă într-adevăr oamenii din oraș nu prea obișnuiau să citească versuri. Și trăsăturile ei drăgălașe lăsau să se vadă cu multă generozitate cât de mult era impresionată; o apreciere sinceră, neprecupețită a erudiției lui Edwin. Își spuse: „Oh, trebuie neapărat să-l aduc la noi!” Iar Edwin se gândea: „Sunt sigur că fata asta are în ea ceva teribil de sincer”.

Dar, dintr-o teamă exagerată ca nu cumva ea să-l supraaprecieze, se grăbi să spună eu glas tare:

— A fost o întâmplare că am văzut-o. În general, nu citesc asemenea lucruri.

Și râse din nou.

— Merită s-o cumpăr?

Acum Janet apela la el ca la o autoritate. Nu se putea împiedica **s-o** făcă, și era sinceră, căci firea ei cinstită o convinsese o clipă că Edwin era o autoritate.

— De... nu știu, răspunse Edwin, mișcându-și gâtul ca și cum l-ar fi strâns gulerul; dar nu-l strângea, fiind cu cel puțin un număr mai mare. Adevărul e că dacă citești multe poezii, merită **s-o** cumperi. Dar dacă nu, nu merită. Știi, nu e chiar Tennyson. Înțelegeți ce vreau să spun?

— Da, sigur! zise Janet, zâmbind și admirându-l din ce în ce mai mult.

Răspunsul lui i se părea foarte inteligent. Văzu deodată **într-o** nouă lumină aluziile tatălui ei că era ceva în acest tânăr, ceva ce nu putea fi observat de oricine. Janet avea un respect teribil față de părerile tatălui ei, și își reproșa chiar că nu acordase destulă importanță spuselor lui despre Edwin. „Câtă dreptate reîntotdeauna tata!” gândi ea. Considerația ei pentru Edwin se baza acum, și mai mult ca înainte, pe o înțelegere imparțială - nu se datora slăbiciunii ei de a vedea numai partea bună a oamenilor. Cât despre Edwin, își spunea: „Ce mult aș vrea să pot vorbi cu ea fără să mi se împleticească limba! De ce nu pot să fiu natural? De ce nu pot să fiu volubil? Unii pot”. Chiar și Edwin putea - dar numai cu băieții.

IV

Janet și Edwin stăteau aproape unul de altul în prăvălie, lângă dulapul cu articole pentru pictură. Janet, în felul ei sincer și tihnit, îl examina pe Edwin; venise anume ca să-l examineze. Nu fusese niciodată în stare să se hotărăscă dacă era un băiat frumos, și nu putea nici acum. Dar îi plăcea chemarea din ochii lui. Nu-și spusese că era o chemare în ochii lui; își spusese doar că era „ceva în ochii lui”. Și-apoi, era un tânăr destul de înalt, și zvelt, își spusese că probabil era foarte bine făcut.

Dar dacă te uital la el, vedeai că avea ghetes grosolane, pantalonii lăbărțați și chiar lustruiți, boțiți și cu

crețuri, ceea ce nu **s**-ar fi văzut niciodată la pantalonii purtați de bărbații din familia Orgreave; vesta lăsa să se vadă clar forma tuturor obiectelor din buzunare - ceas, briceag, creion etc., fiind evident că buzunarele nu erau golite vreodată seara; gulerul era alb-albăstrui în loc să fie alb, și era îngrozitor de larg; haina stătea deformată la ceafă, ascunzându-i complet gulerul; buzunarele laterale ale hainei erau umflate cu tot felul de obiecte misterioase; părul blond era aspru, nu ondulat; i se vedea o urmă de mustață, dar nu puteai fi sigur dacă era mustață sau Edwin fusese prea ocupat ea să se bărbierească. Janet înregistră toate aceste amănunte și apoi le lăsa nepăsătoare să se risipească, preocupată de ochii lui, își dădu seama că erau triști. Gura avea și ea ceva trist (gândi ea), dar cu colțurile lăsate în jos, ca și cum **s**-ar fi amuzat oarecum de tristețea sa. Și poate fiindcă era bună la suflet, Janet își zise **că**-i plac mișcările lui agitate, stângace și gesturile mâinilor lui - cu încheieturile prea proeminente și cu unghiile degetelor prea scurte.»

— Tom citește destul de multe poezii, zise Janet. Tom e fratele meu cel mai mare.

— Asta *ar putea* explica de ce îți plac poeziile, zise Edwin eu îndoială în glas.

Izbucniră în râs amândoi. Și, la fel ca și Janet, când râdea, Edwin lăsa ca tot ce era mai bun și mai sincer în el să i se ridice în obraz.

— Dar dacă nu mai comandați cărți noi?

— Oh! îngăimă Edwin, roșind ușor. Nu-i nimic. Îmi va face mare plăcere **s**-o procur pentru dumneata, domnișoară Orgreave. Știi, tata a hotărât - abia luna trecută - că la vânzarea de cărți noi nu ai decât bătaie de cap. Așa și e - **într**-un fel; dar îmi pare rău că am renunțat, oricât de puțin ar fi meritat. Categorie că nu prea se cumpără cărți în orașul ăsta, mai ales de când a murit bătrânul Lawton. Cu toate astea, pe ici pe colo se mai

comandau câteva cărți, și obișnuiam să mă uit și eu prin ele. Firește, nu se prea câștigă bani cu asta. Și totuși... Tata spune că oamenii cumpără mai puține cărți decât înainte - dar cred că se înșală. (Edwin vorbea cu o siguranță calmă.) I-am arătat cu registrul de comenzi că se înșală, dar n-a vrut să înțeleagă.

Edwin zâmbi, cu indulgență blândă față de părinți în general.

— Atunci, zise Janet, am să-l întreb pe Tom.

— Dar nu-i nicio greutate pentru noi s-o comandăm, te asigur. O pot primi eu prima poștă.

— E foarte amabil din partea dumitale, zise Janet, gândind cu toată sinceritatea în clipa aceea că Edwin depășea limitele obișnuite ale curtoaziei.

Se pregăti de plecare.

— Tata m-a rugat să-ți spun, dacă te văd, că montarea geamurilor se va termina în dimineața asta, zise ea.

— Acolo sus?

Edwin făcu semn cu capul spre sud. Și Janet adevărat eu gingășie presupunerea lui, înclinând ușor pălăria-i unduioasă.

— Oh! Bine! murmură Edwin.

Janet îi întinse mâna, și el iar i-o smuci; și-l asigură că-i e recunoscătoare pentru toată bătaia de cap pe care o va avea; iar el o asigură că nu va fi o bătaie de cap, ci o plăcere. Și o petrecu până la ușă.

— Cred că va trebui să mă duc să mă uit la geamurile acelea azi după-amiază, zise el când Janet ajunse în stradă.

Ea încuviință, zâmbindu-i cu bunăvoință și considerație, și dispăru după colț sub razele blânde ale soarelui.

Edwin luă o expresie severă, indiferentă, destinată lui Stifford, ca și cum ar fi vrut să spună: „Ce belea mai sunt și fetele astea ușuratece pentru un om cufundat în

afaceri!" Dar Stifford nu se lăsă înșelat.

La adăpost, în bârlogul său, Edwin se simțea cuprins de o roșeață tulburătoare. Zâmbi ca pentru sine - puțin cam sfios, deși era singur. Apoi scrisese cu creionul: „*Lumina Asiei*. Domnișoara J. Orgreave”.

Capitolul II» TATĂL ȘI FIUL.

DUPĂ ȘAPTE ANI

I

Darius intră greoi, suflând anevoie, în biroul minuscule.

— Acum că tot tărăboiul ăsta s-a terminat, zise el scurt - prin „tărăboi” vrând să înțeleagă alegerile generale care aduseseră la putere partidul liberal - aș vrea să ai grijă ca toată cerneala aia roșie și albastră să fie curățată de pe rulouri și de pe plăci, și să fie curățate și literele. Le-am spus de zece ori până acum, dar după câte văd, n-au făcut nimic.

Edwin mormăi ceva, fără să-și ridice privirea.

Tatăl său era acum un bărbat corpulent, și cu șapte ani mai bătrân. Avea părul presărat cu multe fire albe - un bărbat cărunt. Peri albii îi acopereau urechile; în gură îi luceau dinți de aur; și pe nas îi stăteau într-un echilibru instabil ochelarii; iar vesta părea să fie bine întinsă peste o emisferă perfect netedă. Avea o înfățișare de prosperitate întrucâtva neglijentă și vulgară. În afară de dinți, tot trupul părea să-i fie căzut în paragină, ca și cum ar fi încetat să se mai intereseze de el, ca și cum l-ar mai folosi doar ca o locuință provizorie. Impresie accentuată la masă, căci mânca de parcă ar fi aruncat hrană unei jivine sălbatice ascunse undeva în acea emisferă, o jivină niciodată zărită, dar mârâind din când în când amenințător în vizuina-i întunecată.

Din toate astea, Edwin nu observase bineînțeles nimic altceva decât că tatăl său „se îngrășase”. Pentru Edwin, Darius era exact același tată; și pentru Darius,

Edwin era încă de șaisprezece ani. Amândoi continuau să trăiască închipuindu-și că lumea stătuse pe loc în cei șapte ani care se scurseseră între 1873 și 1880. Dacă ar fi fost în trebați ce se întâmplase în acești șapte ani, ei ar fi răspuns: „Oh, nimic deosebit!”

II

Dar lumea zbârnâise neîncetat, dintr-un miracol în altul. În Bursley fuseseră deschise școli elementare publice, lucru minunat, a căror idee era de mult ventilată; într-adevăr, fusese descoperită ventilarea ideilor. Un evreu fusese ales judecător al Curții: spectacol la care Anglia s-a înfiorat și apoi, văzând că nu e niciun semn de dezastru, a ridicat din umeri. Deputații irlandezi au dat Camerei Comunelor o lecție cum se poate vorbi douăzeci și patru de ore fără oprire. Lefurile muncitorilor agricoli urcaseră sus de tot, trecând de bariera de doisprezece șilingi în regiunile bogate. Moody și Sankey descoperiseră și cuceriseră Anglia pentru Hristos. Landseer și Livingstone muriseră, și provincia nu se putea hotărî dacă *Demnitate și îndrăzneală*, ori cucerirea Africii era lucrul cel mai interesant. Herbert Spencer își publicase *Studiul de sociologie*; Mathew Arnold, *Literatură și dogmă*; iar Frederic Farrar, *Viața Domnului*; dar în acest caz provincia nu avea probleme de opțiune, pentru că nu auzise decât de ultima. Se încercase în fel și chip, prin convingere și prin forță, să se explice muncitorului că syndicatele erau dușmanul adevăratei lui bunăstări, dar nimeni nu reușise să-i bage asta în cap. Armata britanică fusese folosită ca să pună eu bo, tul pe labe un oraș numit Northampton, înfuriat pentru că un ateu nu fusese ales în Parlament. Vagoanele Pullman, *Pirații din Penzance*, Hamletul lui Henry Irving, concursurile de ortografie și traversarea Canalului Mânecii de către căpitanul Webb - dovediseră toate că mai existau și lucruri noi sub soare. Episcopi, arhiepiscopi și preoți dizidenți se întruniseră la Lambeth,

ca să examineze progresul gândirii antireligioase, cu intenția de a o stăvili. Prinți și duci se înțeleaseră în taină să dea viață celui mai ciudat plan care s-a imaginat vreodată, Societatea Kyrle - pentru a oferi oamenilor frumosul, cu ajutorul artelor decorative, al grădinăritului și al muzicii. Atrocitățile turcilor din Bulgaria slujiseră să dea o nouă viață tuturor teatrelor de varietăți și tavernelor. „Euridice” și „Prințesa Alice” se scufundaseră, ca pentru a demonstra nesiguranța existenței și curajul insularilor. Începuseră să apară „Secolul al nouăsprezecelea”, puțin cam eu întârziere, și „Arbitrul”. Irlanda aproape că murea de foame, dar din fericire a fost salvată, pentru a se putea bucura de beneficiile suspendării garanțiilor constituționale. Asociația creștină a tinerilor renăscuse în splendoarea din Exeter Hall. Însuși Bursley-ul intrase pe un făgaș nou primind statut de oraș, cu primar, staroste și consilieri, toți cu lanțuri de argint. Și printre cele mai recente miracole s-au numărat izbânda orașului Northampton de a-l trimite totuși pe ateu în Parlament, infidelitatea de la Tay Bridge la trei zile după Crăciun, catastrofa de la Majuba Hill și descoperirea că soldații nu erau de acord să se lase biciuiți până la pierderea cunoștinței, pentru orice fleac.

Dar, în ciuda a numeroase încercări, nimeni nu izbutise să facă Anglia să înțeleagă că existența ei nu va fi periclitată dacă muzeele vor fi deschise și duminica, sau că dizidenții ar putea fi îngropați după propriul lor ritual fără a pune în primejdie constituția țării.

Darius era poate nițel cam neliniștit în sinea lui în privința lumii acesteia. Poate că tocmai începuse să se înfiri pe el convingerea, cu care majoritatea oamenilor se duc în mormânt, că totul nu era chiar cum trebuie pe lume și că mai ales țara sa fusese atinsă de o boală fără leac, încă din vremea copilăriei lui.

Era tipograf de meserie, și totuși alegerile generale

nu-i însemnaseră inima. Lucru ciudat, căci alegerile generale aduc afaceri bune tipografilor, mai ales celor cu mașini acționate cu aburi, care îi pot astfel întrece în promptitudine pe toți rivalii. În timpul alegerilor generale întrebarea pusă de client tipografului nu este: „Cât o să coste?” ci: „Cât de repede o pot avea?” Nu era timp de tocmeală la preț; și într-adevăr, să te tocmești la preț ar fi fost o rușine, ținând seama că fiecare client (afacerile obișnuite fiind suspendate) se zbătea pentru salvarea Angliei. Darius era liberal, dar unul moderat, și era patronat de amândouă partidele politice - albastru și roșu. De fapt, niciun partid nu s-ar fi descurcat fără el. Tipografia lui huruise și vuisse din zori și până-n noapte și de multe ori lucrase fără încetare până a doua zi; și nu o dată Big James cu toți oamenii și cu băiatul (o echipă mărită încă din 1873) așteptaseră în curte ca niște conspiratori, șușotind duminică noaptea la douăsprezece fără cinci, așteptând să bată miezul nopții, iar Big James descuiase ușa biroului odată cu nașterea zilei de luni. Și munca începuse de îndată, pentru a nu conțeni o clipă până când luna murea de bătrânețe.

Munca se întrerupsese doar o singură dată, și anume în acea zi în care se tipăreau o serie de afișe pentru conservatori, când o echipă de radicali înfierbântați se bulucise pe ulicioara din dos, cu gândul să răspundă la argumente eu bătaia și distrugerile; dar îndărătnicia unei porți de stejar îi descurajase. Personalul savurase acest episod. Fiecare salariat era bine plătit pentru orele suplimentare. Darius își putea permite să le plătească regulat. În meșteșugul tipografic, prețurile erau mai sigure pe atunci decât acum. Dar descoperirea concurenței veni imediat după descoperirea dezbaterilor publice. Poate că Darius o adulmeca de la distanță, și asta îl făcea să se simtă tulburat.

Căci eu toate că era liberal, nu numai tipograf, și cu toate că votase eu liberalii și că partidul său câștigase, totuși alegerile nu-i aduseseră liniștea sufletească. Nici vorbă! Tendințele care existau în Anglia îl nelinișteau. Când citea **într-un** ziar despre tendințele eretice ale articolelor biblice ale lui Robertson Smith din *Encyclopaedia Britannica*, își spunea că erau asemenea tuturor celorlalte lucruri și că așa ceva era de așteptat în vremurile noastre moderne, și că lucrurile mergeau destul de prost dacă până și *Encyclopaedia Britannica* fusese infectată. (Totuși, cumpărase și el un exemplar din noua ediție.) Era extrem de pornit împotriva Irlandei; și chiar, pe ascuns și **ferindu-se** de Big James, împotriva sindicatelor. Când **într-o** seară Edwin a venit acasă și l-a anunțat că se înscrisese la clubul liberal din Bursley, Darius și-a ieșit din fire. Și totuși, era și el membru al clubului. Nu dădu nicio explicație a fluxiei sale, decât că era o prostie pentru un negustor să se amestece în politică. Edwin, însă, începuse dintr-odată să se intereseze de politică și făcuse chiar anumite promisiuni de ajutor profesional, pe care le îndeplinesc apoi fără a pomeni nimic tatălui său. Idolul lui Darius era Sir Robert Peel, numai fiindcă Sir Robert Peel abrogase Legile griului⁵. Darius cunoscuse Anglia și înainte și după abrogarea Legilor griului, iar diferența dintre cele două Anglii i se părea atât de izbitoare, încât nu mai dorea nicio schimbare. Pentru el nu exista decât o singură dată - 1846. Atunci i se umpluse cupa. Nu va uita niciodată scenele de bucurie chinuitoare care se petrecuseră în noaptea din ajunul zilei când noua lege urma să intre în vigoare. Din clipa aceea, terminase cu progresul... Dacă Edwin ar fi văzut prin**tr-o** minune acele scene din amin.

tirea lui, zăcând în straturi adânci în inima tatălui

⁵ Legi care impuneau taxe vamale foarte grele asupra importurilor de grâu și care au fost abrogate în 1846 (N.T.)

său, ascunse acum de tot soiul de depozite din pliocen, l-ar fi înțeles mai bine. Dar Edwin nu știa săvadă în inima tatălui său, și nici măcar în propria lui „minte. Când se uita la el, nu vedea altceva decât un bătrân (așa îi părea lui Edwin) urât, cu răsuflarea hârâitoare, cu un mod ciudat și imprevizibil de a privi lucrurile și cu o dispoziție tot mai capricioasă.

V

Darius ședea aplecat la biroul său, gâfâind și foindu-se întruna. Prezența sa era copleșitoare, anihilând orice alt fenomen fizic.

— Ce-i asta? întrebă Darius, ridicând bucata de hârtie pe care Edwin își notase să comande *Lumina Asiei*.

Edwin îi explică, stingherit.

Când barometrul dispoziției lui Darius cobora rapid, exista un semn: o bucățică de piele pe de șaua nasului se făcea alb-gălbuie. Edwin își ridică privirea să vadă dacă semnul apăruse, și într-adevăr îl văzu. I se urcă sângele în obraz, dar își văzu mai departe de treabă.

Atunci Darius începu.

— Ce ți-am spus? răzni el. Ce rost mai are să-ți tot repet anumite lucruri? Ți-am spus să nu mai primești comenzi pentru cărți, sau nu ți-am spus? Nu ți-am explicat de mii de ori că vreau ca magazinul ăsta să nu mai vândă decât en-gros? tună el.

VI

Stifford putea să audă. Oricine ar fi intrat din întâmplare în magazin ar fi putut să audă. Dar lui Darius nu-i păsa nici pentru propria lui demnitate, nici pentru cea a fiului său. Era furios. Adevărul e că omul acesta rămas văduv, care nu bea niciodată alcool, simțea plăcere să se înfurie; era singura lui răbufnire; se lăsa pradă furiei aproape cu voluptate; o aștepta așa cum alți bărbați așteaptă băutura. Iar Edwin nu i se pusese niciodată împotrivă prin cine știe ce gest drastic. La început, cu ani

în urmă, Edwin își spusese tremurând de indignare în odaia lui: „Data viitoare, da, chiar data viitoare, dacă mă va umili astfel în fața altora, am să plec de-acasă și din prăvălia asta blestemată și jur că n-am să mă mai întorc până când nu-și va cere scuze. Am să-l fac să-și bage mințile-n cap. Nu poate să se descurce fără mine. O dată pentru totdeauna am să pun capăt acestei situații. Cum? Mă silește să lucrez pentru el, și mă mai și insultă!”

Dar n-o făcuse niciodată. Mereu era „data viitoare, negreșit!” Nu era în stare s-o facă. Taică-său avea un fel de forță morală brută, căreia nu putea să-i reziste. Cu sinceritatea care-l caracteriza, ajunsese curând să recunoască acest lucru. Atunci încercase să discute eu Darius, să-l „facă să înțeleagă”! mai rău decât zadarnic! Argumentele pur și simplu îl făceau pe Darius să-și iasă din fire. Așa încât, până la urmă Edwin recurse la tăcere și la dispreț tainic - și ca armă și ca mijloc de apărare. Și, **într-un** fel, fără cuvinte, el îi făcu și pe Stifford și pe Big James să-i înțeleagă exact atitudinea în timpul acestor crize, așa încât le câștigă respectul și evită compătimirea. Izbucnirile acestea tot îl mai răneau, dar se obișnuise cu ele.

Așa cum ședea și scria, în timp ce taică-său tăbărâse pe el, își zise: „Pe legea mea! Dacă o să am vreodată prilejul, am să ți-o plătesc cu vârf și îndesai!” Și nu glumea. Cât de tare s-ar fi speriat Janet Orgreave, ori doamna Nixon, sau oricine altcineva fermecat de melancolia din ochii-i atrăgători, dacă ar fi privit o clipă în mintea lui!

Edwin păstră o tăcere îndărătnică, și până la urmă mânia i se domoli.

— Ai de gând să te ocupi de tipografie, sau nu? mârâi Darius **într-un** târziu.

Edwin se ridică și ieși. Pe când trecea prin prăvălie, Stifford, care avea în el rudimentul bunelor maniere, își

plecă ochii, nu prea ostentativ, spre un sertar de sub tejghea.

Tipogrăâia era mai aglomerată ca oricând cu oameni și lucrări. Întregul organism funcționa, dar eu asemenea dificultăți, încât nici măcar Darius Clayhanger nu-l mai putea lăsa așa în continuare. Darius o recunoscuse și el, în cele din urmă.

— Oh, zise Edwin pe un ton confidențial către Big James, văd că mergeți înainte cu curățenia! Bun! Tata a devenit cam nerăbdător, înțelegeți. Ar fi mai bine dacă ați începe eu casetele mari.

— Așa este, domnule Edwin! zise Big James.

Uriașul era neschimbat. Niciun fir de păr alb pe cap; obrazul îi era neted, de parcă înțelepciunea sa îl punea la adăpost de scurgerea timpului.

— Ascultă, domnu' Edwin, întrebă el cu glasul maiestuos. Când o să aranjăm din nou toate astea?

Și aruncă o privire împrejur. Edwin izbucni în râs.

— Curând, îl asigură el.

— E și timpul, zise Big James.

Capitolul III «CASA CEA NOUĂ I

O casă se înălța pe deal. Era dealul Bleakridge, vârful micului val de pământ dintre Bursley și Hanbridge. Creasta valului era tăiată de Trafalgar Road. Și cu toate că Bleakridge nu se afla mai sus de Bursley cu mai mult de treizeci de metri, oamenii vorbeau acum mult despre avantajul de a locui „sus” la Bleakridge, „deasupra” fumului, „afară” din oraș, deși nu-ți trebuia mai mult de cinci minute ca să ajungi acolo de la Duck Bank. Auzi**ndu-i** cum vorbesc, ți-ai fi putut închipui că Bleakridge era pe undeva departe, prin munți. Noile tramvaie cu abur te duceau până acolo în trei minute, din sfert în sfert de oră. Și aceste noi tramvaie cu abur aveau să facă din Bleakridge un cartier de locuințe. Unii preziceau chiar că până și cei din Hanbridge vor veni să locuiască acum la

Bleakridge. Terenurile își schimbau proprietarii în Bleakridge și își sporeau prețul. Străzi întregi de vilizoare porneau din șoseaua principală, cu rapiditatea acelei plante care produce ramuri încolăcite mai iute decât poate fugi un om. Și aceste vilizoare erau imediat ocupate. Casele din centrul orașului își pierdeau valoarea.

Terenul din fața șoselei principale era destinat nu pentru vilizoare, ci pentru locuințe spațioase, **semi**separate sau complet separate. Osmorid Orgreave avea în stăpânire o bună parte din teren. Nu-l avea numai, ci îl ținea cu dinții. Ca mai toți arhitecții din provincie, ca și cei mai mulți din Londra, era și misit de terenuri, pe lângă faptul că era arhitect. Înainte de a obține comanda pentru construirea unei case, trebuia adesea să forțeze singur comanda, vânzând o parcelă potrivită, și apoi conviiângându-l pe cumpărător că dacă voia să-și păstreze respectul concetățenilor, trebuia să construiască pe parcela aceea o casă demnă de ea. Toți cei din familia Orgreave aveau gusturi costisitoare, și era de datoria lui Osmond Orgreave să facă rost de banii trebuincioși pentru satisfacerea acestor gusturi. Făcea rost întotdeauna de bani, pentru că nevoia îl mina din urmă, dar nu o făcea întotdeauna cu ușurință. Janet spunea uneori: „Nu trebuie să ne năpustim prea tare asupra tatii luna asta; zău, în ultima vreme nu l-am văzut lăsând din mână carnetul de cecuri”. Fără îndoială că toaletele lui Janet erau, în parte, răspunzătoare pentru viteza cu care „se dezvoltă” terenul de construcții din Bleakridge îndată după ce începuseră să meargă tramvaiele cu abur pe Trafalgar Road.

II

Domnul Orgreave îi vându lui Darius o parcelă pe colț. îl ochise pe Darius cu mult înainte de a-l înhăța; dar greutățile legate de calcularea devizului pentru tipografie îi cam înstrăinaseră. Orgreave a trebuit să mai aplaneze aceste greutăți, oferindu-se să procure o parte a sumei

necesare pentru cumpărare de la un alt client, printr-o ipotecă, să-i prezinte proiectul unei case noi care să depășească toate recordurile de ieftinătate și să elaboreze un proiect pentru transformarea actualei locuințe a lui Darius într-o clădire comercială; a trebuit să-i vorbească poetic despre viitorul industriei tipografice în cele Cinci Orașe și, în sfârșit, să demonstreze, prin cifre că Darius va face de fapt o economie de bani devenind proprietar - a trebuit să facă toate acestea și multe altele, mai înainte ca Darius să cumpere.

De vreo două luni - adică între momentul când fusese depus acontul și când fusese semnat contractul pentru construirea casei - cei doi erau mereu împreună. Dar, după semnarea contractului, relațiile lor se tulburară din nou. Orgreave nu mai avea de ce să se teamă și, în afară de asta, își îndrepta diplomația în alte direcții. Casa se înălța în acompaniamentul unor scene în care numai proprietarul era furios. Osmond Orgreave nu putea fi scos din sărite; nu putea renunța la aerul de a-i fi făcut o favoare lui Darius Clayhanger; superioritatea sa socială și morală, rezerva-i reală rămâneau absolut neștirbite. Imaginea lui - clară de bărbat distins nu era întunecată sau deformată nicio clipă, chiar și în mintea lui Darius. Cu toate astea, pe Darius casa „îl sâcăia” chiar înainte de a fi terminată. Ceea ce nu însemna că nu era grozav de mândru de ea. Ar fi vrut să nu-l fi cunoscut niciodată pe Osmond Orgreave. Da! Dar băiețașul din Bastilia era nespus de mulțumit de urmările la care dusesse faptul de a-l fi cunoscut pe Osmond Orgreave. Băiețașul din Bastilia își înfăptuia supremul vis de măreție - era pe cale de a avea o casă departe de prăvălie, în curând, avea să poată spune dimineța că „se duce la prăvălie”. În curând, avea să primească două înștiințări separate pentru plata impozitului. În curând, avea să fie pe același plan cu cel mai trufaș dintre toți fabricanții de ceramică. Cu ani în urmă ajunsese să aibă o

casă care comunica cu prăvălia prin**tr**-un coridor. Acum, era vorba să aibă două locuințe. Dincolo de toate nemulțumirile, supărările, iritările și furiile lui, se afla această satisfacție profundă a băiețașului din Bastilia.

Și-apoi, oricum ar fi trebuit să facă un efort eroic, chiar și numai pentru a dobândi spațiul din ce în ce mai imperios necesar pentru tipografie.

Sâmbătă după-amiază, în ziua când Janet Orgreave fusese la prăvălie, Edwin se duse la Bleakridge să vadă casă, și mai ales „ochiurile” colorate ale oberlihturi lor de la ferestrele salonului și ale sufrageriei. Avea o cheie de la ușa de la intrare nevopsită încă și, după ce se cățăără pe diferite obstacole și urcă pe o scândură înclinată care se îndoaia sub greutatea lui, intră și se opri în holul pătrat al construcției pustii, umede, abia începute.

Casa era a tatălui său doar cu numele. Afectiv, „în fapt era a lui Edwin, pentru că numai el o va stăpâni bucurându-se de ea. Pentru Darius, pentru Bursley în general, era doar o casă frumoasă, de cărămidă roșie, cu fațadă de teracotă aparentă și cu țiglă roșie, în stil victorian târziu - acel stil care rupsesse cu austeritatea stilului georgian și cu stucăria și infatuarea stilului victorian timpuriu, rătăcind vag în nimic anume. Pentru plebeul din Darius, era o casă fără îndoială grandioasă și vastă; pentru Edwin de asemenea, dar **într**-o măsură mai mică. Numai că pentru Edwin.nu era o casă, ci o operă de artă, un poem epic, o emanație a sufletului. El nu-și dădea seama de asta. Nu știa că ea îi umpluse zi de zi viața. Tot ce știa era că nu putea sta nicio clipă departe de casă. Se ducea „să arunce o privire” aproape în fiecare dimineață înainte de micul dejun, când muncitorii, abia veniți la lucru, aveau o dispoziție lirică.

Când vestea că Darius cumpărase teren și avea de gând să construiască o casă ajunsese și la generația tânără, Edwin **s**-a simțit împărțit între teamă și speranță; se afla

într-o stare de intensă emoție pură, plină de așteptare. Se întreba care va fi rolul lui în clădirea casei. Totul depindea de domnul Orgreave. Își va aminti oare domnul Orgreave, pe care nu-l mai văzuse de aproape șapte ani, că se interesase pe vremuri de arhitectură? Sau nici nu-l va băga măcar în seamă și va sta de vorbă numai cu taică-său? îi fusese teamă, bănuise chiar, că domnul Orgreave era un om nestatornic.

Dar domnul Orgreave își amintise de el, cu eleganță. Pe când se discutau planurile, doar eu o vorbă, o intonație, o privire, domnul Orgreave reușise să-l ridice pe Edwin la nivelul consultativ al tatălui său. Îi dăduse de înțeles lui Darius că Edwin merita, după părerea lui să ia parte la discuții; iar pe de altă parte, îi dăduse de înțeles lui Edwin că Darius nu trebuie luat prea mult în serios. Darius, pe care de fapt nu-l interesau nenumăratele detalii atât de minunate și de captivante, spunea uneori cu nerăbdare: „Oh! Rezolvă treaba asta cum vrei, cu Edwin”.

Sugestiile lui Edwin nu păreau prea strălucite, și domnul Orgreave izbutea mereu să-i demonstreze că nu puteau fi acceptate; dar nu erau niciodată proteste, ica cele ale tatălui său. Și mai dobândi și unele idei călăuzitoare, care îi transformară întreaga concepție despre arhitectură. De pildă, privise întotdeauna o casă ca o fațadă presărată cu uși și ferestre, și cu odăi în dosul ei. Dar când domnul Orgreave îi arătă primele schițe. ale noii case, Edwin rămase surprins văzând că nici măcar nu schițase fațada. Îi spusese: „Vom fi în stare să-i vedem fațada după ce vom stabili puțin planul”. Și Edwin înțelese **într-**o clipă că fațada unei case nu este decât expresia interiorului ei, doar un rezultat, aproape accidental. Și se simți uluit și dezgustat că, îndrăgostit cum fusese de arhitectură și cu studii sporadice în acest domeniu, nu observase singur un adevăr atât de evident. Nu a mai privit niciodată o casă în modul irațional de până atunci.

Apoi, pe când cerceta planurile preliminare, a pus degetul pe un spațiu pătrat și a întrebat ce odaie era aceea. „Acea nu-i odaie; e holul”, a zis domnul Orgreave. „Dar e pătrat!” a exclamat Edwin. Credea că în orice casă (adică într-o casă în care se locuiește), holul sau culoarul trebuie în mod obligatoriu să fie lung și îngust. Acum a înțeles dintr-odată că nu exista niciun motiv ca holul să nu fie pătrat. Domnul Orgreave n-a mai spus nimic atunci despre holuri, dar într-o altă zi a redeschis fără veste subiectul, pe un ton binevoitor și comunicativ; și după ce a terminat, Edwin și-a putut da seama că forma holului depinde de forma casei, și că holurile care fuseseră strivite și turtite până ajunseseră înguste și lungi se datorau faptului că înfățișarea acelor case impusese o negare slută a însăși noțiunii de hol. Din nou a trebuit Edwin să-și revizuiască ideile, să-și revizuiască vederile, începu să nutrească o adevărată admirație pentru Osmond Orgreave; nu numai pentru felul său original și totuși obișnuit de a privi lucrurile, dar și pentru, comportarea-i aristocratică, pentru dispoziția sa egală în orice situație și pentru talentul extraordinar de a-și păstra demnitatea și felul rezervat în timpul întrevederilor cu Darius. (Pe de altă parte, când Darius bombănea furios că Osmond Orgreave „era mult prea deștept”, Edwin nu putea decât să fie de acord.) Surorile lui Edwin aflau o mulțime de lucruri despre domnul Orgreave, prin Edwin; nu putea ține prea multă vreme pentru sine ceva despre domnul Orgreave. Le împărtăși surorilor din înțelepciunea domnului Orgreave, fără să menționeze de unde o căpătase. Astfel că uneori Clara putea spune cu sarcasm: „Știu de unde ai mai scos-o și pe-asla. De la domnul Orgreave”. Tânărul Benbow cu care Clara, deși încă minoră, se logodise pe neașteptate, se alegea și el, prin Edwin, cu o mulțime de idei de-ale domnului Orgreave. Dar individul nu era decât un prostănac cumsecade, șters, înfigăreț și prosper, cu totul

incapabil să absoarbă din știința domnului Orgreave; Edwin n-a putut niciodată să înțeleagă cum de-a putut Clara, atât de greu de mulțumit, atât de pretențioasă și pedantă, să-l accepte pe un individ ca Benbow. Și totuși, o făcuse; și în curând se căsătoriră. Edwin se simți bucuros - când nunta se sfârși; căci îi distrăgea atenția de la casă.

IV

Când casa începu să se „ridice”, Edwin se simți Cuprins de extaz, copleșit de visuri. Spun cu tot dinadinsul „extaz”. Mai văzuse el ridicându-se case; știa că sunt construite Cărămidă cu cărămidă, grindă cu grindă, șipcă cu șipcă, țiglă cu țiglă; știa că nu se clădesc singure. Și totuși, în confuzia din mintea sa, nu-și închipuise niciodată că o casă se construiește cu mâinile, și chiar cu niște mâini ce pot greși. Cu perpendicularele și orizontalele ei precise, cu regularitățile ei geometrice și cu precizia ei minuțioasă de îmbinare, o casă îi păruse totdeauna - tot în confuzia din mintea sa - ceva supraomenesc. Cea mai obișnuită cornișă, cel mai simplu stâlp de la balustrada scării - oare s-ar fi putut ca uimitoarea lor perfecțiune de linie și contur să fi fost realizată de o ființă omenească? Ce ușor ar fi fost să crezi că nu erau „făcute cu mâinile”!

Dar acum vedea. Trebuia să vadă. Vedea o groapă în pământ, cu apă la fund, și în clipa următoare groapa era o pivniță; nu o pivniță improvizată, o groapă care la nevoie ar putea fi folosită ca pivniță, ci o pivniță în toată regula. Știa să prețuiască priceperea necesară pentru a așeza o cărămidă peste alta, cu cantitatea exactă de mortar de care era nevoie între ele. Nici nu-i venea să creadă că o casă ar putea fi vreodată gata astfel, cărămidă cu cărămidă - și când te gândești că fiecare cărămidă costa un sfert de penny - încet și meticulos; ba chiar cu migală. Dar iată că zidarii erau nevoiți acum să se urce pe schele, ca să poată ajunge la vârful zidului, ce se ridica tot mai sus deasupra lor. Câte măsurători, alinieri și verificări cu firul cu plumb!

Se simțea umilit, și în același timp luminat. Înțelese că un miracol nu este decât rezultatul unei răbdări miraculoase, al unei precizii miraculoase, al unei onestități miraculoase, al unei perseverențe miraculoase. Înțelese că nu exista vreo taină prețioasă, magică a artei de a clădi. Era de ajuns doar să pui o cărămidă peste alta și pe urmă alta - dar la precizie de un fir de păr. Era întocmai ca orice altceva. De pildă, tipărirea! Vedea acum și tipografia **într-o** nouă lumină.

Și când primele grinzi fură așezate peste doi pereți...

Lucrul straniu era că degetele muncitorilor erau groase și butucănoase. Asemenea degete n-ar putea niciodată să apuce un ac eu gămălie! Și totuși, manevrau grinzile de cincizeci de kilograme cu o precizie de ac cu gămălie.

y

Se opri lângă bovindoul salonului (unde ochiurile de geam fuseseră marcate de geamgiii triumfători eu câte un semn tainic în formă de cerc alb) și privi peste petecul de pământ argilos care până la urmă se va transforma în grădină. Casa se afla la colțul lui Trafalgar Road cu o stradă lăturalnică ce cobora în pantă, în lungul căreia se înălțau vilișoare. Grădina era dreptunghiulară, cu latura mai lungă paralelă cu Trafalgar Road, separată de trotuar doar prin**tr-un** gard înalt de zid. Capătul de sus al grădinii era blocat de prima din cele trei case noi pe care le construia Osmond Orgreave în terasă. Aceste case aveau fațada principală spre stradă; erau tot atât de comode ca și cea a lui Clayhanger, dar cu grădini mai mici; petecele de pământ cu straturi de flori se aflau în dosul lor. Și dincolo de aceste petece de grădină se întindea terenul lui Osmond Orgreave, cu porțile duble ale intrării dând în altă stradă laterală, și având adăpostită chiar în mijloc casa lui. Obținuse, cu preț ieftin, una dintre cele mai vechi proprietăți rezidențiale din district, în care se mai putea

recunoaște încă stilul georgian, relicvă a zilelor când industriașii formau o clasă cu totul aparte de muncitorii lor; căci începând din 1880, un muncitor putea cu oarecare noroc să devină un mic patron. Colțul de sud-est al grădinii lui Clayhanger atingea colțul de nord-vest al domeniilor lui Orgreave; pe o distanță de câțiva pași, cele două grădini se învecinau, având între ele doar un gard viu de măcăciuni; acest gard viu avea să fie înlocuit cu un zid care va face pereche bună cu cea mai înaltă dintre vilișoarele ce mărgineau casa Clayhanger spre răsărit.

De la fereastră, Edwin putea vedea peste gardul viu și, prin el, spre terenul de crochet al familiei Orgreave. Crochetul era pe atunci la începuturile lui - niciun joc nu era mai elegant decât crochetul. Cu mingi de câmpe și ciocane de lemn meșterite în casă, copiii Clayhanger încercaseră și ei să joace crochet prin anii '70. Cei din familia Orgreave jucau crochet de-adevărat; unul dintre ei se evidențiasse chiar **într-un** turneu la Buxton. Edwin observă o siluetă pe pietrișul dintre teren și gardul viu. Își dădu seama că e Janet, după rochia ei roșie. Dar n-avea de unde să știe că Janet se opriase acolo ea» să-l pândească pe el. Nu și-ar fi putut închipui așa ceva din partea ei. Și nici modestia lui nu l-ar fi lăsat să creadă că era atât de important încât cineva din familia Orgreave și-ar fi pus mintea ca să facă glume nevinovate pe seama lui. Adevărul e că Janet îl spiona de vreun sfert de oră. Când, **într-un** târziu, îi făcu semn eu mâna, lui Edwin nu-i trecu prin minte **că-i** făcea semn lui; se întrebă doar de ce-o fi făcând semne eu mâna. Apoi Janet făcu din nou semn cu mâna, și el se înroși; își dădu seama mai întâi după sângele care-i năvălise în obraji că Janet făcea semn cuiva, și că acel cineva era el: trupul dăduse de veste minții; era foarte ciudat.

Firește, trebuia să se arate; și ieși din casă, tulburat peste măsură.

Capitolul IV e CELE DOUĂ GRĂDINI I

În splendoarea după-amiezii-stăteau unul lângă altul, având între ei doar gardiil viu de mărăcini, el pe pământul argilos acoperit de iarbă, iar ea pe pietrișul îngrijit.

— Ei, zise Janet privind**u-l** cu seriozitate, cum îți place fereastra, acum când e terminată?

— Foarte frumoasă! râse el nervos. Într-adevăr, foarte frumoasă!

— Și tata spunea la fel. Sper că și domnului Clayhanger o să-i placă!

Și glasul îi suna eu adevărat plin de speranță și de înțelegere. Îți venea să crezi că **s**-ar fi întristat și ar fi fost descurajată dacă lui Darius nu i-ar fi plăcut fereastra. De parcă ar fi dorit fierbinte ca Darius să nu fie dezamăgit de fereastră. Un privitor neavizat ar fi putut crede că nici nu va putea să doarmă de grijă că fereastra ar putea să nu placă. Și era sinceră. Căci puterea ei de participare emoțională era atotcuprinzătoare și inepuizabilă. Dacă auzea «de cineva, despre vreun cunoscut al unei cunoștințe de-a ei, **că-i** murise o rudă sau că-și rupsese un picior, firea-i bună și blândă puneă totul la inimă, și își exprima durerea eu vocea tremurândă. Iar dacă, în clipa următoare, auzea de altcineva, un alt cunoscut al unei cunoștințe de-a ei, că dobândise cinci mii de lire sterline sau că se logodise cu persoana potrivită, ochii îi scânteiau de bucurie sinceră și începea să bată din palme cu încântare.

— Oh! zise Edwin, mișcat. Tatii o să-i placă. Nicio grijă!

— Eu n-am văz**ut-o** încă, urmă Janet. De fapt, n-am fost în casa voastră de foarte multă vreme. Dar cred că o să fie frumoasă. Toate casele făcute de tata sunt frumoase, nu-a așa?

— Da, adevări Edwin, cu o scuturare din cap, care în alfabetul gesturilor lui însemna nu un dezacord, ci o totală

încuviințare. Ar trebui să vii **s-o** vezi.

Spusele lui fură de ajuns.

— Crezi că o să pot trece pe-aici? întrebă ea, arătând spre firavul gard viu.

— Păi... eu...

— Știu ce-**a**m să fac. Am să aduc scara.

Se îndepărtă tacticos și se întoarse cu o scăriță dublă, pe care o desfăcu **punând-o** pe stratul îngust de flori de lângă gardul viu. Apcă ași ridică puțin fusta și se cățăără cu grație pe scărița cam nestabilă, până când pâcioarele ai ajunseră la același nivel cu vârful gardului viu. Zâmbi fermecător spre Edwin, savurând nevânovata escapadă. Apcă ai întinse mâna pe care o avea liberă, Edwin o prinse și ea sări. Scara căzu îndărăt, dar Janet ajunsese cu bine lângă Edwin.

— Ce bine că nu **m-a** văzut mama! râse ea.

Fața ei gravă, drăgălașă, era aproape frumoasă: în clipa asta strălucea de veselie provocatoare. Se prefăcea doar că se bucură fiindcă **n-o** văzuse maică-sa: o drăgălașă prefăcătorie. Păi, ea singură era tot atât de grijulie ca și maică-sa! **într-o** clipă, porni călcând cu grație și gravitate prin noroiul grădinii încă nearanjate. Era o femeie de lume, iar Edwin doar un novice. Armonia și demnitatea mișcărilor ei îl fermecau și îl intimidau. Încercă **s-o** compare cu Maggie, de pildă... Faptul că era fără pălărie o făcea și mai seducătoare.

II

Pătrunseră în casa goală, răsunând de ecoul pașilor, cu pietricele care scrâșneau și argilă uscată pe dușumelele noi, murdare. Erau numai ei doi în toată casa. Edwin se gândea întruna: „Nu mi **s-a** mai întâmplat niciodată așa ceva. Nu mi **s-a** mai întâmplat niciodată așa ceva!” Și o clipă îi fulgeră prin minte silueta Florencei Simcox, dansatoarea cu saboți.

Iar dincolo de aceste imagini și gânduri, stăruia o

idee: „N-am știut până acum **ce-i** viața! Am fost adormit. Asta-**i** viața!”

Ochiurile din partea de sus a ferestrelor salonului aveau mici vitralii în formă de romburi multicolore. Era ultima modă în materie de ferestre. Dădea o impresie de lux și splendoare în același timp. Janet îi mărturisi că-**i** place.

— Va fi minunat când va bate soarele în amurg, murmură ea. Ce odaie plăcută!

Ochii li se întâlneau, și ea îi transmise toată încântarea ei, care se adăugă încântării lui pentru splendoarea casei.

Edwin dădu din cap, gândind: „Pe cinstea mea, e o față minunată. Nu prea întâlnești fete atât de frumoase ea!”

— Și când grădina va fi plină de flori...! șopti Janet în extaz; și se gândea: „Ciudat și drăguț băiat! E atât de romantic. Are nevoie doar să fie scos în lume”.

Rătăciră încoace și-ncolo. Urcară la etaj. Vizitară baia. Se opriră pe palier, și spațiile nevăzute ale casei răsunau de ecourile lor. Apoi intrară în odaia care urma să fie a lui Edwin.

— Camera mea! zise el, puțin stingherit.

— Văd că ai de gând să-**ți** pui rafturi de fiecare parte a căminului! Îți plac foarte mult cărțile, nu-i așa? îl întrebă ea.

— Da, recunosc Edwin.

— Așa-i că sunt ceva minunat?

Ochii ei strălucitori păreau să exprime recunoștință față de Shakespeare și de toți urmașii lui în dinastia literaturii.

— De rafturi nu știe decât tatăl tău și cu mine, zise Edwin. Tata habar n-are. Intră în prețul instalațiilor. Nu cred că o să observe vreodată.

— Serios? râse Janet, încântată că e părtașă la

nevinovata conspirație. Tata a inventat o șmecherie ingenioasă, pentru instalarea rafturilor în hol, la noi acasă, adăugă ea. Sunt sigură că i-ar place să vii **s-o** vezi. Scumpul meu tată e teribil de mândru de ea.

— Mi-ar face plăcere să vin, spuse Edwin sfios.

— Vrei să vii **într-o** seară pe la noi? Mama ar fi încântată. Ca și noi ceilalți.

— Ești foarte amabilă.

În sfiala lui, stătea acum **într-un** picior.

— Ai putea să vii diseară?... Sau mâine seară?

— Mă tem că nu pot veni diseară, și *nici* mâine seară, răspunse el cu tărie.

O declarație cu totul neadevărată! N-avea nicio întâlnire; nu avusese niciodată o întâlnire. Dar era speriat, sufletul îi tresărise ca un pui de cerb când aude deodată foșnet în tufiș, și rămăsese încremenit.

Nu bănuia că bruschetea involuntară a tonului său o jignise. Iar ea se muștră că îl luase prea repede.

— Atunci, sper că altă dată, zise eu blândește și amabilitate.

— Mulțumesc! O să vin cu plăcere, răspunse Edwin cu mai mult curaj, sigur acum că auzise din nou un foșnet în tufiș, dar mai departe și mai vag.

Fata plecă, de data asta pe ușa principală; pășea demnă pe Trafalgar Road, fără pălărie, în bătaia soarelui blând, până la primul colț. Părea mai puțin vioaie.

Edwin nădăjduia că n-o jignise, pentru că dorea foarte mult... nu să se ducă cu bună știință în faimoasa locuință a familiei Orgreave; - ci așa, prin**tr-un** fel de magie, să fie acasă la ei **într-o** seară, în largul lui, luând parte la o conversație sclipitoare. „Oh, nu!” își zise în sinea lui. „Nu **s-a** simțit jignită. O fată frumoasă ca ea nu se supără pentru o nimica toată!” Și îl invitase să vină în vizită la ei. Se întreba ce va spune tatăl său, ori ce va gândi, când va afla că fusese invitat la familia Orgreave!

Ideea fundamentală, dar nerostită, a celor din familia Clayhanger era că un Clayhanger valora tot atât cât orice alt om, indiferent cine ar fi. Totuși, familia Orgreave era familia Orgreave... Cu gândurile aiurea, urcă din nou treptele mânjite cu noroi.

III

Își privi hainele ponosite; de vreun sfert de oră nu le văzuse decât cusururile; acum le cerceta cu de-amănuntul și își spunea, dezgustat, că era o bătaie de joc ca un om care va sta **într-o** asemenea casă să umble îmbrăcat în astfel de haine. Putea să se ducă în vizită la familia Orgreave în hainele astea? Nici măcar costumul de duminică nu era, categoric, **într-o** stare mult mai bună. Era mai nou, mai puțin ponosit, dar aproape la fel de prost. Purta costume prea ieftine. Și situația jalnic de inacceptabilă a carierei lui de filfizon se explica numai prin lipsa banilor. Problema financiară trebuia redeschisă, pentru a fi altfel rezolvată. Trebuia să tabere pe taică-său, căci acum depindea foarte mult de el, și să-i facă să înțeleagă situația. (Tatăl său care nu înțelesese niciodată nimic!) Dar atacul nu trebuia să înceapă cu problema hainelor, căci asupra acestui subiect Darius era absolut inabordabil. Ori de Câte ori se discuta despre haine, Darius le servea străvechea și răsuflata zicală că, în ceea ce-l privește, nu-i pasă ce poartă, pentru că acasă toată lumea îl - cunoaște și nu contează, iar afară nimeni nu-l cunoaște și tot nu contează. Și o spunea totdeauna cu încântare, ca și cum atunci ar fi descoperit-o și nimeni n-ar fi auzit-o mai înainte.

Nu, Edwin hotărî să-și întemeieze atacul pe principiul justiției abstracte - nu va fi niciodată în stare să-l convingă pe taică-său că ducea lipsă de vreun obiect cu adevărat necesar pentru fericirea sa. Dacă ar fi intrat în amănunte ar fi însemnat să caute singur înfrângerea.

Firește, nu era un moment propice pentru a pune

problema financiară. Taică-său îi va răspunde eu vehemență că și așa avea cheltuieli uriașe cu construirea casei, eu mobilarea ei și cu mutarea: - fără a mai vorbi de onorariile arhitecților și ale avocaților; neapărat trebuia să pomenească de rapacitatea arhitecților și a avocaților. Cu toate astea, Edwin simțea în sinea lui că tocmai în acest moment, și nu în altul, trebuia pornit atacul.

Pentru că inaugurarea noii case avea să fie pentru Edwin, **într**-un sens spiritual foarte profund, începutul unei vieți noi! Era un lucru stabilit. Noua casă îl inspira. Nu era un paradis. Dar era un templu.

Voi, cei din generația mai tânără, nu puteți înțelege asta - fără puțină imaginație. Într-adevăr, instalația de apă caldă din noua casă, oricât de simplă și rudimentară ar fi fost, îl impresiona și îl inspira pe Edwin ca un poem. Există o încăpere cu rezervoare, pur și simplu o încăpere numai pentru rezervoare, și rezervorul cel mare era atât de uriaș încât constructorii fuseseră nevoiți să-l instaleze înainte de a pune acoperișul, căci n-ar fi putut încăpea pe nicio ușă. Acest rezervor, cu ajutorul unui robinet cu supapă, putea fi umplut din conducta principală aproape tot atât de repede pe cât se golea. Din el porneau țevi care se strecurau nevăzute în jos, prin pereții interiori ai casei, și pătrundeau pretutindeni. Una cobora către un boiler din dosul sobei de bucătărie și îl umplea, și în timp ce focul care prăjea carnea încingea și boilerul, apa urca din nou ea prin**tr**-o magie până în încăperea rezervoarelor și umplea un alt rezervor, sferic și închis etanș, și de acolo cobora **într**-o a treia călătorie spre baie și spre chiuveta din baie. Toate acestea erau minunate pentru Edwin; erau romantice. Auzi! O odaie numai pentru baie! Și o cadă uriașă de zinc vopsit! Edwin nu mai văzuse niciodată așa ceva. Și o chiuvetă mare de porțelan, cu plăci de faianță peste tot în jurul ei: - să te tot bălăcești! Apă din belșug la etaj!

În vechea casă din dosul prăvăliei, fiecare picătură de apă trebuia cărată la etaj pe scară, în căni și găleți; și apoi fiecare picătură trebuia cărată din nou jos. Ca să ai apă caldă, trebuia **s-o** pui la încălzit **într-un** vas pe foc.

Apa caldă era ceva tot atât de prețios ca șampania. Ca să faci o baie caldă era necesar un efort imens cu încălzitul, adusul, și turnatul - ce mai, deranjai întreaga casă! Și, în cel mai bun caz, baia era încropită, căci apa se răcea repede pe scări și pe paliere. Iar ca să te bălăcești - una din plăcerile cele mai voluptuoase ale vieții - era de-a dreptul interzis. Doamna Nixon ar fi izbucnit în plâns dacă te-ar fi văzut bălăc**indu-te**. Bălăceala era ceva imoral. Un păcat tot atât de mare ca, de pildă, să flirtezi **într-o** mănăstire. În casa din dosul prăvăliei, era infinit mai ușor să rămâi evlavios decât să rămâi curat.

Și cât de întunecoasă era casa din dosul prăvăliei! Edwin nu observase niciodată cât era de întunecoasă, până când casa cea nouă nu și-a conturat silueta. Noua casă radia de lumină. Lui Edwin i se părea că avea o strălucire orbitoare, așa cum se întâmpla în odaia de zi din casa veche numai atunci când Duck Bank se acoperea de zăpadă proaspătă.

Și mai aveau o sufragerie - numai pentru mâncat - și un salon. Amândouă denumirile îi sunau magnific lui Edwin, care nu stătuse vreodată în altceva decât **într-o** odaie de zi. Edwin nu *dejunase* niciodată: doar *mânca* la prânz. Și după ce dejunezi, să părăsești ceremonios sufrageria, ducâ**ndu-te** **într-o** altă odaie...! (Ciudat! Și să mai zici că taică-său n-avea inițiative grozave!) Vor fi în stare, el și cu Maggie, **s-o** facă firească? apoi mai era holul pătrat - o adevărată odaie! Chiar și numai acesta îi impunea o viață nouă. Când se gândea însă la toate celelalte, camerele de primire, bucătăria aranjată după toate regulile, cu oficiul ei spațios, cele patru dormitoare mari, baia, cele trei mansarde, odaia rezervoarelor

susurând de apă, și apa oirculând neobosită, ineputabilă, în sus și în jos în dosul zidurilor - simțea fiorul marilor imbolduri.

Începea să prindă curaj. Își aduna forțele. Seriozitatea pe care o simțise în ziua când terminase școala îl copleși iarăși. Privi înapoi spre ultimii șapte an; ai vieții sale pe acest pământ - renegându-i. Nu învinuia pe nimeni altcineva decât pe sine. îl iertase pe taică-său că-i zădărniciise ambiția supremă; îl iertase de mult; deși, lucru curios, n-o iertase niciodată cu totul pe doamna Hamps pentru partea ei în catastrofă. În ceea ce-l privește, eră convins că-și revenise din catastrofă nemutilat sufletește, fără o urmă măcar. N-avea cum ști că nu va mai fi niciodată același, că cel mai mic gest și cea mai fugară privire erau atinse de nostalgia resemnării. Acceptase cinstit soarta de tipograf. Și era convins, în ciuda plângerilor capricioase ale tatălui său, că se achita bine în meserie. În toate chichițele meseriei, se considera superior tatălui său. Și până și Big James îi urma mereu dispozițiile date în secret, cu care trebuia să contracareze vreun ordin nesăbuit al bătrânului.

Dar goliciunea vieții sale particulare o condamna. Ce făcuse oare pentru sine? Nimic important! Nimic eroic ori impunător! Avusese de gând să facă anumite studii, să-și cumpere anumite cărți, pe categorii, să continue cu desenul și pictura, să realizeze ba una ba alta, să-și organizeze timpul liber, să-și impună reguli și să se țină de ele: - toate având în față țelul nobil al auto-desăvârșirii. Își spusese: „Ce contează dacă sunt arhitect sau tipograf, atâta vreme cât mă perfecționez pe cât îmi stă în puteri?” Nu putea suferi, pe tinerii care se laudă cu progresele lor. Refuzase să facă parte din Societatea pentru perfecționarea mutuală a tinerilor (succesoarea Asociației de dezbateri - decedată din cauză că se exagerase prea tare cu sculatul de dimineață). Cu toate astea, în adâncul

inimii ținea mult mai mult la ideea perfecționării decât cel mai pedant dintre toți ceilalți. Nu putea scăpa de obsesia acestei idei. Degeaba o izgonea cu furie, zicându-și că nu ducea nicăieri și că era zadarnică și anevoioasă; ideea revenea! Era ceva care îl sâcâise tot timpul.

Și totuși, nu înfăptuise nimic. Programele lui de lectură nu durau mai mult de o lună la rând. Și apoi, timp de câteva luni, își irosea pur și simplu orele libere, acele ore care erau numai ale lui, **într-un** fel de letargie de o stupiditate crasă, când părea să nu se gândească la nimic anume. Nu-și făcuse niciun prieten pe care să-l poată prețui. Nu dobândise niciun fel de cunoștințe noi. Nu se remarcă prin nimic. Nu era fericit. Nu era mulțumit Avea senzația că risipește timpul, că-și risipește anii...

Citise un număr bunicele de cărți de tot felul - asta era tot ce realizase. Nu studiase nimic. Nu știa nimic despre indiferent ce. Rămăsese pe loc”.

În felul acesta se dojenea. Și împotriva zădărniciilor acesteia își încorda curajul, sub inspirația noii case, încordat **într-o** tensiune dureroasă în urma scurtei întrevederi cu Janet Orgreave. Avea de gând să facă mai multe lucruri deodată: să-l abordeze pe tatăl său, să devină un veritabil expert **într-un** anumit domeniu, să continue cu pictura și - lucrul cel mai important în acest moment: - să „iasă din găoacea lui”. Ceea ce însemna să fie sociabil, să facă impresie asupra celor din jur, să iasă în lume, să-și facă relații, să devină Edwin Clayhanger, o personalitate în oraș - să trăiască. De ce refuzase invitația lui Janet? Mare prostie. Vechiul său fel de a fi îl îngrețoșa acum. Dar în clipa următoare căută scuze pentru cel ce fusese până atunci... Așteaptă puțin! mai este timp.

Era fericit sub tensiunea acestei imense și complexe hotărâri pe care o luase.

Capitolul V «HAINA

I

Edwin auzi glasuri jos. Și sufletul păru să i se retragă parcă în adăpostul cochiliei din care privise în afară. Avea un suflet formidabil când era singur; dar până și un zvon de apropiere a altor oameni îl intimidă. Tatăl său și încă cineva se auzeau umblând prin încăperile de la parter; glasul tăios al tatălui se auzea limpede până sus. Ascultă celălalt glas - era al mătușii Clara. Darius profitase și el de după-amiaza de sâmbătă ca să viziteze casa pe-ndelete, și probabil că o întâlnise în drum pe doamna Hamps și o rugase să vină și ea să-și arunce o privire.

Grăbindu-se ca nu cumva să-i piară curajul dacă ar fi reflectat mai mult, Edwin strigă în jos pe scări: - Bună, mătușico!

De ce trebuia ca tonul: să-i fie stângaci, forțat? Nu făptuise nicio crimă, îi spusese doar tatălui său unde se duce; și taică-său n-avusese nicio obiecție la afirmația lui că prăvălia nu va avea nimic de suferit rămânând doar în grija lui Stifford timp de o oră în după-amiaza liniștită de sâmbătă, chiar dacă plecau amândoi din prăvălie.

— De ce-ai lăsat ușa din față deschisă? îl întrebă tăios taică-său, și întrebarea răsună în toate încăperile casei.

— Era deschisă? zise el cu glas șovăielnic.

— Era deschisă! întregul Trafalgar Road ar fi. putut intra ca la el acasă.

Edwin stătea rezemat cu brațele de balustrada palierului. Noii veniți apărură la picioarele scării și Darius începu să urce cu grijă, după ce mai întâi zguduise balustrada ca să se asigure că era solidă, bine făcută și fixată cum trebuie. Doamna Hamps îl urmă, cu rochia-i neagră foșnitoare și cu eleganta bonetă cu zorzoane. Edwin îi zâmbi, iar ea îi întoarse zâmbetul cu dobândă generoasă. În părul ei frumos se puteau vedea acum câteva fire albe.

— Oh, Edwin! începu ea, răsuflând ușurată în capul

scării. Ce casă frumoasă! Nemaipomenită! Desăvârșită! Ultimul strigăt! Știi la ce mă gândeam în timp ce scumpul tău tată îmi arăta toate astea... Aha, asta-i baia! Doamne! Apă caldă! Apă rece! Canalizare! Dulapul ăsta de sub chiuveță e foarte practic, dar ce ispită pentru o slujnică neglijentă! Maggie va trebui să-l controleze zilnic, căci altminteri va fi folosit pentru tot ce-ți trece prin cap. Să-i transmiți ce-a zis mătușica ei... Mă gândeam - oh, dacă maică-ta ar fi văzut toate astea!

Tatăl și fiul nu spuseră nimic. Mătușa Hamps oftă. Era singura persoană care pomenea vreodată de răposata doamnă Clayhanger.

Procesiunea trecu din cameră în cameră, Darius pipăind totul și bombănind întruna, doamna Hamps descoperind în fiecare detaliu floarea frumoasă a desăvârșirii absolute, iar Edwin pășind puțin în spatele ei, în urma buclelor, pelerinei și amplelor fuste negre. Putea simți mirosul mânușilor ei de șevro; era un miros specific, care nu-i scăpa niciodată, și-i amintea inevitabil de înmormântarea mamei sale.

Ce bine-i părea că nu veniseră cât timp» era acolo Janet Orgreave!

Când ajunseră în dormitorul lui Edwin, extazul mătușii Clara se înzeci.

— Sunt încredințată că-i ești foarte recunoscător tatălui tău, nu-i așa, Edwin? declară ea maiestuos, după ce admirase eu înflăcărare fereastră, ușa, modelul plăcilor de teracotă ale căminului și proporțiile camerei.

Edwin nu putu scoate o vorbă. Era o întrebare, tipică pentru doamna Hamps, care paraliza întotdeauna limba copiilor. Nu lăsa loc pentru niciun răspuns. Un rânjet timid, urmat de un blestem mut a fost tot ce a putut face Edwin. Cum naiba putea femeia asta să vorbească astfel? Atitudinea lui față de mătușa Clara se înăsprea, neîndoielnic, cu trecerea anilor.

— Dar asta ce mai e? întrebă deodată tatăl, arătând spre scândurile verticale fixate pe perete de fiecare parte a poliței căminului, până la o înălțime de aproape un metru.

Abia atunci înțelese Edwin ce greșeală făcuse rămânând la etaj. Ar fi trebuit să coboare la parter ea să-i întâmpine pe taică-său și pe mătușa Clara, și să-i lase să urce singuri. Tatăl său era **într-o** dispoziție prea inchizitorială.

— E pentru rafturi, zise el.

— Rafturi?

— Pentru cărțile mele. E ideea domnului Orgreave - zice că așa o să coste mai puțin.

— Mai puțin! Domnul Orgreave are prea multe idei - asta-i păcatul lui. Ideile lui or să mă ducă la faliment, dacă mai are multe.

Lui Edwin i-ar fi plăcut să protesteze împotriva brutalității tonului, să-l întrebe cu tărie de ce, dacă rafturile sunt pentru cărți și dacă el are cărți, nu trebuie să facă atâta caz pentru câteva scânduri de brad. Vorbele erau pregătite, frazele orânduie în minte. Dar rămase tăcut. Există o ușă care închidea vorbele, dar nu Edwin o încuiase cu cheia, ci o forță dinlăuntrul său, asupra căreia nu avea nicio putere.

— Haide, haide, frate! se amestecă doamna Hamps. Doar singur ai spus de atâtea ori ce bucuros ești că-i plac atât de mult cărțile și că nu umblă haimana. Nu există un băiat mai bun ca el în Bursley. Asta o declar eu, și i-o spun în față, încheie ea, zâmbindu-le îngerește amândurora.

— *Tu o spui! Tu o spui!* vorbi Darius tăios, încercând să se stăpânească.

Cu câțiva ani mai înainte nu și-ar fi îngăduit să vorbească atât de nestăpânit în prezența ei.

— Și-apoi, rafturile astea vor fi mult mai ușor de întreținut decât o bibliotecă! Nu-i nevoie să le lustruiești. Doar le freci și le ștergi din când în când cu o cârpă

umedă. Și nu se adună murdărie dedesubt. În orice caz, te scutesc să măhuri în patru colțuri. La asta mă gândesc... eh, sărmana Maggie! Să ții curată toată casa asta. E muncă pentru două femei zi și noapte, de dimineața până seara, și chiar și așa... Dar e o mare binecuvântare să ai apă la fiecare etaj, ce să mai zic! Și oamenii nu mai sunt atât de mofturoși ca pe vremuri, îmi închipui. Sunt din ce în ce mai conșinșă de acest lucru.

Și doamna Hamps oftă, revenind*du-i* pe dată buna dispoziție.

Deodată se îndreptă repede spre Edwin, care se întrebă ce-o fi vrând. Dar ea îi aranjă doar gulerul hainei care, fără știrea lui, rămăsese cu perfidie întors în sus la spate. Probabil că umblase astfel dinainte de prânz, când se spălase.

— Așa, îmi place ca nepotul meu să umble îngrijit, vorbi doamna Hamps cu duioșie. Sunt foarte mândră de nepotul meu. (Și zicând asta, mângâie umerii hainei, iar Edwin fu nevoit să stea liniștit și să se supună.) Ia să vedem, luna viitoare e ziua ta de naștere, nu-i așa?

— Da, mătușico.

— Ei bine, știu că nepotul meu nu prea are mulți bani. Și mai știu că taică-său n-are bani de cheltuit în clipa de față - cu toate cheltuielile astea cu casa...

— Că bine spui, surioară! mormăi Darius.

— Te-am văzut alaltăieri. Nepotul meu nu m-a zărit, dar mătușica lui l-a văzut. Oh, nu contează unde. Și mi-am zis: „Mi-ar plăcea ea singurul meu nepot să aibă un costum mai bun când umblă peste tot cu treburile cu care-l trimite taică-su. Ce-ar fi dacă bătrâna-i mătușică i-ar dăruia un costum nou de ziua lui anul acesta!”

— Oh, mătușico!

Ea continuă cu glas mai scăzut:

— Vino mâine să mă vezi, și ai să găsești o hârtiuță *într-un* plic. Trebuie să alegi ceva într-adevăr bun. Ai

gusturi alese, știe toată lumea. Și va fi pentru tine un început. Un an nou și un început nou, și să vedem cât de curat și de îngrijit o să umbli în viitor, nu?

III

Era insuportabil. Dar era minunat. Cine ar putea tăgădui că mătușa Clara era o femeie nemaipomenită, fără seamăn pe lume și mai ales generoasă? Ce muștrare măiastră adresată atât tatălui cât și fiului! Administrată poate fără prea multă delicatețe. Și totuși, pusese toată delicatețea firii ei când o administrase!

Lui Edwin i se părea o faptă dumnezeiască plină de bunăvoință. Părea să pună pecetea divină asupra hotărârilor pe care le luase. Era norocul cel mai uimitor, care pica la țanc. După ce-i mulțumi cu destulă stângăcie binefăcătoarei, o șterse cât putu mai repede. Aproape că simțea bancnota de cinci lire în mână. Cinci lire! Nu avusese niciodată un costum care să coste mai mult de două lire și jumătate. Se furișă din casă. O mare hotărâre pusese stăpânire pe el. Shillitoe închidea sâmbăta după-amiază la patru. Avea tocmai timp. Coborî în grabă pe Trafalgar Road, mergând ca-n vis. Și după ce urcă pe Duck Bank, o luă la stânga și, fără să se oprească, dădu buzna în prăvălia lui Shillitoe. Nu din nerăbdarea de a intra cât mai curând în prăvălie, cât pentru că dacă ar fi șovăit puțin, **s**-ar fi putut să nu mai intre deloc: **s**-ar fi furișat spre bătrânul croitor de două parale din piața St. Luke. Shillitoe era croitorul șic. Nici măcar nu expunea mărfuri în vitrină, disprețuind asemenea metode ieftine.

El avea obloane de fier în partea de jos a vitrinei, iar pe obloane, eu litere aurii, sta scris: „Croitorie și articble bărbătești. Pantaloni de sport”. Pe deasupra oblonului se zăreau câteva cutii verzi de carton. La Shillitoe puteai să-ți faci pantaloni de vânătoare. Se știa că Shillitoe nu face un costum de haine cu mai puțin de patru guinee⁶. Shillitoe

6 Adică patru lire și patru șilingi. (N.T.)

era croitorul tinerilor eleganți din oraș și chiar din tot districtul. Pentru Edwin era o adevărată aventură să intre la Shillitoe. Se simțea teribil de neliniștit. Îl urmărea gândul că **s**-ar putea ca Shillitoe să-l privească batjocoritor. Totuși, intră. Prăvălia era goală. Închise ușa, așa cum ar fi închis-o la dentist. Își zise: „Ei bine, iată-mă-s!” Se întrebă ce-ar spune taică-său dacă ar auzi că **s**-a dus la croitoria lui Shillitoe. Și ce-ar fi spus Clara, dacă ar fi fost acasă? Dar iată că Shillitoe în persoană apărură din atelier, și tonul și atitudinea lui îl liniștiră.

Capitolul VI JANET PIERDE RĂMĂȘAGUL

I

Un accident - adică o întâmplare ceva mai neprevăzută decât împletirea obișnuită de evenimente pe care o numim existență - l-a împins pe Edwin **într**-o nouă etapă a vieții. Ca de pildă, în acea după-amiază de sfârșit de iunie, când dând colțul din Trafalgar Road spre prăvălie, aproape că se izbi de Charlie Orgreave, pe care nu-l mai văzuse de câțiva ani. Și când îl zări, îmbrăcat elegant dar fără ostentație, primul său gând a fost de adâncă satisfacție că purta noul costum de haine făcut de Shillitoe. Până acum aproape că nu-l îmbrăcase, dar în după-amiaza asta taică-său îl trimisese la Hanbridge după o mare comandă de la Bostocks, noul magazin de manufactură de acolo, a cărui reclamă extravagantă zdruncinase și vătămase negoțul din cele Cinci Orașe. Darius îi spusese „să se dichisească”, ceea ce i se păruse uluitor din partea lui taică-su, și astfel costumul cel nou și scump primise, ca să zicem așa, binecuvântarea oficială; de acum înainte nu va mai putea să-i zică nimic.

— Ce faci, Teddy? îl salută Charlie. Tocmai am fost și te-am căutat la prăvălie.

Edwin se opri.

— Bună, Duminică! zise el liniștit.

Iar în gând își spunea, în timp ce ochii îi cercetau

amănunțit hainele lui Charlie: „Ce noroc că mi-am pus costumul ăsta!” Și era puțin cam amărât că Charlie, după toate probabilitățile, nici nu-și dădea seama ce haine avea. Noul său costum îl făcea să se uite atent la hainele tuturor din lui -, silindul-l pe de altă parte să umble altfel, cu umerii spre spate, și să-și schimbe modelul gulerelor de la cămăși; pe scurt, făcuse din el un alt om.

— Nu vrei să intri? îi propuse Edwin.

Intrară împreună în prăvălie. Stifford le zâmbi amândurora, ca și cum i-ar fi felicitat pentru norocul care-i făcuse să se întâlnească.

— Vino. Înăuntru, zise Edwin, arătând spre micul birou.

— Vizuina leului, ai? remarcă Duminică.

Și el, ca și Edwin, era cam nervos și nu știa ce să spună.

— Nu vrei să iei loc? îl pofti Edwin, închizând ușa. Nu, așază-te în fotoliu. Eu mă salt pe birou... Habar n-aveam că ești în oraș. Când ai sosit?

— Aseară, cu ultimul tren. O toană, înțelegi.

II

Stăteau la jumătate de metru unul de celălalt, în firida de lemn. Edwin își legăna picioarele la câțiva centimetri de fotoliu. Își dăduse pălăria pe ceafă; pălăria lui Charlie era și ea dată pe ceafă. Acesta era singurul lor punct de asemănare. În timp ce Edwin îl cerceta pe furiș pe acest tânăr ce fusese cândva prietenul său cel mai bun, simțea sfiala aceea pe jumătate zeflemitoare a provincialului pentru provincialul devenit londonez. Charlie se schimbase; chiar și accentul era altul. El și cu Edwin aparțineau acum unor lumi cu totul diferite. Foarte rar mai vedeau aceleași scene, ori gândeau aceleași lucruri. Dar, firește, din lealitate față de trecut, se simțeau datori să simuleze că nimic nu se schimbase.

— Nu te-ai schimbat prea mult, zise Edwin.

Și într-adevăr, când Charlie zâmbea, era aproape același Duminică, în ciuda manierelor din metropolă. Și nimic din înfățișarea sau din comportarea lui nu arăta că trăise câțiva ani în Franța și că putea sporovăi **într-o** limbă ale cărei verbe aveau patru conjugări. La urma urmei, era mai puțin extraordinar decât se așteptase Edwin.

— *Tu, în schimb, te-ai schimbat*, zise Charlie.

Edwin zâmbi stingherit.

— Cred că acum prăvălia e, practic, pe mâinile tale, adăugă Charlie. Aș vrea și *eu* să fiu de capul meu, crede-mă.

Un gest instinctiv din partea lui Edwin îl făcu pe Charlie să coboare glasul în mijlocul frazei. Despărțitura de scânduri crea impresia de izolare, ceea ce în realitate nu se întâmpla.

— Cred că-ți faci o impresie greșită, murmură Edwin.

El, care depindea de generozitatea mătușii pentru a-și face un costum, să fie, practic, conducătorul prăvăliei! Totuși, se bucura că Charlie așa își închipuia lucrurile, chiar dacă această presupunere era doar vorbărie goală.

— Lucrezi la spitalul acela, nu-i așa?

— La clinica lui Bart.

— La clinica lui Bart, zici? Da, îmi amintesc. Cred că nu te gândești să te stabilești aici?

Charlie era gata să răspundă pe un ton disprețuitor: „Nici gând!” Dar politețea-i înăscută îi opri limba.

— Nu prea cred, zise el. E prea multă concurență aici. Ca de altfel pretutindeni, în această privință.

Dezamăgirile oricărui medic tânăr și puseseră stăpânire pe Charlie. Și totuși, mai sunt unii care afirmă că pe vremea aceea nu exista concurență, care a fost inventată abia în ultimii zece ani!

— *Tu n-ar trebui să te temi de concurență*, zise Edwin.

— De ce nu?

— Cum de ce nu, omule? Nu văd cum **s**-ar putea să n-ai pacienți - cu zâmbetul tău! Capeți întotdeauna tot ce vrei.

— Crezi?

Charlie afecta o neîncredere ironică, dar era măgulit. Aceeași teorie i se făcuse și la Londra.

— Păi, nu-ți închipui cumva că pentru asta e nevoie de titluri și mai știu eu ce, nu-i așa? zise Edwin, zâmbind cu oarecare superioritate.

Simți, încântat, că încă era mai mare decât Duminică; era bine că putea folosi idei pe care și le formase singur prin observație, dar pe care din sfială și din lipsa unui prilej favorabil nu le exprimase niciodată.

— Tot ce vrea un pacient e un zâmbet înțelegător din partea doctorului, continuă el, prinzând curaj. Uită-te la ei!

— La cine?

— La doctorii de-aici. (Coborî glasul și mai mult.) Știi de ce **s**-a dus tata la Heve?

— Care va să zică, **s**-a dus la Heve? L-a părăsit pe bătrânul Cum-dracu-îi-zice?

— Da. Nu spun că Heve nu-i mai deștept, dar farmecul lui îi asigură succesul.

— Se pare că te pricepi la oameni. Cât mă costă?

Edwin roși și izbucni în râs. Stinghereala dintre ei se risipise. Fiecare era din nou sigur că celălalt rămăsese același băiat de treabă.

III

— Ascultă, zise Charlie. Nu pot să mai stau.

— Mai rămâi un pic.

— Am venit doar să-ți spun că *trebuie* neapărat să vii diseară.

— Să vin, unde?

— La noi. Trebuie neapărat.

Realitatea era că în familia Orgreave se discutase din nou despre Edwin. Osmond Orgreave îi împrumutase lui

Janet un șiling, ca să pună rămașag cu Charlie pe un șiling că nu va izbuti să-l aducă pe Edwin la ei acasă.

Dacă Janet va câștiga, înțelegerea era că tatăl va avea un sfert din câștig. În ceea ce o privea, Janet nu izbutise să-l ademenească pe Edwin să vină la ei. Era un tânăr ușor de abordat, dar greu de prins - și Janet se simțea oarecum înciudată.

Cât despre Edwin, amâna mereu îndeplinirea tuturor hotărârilor sale bune, până după mutarea în casa cea nouă. Nu putea realiza nimic deosebit în situația aceasta de așteptare și dezordine. În casa veche aproape totul era împachetat. Cam **într-o** săptămână se vor muta. Până când se va termina cu mutatul și se va instaura noua orânduială, Edwin simțea că se mai putea lăsa stăpânit de timiditate, și să rămână în cochilia lui. Singurul mesager al noii ordini era costumul cel nou.

— Oh! Nu pot veni... nu în seara asta.

— De ce nu?

— Avem atâta treabă.

— Lasă fleacurile!

— În altă seară.

— Nu. Măine plec din nou. Trebuie să vii. Ascultă, bătrâne, vino. O să fiu foarte dezamăgit dacă nu vii.

Edwin se întreba de ce oare nu accepta odată, în loc să stăruie asupra unor șovăieli nesincere și chiar mincinoase. Dar nu putea.

— E-n ordine, zise Charlie, ca și cum ar fi închis discuția. Apoi coborî vocea **într-o** șoaptă abia perceptibilă: E și o fată frumoasă, venită în vizită! zise cu ochi scânteietori.

— Oh! La voi acasă?

Edwin folosea acum aceeași șoaptă prudentă. Stifford, de afară, își încordă auzul - în zadar. Cuvântul magic „fată” stârnise **într-o** clipă agitație în prăvălie. Nu mai era o prăvălie provincială, ei o parte din univers.

— Da. N-ai văzut-o pe-aici?

— Nu. Cine e?

— Oh! O prietenă de-a lui Janet. O cheamă Hilda Lessways. Nici eu nu știu prea multe despre ea.

— Și zici că-i tipă bine?

Edwin încercă în șoaptă să pară un om cu experiență vastă și cu păreri formate. Șoptea de parcă ar fi discutat zilnic despre femei. Pentru că londonezii erau grozavi în materie de femei, făcu tot posibilul să atingă și el nivelul lor. Izbuti atât de bine, încât Charlie care, ca bărbat, cunoștea mai bine Londra decât provincia, își spuse că, la urma urmei, Londra nu era nimic în comparație cu această provincie aparent adormită. Charlie se lăsă pe spate în fotoliu, își coborî colțurile gurii, încuviință dând din cap eu un aer de cunoscător, ca apoi să strice tot efectul blazat căutat, printr-un fermecător zâmbet nevinovat. Niciunul dintre ei nu avea nici cea mai mică intenție de a fi necuviincios față de frumoasa fată despre care vorbeau.

IV

Edwin își spuse: „S-ar putea oare să fi venit special ea s-o vadă pe fata asta, Hilda?” Se gândi cu invidie că Charlie era liber ca pasărea pe cer.

— Cum arată? Întrebă el.

— Vino și ai s-o vezi, replică Charlie.

— Nu în seara asta, zise fără voia lui puiul de cerb din Edwin.

— Vii în seara asta, sau naiba-să-mă-ia, declară Charlie pe tonul său firesc.

Această expresie din zilele lor de școală îi făcu iar pe amândoi să râdă. Păreau acum la fel de buni prieteni ca pe vremuri.

— Bine, zise Edwin. Am să vin.

— Sigur?

— Da.

— Vino la opt, la un fel de cină.

— Oh! dădu înapoi Edwin. Cină? Nu știam... Ce-ar fi să vin și să stau puțin după cină?

— Nici gând! se răsti Charlie, scoțându-și bărbia în afară. Am șters-o acum. Trebuie!

Se opriră o clipă în ușa prăvăliei, în aerul mai răcoros al după-amiezii de vară, mulțumiți unul de altul.

— La revedere!

— La revedere!

Duminică se îndepărtă cu eleganță. Edwin își dăduse cuvântul, și acum se simțea ca și cum ar fi fost legat de masa de operație. Cu toate astea, nu era nemulțumit de felul cum se purtase cu Charlie. Iar Charlie îi plăcea la fel de mult ca înainte. Se putea bizui pe Charlie, să-l sprijine în aventura ce-l aștepta în acele regiuni ale lumii care erau populate de fete frumoase. Și-o închipuia pe fata pe care o chema Hilda mai romantică și mai stranie decât Janet Orgreave; și-o închipuia într-un chip misterios mai presus de oricine. Și îi era teamă de imaginea pe care și-o crease.

La ceai, în odaia de zi cu lucrurile aproape toate împachetate, din pură lașitate mănca la fel ca de obicei, deși urma să se ducă la cină. Și, pe un ton cât mai nepăsător, zise;

— Apropo, a fost Charlie Orgreave pe-aici azi după-amiază.

— Serios? întrebă Maggie.

— Pleacă mâine înapoi la Londra. M-a rugat să mă reped până la ei diseară, să-i fac o vizită.

— Și te duci?

— Cred că da, zise Edwin cu un aer nehotărât. S-ar putea.

Era prima dată când se punea problema să facă o vizită seara, într-o casă străină, în afară de cea a mătușii Clara. Pentru el, momentul marca o epocă, începutul libertății; dar Maggie, flegmatică, nu păru prea

impresionată - („Clara ar fi făcut o criză!” se gândi el) - iar taică-său îl întreabă doar ceva banal despre Charlie.

Capitolul VII CASA DIN LANE END I

Din cadrul ușii deschise a casei din Lane End, îi apărură brusc în față tot un impunător hol pătrat. Dar Edwin începuse acum să se obișnuiască cu holurile pătrate. Și totuși, șovăi când se pomeni în prag. Un tânăr absolut caraghios! se întreabă dacă va simți vreodată că a crescut cu adevărat. În spatele lui, în amurgul de vară, se întindea imensa peluză ovală, precum și porțile ce marcaseră cândva capătul lui Manor Lane - numit acum

Oak Street. Simți imboldul **s-o** ia la fugă înapoi, făcându-se astfel de râs pentru totdeauna. Dar iată că slujnica îl privea cercetător, cu o mină afectată, și el se supuse dominației ei.

— Domnul Charles e acasă? întreabă Edwin posac, încercând să pară nestânjenit.

Slujnica înclină capul cu oarecare deferență binevoitoare, ca și cum ar fi vrut să spună: „Hai să nu ne mai prefacem că nu ești așteptat”.

În dreapta se deschise o ușă, pe unde apărură Janet și, în tirma ei, Oharlie. Amândoi râdeau. Se auzeau și sunetele unui pian. De cum îl zări pe Edwin, Charlie exclamă către Janet:

— Dă-mi gologanul!

— Charlie! protestă ea, înăbușindu-și râsul.

— De ce? Ce-am spus? întreabă Charlie cu inocență prefăcută, înțelegând că făcuse o gafă și încer. când să-și îndrepte greșeala nesăbuită. Ce, n-am voie să spun „gologan”?

Edwin nu înțelegea nimic din schimbul lor de cuvinte. Janet, ignorându-l pe Charlie și concediind slujnica printr-un semn imperceptibil, înaintă spre vizitator. Era îmbrăcată în alb, și Edwin se gândi că e neasemuit de gingașă, demnă, dulce și primitoare. Era un farmec

deosebit în felul cum trenea rochiei o urma aproape fără voie pe covor, iar faldurile se vâlureau eu grație. Și surâsul ei era atât de cald și de sincer! În clipa aceea tânăra fată era convinsă că nu dorea nimic în afară de prezența lui Edwin în casa lor, și desigur că fața îi exprima cu generozitate ceea ce simțea.

— Ei bine, domnișoară Orgreave, zâmbi Edwin. Iată că am venit!

— Iar noi suntem încântați, zise Janet simplu, luându-i mâna.

Ar fi putut să-l tachineze prietenește în legătură cu încercările nesfârșite de a-l determina să vină la ei. Ar fi putut să trădeze o urmă de ranchiună, pentru că fratele ei reușise acolo unde ea dăduse greș. Chiar dacă puțin mai înainte trădase poate față de Charlie asemenea gânduri, în prezența lui Edwin, însă, firea-i atât de bună o făcu să uite totul, în afară de faptul că era aici - un străin care trebuia primit și tratat cum se cuvine.

— Haide! Dă-mi pălăria, zise Charlie.

— Frumoasă seară, remarcă Edwin.

— Oh! Nu-i așa? șopti Janet în extaz, privind prin ușa de la intrare cerul în amurg. Am fost afară pe peluză, dar mama zice că e umed. Numai că nu era, râse ea. Dar dacă ești convins că e umed, chiar că se și face umed, nu-i așa? Vii s-o vezi pe mama? Charlie, poți să lași ușa de la intrare deschisă.

Edwin își spuse că Janet avea toată seducția unei fete și în același timp a unei femei. Se lăsă condus spre ușa din dreapta. Charlie rămase în urmă, nehotărât. Edwin, în timp ce-și tot scotea și-și punea la loc batista, într-o stare de mare nervozitate, înregistră în fugă holul plin de tablouri, gravuri, scăunele, carpete și vechi săbii în teacă. I se părea că sunt mult mai multe bibelouri în holul acela decât în toată casa tatălui său; rafturile de cărți ale domnului Orgreave, ingenios aranjate, erau încărcate,

ticsite de bibelouri. Janet deschise ușa și muzica pianului îi învăluia cu toată puterea.

II

Când cei trei intrară în odaie, muzica nu se opri. Doamna Orgreave, o femeie placidă, grasă și ofilită, îl salută binevoitoare, parcă pe sub sunetele muzicii. Era mai scundă decât Janet, dar în gesturile și în buzele ei pline, Edwin putea **s-o** vadă pe Janet. „Bună, Edwin!” zise Osmond Orgreave cu amabilitate indolentă, plină de distincție, strângându-i mâna. Jimmie și Johnnie, unul de nouăsprezece iar celălalt de optsprezece ani, erau și ei în odaie; Johnnie citea, și văzându-i cum se roșeau stingheriți în timp ce-l salutau și ce eforturi comice făceau ca să afișeze politețea degajată a membrilor unui club, simți cum i se risipește încordarea. Amândoi i se adresară spunându-i „Clayhanger”. Cel mai mare și cel mai mic dintre copiii familiei Orgreave erau așezați la pian, cânt. Înd un duet. Tom, palid, slab, miop și purtând ochelari, împlinise treizeci și doi de ani și era partenerul mai tânăr al unei firme de avocați din Hanbridge; venea rar prin Bursley. Alicia avea stângăcia plină de farmec a celor doisprezece ani pe care-i împlinise. Doar unul din cei șapte copii lipsea - Marian, în vârstă de treizeci de ani. căsătorită la Londra, mamă a doi copilași; Marian era adorată de toți frații și surorile ei, și cel mai mult de Janet care, în timpul vizitelor făcute de sora ei măritată, redevenea iarăși, cu încântare, sora mai mică.

Edwin, Charles și Janet se așezară pe o canapea. Abia după o clipă observă Edwin că în încăpere mai era o tânără fată urâtă, care ședea în spatele pianistilor și întorcea paginile partiturii. „Firește că nu poate fi vorba de minunata lui Hilda!” gândi Edwin. În emoția sosirii, uitase de Hilda care-i fusese atât de lăudată. Asta să fie oare? Nu se putea să fie alta. Și Edwin își spuse ceea ce-și spun bărbații: „E uimitor ce poate să le placă altora!” Pe urmă,

după ce îl coborî pe Charlie cu câteva trepte în stima sa, uită de Hilda.

Bineînțeles, nu era de așteptat și nici de dorit să se înnoade o conversație animată și susținută cât timp mai dura muzica. Edwin era bucuros, îi dădea posibilitate să-și tragă răsuflarea și să se pregătească pentru ceea ce știa că va fi o încercare cu adevărat teribilă. Adevărul era că se simțea mult mai agitat decât își închipuise că va fi. Însăși odaia îl făcea să-și piardă cumpătul.

Toată lumea, și chiar domnul Orgreave, spusese că salonul casei Clayhanger, cu bovindoul ei, era o încăpere frumoasă. Dar salonul casei Orgreave avea, în afară de bovindou, încă o fereastră imensă; era de vreo două ori mai mare decât cel al Clayhangerilor și de o formă neregulată, interesantă. Deși se vedeau două porțiuni imense de covor, Edwin avea totuși impresia că încăperea era plină de mobilă. Pretutindeni erau o mulțime de fotolii. Câteva dulapuri cu cărți se înălțau până în tavan; zeci de tablouri atârnav pe pereți; fiecare colț își avea micul său univers de obiecte; peste tot se vedeau perne și sfeșnice; privirea-i alunecă peste pianul cu coadă, ca să se oprească uluită asupra încă unuia, o pianină, în capătul celălalt al salonului; de asemenea erau două șemineuri, cu două oglinzi, două pendule, două șiruri de ornamente și două paravane brodate. Impresia generală era de risipă luxuriantă - de extravaganță voită, plină de o splendoare lipsită de ostentație.

Totuși, brațul canapelei pe care se așezase Edwin era ros în două locuri. Odaia era fanată și obosită, ca și stăpâna casei. Ca și stăpâna ei, părea să emane un prestigiu discret și calm, bazat pe tradiție istorică.

Și odaia era într-adevăr istorică; fusese o adevărată scenă a istoriei. De douăzeci și cinci de ani - de pe vremea când Tom avea șapte ani - asistasă la aventuroasa viață de zi cu zi a familiei Orgreave, atât de liniștită în aparență,

atât de captivantă în realitate. Era salonul unui bărbat care folosisese consecvent imensa putere a sânguinței sale pentru a-și satisface instinctele generoase; era salonul unei femei a cărei placiditate nu putea fi tulburată de nicio primejdie și căreia nu-i păsa de nimic, dacă soțul ei putea să se distreze. Să cheltuiască și să câștige! Și, pentru variație, să câștige și să cheltuiască! Aceasta era metoda. Să muncești până la epuizare. Să plănuiești, să proiectezi, să născoci! Să-ți satisfaci curiozitatea și toate celelalte impulsuri! Să experimentezi! Să accepți riscurile! Să cumperi mai întâi, să comanzi mai întâi, să te angajezi mai întâi; și apoi să-ți spargi capul ca să plătești și să recuperezi! Când norocul te ajută să aduni, lasă grămada să crească, din pură perversitate, și-apoi cheltuiește-o regește! Joacă cu curaj! Joacă cu aceeași încordare - cu care muncești! Trăiește până în ultima clipă și până la ultima licărire de energie! Acesta era spiritul lui Osmond Orgreave și spiritul care domnea, în general, în toată casa, dacă nu chiar în fiecare odaie a acestei case.

III

Căci fiecare dintre copii își avea odaia lui - în afară de Jimmie și Johnnie, care împărțeau amândoi una. Și fiecare odaie era fortăreața unui egoism, teatrul unei drame separate, misterioasă și ferită de celelalte. Jimmie nu-și amintea să fi intrat vreodată în odaia lui Janet - n-o îngăduia Alicia, care își apăra cu gelozie dreptul exclusiv de a pătrunde acolo - și nimănui nu i-ar fi trecut prin minte să intre în camera lui Jimmie și Johnnie ca să afle de unde proveneau zgomotele ciudate care nedumereau întreaga casă la șapte dimineața. Cât despre castelul lui Tom - era o adevărată legendă pentru cei mici; nu-și puteau închipui decât că era ceva minunat.

Pentru toți copiii s-au cheltuit totdeauna bani, și încă o groază de bani, până când Marian a plecat de acasă, lăsând familia neconsolată, și Tom, cu un ultim și imens

efort monetar din partea tatălui binevoitor dar strâmtorat, **s-a** rostuit **într-o** profesie rentabilă. Tom se întreținea acum singur, recompensându-și părintele ale cărui puteri slăbeau. Ceilalți însă costau din ce în ce mai mult în fiecare an, pe măsură ce mințile și trupurile lor îmboboceau și înfloreau. Era ceva fără sfârșit, care te descumpănea, te doboră aproape. Lunga și variata cronică a acestei poveri era **într-un** fel scrisă în lăuntru salonului, ca și pe chipurile tatălui și - mamei - în lăuntru salonului care purta aceeași expresie demnă, copilăroasă, neobosită, invincibilă și voioasă ca și stăpânii lui. Rosături pe alocuri? Și de ce nu? Același covor persan la care Edwin privea acum stingherit - ei bine, tot pe acest covor Janet de astăzi, cu înfățișarea-i de regină, se tolănise. pe când era copilaș, în timp ce mama ei, pe atunci o fragedă Janet de nici treizeci de ani, o alintă și o dezmierda cu vorbe fără noimă. Tom era un adevărat patriarh, pentru că-și amintea vag de un salon anterior, pierdut în negura unei antichități îndepărtate. Rosături? Cerule, însuși faptul că supraviețuise era ceva grandios! Vă spun că era un salon miraculos. Chiar și scaunele erau umanizate. Mica pianină, pe care nimeni n-o mai deschidea acum, decât doar când Tom ținea morțiș să cânte ceva pentru două pianе, pentru că era mult prea mică - această pianină putea să-și amintească omeneste de atingerea unui copil desăvârșit, atunci când Marian, măritată acum, se așeza în fața ei. Marian era una din ființele acelea delicate și sentimentale și, din cauza amintirilor, prefera totdeauna pianina pianului cu coadă. Cele două covoare erau amândouă niște bătrâne resemnate și dârze, care erau obișnuite eu tălpile murdare, dar nu le păsa, sau se prefăceau că nu le pasă. Ce știau perdelele despre această istorie? Nimic. Erau mereu noi; nu puteau dura. Dar și cele mai noi perdele sufereau imediat influența odăii și căpătau ceva din fizionomia ei, contribuind **într-un** fel la confortul ei. Nu

puteai zăbovi o săptămână în fața uneia din ferestre fără să fii informat **într-un** mod subtil despre tradiția de fericire aventuroasă care domina această încăpere. Asta era: un salon în care un bărbat și o femeie, împreună cu băieții și fetele lor, fuseseră în general fericiți, deși adesea neliniștiți.

IV

Muzica începu să-i capteze atenția lui Edwin. Era o muzică cu totul nouă pentru el. În general nu-i spunea mare lucru; doar din când în când câte un fragment se desprindea și se înălța plin de frumusețe. Era ca și cum ar fi privit o scenă întunecată, luminată câteva clipe de raze trecătoare, dezvăluind un amănunt minunat și apoi stingându-se când nu te așteptai. Uneori i se părea că observă repetarea aceluiași fragment. Se auzi un murmur din spatele, pianului. Edwin se uită mai atent. Alicia părea alarmată și supărată; șopti: „Vai de mine!... N-are niciun rost!... Am greșit amândoi, sunt sigură!” Tom continua să se uite pe partitura din fața lui, cântând mai departe cu îndârjire. Apoi Edwin își dădu seama de niște sunete disonante. Și deodată muzica se opri.

— Haide, Alicia, protestă blând tatăl ei, nu trebuie să fii nervoasă.

— Nervoasă! exclamă Alicia. Tom e la fel de nervos ca și mine! Așa că n-ar trebui să vorbească. (Era roșie ca focul.)

Tom nu vorbea. Arătă, apăsând de câteva ori cu degetul **într-un** loc pe partitura dinspre Alicia - căci ea cânta partea basului. „Acolo! Acolo!” Muzica reîncepu.

— Mereu e nervoasă, șopti Janet cu blândețe, când e cineva de față. Dar nu-i place să i se spună.

— Cântă splendid, spuse Edwin. Dumneata cântă la pian?

Janet clătină din cap.

— Ba da, cântă, șopti Charlie.

— Nu te întrerupe, dragă. Ai ajuns la sfârșit.

Edwin auzi o voce joasă, impasibilă. Nu putea să fie decât vocea Hildei. O clipă mai târziu, își ridică ochii și îi surprinse privirea, care era ațintită cu intensitate asupra lui. Ea își plecă repede ochii; Edwin, de asemenea.

Își dădu seama apoi, după acordurile executate, că bucata lua sfârșit. Muzica încetă. Domnul Orgreave bătu din palme. „Bravo! Bravo!”

— Să știți, exclamă Charlie **adresându-se** celor doi executanți, că nu erați nici la zece măsuri unul de celălalt!

Edwin se întrebă cum putea Charlie să vorbească astfel. În ceea ce îl privește, nu prea se pricepea la muzică nici cât să poată întoarce paginile pentru alții. Se simți un ignorant în mijlocul unui grup de experți străluciți.

— Ei bine, zise domnul Orgreave, cred că acum putem să stăm puțin de vorbă. N-aveam curajul nici măcar să respirăm, cât timp acești Rubinsteini cântau Beethoven!

Și se uită la Edwin, oare schiță un zâmbet.

— Oh! Pe cuvânt! întări doamna Orgreave, zâmbind.

— Beethoven, deci? murmură Edwin.

Cunoștea numele, dar nu-l auzise niciodată pronunțat așa cum al pronunțase domnul Orgreave.

— Câte o simfonie în fiecare seară! zise domnul Orgreave ironic. Și suntem abia la a doua, se pare. Mai urmează încă șapte. Ce părere să edwin?

— Foarte frumos!

— Să auzim acum „Acordul pierdut”, Janet, sugeră domnul Orgreave.

Se auzi un cor de protest: „Oh, tată!”

— Foarte bine! Foarte bine! murmură tatăl, mimând umilința. Mă supun!

Tom se apropia acum de ei, zâmbind ca pentru sine și privind în podea, străduindu-se să se poarte asemenea cuiva care n-a făcut nimic deosebit.

— Ce mai faci, Clayhanger? îi salută pe Edwin,

strângându-i mâna cu înfrigurare. Trebuie să ne ierți: nu suntem obișnuiți cu auditori. Asta-i partea proastă cu bieții amatori.

Edwin se ridică în picioare.

— Oh! protestă el.

Nu mai vorbise niciodată cu Tom Orgreave, dar acesta părea dispus să-l trateze ca pe o veche cunoștință. Apoi se apropie Alicia și dădu mâna cu el. Dar nu putu scoate o vorbă.

— Haide, pușor! o tachină Charlie.

Ea își scutură. buclele și se refugie lângă doamna Orgreave, care îi mângâie părul.

— Iat-o pe domnișoara Lessways. Hilda - dânsul e domnul Edwin Clayhanger.

Janet o trase pe tânăra brunetă spre ea când aceasta rămase șovăind nesigură în mijlocul odăii, pe chip cu expresia de nepăsare căutată pe care și-o ia orice persoană ce se respectă când așteaptă să fie prezentată. Apucă moale mâna lui Edwin, evitând să-i întâlnească privirea. Trăsăturile nu i se îndulciră. Și Edwin se convinse și mai mult că era urâtă și neînduplecată. Observă doar că are pielea măslinie, ochii negri și părul tot negru. Era absolut diferită de oricare membru al familiei Orgreave. În clipa următoare, ea și cu Charlie începură să discute împreună.

Edwin simțea ușurarea plină de surprindere a celui care s-a aruncat în mare și descoperă că poate să plutească foarte bine pe valurile amenințătoare.

— Janet, întrebă doamna Orgreave, o fi gata cina?

În colțurile mai obscure ale odăii, umbre cenușii se adunau pe furiș, așteptând să le vină timpul.

V

— Ai văzut ultima mea achiziție, Charlie? întrebă Tom cu glasul-i subțire.

— Nu, ce anume?

Fratele mai tânăr era măgulit de dovada de prețuire

din partea celui mai mare, dar încerca cu tot dinadinsul **s-** o mascheze prin tonul nepăsător.

Tinerii erau acum strânși cu toții **într-un** grup, în picioare în mijlocul salonului. Chipurile le apăreau palide, mai deslușite decât trupurile în semiîntunericul înserării. Doamna Orgreave împreună cu soțul ei și eu fetele plecaseră în sufragerie.

Tom Orgreave, eu gesturi meticuloase, scoase din buzunar o legătură de chei și descuie biblioteca din lemn de trandafir care se afla între cele două ferestre. Jimmie îi făcu cu ochiul lui Johnnie, și îl incluse și pe Edwin în complicitatea gestului, care însemna că Tom era mai comic decât își închipuia el, cu bibliotecile-i încuiate și cu micile-i vanități de colecționar. Tom colecționa cărți. Edwin se apropie de bibliotecă și observă că era plină mai ales de cărți cu legături luxoase. Și deodată, toate cărțile cumpărate de el i se părură meschine și jalnice. Văzu acum cărțile **într-o** nouă lumină. Nu-i trebui nicio indicație, nicio explicație. Grija plină de afecțiune eu care scoase Tom un volum din bibliotecă i-a fost de ajuns lui Edwin ca să se lămurească pe deplin. Văzu că o carte poate să fie mai mult decât ceva de citit, putea să fie un bibelou, o bijuterie stranie, în stare să satisfacă plăcerea ochiului și a mâinii. **Într-o** clipă își renegă cele câteva cărți pe care le avea, socotindu-le un fleac; îi era rușine de ele. Fiecare carte din biblioteca aceasta era o comoară.

— O vezi pe-asla, băiete? zise Tom, dându-i lui Charlie un volum legat în piele de vițel, cu emblemă pe margini. Șase volume. Le-am luat de la Stafford - când am fost la Curtea eu jurați, știi. E emblema lui Wilbraham. Nu știam că și-a vândut biblioteca.

Charlie luă cartea plin de respect. Muchiile erau aurite, iar hârtia, subțire și mătăsoasă. Edwin privi peste umărul lui și văzu că pe pagina de titlu sta scris „Notredame de Paris” de Victor Hugo, în franceză. Volumul

avea un aer extrem de romantic, străin, chiar exotic. Edwin dori cu fervoare să-l aibă, sau măcar ceva care să se poată asemui cu el.

— Cu cât te-a jecmănit pentru tot setul? întrebă Charlie.

Tom ridică un deget.

— O liră? vru să se asigure Charlie.

Tom încuviință.

— Ieftin ca braga, ce mai! zise Tom. Numai legătura, și încă valorează mai mult. Uită-te la celelalte volume. Uită-te numai!

— Păcat că e doar ediția a doua, zise Charlie.

— Ei, dă-o-ncolo, omule! Nu poți să ai chiar totul.

Charlie îi trecu volumul lui Edwin, care îl răsfoi cu o încântare stranie. Se putea oare ca această comoară atât de gingașă și neobișnuită, care părea să respire tot farmecul Franței și savoarea istoriei ei, să fi fost găsită la Stafford? Fusesse și el la Stafford. Citise și el „Notredame”, dar în traducere englezească, dintr-o carte obișnuită, la fel ea orice carte obișnuită - nu dintr-un bibelou.

— Ai citit-o, desigur, Clayhanger? zise Tom.

— Oh! răspunse Edwin cu umilință. Doar în traducere.

Totuși, umilința nu-i era chiar lipsită de falsitate, căci se simțea mândru că citise cartea. Cât de netot ar fi părut, dacă ar fi fost obligat să răspundă „Nu”!

— Ar trebui să-i citești pe francezi în franțuzește, vorbi Tom cu o blândă autoritate.

— Nu pot, zise Edwin.

— Fleacuri! strigă Charlie. Erai totdeauna scriitor la franceză. Mă dădeai gata mereu.

— Și tu-i citești pe francezi în franțuzește, Duminică? întrebă Edwin.

— Păi, zise Charlie, trebuie să recunosc că Thomas m-a silit s-o fac. Pur și simplu, începi să citești, și gata. Ce

nu înțelegi, sări. Dar curând începi să înțelegi. Poți să **te** uiți și **într**-un dicționar, dacă crezi că e nevoie. Dar nu prea mă uit.

— Sunt sigur că și dumneata ai putea să citești ușor franțuzește, **într**-o lună, zise Tom. Se obțin cunoștințe solide la școala din Oldeastle. Nu-i mare lucru.

— Serios! murmură Bdwin, înapoi**ndu**-i cartea. Trebuie să încerc... Nu m-am gândit până acum.

Nu se gândise niciodată să citească franțuzește de plăcere. Tradusese din cartea lui Xavier de Maistre, *Voyage autour de ma chambre*, la școală, pentru notă, în niciun caz de plăcere.

— Aș putea găsi cărți de genul ăsta la chioșcul de cărți din piața din Hanbridge? îl întrebă el pe Tom.

— Uneori, zise Tom, ștergâ**ndu**-și ochelarii. Sigur că da!

Edwin se mira cât de orb fusese până acum față de romantismul vieții din cele Cinci Orașe.

— Totul e foarte bine, vorbi Charlie pe gânduri, răsfoind câteva din celelalte volume, e foarte bine, și Victor Hugo rămâne Victor Hugo, și puteți spune ce vreți - dar cred că o mulțime de pasaje merită să fie sărite, stimabililor.

— Niciun rând! zise un glas pătimăș, vibrant.

Glasul îl făcu pe Edwin să tresară și-l emoționează atât de mult, încă aproape că sări în sus, întorcâ**ndu**-se să vadă cine e. Era ceva dramatic, ba chiar primejdios și amenințător. Nu mai auzise niciodată o voce liniștită atât de încărcată de emoție intensă. Hilda Lessways revenise în odaie și stătea lângă ușă, iar chipul îi strălucea în semiîntuneric. Era o amazoană care-l apăra pe bătrânul poet. Edwin se întrebă: „Oare cum poate cineva să se emoționeze astfel din cauza unei cărți?” Ochii, buzele și nările fetei erau pentru el o revelație. Își simți inima bătâ**ndu**-i. Dar fata îi displăcea violent. Nimeni altul nu

părea să fi observat că se întâmplase ceva deosebit. Jimmie și Johnnie o șterseseră din odaie.

— Oh! Serios? zise Charlie, zâmbind candid și totuși ușor ironic către Hilda Lessways. Dar *tu* ce zici, Teddy, nu crezi că anumite părți sunt plicticoase?

Edwin roși.

— Păi... d-da... răspunse el, încercând să fie obiectiv.

— Doamna Orgreave vrea să știe când veniți la cină, zise Hilda și ieși.

Tom își încuie la loc biblioteca.

Capitolul VIII» CINA ÎN FAMILIE I

— Hai, tată, să bem și o sticlă de vin, nu vrei? sugeră Charlie în gura mare.

Domnul Orgreave șovăia.

— Mai bine ai întreba-o pe maică-ta.

— Charlie, zău... începu doamna Orgreave.

— Oh, ba da! i-o tăie scurt Charlie. Ai venit la timp, Martha!

Slujnica, ce așteptase să se termine discuția ca să i se dea o poruncă precisă, privi întrebător către doamna Orgreave și, văzând pe chipul ei că nu se împotrivește, plecă zâmbind să aducă vinul. Femeia avea un prestigiu solid în această familie și se bucura de privilegiul inexprimabil de a zâmbi la datorie. De-a lungul anilor dăduse bătălii aprige cu toți copiii, de la Charlie în jos, **câștigându-**și dreptul de a replica. Janet o răsfăța pe Martha, iar Martha la rândul ei o răsfăța pe doamna Orgreave.

Întreaga familie (în afară de Marian care era absentă) se adunase acum în sufragerie, o altă încăpere pe care se imprimaseră, cifrate, analele animatului trib. Aici draperiile fuseseră trase, și părea că toate năzuințele erau ațintite asupra mesei mari, de un alb strălucitor, în jurul căreia ședeau sau stăteau în picioare membrii familiei, sub lumina candelabrului. Dincolo de cercul de lumină

estompată pe care-l răspândea cadelabrul, se puteau desluși forme nelămurite de mobile și tablouri, eu elte o licărire vie, ici-colo, pe colțul vreunei rame aurite. Domnul și doamna Orgreave erau așezați la cele două capete ale mesei. Alieia stătea în picioare lângă tatăl ei, cu brațul aproape trecut în jurul gâtului. Tom era așezat lângă maică-sa. Janet și Hilda ședeau alături, având în lături pe Jimmie și Johnnie, rămași în picioare după ce le oferiseră scaunele. Charlie și Edwin stăteau de partea cealaltă. Lui Edwin i se părea că masa e încărcată cu mâncăruri: friptură rece de pasăre și de vită rămasă de la dejun; o plăcintă mare de fructe, începută; o alta, intactă; budincă; brânză; sandvișuri; fructe proaspete; lângă Janet se vedea o cană de cafea, cești și farfurioare;

O carata mare de sticlă plină eu limonadă lucea alături; și pretutindeni, risipite, tot felul de farfurii, pahare și tacâmuri. Edwin avea impresia unei imensfe și nepăsătoare risipe, care-l amețea, îl făcea să simtă că abundența fără margini era lucrul cel mai frumos din viață. Acasă, li se servea la cină brânză, pâine și apă, în afară de duminici, când se adăugau de obicei cârnați reci, și atunci era un adevărat ospăț. Dar gândul cât costă să duci o viață ca aceea a familiei Orgreave îl tulbură serios, trezindu-i spiritul de economie. Închipuiți-vă o asemenea cheltuială continuând la nesfârșit, zi de zi și seară de seară! Și cel puțin patru membri ai familiei își lucrau hainele la croitorul Shillitoe, și toți arătau îmbrăcați luxos, în afară doar de Hilda Lessways, care nu-ți prea încânta ochiul. Și, în același timp, nici măcar nu păreau să-și dea seama că duceau o viață costisitoare.

— Ascultă, Charlie scumpule, trebuie să te ocupi de domnul Edwin, zise doamna Orgreave.

— *Nouă* nu ne spune niciodată „scumpule”, zise Johnnie, prefăcându-se dezgustat.

— O să vă spună, când o să plecați și voi de-acasă, îi

consolă ironic Janet.

— Ba da, vă spun și vouă destul de des! declară doamna Orgreave. Mult mai des decât o meritați.

— Stai jos, Teddy, îi porunci Charlie.

— Oh! mă simt foarte bine așa, mulțumesc, zise Edwin.

— Stai *jos*! stăruie Charlie, folosind apoi forța.

— Pe tonul ăsta vorbești cu bieții tăi pacienți? întrebă Alicia, de sub pavăza tatălui său.

— Am venit special ca să-i văd, medită Charlie cu glas tare, în timp ce răsucea tirbușonul în dopul sticlei pe care i-o dăduse Martha fără prea multă ceremonie, și nu numai că nu-mi oferă onorariu, dar se tocimesc până și să-mi dea o picătură de vin! Poc! (Charlie se strâmbă când dopul sări afară). Și când te gândești că e ultima mea seară! Hilda, astă-i mai bun decât cafeaua, după cum a remarcat sfântul Pavel cu un prilej celebru. Dă-mi paharul.

— Charlie! protestă maică-sa. Te-aș ruga să-l lași pe sfântul Pavel în pace.

— Charlie! maică-ta o să-ți tragă o palmă, dacă nu te astâmperi, îl preveni domnul Orgreave.

— Nici nu vreau s-aud de așa ceva! zise maică-sa, clătinând din cap într-un fel pe care îl socotea aspru și amenințător.

II

Către sfârșitul mesei, domnul Orgreave spuse:

— Ei bine, Edwin, ce părere are tatăl tău despre Bradlaugh⁷?

— Nu prea grozavă, răspunse Edwin.

— Ia stai, parcă își zice liberal?

— Își zice liberal, adevări Edwin foindu-se pe scaun. Da, își zice liberal. Dar mă tem că nu e decât un biet conservator.

⁷ Charles Bradlaugh (1833—1891), reformator social englez, militant ateist, membru al Parlamentului (N.T.).

Apoi se roși și începu să râdă, văzând că jumătate din cei de față izbucniseră care mai de care în râs.

— Tata e și el un biet conservator, rânji Charles.

— Oh! îmi pare rău, zise Edwin.

— Da, tata e un biet conservator, consimți domnul Orgreave. Nu te scuza! Nu te scuza! Sunt obișnuit cu aceste atacuri. O dată am fost aproape dat afară din propria mea casă. Dar trebuie să se găsească cineva care să țină steagul sus.

Era limpede că domnului Orgreave îi plăcea uraganul pe **care-l** dezlănțuise. Doamna Orgreave obișnuia să spună că soțul ei folosea acest ton din plăcerea nesăbuită de a stârni zădărnici. **Într-o** clipă toți băieții tăbăriră asupra lui, cu excepția lui Jimmie care, din pur snobism intelectual, ziceau ceilalți, îl sprijinea.

Ateul Bradlaugh stârnea de mult timp dispute în opinia publică britanică, și problema Bradlaugh era tocmai foarte acută. Chiar în săptămâna aceea deputatul de Northampton fusese arestat sub învinuirea de a fi ultragiat Parlamentul, și apoi eliberat. Și se știa că Gladstone

Se pregătea să prezinte o rezoluție cerând ca deputații să nu mai depună jurământul în numele Domnului, fiind suficientă o simplă declarație. Nici că **s-ar/ r** putut născoci o complicație mai grozavă între teologie și politică, ea să aprindă pasiunile unor alegători care nu aveau decât două interese veritabile - teologia și politica. Ecourile acestei probleme înfierbântate se răspândiseră până în cele mai izolate comunități. Vorbeau de teologie și vorbeau de politică oameni care până atunci avuseseră doar păreri vagi în aceste subiecte. În familiile vorbărețe Bradlaugh provoca disensiuni și dezbinare, poate chiar mai profunde decât apăreau la suprafață - căci nu toți suporterii lui Bradlaugh aveau curajul opiniei. Nu era ușor, în orice caz nu era ușor în cele Cinci Orașe, pentru un timid ca, la întrebarea: „Ești de acord ca un liber-

cugetător declarat să poată fi ales în Camera Comunelor?", să răspundă: „Da, sunt de acord”. Era ceva nerușinat în acest cuvânt „declarat”. Dacă liber-cugetătorul s-ar fi rușinat de ateismul său, dacă ar fi căutat să și-l ascundă prin vorbe - situația n-ar fi fost atât de gravă. Asta îl uluia pe Edwin: candoarea cu care era susținută în sufrageria familiei Orgreave poziția lui Bradlaugh. Era ca și cum ar fi asistat la fapte de o cutezanță voit periculoasă.

Dar conversația nu se mărgini numai la Bradlaugh, căci nu era un test perfect ca să-i separi pe liberali de conservatori. Nimeni din încăpere, de pildă, nu era absolut convins că domnul Orgreave era anti-Bradlaugh. Pentru a-și satisface dorința de a-l necăji pe tatăl lor, băieții se văzură nevoiți să includă și alte subiecte, cum ar fi Irlanda și ideea autonomiei. Cât despre domnul Orgreave, putea și reușea mereu să-i înfurie, refuzând să răspundă în mod serios. Adevărul este că prin acest sistem izbutea să-și mențină prestigiul în mijlocul turbulentei bande. Oricât de demn și scripitor de inteligent era socotit a fi domnul Orgreave de către concetățenii săi, acasă inteligența îi era oarecum pusă în umbră, și niciodată nu ridica între el și copii bariera demnității sale. Astfel că putea să păstreze un aer superior, lăsând să-i scape câte un indiciu al amuzamentului de care era cuprins în fața spectacolului atât de comic al adversarilor din rândul progenerurii sale. Avea o vorbă mare, pe care o rostea sentențios, cu accentele unui om care încearcă politicos să-și ascundă disprețul: „O să vă dați seama mai bine, când o să mai îmbătrâniți”.

III

Edwin, care nu prea lua parte la discuție, se gândea că relațiile dintre tată și fii erau pur și simplu minunate. Nu-și închipuise vreodată că părinții și copiii ar putea fi în asemenea termeni.

— Și tu ce spui, Edwin? întrebă domnul Orgreave.

Ești un... Charlie, dă-mi, te rog, sticla.

Charlie tocmai se pregătea să-și mai toarne un pahar de vin. Numai tatăl, cei doi fii mai mari și Edwin băuseră vin. Edwin nu gustase vin în viața lui, și efectul unei jumătăți de pahar era plăcut și straniu.

— Oh, tăticule! Vreau doar să... obiectă Charlie, ținând sticla deasupra paharului.

— Charlie - zise maică-sa, n-ai auzit ce-a spus tata?

— Dă-mi, te rog, sticla, repetă domnul Orgreave.

Charlie se supuse, cu un aer de martir. Domnul Orgreave își umplu paharul, golind toată sticla, și începu să soarbă din vin.

— Mie o să-mi facă mai bine decât ție, tinere, zise el. Apoi, întorcându-se din nou spre Edwin: Ești un partizan al lui Bradlaugh?

Edwin, antrenat, își luă avânt:

— Tot ce pot spune este că - nu crezi întotdeauna ceea ce vrei. Nu poți să te silești să crezi orice. Și nici nu văd de ce ai face-o. Nu-i niciun merit în credință.

— Uraa! strigă calmul Tom.

— Niciun merit în credință! Ei, domnule Edwin! Domnule Edwin!

Această dojană plină de amărăciune venea din partea doamnei Orgreave.

— Nu înțelegeți ce vreau să spun? stăruie el cu vioiciune, înroșindu-se. Dar nu izbuti să-și exprime mai departe ideea.

— Uraa! repetă Tom.

Doamna Orgreave clătină din cap, cu o blândețe plină de mâhnire.

— Nu trebuie s-o iei pe mama prea Ault în serios, zise Janet zâmbind. Face mutra asta numai ca să ne împiedice să spunem lucruri și mai rele. Se preface doar că e necăjită. Nimic nu poate s-o necăjească pe mama cu-adevărat, crede-mă. A depășit stadiul ăsta - a trecut prin

atâtea - nu-i așa, scumpo?

Uitându-se la Janet, Edwin surprinse privirea Hildei ațintită asupra lui cu aprindere. Capul ei părea să tremure, și el își întoarse privirea. Fata nu participase deloc la discuție. Și, de fapt, nici Janet nu se amestecase în discuția politică, mulțumindu-se doar să-i sfătuiască pe combatanți cum să se poarte.

— Va să zică, și tu ești împotriva mea, Edwin! oftă domnul Orgreave eu o tristețe prefăcută. Ei bine, asta nu-i un loc pentru mine. Se sculă, o ridică pe Alieia în brațe și o așează pe fotoliul său, iar apoi se îndreptă spre ușă.

— Nu cumva ai de gând să te duci să lucrezi, Osmond? îl întrebă soția lui, întorcând capul.

— Ba da, zise el.

Și dispăru, în mijlocul văicărelilor de „Oh, tăticule!”

Capitolul IX» PE TERASA I

Când ușa casei Orgreave se închise în seara aceea în urma lui Edwin, despărțindu-l de micul grup de fețe luminate de becurile eu gaz aerian, o porni prin întunericul cald al grădinii într-o stare de exaltare și fericire. Plecase destul de devreme, cu toate protestele gazdelor, căci n-avea chef de o izbucnire mâniaasă a tatălui său; simțea cum în sufletul lui dorința de a avea o viață liniștită crește neîncetat. Acum însă, așa cum mergea prin grădină, nu dorea să se ducă acasă. Voia să stea de vorbă cu sine însuși, pe îndelete, fără vreo constrângere, și să examineze comoara de senzații dobândite. „A fost o seară cam liniștită”, spusese gazdele. „În general, pe la noi mai, vine lume pe neaunțate”. Liniștită! A fost cea mai puțin liniștită seară pe care o petrecuse vreodată.

Se simțea amețit; nu de vin, cu toate că băuse și vin. În anul când Edwin împlinise doisprezece ani, un grup de filantropi bine intenționați, organizați într-o puternică asociație pentru combaterea înfricoșătoarelor racile ale alcoolismului, îl pusese să se lege prin semnătură - deși

era încă un copil - în cadrul unei ceremonii solemne, că nu va pune alcool în gură decât dacă-i va fi prescris ca medicament. Acest legământ îi veni în minte în timp ce mergea prin grădina familiei Orgreave. „Ce tâmpenie 1” murmură el, și goni din minte legământul ca pe un lucru fără importanță, dacă nu chiar prostesc. Nicio remușcare! întreaga filosofie a ascetismului îi inspira, în clipa aceea, un dispreț intolerant. Era îmbătat de nădejdea plăcerilor, de viziunea unei vieți care să-l intereseze cu adevărat. Văzu căile noi ce duceau spre plăceri, și sufletul îi fremătă, nu atât din dorința de a ajunge imediat la ele, cât mai ales din străfundul extazului pe care i-l pricinuia contemplarea lor. Era conștient de un tremur aproape fizic și de furnicături plăcute în cap; parcă i se descărca electricitate în trup. Dar nu gândea; simțea. Era pasiv, nu activ. Nu voia, măcar în clipa aceea, să-și făurească noi planuri. Era **într-o** stare de beatitudine, iar gura lui nici nu bănuia că începuse să zâmbească.

II

Lăsase în urmă casa luminată; în față, se întindea întunericul peluzei, mărginită de tufișuri și de porți, dincolo de care se zărea lumina unui felinar. Și coborâse o liniște, în afară de uriașa răsuflare a furnalelor venind de la un știu câte mile depărtare, peste câmpul vălurit, pe care locuitorii celor Cinci Orașe, auzind-o neîncetat, nici măcar nu o mai auzeau. Prin cerul înnoirat se filtra o radiație difuză. Pe obraji simțea, umede, adieri calde și jucăușe. Trebuia să se întoarcă acasă. Nu putea să stea și să viseze toată noaptea în grădina familiei Orgreave. La dreapta se înălța silueta masivă, colțuroasă a casei noi a tatălui său, acum fără schele, având aproape aspectul unei case locuite. Părea enormă. Edwin era mândru de ea. **Într-o** asemenea locuință, și a & t de aproape de familia Orgreave, câte n-ar putea realiza?

Ce rost avea să se ducă și să se mai uite o dată la ea?

Firește, era ceva fără sens. Și totuși, se gândi: „Trebuie să mai arunc o privire înainte de a mă întoarce acasă”. Așa cum se gândea la ea, puteai să crezi că el o făurise. Casa era ca unul din cele mai bune desene ale sale. Dacă un desen îi izbutea, nu-și mai putea desprinde ochii de pe el. Îi arunca o ultimă privire înainte de a coborî la micul dejun; iar după aceea, în loc să se ducă direct la prăvălie, se repezea până sus să-l mai privească o dată. Era încântat de câte ori se uita la el. La fel și cu casa. Părea ciudat, la tui examen superficial; dar pur și simplu pentru anumite lucruri avea ochi de îndrăgostit... Da, în creierul său înflăcărat și fericit, imboldul de a vizita încă o dată casa nu putea fi stăpânit.

Cei câțiva metri de gard viu călcat în picioare dintre terenul tatălui său și cel al domnului Orgreave păreau noaptea mai ușor de trecut. Călcă peste pietrișul aleii, păși cu grijă, fără a face zgomot, pe stratul de flori, și apoi își făcu vânt prin tufișurile firave, fără să se gândească la costumele lui. Primele zile de vară zvântaseră argila cleioasă a noii grădini; fuseseră tăiate potecile și săpate șanțurile de scurgere ale viitoarelor peluze. Ajutat de întuneric, Edwin văzu în închipuire grădina terminată, afinită, plină de tot soiul de flori, ca acelea care se vând în piața St. Luke; aproape că nu văzuse niciodată grămezi de flori crescând laolaltă. Se văzu tolănit în grădină, cu o carte rară, splendidă, în mână, în timp ce pe fereastra deschisă se revărsa din salon muzică de Beethoven. În clipa scurtă cât o zări pe Maggie, ea îi apărură nespuse de elegantă și plină de vioiciune. Pe tatăl său nu-l zări. Imaginația sa avea prea puțină legătură cu realitatea. Dar asta nu-i strică plăcerea... Apoi se văzu pe sine însuși, discutând peste tufișurile gardului, spiritual, cu persoane amabile și spirituale din grădina familiei Orgreave.

În

Nu avea cheia de la casa cea nouă, dar cunoștea o

metodă de a pătrunde înăuntru prin pivniță. Nu înțelegea de ce proceda așa, dar știa că trebuie să intre, că trebuie să-și localizeze visul în ea! Se ghemui sub zidul golaș dinspre răsărit și, cu picioarele înainte, dispăru încet, ca și cum l-ar fi înghițit casa. Se opri pe stelajul pivniței și scapără un chibrit. Imensă și fantomatică, pivnița; și deschizătura ușii fără ușă, dând spre scara pivniței, părea să ascundă lucruri înfricoșătoare.

— Era în fundul pământului, cu mirosurile acelea de mortar umed și de cărămizi și de pământ în jurul său, și deasupra înălțându-se casa - o odaie peste el, apoi o altă odaie, și încă una deasupra, și apoi hornul care dădea spre cer. Sări de pe stelaj, se îndreptă spre golul ușii și văzu treptele care urcau în sus. Inima îi bătea. Tremura tot, speriat, înspăimântat, conștient de sine în mijlocul tainelor fundamentale ale universului. Ajunse în capul scării, când deodată chibritul i se stinse. Trecu o clipă, și iată că începu să deslușească formele lucrurilor din hol, chiar și, oarecum, modelul plăcilor de faianță. Ochiurile de geam ale ușii de la intrare, care ziua străluceau. În culori diferite ca și fereastra salonului, erau acum de un cenușiu întunecat, fără viață. Pivnița părea îngrozitor de adâncă, iar treptele se răsuceau în sus, nesfârșite. Dar izbutise să le urce pe toate. Casa părea plină de zgomote inexplicabile. Se opri să asculte, și auzi zeci de sunete diferite, infime. Un fior îi străbătu șira spinării, ca și cum o mână ar fi trecut peste ea, **într-o** mângâiere ușoară dar cumplită. Întreaga taină a nopții și a universului îl împresura, dar el fusese cel care crease noaptea și universul. Ajunse în odaia lui, odaia în care își va inaugura noua viață și străduința spre desăvârșire. Stabilise, după cum îi era obiceiul, locul precis unde avea să stea patul, masa și toate celelalte obiecte ce vor forma universul său. Aici avea să stea și că citească cărți rare, splendide, cărți franțuzești în original! Și acolo avea să stea și să

deseneze! Și în dreapta căminului, deasupra rafturilor de cărți, va fi cutare și cutare tablou, iar în stânga căminului, deasupra rafturilor de cărți, cutare și cutare tablou... Numai că în clipa asta nu izbutea să viseze în odaia lui, așa cum avusese de gând; pentru că dincolo de ușa deschisă se afla palierul gol și casa scărilor și toată spaima casei pustii. Spaima venise și se cuibărise peste senzațiile minunate ce-l stăpâniseră în singurătatea grădinei Orgreave. Nu! Niciodată nu mai încercase o trăire atât de intensă!

Se duse cu băgare de seamă la fereastră și privi afară, **într-o** clipă spaima casei pustii se risipi - se stinse, dispăru. Nu era singur în acest univers creat de închipuirea sa. Iluzia liniștitoare a realității se prăvăli asupra-i ca o lovitură de trăsnet. Căci văzuse o tânără fată, strecurându-se prin gaura din gard pe care o făcuse el cu zece minute mai înainte.

IV

„Ce naiba o fi căutând?” murmură el. Se întrebă dacă, privind în sus, fata ar putea să-l vadă. Și imediat se trase puțin înapoi, dar cum din această poziție mai ferită nu o mai putea desluși, veni din nou lângă geam. La urma urmei, nu prea risca să fie văzut. Și dacă-l vedea, spaima ar fi fost a ei, nu a lui.

După ce trecu prin gardul viu, fata se opri, se aplecă puțin spre spate și **într-o** parte și își ridică poala fustei **s-o** examineze: probabil că și-o agățase; apoi îi dădu drumul. După fusta neagră și strâmtă, și după un anumit fel de a păși, Edwin își dădu seama deodată că fata era Hilda; dar nu-i putea desluși trăsăturile. Tânăra fată pășea spre casa cea nouă, foarte încet, ca și cum ar fi fost vorba de o plimbare nocturnă fără țel. Ce ființă ciudată și neliniștitoare! Edwin scrută întunericul spre stânga, încercând să vadă zidul dinspre apus al casei din Lane End. La o fereastră de la etaj ardea o lampă. Fără îndoială

că întreaga familie se culcase, sau era pe punctul de a se culca... Și ea o pornise în hoinăreală, singură, prin grădina lui. „Neobrăzată!” Dacă va avea vreodată prilejul, o va tachina pe ascuns în legătură cu excursiile nocturne clandestine! Da, se va arăta grozav de spiritual și de ironic. „Nu e decât o neobrăzată!” Antipatia lui față de

Hilda se adeverea. Nu avea pic de farmec, și totuși întreaga familie Orgreave părea să se dea în vânt după ea. Prea aprigă se repezise ea în apărarea lui Victor Hugo. Fetele nu trebuie să folosească un ton atât de necruțător. Și ochii îi avea aspri, chiar cruzi. Era mai mult masculină decât feminină. Nici părul nu-l avea ca al oricărei fete.

În vremea asta fata continua să se apropie, până când arcada proeminentă a bovindoului de sub el i-o ascunse privirii. Ar fi deschis fereastra și s-ar fi aplecat s-o urmărească dacă ar fi putut s-o facă fără zgomot. Unde era? În ușa spre grădină? Și tot nu apărea! Ar fi în stare să intre în casă! Poate că tocmai intra în casă! Ciudată fată, nu știai la ce poți să te aștepți din partea ei. Dacă își făcuse obiceiul să intre în casă pe furiș și găsisse o cheie care să se e>trivească la una din uși, sau dacă împingea o fereastră - atunci ar urca fără îndoială scara și l-ar prinde aici! Absurde, aceste speculații; absurde ca un coșmar! Cu toate acestea își schimbă conduita. Își zise că trebuie să preîntâmpine cele mai stranii posibilități. Brusc, plecă din dormitor și coborî scara, bocănind, tropăind, făcând cât mai mult zgomot; ba mai mult, începu să fluiera. În felul acesta îi dădea posibilitatea s-o ia la goană. Se opri în hol, ca s-o lase să fugă, și apoi aprinse un chibrit, ca un semnal care nu putea trece neobservat. Se gândi să iasă pe ușa principală drept în stradă, lăsându-o astfel singură; dar, în loc să facă asta, trase zăvorul ușii dinspre grădină și o deschise, fredonând stângaci o melodie.

Tânăra fată era pe terasă și se întoarse intenționat să-l privească. El își simțea inima bătându-i cu putere;

obrajii îi ardeau, și totuși se simțea înghețat.

— Cine-i acolo? întrebă el. Dar nu reuși, spre propria-i satisfacție, să pară surprins și alarmat.

— Eu! zise Hilda pe un ton provocator, brutal.

— Oh! murmură, descumpănit. Ai nevoie de mine? Are cineva nevoie de mine?

— Da, zise ea. Voiam să te întreb ceva, adăugă, și se opri.

Edwin nu-i zări încruntarea, dar era încredințat că se încruntase. Își aminti că avea sprâncenele destul de groase și că, atunci când și le împreună încruntându-se, formau aproape o linie continuă, ceea ce nu era prea atrăgător.

— Știai că sunt aici?

— Da. Vezi, acolo e fereastra dormitorului meu - am lăsat lampa aprinsă - și te-am văzut cum ai trecut prin gardul viu. Așa că am coborât. Toți s-au dus la culcare, în afară de Tom, și lui i-am spus că ies să mă plimb puțin prin grădină. Sunt oameni care nu mă sâcâie niciodată, înțelegi. Mă lasă în pace. Știam că ai intrat în casă, după lumină.

— Dar n-am scăpărat decât un chibrit cu câteva secunde în urmă, protestă el.

— Pardon, zise ea cu răceală; am zărit o lumină acum cinci rr mute.

— Oh, da! se scuză el. Îmi amintesc. Când am urcat scara din pivniță.

— Cred că ți se pare foarte ciudat CLLu partea mea, continuă ea.

— Deloc, se grăbi el s-o asigure.

— Ba da, stăruie ea cu amărăciune. Dar vreau să știu. Ai fost convins când ai spus - știi, la cină - că nu-i niciun merit în credință?

— Am spus eu că nu-i niciun merit în credință? întrebă el șovăitor.

— Sigur că ai spus! îl mustră ea. Cum adică, poți să afirmi un asemenea lucru, și apoi să uiți? Dacă-i adevărat,

este unul din cele mai minunate lucruri care au fost spuse vreodată. Și de aceea voiam să știu dacă erai convins, sau ai spus doar așa, fiindcă suna inteligent. Asta fac ei tot timpul în casa asta, știi - fac pe inteligenții! Tonul ei era tot aspru.

— Da, zise el simplu, am fost convins. De ce?

— Serios? Glasul ei părea să-i pună la încercare sinceritatea. Ei bine, îți mulțumesc. Asta-i tot. Ar putea să însemne o viață nouă pentru mine. Încerc mereu să cred; mereu! Dumneata, nu?

— Nu știu, murmură el. Ce vrei să spui?

— Ei - știi bine! zise ea, ca și cum - ar fi înlăturat, enervată, pretenția lui de a nu o înțelege. Dar poate că ești credincios?

Edwin păru să deslușească dispreț față de unul care crede prea ușor.

— Nu, zise el, nu sunt.

f - Și asta nu te frământă? Cinstit? Hai, nu te purta ca un om inteligent. Nu pot să sufăr așa ceva.

— Nu, zise el, nu mă frământă.

— Nu te gândești niciodată la asta?

— Nu. Nu prea.

— Charlie se gândește.

— Ți-a spus el? („Deci, vorbește și cu Duminică despre asta!” gândi el.)

— Da; dar, firește, îmi dau seama de ce nu te frământă - dacă socoți sincer că nu-i niciun merit în credință.

— Ei bine, zise Edwin. Crezi că e?

Cu cât o vedea mai mult prin ochii ei, cu atât mai minunată și mai profundă i se părea remarca lui care, în clipa când o rostise, i se păruse o simplă platitudine. Oferea mari posibilități de adâncire în numeroase direcții.

— Nădăjduiesc că ai dreptate, răspunse ea, cu glasul tremurător.

V

Se lăsă tăcere. Ca să-și mai potolească încordarea și să nu se mai simtă atât de stingherit, Edwin coborî de pe lespedea de piatră a terasei, în grădină. Începuse să picure. Și observă că cerul era mult mai întunecat.

— Pe legea mea! zise el. Cred că a început să plouă.

— Eram sigură, răspunse ea.

O rafală de vânt se iscă deodată, repezindu-se printre copacii înalți din grădina Orgreave, și în clipa următoare îl împrășcă în obraji cu o mână de stropi răzleți.

— Ar fi mai bine să te adăpostești lângă peretele celălalt, sugera el. Aici o să te ude, dacă nu se oprește.

Fata se supuse. Se întoarse și el pe terasă, dar rămase în porțiunea unde ploua.

— Mai bine ai veni aici, îl pofti ea, arătându-i un loc în apropierea ei.

— Oh! sta a bine și aici.

— Nu trebuie să-ți fie frică de mine, i-o trânti ea.

Edwin schiță un zâmbet stângaci, dar nu spuse nimic, căci nu putea să-și exprime tainicu-i resentiment. Își zise că felul de a se purta al fetei îi dis plăcea extrem de mult.

— Ești bun să-mi spui cât e ceasul? întrebă ea deodată.

Edwin își scoase ceasul, dar oricât se chinui, nu izbuti să vadă poziția acelor.

— Numai o clipă, zise el și scapără un chibrit. Chibritul se stinse înainte de a se putea uita pe cadran, dar în fulgerarea de o clipă, o văzu pe Hilda, lipită de perete. Avea buzele strânse, ochii îi ardeau, iar mâinile și le ținea încheștate. Era încruntată și palidă, extrem de palidă, în contrast, cu negrul îmbrăcăminții ei simple și austere.

— Dacă intri în casă, zise el, o să pot aprinde lumina acolo. (Ușa era întredeschisă.)

— Nu, mulțumesc, refuză ea. De fapt, nu prea are importanță cât e ceastă, nu-i așa? Noapte bună!

El ghici că-i întindea mâna. O prinse orbește, pe întuneric. Nu putea refuza să dea mâna cu ea. Mâna ei o strânse pe a lui febril și prelung, ceea ce era ca un mesaj contradictoriu în noaptea întunecoasă: ca și cum i-ar fi transmis prin mână o tainică dezmințire a accentelor din vorbire și a încruntării ei. Uitase să-i răspundă la „noapte bună”. Tropotul unui cal se auzi de pe stradă. (Da; numai la șase metri mai încolo, de cealaltă parte a zidului despărțitor, era drumul public! Și el stătea aici pe terasă, cu o față pe care o cunoscuse abia în seara asta!) Era căruța poștei, gonind spre Knype.

Ea nu făcu nicio mișcare. Spusese „noapte bună” și își dăduseră mâna; și totuși stătea pe loc. Nu scoteau o vorbă.

Apoi, fără să spună nimic, după aproape un minut care păruse să dureze cât zece, fata plecă, încet, prin ploaie. Și cum se îndepărta, Edwin o văzu îndreptându-și spinarea și trăgându-și înapoi umerii, cu un gest mândru.

— Domnișoară Lessways! o strigă el cu glas scăzut. Dar habar n-avea ce voia să-i spună. Numai că plecarea ei îi descleștase gâtul.

Dar ea nu lăsă să se vadă că l-ar fi auzit. Edwin schiță iar un zâmbet stingherit, puțin rușinat pentru ea și puțin rușinat pentru sine, căci niciunul dintre ei nu se purtase ca un om de lume.

După un scurt răstimp, porni în urma ei până la spărtura din gard, pe care abia o putu găsi. Dar fata nu se mai zărea. Lampa ardea liniștită în odaia ei și fereastra era deschisă. Apoi văzu fereastra închizându-se puțin și un braț în fața oblonului tras. Ploaia părea să se fi oprit.

VI

„Ei bine, asta chiar că-i o bombă!” murmură el, exprimând astfel situația. „Ce nerușinare...!” își exagera oarecum simțămintele, pozând puțin față de sine: un lucru care i se întâmplă mai curând sau mai târziu oricărui

bărbat! „Și o să se ducă să-i spună domnișorului Tom că **s**-a plimbat doar prin grădină!... Grădină, zău! Și totuși, cei de acolo țin atât de mult la ea”.

Dădu din cap de câteva ori, îngândurat, ca și cum ar fi vrut să spună: „Bine, bine! Ei și?” Și murmură cu glas tare: „Deci, așa procedează ele, care va să zică!” Voia să spună, firește, femeile... Era sincer uluit.

Dar, mai presus de toate senzațiile puternice din clipa aceea, era mândria: o mândrie nemărginită. Gândi ceea ce nouăzeci și nouă la sută dintre bărbați ar fi gândit în asemenea împrejurare: „**S**-a îndrăgostit de mine!” Inutil să-l numim un înfumurat vanitos, fiindcă nu **s**-a conformat unui standard sentimental idealist! Gândi: „**S**-a îndrăgostit de mine!” Și nu era un înfumurat vanitos. Gândul îl făcu să jubileze. Nimic nu-l mai înfiorase și nu-l mai încântase atâta vreodată. Era experiența supremă a carierei lui de ființă umană. Experiența desfătătoare și antrenantă a serii petrecute în casa Orgreave i se părea lipsită de importanță pe lângă întâmplarea de acum. Noile drumuri spre bucurie care i se dezvăluiseră i se păreau acum niște cărări cu totul și cu totul banale; erau ceva obișnuit. Și uită starea de intensă tensiune și de emoții complexe cu care pătrunsesse în casa cea nouă. Muzica și parfumul exotic al unei limbi străine i se păreau puțin

*

lucru în comparație cu strângerea de mână înfrigurată a fetei **care**-i dis plăcea atât de tare. Mâna parcă fără viață pe care o ținuse în salonul familiei Orgreave nu putea fi aceeași mână cu cea care i-o prinsese strâns pe-a lui, pe terasă. Parcă avea două mâini drepte!

Și lucru și mai josnic decât înfumurarea, o disprețuia pentru că cel de care se îndrăgostise era el, Edwin. **N**-avea destulă încredere în sine pentru a-și justifica sentimentul ei. De fapt, argumentul lui era că nicio fată care merită să fie a lui **n**-ar fi putut să se îndrăgostească de el la prima

vedere. Astfel că o condamna pentru încrederea pe care i-o arătase. Cât despre istorica lui remarcă despre credință - ei bine, se putea să fie sau se putea să nu fie ceva de capul ei. O clipă i se păru grozavă, ca în clipa următoare **s-o** socotească facilă și superficială. Mai mult, se putea **s-o** fi cules de prin vreo carte. Dar, chiar dacă ar fi fost o perlă de spirit originală - era oare un motiv ca să-l urmeze **într-**o casă pustie la mijlocul nopții? Firește, o pasiune copleșitoare ar putea justifica o asemenea comportare! Da, chiar își amintea de câteva cazuri din literatură... Ei poftim, ajunsese atât de departe încât se gândea și la posibilitatea unei pasiuni copleșitoare... Apoi toate aceste speculații se risipiră ca prin farmec și Hilda îi apăru în minte ca o fată nespus de religioasă, care nu accepta nicio barieră convențională atunci când era vorba de căutarea adevărului. Nu punea prea mult preț pe această teorie a Hildei, și nici nu era prea convins de ea.

„Închipuie-ți să te căsătorești cu o fată ca asta!” își zise el cu dispreț. Și întocmi o listă a defectelor ei fizice și psihice. Era severă, batjocoritoare, nemiloasă. „Și am impresia... dacă ar fi **s-o** ating cu un deget...!” Cam astea erau gândurile lui disprețuitoare. „Ehei, pe când Janet Orgreave...” Janet avea toate calitățile pe care și le putea dori, la care se putea gândi măcar. Janet era un adevărat balsam.

„Nu trebuie să-ți fie frică de mine”, spusese fata asta nesuferită. Și el nu fusese în stare decât să zâmbească, în loc de orice răspuns!

Totuși, câtă mândrie! O mândrie intensă, masculină!

Un singur lucru îi plăcuse la ea: felul cum își îndreptase spinarea și își trăsesese umerii îndărăt când plecase. Fata asta avea în ea ceva eroic.

Ieși din grădină și, când ajunse în stradă, își aminti că nu trăsesese ușa care dădea spre grădină. „Lua-o-ar naiba de ușă!” izbucni, întorcându-se. Dar nu era supărat cu-

adevărat. N-ar fi fost supărat cu-adevărat nici dacă ar fi trebuit să se întoarcă de la jumătatea drumului pe Trafalgar Road. Totul era un fleac pe lângă faptul că o fată alergase după el în împrejurări atât de romantice, împrejurările nu erau chiar romantice, dar așa i se păreau.

În drum spre casă nu se întâlnește cu nimeni; doar pe una din străzile laterale care coborau, zărește pe la jumătatea ei un polițist. Trafalgar Road era o pustietate luminată ici-colo de felinare cu gaz, și mărginită de fațade întunecate, neprimitoare.

Pe neașteptate, ajunge în colțul din Wedgwood Street. Pornise de la Bleakridge și ajunsese acasă; dar intervalul de timp dintre aceste două locuri era un gol total, în afară de polițist. Nu-și putea aminti cum străbătuse drumul. Și în timp ce vâră cheia în broască, nu-l neliniștește câtuși de puțin gândul că era posibil ca tatăl său să nu se fi culcat. Urcă scările cu oarecare zgomot, plin de emfază, ca și cum ar fi vrut să spună tuturor tiranilor adormiți: „Să vă ia naiba! Nu-mi pasă de voi! Mi s-a întâmplat ceva!”

Și se gândește: „Dacă cineva mi-ar fi spus astăzi după-amiază că, înainte de miezul nopții am să...”

Capitolul X CENTENARUL I

La puțin timp după aceea, „Centenarul” - cuvânt pe care toată lumea îl pronunța greșit - a început să obsedeze întregul oraș. Oamenii mai puțin obișnuiți și rezervați decât cei din familia Orgreave auziseră de săptămâni întregi vorbindu-se destul de mult, dar într-un mod vag, despre centenar, de la oameni al căror intelect îl disprețuiau, și ajunseseră la concluzia că era ceva plăcut, scuzabil, dar care pe ei nu-i interesa. Se înșelau. Edwin mersese și mai departe, și strâmba din nas când elTJLZ Gel OS centenar, în fața oricui în afară de tatăl său. Și Edwin se înșela cel mai tare. În antepenultima 5 i a lui iunie, bănuia pentru prima dată cu neliniște că judecase lucrurile

greșit. Asta **s**-a întâmplat când tatăl său a anunțat pe neașteptate că, la cererea primarului, toate prăvăliile din oraș vor fi închise în cinstea centenarului. Era centenarul înființării școlilor duminicale.

Edwin nu putea suferi școlile duminicale. Ba chiar le ura de moarte, deși încetaseră de mult să-l mai stânjenească... În amintirea sa erau legate de plictiseală atroce, nesinceritate, ipocrizie și relații umilitoare. În adâncul inimii le considera încă și astăzi ca o invenție dușmănoasă a părinților, pentru a-i hărțui și a-i persecuta dinadins pe niște copii inofensivi și neajutorați. Și era pornit în mod special împotriva lor, pentru că singur el, dintre odraslele tatălui său, fusese ales pentru această pedeapsă scârboasă. De ce surorile lui fuseseră scutite, și el nu? Își pierdea pur și simplu firea când se discuta despre școlile duminicale și, dintr-o pornire irațională, pe care nu și-o putea explica, nu voia să le recunoască niciun merit. Nu știa nimic despre istoricul lor, și nici nu ținea să afle.

Cu toate acestea, când ziua centenarului se apropie - și se apropia eu mult fast - se văzu silit, chiar și în sinea lui, să privească școlile duminicale eu mai multă considerație. Și, într-adevăr, cu două sau trei zile înainte, forța crescândă a opiniei publice îi schimbase atitudinea de la o ură neînduplecată către un fel de ironie șovăielnică. Iar acum ironia i se transforma în chip tainic într-un respect ostil. Cum anume? Nici el nu știa. Era ceva nedefinit care plutea în aer și pe care mintea îl respira. Îl simți la ora șase, de cum se trezi. Îl simți stând întins în pat. Ziua avea să fie o sărbătoare. Prăvălia nu va fi deschisă, nici tipografia. Pregătirile pentru mutare vor fi întrerupte. Cursul vieții de toate zilele va fi complet schimbat. Era liber - adică, aproape liber. Își spuse că, bineînțeles, tatăl său va aștepta, înflăcărat cum era, să ia parte și el la sărbătorire și să-și pună hainele cele mai bune - și asta îl agasa. Numai că - iată-l - nu era chiar

cinstit. Căci în adâncul inimii, dorea să ia parte la sărbătorire și să-și pună hainele cele bune. Curiozitatea îl devora. Recunoscuse, lucru pe care mulți îl spuneau de săptămâni de zile, că centenarul avea să fie ceva măreț; și instinctul lui social îi cerea să-și ia partea de glorie.

— E o zi strașnică! exclamă taică-său, vesel și ferchezuit, privind pe fereastră în Duck Square, înainte de micul dejun. O să fie frumos și cald!

Și era într-adevăr o zi strașnică; una din acele zile de început de vară cu cer senin și soare orbitor. Maggie se gătitese ca de zile mari. Și nici Edwin nu se lăsase mai prejos! Inutil să se prefacă mai departe că n-aveau să se petreacă lucruri mari - când tatăl său își pusese vestă albă! La micul dejun se vorbi tot timpul, deși conversația se reducea la repetarea aranjamentelor ce se făcuseră și la ce va face fiecare. Toți trei o lungiră cu micul dejun, pentru că nu aveau niciun motiv să se grăbească. Și-apoi, până și Maggie plecă din odaia de zi fără grijă, căci, deși Clara urma să vină la prânz, se putea bizui pe doamna Nixon. Dacă va termina cu treaba, doamna Nixon se va repezi și ea după-amiază pentru o jumătate de oră, ca să vadă și ea ce mai era de văzut la serbare. Oamenii mai trebuie să și mănânce. Și dacă îndatoririle o împiedicau pe doamna Nixon să asiste la acest centenar, va trebui să spere că va fi mai liberă la cel viitor!

II

La ora nouă, într-o dispoziție de trândăvie euforică, Edwin intră în prăvălie. Taică-său desprinsese unul din obloanele de la ușă, iar apoi îl rezemase neglijent de un alt oblon, pe trotuar. Un orb sau un bețiv ar fi putut să dea peste el și să-l trântască jos. Scrisorile fuseseră deschise în grabă. Edwin le putea vedea risipite în dezordine pe masa de lucru din micul birou. Nici n-ar fi avut loc ca să steargă praful. Rămase în deschizătura îngustă a ușii, privind afară. În Duck Square soarele scălda totul în

lumină. La „Dragon” și la Duck, precum și la cealaltă cârciumă din colț, părea că nimeni nu se îndoiește, ca de obicei, de setea oamenilor. Dar restaurantul Borough, de lângă colțul făcut de Duck Square cu Wedgwood Street, nu era ca de obicei. Căruța lui Doy măcelarul se oprișe încărcată în fața restaurantului. Borough și proprietarul ei, nerăbdător, cu ajutorul celor două fete ale lui (cu șorț în față și cu mânecile suflecate ca pentru o mungă grea, copie a voinicei și asudatei lor mame), primea carne în cantități neobișnuite. Dificilă vreme pentru carne - puteai vedea asta din gesturile omului. Chiar și în zilele obișnuite, încăperile acelea cu tavanul scund, întinzându-se până în fund, departe de stradă, într-un complicat șir de interioare, erau pline de lume - calitatea dejunului de opt pence fiind demnă de toată încrederea. Edwin își închipui ce infern sufocant și asurzitor de mirosuri și vacarmuri culinare avea să fie acolo la ora unu sau două.

Trei cărucioare cu înghețată la cornet dădură colțul, unul după altul, de pe Trafalgar Road și trecură pe Wedgwood Street prin fața lui. Trei! Oamenii care le împingeau, unul dintre ei un italian, păreau să nu aibă pe ei nimic altceva în afară de cămașă și pantaloni, o pălărie de pai pe cap și un fel de papuci în picioare. Tramvaiul cu abur apăru huruind din vale și urcă pe Duck Bank, proiectându-și spre stânga umbra uriașă, plin cu rochii și haine viu colorate. Un șuvoi dezordonat de oameni gătiți se îndrepta spre porțile curții care înconjura școala wesleyană de pe creasta lui Duck Bank. Oameni de toate vârstele, îmbrăcați de sărbătoare, alergau în toate direcțiile; pretutindeni se vedeau batiste albe la pălăriile înflorate, și umbrele de soare. Toată rezerva de haine de sărbătoare a orașului fusese folosită. Până și cel mai umil om își pusese haine țipătoare. Pentru douăzeci și patru de ore, casele de amanet își umpluseră tejghelele și-și goliseră prăvăliile.

Și iată că apăru o procesiune, din Moorthorne Road, ieșind de după casa paznicului Capelei Wesleyene. Și cum apăru, izbucni și muzica... Mai întâi o pancartă purpurie, susținută de bețe roșii cu vârfuri de lance aurii; apoi o fanfară zgomotoasă; și apoi copii, copii, copii - mici, mijlocii și mai mari. Pe măsură ce procesiunea cotea în jos pe Trafalgar Road, creșteau în statură, până când, spre sfârșit, copiii erau tot atât de înalți ca și adulții, care păseau pe margini, agitați ca niște găini și țănoși ca niște păuni. Și, în încheiere, urma un vagonet de cale ferată, pe care fuseseră îngrămădiți zeci de copii mici; caii care trăgeau vagonetul erau împodobiți cu panglici și aveau coamele și cozile strâns împletite; în ziua asta măreață nu li se putea îngădui să se apere de muște; erau animale de sacrificiu.

O forță străină de el îl trăgea pe Edwin până la marginea trotuarului. Ajuns acolo, citi pe pancarta uriașă: „Școala duminicală St. John din Moorthorne”. Așa, va să zică, erau fețe bisericești. Și, într-adevăr, în clipa următoare desluși un preot printre păuni. Alaiul mai făcu o cotitură în Wedgwood Street, în drum spre locul final de întâlnire din piața St. Luke. Orchestra trâmbiță). obraji roșii ai trompetiștilor se umflau și apoi erau supti îndărăt; toboșarul se lăsă pe spate ca să-și ia avânt, și toba răpăi. Sudoarea curgea de pe fiecare membru al acestei adunări pestrițe, de la mic la mare. Cel mai tare asudau cei ce cărau pancarta purpurie, cu bețele lungi vârâte în teci de piele atârinate de umeri, și ajutoarele lor care, ca să țină dreaptă pancarta, trăgeau din față și din spate de niște panglici roșii. Ghetele oamenilor erau cenușii de praf, ca să nu mai vorbim de pantalonii de culoare închisă, pe care praful lăsa urme vizibile. Izul jilav al mulțimii izbi nările lui Edwin”. De sus din deal și până jos în vale, alaiul făcuse peste două mile. Totuși, era încă vioi, vesel și plin de răbdare: un alai zgomotos. De pe vagonet se ridica tot

timpul zgomot subțirel de glasuri copilărești. Edwin se simți înduioșat. Cred că, în timp ce privea procesiunea trecând în ritm legănat pe Wedgwood Street, începu să vadă școlile duminicale **într-o** nouă lumină.

Și asta nu era decât începutul. Urmau să fie zeci de asemenea procesiuni. Unele aveau să pornească chiar din oraș; altele însă vor veni pe zăpușeala asta de la țară, de pildă de la Red Cow, tocmai de lacinci mile depărtare.

III

O tânără adăpostindu-se sub o umbrelă de soare venea încet pe Wedgwood Street. Se înzorzonase cu o cantitate discretă de podoabe, dar hainele nu-i ședeau prea bine, iar mantia subțire căuta să ascundă cât putea mai bine faptul că femeia era pe punctul să devină mamă. Avea o expresie nemulțumită, puțin cârcotașă. Edwin n-o văzu până ajunsese chiar lângă el, și atunci se simți pe dată stânjenit, neștiind parcă ce să facă.»

— Bună, Clara! o salută cu un zâmbt instinctiv, cald dar efemer, întinzându-i mâna cu sfială.

Lucru neobișnuit și ciudat, dar nu putea socoti gestul de a da mâna cu o rudă altfel decât un formalism afectat. Din fericire, nu avea pălăria pe cap; dacă ar fi avut-o, tot nu și-ar fi scos-o, dar s-ar fi blestemat că nu și-o scoate.

— Oh, dar suntem *cineva*! exclamă Clara apucându-i moale mina și lăsându-o apoi să cadă ca un articol neinteresant.

În glasul ei mai rămăsese ceva din vioiciunea de altă dată. Clara de pe vremuri, care mai persista în ea, nu-i admirase încă linia elegantă și nouă a costumului de haine de la Shillitoe, și exclamația ei ironică pornise spontan din inimă.

Edwin râse stânjenit, expresie a dezgustului pe care-l simțea. Nu că ar fi fost în mod special dezgustat de Clara, căci de fapt căsătoria ei domolise puțin din manierismul ei supărător, chiar dacă îi mai răpise din farmec. Era

dezgustat în general de tradiția clasei din care făcea parte, ca și a celor mai multe clase, potrivit căreia rudele nu trebuie să adopte o politețe formală în relațiile dintre ele. Se supunea acestei tradiții, ca toți ceilalți, dar își spunea adesea că ar încălca încântat regula aceasta sacră dacă ar nădăjdui un răspuns potrivit; știa însă că nu putea nădăjdui să primească un răspuns potrivit; și n-avea de gând să ajungă în situația penibilă a celui care, începând să cânte imnul național **într-o** întrunire, se pomeneste că-l cântă singur. De ce n-ar putea, el și cu Clara, să se poarte așa cum se purta, de pildă, el și cu Janet Orgreave - cu demnitate, cu politețe, cu respect reciproc? Dar nu! Era imposibil, și mereu va fi așa. Fuseseră prea apropiați, și rezultatul era iremediabil.

„În orice caz, nu văd cum ar putea *ea* să vorbească de aspectul exterior!” gândi sardonice.

Și-apoi, mai era ceva neobișnuit și uluitor. Se simțea rușinat de starea ei! Era ceva involuntar. În zadar își zicea că starea ei era firească, ceva cuviincios. În zadar își amintea vorba înțeleptului că o femeie în starea ei este lucrul cel mai frumos de pe lume. Se simțea stingherit. Și nu i se părea ceva frumos; dimpotrivă, i se părea urât. Îl supăra chiar. Cum - sora lui? Surorile altora, da; dar a lui! Uita că și el se născuse din pântecul unei femei. Aproape că nu putea suporta să se uite la Clara. Avea acum fața subțiată parcă, și pielea își schimbase culoarea; ochii îi erau neobișnuit de lucioși și de mari; proeminenți și obosiți; arăta bolnavă, cu adevărat bolnavă; și era de-a dreptul dizgrațioasă. Cum ar mai putea să și-o amintească de acum înainte ca pe o copilă grațioasă! Și totul era cât se poate de decent, chiar demn de laudă! Până **într-atât**, încât tânăra Clara îi privea acum de sus, cu un aer superior, atât pe el cât și pe Maggie!

— Unde-i tata? întrebă ea. Te rog, închide-mi umbrela.

— Oh! Pe undeva pe-aici. Trebuie să apară **într-o** clipă. Vine și Albert? zise el în timp ce o urma în prăvălie.

— Albert! protestă ea, contrariată. Lui Albert îi este peste putință să vină până la ora unu. Nu știi că-i unul dintre principalii organizatori ai festivității din piața St. Luke? zicea nici să nu-l așteptăm cu masa dacă nu vine la timp.

— Oh! a fost tot ce putu răspunde Edwin, așezând umbrela pe tejghea.

Clara se lăsă greu pe un scaun și începu să-și facă vânt cu batista. În ciuda căldurii și a efortului, fața ei rămânea tare palidă.

— Îmi închipui că rămâi aici toată dimineața? se interesă Edwin.

— Păi, zise Clara, mă vezi tu plimbându-mă în sus și în jos pe străzi, toată dimineața? Albert a zis să urc imediat sus și să nu mă mai mișc de-acolo. A zis că multă vreme or să fie destule de văzut de la fereastra odăii de zi, și că pe urmă pot să mă și întind puțin.

Albert a zis! Albert a zis! Edwin simțea că se înfurie ori de câte ori o auzea pe Clara rostind aceste cuvinte. Dădea de înțeles că Albert era supremul izvor de înțelepciune și de autoritate din Bursley. În timp ce, pentru Edwin, Albert era de fapt un mărunț fabricant anost, încrezut, cu care simțea că nu poate comunica în niciun fel. „Un om cumsecade, în fond”, era nevoit să recunoască în sinea sa pretențiosul Edwin, de câte ori avea prilejul să-și dea seama de bunătatea grosolană a lui Albert; dar ipocrit, arogant și fără umor”.

— Unde-i Maggie? întrebă Clara.

— Cred că se îmbracă.

— Dar nu știa că vin devreme? vorbi Clara pe un ton iritat, încruntându-se.

— Habar n-am.

Simțea că dacă ar rămâne ceasuri întregi împreună

cu Clara, conversația lor nu **s**-ar ridica deasupra acestui nivel - personal, faptic, cu totul lipsit de un interes mai larg. N-ar ajunge niciodată la un schimb de idei generale; nici nu ajunseseră vreodată. De fapt, nici nu credea că ea ar putea avea vreo idee generală.

— Aud că ai ajuns în termeni grozav de intimi cu familia Orgreave, observă Clara pe un ton și cu un zâmbet malițios, dându-i de înțeles, pe de o parte, că tindea mult prea sus și - în același timp - că familia Orgreave nu era, la urma urmei, mai presus de alți oameni.

— Cine ți-a spus?

Și Edwin se îndreptă spre ușă, descumpănit. Partea proastă era că nu se putea preface că atacurile soră-sii nu-și atinseseră ținta.

— N-are importanță cine mi-a spus, zise Clara.

Glasul luase brusc un ton ștângăresc fermecător, și el o auzi din nou vorbind pe fetița de paisprezece ani. Inima i se înduioșă. Spectatorul imparțial și nemișcat care sălășluia uneori în Edwin, ca în oricare om cu sensibilitate artistică, privindu-i viața interioară ca dintr-un turn de strajă, consemnă ciudățenia lucrului. Își aruncă privirea spre stradă. Și atunci o față apăru în deschizătura lăsată de oblonul scos. Era Janet Orgreave, care se opri șovăind. Edwin tresări, surescitat.

IV

Și de data asta Janet era îmbrăcată complet în alb, cu o umbrelă albă, dantelată, cu găurele rotunde ce lăsau să treacă razele de soare, care jucau pe obrazul ei. Edwin nu-și revenise încă din surpriză când, în clipa următoare, o zări pe Hilda Lessways în urma ei. Hilda era negricioasă la față și avea o umbrelă neagră. Inima lui Edwin începu să bată, ca și cum o criză dramatică, primejdioasă îl amenința deodată. Și, într-adevăr, situația era critică, cu soră-sa în spate, și aceste două fete atât de diferite în față. Și totuși, nu era nimic critic în întâmplare. Dădu mâna ca prin vis,

întrebându-se ce trebuie să facă, încercând să cheme din străfundurile ființei sale pe omul de lume.

— Intrați, vă rog, le pofti el, nădăjduind că-l vor refuza.

— Oh, nu. N-ar trebui să intrăm, zise Janet, zâmbind recunoscătoare.

Hilda nu zâmbi; nu zâmbise nici când dăduse mâna cu el, **într-un** gest nepăsător.

Edwin auzi un pas grăbit în prăvălie și apoi glasul lui Maggie, maternă și protectoare, cu o șoptită exclamație de surpriză: „Ah, draga mea!” Și-apoi o sărutare sonoră, și glasul Clarei, subțirel, slab și încrezător: „Da, am venit”. „Hai până sus, te rog!” stăruia Maggie. „Vino și întinde-te puțin”. Apoi din nou pași care curând încetară, atunci când cele două surori ieșiră din prăvălie prin ușa din spate. Solicitudinea lui Maggie față de Clara în timpul ultimelor luni i se părea minunată lui Edwin, ca de altfel și felul copilăros cum o accepta Clara.

— Dar trebuie să intrați! stăruia el cu mai mult curaj către vizitatoare, **întrebându-se** dacă Janet ori Hilda zărise pe surorile lui în semiîntunericul din prăvălie.

Tinerele fete intrară, Hilda cu un aer țeapăn. Cu același gest, fiecare își închise umbrela de soare, înainte de a trece prin deschizătura lăsată de obloane, în umbra adâncă dinăuntru. Dar în vreme ce Janet zâmbea, de parcă o aștepta ceva plăcut, ca și cum ar fi intrat în paradis, Hilda se încruntă, furioasă că nu se închidea ușa.

Janet vorbea despre centenar; declară că se hotărâseră abia în dimineața aceea să iasă în oraș și să vadă ce era de văzut; mărturisi cu un aer angelic, de scuză parcă față de centenar, că la ei acasă subestimaseră neîndoielnic importanța lui, și interesul lui ca spectacol; și afirmă că era uimitor să vezi toate magazinele închise. Ascultându-i sporovăială, Edwin plasa câte o replică vagă, în timp ce scotea scaunul din firida ce-i servea drept birou,

pentru ca să poată sta amândouă jos. Hilda nu scotea nicio vorbă. Gândurile lui Edwin se cufundau parcă sub flecăreala lui Janet, ca **într-o** mare adâncă sub valuri fosforescente. O auzea pe Janet și-i răspundea cu o părțică minoră din ființa lui, care funcționa automat.

„E teribilă!” reflecta partea lui majoră, obsedată în taină de Hilda Lessways. Cine ar fi crezut, uit**ându-se** la ea, că doar cu trei seri mai înainte îl urmărise prin noapte, pun**ându-i** întrebări, strâng**ându-l** de mână, purt**ându-se** cu atâta bruschete? Oare Janet știa? Sau altcineva? Nu! Era sigur că numai ei doi știau despre întrevederea din seara aceea. Ea se așază ursuză, aproape încruntată. Nu știa să se poarte în lume mai bine decât Maggie sau Clara. Ca și ele, nu cunoștea darul de a fi sociabilă. Și aproape că nici nu părea mai stilată decât ele. Dar nu semăna cu ele, și era inutil ca din răzbunare **s-o** nedreptățească, prefăc**ându-se** că o consideră asemenea lor. Putea să devină pățimașă din cauza lui Victor Hugo. Era în stare să fie chinuită de o problemă abstractă ca aceea a credinței. N-o auzise rostind nici măcar o singură vorbă în felul cum flecăresc de obicei tinerele fete.

Din nou se strecură în mintea lui îndoiala dacă nu cumva vizita ei pe terasa noii case se datorase unei preocupări sincere pentru probleme abstracte, și nu atracției pentru persoana lui. „Da”, reflectă el, „asta trebuie să fi fost”.

În două zile, mândria lui în această privință se mai tocise, deși încă îi mai lumina fiecă clipă a vieții și deși nu încetase să regrete că nu avea un prieten intim, căruia să-i povestească totul pe îndelete, ca să poată retrăi iar întâmplarea. Acum, ca un filosof, își călca în picioare mândria, stingând focul aprins. Și se prefăcea ușurat, încântat de concluzia că fata nu fusese împinsă de nimic altceva decât de un fel de fanatism. Dar nu se simțea cu adevărat ușurat. Și nici concluzia nu era sinceră. Se agăța

încă de ideea că îl urmărise de dragul lui. Prefera ca Hilda să se fi îndrăgostit de el, chiar dacă el nu-i găsea niciun farmec, niciun pic de frumusețe, nicio alinare, nimic decât motive de aversiune. Ar fi vrut ca ea să se gândească la el, în ciuda faptului că n-o plăcea; să se gândească la el fără nădejde.

„Ești un nătărău!” murmură privitorul imparțial din turnul de veghe. Și era. Dar nu-i păsa. Era plăcut să fii un nătărău... Mândria lui izbucni din nou și, în loc s-o calce în picioare, o înțeți.

„Pe legea mea!” gândi, uitându-se la ea cu o privire vicleană, „Am să te fac să-ți dai jos masca - ai să vezi! Crezi că poți să te joci cu mine, dar te-nșeli!” Era atât de pornit împotriva ei, de parcă l-ar fi jupuit, și nu i-ar fi strâns mâna pe întuneric. Oare nu era o jignire că-i spusese, când el refuzase să vină lângă ea la adăpostul zidului, pe terasă: „Nu trebuie să-ți fie frică de mine”? Janet n-ar fi spus niciodată așa ceva. De-ar fi semănat cu Janet...!

În timpul acestui monolog interior, expresia lui blândă, puțin surescitată nu i se înăsprise, trădându-i gândurile aprige, și nu rostise nimic care să nu fi putut fi rostit de un idiot inofensiv.

Vânzătorul de ziare, frumos gătit, se strecură jenat în prăvălie. Avea de luat câteva pachete, pe care trebuia să le ducă la destinație, și întârziase. Edwin dădu din cap spre el, cu un-aer distant. Conversația lânzezea.

Atunci apăru în deschizătura ușii capul domnului Orgreave. Arhitectul părea amuzat. Edwin nu putea înțelege cum de-l privise cândva cu teamă pe domnul Orgreave, care, cu toată distincția și bogăția sa, era cea mai sociabilă persoană din lume.

— Oh! Tată! strigă Janet. Cât îți mai place să amăgești oamenii! Știi, domnule Edwin, ne-a luat peste picior că ieșim în oraș; zicea că e mult prea ocupat pentru

asemenea copilării, cum ar fi centenarele! Și-acum, uită-te la el!

Domnul Orgreave, al cărui costum, pălărie și cravată erau o armonie de nuanțe elegante de gri, zâmbi cu liniște paternă, legă**nându**-și bastonul.

— Haideți odată! Să nu pierdem nimic. Haideți, Vii și tu, Edwin, nu-i așa?

— Ai mai văzut vreodată un asemenea copil? murmură Janet, privi**ndu**-l cu dragoste.

Edwin se întoarse spre vânzătorul de ziare.

— Găsește-l pe tata înainte de a pleca, îi porunci el. Spune-i că am ieșit și întreabă-l dacă trebuie să tragi oblonul.

Vânzătorul de ziare îi făgădui respectuos că va face întocmai. Și Edwin se simți încântat că nesuferita de Hilda era acolo ca să-l vadă cât de autoritar se poartă.

Janet ieși prima. Hilda șovăi; și Edwin, după ce-și luă pălăria de pe cuierul din birou, se opri la ușă așteptâ**nd**-o. Îi părea rău că nu se poate repezi până sus să-și ia un baston. În cele din urmă, ea se hotărî să iasă, deși cu oarecare încetineală. Edwin o urmă, aruncând o ultimă privire către băiat, care lega în grabă un pachet. Domnul Orgreave și fiică-sa se aflau la zece metri mai în față, braț la braț. Edwin își potrivi pasul cu al Hildei Lessways. Janet se întoarse, le zâmbi și le făcu semn cu mâna. „Mă întreb, își zise Edwin, ce naiba o să se mai întâmple acum? Aș putea să jur că a rămas în urmă dinadins! Ei bine...” Numai că această cutezanță țanțoșă era doar pe dinăuntru. Pe dinafară, chiar și un observator atent n-ar fi putut vedea decât un zâmbet vag, sfios. În timp ce inima îi bătea din nou cu putere.

Capitolul XI PARTEA DE JOS A PIEJEI I!

O altă procesiune - aceea a școlii duminicale Old Church - urca, în fluturări de steaguri și huruit de tobe, pe panta abruptă de pe Woodisun Bank și o coti apoi pe

Wedgwood Street, deși strada era mai departe înțesată de procesiuni și spectatori. Importanța festivalului era acum cu totul evidentă, căci la capătul străzii se putea vedea piața St. Luke, în care tălăzuia o mare de oameni. Osmond Orgreave și fiică-sa se pierdură în mulțimea elegantă; dar după puțin timp, Edwin desluși clar umbreluța lui Janet ieșind de pe Wedgwood Street, la colțul unde se ridica Institutul Wedgwood, și cotind încet în Cock Yard, un pasaj îngust ce ducea spre piață și spre primărie, și de acolo în capătul de sus al pieței St. Luke.

Nu zise nimic și continuă să înainteze pe Wedgwood Street, pe lângă hale.

— Nădărduiesc că n-ai răcit în seara aceea, pe ploaie, spuse el pe un ton ce se voia sever.

— Credeam că mai curând ai fi putut să răcești dumneata, replică Hilda, în felul ei tăios. Privea drept înainte, și vorbele păreau să aibă un dublu înțeles. Brusc, ea își întoarse capul, îl privi o clipă ținută, și apoi se uită în urmă, nedumerită. Dar ei pe unde-or fi? întrebă.

— Ceilalți? Cred că sunt în față. Trebuie să fie pe undeva pe-acolo.

Dacă nu-i văzuse și ea cum cotiseră. În Cock Yard, de ce se uitase în urmă când întrebasese pe unde-or fi? Știa la fel de bine ca și el că o porniseră înainte. Singura deducție posibilă era că dorise și ea să se piardă de domnul Orgreave și de Janet. Chiar în clipa aceea, un cunoscut își ridică pălăria în fața lui Edwin, ca o recunoaștere a faptului că se afla cu o doamnă, și el răspunse cu mândrie. Orice ar fi crezut în sinea lui despre Hilda, era categoric mândru să fie văzut pe stradă cu o fată distantă și trufașă, necunoscută în oraș. Era o experiență cu totul nouă pentru el, și îl măgulea. Ar fi vrut s-o privească mai atent, să-i cerceteze expresia, să-și facă o părere certă despre ea; dar nu putea, pentru că mergeau unul lângă altul. Singura ei notă caracteristică pe care o putea aprecia era glasul -

neobișnuit, profund, cu un fel de intonație cizelată. Modulațiile lui îi ajungeau în urechi catifelate și totuși dure, iar după ce termina de vorbit, simțeai tăcerea, ca după o exprimare solemnă a destinului. Ceea ce spusese nu părea să aibă legătură cu efectul, care era fizic, vibrant.

II

La capătul pieței St. Luke - răscruce a opt străzi, adevăratul centru al circulației orașului și singurul spațiu dreptunghiular deschis, mărginit peste tot de magazine - dădura peste un cordon de polițiști care lăsau să treacă doar procesiunile și pe cei ce purtau o rozetă specială. „Piața”, cum îi ziceau scurt cei ce locuiau în ea, fusese aleasă ca scenă istorică a acestei zile, tocmai din cauza situației privilegiate, fiind socotită cea mai potrivită; cel mai mic dintre avantaje - ca de pildă panta din vârful căreia un vorbitor suit pe o estradă o putea ușor domina - ar fi fost de ajuns ca să asigure cinstea de a găzdui centenarul.

Când cordonul polițiștilor se închise în urma procesiunii de la Old Church, despărțindu-i definitiv pe spectatori de spectacol, apăru limpede că spectatorii nu erau în marea lor majoritate decât niște zdrențăroși; persoane fără nicio situație socială: pierde-vară, vagabonzi, tot felul de neisprăviți, muncitoarele de la fabricile de ceramică, murdare de argilă, care lucrau chiar și în ziua aceea și dăduseră fuga, în șorțurile lor de flanelă, să caște gura; precum și zeci de ștengari, pe care părinții lor prea nevoiași sau prea nepăsători nu-i îmbrăcaseră destul de îngrijit ca să poată lua parte la vreo procesiune. Aproape toate notabilitățile orașului nu-și găseau astâmpăr orânduind procesiunile, ori se uitau doar ia ele, așezați confortabil la vreuna din nenumăratele ferestre deschise din jurul pieței. La ferestrele ieșite în afară ale prăvăliei lui Baines, cel mai mare magazin de manufactură din oraș, se îngrămădea protipendada orașului.

Și chiar și în piață se putea vedea, printre siluetele voinice ale polițiștilor, că până și spectacolul era format în majoritate din sărăcimea frumos gătită. Cetele de copii transpirați, îngrărrjădiți ca oile și târâți încoace și-ncolo de oficialități care se agitau plini de importanță, aveau aproape cu toții un aer de sărăcie încercând cu tot dinadinsul să arate cât mai bine; ap-roape toți erau marcați, sub aspectul vag de importanță, de fatalismul nostalgic și resemnat al celor încă prea tineri și dirijați de alții. Nu știau prea bine ce căutau acolo; știau doar că li se ordonase să fie prezenți, că erau asudați și însetați, și că de săptămâni întregi tot învățau pe dinafară imnuri pentru acest prilej, și că prilejul era măreț. Chiar și printre purtătorii rozetei, mulți aveau un aspect sărăcăcios, extenuat. Niciunul dintre ei nu-și comanda hainele la croitoria lui Shillitoe, și nici nu-și cumpăra rufăria de la Baines. Niciunul dintre ei nu făcea vreo comandă la tipografie, nu avea preferințe asupra formei registrelor, nu-și exprima părerea despre Victor Hugo, nici nu bea vin și nici nu tânjea să-și perfecționeze manierele pentru a putea face față în societate. Edwin, care tocmai începea să fie atras de viața mondenă și descoperea cu ochii diletantului arta, care avea acum alături de el această ființă misterioasă și trufașă, simțea că ei doi nu prea aveau nimic în comun cu mulțimea. Și se întreba oare în virtutea cărui decret el, îmbrăcat într-un costum de la Shillitoe și cu casa măreață care îl aștepta la Bleakridge, fusese înălțat la o asemenea situație splendidă, deasupra gloatei sordide și jalnice.

III

Gândurile acestea îi pluteau vag prin minte. Era acum foarte aproape de Hilda și, mai presus de aceste gânduri, pe sub agitația și vacarmul strident al furnicilor ce se târau prin fața lui, mintea îi era preocupată intens de profilul Hildei. Putea acum s-o privească pe-ndelete, căci

scena mereu schimbătoare din fața lor făcea conversația inutilă și chiar absurdă. Ce urechiușă! Și ce nas! Fiecare linie a trăsăturilor ei părea să exprime o aroganță sarcastică și o agresivitate tăioasă. În orice caz, nu era doar pe jumătate vie - fiecare părticică din ea fremăta de viață. Emana antipatie, la fel cum un lichid emană vapori. Stările sufletești îi înfiorau chipul încordat, așa cum vântul unduiește iarba câmpiei. Părea atât de absorbită, încât nici nu-și dădea seama că umbrela se aplecase și n-o mai apăra de soare. Și peste stările sufletești, predomina mai cu seamă tristețea.

Edwin, de obicei blând din fire, își zise în taină: „Pe legea mea! Dacă ai fi a mea, fetițo, te-aș învăța eu minte!” Și când te gândești că era sincer.

Privirea sa, rătăcind, o descoperi pe doamna Hamps, cu trei metri mai sus, în colțul balconului de deasupra magazinului Baines. Roși, căci își dădu seama că mătușă-sa îi pândise privirea. Era de-a dreptul impunătoare și radioasă, magnifică în rochia de culoarea levănțicii, și revărsă asupra-i din belșug întreaga bucurie și mândrie de a-l fi întâlnit.

Toată lumea trebuia să afle că doamna Hamps îl saluta pe nepotul ei adorat, care era împreună cu o prietenă a familiei Orgreave. Aplecându-se ușor din scaunul de trestie, strigă:

— Nu-i așa că-i o priveliște minunată? Glasul îi suna subțirel și slab, peste larma amestecată a pieței St. Luke.

El încuviință, zâmbind.

— Oh! Cred că-i o priveliște minunată! mai strigă ea o dată, în extaz. Oamenii se întoarseră să vadă cu cine vorbea.

Dar deși Edwin încuviință din nou, nu credea că priveliștea era minunată. Socotea că era o priveliște derutantă, supărătoare și tulburătoare. Și nu-l liniști nici gândul că, în același moment, în orice oraș din Anglia se

putea vedea același spectacol.

Ba mai mult, anticipând viitoarea lor întâlnire, putea **s-o** audă limpede pe mătușa Clara spun**ându-i**, cu o amabilitate nostalgică inconsolabilă: „Oh, Edwin, cât aș fi vrut să te fi văzut și pe tine în piață, printre organizatori!”

Hilda părea să nu observe exclamațiile doamnei Hamps, dar îndată după aceea își îndreaptă umerii, cu un gest pe care Edwin începuse să-l cunoască și, priv**indu-l** drept în ochi, zise, părând nemulțumită:

— Ei bine, se pare că nu sunt pe-aici!

Și își îndreaptă privirea, disprețuitoare, către spectatori. Era limpede că în mulțime nu era nimeni de rangul și de categoria familiei Orgreave.

— Poate că au luat-o pe la Cock Yard - dacă știi pe unde vine asta, zise Edwin.

— În orice caz, nu crezi că ar trebui să-i găsim cumva?

Capitolul XII PARTEA DE SUS A PIEJEI I

Ocolind prin Cock Yard ca să ajungă din nou în piața St. Luke, în partea ei de sus, nu dădură din tot clanul Orgreave decât peste Jimmie și Johnnie, care, auzind de dispariția tatălui lor și a lui Janet „le mărturisiră că aceștia doi aveau mereu obiceiul să se piardă, fiind nemaipomenit de neglijenți în tot ce făceau. Tinerii plecară apoi, spunând că spectacolul din Bursley nu era cine știe ce și că se duceau la Hanbridge, dându-le de înțeles că Hanbridge-ul era singurul loc din lume pentru persoanele din lumea bună care se respectă. Dar înainte de a pleca, îl înștiințară pe Edwin că un individ din colțul pieței închiria locuri destul de bune pe niște butoaie. Se dovedi că era un om care lucrase cu ziua la berăria „Ducele de Wellington” din piață, dar fusese dat afară pentru limba-i spurcată; individul dăduse însă atâta cu gura, încât izbutise să-l convingă pe proprietarul berăriei să-i împrumute pentru acest prilej o duzină de butoiașe solide goale, obținând și

de la poliție dreptul de a le așeza pe trotuar. Toate butoaiele erau ocupate, ceea ce văzând, Edwin deveni temerar în fața omului cu butoaiele. Nu prea-i surâdea perspectiva de a sta cocoțat pe un butoi, cu Hilda Lessways alături, dar se putea amuza cu o mică discuție; și-apoi, ar fi vrut să-i arate Hildei că știa să fie și el la fel de descurcăreț ca și filfizonii de Jimmie și Johnnie.

— Păi, domnișorule! strigă răgușit omul cu butoaiele ca răspuns la întrebarea lui Edwin, înșii ăștia doi se dau jos imediat pentru două halbe!

Și arată spre doi indivizi cocoțați pe butoaie, neîndoielnic din șleahta lui, care săriră imediat jos, ducându-și mâna la șepcile jechoase. Era o strategie a omului cu butoaiele, cu ajutorul căreia își mărea profiturile. Edwin nu mai putea da înapoi: - căci propria-lășitate îl silise să fie îndrăzneț. După ce satisfăcu lăcomia a trei mâini murdare, constată că cele două butoaie îl costaseră un șiling. Singura observație a Hildei, când Edwin o ajută să se ui ce pe butoi, a fost: „Sper că nu vor scuipa pe bani”.

Toate butoaiele fiind acum închiriate unor persoane *bona fide* și luându-și banii pe ele, cei trei descurcăreți o șterseră în grabă la berăria „Ducele de Wellington”, să-i tragă un chiolhan în cinstea școlilor duminicale. Și Edwin, urcându-se pe butoiușul de lângă cel pe care stătea Hilda, se gândea: „M-a cam fraierit în treaba asta. Puteam să le obțin pentru șase pence”. Acum vedea cât te costă să ieși cu o domnișoară cu educație aleasă. Niciodată nu i-ar fi oferit un butoi lui Maggie, și chiar de-ar fi făcut-o, Maggie l-ar fi asigurat fără doar și poate că n-are nevoie de butoi.

— De-aici se vede perfect, exclamă Hilda când se cocoță și el. Tonul era aproape cordial. Edwin se simți surprinzător de bine.

II

Întreaga piață St. Luke apărea acum ca o mare de

capete, din care se înălțau pancarte și steaguri în culori și mai țipătoare decât rochițele și pălărioarele școlărițelor ori gătelile și bonetele învățătoarelor; bărbații, și ei, cu cravatele, eșarfele și rozetele lor, adăugau și mai multă culoare. Toate ferestrele străluceau de nuanțele toaletelor în culori vii; din multe ferestre și de pe toate acoperișurile care aveau catarg de steag, fluturau steaguri uriașe, proiectate pe cerul senin. În partea de jos a pieței, camionetele încărcate cu copii fuseseră împodobite și aranjate, și fiecare arăta ca un strat de flori multicolore. Orchestrele mai mari - cu alte cuvinte toate orchestrele ca lumea - se adunaseră în jurul estradei îmbrăcate în pânză roșie, din partea de sus a pieței, iar tubele, trompetele și cornetele ce luceau în soare formau un cerc sclipitor în jurul oficialităților, al clerului și al doamnelor. Toate confesiunile, în această zi, fraternizau cu efuziune pe estradă; căci așa dăduseră dispoziții prinții casei regale, arhiepiscopul de Canterbury și lordul primar al Londrei. Parohul metodiștilor primitivi **s**-a pomenit aproape alături de părintele Milton, care în orice altă zi **n**-ar fi fost decât un preot papistaș și care în loc de nevastă avea o regină de lemn pe tabla de șah. Și asupra tuturor, soarele își arunca razele toride.

Aproape în mijlocul pieței, un imens steag purpuriu se umfla în adierea prăfuită, purtând inscripția cu litere mari, aurii: „Sângele Mielului”, împreună cu numele câtorva școli duminicale pe care, de pe butoiul său, Edwin nu le putea descifra.

Deodată, un notabil cărunt, cu cravată albă, ce se afla pe estradă, ridică mâna dreaptă sus de tot, și goarna sună; iar glasul care umpluse câmpiile în vremurile bune ale renașterii religioase pluti acum ca un tunet prin piața împrejmuată de clădiri, **dominând-o** cu ușurință:

— Să cântăm!

Și dirijorul orchestrelor reunite le făcu semn să

înceapă. După ce executară câteva măsuri, un mic cor izbucni puternic din spatele estradei și, **într-o** clipă, întreaga mulțime, mai întâi dezlânat și apoi **într-un** unison perfect, începu să cânte:

Stâncă a veșniciei, despicață pentru mine, Lasă-mă să-mi fac sălaș în Tine; Lasă sângele și apa aceasta Ce **s-au** scurs ră**indu**-ți coasta, îndoit să mă tămăduiască de păcat: Să-mi spele osânda, lăsâ**ndu**-mă curat.

Amplizarea corului era copleșitoare. Forța lui zdrobitoare ar fi ajuns să măture lumea de pe butoaie. Edwin își simți ochii umezi și nu îndrăzni să se uite la Hilda. „De ce naiba îmi vine să plâng?” se întrebă furios, și se simți rușinat. Iar la începutul strofei a doua, când instrumentele sclipitoare izbucniră din nou, și nenumăratele glasuri, subțiri și puternice, de copii și de bătrâni, se avântară în pripă peste sunetele alămurilor, acoperi**ndu**-le, Edwin simți iarăși un nod în gât și genele ude. De ce? Ca prin**tr-o** ceață, citi cuvintele „Sângele Mielului” și văzu în închipuire trunchiul spintecat al unui muribund, din care curgea sângele șuvoi și oameni ca mătușă-sa Clara ori cumnatul Albert scâldâ**ndu**-se fericiți în acest lichid ca să devină neprihăniți. Imaginea reveni în strofa a treia - izvorul sângeriului și cei ce se scâldau în el, cuprinși de delir.

Apoi notabilul își ridică iar mâna, își scoase pălăria, și toți bărbații de pe estradă își scoaseră pălăriile și, în câteva clipe, toți băieții și bărbații din piață aveau capetele descoperite sub arșița soarelui; în cele din urmă Edwin se văzu nevoit să facă la fel, și doar polițaii, în virtutea înaltei lor slujbe, puteau îndrăzni să înfrunte măreția Domnului cu casca în cap. Și glasul răsunător strigă:

„Oh, Dumnezeule îndurător! Milostivește-te de noi. Suntem ca niște tăciuni scoși din foc!” Și continuă timp de câteva minute să peroreze pe tema chinurilor veșnice ale focului și setei nestinse. Adresâ**ndu**-se dumnezeirii, dar în

fapt predicând auditorilor săi, anunță că până și cel din urmă copil din camionete nu poate scăpa de focul veșnic decât dacă se cufundă cu totul în sângele Domnului. Și era atât de convins și de convingător, încât un nas cu mai multă imaginație ar fi putut detecta mirosul de carne arsă. Și în tot acest timp, deasupra mulțimii flutura fără oprire uriașul drapel purpuriu cu „Sângele Mielului”.

III

Când rugăciunea pentru mântuirea copiilor luă sfârșit, un alt imn vechi și iubit urmă la rând. (Niciun alt text în afara celor clasice ale creștinătății britanice nu-și găsise loc în programul acelei mărețe zile.) Călăuziți de orchestră, tineretul din Bursley și bărbații în toată firea începură să cânte eu înflăcărare:

E un izvor cu sânge în el.

Cu sângele lui Emmanuel;

Vin păcătoși, se scaldă-n valuri și ies apoi, curați, pe maluri.

Iubite Miel, sângele tău vărsat...

Edwin, ca și toți ceilalți, știa pe dinafară toate strofele. Cu steagul purpuriu fluturând deviza sângeroasă, aștepta fiecare amănunt sângeros al textului, anticipându-l, până să ajungă la urechile lui, din gâtleurile subțirele ale copiilor. Și o frază din alt imn îi veni nu se știe cum în minte, tocmai când versurile lui William Cowper⁸ se sfârșiră și cineva începu un discurs. Fraza era „Țărmul de coral al Indiei”. Cugetând la ea, uită să mai asculte discursul. Vedea steagurile, drapelele și fanioanele fâlfâind în soare și în adierea puternică; simțea răsfângerea razelor toride pe creștet, vedea omenirea înțesată în piață, eu hainele în culori vii, țipătoare; vedea estrada învelită în pânză roșie; vedea copiii îngrămădiți în carele imense, la care fuseseră înhămați cai cu coamele

⁸ William Cowper (1731—1800), poet englez, autor a numeroase imnuri religioase (N.T.).

împletite în fel și chip; îi vedea pe venerabilii fanatici de pe estradă delirând ca nu cumva, după toate instituțiile al căror centenar se întruniseră să-l serbeze, să nu reușească să-i salveze și pe acești copii de chinurile veșnice; vedea mărețele pânze purpurii care purtau brodată în centru legenda sângelui acelui mistic Miel Pascal; vedea chipurile umile, naive și superstițioase, întoarse toate **într-o** singură direcție, toate stăpânite de aceeași idee oribilă, toate convinse că urmările păcatelor pot fi prevenite printr-un act de credință, toate privind avide spre valurile nesecate de sânge. Și i se părea că nu se mai află în Anglia. I se părea că în pivnițele întunecoase de sub abatorul din dosul primăriei, unde fusese o dată, sălășluia, ghemuit, un zeu straniu și sălbatic, care îi blestema pe toți cei ce nu apăreau în fața sa șiroind de sânge, fie ei prunci sau bătrâni. În loc de tobe vedea tam-tamuri, și în loc de magazinul lui Baines, un bazar. În imaginația lui, fiecare detaliu al priveliștii se armoniza cu viziunea țărmlui de coral al Indiei.

Ceața i se risipi din fața ochilor. Vederea îi era atât de limpede, încât îl putu zări pe taică-său la o fereastră a băncii, în celălalt colț al pieței. O parte a minții îi era atât de slobodă, încât se întrebă cum de izbutise taică-său să ajungă acolo, și dacă Maggie o fi rămas acasă cu Clara. Dar imaginea țărmlui de coral al Indiei în piața St. Luke stăruia. O frază din discurs descrie un zăvor din sufletul lui și, întorcându-se brusc spre Hilda, îi murmură abia șoptit:

— Mai mult sânge!

— Cum? i-o întoarse ea cu asprime. Dar Edwin știa că îl înțelesese.

— Ei bine, zise prinzând curaj, ia privește! Nu mai lipsește doar Gangele, curgând în josul pieței...

Nimeni nu-l auzi, în afară de Hilda, care își așază mâna pe brațul lui, în semn de protest.

— Chiar dacă noi nu credem, zise ea - fără severitate, mai mult implorându-l - nu trebuie să ne batem joc.

„Noi nu credem”! Și tonul acesta nou, rugător! îl înțelesese fără explicații. Era o vrăjitoare. Mai exista oare o ființă, bărbat sau femeie, căreia să fi îndrăznit să-i spună ce-i spusese ei? Se hotărâse să i-o spună pentru că o disprețuia, pentru că voia să-i jignească simțămintele. Fata asta trezea bruta dinlăuntrul lui, și poate că nimeni nu era mai uimit decât el văzând cum bruta din ființa lui începe să se miște. Cum i-ar fi stat să-i spună blândeii și sensibilei Janet: „Nu mai lipsește doar Gangele, curgând în josul pieței...” N-ar fi putut.

Rămaseră tăcuți - privind și ascultând. Soarele urcă și mai sus pe cer, răspândind pe pământ o arșiță și mai fierbinte. Atunci discursul luă sfârșit și vorbitorul își șterse fruntea cu o batistă uriașă. Și mulțimea, condusă de alămuri, al căror sunet izbucni năvalnic, intonă solemn:

Și când privesc această cruce vie

Prin care Domnul a intrat în Veșnicie, O pierdere socot că-i orice bogăție

Și demnă de dispreț a mea mândrie.

Hilda clătină din cap.

— Ce s-a întâmplat? întrebă el, aplecându-se spre ea de pe butoiășul pe care sta cocoțat.

— Este cel mai minunat imn religios care s-a scris vreodată! zise ea pățimaș. Poți să spui ce vrei. Merită să crezi în ceva, dacă poți să cânti cuvintele astea - și să le simți!

Era însăși imaginea dezlănțuirii înfrânate.

Auzi, să-și piardă firea din cauza unui imn religios!

— Da, e frumos, n-am ce zice! consimți el.

— Știi cine l-a scris? se răsti ea.

— Mă tem că nu-mi amintesc. Deși imnul era unul din primele lucruri de care-și amintea, nu-l preocupase

niciodată să afle cine era autorul.

Buzele ei zâmbiră batjocoritor.

— Doctorul Watts firește! i-o trânti ea.

1 *Isaac Watts* (1674 - 1748), predicator și poet englez, autor de versuri de inspirație mistică (N.T.).

Și, pe sub cântul puternic ce se înălța din piață, o putu auzi repetând cuvintele ca pentru ea, cu rostirea ei precisă și impresionantă.

Capitolul XII! o CEL MAI BĂTRÂN ÎNVĂȚĂTOR AL ȘCOLII DUMINICALE

I

Din înălțimea butoiului său, Edwin putea vedea, în felul dominant și nepăsător al celor aflați pe a culme, toate amănuntele din vecinătatea imediată. După puțin timp, împreună cu Hilda și cu ceilalți aristocrați ai butoaielor, își dădu seama de larma tot mai puternică a unei scene ce se petrecea la o mică distanță, lângă un cărucior cu înghețată. Principalii actori ai acestei scene păreau a fi un tânăr polițai, vânzătorul de înghețată și un bătrân. Și curând, deveni unul din acele episoade care, petrecându-se la periferia unei întâmplări infinit mai importante, atrag mai multă atenție asupra-le, violând astfel simțul proporțiilor la majoritatea oamenilor simpli, în special la majoritatea polițailor.

— Dă-i juma de porție de-nghețată, se auzi un glas batjocoritor. N-are un dinte în gură, da' la-nghețată nu-i nevoie să mestece. Un hohot de râs general izbucni în micul grup de lângă cărucior.

— Da! Dă-ne niște de-aia! zise glasul subțirel și neputincios al bătrânului. Da' trebuie s-ajung pe estrada aia, când îți spun. La toți vă spun!

Făcu o sforțare senilă înghesuindu-se în trupul polițistului, ca împotriva unei baricade imobile, și atunci pălăria i se strâmbă pe cap și căzu, iar cineva i-o aruncă în sus cu o lovitură de picior bine țintită, de unde căzu apoi

pe căruciorul de înghețată. Toți începură să râdă. Bătrânul] râse și el.

— Ascultă, moșule, zise polițistul enervat. Nu umbla cu de-astea! Nu umbla cu de-astea! Îți zic cu binișorul să te potolești; asta-ți zic. Nu-i voie să te duci pe estradă fără bilet.

— N-am! zise bătrânul eu glas ascutit. Nu ți-am spus că mi-a căzut în Sytch?

— Și unde ți-e rozeta?

— N-am avut nicio rozetă, răspunse bătrânul. Sunt cel mai bătrân învățător de școală duminicală din cele Cinci Orașe. Da! Cincizeci de ani și mai bine au trecut de când am fost director la școala duminicală metodistă din Tumhill, și întreg Tumhillul știe asta. Și trebuie s-ajung pe estradă. Sunt cel mai bătrân învățător de școală duminicală din cele Cinci Orașe. Și am fost director...

Doi derbedei începură să îngâne „director, director”, iar un altul apucă pălăria de fetru a bătrânului și i-o trânti fără prea multă ceremonie pe cap.

— Nu mă interesează nici dacă ai fost patruzeci de directori, se răsti polițistul cu dispreț. Eu am primit ordine, și n-am fost pus aici ca să fiu îmbrâncit. Unde-ai tras ultima dușcă?

— De ziua sfântului Martin s-or împlini șaizeci și unu de ani de când n-am mai pus în gură nici vin, nici bere, nici alte băuturi spirtoase, zise bătrânul pe un ton plângăreț. Și mai dădu un brânci polițistului. Mă cheamă Shushions! Și repetă într-un falset iritat: Mă cheamă Shushions!

— Du-te mai bine la groapă, boșorogule! îl sfătui un tânăr miner, zdravăn ca un Hercule.

— Ascultă, murmură Hilda încruntându-se, bătrânul trebuie să fie bietul domn Shushions din Tumhill, și ei își bat joc de el! Ar trebui să-i oprești. Să facem ceva imediat.

Și pe dată sări jos cu înfrigurare, așa că Edwin se văzu nevoit să facă la fel. Se întreba cum ar trebui să se

poarte, ca să iasă eu bine din această situație. Simțea, și o simțise întotdeauna, că era ultimul om din lume în stare să facă față cu autoritate **într-o** ceartă publică. Avea oroare de o ceartă publică. Numele de Shushions nu însemna nimic pentru el; îl uitase, dacă auzise cumva vreodată de el. Și la început nici nu-l recunosc pe bătrân. Coborât de pe butoi, nu mai era decât o părticică din mulțimea strânsă în grupuri răzlețe. Și în vreme ce înainta eu un zel prefăcut, pe urmele Hildei, croindu-și drum printre umeri ostili, auzi din nou fanfarele cântând.

Când se apropie mai mult, văzu că bătrânul era într-adevăr un moșneag. Și atunci amintirea i se trezi. Bănuia că mai văzuse cândva chipul acesta ofilit, și că știa ceva despre el. Și chipul îi aduse în fața ochilor amintirea unei scene din ușa prăvăliei, lângă care stătea tatăl său, cu mulți ani în urmă. Își aminti de ultima lui zi de școală. Da, sigur că da! Era bătrânul Shushions, un fel de cunoscut de-al tatălui său. Bătrânul acesta vărsase o lacrimă neașteptată văzându-l pe el, Edwin. Incidentul era atât de îndepărtat, încât ar fi putut să facă parte din cărțile de istorie. De atunci nu-l mai văzuse niciodată pe domnul Shushions. Și tare se mai schimbase bătrânul, era aproape de nerecunoscut. Trăise prea mult; mai mult decât demnitatea sa; nu mai era acum altceva decât un mănunchi de instincte capricioase și încăpățănate, puse în mișcare de vechi amintiri apărute la întâmplare. Întregul său chip părea să fi cedat unei prăbușiri generale: buzele dispărute în cavitatea gurii; obrajii supti; ochii în fundul capului; fruntea scobită. Puteai să-i numeri firele răzlețe de păr argintiu". Pielea-i zbârcită avea o nuanță pământie ciudată, iar vinele, în loc să fie albastrii, apăreau de un roșu ruginiu. Numai la gândul că l-ai fi putut atinge, ți se făcea scârbă. Avea trupul adus din spate, iar gâtul și-l ținea întins, în efortul de a privi în sus. Și-apoi, era și foarte neîngrijit. Era de ajuns să te uiți la barba lui.

Hainele, murdare, păreau să acopere mai multă murdărie. Și îmbrăcămintea era neobișnuită. Ghetele le avea desperecheate; gulerul era încheiat doar la un nasture, la spate și capetele i se bălăbăneau ea niște aripi - uitase să le încheie în față; nu-și pusese nici - cravată; uitase să încheie și alți nasturi. Era iarăși un copil, dar providența nu-i dăduse o dădacă.

Dar mai cumplită decât această degradare materială era bolboroseala fonfăită a protestelor lui stridente; privirea sticloasă, prostească a ochilor obosiți; și zâmbetul nerod, și încruntarea neputincioasă, altern**nându-i** pe chip. Era un bătrân dezgustător, respingător - victima obscenă a Timpului. Edwin se simți revoltat în fața tinerilor care-l sumau. Cum puteau oare să fie atât de miopi și să nu vadă în bătrân propria lor imagine, atât de nerușinați încât să nu se gândească la propriul lor viitor, atât de total îndobitociți? Ar fi vrut, prin simpla forță a dorinței sale, să-l izoleze și să-l adăpostească pe moșneag, să-i apere nu numai de ocările și batjocura prostească a celor care-l chinuiau, ci și de el însuși, de propria lui senilitate imbecilă. Ar fi vrut să-i redea, prin**tr-o** magie de iluzii, demnitatea și respectul de sine pe care le pierduse fără voie, și astfel să-l mențină decent privirii, dacă nu și auzului, până când moartea va veni să repare această omisiune. Ar fi vrut **s-o** facă nu numai de dragul bătrânului, ei și de dragul său, de dragul propriei sale viitoare imagini.

III

Toate acestea îi trecură prin minte. și prin inimă **într-o** străfulgerare.

— Îl cunosc pe domnul acesta bătrân, cel puțin din vedere, îi spunea Hilda polițistului. Toată lumea îl cunoaște la Tumhill ca fost învățător al școlii duminicale, și sunt încredințată că ar trebui să se afle pe estradă.

În fața privirii ei și a glasului precis și semeț, fără

urmă de accent local, tânărul polițist se simți stânjenit în sinea lui, iar derbedeii dădură înapoi cu sfilă.

— Da, e un prieten de-al tatălui meu - domnul Clayhanger, tipograful, zise Edwin din spatele ei.

Bătrânul stătea clipind în soare.

Polițistul, lăsându-o deoparte pe Hilda, se întoarse spre Edwin și își duse mâna la chipiu.

— Ai lui n-ar trebui să-l lase în oraș în halul ăsta, domnule. Uitați-vă la el. Zâmbi batjocoritor și adăugă: Eu sunt aici la datorie. Dacă îmi cereți părerea, aş spune că ai lui ar trebui să-l ducă acasă.

O zise apăsător, cu un aer enigmatic, și privi pe furiș la derbedeii din jur, căutând sprijin moral în sarcasmul lor. Mulțimea îl încurajă prin rânjete.

— Trebuie într-un fel să ajungă pe estradă, vorbi Hilda, și se uită spre Edwin ca și cum s-ar fi bizuit pe el.

De-asta a venit până aici. Gândiți-vă cât înseamnă pentru el!

— Da! îngână bătrânul. Eram director în vremea aceea, când trebuia să-i învățăm alfabetul și să le dăm o spoială cu care să pornească în viață. Mulți din cei care umblă prin oraș în straie roșii și frumoase au învățat de la mine să scrie și să citească, da, și tabla înmulțirii - în vremea aceea!

— Foarte bine, domnișoară, zise polițistul, dar cine o să-l ducă până la estradă? O să-l bată soarele și o să facă insolație cât ai zice pește.

— N-am putea noi? zise ea, uitându-se rugător spre Edwin.

— Du-l mai bine într-o cârciumă! mormăi minerul, mai îndrăzneț.

În aceeași clipă, doi purtători de rozetă se apropiară cu un aer autoritar. Unul dintre ei era vânjosul Albert Benbow. Pentru prima dată Edwin simți o reală plăcere să-l vadă pe cumnatul său. Albert era un purtător de rozetă

înnăscut.

— Ce înseamnă toate astea? Ce înseamnă asta? Ce înseamnă asta? Întrebă el cu asprime. Hei! Cum? Domnul Shushions! Se aplecă și se uită de aproape la bătrân. Unde ați fost, venerabile domn? Îi vorbea tare la urechi: Toată lumea întreabă de dumneavoastră. Ceremonia aproape **s-a** sfârșit, dar trebuie să veniți sus.

Bătrânul nu părea să priceapă ce rost avea protecția lui Albert! Acesta se întoarse spre Edwin și făcu cu ochiul, nu numai pentru ei dar și pentru polițist, care zâmbi **într-**un mod ce-l înfurie pe Edwin.

— Bătrân cârcotaș! murmură Albert. Nu-i nimic de făcut cu el. **S-a** certat cu toată lumea la Tumhill. De-aia a vrut să vină aici. Și, bineînțeles, nu puteam să refuzăm pe cel mai bătrân învățător din cele Cinci Orașe. Se ține scai... Hai, bătrâne domn!

Domnul Shushions nu se clinti.

— Hai, domnule Shushions, stăruie Hilda pe un ton extrem de blând, aplecându-se spre el cu un gest drăgăstos. Lăsați-i pe domnii aceștia să vă ducă pe estradă. Pentru asta ați venit aici, doar.

Transformarea Hildei îl ului pe Edwin, care vedea acum lacrimi în ochii ei. Tabloul acesta - cu bătrânelul neajutorat privind în sus, și eu Hilda uitându-se» în jos spre el, cu buzele întredeschise **într-o** stăruință îngerească, cu mâna înmănușată mângâindu-l pe umăr, peste haina neagră verzuie, și cu cealaltă ținând în sus mecanic umbreluța - acest tablou se întipări pe veci în mintea lui Edwin. Imaginea se formă **într-o** clipă și tot **într-o** clipă se risipi, dar pentru Edwin rămase unul din momentele epocale ale vieții sale.

În clipa următoare Hilda îi dădu lui Edwin să-i țină umbrela și îi încheie iute gulerul domnului Shushions, iar bătrânul consimți să fie condus între cei doi purtători de rozetă. Orchestrele intonau acum imnul austriac.

— Ai vrea să vii și tu, împreună cu prietena ta? șopti plin de importanță Albert către Edwin în clipa când pleca.

— Oh, nu, mulțumesc, se grăbi să-i răspundă Edwin, zâmbind.

— Hai, bătrâne domn, îl putea auzi pe Albert rugându-l pe domnul Shushions, și îl putea vedea făcând cu ochiul celui alt oficial, cuprinzând în acest gest și mulțimea maleabilă din jur.

Și în felul acesta, bătrânelul tremurător care-și dăruise tinerețea școlilor duminicale, în vremuri când școlile duminicale nu erau patronate de prinți, arhiepiscopi sau primari, în vremuri când școlile duminicale erau batjocura deșteptilor și își găseau uneori adăpost în cârciumi, din lipsă de localuri mai bune - în felul acesta a fost dus ca să fie arătat ca o curiozitate de muzeu, de către niște samariteni îndurători și superficiali care nu aveau nici măcar atâta minte încât să-și dea seama că el semănase ceea ce culegeau ei acum. Iar în vremea asta Darius Clayhanger stătea neștiutor la o fereastră din clădirea sacră a băncii. Și Edwin care, tot fără să-și dea seama, datora însăși existența sa acestui bătrâne! neputincios, se uita la el mai ales ca la o figură dintr-un tablou, ca la instrumentul întâmplător care-i revelase frumusețea fetei de lângă el. Singura crimă a domnului Shushions împotriva societății era că uitase să moară.

Hilda Lessways nu mai vrea să se întoarcă la butoiașe. Rămăsese tăcută, și nu mai spusese decât că ar trebui să găsească pe Janet și pe domnul Orgreave. Își făcuseră loc din mijlocul mulțimii agitate și se îndepărtară de cărucioarele eu înghețată și de șirul de butoaie, ajungând în liniștea din piața de mărfuri, unde umbra îngerului auriu din vârful turnului primăriei nu era decât o pată informă pe pietrele neregulate ale pavajului. Zgomotul serbării se auzea tot mai surd eu cât se depărtau de piața St. Luke.

— Îți plac tare mult poeziile, nu-i așa? o întreabă

Edwin, gândindu-se, printre multe altele, la ceea ce spusese ea în legătură cu versurile lui Isaac Watts.

— Desigur, răspunse ea cam fără chef. Nu-mi pot închipui pe nimeni căruia să-i placă să citească altceva.

Părea să-i fie rușine de omenia pe care i-o arătase domnului Shushions, și ținea să șteargă impresia de blândețe pe care și-ar fi putut-o face Edwin despre ea. Dar nu izbutea.

„Ei bine, își zise Edwin în sinea lui, nu pot trece peste asta. Ești cel mai ciudat fenomen peste care am dat vreodată!” Era într-o stare de agitație nestabilă.

Și deodată, cum treceau prin capătul de sus al lui Cock Yard, de fapt o arcadă, domnul Orgreave și Janet apărură în fața lor.

— V-am căutat peste tot.

— Și noi la fel.

— Ce-ați făcut?

— Dar voi ce-ați făcut?

Tatăl și fiica erau veseli. Nu văzuseră prea mult, dar erau veseli. Hilda Lessways și Edwin nu erau veseli, iar Hilda de felul ei nu obișnuia să facă eforturi pentru a părea altfel de cum era. Așa că Edwin se văzu împins de propria sa sfială spre o volubilitate superficială și nervoasă. Începu să povestească despre domnul Shushions, iar Hilda puncta relatarea cu câte o scurtă remarcă.

Domnul Orgreave începu să râdă. Janet asculta cu o atenție plină de simpatie.

— Bietul bătrân! Ce păcat! zise Janet.

Dar Edwin, care avea în minte imaginea compasiunii Hildei, nu vedea chiar și în simpatia lui Janet pentru domnul Shushions decât condescendență neînțelegătoare și facilă, care îl cam irita.

Tramvaiul eu abur apăru greoi, se opri lăsând doi călători să coboare și începu manevrele de întoarcere.

— Oh! Hai să luăm tramvaiul până acasă, tată!

exclamă Janet. E atât de cald!

Edwin își luă rămas bun la scara vagonului. Janet era întruparea zâmbitoare a amabilității. Hilda îi dădu mâna oarecum în silă. Prin ferestrele tramvaiului, o văzu privind încruntată reclamele din interior. Coborî prin Cock Yard în Wedgwood Street, de unde putea din nou să audă orchestrele și să vadă stegulețele. Își zise: „Ciudat mod de a petrece o dimineață!” și se întrebă ce o să facă până la prânz. Nu era nici douăsprezece și un sfert. Și totuși, orele parcă zburaseră. Rămase fără niciun țel în colțul trotuarului - iar cei ce se săturaseră de soare și de spectacolul din piață și se îndepărtau încet văzura un tânăr blond, **într-un** costum elegant, aparținând neîndoios claselor înstărite, eu ochii ațintiți în gol. și ou mâinile vârâte elegant în buzunare.

Capitolul XIV o BANII I

Lucrurile se petrec uneori **într-un** mod surprinzător, și mutarea gospodăriei Clayhanger din colțul lui Duck Square pe vârful colinei din Bleakridge a fost marcată de o împrejurare pe care Edwin, singura persoană afectată de această împrejurare, nu o prevăzuse câtuși de puțin.

Era în dimineața de luni de după centenar. Cel mai mare camion de mobilă al lui Foster, pictat peste tot eu desene frumoase care arătau însuși camionul călătorind pe șosea, pe cale ferată și pe mare, stătea încărcat în fața prăvăliei. Un alt camion plecase, iar acesta cuprindea, în interiorul ticsit, pe acoperișul încărcat, pe o platformă ce se bălăbănea sub podea și pe o poliță posterioară susținută de lanțuri ruginite, tot ce mai rămăsese din mobilierul și bunurile adunate de Darius Clayhanger **într-o** jumătate de veac de stăpânire. Efectul moral al activității lui Foster era întotdeauna salutar, căci dovedea oricărui om cât de puțin spațiu poate ocupa o agoniseală de o viață, când obiectele nu erau etalate ci împachetate. Foster putea să-ți încarce toată fala pe patru roți, și vizitiul lui Foster pocnea din bici

și pleca, de parcă n-ar fi fost vorba decât de un transport de cărbuni.

Trotuarul și drumul erau pline de paie, care se amprăstiaseră prin prăvălie și se îngrămădiseră lângă ușa laterală, lăsată deschisă. O oală mare de alamă zăcea părăsită lângă prag, dovadă că Foster era și el om. Pentru orice altceva se găsisse un loc, în afară de această oală, care asistase la nenumăratele eforturi ineficace de a i se găsi un loc, ca până la urmă să nici nu mai fie luată în seamă. Un sfeșnic de cositor își găsisse adăpost în ea, în nădejdea unei siguranțe apărute de dârzenia oalei. După aceea, sfeșnicul a fost pus de Edwin pe acoperișul camionului, iar Darius Clayhanger, ieșind agitat din prăvălie, îl întrebă ceva pe Edwin și apoi luă de jos oala și-o porni spre Bleakridge cu oala în mână, ca să nu fie cumva uitată, arătând întregului oraș că el, Darius, se muta, în sfârșit, în casa lui cea mare și nouă. Chiar încărcat astfel cu oala, în care doamna Nixon fusesese sute de kilograme de marmeladă, tot mai reușea să-și țină brațele depărtate de trup și mai ales nemișcate, în poziția aceea rigidă de trup care înaintea lin pe picioare mecanice. Darius, deși căuta să se stăpânească, se găsea **într-o** stare de emoție intensă, atât de teama unei schimbări prea totale a unor obiceiuri de un sfert de veac, cât și datorită nervozității cu care i se manifesta mândria.

Maggie și doamna Nixon plecaseră către noua locuință cu jumătate de oră mai devreme, ca să pregătească culcușurile pentru la noapte; căci membrii familiei Clayhanger nu vor mai dormi de acum înainte în casa din colțul lui Duck Square; odăile unde mâncaseră și dormiseră, unde își petrecuseră ziua și învățaseră ce este viața și ce este moartea, urmau să fie transformate în ateliere și magazine pentru o întreprindere mărită. Încăperile nu fuseseră lăsate goale.

Prăvălia trebuia să funcționeze în mod obișnuit în

ziua aceea neobișnuită, iar tipografia nu-și întrerupea o clipă activitatea. Aceasta complicase mutarea, Sar ajutase pe fiecare din ei să se poarte demn, ca un om în toată firea, ca și cum nu **s**-ar fi petrecut nimic neobișnuit.

Edwin zăbovea pe trotuar, cu capul vâjâ**ndu-i**, incapabil din cauza emoției să lege un gând coerent. Avea sarcina să aștepte. Doi din oamenii lui Foster erau peste drum în pivnițele „Dragonului”; ceilalți trebuie să fi ajuns la Bleakridge cu primul camion, mai mic decât acesta. Numai unul din caii lui Foster stătea între hulubele lăsate la pământ, și chiar și acesta își ținea botul spre camion, vârât **într-o** traistă cu ovăz; mai trebuiau să vină în curând doi de la Bleakridge, ca să-l ajute.

II

Un bărbat înalt, uscățiv, cu barba cărunță, traversă Trafalgar Road venind din Aboukir Street. Era foarte înalt și foarte uscățiv și, deși mergea eu genunchii puțin îndoiți, înălțimea lui frapa pe oricine. Costumul de culoare închisă, ca și ghetele și pălăria, erau neobișnuit de îngrijite. Puteai să-ți dai seama imediat că era o persoană cu obiceiuri fixe. Se opri în clipa când ochii săi, ațintiți drept înainte, îl zăriră la marginea câmpului său vizual pe Edwin. Devi**ndu-și** drumul, se apropie de el și, adresâ**ndu-se** în gol, undeva deasupra capului lui Edwin, spuse **într-o** șoaptă tainică, confidențială:

— Când vii după banii aceia?

Vorbea eu un aer de completă nepăsare, ca și cum ar fi căutat să nu trezească cumva bănuielile vreunui agent ascuns al poliției secrete.

Edwin tresări:

— Oh! exclamă el. Sunt pregătiți?

— Da. Te așteaptă...

— Mergi acum la birou?

— Da.

Edwin șovăia.

— Cred că nu mai durează mult. Vin și eu peste câteva clipe. Am să ajung aproape odată cu dumneata.

— Adu și un Țimbru pentru chitanță, zise omul, și își continuă drumul.

Era secretarul „Societății de ajutor reciproc permanent de 50 lire sterline pentru construcții de locuințe din Bursley și Tumhill”, una din cele mai solide instituții din tot districtul. Și era secretarul ei de zeci de ani. Nu existau povești de delapidări cum se întâmpla eu alți secretari ai altor societăți, nici zvonuri despre riscurile întâmpinate de faimosul sistem de societăți de construcții Starr-Bowkett - nimic nu izbutea să semene în Bursley și Tumhill îndoiala asupra solidității veșnice a „Societății de ajutor reciproc permanent de 50 lire sterline pentru construcții de locuințe din Bursley și Tumhill”. Puteai obține o participare prin **tr**-o cotizație de intrare de un șiling, după care plăteai 18 pence pe săptămână timp de zece ani, însumând ceva mai puțin de 40 de lire sterline și apoi, după o pauză de trei luni, societatea îți dădea 50 de lire, cu care începeai să-ți construiești o casă, dacă doreai, iar dacă erai prevăzător, te mai înscriai imediat cu încă o participare. Puteai să ai oricâte participări voiai. Deși societatea era formată în special din meseriași respectabili și bățoși, nimeni din district nu **s**-ar fi considerat înjosit să fie membru. Societatea era un mijloc admirabil de a întări înclinația spre economii a oamenilor, fiindcă odată intrat în mecanismul ei, era o prostie să te oprești. Negustorii prosperi își înscriau copiii în ea, și chiar și ei luau câte o participare. Așa i se întâmplase și lui Edwin **într**-un trecut îndepărtat, înainte de a termina școala. Privise mai întâi cu indiferență această problemă, pentru că, în afară de taxa de înscriere, taică-său îi plătise cotizațiile până terminase școala și începuse să primească leafă. După aceea, o privise ea pe o simplă nebulie părintească.

Întreaga lui viață părea să nu fi fost altceva decât un

șir de vizite făcute vineri seara la sediul societății, între șapte și nouă, ca să „achite cotizația la club”. Originea socială a oricărei familii din Bursley putea fi precizată după felul cum se referea la societate: unii îi spuneau „Societatea de construcții”, alții „Clubul”. Meseriașii o numeau „Clubul”, pentru că semăna într-adevăr cu un club de modă veche, dintr-acelea în scop de întrajutorare. Edwin auzise mereu acasă spunându-se „Clubul”, așa că zicea și el „Clubul”, fără să știe de ce.

III

Avea impresia că se dusese de zece mii de ori vineri seara în biroul luminat cu un bec de gaz, cu obloane de sârmă la ferestre, din Cock Yard. Și procedura nu varia niciodată. În dosul unei mese mari stăteau doi domni, secretarul și un subaltern, un om mai în vârstă decât secretarul. Aveau în față registre uriașe, cu o cută transversală la colțurile de jos ale paginilor imense, pricinuită de degetul secretarului când întorcea paginile. Pe masă mai erau călimări mari de metal și casete de lemn pentru bani. Cei doi funcționari aveau amândoi ochelari, și amândoi priveau pe deasupra ochelarilor când vorbeau peste masă cu membrii societății. Vorbeau cu glas scăzut; zâmbeau cu o politețe pedantă și nu făceau niciodată risipă de cuvinte. Numărau banii cu gesturi calculate și eficiente, mânuind aurul cu înfățișarea unor judecători mai presus de emoțiile omenești. Scrisul lor, din registre și de pe cărțile de membru, era uimitor de regulat, ușor înflorat; paginile registrelor aveau farmecul misterios al vechilor manuscrise și caracterul implacabil al hotărârilor destinului. Se părea că scribii nu greșeau niciodată, dar uneori șușoteau ceva și atunci unul din ei, fără să se aplece, își trecea degetul peste registrul celuilalt; degetele lor cunoșteau amănunțit geografia registrelor și se mișcau de parcă ar fi putut să găsească și pe întuneric numele, data sau numărul dorit. Întreaga ceremonie era

impresionantă. Pe Edwin îl răscolea întotdeauna când își aștepta rândul printre cei trei sau patru membri respectabili și trufași, care se găseau mereu în încăperea definită **printr-un** du-te-vino veșnic. Becul modest cu gaz răspândind o lumină galben-albăstruie, masa și registrele uriașe, cu cele două chipuri sobre în spatele lor; murmurul politicos, foșnetul hârtiilor, clinchetul monezilor, fâșâitul un al penelor de scris elegante: toate imprimaу încăperii nu numai grandoare, ci și frumusețe - un fel de demnitate reală, deși redusă; ceva pus în slujba unui ideal, deși a unui ideal mărunт.

Numai că socotise toată această operație pur și simplu ca pe o pierdere a banilor plătiți. Zece ani! O veșnicie! Și chiar și după aceea, tatăl său o să aibă cine știe ce sugestie absurdă, care să facă inutile cele cincizeci de lire virtuale! între timp, reducerea săptămânală cu optsprezece penee a venitului său și așa mizerabil era un efort exasperant. Și iată că, **într-o** seară, secretarul îl anunțase că nu mai avea decât o singură lună de cotizație. Dacă banii l-ar fi preocupat cu adevărat, ar fi ști**ut-o** singur; dar nu-l preocupau. Pe urmă, cotizația a încetat. Nu-i spusese nimic tatălui său.

Și-acum, participația ajunsese la scadență și iată că-l aștepta o sumă inimaginabilă! își luă pălăria și un timbru și porni în grabă spre Cock Yard. Secretarul, având acum un birou propriu, îi înmână cinci bancnote de câte zece lire - ca și cum n-ar fi fost decât niște foițe de hârtie! - și el le luă cu același aer impasibil. La întrebarea secretarului dacă nu voia să mai cumpere o participare, din pură lașitate morală răspunse afirmativ; ceea ce și făcu, pe loc. Și în mai puțin de zece minute se înapoiase la prăvălie. Acolo nu se întâmplase nimic. Caii așteptați nu sosiseră încă de la Bleakridge, și oamenii nu ieșiseră de la „Dragon”. Dar el avea cincizeci de lire sterline în buzunar, care erau ale lui în toată legea. Cu un sfert de oră în urmă,

nici n-ar fi putut visa un asemenea miracol.

IV

Două zile mai târziu, într-o miercuri seara, Edwin se afla în noua sa cameră, care dădea spre grădină, de unde se zărea și un colț din grădina casei din Lane End. Camera era pentru el un palat, și totodată scena unei vieți noi. Un străin care ar fi intrat ar fi văzut o odaie destul de mare, cu un pat îngust, două scaune, o masă de modă veche, un garderob nou, o vechitură de masă de toaletă, un covor și o carpetă, destul de ciudate, rafturi joase de fiecare parte a căminului și câteva tablouri și desene, nu toate înrămate, pe pereții vopsiți în tempera. Un străin ar fi putut spune, cel mult, că era luminoasă și spațioasă, dar n-ar fi avut despre ea viziunea divină a lui Edwin, care se uita la cameră și vedea timpede, cu cea mai fermă convingere, că era minunată. Stătea pe carpeta din fața căminului, cu spatele spre cămin, arcuindu-și trupul înainte și înapoi, eu legănarea leneșă și degajată a tinereții, și vedea că era o cameră minunată. Era minunată în totalitatea ei. Până și cusururile camerei erau calități. De pildă, nu avea toaletă pentru spălat; dar cu baie la câțiva pași, cine și-ar fi încărcat camera de lucru (căci era o cameră de lucru) - cu o toaletă pentru spălat? De fapt, chiar dusesese vechiul lav-oar dărăpănat în pod, unde avea să - stea nepoata doamnei Nixon, o fată angajată s-o ajute pe mătușa ei să țină curată o locuință atât de mare.

Camera avea câteva detalii care, pentru o cameră de dormit, erau de-a dreptul luxoase. Printre ele erau covorul - carpeta din fața - căminului, și masa. Avusese mare noroc că se alesese cu ele. îi fusese tare teamă, și chiar și lui Maggie îi fusese, că tatăl lor va strica valoarea practică și farmecul noii case prin zgârcenie în ce privește mobilierul. Mobila pe care o avuseseră în vechea locuință era cu totul necorespunzătoare pentru casa nouă, și de fapt nici nu se prea potrivea. Din fericire, Darius auzise că

la Oldeastl-e se vindea întregul mobilier al unei case în condiții avantajoase și, **într-o** pornire de moment, se aventurase **s-o** cumpere, la un preț extrem de convenabil. Edwin fusese uluit de noroc (socotea chilipirul drept un noroc personal), când văzuse prima dată mobilierul, adus în casa nouă înainte de mutare. Din toate piesele, alesese masa, covorul și carpeta pentru odaia sa, și nimeni nu se împotrivise. Acum tatăl său se obișnuise - să-i dea ascultare în lucruri referitoare la casa nouă, ca unuia ale cărui păreri meritau - puțină atenție.

Neîndoielnic, taică-său avea o minte pe măsura situației magnifice în care se găseau în prezent. Și Edwin simțea că acum, când mai aveau încă o servitoare și mobilierul cel nou, nu ar putea să roșească din cauza casei, indiferent - cine ar intra în ea. Cât despre - camera lui, n-ar avea nimic împotriva **s-o** vadă - chiar și Duminică. Într-adevăr, i-ar face grozav de multă plăcere ca Duminică să i-o vadă, când va veni data viitoare. Era aproape complet aranjată, Edwin dovedind o ciudată și totală nepăsare față de felul cum progresa punerea la punct a restului casei; în fața acestei surprinzătoare probe de egoism, atât Maggie cât și doamna Nixon protestaseră supărate. Adevărul era că odaia îl preocupa tot timpul - pur și simplu îi paralizase conștiința.

După ce se mai legănă câteva clipe pe călcâie și pe vârfuri, cu privirea ațintită spre masă, se întoarse și se uită cu un fel de beatitudine absentă la rafturile de cărți din stânga; cele din dreapta erau încă goale. Înserarea se lăsa tot mai adânc.

V

Auzi pașii grei și apăsați ai tatălui său pe palier. Bătrânul păru să șovăie puțin, dar apoi deschise cu o mișcare bruscă ușa odăii lui Edwin și intră. Cei doi schimbă o privire. Rareori vorbeau între ei, în afară de lucrurile practice și imediate; și nici acum nu-și spuseră

nimic. Dar Dariús exclamă „Hm!” după ce privi în jur. Nu exista niciun fel de intimitate între ei. Darius nu-și arăta niciodată interesul față de fiul său, ca o ființă omenească independentă, cu personalitatea în formare, deși ar fi putut să simtă un astfel de interes; cât despre Edwin, nu avusese niciodată dorința să-i împărtășească o idee sau un ideal tatălui său, mulțumindu-se să-l accepte ca pe o ființă cu mobiluri neînțelese. Acum, era indispus că taică-său năvălise în odaie. Păi, acesta era castelul său, și stăpânirea legitimă și exclusivă i se întindea până la preșul din fața ușii; pentru a-i menaja mândria, Darius ar fi trebuit să arate, printr-un gest sau vorbă, că se socotea acceptat ca vizitator prin îngăduința fiului său. Edwin nu se gândea că Darius era proprietarul odăii și a aproape tot ce se afla în ea. Se simțea, în general, nervos în prezența tatălui său, supunerea ascunzând o independență spirituală care, dacă fusese înfrântă, nu însemna că nu era aprigă. Îl considera pe Darius o ființă grosolană, după cum și era, și în sinea sa era contrariat de multe apucături ale tatălui său, de felul cum mânca, bea, respira, râgâia, de felul cum vorbea, cum se comporta, ori cum se îmbrăca. În piws, începuse să observe și să simtă cum taică-său devenea tot mai ursuz, își amintea de vremea când Darius avea toane de veselie destul de reținută, cu manifestări de umor grosolan; dar aceste dispoziții încetaseră de mult să mai apară.

— Deci, așa te-ai aranjat! observă Darius.

— Da, zâmbi Edwin, continuând să stea pe carpeta din fața căminului și să se lege pe călcâie și vârfuri.

— Ei bine, am să-ți spun ceva. Văd că te pricepi destul de bine la aranjare. Când o să poți să-ți pierzi câteva minute și pe jos... Fraza suna sarcastic și nu avea nevoie să fie sfârșită.

— Tocmai voiam să cobor, zise Edwin. Și în sinea lui: „Ce naiba caută aici, făcând pe grozavul?”

Cu lipsa de imaginație și de înțelegere specifică

tinerilor, n-avea cum să vadă faptul evident că tatăl său fusese adus în odaie de același instinct care-l adusese pe Edwin într-un placid extaz de contemplație pe carpeta din fața căminului. Nu-i trecea prin minte că și tatăl său trecea în zilele acelea prin stări sufletești neobișnuite, că și el începuse o viață nouă, că și el era nemaipomenit de fudul de casa nouă și că-i făcea plăcere doar s-o privească, s-o privească mereu, în fiecare colțișor.

O lucire aurie atrase privirea lui Darius spre al doilea raft al bibliotecii din stânga și se îndreptă spre ea, cu aroganța autocratului a cărui autoritate nu cunoaște limită. Paisprezece volume frumos legate în piele de vițel stăteau înșirate pe raft; douăsprezece erau de un fel, celelalte două diferite. Tomurile acestea erau și mai înalte, și mai deosebite decât celelalte. Singurele lor rivale posibile puteau fi doar cele câteva - cam o jumătate de duzină - de cărți primite ca premiu la școală, în legături tipătoare, făcute la mașină, care în niciun caz nu puteau fi confundate cu niște comori prețioase.

Edwin se simți cuprins de teamă, și pe dată se disprețui pentru această teamă. Se duse spre fereastră.

— Ce mai sunt și astea? întrebă Darius.

— Oh! Niște cărți pe care le-am luat de ocazie.

În dimineața aceea Edwin fusese în halele din piața St. Luke să cumpere mere pentru Maggie, care încă nu se obișnuise îndestul cu împrejurarea schimbată că nu mai locuia la doi pași de o mare sursă de aprovizionare. Și, spre uimirea lui, băgase de seamă că unul din magazinele interioare era ocupat de un anticar cu sediul la Hanbridge. Până acum ou mai observase această prăvălie, sau dacă o observase, nu-i dăduse atenție. Convorbirea cu Tom Orgreave trezise însă în el agerimea vânătorului. Prăvălia nu era de fapt deschisă, fiindcă miercurea magazinele nu funcționau decât o jumătate de zi. Totuși, negustorul era înăuntru, ocupat cu niște treburi. Edwin zăbovi pe afară, în

dosul grămezilor de predici, cărți religioase, calendare, manuale școlare și lucrări de Aristotel (legate cu șnur roșu, acestea din urmă), putea zări în întunericul din fund tot felul de volume in-folio și in cuarto. Era ca și cum ar fi văzut licărirea unor pepite de aur pe pantele familiare ale lui Mow Cap, care este muntele celor Cinci Orașe. Proprietarul, un ins neobișnuit de soios, îl pofti să intre. Nu putea să refuze. Găsi *Childe Harold* și *Don Juan* de Byron, ambele în format in-octavo mare, ușor pătate, dar legate în piele de vițel. Le cumpără. Știa că pentru a se ține de hotărârile luate, trebuia să citească multe versuri. Văzu apoi scrierile în proză ale lui Voltaire în patru volume, în franceză - o încântătoare ediție Didot⁹, cu scrisul negru ca smoala și hârtia albă ea zăpada; și acestea legate tot în piele de vițel. Le cumpără și pe ele. Și-apoi, proprietarul îi arată *Dictionnaire philosophique* de Voltaire, în opt volume identice. Nu le-ar fi luat; dar se potriveau cu celelalte patru, și încântau ochiul. Așa încât cumpără și celelalte opt volume, Îi costase totul șaptesprezece șilingi. Ieșise din prăvălie - amețit și înfricoșat. Ce punct de pornire pentru o colecție de cărți adevărate, de comori! Tomurile acestea n-ar face de rușine nici biblioteca lui Tom Orgreave. Și zăcuseră în hale, **într-**un loc unde nici nu te-ai fi așteptat... Orb! Cât de orb fusese față de posibilitățile existenței! Încărcat cu o sacoșă de mere **într-o** mână și cu un pachet greu de cărți în cealaltă, fusese nevoit să ia tramvaiul ca să ajungă la timp la masă. N-avea importanță - acum posedea comori. Tramvaiul opri special pentru el, la porțile casei celei noi. Adusese cărțile în casă pe furiș, fiindcă-i era frică, cu toată bucuria intensă pe care o simțea. Vârâse pachetul sub pat. După ceai, petrecuse o jumătate de oră admirând volumele, ca și când ar fi fost o prețioasă contrabandă.

9 Familie de tipografi francezi, dintre care cel mai cunoscut a fost Ambroise-Firmin Didot (1790—1876) (N.T.).

Apoi le aranjase pe raft și le mai admirase încă vreun sfert de oră. Și acum taică-său, cu instinctul infailibil al taților de a-și vârî nasul unde nu trebuia, dăduse peste ele, și le cerceta, și le răsfoia eu mâinile butucănoase și neatente - mâini ce nu puteau face diferențe între un tabel de calcul și o comoară. Cum în cameră se întuneca, se duse mai întâi eu unul dintre volume la fereastră, apoi eu altul.

— Hm! mormăi el. Voltaire!

— Hm! Byron!

Și-apoi:

— Cât ai dat pe ele?

— Cincisprezece șilingi, zise Edwin cu glas slab.

— Hai! Ia-l! zise tatăl său, dându-i volumul. Vorbea cu glas ciudat, aspru; și în aceeași clipă părăsi odaia.

Edwin coborî și el în curând, ajutându-o pe Maggie să agațe tablourile în pustietatea salonului. Cina a fost tăcută; și Maggie privea pieziș când la taică-său, când la frate-său, amândoi vădit încordați.

Capitolul XV INSULTA I

Baia rece, plimbarea matinală în peticul dreptunghiular de pajiște care începea să devină grădină, drumul stimulator, în pas sprinten, pe Trafalgar Road până la slujbă - toate aceste noutăți, pe care Edwin le așteptase de un an cu o nerăbdare plină de bucurie, ca pe o fericire finală și sigură, își pierdură din savoare” chiar de a doua zi dimineața. Fusesse destul de naiv ca să creadă că va fi fericit în noua casă - că noua casă va însemna într-un fel renașterea lui și a întregii familii. Stranie eroare! Bălăceala din baie și celelalte nu-i făcură nicio plăcere, pentru că-și spunea tot timpul: „Are să iasă cu scandal în dimineața asta. Are să facă un adevărat tărăboi în dimineața asta!” Și totuși, era obișnuit cu scenele făcute de taică-său... Nicio vorbă la micul dejun, la care, ce-i drept, Darius ajunsese foarte târziu. Doar un nor amenințător care plutea pe deasupra mesei! Maggie dădea

de înțeles că simțea prezența norului. La fel și doamna Nixon. Singură nepoata ei, neobișnuită cu meteorologia casei, nu băgă de seamă nimic, manifestându-și veselie impertinentă. Edwin plecă imediat înaintea tatălui său. Știa că pornind de la cărțile scumpe pe care și le cumpăraseră, tatăl său îl va întreba cu brutalitate cum de îndrăznise să-și retragă banii de la „Club” fără să-i spună o vorbă, și mai ales fără să încredințeze întreaga sumă retrasă în custodia lui sigură. Știa că pentru tatăl său, cele cincizeci de lire erau ceva sacru, un legământ definitiv, și că în baza presupusei lui încălcări, își va clădi una din acele furii glaciale care părea să-i producă o plăcere perversă. Pe de altă parte, în ciuda intonației cu care pronunțase numele autorilor - Voltaire și Byron - nu-i era teamă că-l va ocări pentru cumpărarea unor cărți imorale și dăunătoare. Era un punct în favoarea tatălui său că nu exercitase asupra-i vreun soi de cenzură. Edwin nu știa dacă această atitudine se datora indiferenței, sau unui dârз instinct de loialitate.

La prăvălie furtuna nu izbucni până la amiază. Darius era foarte ocupat supraveghind transformarea fostei camere de zi de la etaj într-un atelier suplimentar, unde zidarul angajat cu ziua muncea conform planurilor lui Osmond Orgreave. Dar la douăsprezece și cinci minute - înainte ca Stifford să plece la masă - Darius intră în firida ce servea drept birou și-i spuse” scurt lui Edwin, care scria ceva:

— Dă-mi registrul tău.

Cererea îl surprinse pe Edwin. Registrul „său” era registrul de vânzări, care cădea în sarcina lui, ca și registrul de încasări mărunte și teigheaua prăvăliei. Registrul de casă al tatălui său îi rămânea ou totul necunoscut, așa încât habar n-avea care era situația financiară generală a întreprinderii; dar răspunderea pentru teigheaua prăvăliei îi dădea impresia că se bucură

de întreaga încredere a tatălui său, îl obișnuia cu disciplina grijilor și, oarecum, îl flata.

Îi aduse registrul. Ultima pagină plină nu fusese adunată.

— Adună aici, zise tatăl.

Mai erau și câteva rânduri pe pagina următoare, pe care le adună Darius.

— Stiff, răcni el, adu-mi foaia de vânzări.

Sumele vânzărilor perfectate de Stifford erau scrise pe o foaie de hârtie, după care Edwin trecea cifrele în registru, la intervale destul de dese.

— Du-te să-ți iei prânzul, îi zise Darius lui Stifford, când acesta apărut eu foaia de hârtie la ușa biroului.

— Încă nu-i timpul, domnule.

— Du-te, te ia masă, când îți spun.

Stifford se pomeni că are trei sferturi de oră pentru masă.

II

Darius adună cifra de pe foaie cu cea din registru și făcu totalul.

— Încasările mărunte, acum, mormăi el.

Edwin îi aduse registrul de încasări mărunte, o cărțuie de foarte mică importanță.

— Acum adu-mi caseta de bani din tezghea.

Edwin ieși din firdă și aduse caseta de bani, care era o cutie mare, lăcuită și ferecată, cu un capac din două părți separate, din sertarul bine ascuns de sub tezgheaua cu articole de lux. Darius numără monezile din casetă și făcu socoteli pe sugativă, fornăind zgomotos pe nas în tot acest timp.

— Unde naiba vrei să-ajungi? întrebă Edwin, cu o familiaritate nevinovată. Își spunea că probabil scandalul din cauza banilor de la „Club” fusese amânat, printr-una din toanele ciudate de moment ale tatălui, său.

Darius se întoarse spre el încruntat.

— Vreau să știu de unde ai luat banii ca să cumperi cărțile pe care **le-am** văzut la tine aseară. De *unde* i-ai luat? Nu-i nimic în neregulă aici, afară doar dacă nu ești mult mai deștept decât te cred. De rundă i-ai luat? Să nu încerci să-mi spui că ai făcut economii!

Edwin avusese câteva șocuri în viață. Dar acesta a fost cel mai mare. Simțea cum îi ard obrazii și mâinile și îl înțepă ochii; bruise, îl cuprinsese o ură aproape ucigașă, și un dezgust fără margini față de tatăl său, care în grosolănia ideilor și concepțiilor sale își închipuisese că fiul său era hoț. „Animal scârbos!” gândi el cu furie.

— Aștept, stăruie tatăl.

— Mi-am retras banii de la „Club”, zise Edwin.

O clipă tatăl său rămase descumpănit; apoi înțelese. Uitase eu totul de scadența participației la „Club” și, oricum, nu-și imaginase nicio clipă că Edwin ar fi în stare să primească și să păstreze o sumă atât de uriașă ea cincizeci de lire, fără să spună o vorbă. Darius făcuse o greșală, și încă una mare; dar în zilele acelea tații nu greșeau niciodată; și în niciun caz nu-și cereau iertare. Și-apoi, Darius putea găsi un teren nou și eficient **într-o** faptă păcătoasă ca ascunderea banilor, ceea ce și făcu.

— Și cum vine asta, să încasezi banii și să nu spui nimic? Pe ascuns...

— Cum adică, mă faci hoț?

Edwin și Darius tresăriră amândoi la aceste cuvinte. Edwin nu știa ce-l apucase, iar Darius, căruia fiul său nu-i vorbise niciodată pe un asemenea ton amenințător, era descumpănit.

— Nu te-am făcut hoț.

— Ba da, m-ai făcut! Ba da, m-ai făcut! Edwin aproape că striga acum la taică-său. Mă ții din scurt eu banii, că n-am niciodată nici două parale pentru sufletul meu. N-ai putea să pui pe nimeni să-ți facă treaba pe care ți-o fac, nici pentru o leafă de două ori mai mare. Și mă

mai faci și hoț. Și răcnești la mine când cheltuiesc un pic din propriii mei bani.

Pufni. Știa că-și iese din minți, dar simțea o stranie plăcere în această beție de furie.

— Ține-ți gura, băiete! strigă Darius cât putu mai bătos. Dar, luat pe neașteptate, se simțea intimidat. Înțelegea vag că un factor nou și tulburător apăruse în viața lui. Nu mai face atâta scandal! continuă el cu un glas mai puternic. Vrei să te audă toată strada?

— Fac scandal cât vreau! Dacă tu strigi cât de tare vrei, pot și eu striga cât vreau! răcni Edwin din ce în ce mai dârz. Și apoi adăugă cu dispreț și amărăciune: Auzi, hoț!

— Nu ți-am spus dk ești...

— Lasă-mă să plec! strigă Edwin.

Erau foarte aproape unul de celălalt. Darius văzu fața fiului său schimonosită de furie. Edwin își smulse pălăria din cui, trecu ca o furtună pe lângă taică-său și, vâându-și adânc mâinile în buzunare, ieși în stradă.

În

După patru minute ciocănea la ușa din față a casei celei noi. Maggie îi deschise, alarmată. Edwin nici nu-și dădu seama cât o sperie înfățișarea lui.

— Ce...

— Tata crede că-i fur banii lui blestemați! izbucni Edwin, cu glasul întretăiat.

Afirmația nu era pe de-a-ntregul exactă, dar în furia lui clocotitoare, îi convenea s-o pună la prezent în loc de trecut. Șovăi o clipă în hol, întorcând capul să arunce o privire spre Maggie, care rămăsese încremenită cu mâna pe clanța ușii deschise. Apoi o porni în goană pe scări în sus și se închise în camera lui, trântind ușa de se zgudui toată casa. îi venea să plângă, dar nu putea.

Nimeni nu-l tulbură până aproape de ora două, când Maggie bătu la ușă și o deschise, dar nu intră.

— Edwin, ți-am păstrat mâncarea caldă.

— Nu, mulțumesc. Stătea cu picioarele larg desfăcute pe carpeta din fața căminului.

— Tata a mâncat și a plecat.

— Nu, mulțumesc.

Maggie închise ușa la loc.

Capitolul XVI URMĂRILE I

— Ascultă, Edwin, îl chemă Maggie de după ușă.

— Hai, intră, intră, îi răspunse el țăfnos. Dar, în timp ce vorbea, se repezi de la fereastră, unde stătuse bătând toba cu degetele în geam, pe carpeta din fața căminului - ca să dea impresia că nu se mișcase de-acolo de când fusese Maggie.

Nu știa nici el de ce făcea asta, decât poate ca s-o convingă pe Maggie că era vorba de o criză mai serioasă.

Ea se opri în prag, vădit împăciuitoare și plină de înțelegere, iar în spatele ei stătea doamna Nixon, într-o stare de mare tulburare sufletească.

— Cred că ai face bine să vii și să-ți bei ceaiul, zise Maggie, cu fermitate și blândețe în același timp. Era blajină și grasă, și incapabilă să-și impună cu perseverență punctul de vedere; dar era sora lui mai mare, și uneori ceva neobișnuit, abia perceptibil din glasul ei solicita atenția lui specială.

Edwin clătină din cap, privind apoi încruntat la ceas, în felul unuia care știe să fie neînduplecat. Uimit, văzu că era șa. Se și un sfert.

— Unde-i el? Întrebă.

— Tata? Și-a băut ceaiul și s-a întors la prăvălie. Haide, vino.

— Trebuie să mă spăl mai întâi, zise Edwin posomorât. N-ar fi vrut să cedeze, dar simțea într-adevăr că îi este grozav de foame.

Doamna Nixon nu-l lăsă singur la ceai, sâcâindu-l cu tot felul de bunătați ispititoare. Se întreba cine-i spusese

bătrânei ce se întâmplase. Apoi își zise că, probabil, îl auzise pe el cum zbierase când intrase în casă. Poate că și obrăznicătura de nepoată îl auzise. Maggie se așază și ea la fereastra sufrageriei, cosind, în timp ce el făcea onorurile unui ceai îmbelșugat.

— Tata a zis să-ți spun că poți să-ți plătești o jumătate de coroană salariu în plus pe săptămână, începând de sâribăta următoare, zise Maggie pe neașteptate, când îl văzu că sfârșește cu ceaiul. Edwin era cel care plătea întotdeauna salariile la întreprinderea Clayhanger.

Edwin rămase extrem de surprins de «această veste, cu tot ceea ce însemna ea: că taică-său cedase și voia să se împace. Căută să ascundă însă ce simțea, mulțumindu-se doar să pufnească.

— Va să zică ți-a vorbit? Ce-a spus?

— Oh! Nu prea multe! Mi-a spus să te anunț, dacă vreau.

— Ar fi fost mai frumos din partea lui dacă m-ar fi anunțat singur, zise Edwin, hotărât să fie nemilos. Maggie nu-i răspunse nimic.

II

După aproape un sfert de ceas coborî în grădină, amuzându-se să izbească cu piciorul în pietricelele din fața lui. Nu putea să-și pună gândurile în ordine. Era încredințat că se liniștise acum, dar se înșela. Și cum stătea trândăvind în frumosul amurg de august, lângă fațada casei ce dădea spre grădină, în urechi cu flecăreala neclară a doamnei Nixon cu nepoata ei, răzbind prin fereastra deschisă a bucătăriei de după colț, împreună cu clinchetul ușor al vaselor spălate, îl izbi un zgomot neașteptat la poarta grădinii, și se întoarse iute într-acolo. Dădu cu ochii de tatăl său. Amândoi fuseseră luați prin surprindere. Ochii li se întâlniră.

— Ți-ai băut ceaiul? întrebă Darius pe un ton

nefiresc.

— Da, răspunse Edwin.

Salvându-și astfel prestigiul, Darius se grăbi să intre în casă, iar Edwin coborî în grădină, cu inima bătându-i tare. Întâlnirea îi redeșteptase agitația.

Și iată că în colțul grădinii, pe deasupra gardului viu, acum refăcut, dădu peste Janet. Parcă ieșise din pământ. Nu putea să n-o salute, dar trebuia mai întâi să-și stăpânească din toate puterile agitația. Janet era îmbrăcată în alb - părea că se îmbracă totdeauna în alb în zilele frumoase de vară. Și-i surâdea cu drăgălășenie.

— Va să zică, v-ați mutat? începu ea.

Și începură să vorbească despre mutare, ea punând întrebări și comentând, iar el dându-i răspunsuri scurte.

— Diseară sunt singură-singurică, zise ea într-un moment, de tăcere; în afară de Alicia. Tata și mama, împreună cu băieții, s-au dus la o petrecere la Longshaw.

— Și domnișoara Lessways? întrebă el cu sfială.

— Oh! A plecat, zise Janet. S-a întors la Londra. A plecat ieri.

— Cam brusc, nu-i așa?

— Păi, trebuia să se ducă.

— Stă la Londra? întrebă Edwin cu un aer de indiferență.

— Acum, da.

— Întreb doar așa, fiindcă mi s-a părut din spusele ei că este de fel din Tumhill.

— Ai ei sunt de pe-acolo, zise Janet. Da, se poate spune că și ea este din Tumhill.

— Pare să-i placă foarte mult poezia, zise Edwin.

— Ai observat! Fața lui Janet ilumină înserarea. Ar trebui s-o auzi recitind!

— Știe să recite?

— Ai fi putut s-o auzi în seara când ai fost la noi. Dar când a aflat că vii, ne-a pus pe toți să-i făgăduim că n-o să-

i cerem să recite.

— Serios? întrebă Edwin. Dar de ce oare? Nu mă cunoștea. Nu mă văzuse niciodată.

— Oh! **S**-ar putea să te fi văzut pe stradă. De fapt, cred că te-a văzut. Dar nu ăsta e motivul, râse Janet. Numai fiindcă erai un străin. E foarte sensibilă, știi.

— Da... da, recunosc Edwin.

ni își luă rămas bun de la Janet, sub un pretext oarecare, și o porni în plimbare până la Toft End, unde bătea vântul. Gândurile i se învolburau mai tare ca oricând pe întuneric. Deci, îi făcuse pe toți să-i promită că n-or **S**-o roage să recite cât timp va sta el în vizită! îl mai văzuse înainte de asta, pe stradă, și se pare că discutase despre el cu Janet... Și-apoi, aproape în miez de noapte, îl urmărise până la casa cea nouă! Și în ziua centenarului făcuse ce făcuse să-i lase pe Janet și pe domnul Orgreave să meargă în față... Nu, fata asta nu-i plăcea. Era prea schimbătoare, prea întunecată, prea frivolă... Dar totul era atât de palpitant. Era măgulitor pentru el. Vedea mereu gestul ei când se aplecase spre domnul Shushions; și felul cum își îndreptase șira spinării când plecase de pe terasă, în seara vizitei lui la familia Orgreave... Totuși, n-o plăcea. În orice caz, plecarea ei bruscă era o dezamăgire; era categoric prea abruptă... Probabil ceva foarte caracteristic la ea... Ciudată zi! Fusesse bănuț de hoție. îl înfruntase pe taică-său. Nu se dusesse la prăvălie. Și singura ripostă a tafălui său fusesse să-i dea un spor de jumătate de coroană pe săptămână!

„Bătrânul trebuie să fi avut un adevărat șoc!” își zise el cu un orgoliu îndârjit. „Pun rămașag că n-o să mai aud nicio vorbă despre cele cincizeci de lire”.

Da, pe lângă o revoltă profundă, mai era și trufia lui sinceră pentru întorsătura pe care o luaseră lucrurile. Și n-ar fi putut spune că nu-l încânta sporul de o jumătate de coroană pe săptămână, fiindcă îl ajuta să rezolve cea mai

grea dintre probleme, cea a cărei îndeplinire avea să marcheze începutul noii sale vieți. Anume, îi aranja pentru moment problema financiară. Nu era de ajuns, dar era destul de mult - din partea tatălui său. Îi părea rău că această satisfacție vulgară pentru creșterea venitului nu-l lăsa să-și mențină neatinsă revolta-i îndreptățită. Firea lui sensibilă suferea. Cu toate acestea, satisfacția vulgară de a avea în fine bani creștea tot mai mult în sinea sa.

În noaptea care se lăsase, cu adierea vântului în obraji, și cu luminile celor Cinci Orașe sclipind ca niște mărgele jos, la picioarele lui, nu se simțea nefericit, cu toate cele suferite și cu tot ce mai suferea încă. Avea senzația trepidantă că trăiește, în sfârșit, intens.

IV

Mai târziu, în odaia lui, cu ușa încuiată, simțindu-se la adăpost și descătușat, cu oblonul nou tras și cu gazrul şuierând în globul opalin, încercă să citească *Don Juan*. Dar nu izbutea. Nu era în stare să-și fixeze atenția.

Nu putea să urmărească nici măcar o singură strofă până la sfârșit. Imagini ale tatălui său și ale Hildei Lessways se amestecau cu gânduri despre insulta suferită și triumful dobândit, și toate cugetările confuze ale zilei și ale serii i se amestecau în minte. Zăbovi cu tandrețe asupra supremei mâhniri pentru cariera pe care n-o putuse urma. Își imaginează ce ar fi făcut acum, și unde ar fi fost, dacă teribilul său părinte nu i-ar fi zădărnicit intenția de a se face arhitect. Era plin de compătimire pentru soarta sa. Dar își dădu seama că mai poate fi fericit dacă va îndeplini fidel hotărârile de auto-perfecționare pe care le luase. Și-apoi, Hilda îl măgulise. Îl făcuse să se vadă cu alți ochi... O vagă idee i se furișă la un moment dat în minte - că bănuiala tatălui său ar putea avea o ușoară scuză: la urma urmei, făcuse lucrurile pe ascuns. Izgoni repede ideea, dar ea îi reveni.

Dormi foarte greu și dimineța se trezi cu durere de

cap. Dar abia după o săptămână frământarea i se domoli, și atunci își dădu seama, în sfârșit, cât fusese de agitat. Se simțea rușinat că se lăsase atât de tare dominat de sentimente.

Capitolul XVII PROVOCARE ȘI REPLICĂ

I

Timpu! trecea, ca o corabie la marginea zării care se mișcă dar pare să stea pe loc. **Într-o** luni seara, Edwin își propuse să se ducă până în Lane End. De săptămâni de zile își tot propunea să se ducă, dar șovăia. îi plăcea foarte mult în casa din Lane End; nu avea niciun motiv să nu treacă pe acolo cât mai des și regulat, și avea și destule motive **s-o** facă. Totuși, vizitele erau sporadice căci avea o fire tare nehotărâtă. În seara asta plecă de acasă, **punându-și într-o** doară pălăria pe cap și, cu mâinile vârâte adânc în buzunare, coborî pe Trafalgar Road. Era o ceață rece de noiembrie și, între șirurile felinarelor cu gaz care licăreau slab în înserarea palidă, se scurgea un șir lung și răzleț de oameni, cu mâinile adânc vârâte în buzunare și pășind iute ca să compenseze lipsa paltoanelor. Șirul se despică destul de greu în două, ca să lase să treacă tramvaiul cu abur, și se împreună iarăși bombănind, în urma lui. Muncitorii olari erau în grevă, și un grup din Bursley se întorcea **într-o** tăcere plină de amărăciune de la un miting de masă din Hanbridge. Când hurele tramvaiului se stinse și vagonul se mistui după coama dealului coborând spre Hanbridge, nu se mai auzi decât tropăitul oamenilor pe drum.

Edwin o apucă grăbit în jos pe o stradă laterală și, după câteva clipe, suna la ușa familiei Orgreave. O salută familiar pe servitoarea care-i deschise, și stătu să-și șteargă bine picioarele pe preșul din fața ușii, râcâind cu nădejde noroiul de pe călcăie.

— N-ați mai venit pe la noi, domnule! zise Martha plină de cutezanță, știind că acest prieten al casei o

simpatiza.

— Da, râse el. E cineva acasă?

— Ei bine, domnule, mă tem că domnișoara Janet și cu domnișoara Alicia au ieșit.

— Și domnul Tom?

— Nici domnul Tom nu-i acasă, domnule. Acum e mai tot timpul plecat, domnule. (Adevărul era că Tom se logodise și slujnica arătă, printr-o mișcare abia perceptibilă a bărbiei, că toți logodnicii au fost și vor fi întotdeauna la fel.) Domnul John și domnul James au ieșit, domnule.

Cei doi băieți erau de obicei greu de găsit acasă. Amândoi îl ajutau acum pe tatăl lor în meserie, și căutau să compenseze pretențiile titanice de muncă prin distracțiile pe care le puteau găsi seara la Hanbridge. Aceștia doi, care făcuseră atâta caz de concepțiile lor liberale, se înscriseră la clubul conservator din Hanbridge, numai pentru că *era* un club adevărat, eu o masă de biliard ce se putea compara chiar cu masa de biliard de la „Hotelul Celor Cinci Orașe” din Knype.

— Și domnul Orgreave?

— Lucrează sus, domnule. Pe doamna Orgreave o supără astmul, așa că dânsul lucrează sus.

Ei bine, spune-le atunci că am trecut pe aici, și Edwin dădu să plece.

— Cred că domnul Orgreave s-ar bucura să afle că ați venit pe la noi, domnule, zise fata cu tărie. Dacă sunteți atât de bun să treceți în sufrageria cea mică...

Fetișcana asta știa cum să se poarte cu musafirii care-i plăceau.

II

Îl conduse în așa-zisa sufragerie mică, și închise ușa în urma lui. Era o odaie din spatele salonului, arătând mai ponosită decât acesta. Mai de mult, copiii o foloseau ca o cameră pentru lecții și joacă. Acum slujea de salonaș când

era nevoie de puțină tihnă **într-o** familie atât de împrăștiată. Edwin se aplecă și ațâță puțin foc (ul. Pe urmă se apropie de perete ca să cerceteze o acuarelă înrămată a vechii fabrici de ceramică din Syteh, semnată cu inițialele lui. O făcuse, apelând la o fotografie și la Johnnie Orgreave pentru detaliile perspectivei, și tot ducându-se dimineți la rând la Sytch: - și o dăruise doamnei Orgreave. Întotdeauna o socotise destul de reușită.

Începu apoi să examineze rafturile de cărți. Ca și holul, salonul și sufrageria - încăperea era și ea încărcată cu de toate și purta amprenta diferitelor personalități. Edwin își aruncă privirea doar din obișnuință asupra cărților. Le cunoștea cotoarele pe de rost. Cărțile în număr mare nu-l mai intimidau. În ciuda incapacității sale de a se ține de hotărârile luate, în ciuda trucului ieftin de a se apuca să citească de la un capăt la altul un ziar sau o revistă, din pură șovăială și lenevie mintală, înainte de a se apuca de cititul unei cărți serioase, în ciuda aversiunii sale firești de a face un efort susținut ca să citească operele dificile, de proporții mai mari, și în ciuda diferitelor recidive degradante la trândăvia inițială - dobândise totuși anumite cunoștințe în domeniul literaturii. Nu-i plăcuse *Don Juan*. Se așteptase la o grandoare plină de voluptate și îndrăzneală, și nu găsisese în carte nimic care să se potrivească măcar pe departe cu ideea sa despre poezie. Dar făcuse o adevărată pasiune pentru *Childe Harold*, din care multe strofe îl emoționau mereu, amintindu-i de ceea ce îi spusese Hilda Lessways despre poezie.

Și, de asemenea, îi plăcea și Voltaire. Dar ca și Byron, îi dezamăgise puțin. Se așteptase la ceva năvalnic, sec, de o rigoare logică; și găsisese eleganță, grație și calambururi amuzante. Putea citi *Candide* aproape fără dicționar, și era grozav de mândru de performanța lui și, o vreme, *Candide* și la *princesse de Babylone*, împreună cu alte câteva mici piese spirituale ca acestea, au fost pentru el cele mai mari

cărți din lume. Doar o ușoară rezervă în entuziasmul lui Tom Orgreave îl pusese pe gânduri, făcându-l mai prudent.

Niciodată nu mai izbuti să se apropie prea mult de Tom, care părea să nu mai iasă din dosul ochelarilor, învățase însă multe de la el, și în special se familiarizase cu preludiile și fugile mai puțin dificile ale lui Bach, pe care Tom le executa mereu. Edwin nu cunoștea nici măcar notele muzicale, și nu era prea sigur că Bach îi place. Știa că muzica lui Bach îl impresiona în chip straniu. Îl ruga pe Tom să-i cante din Bach dintr-o curiozitate mereu reînnoită, ca să poată analiza încă o dată senzațiile pe care i le producea; și se obișnuie tot mai mult cu muzica lui. În ceea ce privește fugile, nu era niciun fel de îndoială că, odată fuga începută, se năștea în el dorința de a vedea cum se rezolvă problema deconcertantă creată la primele măsuri, și că aștepta, cu o neliniște plăcută și totuși chinuitoare, semnele rezolvării, iar acordurile finale, domoale și liniștitoare, îi aduceau o adâncă bucurie. Când declară cu nevinovăție că era „bucuros când venea sfârșitul unei fugi”, întreaga familie Orgreave râse din toată inima, dar după aceea Tom îi spuse că înțelegea ce vruse să spună și că era de aceeași părere.

III

În timp ce examina cu ochi de cunoscător rafturile în dezordine, înțesate de cărți, ușa se deschise brusc. Ridică o privire domoală, așteptând chipul familiar, dar văzu un chip care-l făcu să tresară și auzi o voce care trezi în el vibrații tulburătoare. Era Hilda Lessways. Ținea în mână un număr din revista „Signal”. Trecuse un an și câteva luni de la ultima lor întâlnire, dar de atunci se mai gândise, și nu o singură dată, la ea. Îi părea străină. Probabil că în amintirile sale se înșelase; își făcuse o imagine în minte, pe care o privise adesea, și acum vedea că nu corespunde realității. Amintirea scurtei lor intimități îl năpădi iarăși.

De necrezut, să fie aici, în fața lui - și totuși era! De multe ori, după ce se gândea la ea, făcuse haz spun**ându**-și cu nepăsare: „Ei bine, există toate șansele să n-o mai văd niciodată! Ciudată fată!” Dar amintirea felului cum se purtase cu domnul Shushions îl împiedica **s-o** izgonească din minte cu nepăsare...

— Mi **s-au** dat dispoziții să te anunț că domnul Orgreave va coborî în câteva minute, zise ea.

— Bună! exclamă el. Nici nu știam că ești în Bursley!

— Am sosit astăzi, răspunse ea.

„Ce ciudat, gândi el, să vin în vizită tocmai în ziua sosirii ei!” Dar înlătură gândul acesta instinctiv, zicâ**ndu**-și, rațional, că era doar o coincidență cu totul nesemnificativă.

Își dădură mâna așa cum stăteau în mijlocul odăii, și ea i-o strânse în timp ce își pleca privirea, zâmbind. Și-l năpădi deodată gândul că, în toate aceste luni de zile, ea existase pe undeva, sub ochii cuiva, în apropierea cuiva, purtâ**ndu**-se cu o familiaritate pe care, fără îndoială, lui nu i-o va arăta. Cât de misterioasă îi apărea! Simți din nou că-l atrage, și încă mult mai tare ca în trecut. Și-apoi, acum parcă o vedea altfel. Nu putea înțelege cum de o socotise urâtă. De fapt, acum era convins că e frumoasă, și chiar de o frumusețe remarcabilă. Din**tr-o** extremă, trecu **într-o** clipă în cealaltă.

Hilda se așeză pe o sofa uzată, iar el rămase în picioare. Începură să discute tot felul de banalități - boala doamnei Orgreave, absența membrilor familiei (ea îi mărturisi că refuzase să se ducă cu Janet și Alicia la Hiliport) - când deodată, Hilda întrerupse firul discuției spunând:

— Ai fi știut că vin dacă ai mai fi trecut pe-aici.

După care, își întinse picioarele spre grătarul căminului și privi în foc.

— Da! Dar vezi că n-am mai trecut.

Ea își ridică ochii spre el.

— Bănuiesc că nici nu te-ai gândit vreodată la mine de când am plecat! Îi aruncă în față.

Ce față îndrăzneță și tulburătoare!»

— Oh, ba da, m-am gândit, zise el cu glas stins.

Ce puteai să răspunzi la asemenea vorbe? Cu toate astea, se simțea măgulit.

— Serios? Dar n-ai întrebat niciodată de mine.

— Ba da.

— Numai o dată.

— De unde știi?

— M-am interesat la Janet.

„Lua-o-ar naiba!” își zise el, deși era încântat în sinea sa. Și cu glas tare, pe un ton devenit deodată ferm:

— Nu trebuie să te iei după asta.

— După ce?

— După frecvența întrebărilor mele, zise el roșind.

IV

În odăița aceea mică, așa cum ședea parcă la picioarele lui pe sofa, înconjurată și împresurată de sute de obiecte, de dogoarea focului și de lumina lămpii, Hilda îi apărui lui Edwin ca o ființă nespus de misterioasă. Putea să-i urmărească cu privirea fiecare fald al rochiei negre, putea să-i deslușească buclele părului și să-i vadă licăririle de lumină din ochi. Ar fi putut s-o lovească, ba chiar s-o omoare, era în mâinile lui - și totuși părea atât de departe, încât simțea că esența ei nu putea fi atinsă sau abordată. De ce oare îl provoca prin atitudinea ei neobișnuită? De ce îi spunea mereu lucruri atât de ciudate? Nicio altă față (gândea el, în simplitatea lipsei de experiență) n-ar fi vorbit cum vorbea ea. Ar fi vrut s-o pună la încercare, purtându-se grosolan cu ea. „Lua-o-ar naiba!” își zise iar. „Ce-ar fi s-o iau în brațe și s-o sărut - mă întreb ce fel de mutră ar face!...” (Și numai cu o clipă în urmă, o înălțase în slăvi, socotind-o de o frumusețe remarcabilă! Cu o clipă

în urmă, se gândise câtă compasiune îi arătase domnului Shushions!) Această pornire îndrăzneată, nestăpânită, era cu totul neobișnuită pentru Edwin, care rămase surprins să descopere în el astfel de impulsuri. Dar și fata era prea provocatoare. **Într-un** fel, uitându-se la ea, parcă nu se mai temea de consecințe. Își zise: „Trebuie să fac, sau să spun ceva, înainte, de a pleca de-aici în seara asta - doar așa, ca să-i arăt ei!...” Nu se lăsă până nu jură în sinea sa că într-adevăr așa va face. Fără un jurământ solemn, nu se putea bizui pe curajul său. Știa că orice ar spune sau ar face, încercând să fie îndrăzneț, va fi săvârșit cu stângăcie. N-o să iasă bine. Da, pasivitatea, inerția se potriveau mai mult cu instinctul său pentru o viață tihnită. Ei și! Toate astea nu însemnau nimic. Hilda îl provocase, și trebuia să-i replice. Și-apoi, fata îl ispitea... Și, după scena de pe veranda casei celei noi, nu avea oare dreptul?... O fată care se purtase ca ea în seara aceea, categoric că nu poate să se dezmintă!

— Am citit aici despre grevă, zise ea răsfoind ziarul.

— Văd că politica locală te-a prins.

— Ca să spun drept, zise ea, în timp ce veneam de la gară am văzut o mulțime de oameni. Cred că erau vreo două mii. Așa că mi-au trezit interesul. L-am rugat pe domnul Orgreave să-mi povestească totul despre grevă. Crezi că vor câștiga?

— Depinde de vreme, zise el zâmbind.

Ea rămase câteva clipe tăcută și gravă.

— Înțeleg! zise apoi, rezemându-și bărbia în palmă. Auzindu-i tonul, Edwin încetă să mai zâmbească. Spusese „înțeleg”, și într-adevăr înțeleșese.

— Vezi, reluă el, dacă am fi fost în iunie, în loc de noiembrie! Dar nu suntem în iunie. Salariile sunt fixate în fiecare an în noiembrie. Așa că, dacă trebuie declarată grevă, nu poate să înceapă decât în noiembrie.

— Dar oamenii n-au cerut ca salariile să fie fixate în

altă perioadă?

— Ba da, răspunse el. Dar nu te aștepti ca patronii să se declare de acord, nu-i așa? râse el batjocoritor, ca un adevărat bărbat.

— De ce nu?

— Pentru că nu le-ar conveni.

— Ce rușine! exclamă Hilda pătimaș. Și ce rușine că patronii insistă ca salariile să depindă de prețurile de vânzare! Nu-și dau seama oare că prețurile de vânzare trebuie să depindă de salarii?

Edwin nu spuse nimic. Fata asta îi izgonise din minte toate gândurile de cucerire - și acum încerca să le adune din nou.

— Bănuiesc că ești la fel ca ceilalți? întrebă ea mâhnită.

— Cum adică, la fel ca ceilalți?

— Împotriva muncitorilor. Domnul Orgreave este, și mi-a spus că și tatăl dumitale este foarte pornit împotriva lor.

— Ascultă, zise Edwin cu o indignare despre care nici el nu știa prea bine dacă e prefăcută sau sinceră, cine-ți dă dreptul să presupui că sunt la fel ca ceilalți?

— Îmi pare tare rău, dădu ea înapoi. De fapt, tot timpul știam că nu ești.

Cu fața lăsată în jos ca și până atunci, își ridică deodată privirea spre el, zâmbind trist, dar strengărește.

— Da, tata e împotriva lor, continuă el oarecum dezumflat. (Și se gândi la toate ocările și sudălmile tatălui său, și la stupiditatea cu care Maggie accepta ideea că muncitorii în grevă ar fi niște ticăloși - cât de diferită era naiva și blinda Maggie de ființa aceasta febrilă de pe sofa!) Tata e împotriva lor, și încă multă lume, pentru că muncitorii n-au respectat ultimul acord de arbitraj. Dar eu nu sunt ca tata. Dacă mă întrebi, am să-ți spun ce cred - muncitorii în grevă au totdeauna dreptate; vreau să spun,

în fond. Nu trebuie decât să te uiți la ei când se adună laolaltă. Nu rămân ei muritori de foame doar ca să se distreze.

Nu era prea sigur de adevărul afirmațiilor sale; dar, prin forța ei stranie, îl făcuse să le rostească. Și după ce le rosti, i se păru că așa trebuie să fie.

— Și tatăl dumitale e de acord?

— Oh! zise Edwin stânjenit. El... și cu mine... nu prea discutăm astfel de lucruri.

— De ce?

— Așa, nu discutăm.

— Nu cumva ți-e rușine de opiniile pe care le ai? întrebă ea, cu o nuanță în glas care. putea să devină disprețuitoare.

— Tot timpul știai că nu. Repetă vorbele pe care mai înainte le spusese ea, imprimându-le o nuanță caustică. Dar dumitale? adăugă el scurt.

Ea tăcu.

— Dar dumitale? zise el mai tare. Și cum ea tot nu-i răspundea nimic, continuă, minunându-se de ceea ce îi ieșea din gură: Să-ți spun de ce mi-e rușine. Mi-e rușine când îl văd pe tata cum își iese din fire. Așa să știi!

Ea mărturisi:

— N-am mai cunoscut niciodată un om ca dumneata. Nu, niciodată.

În fața mărturisirii ei, Edwin rămase cu adevărat uluit, dar mai cu seamă măgulit.

— Aș putea să spun și eu la fel despre dumneata, replică plin de sine.

— Oh, nu! zise ea. Eu nu contez.

Adevărul era că Edwin nu putea să prevadă cum se va desfășura conversația - nici cu zece secunde înainte. Era plină de neprevăzut. Gândi în sinea lui: „Nu știi niciodată ce-o să spună o fată ca asta în clipa următoare”. Dar știa oare ce va spune el în clipa următoare?

V

Discuția le-a fost întreruptă de Osmond Orgreave, cu un „Hei, Edwin” - vesel, primitiv și totuși ușor ironic. Edwin nu putu să-l privească în față fără să se simtă intimidat. Și nici nu îndrăznește să se uite la Hilda, ca să vadă cum se comporta sub privirea blândă cercetătoare a tatălui prietenei ei.

— Credeam că ne-ai uitat, zise domnul Orgreave. Dar așa se-ntâmplă întotdeauna cu vecinii. Și, întorcându-se spre Hilda, urmă făcând cu capul un semn către Edwin: Crede-mă, aproape că nu vine deloc să ne vadă, decât când ești tu aici.

— Nu-i chiar așa, murmură Edwin. Nu-i chiar așa; domnule Orgreave! Și se grăbi să întrebe cum se mai simțea doamna Orgreave cu astmul ei; pe urmă conversația trecu asupra celorlalți membri ai familiei care lipseau de acasă.

— Lucrați ca de obicei, presupun, zise Edwin.

— Să lucrez! răsă domnul Orgreave. Fac și eu ce pot, cu Hilda pe cap! În loc să se ducă la Hiliport cu Janet, a rămas să-mi bată capul cu greva.

Hilda îi zâmbi drăguț, ca unuia căruia îi permitea orice.

— Domnul Clayhanger e de acord cu mine, zise ea.

— Oh! Nu-i nevoie să-mi spui! protestă domnul Orgreave. Pot să văd și singur că sunteți solidari ca hoții în privința asta. Se uită la Edwin: Ți-a spus că ar vrea să vadă o tipografie?

— Nu, zise Edwin. Dar aș fi foarte încântat să i-o arăt pe-a noastră, oricând.

Hilda nu răspunse nimic.

— Îmi pare rău, zise Edwin pe neașteptate, dar trebuie s-o șterg. Am trecut doar pentru câteva clipe.

Nu știa de ce spune asta, căci ceea ce dorea cel mai arzător era să cerceteze și mai adânc psihologia

chinuitoare a Hildei Lessways. Limba lui, totuși, rostise cuvintele, și limba lui le repetă atunci când domnul Orgreave îl pofti să rămână la masă, mai ales că Janet și Alicia trebuiau să se întoarcă în curând. Nu primi să rămână. Dorea să rămână, dar nu acceptă. Voia să fie singur, să chibzuiască. Era limpede că Hilda discutase despre el cu domnul Orgreave și cu Janet. Vorbea oare despre el și despre treburile lui cu toată lumea?

Și nici nu făgădui, ca răspuns la sugestia domnului Orgreave, să vină din nou în seara următoare. Va încerca, își luă rămas bun de la Hilda care părea grozav de nepăsătoare; și plecă.

Când ajunse la jumătatea pajiștii învăluite în ceață, în drum spre poartă, murmură în inima lui, atât de încet încât și el însuși abia putea auzi: „Ard jurat să fac ceva, și n-am făcut. Dar cum puteam, când ea începuse o discuție atât de serioasă?” Era însă dezgustat de sine și rușinat de slăbiciunea lui.

O porni gânditor în sus pe Oak Street, și apoi în jos pe Trafalgar Road; și când ajunse aproape de casă, un trecător îl văzu făcând stânga împrejur, urcând înapoi pe Trafalgar Road și dispărând la colțul lui Oak Street.

Slujnica familiei Orgreave rămase surprinsă să-l vadă din nou la intrare, când veni să răspundă la clopoțelul discret al soneriei.

— Spune-i, te rog, domnișoarei Lessways că aș vrea să-i vorbesc o clipă.

— Domnișoarei Lessways?

— Da. (Ce aventură!)

— Desigur, domnule. Vreți să poftiți înăuntru? Și, după ce el intră, închise ușa.

— Roag-o să vină aici, zise Edwin, zâmbind cu un aer voit confidențial și stăruitor. Ea încuviință, cu un zâmbet mai accentuat, și apoi dispăru. După o vreme intră Hilda - roșie ca focul. El începu grăbit:

— Când ai vrea să vizitezi atelierele noastre? Mâine? Mi-ar plăcea să vii.

Vorbise pe un ton care voia să spună: „Nu umbla cu prostii! Știi bine că ai vrea să vii”. Ea se încruntă, părând surprinsă. Stăteau amândoi în hol, ca doi conspiratori, dar ea era încruntată; nu voia să-i vină în întâmpinare. Edwin regretă că își îngăduise acest capriciu. Ce importanță avea un jurământ față de sine însuși? Se simți ridicol.

— La ce oră? întrebă ea, și **într-o** clipă îi transformă nemulțumirea în plăcere.

— Oricând. Inima îi bătea de nerăbdare.

— Oh, nu! Trebuie să fixezi ora.

— Ei bine, după ceai. Să zicem, între șase jumătate și șapte fără un sfert. Ți convine?

Ea încuviință.

— Bine, murmură el. Asta-i tot! Mulțumesc. Noapte bună!

Și plecă în grabă, cu o gingașă presiune a palmei ei, întipărită în mii de senzații în palma lui.

„Oricum, am făc**ut-o!**” se bucură în sinea lui. În orice caz, nu se făcuse de rușine. În orice caz, era bărbat. Fața bărbatului ardea, iar frigul umed și vătămător al nopții nu ajungea până la el decât ca o mângâiere plăcută.

Capitolul XVIII CURIOSITATE

I

Îi era teamă că Hilda, din vreun obscur motiv de bună-cuviință sau din instinct de apărare, o va aduce pe Janet cu ea, sau poate pe Alicia. Pe de altă parte, îi era teamă că va veni singură. Ca să vină singură, i se părea, în ciuda rațiunii sale, o îndrăzneală prea mare. Și-apoi, dacă venea singură, va face el față situației? Va fi în stare să se poarte cum trebuie? îi lipsea încrederea. Aștepta cu nerăbdare venirea ei, și totuși se temea. Inima și mintea i se învălmășeau **într-un** vârtej de emoții pe care nu le putea analiza și nici lămuri.

Era îndrăgostit. Dragostea îl cuprinsese și îi înrăurise simțurile, astfel încât nu mai vedea nimic cum era în realitate; nici pe sine, nici pe Hilda, și nici împrejurările care îi apropiiau. Nu putea să urmărească un gând până la capăt. Nu putea să rămână la o părere sau la un punct de vedere. În sinea lui, în închipuirile lui, nu era loc decât pentru Hilda și atitudinea ei. Era minunată! Dar era oare? 11 admira! Dar îl admira oare? Dăduse dovadă de viclenie! Dar nu cumva era vorba de simplitate? Nici măcar nu era sigur dacă fata asta îi plăcea. Încerca să-și amintească înfățișarea ei - și nu izbutea. Singurul lucru categoric era că îi ațâțase curiozitatea. Dacă ar trebui să-i explice cuiva ce i se întâmplase, n-ar fi putut să treacă de cuvântul „curiozitate”. Nu-și dădea seama că era îndrăgostit. Nu știa ce-i dragostea; nu avusese destule privilegii să învețe. Cu toate astea, dragostea își începuse în el procesul transformator. Tăcut și tainic, prin fața dorinței și-a mândriei, se făurea prisma specială de sticlă care să-i îngăduie - care să-l silească - să vadă o Hilda ideală atunci când o privea pe Hilda cea reală. Pe adevărata Hilda nu o va mai putea vedea decât dacă vreun cataclism ar sfărâma sticla. Era ca un prizonier în urma căruia poarta libertății s-a închis pe vecie, sau ca un bolnav pe care nimeni nu-l va mai vedea ridicându-se ca să iasă pe câmp. Era asemeni celui căruia i se întâmplase un lucru irevocabil. Și el n-o știa. Nimeni nu știa. Nimeni nu bănuia. Toată ziua își văzu de treburile, străduindu-se să ascundă permanenta curiozitate ce-l năucea (o curiozitate care, socotea el, dovedea impetuozitate masculină), și reuși destul de bine. Buna și naiva Maggie a fost singura care a observat, în sinea ei, că părea cam nervos și nefiresc. Dar chiar și ea, cu toată natura-i simplă, nu ghici chinurile lui.

La ora șase, după ce își bău ceaiul, se întoarse la prăvălie. Era o seară umedă și rece. Cu o seară înainte răcise, și acum strănuta. Își zise că nu se poate ca Hilda să

vină pe o asemenea vreme. Dar o aștepta. Când pendula din prăvălie arată șase și jumătate, se uită la ceasul lui, care arăta tot șase și jumătate. Acum putea veni din clipă în clipă. Ușa prăvăliei se deschise și... în aceeași clipă inima încetă să-i bată. Numai că în prăvălie intră, suflând și gâfâind, tatăl său, care se opri lângă ușă, scuturându-și afară umbrela udă. Curentul de aer din piață și din strada întunecoasă, umedă de ploaie, pătrunse rece, făcându-l pe Edwin să strănute; Darius Clayhanger îl dojeni că nu-și pusese paltonul, iar el îi răspunse proteste că răcise, dar că nu era nimic. Darius se îndreptă spre firida biroului, bodogănind. Edwin rămase făcându-și de lucru la tejgheaua din dreapta; Stifford aranja sertarele din dosul tejghelei cu articole de lux. Fâsâitul arzătoarelor de gaz, acompaniament inevitabil în serile de iarnă, stătea de veghe. La căldura sobei, urmele ude lăsate de Darius Clayhanger pe podea dispărură mai repede decât goana clipelor efemere. Lui Edwin îi era aproape imposibil să suporte trecerea timpului. În răgazurile când tatăl său nu se agita prea tare în birou și Stifford se întâmpla să stea pe loc, putea auzi tic-tacul pendulei - nu-și amintea să-l fi auzit vreodată, decât doar când se urca pe scară s-o învâртеască.

La șapte fără un sfert, renunță să mai spere, deși nu recunoștea că sperase o singură clipă, încercând să se convingă că prezența Hildei îi era indiferentă. Dacă nu venea în ziua aceea, probabil că va veni altă dată. Ce importanță avea? Era foarte nefericit. Își zise că va citi până noaptea târziu, dar perspectiva orelor de lectură nu-i făcea nicio plăcere. Hotărî: „Nu, n-o să le fac o vizită în seara asta, am să rămân acasă, să-mi îngrijesc răceala și să citesc”. Nu era decât o bravadă inutilă, căci spectatorul imparțial din sinea lui, acum mai puțin clarvăzător și obiectiv decât înainte, știa bine că, dacă Hilda nu vine, se va duce el la familia Orgreave. La șapte fără cinci ajunsese

la disperare: se hotărâse să nădăjduiască până la șapte fără cinci. Deznădejdea îl făcu să amâne scadența până la șapte. Atunci, în dosul geamului aburit al ușii, se zări umbra unei siluete. Ușa se deschise. Nu putea fi ea! Cu neputință! Dar era ea - adevărată întruchipare a unui miracol.

II

Sentimentele îi erau complexe și contradictorii, zburându-i și încrucișându-se în suflet cu o iuțeaală uimitoare. Ar fi vrut ca ea să nu fi venit, pentru că tatăl lui era acolo, și prezența lui îi sporea timiditatea. Se ocări că dădea atâta importanță faptului dacă vine sau nu; la urma urmei, nu era decât o tânără care ținea să viziteze un atelier tipografic; în cel mai bun caz, nu era simpatică ori amabilă ca Janet, în cel mai rău caz era îngrozitoare, și, în plus, nu știa nimic despre ea. îi zări o clipă chipul când, strângând ușor din buze, își închise umbrela. Ce avea oare chipul ei, dacă stăteai să judeci imparțial? Ce-l interesa, într-o măsură atât de absurdă, în ființa ei? se gândi ce minunat ar fi să se plimbe cu ea pe malul unui lac într-o seară de vară, cu linia estompată a dealurilor în depărtare. Imaginea i-o sugerase un tablou intitulat „Țărnuț de argint”, reprezentând un lac scoțian care, încadrat într-o ramă aurie, se afla pe dulapul cu articole de pictură și costa doisprezece șilingi și jumătate. Toată ziua se închipuise împreună cu ea în tot felul de locuri frumoase. Dar ce senzație minunată de ușurare după încordarea de până acum... Venise. Putea să-și reverse asupra ei curiozitatea-i flămândă.

Da, era singură. Fără Janet! Fără Alieia! Cum de reușise? Ce le spusese oare celor din familia Orgreave? Faptul că venise singură, prin ploaia de noiembrie, seara, îl impresiona adânc. Făcea din ea eroina unei mari aventuri. Era ca și cum ar fi ridicat pânzele fără ajutorul cuiva, într-o baxă fragilă, pe un ocean dezlănțuit, ca să-l

întâlnească. Era un gest nespus de romantic și de impresionant. Veni spre el, cu fața liniștită și serioasă. Purta o pălărioară cu voaletă, un impermeabil de cauciuc și mănuși negre, ude de ploaie. Era, neîndoielnic, o persoană cu simț practic. Spusese că va veni și venise, ferindu-se cu grijă, dar cu cât farmec, de condițiile neprielnice ale drumului. Nimeni n-ar putea găsi farmec într-un impermeabil de cauciuc. Și totuși, al ei avea!... Ceva în contrastul dintre rigiditatea impermeabilului și fragilitatea fetei... Voaleta era adorabilă. Și-o ridicase puțin, ea să-și descopere gura, și doar partea de sus a feței îmbujorate era ascunsă după voaletă; în dosul ei, ochii îi licăreau'misterios... Era ca o spaniolă!... Fără exagerare! O simțea sincer până în cele mai mici părțicele, așa cum stătea lângă tejghea, într-o așteptare emoționată. Mulțumită curiozității lui pătimase, terasele Granadei și *señoritele* cu *mantillas* nu puteau fi mai romantice decât îi apărea lui prăvălia tatălui său și impermeabilul de cauciuc șiroind de apă. Încercă s-o vadă cu alți ochi; încercă s-o vadă ca și cum ar privi-o pentru prima dată; încercă, din nou, cu disperare, să înțeleagă ce anume din ființa ei îi stârnea curiozitatea. Dar nu izbuti. Renunță la încercare. Să fie oare ea într-adevăr cea mai deosebită dintre toate? Sau era banală? îl amăgea oare? Sau doar el singur cunoștea imaginea ei adevărată?... Zadarnic! Era năucit. Departe de a-i pătrunde sufletul, abia dacă putea s-o vadă; adică, s-o înțeleagă. Și mereu se întâmpla la fel, când era cu ea: plutea ca într-un, vis, ea într-un abur; nu avea elrmă, facultățile lui nu puteau fi controlate. îi fura mințile.

Atunci accentele limpezi ale glasului ei picurară în liniștea prăvăliei:

— Bună seara, domnule Clayhanger. Urâtă vreme, nu găsești? Nădăjduiesc că n-am întârziat prea mult.

Cuvinte hotărâte, precise... Vorbind, ea își îndreptă umerii. Edwin suferea. Nu era fericit. Oricare ar fi fost

simțămintele lui, în clipa aceea nu era fericit. Nu era fericit pentru că se zvârcolea între speranță și teamă, amândouă divine. Dar nu și-ar fi schimbat simțămintele cu fericirea desăvârșită a nimănui.

Dădură mâna. El o întreabă dacă nu vrea să-și scoată impermeabilul. Da, de ce nu? Dar nu și-ar fi închipuit că, odată scos, va fi atât de tulburat. Hilda i se dezvălui nespus de apropiată îmbrăcată numai în rochie. Impermeabilul era oficial și distant; rochia era intimă, și supusă.

Darius ieși din birou, și Edwin trecu prin clipe îngrozitoare cât timp i-o prezentă și-i explică pentru ce venise. De ce nu pregătise terenul dinainte? Iarăși, aceeași lașitate care-l caracteriza! Totuși, mâna atotștiutoare a Domnului trimise un client în prăvălie, și Edwin o șterse cu Hilda prin ușa din spatele tejghelei.

III

Fiindcă trecuse de șapte, clădirea dărăpănată din fundul curții, care mai constituia încă principalul teatru al activității tipografiei, era pustie - în afară doar de Big James. Big James tocmai se apucase să-și îndoiaie șorțul de mijloc, pregătindu-se de plecare. Era unul din obiceiurile dobândite odată cu vârsta. Până mai acum un an sau doi, și-ar fi scos șorțul și l-ar fi lăsat în atelier; acum însă nu mai avea încredere să-l lase acolo, așa că pleca cu el acasă, unde-l puneă bine. Când îl văzu pe Edwin apărând în ușă cu o domnișoară, lăsă din nou șorțul să-i cadă peste genunchi. Cum era abia la începutul săptămânii de lucru, șorțul arăta aproape curat; chiar și prosopul din atelier, care atârna pe un rulou la vedere, lângă ușă, nu părea soios. În atelier ardea un singur bec cu gaz. Se simțea lăncezeala răgazului de odihnă, după o trudă care începuse oficial la 8 dimineața.

Atitudinea desăvârșită a lui Big James, simbolizată prin gestul șorțului coborât, îl ajută pe Edwin să se simtă

în largul său, în împrejurările acestea noi și dificile. „Bună, seara, domnule Edwin. Bună seara, domnișoară” - doar atât a spus, de fapt, Big James, dar ritualul gesturilor lui maiestuoase arăta, **într-un** fel demn, că recunoștea diferența situației lor și înțelegea exact rolul său în această împrejurare. Rămase în așteptare: fusese gata să plece, dar acum era la dispoziția celor de față.

— Acesta este domnul Yarlett, maestrul nostru, zise Edwin; și către Big James: Domnișoara Lessways a venit să vadă tipografia.

Hilda zâmbi, iar Big James dădu din cap eu amabilitate.

— Iată câteva caractere tipografice, zise Edwin, văzând lângă el o casetă mare, și apoi aruncă o privire spre Big James.

În clipa următoare, maestrul tipograf începu să-i explice Hildei, cu glasul-i impunător, cum se culeg literele și își însoți expunerea cu o admirabilă aplicație practică, în timpul căreia Edwin putea să stea deoparte și să privească. Hilda asculta și cerceta totul cu interes „și înțelegere plină de simpatie. Și era atât de gravă, atât de matură. Dar partea ei cea mai frumoasă, cea mai atrăgătoare era, gândi el, simpatia pe care o arăta. Aceasta, ori independența ei plină de semeție, ca a cuiva neobișnuit să se plece în fața voinței altora sau să se ducă la alții să le ceară sfatul. Nu era prea sigur... Nu! Însușirea ei cea mai minunată era misterul care o învăluia. Chiar și acum, când o privea pe îndelete, îl nedumerea; toate micile și adorabilele ei gesturi și intonații îl nedumereau. În orice caz, de un lucru era sigur: că era fundamental diferită de orice altă fată din lume. De o parte era ea, iar de cealaltă parte toate celelalte fete.

Ca să salveze aparențele, mai spunea și el din când în când câte o vorbă, căreia Big James, prin simpla sa atitudine, îi dădea greutatea unei vorbe de maestru.

— Bunulesc că dumneavoastră, tipografii, ați sărbătorit în vreun fel împlinirea a patru sute de ani de la invenția tiparului? zise Hilda pe neașteptate, uitându-se de la Edwin la Big James.

Big James și Edwin priviră unul la altul. Niciunul dintre ei nu auzise de sărbătorirea a patru sute de ani de la invenția tiparului. În câteva secunde, privirea plecată a lui Big James dădu de înțeles că, după părerea lui, această parte a discuției îl privea pe patron.

— Când a fost asta?... Stai să mă gândesc, se grăbi Edwin să zică.

— Oh! Acum câțiva ani. Doi sau trei - poate patru.

— Mă tem că n-am făcut nimic, zise Edwin cu un zâmbet.

— Oh! exclamă Hilda, încet. La Londra cred că s-a făcut multă vâlvă. Apoi, domolindu-se puțin: Nici eu nu prea știu multe despre asta. Dar, mai deunăzi, m-am apucat să citesc noua istorie a tiparului, știi - de Cranswick parcă, nu?

— Oh, da! Întări Edwin, deși nu auzise nici de noua istorie a tiparului, nici de Cranswick.

Știa că nu ieșea prea onorabil din această parte a discuției. Dar nu-i păsa. Tot trupul i se înfierbântă, și apoi îi îngheță când se întrebă deodată: „Pentru ce a citit ea istoria tiparului?” Putea fi alt motiv decât interesul pentru el? Sau era Hilda un fenomen printre fete - citind istorii de tot felul, și mai fiind și pasionată după versuri? Imediat își zise că era un caraghios să creadă că Hilda se apucase să citească istoria tiparului fiindcă o interesa persoana lui. Cu toate acestea, câteva clipe a fost nebun de fericire, amețit parcă de bucurie. Hotărî să citească și el cât de curând o istorie a tiparului.

Big James ajunse la sfârșitul expunerii sale asupra meseriei. Soba începea să se stingă și cazanul era rece, așa că Big James își exprimă regretul că mașinile cele mari

nu puteau fi văzute în funcțiune și că în încăpere era din ce în ce mai frig. Edwin se apucă să-i spună denumirile diferitelor obiecte din jur, și la ce foloseau, dar era limpede că interesul pentru atelier era acum aproape epuizat. Big James propuse că dacă domnișoara ar putea să vină, să zicem, în după-amiaza următoare, ar putea să vadă marea mașină Columbia în funcțiune. Edwin prinse ideea din zbor și o prezintă în culorile cele mai frumoase. Și, cu asta, porni șovăind spre ușă, cu Hilda pe urmele lui; cu o plecăciune demnă, Big James îi conduse până la intrarea care dădea pe palierul suspendat și începu din nou să-și îndoaie capetele șorțului. Coborâră tropăind pe scara întunecoasă (care avea acum acoperiș) și traversară în fugă curtica deschisă, până în încăperea care fusese cândva bucătăria sacrosanctă a doamnei Nixon.

După ce vizitară felurite ateliere mai mici, într-o plăcută intimitate și singurătate, urcară la etaj, unde se găsea un atelier de liniat registre și legătoria: pe locul fostei odăi de zi și al dormitorului fetelor. În fiecare cameră Edwin aprindea becul cu gaz, iar coridoarele și scările le străbăteau scăpărând câte un chibrit. Era foarte captivant și complicat. Apoi urcară în pod, căci Edwin era hotărât să-i arate totul. Acolo dădu peste o luminare uitată.

— Aveam obiceiul să lucrez aici, zise el ținând luminarea în sus. N-aveam alt loc unde să lucrez.

Erau în vechea lui odaie de lucru din pod, acum plină cu stocuri de hârtie învelită în afișe.

— Să lucrezi? Dar ce anume?

— Păi... citeam, desenam, știi... Chiar la masa asta.

Într-adevăr, era aceeași masă, acoperită eu praf de-un deget! Era prea ponosită, așa că n-au mai luat-o cu ei când s-au mutat la Bleakridge. Se simțea mișcat văzând masa, deși o vedea cel puțin o dată pe săptămână. Acum, i se părea că viața - lui în colțul din Duck Square fusese frumoasă și tristă, rămasă undeva într-un trecut

îndepărtat. Iar podul părea nefericit, în starea de umilință de acum.

— Dar nu-i nicio sobă, murmură Hilda.

— Știu, zise Edwin.

— Și ce făceai iarna?

De fapt, fusese mai puțin martir decât dădeau de înțeles cuvintele lui. Cu toate astea, i se părea acum că suferise ca un adevărat martir; și-i părea bine. Putea simți simpatia și admirația ei calmă, transmițându-se spre el prin aer. Nu spusese oare că nu mai întâlnise pe nimeni ca el? Se întoarse și se uită la ea. Ochii îi sclipeau în lumina lumânării, de lacrimi prea mândre ca să cadă. Ah, ce extaz minunat, grandios! Și ce neliniște și teamă profundă! Edwin se simțea ca o arenă în care toate senzațiile încercate de o ființă omenească se luptau într-o învâlmășeală oarbă.

Mai târziu, avea să-și amintească vizita ei numai în fragmente. Următorul fragment care i-a rămas în amintire era ultimul. Ea stătea în afara ușii, în impermeabil.

Ploaia încetase. Pleca. În spate îl simțea pe tatăl său, în birou, și pe Stifford aranjând prăvălia pentru noapte.

— Te rog să nu ieși afară, îi spuse ea pe jumătate rugătoare, pe jumătate poruncitoare.

Grija ei îl emoționă. Și cum stătea sus pe treaptă, iar ea pe trotuar, privea în jos, având ca fundal panta udă și lucitoare a lui Duck Square.

— Oh! Mă simt bine. Spune-mi, vii mâine după-amiază?

— Nu, nu te simți bine. Ai răcit și, dacă n-ai grijă, o să se agraveze. Și nu suntem la sfârșitul iernii, ci abia la început: – și cred că ești foarte predispus la răceli.

— Nu... nu! zise el încântat, într-un extaz de plăcere. Am să te aștept mâine pe la trei.

— Mulțumesc, zise ea simplu. Am să vin.

Își dădură mina.

— Și-acum, intră în casă!

În clipa următoare, Hilda dispăru pe după colț. Toată seara, Edwin nu citi nimic și nici nu scoase o vorbă.

Capitolul XIX O CATASTROFĂ

I

În după-amiaza zilei următoare, la două și jumătate, el aștepta viitorul ca să reînceapă să trăiască. Până atunci, **într**-o măsură chiar mai mare decât un om obișnuit în împrejurări obișnuite, era incapabil să trăiască în prezent. Tot timpul privea ba înainte, ba înapoi. Tot ceea ce realizase, sau ce fusese realizat pentru el: - casa cea nouă, cu splendoarea ei și cu instalațiile luxoase, cărțile lui, învățătura căpătată, prietenii, experiența, până nu de mult socotite de el ca mijloace prețioase de dobândire a fericirii - toate deveniseră fleacuri neglijabile, nimicuri lipsite de importanță. Singura condiție care-i putea face viața suportabilă era acum doar **s**-o vadă pe Hilda Lessways și să-i vorbească. Se simțea nespus de nefericit în lungile răstimpuri dintre o întâlnire cu ea și cea următoare. Și, în scurtele momente când se aflau împreună, era mult prea năucit, prea temător, prea dornic, prea nedumerit pentru a putea spune că este fericit. Vederea ei nu izbutea să-i potolească cu nimic curiozitatea chinuitoare în legătură cu ființa ei - nu, nu era curios să afle amănunte despre viața și persoana ei, căci acestea abia dacă-l interesau, ci se frământa să cunoască însăși esența ființei ei. În ziua trecută, la șapte seara, crezuse că vizita ei avea o importanță hotărâtoare, care acoperea întreaga gamă a dorințelor lui. Ei bine, vizita avusese loc, și el nu făcuse niciun pas înainte; ba chiar dăduse înapoi, căci era mai nemulțumit, mai nedumerit și mai preocupat ca înainte. Doctoria agravase boala. Cu toate acestea, aștepta a doua doză, cu iluzia neclintită în însușirile ei curative.

Între timp, se purtase ca un om foarte rezonabil. Fără să aibă poftă, se silise totuși să mănânce, ca nu cumva să

bănuiască ceva ai lui. Dormind foarte puțin, avusese grijă să nu caște la micul dejun; și vorbise pe un ton obișnuit despre vizita Hildei. Chiar îi spusese tatălui său: „Nădăjduiesc că marea presă Columbia o să tragă anunțurile acelea astăzi după-amiază?” Și când bătrânul îl întrebase pentru ce se interesa, răspunsese: „Pentru că fata aceea, domnișoara Lessways, zicea că vrea s-o vadă funcționând. Nu știu de ce, dar o interesează foarte mult tiparul, și cum e prietenă cu familia Orgreave...”

Nimeni, socotea el, nu s-ar fi descurcat mai bine decât el.

Și acum, fata aceea, domnișoara Lessways, trebuia să sosească. Stătea din nou îndărătul tejghelei, așteptându-o, așteptându-o. Nu putea să se apuce de nimic; nu putea decât să aștepte. Era într-o stare care se apropia de friguri, dacă nu chiar de agonie. Clipele chinuitoare dintre două și jumătate și trei se puteau asemui doar cu frământarea torturantă dinaintea unei operații chirurgicale.

Își zise: „Dacă mai continui astfel, într-una din zilele astea o să mă îndrăgostesc de ea”. Nu voia și nu putea să creadă că era chiar și acum îndrăgostit de ea, deși îi trecuse prin minte această posibilitate. „Nu, n-o să-mi spui că te poți îndrăgosti în câteva zile...”, își zise el pe un ton cumpătat, superior, ușor batjocoritor. „Sunt sigur că nu. poate fi vorba de asta”, reflectă șovăind, după ce tăgăduise tot timpul că ar putea fi vorba de asta.

Se simțea tulburat când își amintea ce antipatică i se păruse la început Hilda. Era aceeași fată. Era aceeași fată care-l urmărise noaptea până în grădina lor, meritând disprețul lui. Era aceeași fată care se arătase atât de dezagreabilă, de tăioasă, de neașteptat de brutală în purtări. Și nu îndrăznea să spună că se schimbase. Totuși, acum nu-și mai putea elibera gândurile de ființa ei. Și deși nu voia să admită că o admira tot timpul, consimțea că

erau momente când o admira fără rezerve, socotind-o unică, mai presus de orice altă fată. De când această schimbare în el? Cum s-o justifice? Problema părea insolubilă, căci de felul său era prea cinstit ca să afirme că la început se înșelase. Nu avea pretenția să rezolve problema. O examină zbuciumat și o lăasă deoparte. Îl consola faptul că cei din familia Orgreave arătaseră întotdeauna o mare prețuire Hildei. Se putea bizui pe ei.

Se întreba cum se vor termina lucrurile. Nu puteau să continue la nesfârșit ca acum. Într-adevăr, cum se vor termina? Căsătorie... Își ceru în gând iertare pentru această idee... Dar numai așa, de dragul discuției... să presupunem... ei bine, să presupunem că va ajunge atât de departe încât, într-o bună zi, să-i spună... bărbații fac așa ceva, tinerii! Nu!... Și-apoi, ea n-ar fi... Era absurd... Zău, ce idee!... Și-apoi, gândul îngrozitor că ar trebui să aibă o discuție eu tatăl său despre bani, și așa mai departe... Și să-i spună Clarei, și celorlalți. Nu! Pur și simplu, nu se putea închipui căsătorit sau pregătindu-se să se căsătorească. Era ceva ce se putea întâmpla altor tineri, dar nu lui. Cazul lui era special, oricum... Se înfioră în fața unor astfel de lucruri nemaipomenite. Numai gândindu-se la ele, și începea să tremure.

II

Nerăbdător, enervat înlătură toate acestea din minte. Ceea ce persista era așteptarea intensă și cumplită ca ea să vină. Se făcuse trei fără douăzeci și cinci. Curând va apărea taică-său, după somnul de după prânz. Deodată ușa se deschise și o văzu pe slujnica familiei Orgreave, cu o manta peste șorțul ei alb și cu mâinile roșii de frig. Și mai văzu dezastrul, ca o fantomă care o însoțea. Inima îi îngheță. Martha îi zâmbi și îi înmână un bilet, pe care și el îl luă zâmbitor. „Domnișoara Lessways m-a trimis cu biletul ăsta”, zise ea pe un ton confidențial. Gâfâia puțin și avea neîndoielnic înfățișarea unei subrete de operetă.

Edwin desfăcu biletul, și citi: „Dragă domnule Claylianger, regret că nu pot veni astăzi.

— A dumitale, H. L”. Nimic altceva. Era mâzgălit în grabă.

— Foarte bine, mulțumesc, zise el, eu un zâmbet și mai larg către mesageră, care dădu din cap și dispăru.

Totul se petrecuse **într-o** clipă.

III

O catastrofă! Suferința îl copleși, nemărginită.

Nu era **într-o** stare care se apropie de agonie; era agonia însăși, neagră și îngrozitoare. Deci, nu va veni. Nu se sinchisisese să-i explice de ce, nici nu-și ceruse iertare. Pur și simplu, nu va veni. Puțin îi păsa de sentimentele lui. Nici nu-i trecuse prin minte că **s-ar** fi putut să-l dezamăgească. Dezamăgirea era un cuvânt prea blând. Clădise un castel neasemuit de frumos, și ea, eu o trăsătură nechibzuită și nepăsătoare de condei, îi nimicise toată truda; aproape că-l nimicise și pe el. Bine, dar trebuia să-i spună motivul, să-i dea o explicație! Avea oare dreptul că se poarte cu el atât de capricios? „Ce păcat!” suspină el tare, eu inima chinuită, simțind o nemăsurată și îndreptățită revoltă. Era nevinovat; nu i se putea reproșa nimic; și ea îl tortura astfel! Își spuse că toate femeile sunt la fel... „Ce păcat!” Se compătimea, complăcându-se în rolul de victimă. Și nicăieri nu zărea măcar o licărire de speranță. **Într-o** jumătate de oră ar fi fost lângă ea, cu ea, călăuzind-o prin atelier, discutând despre mașini; savurând felul ei unic de a fi; delectându-se cu personalitatea ei minunată, adorabilă!... „Regret că nu pot veni astăzi!” „Dar ea nu înțelege. Nu poate să înțeleagă!” își zise el. „Nicio femeie, oricât de nemiloasă, n-ar fi procedat, cu bună știință, cu cruzimea cu care **s-a** purtat ea. Nu-i cu putință!” Apoi începu să-i caute scuze, dar izgoni mânios orice scuză. Nu va veni. Simțea că-i fuge pământul de sub picioare. Era atât de nenorocit, încât nu

putea înfrunta nici măcar un viitor de zece ceasuri. Nu putea să-și imagineze cum va fi viața lui până seara la culcare. Lovitura îl vlăguise, storcându-i toată forța, tot curajul. Era o lovitură cumplită. Dorea din tot sufletul să n-o fi cunoscut niciodată... Nu! nu! Nu se putea duce la familia Orgreave în seara aceea. Nu putea. Și-apoi, ea ar putea fi plecată. Și atunci...

Tatăl său intră și începu să bombăne. Atât Edwin cât și Maggie știau încă de la masa de prânz că pe Darius îl păștea o serioasă criză biliară. Edwin asculta furtuna crescândă a vorbelor. Trebuia să-și reia firul vieții cotidiene. Știa acum ce este suferința.

Capitolul XX BĂRBATUL

I

Dar era tânăr. De fapt, oamenilor de cincizeci de ani, celor care aveau de două ori vârsta lui, li se părea doar un băiat, incapabil de suferință. Era atât de slăbuț, deșirat, eu părul atât de blond și cu gesturile adesea atât de naive, încât puțini dintre oamenii maturi **care-l** vedeau trecând zilnic în sus și în jos pe Trafalgar Road și-ar fi putut închipui că știe ce e suferința, așa cum știau ei. A doua zi dimineață, parcă pentru a se justifica față de acești oameni maturi, tinerețea din el se trezi și înfruntă boala și, dacă nu o stăpâni, nici nu se lăsă doborât de ea. Seara trecută, după ceasuri întregi de șovăire, ieșise până la urmă din casă, se dusesese în Oak Street, deschisese poarta grădinii Orgreave și rămăsese uitându-se la fațada casei - nu la fereastra ei, situată lateral - care era în întuneric. Se culcaseră cu toții: așa cum se așteptase. Chiar și această recunoaștere cu totul zadarnică izbutise să-l liniștească, în timp ce se îmbrăca în zorii reci ai zilei, aruncase o privire spre peluza ovală din grădina Orgreave și îl văzuse pe Johnnie lovind domol cu piciorul o minge.

Johnnie își petrecuse probabil seara alături de ea; și asta nu însemna nimic pentru Johnnie! Se afla și ea acolo,

pe undeva între el și Johnnie, la cincizeci de metri de amândoi, misterioasă și retrasă ca totdeauna, preocupată de cineștie-ce. Și asta nu însemna nimic pentru Johnnie! Gândul făcu durerea din el să se întetească și să devină și mai cumplită. Cu toate acestea tinerețea, ajutată de răcoarea dimineții senine, lupta din răputeri împotriva ei. Și mănca la micul dejun de șase ori mai mult decât bietul și chinuitorul său tată.

La unu și jumătate - era joi, și magazinul se închidea la două - își adună tot curajul și se hotărî că trebuie să o vadă în după-amiaza sau seara aceea, „sau Naibasămă-ia”. Și când îi veni în minte această expresie a lui Duminică, zâmbi în sinea lui și se gândi la școală; se simți bătrân și sigur pe sine.

III

La două fără cinci, stând în dosul eternei tejghele cufundat în eterna-i visare, avu șocul indescriptibil și desfătător de a o vedea. Imaginea ei îl izbi ca un glonte. Intră, grăbită și preocupată, părând că are un scop precis.

— Aveți cumva un mers al trenurilor? întrebă ea, după un salut cât se poate de sumar, uitându-se la el peste tejghea prin voaletă, ca și cum l-ar fi implorat să-i dea repede un mers al trenurilor.

— Mă tem că nu ne-a mai rămas niciunul, zise el. Știi, se apropie sfârșitul lunii. Aș putea... Nu, dar bănuiesc că ai nevoie de el chiar acum?

— Îmi trebuie acum, răspuse ea. Plec la Londra cu expresul de șase, și vreau să știu dacă aș putea să ajung la Brighton în seara asta. Cum la familia Orgreave nu există un mers al trenurilor, adăugă ea pe jumătate disprețuitoare, pe jumătate în glumă, mi-am zis că s-ar putea să aveți unul aici. Așa că am dat o fugă.

— Cred că au unul la hotelul „Tiger”, spuse el chibzuind.

— La „Tiger”? exclamă ea, dând de înțeles că puțin

O interesează hotelul „Tiger”. Ce-ai spune (fe gară?

— Da, sau la gară. Merg până acolo cu dumneata, dacă vrei, și îți găesc unul. îl cunosc pe șeful hamalilor. Tocmai voiam să închidem. Tata e acasă - nu se simte prea bine.

Ea îi mulțumi, cu ușurare în glas.

Peste câteva minute, după ce-și luase pălăria și haina și dăduse câteva instrucțiuni lui Stifford, urca pe Duck Bank cu Hilda alături. O iertase. Nu, o absolvise chiar de crimă. Dezastrul, împreună cu toată deznădejdea lui.

I se ștersese din minte, asemenea unor cuvinte scrise eu cretă pe tablă: - și tot atât de repede. Se spulberase. Încercă să-și adune simțurile ca să savureze noile senzații. Dar nu putea. În lăuntrul lui totul era incoerent, răvășit și confuz. Cu cinci minute înainte, n-ar fi putut să conceapă extazul de a merge cu ea până la gară. Acum mergea eu ea până la gară și, categoric, era un extaz; totuși, nu putea să se bucure de el pe deplin. Cu toate că n-ar fi renunțat s-o însoțească - nici pentru un milion de lire - prezența ei îi accentua și mai mult neliniștea și teama. Londra! Brighton! Cum adică, în seara aceea va fi la Brighton? Se simți dezorientat, disperat. Iar pe sub toate acestea, pulsa o bucurie stranie, amară. Hilda îl întrebă cum o mai duce cu răceala, și cum se mai simte tatăl său. Nu-i pomeni nimic despre ziua de ieri, nu-i spuse de ce nu venise, și el nu știa cum să aducă vorba: mintea nu-l mai ajuta.

Trecură pe lângă teatrul lui Snaggs și, din dosul pereților de scânduri, vopsiți în verde, se auzi zgomotul înăbușit al mulțimii agitate. În fața intrării sărăcăcioase și murdare, se adunase o ceată de copii zdrențăroși. Afize tipărite în atelierul lui Darius Clayhanger alcătuiau pe fațadă pătrate albe.

— E o întrunire a muncitorilor, zise Edwin.

— Or să piardă, nu-i așa?

Edwin ridică din umeri.

— Bănuiesc că da.

Ea îl întrebă ce destinație avea clădirea aceea, și el îi explică.

— I se mai spune „Butoiul cu sânge”, adăugă.

— „Butoiul cu sânge”? se înfioră tânăra fată.

— Da. Melodrame, eu crime și sânge - înțelegi.

— Ce îngrozitor! exclamă ea. De ce-or fi oamenii atât de... așa cum sunt, în cele Cinci Orașe?

— E forma noastră de poezie, îmi închipui, murmură el zâmbind, cu ochii spre trotuar, surprinzător de uscat și de curat sub soarele palid.

— Cred că așa e! întări ea cu fermitate, după o clipă de tăcere.

— Dar și dumneata faci parte din cele Cinci Orașe, nu-i așa? întrebă Edwin.

— Oh, da! Am făcut parte pe vremuri.

La gară, nimeni nu părea să fi auzit măcar de vreun mers al trenurilor. Dar la stăruințele Hildei o porniră în sus, la șeful hamalilor, apoi la vânzătorul de bilete și, de la acesta, la șeful gării; ca în cele din urmă să descopere, **într-o** odaie supraîncălzită de o sobă, cu o priveliște frumoasă spre niște tufișuri și o gură de mină, că în fiecare joi seara pleca un tren din gara Victoria spre Brighton, la unsprezece și jumătate. Hilda păru să respire ușurată și, dintr-odată, atitudinea i se schimbă. În timp ce neliniștea lui Edwin nu făcea decât să sporească. Brighton, pe care nu-l văzuse niciodată, era pentru el un oraș **într-o** altă emisferă. Ceva misterios, ca și Hilda. Făcea parte din misterul ce-o învăluia. Ce-ar fi putut el să facă? Din nenorocire, nu avea nicio inițiativă. Fără dârzenia ei, n-ar fi pătruns nici până în odaia zăpușitoare unde se afla singurul mers al trenurilor. Ea îl adusese la gară, nu el pe ea. Cum ar putea **s-o** împiedice să se ducă la Brighton?

III

Când trecu din nou prin fața „Butoiului cu sânge”,

Hilda spuse:

— N-am putea să intrăm o clipă și să aruncăm o privire? Am timp berechet, acum când știu exact cum stau. Și se opri. privind peste drum. Edwin se văzu nevoit să-i facă pe voie. Deși în sinea lui o anumită delicatețe l-ar fi oprit să stingherească - cu situația-i prosperă - debaterile muncitorilor greviști, înfometați și năpăstuiți; și se mai întreba ce vor gândi sau vor spune muncitorii olari în fața apariției neașteptate a unei femei. Dar trebui să treacă strada cu ea și să intre, și încă arborând un aer masculin protector. Ștregarii se dădură la o parte ca să-i lase să intre.

Teatrul lui Snaggs, vag luminat de cele câteva ochiuri de geam din tavan, era înțesat de bărbați așezați pe băncile joase sau rezemați de pereți. În avanscena mică, pavoazată țipător, în dosul unui tablou afumat înfățișând golful Neapole, se zărea figura liderului muncitorilor și ale altor câtorva oficialități. Liderul vorbea cu glas calm, potolit, celelalte persoane oficiale erau așezate pe scaune cu spătar. În încăpere era un aer înăbușitor, deși era frig. Cei doi vizitatori bine îmbrăcați putură vedea șirurile de oameni în haine ponosite, cu șepci și fulare grosolane. Aproape că se putea simți contracția miilor de mușchi, **într-o** efortare involuntară de a izgoni tot frigul din trupuri; nu se vedeau nici măcar douăzeci de paltoane în tot teatrul, iar multe surtucuri erau subțiri și jerpelitate; dar oficialitățile aveau paltoane. Și cei doi puteau aproape să vadă, ca niște raze, privirile ațintite care tășneau din fiecare parte a sălii, spre silueta înălțată în mijlocul scenei.

— ...Vreo cale de compromis, spunea liderul cu glas stăruitor.

Un tânăr se ridică mânios din mijlocul băncilor.

— La naiba cu compromisul! strigă el cu furie nestăpânită. N-am primit patruzeci de lire din America?

— Ordine! Respectați ordinea! protestă cineva cu

tărie. Dar un alt glas strigă:

— Jos cu ticălosul!

Câteva mâini îl apucară pe bietul om care-l întrerupsese pe vorbitor și-l traseră fără milă pe bancă, unde acesta nu încetă să mormăie, ca un vulcan ce se stingea. Mârâituri mânioase izbucneau ici și colo, arțăgoase, amenințătoare și feroce.

— E foarte adevărat, zise liderul pe un ton împăciuitor, că tovarășii noștri din Trenton au strâns pentru noi patruzeci de lire. Dar patruzeci de lire de-abia ajung ca să-și ia de-ale gurii unul din zece greviști.

Iarăși câțiva îl întrerupseră. Mârâituri amenințătoare răbufneau mereu, ici-colo, de-a lungul băncilor. Liderul, neluându-le în seamă, se întoarse să se consulte cu vecinul său, ca apoi să-și îndrepte trupul și să strige ceva mai tare spre sală:

— Adunarea noastră a luat sfârșit.

Întreaga mulțime sări în picioare, dând din mâini și bocănind cu picioarele. Cei aflați lângă ușă îi observară acum pe Edwin și Hilda, care se dădură înapoi ca din fața unui șuvoi. Edwin o apucă pe Hilda de braț, trăgându-o spre ieșire.

— Băieți, strigă un bătrân de lângă scenă, să cântăm „Stânca veșniciei”.

Un bărbat încruntat și zbârlit de lângă ușă, cu vinele umflate pe fruntea-i stacojie, strigă răgușit:

— La naiba cu „Stânca veșniciei”!

Și, înfundându-și mâinile în buzunare, se avântă afară, cu capul înainte și eu bărbia ridicată amenințător. Edwin și Hilda se strecurară și ei în grabă și traversară drumul. Mulțimea se scurgea prin ușa îngustă, împrăștiindu-se pe trotuare ca un lichid întunecat. Dar din interiorul clădirii răzbătea cu putere „Stânca veșniciei”.

— E cumplit! murmură Hilda, după un răstimp. Să-i vezi doar, și e de ajuns. N-am să uit niciodată ce-ai spus.

— Ce anume? întrebă el. Știa la ce se gândea ea, dar nu putea rezista plăcerii de a o auzi lăudându-l.

— Că trebuie doar să-i vezi pe sărmanii oameni, ca să-ți dai seama că au dreptate! Oh! Mi-am pierdut batista, dacă nu cumva am lăsat-o în prăvălie la voi. Probabil că mi-o fi căzut din manșon.

IV

Prăvălia era închisă. În timp ce descuia ușa cu cheia și apoi se dădea la o parte, lăsându-o să intre mai întâi în coridorul ce ducea în spatele prăvăliei, privi șuvoiul muncitorilor ce se împrăștiu pe Duck Bank și coborau spre piațetă. Se simțea ca și cum el și cu Hilda fuseseră urmăriți, și scăpaseră. Și când Hilda, oprindu-se o clipă în prag, privi și ea într-acolo, fața i se tulbură. Apoi intrară amândoi înăuntru, și el închise ușa.

— Ia-o spre stânga, zise Edwin, înfăc-ebându-se dacă marea presă Columbia o fi funcționând, ca ea s-o poată vedea, în cazul că ar fi avut chef.

— Oh! Va să zică pe-aici ajungi în prăvălie! Ce ciudat e să stai în dosul unei tejghele!

I se păru că vorbise din timiditate, doar ca să spună ceva - lucru cu totul contrar obiceiului ei.

— Uite batista mea! exclamă ea, încântată. Era pe tejghea, un mic ghemotoc alb în semiîntunericul cenușiu. Probabil că Stifford o găsisese pe jos și o ridicase.

Îi trecu prin minte gândul: „O fi lăsat batista anume, ca să trebuiască să ne întoarcem?”

Singura lumină din prăvălie venea de la cele trei sau patru orificii rombice în partea de sus a obloanelor. La început, nu se putea desluși nimic. Ungherele erau foarte întunecoase. Toate mărfurile neintroduse în sertare sau rafturi erau acoperite cu bucăți de pânză, ca să le ferească de praf. Un scaun stătea cu picioarele în sus pe tejgheaua cu articole de lux. Hilda trecuse în spatele celeilalte tejghele, iar Edwin stătea în mijlocul prăvăliei. În

semiîntuneric, fața ei părea mai misterioasă ca oricând. Se simțea emoționat, dar nu știa ce emoție anume îl răscolea. Erau singuri. Stifford plecase, căci era după-amiaza lui liberă. Darius, bolnav, cu siguranță că nu va veni. Tipografi lucrau ca de obicei la locurile lor, la etajul de deasupra, și hurele metalice ale unei mașini acționate cu piciorul zgâlțâia plafonul. Dar nimeni n-o să intre în prăvălie. Frământarea lui creștea, dar caracterul ei nu se preciza. Deodată, se auzi larmă în Duck Square, și apoi țipete.

— Ce poate fi? întrebă Hilda cu glas scăzut.

— Câțiva greviști, răspunse el și, trecând prin coridor, se apropie de deschizătura pentru scrisori din oblonul central; ridicându-i clapa, privi afară.

Începuse o încăierare la intrarea în Duck Inn. Unul din oameni părea beat; vorbe de ocară zburau către el din grupul răzleț din jur.

— Se pare că s-au luat la bătaie, zise Edwin cu glas tare, pentru ca ea să-l poată auzi din prăvălie. Dar în aceeași clipă, simți ușa deschizându-se în spatele lui și Hilda apără, tăcută, lângă el.

— Lasă-mă să mă uit și eu, zise apoi.

Neîndoios, glasul ei tremura. Se dădu la o parte, nu prea mult, ținându-i clapa ridicată. Ea se aplecă și privi afară. Se auzeau glasuri în piațetă, dar nu-i spuse ce se întâmpla. După un lung răstimp, se retrase din fața deschizăturii.

— Mulți s-au dus la cârciumă, zise. Ceilalți par să se împrăstie. E și un polițist acolo. Ce rușine, izbucni ea cu patimă, că trebuie să bea ca să-și uite necazurile!

Nu se miră că oamenii aceștia care mureau de foame se duceau totuși să se îmbete cu bere. Și nici nu deplânse, cum ar fi făcut orice femeie, soarta mizeră a nevestelor și copiilor ce-i așteptau în cocioabele și căsuțele sărăcăcioase. Îi compătimea doar pe bărbați, pentru că

erau împinși la abrutizare. Pe față i se citea mila și mâhnirea luptându-se cu dezgustul.

Se întoarseră în prăvălie.

— Știi, începu ea pe un ton schimbat, că m-ai făcut să-mi schimb complet părerile despre poezie - știi, pe baza celor ce mi-ai spus când ne duceam la gară.

— Serios? zâmbi el stingherit. Dar era teribil de încântat. Ar fi trebuit să rămână uluit de cuvintele ei - o adeptă pasionată a poeziei! - dacă în clipa aceea i-ar mai fi rămas intactă capacitatea de a fi uluit.

— Da, întâri ea; și continuă, încruntându-se și jucându-se cu manșonul: Nu știu cum se face, dar mă *silești* să-mi schimb părerile... Oh, va să zică, acesta este micul dumitale birou!

Ușa despărțiturii de scânduri era deschisă.

— Da, intră și aruncă o privire.

— Se poate?

Hilda intră și el o urmă.

Dar abia intrase, că murmură imediat:

— Trebuie să mă grăbesc. Și totuși, cu o clipă mai devreme, părea să dispună de o mulțime de timp.

— Stai mult la Brighton? o întrebă el, și aproape că nu-și recunoscuse glasul.

— Oh! Nu pot să știu! Habar n-am. Depinde...

— Cât de curând o să mai vii?

Ea doar clătină din cap.

— Dar... ascultă... protestă el.

— La revedere, zise Hilda cu glas tremurat. Mulțumesc pentru toate. Și îi întinse mâna.

— Dar...

Îi luă mâna. Suferea îngrozitor. Era un chin de o intensitate nebănuită. Mâna ei i-o strânse pe-a lui. Atunci zăgazul se rupse în el. Mâna stângă se întinse tremurând spre umărul ei, îl atinse, și deodată îi simți mâna pe brațul lui. Îmbrățișarea era stângace în violența ei instinctivă și

neîndemânatică, dar stângăcia se răscumpăra prin totala lor sinceritate. Ochii lui erau la o palmă de ochii ei, încărcați de o sficiune încântătoare, de neliniște și capitulare. O săruta și ea îi răspundea... Săruta o fată de care era îndrăgostit. Toată viața lui de până atunci se șterse, și începu o nouă viață sub imboldul acestei supreme și totale emoții. O emoție care, în prospețimea ei, fremătândă și divină, nu se va mai repeta niciodată. Simțise buzele ei feciorelnice răspunzând sărutului său, îi mărturisise astfel totul, își abandonase misterul, **într-o** clipă, îndrăzneala cu care îi întorsese sărutul îl încânta și îl uimea. Era atât de naturală, atât de simplă, atât de curajoasă! Și puritatea răcoroasă, gingașă a buzelor ei! Și ușorul parfum feminin al pielii ei, și chiar și al hainelor ei! Era mai mult decât tot ce visase și-și închipuise. Își spuse, în valul de masculinitate care-l năpădise: „Doamne! E a mea”.

I se părea de necrezut.

V

Hilda ședea pe scaunul din birou; el - pe birou. Și îi spunea cu glas tremurând:

— N-aș mai fi venit în cele Cinci Orașe, dacă n-ai fi...

— De ce?

— N-aș fi putut îndura. N-aș fi putut.

Vorbea aproape cu amărăciune, cu un zâmbet straniu pe buzele strânse. Lui i se părea că misterul o învăluise iarăși, că o cunoscuse cu adevărat doar o clipă, că soarta îl legase de o femeie fermecătoare, aleasă, dar impenetrabilă. Simțea asta, deși stătea lângă ea, atingând-o, vibrând tot în intimitatea izolată, crepusculară a firidei. Îi putea urmări fiecare mișcare a pieptului când respira, și totuși nu putea ști ce era în inima ei. Dar se simțea fericit. Oricum, destul de fericit ca să izgonească toate neliniștile și frământările în legătură cu viitorul. Era cufundat în extazul miracolului. Nu trecuseră decât patru zile, și iată

că erau legați pe veci.

— De-abia de luni... începu el.

— De luni! exclamă ea. Mă gândesc la tine de mai bine de un an. Se rezemă de el. Nu știai? Firește că știai!... La început nu mă puteai suferi.

Tăgădui, roșind, dar ea stăruie.

— Nici nu știi ce cumplit a fost ieri, când n-ai venit! murmură el.

— Da? șopti ea. A trebuit să trimit câteva scrisori foarte importante. Și îl apucă strâns de mână.

Iarăși! Vorbea ca un om de afaceri preocupat de tot felul de proiecte misterioase.

— Ciudat, zise el. Nu știu aproape nimic despre tine, și totuși...

— Sunt prietena lui Janet! răspunse ea. Era poate cel mai delicat reproș făcut neîncrederii lui.

— Și nici nu vreau să știu nimic, urmă el. Câți ani ai?

— Douăzeci și patru, răspunse ea ascultătoare, recunoscându-i astfel dreptul de a-i pune asemenea întrebări.

— Așa-mi ziceam și eu.

— Probabil că știi că n-am pe nimeni pe lume, vorbi ea, renunțând parcă să-i mai facă reproșuri. Din fericire, tata mi-a lăsat destui bani ca să mă pot întreține singură.

— Trebuie să te duci neapărat la Brighton?

Ea încuviință.

— Unde pot să-ți scriu?

— Depinde. Dar mai bine îți trimit mâine adresa. Am să-ți scriu diseară, înainte de a mă culca, sau mâine dimineață.

— Mă întreb ce vor zice ceilalți!

— Te rog, nu spune încă nimănui, stăruie ea. Crede-mă, aș prefera să nu spui nimic! mai târziu, când nu va părea prea neașteptat; oamenii sunt atât de absurzi!

— Și n-o să-i spui nici lui Janet?

Ea șovăia.

— Nu! Să ținem secret până mă întorc.

— Dar când te întorci?

— Oh! Curând. Cred că în câteva zile. Dar trebuie să plec la prietena mea din Brighton. Se bizuie pe mine.

Era de ajuns pentru el - și de fapt chiar îi plăcea să existe o taină între ei.

— Da, ai dreptate, consimți din inimă.

Se auzi din nou zarvă în Duck Square, asemenea unor valuri rostogolindu-se, amenințător. Hilda se înfioră. Focul se stinsese în sobă și de afară pătrundea frigul nopții.

— **S**-a întunecat, zise ea. Trebuie să plec! Am de împachetat... Oh, bieții oameni! Mi-e teamă să nu fie vreunul rănit!

— Am să te conduc, șopti el ținând-o strâns, simțind nevoia **s**-o aibă în stăpânirea lui.

— Nu. Mai bine nu. Prefer să plec singură.

— Serios?

— Serios!

— Dar cine o să te conducă până la gara din Knype?

— O să vină Janet cu mine.

Dar se ridică fără tragere de inimă. În întuneric, erau unul pentru celălalt doar siluete nelămurite. Edwin scăpăra un chibrit care-i orbi, și se stinse când ajunseră pe coridor...

După plecarea ei, rămase cu capul descoperit în ușa deschisă. Sus, pe Duck Bank, putea desluși sub felinar un grup de greviști agitându-se și strigând, amenințând doi polițiști; ceva mai departe, spre Moorthorne Road, alergau alți greviști. Obloanele de la Duck Inn, de cealaltă parte a pieței, asupra cărora cădea o lumină gălbuie, păreau să ascundă conspirații și orgii tănuite. Și tot fundalul acesta sumbru, plin de primejdii, nu făcea decât să mărească intensitatea emoțiilor lui, învolburându-le într-un extaz și

mai straniu. Se gândi: „Va să zică, mi **s**-a întâmplat și mie, în sfârșit... lucrul acesta atât de important pentru oricine! Am sărutat-o! E a mea! E minunată, minunată! N-aș fi crezut. Să fie oare adevărat? Chiar mi **s**-a întâmplat?” Era ceva care depășea puterea lui de crezare... „Dumnezeule! Am uitat complet de inel! Frumoasă încurcătură!”... Se și vedea însurat. Se gândi la maimuțărilele caraghioase ale Clarei, eu plodul ei plictisitor. Și se mai gândi la taică-său, și la umilințele ce-l așteptau. Dar în seara asta era bărbat. Ea, Hilda, cu independența și aerul ei misterios, îl făcuse să se simtă deplin mândru că e bărbat. Și descoperi că unul din principalele attribute ale unui bărbat este o imensă tandrețe.

Capitolul XXI CĂSĂTORIA

I

Se simțea mai curând mândru și frământat, decât fericit. Partea romantică a întregii întâmplări și taina în care era învăluită îi stârneau mândria; ca și marile însușiri ale Hildei. Misterul ce o însoțea îl frământa, iar absența ei transforma în nefericire izbânda sa. Toată ziua de vineri se gândi: „Mâine e sâmbătă, și voi primi o scrisoare de la ea, împreună eu adresa”. Hotărî că era eu neputință să-i sosească scrisoarea vineri seara, dar când ultima cursă a poștașului se apropie, începu să se agite, rămânând dezamăgit când văzu că nu-i adusesese nimic. Teama, care dăinuise **într-o** mică măsură tot timpul, se umflă deodată **într-o** spaimă uriașă, la gândul că **s**-ar putea ca nici sâmbătă să nu sosească nimic. În zorii zilei de sâmbătă, manevrele sale fură îngreuiate de faptul că nu știa dacă-i va scrie pe adresa prăvăliei, sau acasă. Se pregăti însă pentru orice eventualitate, luând micul dejun la ora șapte, sub pretext că ȧare Ceva urgent de făcut la prăvălie. Terminase de mâncat la șapte și jumătate, și aștepta acum poștașul, a cărui rută o putea urmări de la fereastra sufrageriei. Când sosi poștașul, coborî cu un calm prefăcut

până în hol, spun**ându**-și că dacă scrisoarea nu era în cutie, o va găsi la prăvălie. Dar era. Recunoscă prin plasa de sârmă scrisul lăbărtat de pe plic. Înghăță scrisoarea și se furișă sus în camera lui, ea o vulpe cu prada în bot. Sosise, deci! Având scrisoarea în siguranță în mâinile lui, recunoscă deschis că se îndoise ȳtare mult de promptitudinea cu care va sosi.

„59 Preston Street, Brightetti, 1 a.**m**.”

„Iubitule - Aceasta e adresa mea. Te iubesc. Fiecare ȳrticică din mine ȳȳi aparȳine doar ȳie. Scrie-mi. - H. L.”.

Asta era tot. Dar ȳi ajungea. Tonul scrisorii ȳl fermeca. Și ȳl speria. Dar ȳi amintea de buzele ei. Începuse și el să-i scrie o scrisoare. Vedea ȳnsă acum că ceea ce așternuse pe hârtie era prea rece ca să-i exprime sentimentele. Rândurile Hildei ȳi schimbă brusc și total ȳrerile despre felul cum trebuie compusă o scrisoare de dragoste.

„Fiecare ȳrticică din mine ȳȳi aparȳine doar ȳie”. Cât de frumos, de puȳin convenȳional, de caracteristic felului de a fi al Hildei! Avea convingerea, mai mult decȳt oricȳnd, că era unică. Fiorul divin ȳl cuprinse din nou, și ȳnflăcȳrarea ȳl purtă până pe culmile pasiunii. Cȳt romantism, cȳtă rezervă, cȳt mister, cȳtă ardoare! Coborȳ pe Trafalgar Road cu scrisoarea în buzunar, și la un moment dat o scoase **s**-o mai citească o dată pe stradă. Raȳiunea ȳi spunea că nu trebuie să facă asta, dar Edwin nu mai era stȳpȳn pe faptele sale. Stifford, venind la prăvălie la opt precis, rămase oarecum surprins să-l găsească pe fiul patronului instalat ȳn firida ce servea de birou, scriind la lumina becului de gaz, căci obloanele nu fuseseră ȳncă ridicate. Edwin scrisese și terminase prima sa scrisoare de dragoste, tocmai cȳnd tatăl său intra ȳn birou. Din cauza crizelor sale biliare, Darius nu mai pusese piciorul ȳn firidă de cȳnd fusese sanctificată de Hilda. Edwin, ieșind din despȳrtitură, aruncă o privire spre spinarea bătrȳnului și gȳndi dispreȳuitor: „Ah! Habar n-ai, rinocerule, că acum

mai puțin de două zile, ea și cu mine, chiar pe locul ăsta...”

De îndată ce tatăl său o porni în inspecția matinală la atelierele tipografice, alergă să trimită scrisoarea. Nu putea fi liniștit până n-o vedea pusă la poștă. Acum, când întâlnea pe stradă bărbați cam de vârsta și condiția lui, se tot întreba ce știu ei oare despre - dragoste și despre femei. Și i se părea de-a dreptul imposibil să mai fie și altcineva **într**-un oraș - ca Bursley-ul, care să fi trecut prin momente atât de extraordinare, de stranii și minunate ca acelea prin care trecea el acum. Totuși, rațiunea îi spunea că probabil se înșală. Cu toate astea, rațiunea îl lăsa să creadă că nicio fată din Bursley nu-i scrisese vreodată logodnicului ei: „Te iubesc. Fiecare părticică din mine îți aparține doar ție”.

Cea de-a doua scrisoare a Hildei sosi abia marțea următoare, când tocmai începuse să fie cuprins de temeri și îndoielii. Da, îndoieli! Nicio făptură rațională n-ar fi putut să fie mai loială decât Edwin, dar micile îndoieli continuau să apară și să se spulbere. Nu le putea controla. A doua scrisoare era aproape tot atât de scurtă ca și prima. Nu-i spunea nimic decât **că**-l iubește, că era foarte necăjită de situația prietenei ei, și că scrisorile lui îi pricinuiau o mare bucurie. Primise în fiecare zi câte o scrisoare de la el. Când îi răspunse la cea de-a doua scrisoare, strecură și o ușoară aluzie, printre rânduri, că scrisorile ei erau cam scurte și rare. Ea îi răspunse: „Pur și simplu, nu pot scrie scrisori. Nu e în firea mea. Nu-ți dai seama după scrisul meu? Nici măcar ție! Trebuie să mă iei așa cum sunt”. Dar trei zile la rând îi scrisese zilnic. Edwin era unul din oamenii care învață repede, acceptând faptele. Și acum învață lecția profundă că un om trebuie acceptat sau respins în întregime și că nu poți schimba pe cineva numai pentru **că**-l iubești. Într-adevăr, vedea în fraza ei - „Trebuie, să mă iei așa cum sunt” - accentele înțelepciunii originare, fundamentale, care izvora din

însăși rădăcinile vieții. Și se supuse. Uneori se revolta: „Dar nu se poate să nu găsească cinci minute pe zi ea să-mi scrie două rânduri! Ce înseamnă cinci minute?” Cu toate acestea, se supuse. Și îi veni și mai ușor când compară reacția Hildei cu greutatea eu care Maggie, sora lui atât de lipsită de romantism, se apuca de câte o scrisoare, trebuindu-i douăsprezece până la douăzeci și patru de ore ca s-o termine. Și toată vremea umbla și se văita: „Zău că trebuie să scriu scrisoarea asta... Vai de mine! Nu m-am apucat încă să scriu scrisoarea”.

Acum toată viața părea să se petreacă la poștă, factorii fiind îngerii care-i ocroteau spiritul creator. Începu să se simtă tot mai nenorocit pe măsură ce se convingea că ființa iubită îl trata cu cruzime. Timpul se scurgea cu greutate. În cele din urmă se împliniră două săptămâni de când era logodit. Joi ar fi trebuit să sosească o scrisoare.

Dar nu sosi. Nici vineri, și nici sâmbătă. Duminică negreșit va sosi. Dar nu sosi nici duminică. Se hotărî să-i telegrafieze luni dimineața. Încrederea lui, deși curajoasă, avea nevoie de ajutor ca să reziste tuturor cohortelor chinuitoare de îndoieli trecătoare. Duminică seara, ca pentru a-și întări puterile, se hotărî, dintr-odată, să apuce taurul de coarne. O să stea de vorbă cu taică-său. Mentalitatea tatălui său constituia miezul problemei dificile care-l tulbura cel mai mult - și își puse în gând să dea asaltul de îndată, pe loc.

II

În ultimii ani, Darius Clayhanger nu se mai ducea la capelă duminică seara. Dimineața se ducea încă destul de regulat, dar acum prefera seara să stea în salon, de obicei singur, și să citească. În zilele lucrătoare nu folosea niciodată salonul, unde de fapt nu se făcea decât rareori focul. Era deprins să aibă doar o singură cameră de zi și, în afară de duminici când se străduia să-și îndrepte gândul

spre casa pe care o construise, refuza să-și complice existența utilizând toate resursele pe care i le furniza aceasta. Copiii săi n-aveau decât; el, însă, nu. Se simțea destul de mândru că avea un salon, dar era prea mândru ca să folosească salonul altfel decât în împrejurări ceremonioase. După ceai, cam pe la șase fără un sfert, când cei ce se duceau la capelă își puneau în grabă mânușile, se așeza într-un fotoliu confortabil, cu „The Christian News” și cu un cuțit de tăiat hârtie - lung, de fildeș, și aproape tot atât de fioros ca un iatagan. „The Christian News” era o revistă săptămânală religioasă de un tip nou. O edita un oarecare domn James Bott, și-i dădea lui Dumnezeu și tainelor vieții religioase o actualitate strălucită, plină de prospețime. Copiii lui Darius o condamnaseră pe vecie încă de la primul număr, în care Clara găsisese, într-un raport al unei importante întruniri de binefacere, următoarea frază: „Printre cei prezenți se aflau prințul de Wales și domnul James Bott”. Atât de pripită și de nedreaptă este firea copiilor, încât această singură frază a distrus cariera revistei „The Christian News” în rândul tinerei generații. Dar lui Darius îi plăcuse revista, și continua să-i placă. O savura. Petrecea o oră și jumătate citind-o. Ba mai mult, îi plăcea să-i taie și foile. O dată Edwin vrusese să se amuze, și tăiasse foile într-o sâmbătă după-amiază; Darius is-a pomenit duminică seara că nu poate să-și folosească cuțitul de tăiat hârtie, și a făcut mare tărăboi: „Cine s-a jucat eu revista mea?” Darius își apăra revista chiar de propria-i tentație, până duminică seara; până atunci nu o atingea. Era un obicei care dăinuia de ani de zile - dar nu-și pierdea farmecul. Și Edwin nu înceta să se minuneze ce plăcere putea găsi taică-său într-o activitate atât de monotonă și de plicticoasă.

Și tocmai acest sacrosanct ritual de citire a revistei „The Christian News” s-a găsit Edwin să-l tulbure, în urma hotărârii sale bruște și capricioase. Maggie și doamna

Nixon plecaseră la capelă, doamna Nixon având privilegiul, în virtutea vârstei, ținutei, mantoului și reputației ei, să meargă pe Trafalgar Road alături de stăpâna ei **într-o** seară de duminică, fără a jigni sensibilitatea orașului. Nepoatei ei, logodită la o vârstă absurd de fragedă, doamna Nixon îi îngăduise să se ducă însoțită de logodnic la slujba de seară de la biserica anglicană din Bleakridge, cu făgăduiala că va fi înapoi la opt fără un sfert ca să servească la cină. Casa era cufundată în tăcere când Edwin ieși înfierbântat din odaia lui și coborî scările. În hol, becul - cu gaz ardea cu flacără coborâtă, pentru economie, în dosul sticlei pătate. Ușa salonului nu era închisă. O clipă, în fața ușii șovăi; putea să audă tic-tacul liniștit al ceasului din bucătărie și să vadă pe perete licărirea purpurie a focului din bucătărie. Apoi intră, cu un aer nesigur și cu un sentiment de stinghereală.

Tatăl său părea să se simtă bine; își pusese picioarele în papuci pe grătarul căminului, capul era sprijinit confortabil de o pernă, cuțitul lung de tăiat hârtie stătea pe genunchi. Încăperea era încălzită și bine luminată. Darius se întoarce și, aplecându-și fața, privi spre Edwin pe deasupra ochelarilor noi ;cu rame aurite.

— Nu te-ai dus la capelă? se încruntă el.

— Nu!... Ascultă, tată, voiam să stau de vorbă cu dumneata.

Darius nu răspunse nimic, ei doar își îndreptă privirea de la Edwin spre foc, rămânând încruntat. Nu-i plăcea că fusese întrerupt din lectură. Edwin nu izbuti să închidă ușa din prima încercare, și apoi, stăpânit de nervozitate, o trânti. Fără să vrea, se simțea ca un criminal. Se apropie și își rezemă trupul zvelt și deșirat de un colț al vechiului pian.

III

— Ei bine? mârâi Darius nerăbdător, aprig chiar. Se vedeau nu o dată pe săptămână, ci aproape ceas de ceas în

fiecare zi, așa încât erau sătui unul de prezența celuilalt.

— Ce-ai zice dacă aș vrea să mă însor?

Fraza asta căzu din gura lui Edwin ca un trăsnet. Și, în timp ce o rostea, se făcu roșu ca racul. În fundul inimii, se ocăra din răputeri.

— Deci, asta era? mârâi din nou Darius.

Se aplecă și apucă vătraiul, nu **într-un** gest amenințător, ci pentru că era și el nervos. De câte ori discuta cu fiul său, nu mai avea aceeași încredere în sine, după furia de pomină a lui Edwin când fusese bănuț de furt; deși, în aparență, relațiile dintre ei se bizuiau ca și înainte pe muștruluiala lui și supunerea lui Edwin.

— Păi... șovăi acesta. Și se gândi: „La urma urmei, toți oamenii se căsătoresc. N-ar fi o crimă”.

— După cine ți **s-au** aprins călcâiele? întrebă Darius dușmănos.

În loc să se înduioșeze auzind că e vorba de dragoste, înțelegând că fiul său trecuse prin minunate ceasuri tainice, instinctiv și fără nicio rațiune el se înăspri și transformă totul **într-o** jignire. Vestea nu-l impresionase și nu-i trecu prin gând să-și aducă aminte că-și făcuse și el cândva planuri de căsătorie. Era un om pe care viața îl izbise fără milă cam cu o jumătate de veac în urmă.

— Mă gândeam doar așa, vorbi Edwin stingherit - neghiobul nu avea măcar atâta minte încât să stea pe un scaun - mă gândeam doar așa, ce-ai avea de zis dacă aș vrea să mă însor?

— După cine ți **s-au** aprins călcâiele?

— Ei bine, încă nu pot spune că e ceva... - cum s-ar spune, stabilit. De fapt, nici nu vreau să se afle încă nimic. Dar e vorba de domnișoara Lessways, tată... Hilda Lessways, o știi.

— Cea care a venit zilele trecute în prăvălie?

— Da.

— De când durează idila voastră?

Edwin își aminti de vorbele Hildei.

— Oh! De peste un an. (N-ar fi putut să-i spună „de patru zile”). Te rog să nu uiți că e strict confidențial. Nimeni încă nu știe absolut nimic, nimeni! Dar, firește, m-am gândit că ție ar trebui să-ți spun. Numai să nu mai povestești și altora.

Încerca stăruitor să discute ca de la bărbat la bărbat. Dar nu izbuti. Nu vedea nicio licărire de înțelegere pe trăsăturile sumbre ale tatălui său, așa încât reveni, pe nesimțite, în postura copilului al cărui drept la o existență de sine stătătoare nu fusese niciodată recunoscut oficial.

Ceva meschin dinlăuntrul lui - ceva din meschinăria care îi împingea uneori pe oprimați - îl făcu să adauge:

— Are un venit personal. Tatăl ei i-a lăsat niște bani. (Se gândise că asta al va îndupleca pe Darius.)

— Știu totul despre tatăl ei, spuse Darius cu un râs batjocoritor. Și despre tatăl tatălui ei!... Ei bine, băiete, ai să faci. cum știi.

Păru că problema nu-l mai interesa. Edwin nu era prea surprins, căci pe Darius nu părea niciodată să-l intereseze altceva decât meseria lui; dar se gândi cât de ciudată, aproape de necrezut, era purtarea bătrânului.

— Dar mă gândeam la bani, zise el nesigur, schimbându-și poziția trupului.

— Ce-i cu banii?

— Păi, zise Edwin, străduindu-se și neizbutind să găsească destul curaj ca să pună puțină asprime în glas, nu pot să mă însor cu un venit de șaptesprezece șilingi și jumătate pe săptămână, nu crezi?

La douăzeci și cinci de ani, după ce timp de nouă ani participase la conducerea și gospodărirea contabilă a unei întreprinderi tipografice și de papetărie, Edwin nu primea decât șaptesprezece șilingi și jumătate pe săptămână, lucrând șaiszeci și cinci de ore - și asta numai pentru că după moartea tatălui său întreaga întreprindere urma să

fie a lui, explicându-i-se că toți banii economisiți erau economisiți pentru el. Din suma aceasta, zece șilingi îi plătea lui Maggie pentru casă și masă, așa încât îi mai rămâneau doar șapte șilingi și jumătate pentru sufletul lui. Ca urmare nu se putea bucura de pic de independență înainte de moartea bătrânului, având deci un interes direct și puternic ca taică-său să moară. Mai mult, tot viitorul lui și toată munca neplătită din trecut depindeau cu totul de bunăvoința tatălui său. Dacă se certa cu el, putea să piardă totul. Edwin era unul dintre puținii oameni cu vederi sucite, care nu socoteau aranjamentul perfect just, adecvat și în Conformitate cu precedente temeinice. Dar n-avea ce face. Tatăl său i-ar spune, și i-o și spusese, că nu se zbătuse, nu răbdase, nu avea nicio răspundere și că, pur și simplu, era un tânăr cocoloșit, crescut în vată.

— Am spus să faci cum știi, repetă tatăl său.

— Dar cu leafa asta n-o să mă pot însura niciodată!

— Și crezi, întrebă Darius încet, vorbind cu un dispreț glacial, că dacă te însori, serviciile tale or să valoreze pentru întreținere măcar cu un penny mai mult?

Și așteptă răspunsul, cu calmul suveran al celui care își dă seama că nu i se poate răspunde nimic. Ar fi putut la fel de bine să-i lege mâinile la spate și apoi să se distreze dându-i pumni în cap.

— Fac tot ce pot, zise Edwin cu umilință în glas.

— Și cum rămâne cu obținerea comenzilor? întrebă Darius neîndurător. Nu ți-am oferit două procente și jumătate pentru fiecare client nou pe care-l aduci? Și câți ai adus? Niciunul. Îți ofer posibilitatea să câștigi mai mult, și tu n-o folosești. Preferi să umbli după fete.

Într-adevăr, era un lucru care-l scotea pur și simplu din sărite: că fiul său nu contribuia la mărirea beneficiilor, prin obținerea de comenzi noi.

— Dar cum aş putea să obțin comenzi? protestă

Edwin.

— Și eu cum le-am obținut? Cum? Cineva trebuie să le obțină. Buzele bătrânului se strânseseră, și revista „The Christian News” îi tremură ușor în mână stângă.

De câteva clipe ridicaseră amândoi glasul. Darius, furios, se aplecă și apucă cu cășetele o bucată de cărbune aprins care căzuse pe lespede de faianță și scotea fum.

— Să-ți spun ce-am să fac, zise el stăpânindu-se din răspuseri. E împotriva vederilor mele, dar am să-ți măresc leafa la o liră pe săptămână începând de la Anul Nou - dacă lucrurile merg bine, firește. Și să știi că-i o sumă frumoasă, dă-mi voie să-ți spun.

Vorbea foarte serios, aproape sincer. Nu-i plăcea să-i plătească în plus fiului său. Era convins că într-o lume ideală, fiii trudesă pe gratis pentru părinții lor, care îi găzduiesă, îi hrănesc și le lasă apoi moștenire întreprinderi prospere.

— Dar ce să fac cu o liră pe săptămână? întrebă Edwin, pe tonul plângăreț al celui ce pierde orice nădejde.

— Ce să faci cu o liră pe săptămână! repetă Darius, jignit de moarte. Dă-mi voie să-ți spun că, pe vremea mea, un tânăr se însura când câștiga o liră pe săptămână, și încă era bucuros! O liră pe săptămână! încheie el cu o exclamație sardonică.

— Nu pot să mă însor cu domnișoara Lessways câștigând o liră pe săptămână, murmură Edwin disperat, cu buza de jos tremurându-i. Ziceam că ar fi timpul să mă iei asociat!

S-ar putea chiar ca, în vreo clipă de nebunie, lui Edwin să-i fi trecut într-adevăr ideea prin minte.

— Așa ziceai? ripostă Darius.

Și înverșunarea feroce a accentelor sale ascundea tot instinctul lui, puternic și egoist, de posesiune absolută asupra întreprinderii, pe care practic o crease băiețașul din Bastilia. Edwin nu înțelegea și nici nu putea să

înțeleagă tăria aprigă a simțămintelor tatălui său pentru întreprinderea lui. Chiar și consimțământul tacit de a-i lăsa lui Edwin întreprinderea după moartea sa constituia în ochii lui Darius un gest de o nespusă mărinimie.

— Și-apoi, va trebui să mobilez casă, și așa mai departe, urmă Edwin.

— Ce se-aude cu cele cincizeci de lire? întrebă Darius tăios.

Edwin tresări. După scena de pomină de atunci, taică-său nu mai făcuse niciodată nici cea mai mică aluzie la suma încasată de la Societatea de construcții de locuințe.

— Da, n-am cheltuit încă totul, murmură Edwin.

Oricât și-ar fi stors creierii, proiectul de a se însura, de a închiria o casă și a duce o viață independentă îi apărea invariabil drept fantastic și absurd. Cine era el, ca să ceară atât de mult de la destin? Nu izbutea să se vadă în postură de bărbat. În prezența tatălui său, nu se va putea simți niciodată bărbat. Rămânea copil, fără niciun drept moral sau material.

— Și dacă, așa cum spui, are și ea banii ei... începuse Darius - și rămase uluit când văzu că Edwin părăsește imediat odaia, închizând ușa în urma lui.

Era ultima lui rămășiță de bun-simț care-l făcu să iasă în tăcere din odaie.

Abiectă, mizerabilă josnicie! își închipuia oare afurisitul de bătrân că ar fi în stare să apeleze la soția sa, ca să-i pună la dispoziție mijloacele de trai pe care el nu i le putea oferi? Ar trebui să-i spună cam așa soției sale: „Nu câștig decât o liră pe săptămână, dar cum tu ai bani, nu contează”. Numai gândul îl înfură atât de tare, încât dacă ar mai fi rămas în odaie s-ar fi certat rău, și poate chiar ar fi plecat definitiv de-acasă.

În timp ce stătea furibund și neputincios în hol, se gândi cu imaginația aprinsă de amintirea domnului

Shushions: „Las că ai să îmbătrânești și ai să *ajungi* pe mâna mea” - își încleștă pumnii și dinții - „când ai să *ajungi* pe mâna mea, neputincios, pe legea mea, o să-mi vină și mie atunci rândul!”

Și nu glumea.

V

Își luă paltonul și pălăria și, trântindu-le la întâmplare, ieși în stradă. Înainte de a închide ușa, auzi ceasul din bucătărie bătând șapte și jumătate. Cei ce se duseseră la capelă aveau să se întoarcă curând, **într-un** șir subțire, în grupuri de câte doi sau trei, pe Trafalgar Road.

Ca să nu întâlnească persoane cunoscute, coti pe o stradă laterală, ca să ajungă pe vechiul drum care era o prelungire a lui Aboukir Street. Acolo va fi în siguranță. Cu paltonul deschiat, își vârî mâinile în buzunarele pantalonilor. Se lăsase o seară rece și cețoasă. Era despărțit de restul omenirii prin obloanele semitransparente ale ferestrelor, pătrate luminoase pe fațadele sumbre și enigmatice ale caselor. Era singur.

Tot timpul simțise și știuse că la un moment dat avea să izbucnească această criză dezgustătoare. Nădărduse că nu se va produce, dar nu crezuse. Și nu avea niciun remediu. Ce-ar putea să facă imediat, și încă să fie și eficient? Era încredințat că tatăl său nu va ceda. De câte ori până acum se arătase taică-său inabordabil rațiunii, incapabil să accepte imperativul dreptății - și cazul de față era unul din acestea! Știa că așa se va întâmpla, după anumite particularități ale tonului și gesturilor. O liră pe săptămână! Hai să zicem că **s-ar** despărți de tatăl său, **într-o** separare fățișă și declarată; ei bine, multă vreme n-ar putea să câștige mai mult de o liră pe săptămână. Nici măcar cât un vânzător. Și, doar dacă l-ar angaja cineva director, n-ar putea găsi decât slujbe de vânzător. Câte tipografii existau în cele Cinci Orașe care să aibă nevoie la un moment dat de un director? Probabil niciuna. Toate

erau destul de modeste, conduse personal de proprietarii lor. Cea a tatălui său era printre cele mai mari... Nu! Tatăl său îl crescuse și-l pregătise să devină un sclav iremediabil.

Și cum să discute cu Hilda o problemă atât de umilitoare? Ar putea oare să-i spună: „Ascultă, tatăl meu nu vrea să-mi dea mai mult de o liră pe săptămână. Ce ne facem?” Pur și simplu, nu știa ce să-i telegrafieze mâine.

Auzi niște pași grăbiți și apăsăți ajungându-l din urmă. Nu-și închipuia că cineva îl va tulbura din furia-i amară. Dar o mână îl bătu pe umăr și un glas vesel zise:

— Hei, Edwin, încotro ai pornit-o pe drumul acesta într-o duminică seara?

Era Osmond Orgreave care, după ce hoinărise prin partea de sus a orașului, dincolo de linia ferată de centură, ca să facă puțină mișcare, se întorcea acasă.

— Oh! Nicăieri anume, zise Edwin cu glas stins.

— Îți faci digestia după masa de prânz, nu?

— Da. Și Edwin adăugă pe un ton indiferent, ca să arate că dispoziția sa n-avea nimic neobișnuit: Urâtă vreme!

— Hai, vino puțin pe la noi, îl invită domnul Orgreave.

— Oh, nu! zise Edwin dându-se înapoi.

— Haide! haide! nu se lăsă domnul Orgreave. N-ai să scapi, așa că nu te mai lăsa rugat. Janet e acasă - știi, e la fel ca tine și ca mine, soi rău - nu s-a dus la biserică.

Îl apucă pe Edwin de braț și cotiră în Oak Street pe la capătul de jos.

Edwin încercă să se împotrivească, dar domnul Orgreave, neputându-i desluși fața pe întuneric și neavând de unde să știe că-l deranja, trecu cu ușurință peste protestele sale slabe și îl trase cu forța în grădină; iar în hol îi scoase pălăria și îi luă paltonul. Domnul Orgreave, după ce făcuse o mulțime de treburi interzise, în acea zi de

odihnă, își manifestă ospitalitatea plin de voie bună.

— Am adus un prizonier! Aveți grijă de el! exclamă, împingându-l pe Edwin în sufrageria mică și închizând apoi ușa pe dinafară.

Înăuntru se afla Janet, de o amabilitate încântătoare, privindu-l blând, mângâietor. Dar lui i se păru că arată mai gravă ca de obicei. Edwin trebuia să joace rolul unui om căruia nu i se întâmplase nimic. Trebuia să se poarte ca și cum tatăl său ar fi fost cel mai bun și mai înțeleghător tată din lume, ca și cum Hilda i-ar fi trimis scrisori lungi în fiecare zi, ca și cum n-ar fi fost logodit cu Hilda. Trebuia să vorbească, și abia dacă își dădea seama ce spune.

— Ai primit în ultima vreme vești de la domnișoara Lessways? Întrebă el pe un ton degajat, adică atât de degajat cât putea. Era un efort formidabil. Doar nu putea să vorbească despre vreme ori grevă! Făcea tot ce putea.

Ochii lui Janet se tulburară. Vorbind cu glas scăzut, îi zise, privind spre ușă:

— Îmi închipui că n-ai auzit. **S**-a măritat.

El nu se clinti.

— **S**-a măritat?

— Da. Destul de neașteptată veste, nu? Janet încercă să zâmbească, dar era grozav de stingherită. Cu un domn Cannon. Îl cunoaște de foarte multă vreme, mi se pare.

— Când?

— Ieri. Am primit azi-dimineață câteva rânduri. E încă secret. Nu le-am spus nici măcar părinților mei. Dar m-a rugat să-ți spun ție dacă te vād.

I se păru că citește milă în ochii ei.

Doamna Orgreave intră, zâmbind, în odaie.

— Vād, domnule Edwin, că nu te putem aduce aici decât cu forța.

— Cum vă mai simțiți, cu sănătatea doamnă Orgreave? se ridică el **s**-o salute.

Trebuia într-un fel sau altul să iasă de-acolo!

— Mă scuzați, dar sunt nevoit să mă reped până acasă pentru o clipă, zise el după puțin timp. Mă întorc în trei minute.

Dar nu avea de gând să se mai întoarcă. Ar fi spus orice minciună, numai ca să scape.

În odaia lui, privindu-se în oglindă, nu i se dezvălui pe chip niciun semn de suferință sau frământare. Vedea doar un chip obișnuit, blajin și nemișcat.

Și asta, de asemenea, o știuse; simțise tot timpul că se va întâmpla: că Hilda nu va fi a lui. Toată idila era ireală; nu era adevărată; nu se petrecuse niciodată. Asemenea lucru nu i se putea întâmpla unuia ca el... Nu izbutea să-și adune gândurile. Când încerca să se gândească, vârful capului părea că vrea să-i explodeze... Cannon! Chiar în clipa asta era pe undeva cu acest Cannon... Stăruise în mod special să i se spună lui. Și, într-adevăr, i se spusese, înainte chiar ca doamna și domnul Orgreave să afle... Cannon! Poate că tocmai acum se afla în brațele lui Cannon.

Se poate spune despre Edwin că noaptea asta o trăi din plin. În orice caz, soarta îl trezise din agonia pe care mulți oameni o numesc viață.

Buna Maggie, văzând că Edwin nu venise la cină și că tatăl stătea posomorât, își zise, necăjită, că bărbații iar se certaseră. Și cum tatăl ei nu pomeni uij cuvânt, înțelese că de data asta cearta era și mai serioasă decât data trecută.

Un singur lucru nu se potrivea cătuși de puțin cu niciuna din teoriile lui Edwin asupra dezastrului ce-l doborâse - și anume gestul divin al Hildei când se aplecase asupra domnului Shushions, în ziua centenarului.

Cartea a treia O LIBERTATEA

Capitolul I o DUPĂ O ÎNMORMÂNTARE I

Patru ani și jumătate mai târziu, într-o seară de marți din aprilie 1886, Edwin citea într-un fotoliu din odaia lui. Era întruchiparea însăși, a confortului solitar.

Fotoliul îl luase din sufragerie, fără să spună ceva și fără să ceară voie, și Darius parcă nici nu-i observase lipsa. Era un fotoliu ațlânc, făcut de cineva care cunoștea pozițiile firești ale trupului omenesc - tare unde trebuia să fie tare, și elastic unde trebuia să cedeze. Când te așezai, fotoliul îți împingea singur ușor capul pe spate și-ți ridica ușor genunchii în sus. Picioarele lui Edwin, în papuci, se odihneau pe o pernă, iar în fața pernei ardea o sobă cu gaz, bine înroșită. Soba, ca și fotoliul, fuseseră luate de Edwin pe cheltuiala tatălui său, fără ca acesta să știe. Soba ardea cu gaz, și umfla timp de trei trimestre nota de plată, dar Darius tot nu observase nimic. Nici măcar nu mai intrase de câțiva ani în odaia fiului său. Lună de lună, interesul lui pentru lucrurile înconjurătoare părea să scadă din ce. În ce mai mult, concentrându-se tot mai complet asupra întreprinderii. Edwin citea, și deasupra capului jetul de gaz ardea într-unul din arzătoare speciale ale lui Darius, luminând pagina unei cărțuli din colecția „Biblioteca națională” a lui Cassell - o nouă serie de reeditări ieftine care făcuseră multă vâlvă în comerțul de librărie și printre cititori, dar pe care Darius se pare că le ignorase cu totul, deși văzuse în casă și în prăvălie o mulțime de exemplare. Uneori Edwin era aproape convins că ar putea face orice chiar sub nasul tatălui său, până când bătrânul observa cine știe ce fleac neobișnuit, lipsit cu totul de importanță, și îl apuca furia, iar Maggie remarcă liniștită: „Ți-am spus ce-o să se întâmple într-o bună zi”, scoțându-l din fire pe Edwin. Îl enervau nu atât vorbele lui Maggie, cât mai ales lipsa ei de logică. Dacă taică-său l-ar fi prins satisfăcându-și un capriciu într-adevăr important și nebunesc, ca de pildă soba cu gaz cumpărată în contul părintelui său, atunci ar fi acceptat cu umilință aluzia triumfătoare a lui Maggie; dar nu-l prinsese. Întotdeauna era câte un fleac nevinovat, pe care și l-ar fi îngăduit și cea mai cuminte progenitură, care

făcea să izbucnească furia explozivă a lui Darius.

În general, Maggie și Edwin se înțelegeau destul de bine. Numai în lucrurile mărunte armonia ce domnea între ei se tulbura. Și dacă Edwin se simțea exasperat că Maggie privea o ceartă prin prisma femeilor, Maggie era la rândul ei revoltată de încăpățânarea lui, atât de caracteristică proștilor de bărbați, totdeauna greu de înțeles. O dată pe săptămână, de pildă, când se făcea curat în odaia lui, se iscau invariabil discuții, Edwin nesuportând „să se amestece cineva în lucrurile lui”, Îl enerva chiar și dacă fusese deranjată o perie de pe măsuța de toaletă. De asemenea, se arăta foarte „sucit când era vorba de mâncare”, precum și în legătură cu aerul curat. Mereu se plângea de aer închis, în afară doar de cazurile când stătea între două uși deschise; doar când vedea perdeaua sau oblonul mișcate de vânt se simțea liniștit că odaia era aerisită și sănătatea neprimejdită. Din cauza asta era tot timpul răcit, explicându-i totuși în mod savant lui Maggie că pentru un om cu bun-simț, răceala n-avea nicio legătură cu curenții de aer proaspăt. Maggie tăcea dar privea cu dispreț toată erudiția lui. Ceea ce îl enerva și mai mult. La răstimpuri, Maggie i-o spunea în față, pe un ton sarcastic, că se purta ca o fată bătrână. Acuzația nu-l impresiona deloc, dar când, scoasă din sărite mai mult ca de obicei, i-o trântea că era „exact ca taică-său”, atunci se simțea jignit.¹

Prima acuzație a lui Maggie avea oarecare temei, dacă te gândeai la aspectul odăii lui și la faptul că-i plăcea tot mai mult să stea în ea singur. Un paravan ascundea patul și, pe acest paravan, erau, agățate tot felul de hârtiuțe cu însemnări de ținut minte; se putea spune că împărțea odaia în dormitor și în cameră de lucru. Peste tot, lucrurile personale ale lui Edwin, mai mari și mai mici, erau aranjate în ordinea cea mai riguroasă; odaia era plină și, dacă în ea ar fi stat orice tânăr fără înclinația de a

deveni o fată bătrână, totul ar fi feăcut alandala. Aranjamentul era complex și totuși practic pentru folosința zilnică, perfect organizat pentru confortul locatarului. Edwin se mișca printre lucruri cu gesturile iubitoare și sigure ale unui creator; și mereu îi sporea perfecțiunea. Odaia devenise pentru el o pasiune.

De multe ori în cursul zilelor frământate, se gândea la această odaie ca la un refugiu spre care se îndrepta seara grăbit. Urcând scările după ce termina masa, inima o lua înaintea picioarelor, și ajungea înăuntru înainte ca mâna să fi deschis ușa. Apoi închidea ușa, ca și cum ar fi pus o pavăză între el și o lume obositoare, dădea drumul la gaz și aprindea focul în sobă, cu un mic pocnet, și se așeza în fotoliu... În primele minute de citit își îngăduia, cu o plăcere precisă și conștientă, să-și lase atenția să hoinărească prin odaie, oprindu-se asupra volumelor grupate și. orânduite și savurând ordinea în care erau înșiruite. Și se gândea: „Asta-i viața mea. Pentru asta trăiesc. E tot ce poate fi mai bun. Și de ce nu?” Seara, singur în camera lui, i se părea că rezolvase destul de onorabil problema pe care i-o pusese destinul. Neîndurător, își repeta că nu era făcut pentru căsătorie - știuse dintotdeauna că, pentru el, căsătoria era imposibilă, și ceea ce se întâmplase trebuise să se întâmple. Trăise câteva săptămâni într-un paradis nesăbuit: asta era tot... Un proiect fantastic și o dezamăgire bezmetică! Astfel își judeca idila. Măcar era mulțumit că nimeni, în afară de tatăl său, nu aflate, și chiar și tatăl nu știa cât de departe ajunsese. Simțea că dacă oamenii din târg ar fi aflat cum fusese părăsit, n-ar fi putut să suporte umilința. În sinea lui se simțise îngrozitor de umilit; dar își revenise în propriii săi ochi.

Abia printr-un proces foarte lent, îjicetul cu încetul, ajunsese să-și poată spune în fața oglinzii: „M-am vindecat!” Cine ar fi putut să-și dea seama mai bine decât

el? Nu mai vedea nici urmă din nefericita întâmplare pe chipul său. În afară de faptul că-și lăsase mustață, i se părea că de doisprezece ani chipul îi rămăsese neschimbat. Ciudat, suferința de atunci nu lăsase niciun semn! Ce straniu, dar în lunile de după căsătoria Hildei, niciun cunoscut nu-l luase deoparte să-l întrebe: „Ce tragedie se citește pe trăsăturile tale?”

Și, într-adevăr, nimeni nu bănuise nimic. Imaginea chipului său rămânea în mintea oamenilor multă vreme după ce trecuse pe lângă ei pe stradă, sau vorbise cu ei în prăvălie. Farmecul tristeții lui le stăruia în amintire. Dar și-l explicau ușor, zicându-și că fața lui avea o expresie melancolică firească - un accident care i se întâmplase la naștere! Se bucura, fără să știe, de o bună reputație - oamenii apreciau-l pentru discreția, timiditatea, îngăduința lui, ca și pentru superioritatea lui intelectuală. Multe fete se gândeau nostalgic la el în timp ce le zâmbeau altor tineri, și chiar și sărutul dat altora îi era destinat lui, potrivit cunoscutelor procedee perverse ale dragostei.

UI

Citea cu nesaț *Povestea unui poloboc* de Swift, savurând cu un gust conștient pretențios și totuși tolerant aroma fină a unei capodopere. Prin tainicul lui entuziasm, rareori trădat de o vorbă față de un prieten, prelungea faima pe care o avea de la un veac la altul *Povestea unui poloboc*. Un scriitor rămâne clasic numai pentru că vreo câteva sute de oameni ca Edwin, ici-colo în Anglia, îl gustă cu atâta nesaț încât plăcerea lor devine evlavioasă. Edwin, conform programului său, nu avea niciun drept să se distreze la ora aceea citindu-l pe Swift. Ar fi trebuit să-l țină în mâini pe impunătorul Hallam¹⁰, pe care îl găsea teribil de plicticos. Swift îl captivase însă și nu voia să-i mai dea drumul. Era una din consecințele accesibilității noii colecții editate de Cassell. Edwin s-a văzut silit să fie

10 Henry Hallam (1777—1859), scriitor și istoric englez (N.T.).

de acord cu Tom Orgreave (acum bărbat însurat), că nu erau cărți pentru un colecționar; dar costau atât de puțin, și apăreau de sub tipar atât de des - o dată pe săptămână - și puteai să le ții atât de bine în mâini, încât nu prea putea să le reziste. Declara sus și tare că putea astfel să citească opere mai mici în clipele libere, oricând, depășindu-și programul de lectură. Nu prevăzuse că Swift va face o breșă în programul său, pe care și așa nu se putea lăuda că-l respectă.

Dar continuă să citească liniștit, deși își dădea programul peste cap - simțind că va începe în viitorul apropiat o viață nouă, în care nu va mai neglija niciodată programele stabilite. În mai puțin de o lună va împlini treizeci de ani. La douăzeci i se păruse că la treizeci de ani va fi bătrân, sau măcar matur. Și iată că se simțea la fel de tânăr ca întotdeauna, chiar un copil, mai ales în fața tatălui său; își dădea seama că noțiunile lui vagi după care viața s-ar sfârși la treizeci de ani fuseseră copilărești. Cu toate acestea, începutul unei decade noi i se părea solemn, și avea de gând să-l marcheze luând hotărâri noi, mai ferme, de îndeplinire a unor programe și mai vaste. În ultimele săptămâni fusese ocupat, cu intermitențe, cu o treabă plăcută, încântătoare - să alcătuiască un program ideal și să-și planifice orele libere, astfel încât să-l poată realiza. Trăia în visul și cu iluzia desăvârșirii finale.

De mai multe ori, cu tot farmecul lui Swift, se uită la ceas. Acele trecuseră de la nouă la zece și zece minute. Și atunci, i se păru că aude zgomotul pe care îl aștepta. Sări în sus, puse un semn în carte, deschise larg fereastra și, ridicând oblonul, scoase capul afară. Da, departe, peste deal, se puteau auzi strigăte înăbușite de distanță, astfel încât sunetul ajungea lin și ușor:

„Signal!” „Signal!” Ediție specială! „Signal!” Și-apoi, niște vorbe nedeslușite.

Se auzeau tot mai aproape prin aerul nopții.

Închise fereastra și părăsi odaia. Până și glasul îndepărtat al vânzătorilor de ziare trezi în el o emoție plăcută.

Se scotoci în buzunare. N-avea nicio monedă de jumătate de penny sau măcar de un penny - așa i se întâmpla mereu - și vânzătorii de ziare, cu veștile lor prețioase, nu vor sta să-i numere restul.

— Aveți o monedă de-o jumătate de penny? Repede! strigă el dând buzna în bucătărie, unde Maggie și doamna Nixon se îndeletniceau domol cu cine știe ce treabă domestică fără sfârșit, printre pânzeturi albe împrăștiate peste tot.

— Pentru ce-ți trebuie? întrebă Maggie mecanic, căutându-se pe sub șorț.

— Pentru ziar, zise el.

— La ora asta din noapte? N-o să mai găsești la ora asta! zise Maggie, în simplitatea ei.

— Hai, dă-mi odată!

Și bătu din picior cu nerăbdare. Era pur și simplu uluitor în ce ignoranță trăia Maggie - și totuși trăia bine, mulțumită. Edwin umplea casa cu ziare, și n-a nu se uita niciodată în ele, nici nu-i trecea prin cap să le răsfoiască, decât uneori se uita în „Signal” pentru anunțul vreunei nunți sau al unui bazar. În care caz arunca o clipă privirea la ceea ce se petrecea în lume, cu o naivitate blajină, șocată de lucrurile cumplite care păreau să se petreacă acolo, ca după cinci minute să uite iarăși totul. Toată Anglia, Irlanda și Scoția nu se culcaseră în noaptea aceea, așteptându-i pe vânzătorii de ziare - dar pentru Maggie era o noapte ca oricare alta! Și totuși, citea destule cărți.

— Iată un penny, zise ea. Să nu uiți să mi-l dai înapoi.

Edwin alergă afară cu capul descoperit. În colțul străzii mai aștepta cineva. Acum se auzeau deslușit cuvintele:

— „Signal”! Ediție specială! Proiectul de autonomie

prezentat de Gladstone. Textul pe larg. Cuvântarea lui Gladstone. Specială!

Siluețele întunecate se apropiau în fugă, opr**indu**-se la numeroase porți, și glasurile lor răgușite spintecau noaptea. În clipa următoare trecură pe lângă el, ca un vârtej, și Edwin, împreună cu omul de alături, se pomeniră cu câte un ziar flutur**ându**-le în mână, fără să știe cum! Era cea mai neceremonioasă tranzacție de „apucă și dă” care se putea închipui. Peste cartierul Bleakridge se așternu din nou tăcerea, porțile se închiseră, în timp ce strigătele coborau, gălăgioase, în Bursley.

— Unde-i tata? întrebă Maggie când îl auzi pe Edwin în hol.

— Nu **s**-a întors încă? răspunse Edwin cu nepăsare, în timp ce urca scările cu ziarul așteptat.

În odaia sa se așeză din nou sub becul cu gaz și deschise fremătând ziarul subțire. Da, iată - coloane întregi, cu litere mici! Cu o oră sau două în urmă, Gladstone vorbise în Parlament, și ca prin magie, întregul discurs, cu toate întorsăturile de frază ale stilului său întortocheat, se afla în odaia lui Edwin. Începu să citească cu nesaț. Nu că l-ar fi preocupat în mod special problema irlandeză! Adevărul era că-l pasionau veștile mari, veștile mult așteptate. Știa să reacționeze cu emoție la un eveniment important. **S**-ar putea spune că plăcerea sa avea ceva din voluptatea emoției artistice.

Și-apoi, începuse să-l atragă tot mai mult politica. Îl preocupa, iar uneori chiar îl obseda. Și asta, deși nu făcuse aproape nimic cu prilejul ultimelor alegeri, și stâlpii clubului liberal începeau să-l bănuiască de moliciune, și că-i va urma tatălui său.

321

Pe când citea discursul, desprinz**ându**-i încet semnificația din încâlceala cuvintelor, i se părea de necrezut. Un Parlament la Dublin! Irlandezii să-și fixeze

singuri impozitele, după bunul lor plac! Irlandezii să controleze poliția regală irlandeză! Deputații irlandezi să se retragă din Parlament! O națiune separată! Firește, Gladstone nu vorbea serios! Proiectul îi părea la fel de ireal ca și căsătoria cu Hilda. Nu-l convingea. Era prea frumos pentru a fi adevărat. Nu se putea concretiza. Și totuși, pe măsură ce privirea, parcurgând avidă rândurile, ajunse la capătul de jos al primei coloane și sări, cu un foșnet de hârtie, la începutul următoarei, și apoi al celeilalte, senzația de ireal se depărtă. Era de acord cu principiile proiectului de lege și cu toate amănuntele lui. Orice propunere a lui Gladstone se bucura de întreaga sa adeziune. Era convins dinainte; aproba dinainte. Ceea ce-i lipsea era credința. Și frazele acestea, susținute de imaginea sa despre

21 - Clayhanger vârstnicul legiuitor ce domina Parlamentul și de legenda miraculoasă a puterii sale divine de orator - frazele acestea lungi, maiestuoase, confuze, îi dădură credința. Începând din acea clipă, deveni un adept înfocat al autonomiei Irlandei. Rațiunea putea sau nu putea să aibă vreun amestec aici, dacă circumstanțele ar fi fost altele; dar în acest caz nu a avut niciun amestec. Ajungea credința. De acum înainte, orice discuție despre autonomia Irlandei avea să-l supere, și cu greu putea să creadă despre adversarii autonomiei că nu erau fie proști, fie nesinceri. Autonomia Irlandei făcea parte acum din religia lui, dincolo și mai presus de orice argument.

Se întrebă ce s-o fi spunând la clubul liberal, și zâmbi cu dispreț la gândul limbajului necuviincios care însuflețea ambianța luxoasă și greoaie de la clubul conservator, unde cârciumari de frunte se adunau după ora unsprezece să-și exprime sprijinul față de stat, aranjând cu acest prilej și câteva rămășaguri cu clienții amatori. Recunosc, pe măsură ce importanța deosebită a nopții îi apărea limpede din cele scrise în ziar, că ar fi trebuit să fie în seara aceea

la clubul liberal. Fusesse rugat să vină, dar refuzase, pentru că fiecare marți, joi și sâmbătă și-o rezerva pentru studiu - sau pentru ce-și închipuia el că e studiu. N-ar fi încălcat regula nici ca să celebreze punctul culminant al carierei uluitoare a idolului său politic. Poate încă o dovadă că Maggie avea dreptate spunând că era ca o fată bătrână!

Știa ce va spune taică-său. Va fi furios. În furia lui necontrolată, taică-său îl va nimici pe Gladstone. Și atât de tare era dominat de el, încât ar fi fost în stare, de dragul lui Gladstone, să se prefacă jenat și chiar ușor rușinat față de tatăl său în legătură cu această sminteală despre autonomia Irlandei - să recunoască prin atitudinea sa stânjenită că era o sminteală. Știa prea bine că a doua zi dimineață, la micul dejun, în ciuda tuturor eforturilor va avea un aer vinovat când tatăl său va începe să tune și să fulgere. Ideea unui Parlament separat la Dublin și a unor impozite separate nu putea rămâne în picioare în fața mâniei tatălui său...

Sub fereastră, jos în grădină, auzi deodată un geamăt ușor, de suferință.

— Ce naiba...! exclamă el. Dacă ăsta nu-i bătrânul, să mă ia...! Speriat, se uită la ceas. Trecuse de miezul nopții.

IV

Deschizând ușa ce dădea spre grădină, îl văzu, pe terasa unde petrecuse primele clipe tainice cu Hilda, pe tatăl său aburcînduse cu greutate de pe ultima treaptă. Lampa nu fusese stinsă în hol și arunca o lumină slabă, suficientă însă ca să împrăstie întunericul de pe terasă și de pe o bucățică de grădină. Darius stătea tăcut, cu un aer nehotărât, cu fața chinuită, poate chiar deznădăjduită. Purta costumul cel mai bun, acela negru, un joben nou și mănuși noi negre, iar **într-o** mână ținea un exemplar mototolit din „Signal”. Nu se uita la Edwin.

— Bună, tată! zise Edwin, stăruitor. Nu te simți bine?

Silueta greoaie intră în casă fără să scoată o vorbă, și

Edwin închise și zăvorî ușa.

— Cum a fost la înmormântare? întrebă Edwin cu un aer cât mai nepăsător. (Un gând îi trecu prin minte: „Sper că n-a tras o dușcă mai mult de data asta? Oare de ce o fi intrat prin grădină?”)

Darius gemu din adâncul răunchilor.

— Bine, răspunse el, punând **într-un** singur cuvânt melancolia cea mai profundă.

Cu patru zile în urmă, Edwin și Maggie îl văzuseră pe tatăl lor frământându-se din cauza unui zvon, auzit, întâmplător, căruia părea să-i acorde o importanță exagerată. Se spunea că bătrânul Shushions fusese găsit rătăcind, în ultimul hal de decrepitudine, de către autoritățile însărcinate să se ocupe cu astfel de probleme; îl duseseră la azil și acum era pe moarte. Darius primise vestea ca și cum i-ar fi fost adus un mesaj de către un călăreț, **într-o** melodramă. „Bastilia!” exclamase el în șoaptă, și plecase îndată de acasă. Edwin, deși numele de Shushions îi amintea de momente pe care le trăise cu intensitate, era dispus să privească situația cu resemnare. Firește, era păcat că domnul Shushions ajunsese la azil; dar, la urma urmei, din câte știa și putea presupune Edwin, azilul era la fel ca oricare altă casă pentru mintea unui senil. Astfel argumentase Edwin cu mult bun-simț, și Maggie se declarase de acord. Pentru ei, însă, azilul nu era decât un cuvânt. Nu le era teamă de azil mai mult decât de poliția secretă a cine știe cărei puteri străine; iar despre primii ani din copilăria tatălui lor, știau prea puțin.

Domnul Shushions murise la azil și Darius îi luase trupul neînsuflețit și organizase înmormântarea lui, care avea să fie și mai impresionantă prin procesiunea învățătorilor de la școala duminicală din Tumhill. Singurul aport al lui Edwin la funeralii **s-a** limitat la invitațiile la înmormântare, în pregătirea cărora tatăl său dăduse dovadă de o iritabilitate mai supărătoare decât de obicei.

Și acum, înmormântarea se sfârșise. Darius îi închinase întreagă acea marți a autonomiei Irlandei, și se întorcea acum acasă, la o oră neobișnuită și într-o stare neobișnuită.

Și Edwin, neputând suferi sentimentalismul, și plin de înțelepciunea celor aproape treizeci de ani ai săi, îl compătimea senin pe tatăl său pentru că arăta atât de ridicol și grotesc. Știa prea bine că nu-l mai văzuse pe domnul Shushions decât la un an o dată; ceea ce însemna că nu puteau fi prieteni apropiați, nici măcar prieteni; ceea ce însemna că emoția tatălui său era absolut exagerată, doar o dovadă de sentimentalism. Istoria și biografiile citite îi spuneau că adesea tiranii duceau sentimentalismul până la absurd, și dintr-odată se simți încântat că știa să coreleze trecutul, în general, cu prezentul, în cazul de față. Ceea ce nu bănuia el era existența unor împrejurări care făceau din moartea domnului Shushions la azil cea mai dureroasă tragedie care i se putea întâmpla lui Darius Clayhanger.

— Să sting gazul, sau îl stingi tu? întrebă Edwin, cu blândețe și cu o tainică superioritate, fără să-și dea seama, cu tot aerul lui atotștiutor, că fința din fața lui nu era un tipograf prosper și un tată tiranic, ci un băiețel slăbuț și zdrențaros care mai simțea încă gustul Bastiliei și o vedea încă pe maică-sa plângând la picioarele unui zeu puternic numit Shushions.

— Nu... nu știu, zise Darius, și iar suspină.

În clipa următoare se așază greoi pe trepte și începu să hohotească de-a binelea. Pălăria îi căzu de pe cap și se rostogoli.

„Pe legea mea!” își zise Edwin. „Va trebui să mă port cu el de parcă ar fi un copil!” Se simțea uimit, și situația începea să-l intereseze. Ridică pălăria de jos.

— Ai face bine să nu stai aici, îl sfătui el. Incră puțin în sufragerie.

— Ce? întrebă Darius cu glas stins.

„O fi surzit?” se gândi Edwin, și aproape că strigă:

— Ai face bine să nu stai aici. E frig. Intră puțin în sufragerie. Hai, vino.

Darius întinse mâna, cu un gest nespus de jalnic; și Edwin, aproape înainte de a-și da seama ce face, o apucă și-l ajută pe taică-său să se ridice în picioare, conducându-l în sufrageria cufundată în semiîntuneric, unde Darius se lăsă să cadă pe scaun. **Într-un** colț al mesei i se lăsase niște pâine cu brânză, iar în cămin se mai zărea o licărire roșie. Edwin ridică flacăra lămpii și Darius clipi din ochi. Obrajii aspri erau uzi de lacrimi.

— Ar fi bine să-ți scoți paltonul, nu crezi?

Darius clătina din cap.

— Atunci, poate vrei să mănânci ceva?

Darius clătină iarăși din cap; apoi își ascunse fața în palme și izbucni în hohote de plâns.

Edwin nu știa ce să facă în această situație. Se simțea speriat, deși nu știa de ce. Ieși încet din odaie, urcă scările și bătău la ușa lui Maggie. Se văzu nevoit să bată de mai multe ori până-i răspunse.

— Cine-i acolo?

— Ascultă, Maggie.

— Ce-i?

— Deschide ușa, zise el.

— Poți să intri.

Deschise ușa, și în întunericul din odaie putu desluși vag un pat alb.

— A venit tata. E **într-o** stare destul de ciudată.

— Cum adică?

— Păi, plânge întruna, și nu vrea să mănânce, nu vrea nimic!

— Bine, zise Maggie - și o siluetă albă se ridică din pat. Poate că ar fi mai bine să cobor.

— Coborî imediat, îmbrăcată cu un halat larg și în

papuci. Edwin o aștepta în hol.

— Ei, tată, zise ea brusc intrând în sufragerie, ce **s-a** întâmplat?

Darius se uită la ea prosteste.

— Nimic, murmură el.

— Ai întârziat cam mult, zic eu. Spune, ai mâncat ceva azi?

El clătină din cap.

— Să-ți fac un ceai fierbinte?

Bătrânul încuviință.

— Foarte bine, adăugă ea cu glas alinător.

Îndată după aceea, cu părul despletit căzându-i peste față, se aplecă deasupra focului care mai licărea și puse o ulcică cu apă pe foc, întețindu-l. Între timp Edwin se plimba fără rost prin odaie și Darius ședea nemișcat pe scaun.

— Ai văzut discursul lui Gladstone, tată? încep deodată Edwin, încumetându-se să discute un subiect teribil în acele împrejurări neobișnuite.

Darius parcă nici nu-l auzi. Edwin și Maggie schimbă o privire. Maggie îi turnă ceaiul într-o ceașcă mare, pe care o încălzise puțin punând-o cu gura în jos pe capacul oalei. După ce i-l îndulci, îl gustă, ca unui copil mic, suflă în el și îi dădu ceașca; încet, încet, Darius bău ceaiul, mai vărsând puțin și pe de lături.

— Ai vrea acum să mănânci ceva? îl îmbie ea.

O refuză.

— Foarte bine, atunci Edwin o să te ajute să urci sus.

Se purta cu el de parcă ar fi fost de ani de zile un invalid neputincios și slab la minte.

Porniră spre camera lui într-o adevărată procesiune, Maggie încheind alaiul. Dar la ușa sufrageriei, Darius, fără veste, se împotrivi, încercând să se întoarcă: părea că vrea să spună ceva, dar nu putea. Își uitase ziarul. După ce-l apucă, îl ținu ca pe o comoară. Toți trei urcară apoi spre

odaia lui. Ajunși sus, Maggie aprinse lampa. Darius se așeză pe marginea patului, cu privirile ațintite pe covor.

— Ai face bine să-l ajuți să se vâre în pat, îi murmură Maggie în grabă, și Edwin încuviință - cu un aer sigur → ca și cum ar fi vrut să spună: „Lasă totul în seama mea!” Dar, de fapt, nu prea credea că va izbuti să-l culce pe taică-său în pat.

Maggie ieși.

— Ia să vedem, începui Edwin, n-ai vrea să scoatem paltonul? Spre surprinderea lui, Darius se arată cât se poate de ascultător. Când silueta greoaie, cu obraji uzi, rămase în pantaloni, cămașă și ciorapi, Edwin zise: Acum te simți mai bine, nu-i așa? Și silueta încuviință, dând din cap.

— Atunci, noapte bună.

Edwin ieși pe palier și închise ușa. Dar cum nu izbutea să stea locului în odaia sa, se întoarse să vadă ce face taică-său. Ușa lui Maggie era închisă. Darius se culcase în pat, dar gazul ardea în lampă.

— Ai uitat să stingi lampa, zise el pe un ton binevoitor, micșorând-o până rămase doar o pâlpâire albastră.

— Ascultă, băiete, îl opri bătrânul, pe când se pregătea să iasă din odaie.

— Da?

— Ce-i cu legea autonomiei Irlandei?

Avea un glas slab, copilăros. Edwin șovăi. Ziarul desena o pată albă pe canapea.

— Oh! răspunse el cu glas liniștitor și totuși cu un aer protector, totul e cum se aștepta lumea. Mai bine lasă pe mâine.

Și închise ușa. Pe palier nu venea lumină decât prin ușa deschisă a odăii sale și din holul de jos. Coborî, zăvori ușa de la intrare și stinse lampa din hol. Apoi urcă cu pas ușor și ascultă la ușa tatălui său. Niciun zgomot! Se duse

în odaia sa și începu să se dezbrace, ca apoi, pe jumătate dezbrăcat, să se furișeze din nou până la ușa tatălui său. Acum se auzea un sforăit greu, neregulat.

„Ciudată treabă!” reflectă el, urcându-se în pat. îi veneau tot felul de gânduri tulburătoare, dar nu toate îl mâhneau. Emoția sa avea chiar o nuanță plăcută, interesantă.

Capitolul II CONSFĂTUIREA

I

A doua zi dimineată Edwin dormi mai târziu ca de obicei. Rar i se întâmpla să se scoale sprinten din pat, și era lucru știut că dimineata cobora pe Trafalgar Road întotdeauna în mare grabă; oamenii începuseră să-i cunoască obiceiul. De multe ori taică-său ajungea la prăvălie înaintea lui, dar conștiința lui Edwin îi spunea că dacă Darius se ducea mai devreme din pasiune și plăcere, era treaba lui. Oficial, Edwin trebuia să înceapă lucrul la opt și jumătate.

Iar în dimineata asta, la opt și jumătate abia ieșea din baie. Întârzierea nu-l neliniștea, totuși; avea o scuză. Spera ca tatăl său să fie încă în pat, și se hotărî să se ducă să vadă. În cazul când bătrânul se arăta destul de înțelegător, voia să-l sfătuiască să nu coboare din pat înainte de a i se aduce ceva de mâncare.

Dar, uitându-se pe fereastră în timp ce își încheia nasturele de la guler, îl văzu pe tatăl său, gata îmbrăcat, în grădină. Lucru straniu, Darius purta același costum de stofă neagră, și își târa picioarele cu o încetineală penibilă, greoaie, de-a lungul aleii din capătul de miazăzi al grădinii. Ținea în mâna stângă exemplarul din „Signal”, mototolit. Și, ca o încoronare a costumului ceremonios, o șapcă de pânză dădea capului său o înfățișare ridicolă. Privea țință în pământ, cu o expresie de deprimare absorbită și adâncă. Când ajunse la capătul cărării, privi în jur descumpănit, și apoi se întoarse, ca pe un pivot șubred, punându-se din

nou în mișcare. Edwin rămase profund tulburat văzând ciudățenia comportării sale. Și totuși, rațiunea încerca să convingă instinctul că n-ar trebui să fie tulburat. Neîndoielnic, Darius cel robust nu era bolnav. Nu putea fi vorba de ceva serios. Fusese prea hărțuit și obosit de înmormântarea aceea; nimic altceva. Peste o zi va fi din nou, cu certitudine, patronul necruțător, concentrat asupra afacerilor și insensibil la stările emoționale ale altora. Cu toate acestea făcea o impresie ciudată, etalându-și acolo în grădină tristețea nemărginită.

O bătaie în ușă! Edwin tresări.

— O clipă! strigă el, ducându-se spre ușă și deschizându-o cu grijă. În fața ușii stătea Maggie.

— A venit mătușa Clara! zise ea în șoaptă, agitată. A venit pentru tata. Mai întârzii mult?

— Pentru tata? Cum pentru tata?

— Se pare că l-a văzut aseară. A fost pe la ea. Și e grozav de neliniștită.

— Oh! înțeleg! se prefăcu Edwin ușurat. Maggie dădu din cap, încercând și ea să pară ușurată. Dar niciunul din ei nu se simțea liniștit. Mătușa Clara să vină la opt și jumătate! Să neglijeze ceea ce nu neglija niciodată. - ritualul neabătut și de obârșie divină al curățeniei zilnice și al dereticatului la ea acasă!

— Cobor în câteva clipe, zise el. Tata e în grădină, adăugă, aproape cu blândețe. Cred că se simte bine.

— Da, întâri și Maggie, cu bucurie în glas, și plecă, iar Edwin închise ușa în urma ei.

n

Doamna Hamps aștepta în salon. Alesese salonul pentru că era mai retras, mai potrivit pentru o discuție în familie decât sufrageria - o încăpere unde la ora aceea era un du-te-vino continuu. Edwin își dădu seama pe loc că ea savura din plin împrejurările neobișnuite, umflându-le cât mai mult cu putință semnificația și importanța.

— Bună dimineața, dragul meu, îl salută cu voce coborâtă, încărcată de înțelesuri. Am simțit că trebuie să vin de îndată. N-am putut nici măcar să pun ceva în gură înainte de a veni aici - mi-am zvârlit în grabă paltonul și boneta, și am venit. N-are rost să lupti împotriva a ceea ce simți că trebuie să faci.

— Dar...

— Nu ți-a spus Maggie? Taică-tău a fost pe la mine aseară, tocmai când voiam să mă bag în pat. De fapt, aproape mă culcasem. L-am auzit bătând în ușă și am coborât și am aprins lampa în antreu. „Cine-i acolo?” am zis. N-am primit niciun răspuns, dar am auzit pe cineva plângând. Am deschis ușa, și era taică-tău. „Oh!” a zis el. „Nu cumva te-ai culcat, Clara?” „Nu”, i-am răspuns eu. „Intră, te rog!” Dar n-a vrut să intre. Și nu părea deloc în apele lui. Nu l-am mai văzut niciodată în halul ăla. Întotdeauna a fost tare și stăpânit. Știam că se dusesse la înmormântarea sărmanului domn Shushions. „Bănuiesc că ai fost la înmormântare, Darius”, am zis eu. Și cum am zis asta, a izbucnit în plâns și, împletici~~ndu~~-se pe trepte, dus a fost! N-am putut să mă iau după el, așa cum eram îmbrăcată. Nu știam ce aș fi putut să fac. Dacă i se întâmpla ceva, nu știam ce *aș fi putut* să fac.

— Pe la ce oră a fost asta? Întrebă Edwin, mirâ~~ndu~~-se ce voia să spună cu „dacă i se întâmpla ceva!”

— Știu eu, pe la zece și jumătate, sau cam așa ceva. La ce oră a venit acasă? Foarte, foarte târziu, nu-i așa?

— Puțin după douăsprezece, răspunse el îndr-o doară.

Îi păru rău imediat că întrebuse când a fost bătrânul la mătușa Clara. Era limpede că și începuse să facă tot felul de presupuneri îngrozitoare în legătură cu intervalul misterios dintre zece și jumătate și miezul nopții.

— Te-ai tăiat, dragul meu, îi arată ea, cu mâna înmănușată, la bărbie. Și nu mă miră. Ce necăjit trebuie să

fii! Firește, Maggie este cea mai mare, și toată lumea o apreciază, dar tu ești fiul lui - singurul fiu!

— Știu, zise el, vrând să spună că știa că se tăiase, și își apăsă batista pe bărbie.

În sinea sa, clocotea de mânie și blestema. Felul melodramatic cum murmurase la urmă „singurul fiu” îl irita peste măsură. Pentru numele lui Dumnezeu, ce voia să spună? Adevărul era că, plăcându-i la nebunie crizele domestice, încerca acum să fabrice una! Asta era! O cunoștea bine. Erau momente când împărțasea aversiunea lui Maggie față de doamna Hamps, și acesta era unul din acele momente. Afurisită femeie - cu penele-i tremurânde la pălărie și cu mirosul de șevro negru! Se vedea cum savurează situația. Într-o fracțiune de secundă, Edwin se gândi la tot felul de pedepse groaznice și grotești, cum ar fi, de pildă, să-i cadă deodată toate hainele cu care-și înveșmânta văduvia sclivisită, odioasă. Și totuși, în mijlocul atâtor senzații - bărbia ce-l ustura, furnicătura prin tot corpul după baie, prospețimea plină de viață a dimineții, stinghereala crescândă pricinuită de puținele ore de somn, ciudățenia situației de a sta în salon la ora aceea într-o discuție confidențială, ușoara neliniște pricinuită de taică-său la miezul nopții și acum sporită, în ciuda eforturilor lui mânioase de a evita să se molipsească de frământarea doamnei Hamps și, mai presus de toate, gândul la tatăl său umblând mohorât prin grădină - în mijlocul acestor senzații tulburătoare se afla tocmai ideea pe care i-o comunica cicălitoarea lui mătușă, atât de evidentă, încât nici nu trebuia rostită, apărând limpede și dramatic: era singurul fiu.

— Nu trebuie să fii îngrijorată, vorbe el cât putu mai hotărât. Înurmântarea l-a deprimat, asta-i tot. E adevărat că arăta puțin cam doborât aseară, și nu m-aș fi mirat dacă ar fi rămas în pat astăzi. Dar, după cum vezi, s-a sculat și a ieșit la aer. Amândoi se uitară pe fereastra care dădea spre

grădină.

— Da, murmură doamna Hamps fără prea multă convingere. Dar de ce plângea? Maggie mi-a spus că ea...

— Oh! o întrerupsese Edwin pe un ton cam repezit. Asta nu-i nimic. L-am mai văzut plângând și alte dăți.

— Serios? Mătușă-sa părea uluită.

— Da. Cu ani în urmă. Nu-i ceva nou.

— E adevărat că-i foarte simțitor, păru să-și amintească doamna Hamps. E un lucru pe care uneori îl uităm. Bineînțeles, dacă tu spui că n-are nimic...

Se apropie de fereastră și, aplecându-se peste trepiedul care susținea un ghiveci cu flori înfășurat în hârtie trandafirie, trase la o parte perdeaua albă și privi afară în tăcere. Darius trecea în sus și-n jos, întruna, pe cărăriua de la capătul grădinii; mergea cu ochii în pământ, având întipărită pe față o deznădejde dezolantă, iar când ajungea la capătul cărării, se întorcea cu aceeași încetineală, șovăitoare și anevoioasă. Îl văzu și Edwin. Amândoi îl urmăriră o vreme - ca și cum l-ar fi spionat.

Deodată intră Maggie și anunță, cu o surescitare neobișnuită:

— Au venit Clara și Albert!

III

Imediat intrară Clara și soțul ei Clara, îmbrăcată cu oarecare grabă și neglijență, ținea în brațe al treilea copil neîntărcat, și aștepta la toamnă pe al patrulea. Se maturizase, se făcuse mai voinică și, deși chipul drăguț și palid era cam colțuros, gesturile nestânjenite și trupul voinic al tinerei mame aveau un anumit farmec. Albert Benbow purta costumul de lucru, prăfuit cu argilă, al micului fabricant de ceramică plecat de la treabă pentru o jumătate de oră. Amândoi erau nemaipomenit de plini de importanță.

În stinghereala generală, Maggie luă copilul în brațe, în timp ce Clara și doamna Hamps se sărutau înduioșate,

de parcă și-ar fi spus: „Ce năpastă **s-a** abătut asupra noastră”. În aceste împrejurări, ar fi fost greu să întrebe amănunțit despre sănătatea copiilor, dar doamna Hamps izbuti să-și exprime toată sollicitudinea printr-o privire, o intonație, zăbovind mai mult cu îmbrățișarea. Clara semăna tot mai mult, cu cât treceau anii, cu doamna Hamps. Edwin rămânea adesea uimit cât de asemănătoare erau, copiii contribuind în mare măsură **s-o** apropie pe Clara de mătușa ei. Cele două femei puteau să discute la nesfârșit, încântate, tot felul de amănunte ale maternității și creșterii copiilor; și-apoi mătușa Clara făcea daruri demne de reputația ei.

De îndată ce se sărutară - căci la atâta se mărginiră salutarile - Clara se întoarse brusc spre Edwin.

— Ce-**i** cu tata?

— Oh! A avut un mic șoc. Dar acum se simte mai bine.

— Fiindcă Albert a auzit... Și se uită la Albert.

Edwin rămase înmărmurit. Să fi auzit oare toată lumea din cele Cinci Orașe de boala tatălui său? Își închipuise că Clara și cu soțul ei veniseră din cauza mătușii Hamps, care trecuse pe la ei în drum spre Bleakridge. Dar acum putea să-și dea seama, chiar și numai văzând cât de speriată rămăsese mătușă-sa, că soții Benbow nu fuseseră chemați de nimeni.

— Ești sigur că se simte bine? întrebă Albert, cu aerul lui superior, atotștiutor, care ascundea destulă tiranie și un pic de cumsecădenie.

— Fiindcă Albert a auzit... zise din nou Clara.

Și așa aflară ce anume auzise Albert. La fabrica lui, un bătrân muncitor olar din Tumhill, pomenise în treacăt dimineața că domnul Clayhanger se purtase destul de ciudat cu o seară în urmă, la Tumhill. Olarul nu văzuse nimic cu ochii lui; doar auzise ce se spunea. Nu putea, și nici **n-ar** fi vrut să dea amănunte. Părea să aibă **într-o**

mare măsură însușirea localnicilor de a trezi neliniștea cu câte o informație, și apoi - ascunzându-se după tot felul de scuze ingenioase - de a nu mai spune nimic. În orice caz, Albert fusese îngrijorat și o făcuse și pe Clara să se sperie. Clara se gândea să vină ceva mai târziu în cursul dimineții, dar ținea să vină cu ea și Albert; iar cum acesta, prins cu treburi, nu putea lipsi decât o jumătate de oră ia micul dejun, porniseră pe dată. Oh, și Clara trebuia să alăpteze pruncul, dar el o lămurise că putea la fel de bine să-l alăpteze și aici.

Înainte ca relatarea lui Benbow să ia sfârșit, i se adăugiră amănunte din faptele știute de doamna Hamps, și apoi din episodul povestit de Edwin. Acum vorbeau toți, în afară de Maggie care încerca să liniștească pruncul.

Întinzând mâinile, Clara luă copilul de la Maggie, fără a înceta să vorbească repede și însuflețit cu doamna Hamps, fără măcar să se uite ce făcea și, ținând pruncul cu o mână, cu cealaltă își descheie bluza și expuse fără sfială guriței lui lacome magnificul izvor de viață. Copilașul se liniști și începu să sugă, iar Clara zâmbi extaziată către Maggie, care îi întoarse zâmbetul. Era ciudat cum Maggie, acum o femeie la jumătatea drumului între treizeci și patruzeci de ani, înaltă, voinică, durdulie, matură, capabilă, blândă și plină de bun-simț - era ciudat cum nu reușea niciodată să se impună. Asculta ce se vorbea, fără a căuta să fie băgată în seamă, ceea ce îi și reușea întru totul.

Edwin simți din nou, așa cum îi dăduse de înțeles mătușă-sa și cum subliniau Clara și cu Albert, că răspunderea apăsă pe umerii lui și că toți nădăjduiau să facă față situației. Așteptau să hotărască ce-i de făcut, el singur, și să pornească la treabă.

— Dar ce se poate face? exclamă el, ca răspuns la o întrebare.

— Ce crezi, n-ar fi bine să chemăm un doctor?

întrebă Clara cu un aer ironic, de parcă ar fi spus: „Nu ți-a trecut prin minte până acum că ar trebui chemat un doctor?”

Edwin protestă cu un gest de nerăbdare...

— La ce-i trebuie doctor? Văd că umblă foarte bine pe picioare.

Cu toții îl urmăriseră în ascuns pe Darius, din dosul perdelelor.

— După cât se pare, se simte bine acum! Asta așa-i! recunosc Albert, revenind de la fereastră.

Observând la cumnatul său tendința de a-și schimba radical atitudinea, procedeu obișnuit la el, și singurul care dădea variație siguranței de sine, i se adresă lui cu tonul și gestul stăruitor al unui bărbat față de alt bărbat, **într-o** societate de femei:

— Sigur că se simte bine! E clar că aseară a fost tulburat. Dar își revine el. Tu ce părere ai, Maggie, crezi că are ceva?

— Nu cred, afirmă Maggie, liniștită.

Vorbele ei avură mare efect.

— Firește, dacă ar fi să dăm ascultare tuturor zvonurilor ce se deapănă prin atelierele de olărie... încep Edwin.

— Ai dreptate, Teddy! consimți din inimă cumnatul său. Dar Clary **s-a** gândit că ar fi bine...

— Firește, firește, zise Edwin împăciuitor, recunoscând că vizita lor era într-o totul justificată.

— Dar de ce și-a pus hainele cele bune? întrebă pe neașteptate Clara, și doamna Hamps sublinie plină de simpatie importanța întrebării.

— Habar **n-am**! zise Edwin. Dar nu poți să trimiți după doctor fiindcă cineva își pune hainele cele bune.

Maggie surâse, abia perceptibil, iar Albert izbucni în râs. Clara se simți ușor iritată.

— Ce drăguț e! murmură doamna Hamps, mângâind

pruncul. Ei, și-acum trebuie să plec, suspină ea.

— O să vedem cum o să se simtă în zilele următoare, zise Edwin, asumându-și rolul plin de răspundere.

— Poate că ar fi mai bine să nu-i spunei că am fost pe-aici, șopti doamna Hamps. Să plecăm fără să ne vadă. Anunț-o și pe doamna Nixon. E mult mai bine dacă el n-o să știe nimic.

— Oh! mult mai bine! întări și Clara.

Edwin trebui să admită că așa era; și totuși, nu putea suferi înșelăciunea. Îi era silă să vadă pe chipul tânăr al surorii lui, ca și pe cel vârstnic al mătușii, pornirea instinctivă spre înșelăciune, și chiar plăcerea de a se preta la minciună. Cele două vizite izbutiseră, într-un fel subtil, să-l jignească. Ce rost avea să alerge astfel cu toții la primul s-mn că taică-său nu se simțea bine? Era firească îngrijorarea lor afectuoasă... Da, desigur, motivul nu putea fi tăgăduit. Cu toate acestea, simțea că nu-i plac intonațiile glasurilor, gesturile - șușotelile și privirile piezișe ale acestei adunări.

IV

În mijlocul ultimelor minute ale discuției, Albert zise:

— Ar fi bine să plecăm.

— Așteaptă o clipă, îl rugă Clara, arătând cu un semn al capului spre copilul care încă mai suga.

Atunci ușa se deschise, încet și cu grijă și, observând cum se deschide, tăcură cu toții. În ușă apărură Darius. Plecase din grădină și intrase în casă, neobservat de nimeni. Se opri în prag, nemișcat, uluit, speriat, cu o expresie de adâncă tristețe pe fața-i colțuroasă, grosolană, plină de coșuri. Avea încă pe cap șapca aceea caraghioasă și ținea în mână ziarul. Hainele-i erau mânjite. Ochii îi rătăceau pe rând asupra fiecărui membru al familiei, de parcă ar fi zis, terorizat și totuși vag sfidător: „Ce-or fi uneltind împotriva mea? De ce s-au adunat așa cu toții

Doamna Hamps vorbi prima:

— Ei bine, frate, am trecut să vedem cum te simți după tăvășenia de ieri. Mi-am dat se-pna, firește, că aseară n-ai mai vrut să intri. Nu erai în apele tale.

Glasul ei strident și lingușitor, în dosul căruia părea că vrea să-și ascundă sentimentul de vinovăție, îi înfurie pe Edwin și pe Maggie. N-ar fi înșelat de fapt pe nimeni. Darius se răsuci pe călcâie și se pregăti să iasă fără o vorbă.

— Unde te duci, tată? Întrebă Clara.

Bătrânul se opri, dar rămase tot încruntat.

— La prăvălie, murmură. Glasul îi trăda jalea cea mai adâncă.

Se speriară cu toții de glasul și înfățișarea sa. Nu era Darius cel pe care-l știau. Edwin simți limpede cât de zadarnice și lipsite de temei erau toate asigurările pe care tocmai le dăduse celorlalți.

— Încă nu ți-ai luat micul dejun, tată, zise Maggie pe un ton calm.

— Te rog, tată! Te rog, nu pleca așa. Așteaptă să te simți bine, îl imploră Clara, repezîndu-se spre el, cu copilul în brațe și apucându-l de mâneca hainei. Doamna Hamps îi ținu isonul, cât mai stăruitoare. Albert se mulțumea să repete: „Haide, tăticle! Haide, tăticle!”

Edwin și Maggie rămaseră tăcuți deoparte.

Darius se uită lung la chipul Clarei, apoi privirea îi coborî la sânul ei și la pruncul care suga din răsputeri, ca pe urmă să se ridice spre penele de la pălăria doamnei Hamps. Expresia sa de suferință tragică nu se schimbese niciun pic sub avalanșa de dojeni și lingușeli dulcele pe care cele două femei o revărsau asupra-i. Deodată, din senin, izbucni în lacrimi nestăvilite și, clătîndu-se pe picioare, se sprijini de perete. îl luă aproape pe sus și-l așeză pe canapea, unde rămase nespus de umilit. Toți îi aruncau priviri dojenitoare lui Edwin, care tratase cu ușurință starea tatălui său. Iar Edwin se simțea rușinat și

nespus de speriat.

— Te duci tu, sau mă duc eu să chemăm un doctor?
murmură Albert.

Capitolul III NUMELE BOLII I

— Nu va trebui să se mai ocupe de afaceri, zise domnul Alfred Heve, doctorul, intrând în salon unde aștepta Edwin, după ce-l examinase îndelung pe Darius.

Domnul Heve nu arborase obișnuitul său zâmbet blând și rafinat, factor atât de important în tratamentul pacienților ca și al familiilor lor, pe care părea să-l fi deprins de la fratele său mai mare, vicarul bisericii St. Peter. Era un bărbat destul de tânăr, doar cu câțiva ani mai mare decât Edwin, și Edwin avea oarecare rezerve față de priceperea lui. În oraș existau alți doi doctori pe care Edwin i-ar fi preferat, dar pe domnul Heve îl alesese taică-său pentru faima de a alina durerile de stomac, așa că trebuise inevitabil să-l cheme acum tot pe el. Sosise cu un aer temător, neliniștit. Și păruse vizibil nervos atunci când, răspunzând la întrebarea lui Edwin, spusese: „Poate că ar fi mai bine să-l văd între patru ochi”. Edwin avusese impresia că va asista la consultație. Închizând ușa sufrageriei în urma lui Edwin, domnul Heve dăduse din cap jenat **într-un** mod curios, vădind o mare stânjeneală. Și ușa sufrageriei rămăsese închisă timp de o jumătate de oră. Iar acum, domnul Heve ieșise de acolo cu același aer încurcat.

— Indiferent dacă e de acord sau nu? sugeră Edwin, cu un zâmbet ușor.

— Nu încape nicio discuție! spuse apăsător doctorul, fără să-i răspundă la zâmbet, care se stinse.

Stăteau amândoi în picioare, lângă ușă. Edwin ținea degetele pe clanță. Se întreba cum ar putea să-l împiedice pe taică-său să se ocupe de afaceri, dacă el va hotărî să se ocupe.

— Dar nu cred că se va mai sinchisi de afaceri,

adăugă doctorul.

— Nu?

Domnul Heve clătină încet din cap. Una din calitățile domnului Heve, care îl cam enerva pe Edwin, era marea sa discreție. Dar, de fapt, Edwin socotise totdeauna discreția doctorilor cam exagerată. De ce oare nu putea Heve să-i spună clar și fățiș la ce se gândea? Pentru că avea, neîndoielnic, dreptul să afle!... Curios! Și totuși, mult mai curios decât refuzul domnului Heve de a-i spune, era refuzul lui Edwin de a întreba. Nu se putea hotărî să-l întrebe pe Heve de-a dreptul: „Ei bine, ce are?”

— Bănuiesc că-i vorba de un șoc, se încumetă Edwin.

Domnul Heve își înalță bărbia.

— S-ar putea ca și șocul să fi contribuit puțin, admise el, cu îndoială.

— Și cât timp va trebui să fie ținut departe de afaceri?

— Mă tem că nu se va mai putea ocupa vreodată de afaceri, zise domnul Heve.

— Serios? murmură Edwin. Sunteți sigur?

— Absolut.

Pe moment, Edwin nu simți din plin șocul acestei profeții. Într-adevăr, i se părea că știuse încă din noaptea trecută că tatăl său era condamnat; i se părea că o știuse cu certitudine, din clipa când îl văzuse după înmormântare. Ceea ce îl impresionează acum era neobișnuita demnitate care caracteriza stinghereala domnului Heve. Începea să-l respecte pe domnul Heve.

— În ceea ce mă privește, nu-i dau mai mult de doi ani, zise domnul Heve, privind în pământ și apoi ridicându-și ochii spre Edwin.

Edwin roși. De data asta, exclamația sa: „Serios?” suna speriată.

— Firește, puteți cere și părerea altcuiva, urmă doctorul. Aș fi încântat să mă consult cu un specialist. Dar

v-am spus părerea mea. Și dădu din mâini, cu candoare.

— Oh! exclamă Edwin. Dacă sunteți sigur...

Lucru straniu, însă doctorul nu-i spunea de ce boală anume suferă. Și, lucru și mai straniu, Edwin nu putea nici el să întrebe de ce suferă.

— Presupun că e întreg la *mint*e? zise Edwin.

— Da, răspunse doctorul. E întreg la *mint*e. Dar răspunse pe un ton atât de ciudat, încât afirmația era aproape la fel de descurajatoare ca o negație.

— N-are nevoie decât de odihnă?

— Doar odihnă. Și îngrijire. Am să trimit niște medicamente. Or să-i placă. Domnul Heve aruncă o privire absentă spre ceasul său. Trebuie să plec.

— Atunci... zise Edwin, și deschise ușa.

Cu o pornire nestăpânită, domnul Heve îi întinse mâna.

— Mai veniți curând?

— Oh, da.

În hol o văzură pe Maggie, care tocmai voia să intre în sufragerie cu un castron aburând.

— Vreau să-i dau o gustare, zise ea simplu, cu voce coborâtă. Mai e atâta vreme până la ora prânzului...

— Negreșit, zise domnul Heve, cu o ușoară plecăciune ceremonioasă.

— Ați terminat consultația, domnul? doctor?

El Încuviință.

— Mă întorc îndată, zise Edwin către Maggie, luându-și pălăria din cuier. Spune-i tatii, dacă întreabă, că m-am dus până la prăvălie.

Ea dădu din cap și dispăru.

— O să merg o bucată de drum pe jos cu dumneata, zise domnul Heve.

Șareta sa, care aștepta la colț, îl urma de-a lungul drumului. Edwin nu izbutea să spună ce avea de spus. Iar domnul Heve păstra tăcerea. În spatele lor, tăcăneau

potcoavele căluțului sprinten al domnului Heve. După vreo două sute de metri, doctorul se opri în fața unei case.

— Ei bine... îi strânse din nou mâna, și în cele din urmă zâmbi cu o blândețe plină de melancolie.

— O să fie destul de greu **s-o** scoatem la capăt cu el, zise Edwin.

— Nu cred, zise doctorul.

— Am să vă anunț dacă o fi să chem un specialist. Dar dacă sunteți sigur...

Doctorul făcu cu mâna un gest care indica lipsa oricărei speranțe. Putea, tot atât de bine, să fi fost mina fratelui său, vicarul.

II

Edwin își continuă drumul spre oraș, neputând scăpa de imaginea tatălui său așa cum ședea în sufragerie abătut, să a lui Maggie, cu șorțul ei alb, aplecându-se asupra lui să-i dea puțină supă. Era o imagine dezolantă - și totuși se întreba de ce! De câte ori se gândea la el, se gândea cu dușmănie. Rațiunea îl întreba, îl silea să răspundă de ce se simțea trist, căci neîndoielnic era trist. Perspectiva libertății, gândul de a scăpa de o servitute groaznică și umilitoare - ar fi trebuit să-l orbească și să-l entuziasmeze în fundul inimii. Dar nici gând de așa ceva... Ce nătărău, doctorul ăsta, să fie atât de puțin comunicativ! Ca și el, de altfel!... Oh, și nu-i spusese nimic lui Maggie. ăsta era felul ei de a fi, să nu-și manifeste curiozitatea, să se mulțumească să aștepte... Se gândi că ar trebui să se ducă până la mătușă-sa, și chiar și la Clara. Dar ce-o să le spună când îl vor certa că nu l-a întrebat pe doctor de ce boală e vorba?

Deodată, un om care se apropia și pe care-l știa vag din vedere, dar nu-l cunoscuse niciodată, se abătu din drum și îl opri.

— Cum se mai simte bătrânul domn?

Era uluitor cum se răspândeau veștile în oraș!

- Nu prea bine. Doctorul i-a recomandat odihnă.
- Nu stă la pat, nu-i așa?
- Oh, nu! respinse Edwin cu oarecare dispreț această idee.
- Ei, nădăjduiesc că nu-i nimic serios. Bună ziua.

III

Edwin se văzu reținut mai multă vreme în prăvălie de un subdirector al firmei Bostock, din Hanbridge, care îl așteptase și care venise pentru devizul unei comenzi destul de însemnate. Dorea o micșorare a devizului și un termen mai scurt de execuție. În termeni categorici. O firmă de afaceri care oferea un ultimatum altei firme de afaceri. îl întreabă pe Edwin dacă poate să decidă imediat. Edwin zise: „Desigur” - pe un ton pe care nu-l mai folosise până atunci. Luă hotărârea. Omul plecă, și Edwin îl văzu urcându-se în tramvaiul de Hanbridge, care tocmai cobora dealul. Omul acesta nu era interesat să afle că Darius Clayhanger nu se va mai ocupa de acum înainte de afaceri. Edwin era bucuros de incident, pentru că îl scăpase de o conversație stânjenitoare cu Stifford. Cu două ore în urmă, trecuse câteva clipe pe la prăvălie, și chiar înainte ca Edwin să spună vreo vorbă, chipul lui

Stifford arăta că știa că se petrecuse o nenorocire. După ce îi dădu câteva scurte instrucțiuni lui Stifford, plecă spre ateliere, ca să vorbească cu Big James despre comanda firmei Bostock.

Toți lucrătorii și ucenicii umblau stingheriți. Și Edwin nu izbuti să vorbească în chip firesc cu Big James. După ce se înțelese cu Big James în legătură cu termenele de executare a comenzii, acesta din urmă zise:

- Vreți să veniți o clipă până jos, domnule Edwin?

Edwin șovăia. Dar politețea solemnă a lui Big James imprimă rugămintii sale tăria unei porunci. Edwin o luă înaintea lui Big James în jos, pe scara grosolană de lemn până la parter, plin de grinzi de susținere. Când coborî și

el, Big James trase trapa, cu mișcări încete, grijulii.

— Îmi permiteți să întreb, domnule, dacă patronul se simte rău? Întrebă el, cu un calm ceremonios, plin de delicatețe. Numai că ar fi întrebat în același fel și despre vreme.

— Mă tem că da, zise Edwin, în timp ce privirea îi rătăcea nervoasă în jur, la gunoaie, pânze de păianjen, lemne și pământ. bătătorit. Vibrația mașinii de imprimat cu pedală de deasupra făcea încăperea să trepideze.

Uluitor! Oricine știa sau bănuia ce se petrecuse! Cum oare?

Big James dădu din cap, agitându-și barba impunătoare, acum mai mult cărunță decât neagră, în timp ce-și frământa șorțul între degete.

— În ce mă privește, cred în buruieni de leac, zise Big James. Dar cum aici e vorba de ramolirea creierului... atunci...

Asta era! Ramolirea creierului! Ceea ce nu-i spusese doctorul - aflate de la Big James. Cum de era în stare Big James să-i spună, asta n-o putea înțelege. Dar era gata să creadă că tot orașul aflate ca prin magie informația pe care soarta sau prostia lui inițială i-o refuzase numai lui... Ramolirea creierului!

— Poate că-mi îngădui cam mult, domnule, urmă Big James. Poate că lucrurile nu stau atât de prost. Dar am auzit...

Edwin dădu din cap în semn de încuviințare.

— Nu trebuie să se vorbească-despre asta, murmură el, arătând cu o mișcare a capului spre? etajul de deasupra.

— Vă rog să fiți încredințat de asta, domnule, răspunse liniștit Big James; și continuă pe același ton domol: Ba mai mult, n-o să-mi mai răsunе niciodată glasul într-un cântec! James Yarlett a sfârșit cu cântatul.

Se lăsă tăcere. Edwin, deși obișnuit cu felul domol al

lui Big James, nu-și dădu seama din prima clipă că omul acesta își exprimase o hotărâre solemnă, luată sub imperiul unei profunde emoții. Dar când înțelese, îl podidiră lacrimile, mișcat de această bruscă și dramatică dezvăluire a sentimentelor zețarului față de patronul său. Era peste măsură de impresionat, și umilit. De ce acest exces de devotament?

— Nu spun că n-a avut greșelile lui, ca toți oamenii, urmă Big James. Și departe de mine gândul că dumneavoastră, domnule Edwin, n-o să fiți un patron mai bun decât stimatul dumneavoastră tată. Dar lucrez pentru el de peste douăzeci de ani, și acum că s-a dus, n-am să mai cânt niciodată!

Edwin tot nu putea răspunde nimic.

— Știu cum e, zise Big James, după o tăcere.

— Ce anume?

— Ramolirea asta... ce-re-brală. O să aveți necazuri, domnule Edwin.

— Doctorul spune că nu.

— O să aveți necazuri, mă iertați că v-o spun. Dar e bine că vă are pe dumneavoastră. E bine că domnișoara Maggie nu e singură cu el. E un mare noroc, domnule Edwin, că nu v-ați căsătorit.

— Odată, *eram* gata să mă căsătoresc! strigă Edwin, cu o izbucnire bruscă și nestăpânită a sentimentelor, care îl descumpăni dar îl și potoli în același timp. De ce oare îi făcuse această mărturisire lui Big James? Între ușurarea pe care o simțise și nespusa uimire că făcuse mărturisirea, avea sentimentul că plutește pierdut și disperat, ca și cum nu i-ar mai fi păsat ce avea să se întâmple.

— E bine că nu sunteți căsătorit, comentă Big James, cu și mai multă deferență. Ei bine, domnule, vă mulțumesc.

Capitolul IV VICTIMA COMPĂTIMIRII

I

În aceeași seară, Edwin, Albert Benbow și Darius

fumau în sufragerie țigările lui Albert. Edwin ședea la un capăt al mesei la care cinaseră, Albert stătea în picioare lângă bufet, cu pălăria în mână, iar Darius se rezemase de polița căminului. Nimeni n-ar fi putut bănuî, văzându-l, că un doctor competent prevăzuse că nu va trăi mai mult de doi ani. În afară de o umbră de tristețe pe față, arăta la fel cum arătase în ultimii zece ani. Deși copiii îl socoteau un om bătrân, de fapt nu era bătrân, căci nici nu împlinise încă șaiszeci de ani. Părul cărunt era rar; ochelarii îi stăteau pe nas cam strâmb, ca la oamenii în vârstă; dar mustața lăsată în jos, care, la fel ca și dinții neregulați, dădea feței o curioasă asemănare cu o focă, dovedea multă vigoare; și întregul său trup, bățos și robust, dovedea vigoare. Glasul, dacă nu și gura, îi revenise în mare măsură din slăbiciunea pe care o dovedise dimineața. În plus, felul cum fuma îl întinerea oarecum. Albert îi deschisese gustul pentru fumat. Fuma rar, căci nu era un fumător pătimăș - consuma cam o jumătate de uncie¹¹ pe săptămână de tutun de pipă; și e neîndoielnic că, din proprie inițiativă, n-ar fi încercat niciodată să fumeze țigări. Lui Darius, țigările i se păreau aristocratice, rafinate; erau ceva de paradă. Fuma o țigară cu stânjeneala cu care beau de obicei șampanie anumite pături ale societății. Gesturile lui, când examina din când în când capătul țigării sau sufla răspândind nori de fum, păreau să spună că, după părerea lui, își cam făcea de cap, pozând în omul de lume. Această naivitate își avea farmecul ei.

Cei trei bărbați, lăsați singuri de femeile din casă, discutau politică, ceea ce nu însemna altceva decât autonomia Irlandei. Darius aproba aproape orice spunea Albert Benbow. Albert era un conservator așezat, de nădejde. Era unul dintre politicienii atât de puternic convinși de dreptatea lor, încât nu se pot opri să nu

11 Uncie — măsură de greutate egală cu 28,3 g.

privească de sus un adversar. Obişnuia să spună stăruitor câte unui cunoscut de-al său, liberal: „Dar *gândeşte-te* o clipă!” având parcă certitudinea că singura explicaţie a vederilor lui greşite era că nu stătuse niciodată să se gândească o clipă. Sau spunea: „Desigur, toţi liberalii patrioţi...” Dar **într-o** zi, când Edwin îi spusese cu un anumit accent: „Desigur, toţi conservatorii patrioţi...”, rămăsese toată seara **într-o** atitudine de politeţe ofensată, şi multă vreme după aceea nu a mai discutat politică cu Edwin. Albert avusese mare influenţă asupra socrului său. Şi acum, Albert zicea, după ce Darius îi dăduse mereu dreptate:

— La urma urmei, eşti un om cu vederi sănătoase.

Toată seara vorbise neobişnuit de tare cu Darius, ca şi cum trebuia să strigi ca să te faci auzit de un om care nu mai avea decât doi ani de trăit.

— Tot ce pot spune, zise Darius, e că ţara trebuie să treacă înaintea partidelor!

— Păi, fireşte! zâmbi Albert, cu un aer atotştiutor şi superior. Nu-ţi spun de ani de zile că eşti de-al nostru?

Edwin zâmbi şi el, cât putu mai infatuat, dar din nefericire nu cu destulă superioritate ca să-i piară zâmbetul lui Albert. Nu spuse nimic, în parte fiind o fire rezervată, şi în parte fiindcă se gândea la forţa malefică, subtilă care lucra în taină în creierul tatălui său. Cum putea să ştie doctorul? Cum se producea ramolirea? Oare ştie tatăl său, în creierul acela bolnav, că e condamnat? Sau nădăjduieşte să-şi revină? Acum, aşa cum stătea rezemat de cămin, cu trupul relaxat, putea fi luat drept orice om obişnuit, nu o victimă; ar fi putut să fie un om de afaceri odihnindu-se după o lungă zi de activitate cerebrală grea şi încununată de succes.

I se părea straniu că Albert putea vorbi astfel unuia pe care destinul îl dăduse la o parte, unuia a cărui făptură era teatrul unei drame atât de misterioase şi de tragice. Şi

totuși, era lucrul cel mai bun pe care-l putea face Albert, și îl făcea la perfecție, mai bine decât oricine, în afară poate doar de Maggie.

— Femeile astea au nevoie de o groază de timp ca să-și pună pălăriile! exclamă Albert.

În sfârșit, femeile coborâră. Spre marea ușurare a lui Edwin, fiecare pleca acasă la el. Albert se duse în hol să întâmpine femeile. Edwin se ridică și-l urmă, pe când Darius merse doar până la ușa sufrageriei. Trecuseră mai puțin de douăzeci și patru de ore de când Edwin începuse abia să bănuiască nenorocirea ce se abătuse asupra tatălui său. Dar i se părea că trecuse un secol din noaptea aceea. Ziua fusese nesfârșită, iar seara îl scosese cu totul din răbdări. Ce seară! Ce rost avea ca Albert cu Clara și mătușa Hamps să vină cu toții la ora cinei? La început nu se lăsaseră convinși! Nu! Trecuseră doar așa - simplă întâmplare! - nimic neobișnuit! Și totuși, întreaga atitudine a mătușii Hamps și a Clarei era neobișnuită. Chiar și Maggie, molipsindu-se, transformase masa într-un fel de ospăț neobișnuit, servindu-le friptură rece și murături - când era lucru știut că în familia Clayhanger nu se mânca la cină carne, afară poate de duminici, și asta numai uneori.

Edwin nu putea înțelege de ce veniseră. Adică înțelegea foarte bine motivul, dar refuza să-l admită. Veniseră minți pur și simplu de lăcomia curiozității. Știa tot ce se putea ști - și totuși, trebuiau să vină și să vadă și să-și sature jalnicele lor inimi, și să repete aceleași lucruri mereu și mereu, de mii și mii de ori! De fapt, mătușa Hamps știa probabil mai mult și decât Edwin, căci se grăbise să-l cheme pe doctorul Heve chiar în după-amiaza aceea, pentru o indispoziție; iar Clara, cu odraslele ei, printr-o coincidență ciudată, trecuse pe la doamna Hamps imediat după plecarea doctorului. „Dezgustător”, gândi Edwin.

Amândouă se purtau cu Darius de parcă ar fi fost un martir, vorbîndu-i cu glas șoptit și plin de compasiune, îndemnându-l să bea, mângâindu-l, consolându-l, răsfățându-l; prefăcându-se curajoase, vesele și optimiste, dar cu o prefăcătorie atât de jalnică, atât de intenționat jalnică, încât devenea o insultă. Când îi spuseră pe un ton lingușitor: „Ai să te simți bine în curând, numai să te îngrijești și să faci ce spune doctorul”, lui Edwin îi veni pur și simplu să se scoale și să le omoare pe amândouă. Ar fi putut tot atât de bine să-i spună: „Ești cu un picior în groapă”. Și, firește, reușeau s-o influențeze și pe Maggie. Curios însă că nu putea să-și dea seama dacă lui Darius îi era silă sau îi plăcea să fie tratat astfel. Fața lui era o taină. În orice caz, începuse să fie mai puțin posomorât.

Și-apoi, toată seara se desfășuraseră tot felul de discuții tainice. Ce vrei? Fiecare trebuia să destăinuie ceea ce știa, ori auzise, ori își închipuise. Și mai erau și chestiuni urgente care trebuiau să fie discutate. De pildă, problema medicului specialist. Erau cu toții de acord, înțelese Edwin, că nu era nevoie de un specialist. Darius fusese condamnat, și nu exista nicio speranță, nicio discuție. Stătea acolo, mâncând și vorbind, în casa cea mare și frumoasă pe care o ridicase din nimic, și fără să arate cătuși de puțin ca un cadavru; dar era condamnat. Doctorul îi convinsese. Și-apoi nu știa oare fiecare ce-i aceea ramolirea creierului? „Firește, dacă o să vrea să aducă un specialist, doar să-și exprime dorința și...” Asta o spusese mătușa Hamps. Apoi mai erau și treburile în casă. Nepoata doamnei Nixon făcuse nebunia să se mărite, și de mai multe luni Maggie și bătrâna slujnică „se descurcau” cum puteau; dar cu un invalid mofturos tot timpul în casă, va fi absolută nevoie de mai mult ajutor. Și apoi - n-ar trebui ca Darius să meargă un timp la mare, la Buxton, sau în altă parte? Maggie era sigură că nimic nu-l va putea sili să se ducă, și Clara se declară de acord. Toate problemele

astea, ca și altele, trebuiau ținute departe de personajul central; toate erau extrem de interesante și au trebuit să fie dezbătute, în șoaptă dar cu însuflețire, în hol, în bucătărie, la etaj sau oriunde în altă parte în afară de sufragerie. Pretextele născocite de femei când ieșeau mereu cu aere conspirative din sufragerie, stupida lor simplitate inocentă, îl dezgustau pe Edwin. Deveni tot mai tăios, pe măsură ce-și dădea seama de noua atitudine plină de deferență pe care până și Clara o adopta față de el.

Își luară rămas bun **într-o** atmosferă de tristețe plină de neliniște. Clara, cu fața palidă și ascuțită, cu ochii îngrijați, îl îmbrățișă pe Darius aproape agățându-se de gâtul lui. Edwin gândi: „De ce nu i-o fi spunând în față că **s-a** terminat cu el?” Apoi Clara se dădu la o parte și-l apucă de braț pe soțul ei, cu mândria conștientă a soției înzestrate de natură cu prinosul rodniciei. Și apoi îi veni rândul mătușii Hamps să se despartă de biata victimă. Firește, nu-l sărută. Dădu dovadă în comportamentul ei de mult curaj.

— Și să faci ce ți-a prescris doctorul! îl dăscăli ea, bătându-l pe umăr. Și să te lași călăuzit de copiii ăștia minunați!

Edwin prinse privirea lui Maggie și o țintui încruntat.

— Și tu, odorul meu, se întoarse mătușa Hamps spre Clara, care ajunsese cu Albert la ușă, trebuie să te întorci imediat la copilașii tăi! Nu înțeleg cum de-ai reușit să-ți faci timp ca să vii! Dar văd că știi să te descurci de minune!... Numai să nu exagerezi. Ai grijă!

Clara schiță un surâs obosit, dând de înțeles că împrejurările erau acelea care o sileau adesea să exagereze. Și o luă din loc, Albert fluierând în noapte. La plecare, Edwin văzu încă o dată în privirile lor atitudinea nouă, ciudată, de lingușire și respect față de el. Trase zăvorul ușii cu furie.

Darius stătea încă în ușa sufrageriei. Uităndu-se la

el, Edwin își aminti de legământul lui Big James - că nu va mai cânta niciodată. Ce ciudat! Și tocmai această misterioasă ciudățenie a vieții îi stăpânea gândurile: nu durerea, și nici speranța. După amiază mai vorbise odată cu Big James, care se pare că avusese cunoștință îndeaproape de un caz de ramolire. Nu-i spuse de cine era vorba - era caracteristic pentru el să nu precizeze nume - dar reieșea limpede că știa cum evoluează boala.

Începuse să-i facă destăinuiri care îl nedumeriseră pe Edwin, ca apoi să se oprească. Iar acum, cercetându-l în ascuns pe taică-său, Edwin se întreba: „Oare i se va întâmpla *asta*, și apoi *aia*, și pe urmă tot cortegiul de rele și mai mari pe care Big James nu le-a dezvăluit?” De necrezut! Stătea acolo fumând o țigară, și ceasul tocmai bătea ora zece, în felul său zilnic, obișnuit.

Darius lăsa să-i cadă țigara, pe care Edwin o ridică de pe covoraș și i-o oferi”.

— **Arunc-o**, zise bătrânul cu un oftat adânc.

— Te duci să te culci? îl întreabă Edwin.

Dar cum tatăl său clătină din cap, se întreba ce să facă. După o clipă, Maggie ieși din bucătărie și întreabă, la rândul ei:

— Te duci să te culci, tată?

Din nou Darius clătină din cap. Apoi se îndreaptă încet spre salon și, ajuns acolo, aprinse gazul.

— Ce-ai de gând să faci? Să-l lași acolo? îi șopti Maggie fratelui ei, în timp ce-o ajuta pe doamna Nixon să strângă masa în sufragerie.

— Nu știu, zise Edwin. Am să văd.

După vreo zece minute, Maggie și doamna Nixon urcară să se culce. Edwin șovăia în sufragerie. Apoi stinse gazul și se duse și el în salon. Darius, care nu coborâse obloanele, privea fix pe fereastra întunecată.

— Nu-i nevoie să aștepți aici jos, zise pe un ton cam tăios. Și glasul îi era atât de firesc, de stăpânit, ferm și

obișnuit, încât Edwin nu putu să facă altceva decât să se supună.

— Bineînțeles, răspunse el liniștit.

Cu neputință să tratezi ca pe un copil un om care se poartă astfel.

Capitolul V TEAMĂ DE SCLAVI

Edwin închise ușa odăii sale, cu mult mai multă ușurare și plăcere decât ar fi fost dispus să recunoască; sau decât ar fi putut să recunoască, întrucât era ceva care îi depășea conștiința. Simți din nou că trecuseră parcă ani din seara precedentă. Fusesse smuls din obiceiurile lui zilnice. Uitase să mai urmărească felul cum își îndeplinea programele personale. Uitase chiar și de apropierea unui moment atât de solemn ca împlinirea a treizeci de ani. Simțea că propriul său egoism zăcea în jur sfărâmat în bucățele, pe care trebuia să le adune acum în liniștea singurătății sale, și să-l reconstituie. Ar fi vrut să se regăsească, lin, foarte lin, fără zdruncinături. Învârti ceasul; nu era încă nici zece și jumătate. Întreaga noapte, plină de farmec, îi stătea dinainte.

Adusese cu el de la prăvălie, fără să știe ce face, un exemplar din „Harper's Magazine” - dar nu exemplarul pe care-l reținea regulat o dată pe lună, pentru douăzeci și patru de ore, de la un client ca să-l citească, ci un alt exemplar, trimis, din greșeală de furnizorii săi, pe care va putea să-l înapoieze oricând. Răsfoise revista, dar nu voia s-o returneze înainte de-a o citi pe-ndelete. În ciuda adevăratelor sale aspirații, în ciuda gustului său tot mai pretențios, îi venea extrem de greu să se țină de programul de lecturi fixat, atâta vreme cât avea la-ndemână o revistă ilustrată necitită. Și-apoi, era o revistă celebră. Să citești „Harper's” era un lucru de laudă; chiar și ilustrațiile din revistă rămâneau de neînțeles pentru oameni incuți.

Începu s-o răsfoiască, și toate paginile pădură să-i tăgăduiască delicii noi, nemaicunoscute. Momentele

acestea preliminare erau cele mai minunate din viața sa, cum se întâmplă și la mulți alți cititori. Nu uitase situația pricinuită de boala tatălui său, numai că o vedea nedeslușit prin paginile semitransparente.

II

Se auzi tăcânitul clanței, și ușa se deschise ușor. Sări în picioare, crezând că tatăl său se furișase sus, fără ca el să-l simtă. Și primul gând al sclavului din el a fost soba cu gaz - tatăl său n-o văzuse niciodată, și acum o va observa negreșit. Dar nu era decât Maggie, intrând tiptil - până și ea căpătase un aer conspirativ.

— M-am gândit că nu te-ai culcat încă, zise cerând parcă iertare că venise. N-am bătut, de teamă să nu fie pe-aproape și să audă.

— Oh! murmură Edwin. Dar ce s-a întâmplat? Instinctiv, privea nemulțumit această invazie și! supăra că i se încălca sacra singurătate a odăii, deși știa că Maggie, ca și doamna Nixon de altfel, puteau intra în ea în fiecare zi. Numai că nimeni nu călca acolo cât timp era el înăuntru.

Maggie se apropie de cămin”.

— Cred că ar trebui să am și eu o sobă, zise ea afabilă.

— Chiar, de ce nu-ți iei una? Pot să-ți fac rost oricând dorești. Dacă cea care l-ar fi invidiat pentru sobă ar fi fost Clara, i-ar fi spus-o cu ranchiună batjocoritoare, și atunci i-ar fi răspuns și el sarcastic.

— Oh, nu! își luă ea repede vorba înapoi. N-am vorbit serios.

— Ia spune, Maggie, ce s-a întâmplat? repetă el. O vedea cum șovăie.

— Știi ce spun Clara și cu mătușica?

— Nu! Acum, ce mai e? Cred că au îndrugat destule ca să le ajungă cel puțin pentru câteva zile.

— Ți-a spus Albert ceva?

— Despre ce?

— Ei bine - Clara și mătușica zic că ar trebui să-ți spun. Albert zice că ar fi bine să-și facă testamentul - toți sunt de părerea asta.

Edwin strâmbă din nas.

— De unde știi ei că nu l-a făcut?

— Dar l-a făcut?

— De unde vrei să știi? Doar nu-ți închipui că-mi spune vreodată ce face. Destul de puțin!

— Știi - ei zic că ar trebui să-l întrebăm.

— Păi, să-l întrebe ei. Eu n-am de gând.

— Da, dar știi, ei spun că... tu ești cel...

— Și ce-mi pasă mie? o întrerupse el. Va să zică, asta ați tot trâncănit atâta vreme în odaia ta!

— Ce pot să-ți spun, zise Maggie, e că amândouă vorbeau foarte serios. La fel și Albert, după cât se pare.

— Mi-e silă, i-o trânti el sec. N-a trecut bine nicio zi, și au și început să-și facă griji din cauza testamentului. Când stau jos cu el, sunt numai unt și miere, dar cum ajung sus, nu se gândesc decât la testamentul lui... Nu poți să te repezi la un om și să-i vorbești așa, deodată, despre testament. Cel puțin eu nu pot - e prea de tot! Poate alții, da. Dar mie mi-e imposibil. Ce dracu', mai trebuie și puțin bun-simț!

Maggie continua să fie calmă și binevoitoare. După un răstimp, spuse:

— Vezi - părerea lor e că mai târziu s-ar putea să nu mai fie în stare să facă un testament.

— Ascultă, o întrebă pe un ton amical, privind-o în ochi, tu ce părere ai? Care e părerea ta?

— Oh! suspină ea. Nici nu mi-ar trece prin cap să mă frământ din pricina asta. Îți spun doar ce...

— Firește că nu ți-ar trece prin cap! exclamă el. Niciun om cu judecată n-ar face-o. Mai târziu, poate, să strecurăm așa, întâmplător, o vorbă! Dar nu acum!... Dacă nu face testament, nu face - și gata.

Maggie se rezemă de polița căminului.

— Ai grijă să nu-ți ia foc fusta, o preveni el cu glas coborât.

— Le-am spus că așa o să-mi răspunzi, vorbi Maggie, perfect impasibilă, cu gândul la izbucnirea lui. Știam ce-o să spui. Dar ei zic că - oricum pentru tine e bine. Ești fiul lui, și chiar dacă nu există testament, dacă e prea târziu...

Era un aspect al problemei care nu-i trecuse nicio clipă prin minte.

— Dacă-și închipuie, murmură cu sarcasm glacial, dacă-și închipuie că aş putea să trag cel mai mic folos de pe urma faptului că sunt fiul lui - ei bine, e treaba lor! Și-apoi, n-au decât să-i pună ei problema - dacă-s atât de disperați.

— Tu te ocupi acum de toate.

— Oare?... Și tare aş vrea să știu - ce se amestecă mătușica în treaba asta?

Maggie înălță capul.

— Oh, mătușica și Clara, știi - nu poți să le desparți...; în fine, ți-am spus ce aveam de spus.

Și se pregăti să plece.

— Ascultă, o opri el cu un aer confidențial. Nu crezi că am dreptate?

— Ba da, răspunse ea simplu. Cred că trebuie să lăsăm lucrurile în voia lor. Poate că, la urma urmei, a făcut testament. Să sperăm. Sunt sigură că, dacă l-a făcut, o să scăpăm de o mulțime de necazuri.

— E clar că trebuie să lăsăm lucrurile așa! Păi - uită-te la el!... Ai putea crede că e pe moarte, dacă te-ai lua după ce zic unii! Să îndrăznească numai să-mi spună mie, și-o să le arăt eu!

Maggie se uita la el, surprinsă. Aproape că nu-l mai recunoștea pe Edwin”.

— Ce zici, s-o fi simțind bine acum?

— Bine? Firește că se simte bine! apoi adăugă, pe un

ton mai puțin bățaios - căci, la urma urmei, nu Maggie îl scandalizase: Nu închide ușa. Las-o întredeschisă, ca să trag cu urechea.

Ea plecă, fără să mai spună nimic.

m

Tot sucindu-se ca să-și găsească poziția cea mai comodă în fotoliu, se apucă să savureze revista „Harper's”. Această poliță lunară care-l asigura că totul merge bine în lume, și că ceea ce nu merge de fapt nu e prea *grav*, aștepta pe genunchii lui să fie acceptată și să-și îndeplinească misiunea. Spre deosebire de revistele din tinerețea lui, aceasta avea menirea să consoleze și să flateze, nu să tulbure și să acuze. Se uită la ilustrațiile pline de rafinament ale capitalelor sud-americe și la cele înfățișând colțuri pitorești din Provence, la portretele senine ori încruntate ale marilor oameni de stat, și la imaginea unor poduri gigantice; toate înfățișând la fel de fidel realitatea ca și textele scânteietoare; și încercă să alunece în lumea retușată și îndulcită pe care i-o oferea revista. Nu condamna acest mod de prezentare. Nu merse atât de departe încât să se întrebe dacă ar recunoaște realitățile astfel prezentate, în cazul când le-ar întâlni. Avea nevoie de iluziile din „Harper's”. Năzuia după confortul, distracția și idealurile plăcute pe care i le trezea. Dar erau o doctorie pe care acum nu putea să o înghită, o doctorie astăzi inutilă. Nu exista o doctorie eficace pentru răul lui.

Răul lui era că nu-i plăcea să fie tulburat. La început se pomenise cu entuziasmul stârnit, dar acum dădea îndărăt din fața chemării spre libertate, spre acțiune, spre răspundere. Sclavul din el protesta împotriva sfărâmării lanțurilor; nu voia să iasă în spații libere. Își dădu seama brusc că, în tihna obișnuinței zilnice și a supunerii, obținuse ceva ce semăna îndeaproape cu fericirea. Această fericire nu voia s-o piardă, deși în sinea lui știa că și

zburase. Într-adevăr, în ceea ce-l privea, fără să se mai gândească la tatăl său, se simțea gata, dacă ar fi fost cu puțință, să șteargă cu buretele ultimele douăzeci și patru de ore. Totul i se părea amenințător, iar el răătăcea, pierdut, printre primejdii... Până și îndrăgitele sale programe de lectură erau sfărâmate... Henry Hallam!... E drept, seara asta nu era o seară potrivită pentru lectură, dar mâine seară ar fi fost. O să poată citi mâine seară? Nu, căci aveau să apară sute de noi complicații, care o să-l tracaseze și o să-i răpească liniștea!

Destinul îi cerea să facă un efort uriaș, neașteptat și cumplit de greu, și întreaga-i ființă se tânguia neputincioasă, cerând să fie scutită, dar știind că e în van; căci toate facultățile și dorințele lui înțelegeau că, până la urmă, stăpână le este conștiința.

Să-i spună tatălui său să facă testamentul, nu zău! Pe lângă că ar fi fost un lucru josnic, era și caraghios. Ei nu-l cunoșteau pe taică-său așa cum îl cunoștea el. Chiar și în treburile obișnuite ale prăvăliei, prevedea că va avea de furcă cu el, oricât de mărunț va fi amănuntul. Mai ales că aceasta era una din măsurile fundamentale pentru odihna totală a bătrânului, și primul lucru pe care trebuia să-l facă a doua zi dimineața era să stabilească condițiile de lucru cu el; dar nu prea nădăjduia să izbutească.

Pe polița căminului rezervată pentru cărțile pe care le citea se afla și *Povestea unui poloboc* - cartea ce-l fermecase cu o seară în urmă. Și acum aproape că o uitase. Căscă, pregătindu-se de culcare. Dacă nu putea citi „Harper's”, poate că îl va putea citi pe Swift.

IV

Se întinse în pat. Stinsese lampa, soba nu mai ardea și, după obiceiul său, citea ca să adoarmă la lumina unei luminări dintr-un sfeșnic prins la capul patului. Ochii alergau peste rânduri, peste pagini, dar nu transmiteau nimic creierului.

Atunci se auziră pași pe scară. Tatăl său, în sfârșit, urca să se culce. Se simți oarecum ușurat, deși în sinea lui se hotărâse să-și vadă de somn și să-l lase pe bătrân jos. De ce nu? Pașii se stinseră la capătul scării, dar tot se mai auzeau niște scârțâituri. După câteva clipe, ușa se deschise; și după încă o clipă, Se ivi tatăl său, suflând din greu.

— Edwin, ai adormit? întrebă el, neliniștit.

Edwin se întrebă ce-o fi vrând de la el, dar răspunse cu vioiciune:

— Aproape.

— N-am stins lumina jos! Poate ar fi mai bine s-o stingi tu. Vorbea pe un ton rugător, ca și cum ar fi depins de Edwin.

„Ciudat!” gândi el, și apoi zise cu glas tare:

— Bine.

Se dădu jos din pat. Taică-său ieși târșâindu-și picioarele, spre odaia lui, părând ușurat de o teribilă apăsare, dar cu același aer jalnic de trist.

În seara trecută Edwin stinsese gazul în hol și se culcase ultimul; și în seara asta la fel. Numai că în seara asta o făcea cu un sentiment diferit, de răspundere adevărată, permanentă! Atitudinea rugătoare, neputincioasă a tatălui său părea să-i dea puteri. Firește, un om atât de slab, prăbușit din despotismul de până atunci, nu va putea pricinui multe necazuri! Edwin nădăjduia să înfăptuiască aranjamentul inevitabil care să îngăduie retragerea bietului bolnav din afaceri fără prea mari greutateți. Își adună tot curajul.

Capitolul VI CHEI ȘI CECURI

I

Urcând în dimineța aceea senină și răcoroasă pe Trafalgar Road, la ora nouă și douăzeci, Edwin ținea în mână un pachetel rotund, legat cu sfoară - conținând simbolul însuflețitor al noii sale vieți. Întâmplător, se

trezise devreme și se dăduse jos din pat imediat, ajungând la prăvălie înainte de șapte și jumătate. Luase pe umerii săi, cu bună știință, întreaga povară a treburilor prăvăliei și tipografiei, și de îndată ce-și simți umerii împovărați, se pomeni că e nespus de hotărât și însuflețit, chiar vesel. Muncise simțind cum clocotește în elenergia, până aproape de ora nouă; apoi, după ce trecuse mai întâi pe la magazinul de articole tehnice, intrase la banca din capătul de sus al pieței St. Luke, la câteva clipe după deschidere, stând de vorbă vreo cinci minute plin de însuflețire cu directorul ei. După care, cu o poftă de mâncare îndreptățită, și cu simbolul vieții celei noi în mână, venise acasă să-și ia micul dejun. Simbolul pe care-l ținea în mână putea fi cumpărat de la orice magazin cu articole tehnice: un ceas deșteptător. Nu se mai putea bizui ca până acum pe doamna Nixo **n** să-l trezească la o oră anume; acum o înlocuia mașinăria.

Din casă tocmai ieșea doctorul Heve, care, și el, părea plin de voie bună - pare-se tot din cauza unor hotărâri pe care le luase. Cei doi se întâlniră în pragul ușii, fiecare fiind, pe bună dreptate, mulțumit de sine. Doctorul îl lămuri că venise atât de devreme pentru că domnul Clayhanger era unul din cazurile pe care le putea examina ori de câte ori avea prilejul. În dimineața însorită, discutară în fața intrării ce bine e să te scoli devreme, ca niște oameni care înțelegeau valoarea acestei virtuți. Edwin putu să-și dea seama că viața doctorului Heve era formată dintr-o serie de mici tabieturi care nu mai lăsau loc nici unei preocupări majore; de fapt, îi dispăcea zâmbetul femeiesc al acestui bărbat. Cu toate acestea, nu îl respecta mai puțin; își spuse cu hotărâre că, în felul lui, era un om cumsecade și se gândi, impresionat, mult mai mult decât ar fi vrut **s**-o recunoască, la munca intensă desfășurată de doctor de ani de zile diminețile, înainte ca alții cu pretenții de intelectuali să se fi dat jos din pat. Și

chiar își zise că ar fi poate mai plăcut să citească în liniștea răcoroasă a dimineții, decât în singurătatea nopții.

Reveniră apoi la boala lui Darius. Doctorul era mai comunicativ ca de obicei, și dezbătură situația căutând să nu se piardă cu firea. Asta era, și trebuiau să se obișnuiască cu gândul! Că Darius nu va mai putea să se ocupe niciodată de afaceri și că, să zicem în vreo doi ani, i se va împlini soarta; iată faptele fundamentale, de nediscutat. Doctorul îl văzuse în grădină, și sugestia lui era că poate ar fi bine ca Darius să se ocupe de grădinărit...! Discutară ce medicamente să ia, ce să mănânce, despre digestie, și despre visul imposibil de „a-l ține la o parte”, „departe de orice”. Doctorul Heve îi dădu și câteva mici indicații cum să se poarte cu Darius.

Pachețelul ticăitor atrase atenția doctorului. Mecanismul era garantat să funcționeze în orice poziție, și era mult mai greu să-l oprești decât să-l pornești.

— E doar un ceas deșteptător, zise Edwin, simțindu-se oarecum stânjenit.

Doctorul plecă, pășind cu mers săltăreț, plin de optimism, să-și ia micul dejun. Se scula mai devreme decât calul lui.

II

Darius mai era încă în grădină când Edwin se duse la el. Își pusese costumul de fiecare zi, și săpa pe îndelete un petec necultivat de pământ. Înfîșea cazmaua adânc în pământ, apăsându-o cu toată puterea drept în jos; când o trăgea înapoi, sau când nimerea peste vreo bucată de cărămidă ascunsă, vârful limbii i se iveau printre dinți și apoi își mușca buza de sus, încordându-se, hotărât să fie mai tare decât cazmaua și cărămida, să le răpună prin răbdare. Nici nu-l luă în seamă pe Edwin.

— Văd că nu-ți pierzi vremea, zise acesta, neputând scăpa de senzația că stă la taifas cu un străin.

— Dar tu? replică Darius, fără a întoarce capul.

— M-am repezit doar ca să îmbuc ceva. Totul e în ordine, zise el. I-ar fi plăcut să adauge: „Am fost la prăvălie înainte de șapte și jumătate”, dar era prea mândru s-o facă. După o pauză se încumetă, încercând să pară firesc: Ascultă, tată, aș vrea cheile de la birou, și toate celelalte.

— Cheile de la birou! murmură Darius, rezemându-se de cazma, ca și cum s-ar fi întrebat stupefiat: „La ce naiba ți-or trebui cheile?”

— Păi... bâigui Edwin.

Dar nu știa ce ar fi putut să-i răspundă. Darius înfipse cazmaua și rămase uitându-se la el.

— Le ai în buzunar? întrebă Edwin.

Bătrânul scoase încet o legătură solidă de chei lucitoare, unul din principalele însemne ale stăpânirii sale, și începu să scotocească printre ele.

— Nu-i nevoie să scoți vreuna. Cred că știi unde se potrivește fiecare, zise Edwin întinzând mâna.

Darius șovăi, dar pe urmă îi întinse legătura.

— Mulțumesc, rosti Edwin pe un ton degajat.

Șovăiala bătrânului în îndeplinirea acestui atât de simplu și absolut necesar act de renunțare, expresia bătrânului de parcă ar fi făptuit ceva cumplit, îl speriară pe Edwin, care simți că-i lipsește curajul să dea glas pretenției pe lângă, care cererea cheilor fusese un fleac. Totuși, era ceva care trebuia neapărat făcut.

— Și-apoi, urmă el zăngănind cheile, mai e și problema semnării și andosării cecurilor. Cei de la bancă ziceau că dacă-mi dai procură generală pe numele meu.

O să fie de ajuns.

Dar nu putea să scape de senzația de vinovăție. Aproape că se și simțea vinovat, ca și cum ar fi complotat împotriva bunăstării tatălui său. În timp ce vorbea, cuvintele

I se păreau ireale, și propunerea absurdă. La bancă,

planul i se înfățișase simplu, ușor și absolut firesc. Dar iată, pe măsură ce urca pe Trafalgar Road depărtându-se de bancă și apropiindu-se de tatăl său, planul începuse să-și piardă treptat seducția. Și acum, în grădină, i se părea pur și simplu monstruos.

Tăcut, Darius puse din nou mâna pe cazma.

— Ei, izbucni Edwin disperat, ce zici?

— Crezi că am de gând - și Darius se uită la el disprețuitor, **într-o** dezolare posomorâtă - crezi că am de gând să te las să semnezi cecurile în locul meu? Prea te crezi grozav, băiete.

— Dar...

— Îți spun eu că prea te crezi grozav! răcni el pe un ton amenințător. Vezi-ți de treabă și nu mai face pe grozavul! Să nu-ți închipui că ești Dumnezeu din cer numai fiindcă te-ai sculat și tu o dată mai devreme și te-ai dus la prăvălie înainte de micul dejun.

În comportarea lui nu se vedea nici cel mai mic semn de slăbiciune. N-ai fi crezut că a stat vreodată pe scară, plângând! Sau că a primit bucuros, din străfundul slăbiciunii sale, mângâierile Clarei și consolarea mătușii Hamps. Cum să-l convingi că nu mai făcea parte din lume! mai ales că nici tu însuși nu poți să crezi așa ceva! Acesta să fie oare omul de care și Edwin, și directorul băncii, și doctorul, și toți ceilalți se descotoroseau, de parcă ar fi fost doar un automat răspunzând corect la sugestiile exterioare?

Edwin știa ce ar fi trebuit să-i spună: „Ascultă aici! Trebuie să înțelegi limpede, o dată pentru totdeauna - acum stăpânul sunt eu! Am în buzunar procura pe care trebuie **s-o** semnezi, și încă repede! Am să-mi dau toată silința ca să meargă totul cât mai bine, dar n-am de gând să mă las intimidat!”

Dar nu putea să i-o spună. Și, de fapt, nici inima nu subscria la rațiune.

Dădu să plece rușinat, dar se întoarse din nou spre tatăl său, **întrebându-l** cu un zâmbet trist, stingherit:

— Și-atunci, cine o să semneze cecurile?

— Eu, zise Darius.

— Dar știi ce-a spus doctorul! Știi ce i-ai făgăduit!

— Ce-a spus doctorul?

— A spus să nu te ocupi de nimic. Și ai făgăduit că așa vei face. Ba mai mult, ai recunoscut că nici nu mai ai chef.

Darius rânji.

— Socot că pot încă să semnez cecurile, zise el. Și că pot să le și andosez... Va să zică, aici am ajuns! Nu pot acum nici să mai semnez. Am să vă arăt eu că mai pot încă să semnez!

— Știi bine că nu-i vorba numai de semnat. Știi că dacă o să-ți aduc cecurile la semnat, o să începi imediat să te frământă din pricina lor și... și n-o să se mai termine. Ai face mult mai bine...

— Taci din gură! răcni Darius.

Parcă **s-ar** fi auzit un tunet. Edwin șovăi o clipă și apoi se îndreptă spre casă. Putea să-l audă pe taică-său mormăind: „Mucos încrezut!”

— Și am să-ți mai spun ceva, zbieră Darius din grădină - încât **s-ar** fi putut auzi și din stradă. A fost o nerușinare din partea ta să te duci la bancă, fără să mă întrebi mai întâi pe mine! „Cei de la bancă ziceau!” „Cei de la bancă ziceau!” Și ce altceva mai ziceau cei de la bancă? Și pufni.

Edwin se simțea umilit și derutat. Nu știa ce-ar putea să facă. Situația era imposibilă dacă încercai **s-o** înfrunți. Se simțea și foarte indignat; indignarea pusese stăpânire pe el, când deodată un gând păru să-l oprească: „Toate astea fac parte din boala lui. Boala nu-l lasă să înțeleagă esențialul”. Gândul nu-i dădea pace, și cu încetul indignarea i se schimbă în tristețe. Își zise că trebuie să-l

privească pe taică-său ca pe un copil. Se muștră, **într-un** val de remușcări plăcute care-**i** făceau bine, pentru toată mânia pe care o simțise în cursul vieții împotriva tatălui său. Lipsa lui de înțelegere nu fusese o greșeală voită, ci o nenorocire. Tatăl său nu era un tiran, ci o victimă. Creierul trebuie să-**i** fi fost mereu vătămat! Și-acum, era condamnat, și partea cea mai tristă era că bietul om nu-și dădea seama! Și gândul la Darius, răcnind fără să știe ce-**i** cu el, între zidurile grădinii, sub soarele primăvăratic, condamnat, izolat, până la urmă neputincios, vrednic de milă, era nespus de dureros. Strălucirea soarelui părea o batjocură; tinerețea și vigoarea minții lui Edwin păreau și ele o batjocură.

Cu toate astea, Edwin nu știa ce-**i** de făcut.

— Domnișorule Edwin, zise doamna Nixon pe care o găsi lustruind balustrada scării, n-**ar** trebui să-**l** înfrunțați așa. Făcu semn cu capul spre grădină. Ușa ce da în grădină era deschisă.

Dacă nu **s**-**ar** fi simțit solemn și superior, ar fi plesnit-o peste față.

— E gata micul dejun? întrebă el.

Își agăță pălăria și luă, absent, pachetul pe care-**l** lăsase pe stîngia de marmură a suportului de umbrele.

Capitolul VII DAT LA O PARTE

I

După ce se mutaseră din locuința de lângă prăvălie, seiful rămăsese în colțul unei odăițe fără nicio destinație, numită uneori vag odaia seifului, între prăvălie și fosta bucătărie. Era un seif destul de mare și, practic, ocupa toată încăperea. După ce îl descuie, și formidabila ușă se mișcă lin când o trase, avu un foarte romantic sentiment de explorator. Mai văzuse și altă dată interiorul seifului; îl și deschisese chiar, și luase câte ceva din el, din dispoziția tatălui său. Dar nu avusese niciodată răgazul, și nici

îngăduința, să cerceteze ce era înăuntru. Încă din copilărie dănuia ideea că ar conține nenumărate minunății. Fără voie, simțea o teamă amestecată cu respect.

Primul lucru peste care i-au căzut ochii a fost registrul de casă personal al tatălui său - mare, legat în negru, cel mai sacru și mai misterios document al contabilității firmei. Edwin mânia și ținea toate registrele, în afară de acesta. La începutul săptămânii trecute, el și cu Stifford avuseseră sarcina să expedieze conturile trimestriale; **într-un** fel sau altul, erau vreo șapte sute de conturi trimestriale. Edwin era familiarizat cu toate amănuntele din registrul de comenzi al tipografiei, din registrul jurnal, registrul combinat, în mod obișnuit numit „facturier și strață”, registrul de mărfuri și registrul de casă al prăvăliei. Dar nu-și putea face o idee precisă despre dimensiunile și conturile finale ale firmei, pentru că tatăl său ținea totdeauna pentru sine cifra afacerilor și nu arăta nimănui registrul de casă. Cu ingeniozitate și perseverență, poate că Edwin ar fi izbutit să înfrângă mania lui Darius de a păstra totul atât de secret; dar nu ținea să facă asta; se abținuse poate mai mult din mândrie decât din respect.

Acum, avea în mână registrul; văzu că numai o porțiune din el era sub formă de registru de casă; restul cuprindea recapitulări și situații generale. Situația pe anul 1885, după câte putu să-și dea seama la prima vedere, arăta un profit de 821 de lire. Nu era surprins, și totuși vederea cifrelor, cu scrisul apăsător și zgâriat al tatălui său, îl impresionă **într-un** mod straniu.

De acum înainte, tatăl său nu va mai putea ascunde nimic de el. Interiorul seifului era ca o cetate care capitulase; nu mai exista altă lege decât cea impusă de el, și știa că are putere absolută; ar fi putut săvârși ticăloșii în cetate, și nimeni n-ar fi putut să-l critice. Răsfoi grămezi prăfuite de taloane de cecuri, un vechi libret de bancă și

alte librete de conturi învechite. Văzu un săculeț de pânză plin cu monezi de patru șilingi (ori de câte ori Darius dobânda câte un florin dublu, îl punea deoparte), și vreo două ceasuri vechi, fără nicio valoare. De asemenea, actele de proprietate ale casei din Bleakridge, cu ultima chitanță, iscălită și parafată, ceea ce însemna că proprietatea fusese achitată în întregime, fapt pe care Darius, din principiu, reușise să-l ascundă fiului său. Apoi ajunse la cele patru sertare, unde descoperi tot felul de recipise de acțiuni, cu sigiliile lor uriașe. Știa că tatăl său făcuse investiții - ar fi fost greu să stea cu el în firida aceea strâmtă ce servea de birou și să nu știe atâta lucru -, dar habar n-avea cât de mari erau și ce valoare aveau. Totdeauna privise lucrurile acestea ca fiind străine, refuzându-și curiozității dreptul de a fi intrigată. Și-acum se pomenise deodată că are altă părere, numai fiindcă în buzunar îi atârna o legătură de chei! Le cercetă repede, și înțelese că erau mai ales acțiuni ale căilor ferate și ale companiilor de vapoare, și că era vorba de sume mari - în orice caz, câteva mii bune. Era sincer uluit. Cum fusese în stare mintea greoaie și înceată a tatălui său să se descurce în labirintul primejdios al bursei de acțiuni? Părea de necrezut! Și totuși, știuse tot timpul că tatăl său făcea investiții!

— Bineînțeles că n-are chef să renunțe la toate astea! exclamă deodată Edwin cu glas tare. Mă și miră că mi-a dat cheile atât de ușor!

Cercetarea seifului îi îngădui să facă un lucru pe care foarte puțini copii ajung să-l facă: se puse în locul tatălui său. Și începu să-și frământa mintea, cu intenții bune, nu cu exasperare, cum să facă să înfrângă cerbicia bătrânului și să-l lase pe el să semneze cecurile.

Unul din sertare se vedea că nu era folosit prea des. Așa se întâmplă uneori - din mai multe sertare unul este dat uitării, alunecând treptat în uitare, chiar dacă alte sertare pot fi supraîncărcate. Ei bine, în acest sertar erau

doar câteva mostre de hârtie, și o hartă, toate prăfuite. Scoase harta. Era colorată, și cu litere mici, tremurate, dedesubt scria: „Comitatul Staffordshire”. I se păru că o recunoaște. Pe dos citi, cu scrisul tatălui său: „Desenată și colorată fără ajutorul nimănui de fiul meu, Edwin, în vârstă de nouă ani”.

Uitase cu totul de ea. Nu putea să-și amintească amănunțit în ce împrejurare făcuse harta aceea minunată. Ce efort mare pentru un copil!... Totuși, era lucru de mirare că la nouă ani (poate chiar înainte de a se fi dus la gimnaziul din Oldeastle) a ales harta unui comitat, în loc să opteze pentru Irlanda, țara preferată de toți copiii care desenau hărți! Probabil că o copiasse după harta din „Atlasul Angliei și Țării Galilor” de Lewis... în urmă cu aproape douăzeci și unu de ani! Se simțea ca și cum ar fi descoperit însăși mumia băiatului care fusese cândva Edwin... Și tatăl său păstrase harta mai bine de douăzeci de ani. Bătrânul trebuie să fi fost al naibii de mândru de el! Dar nu i-a spus o vorbă - de asta Edwin era sigur!

„Și-acum, nu te apuca să devii sentimental!” își zise el. La fel ca și Maggie, avea o groază teribilă, aproape morbidă, de sentimentalisme. Dar nu se putu opri să nu se înduioșeze, și zâmbi de naivitatea hărții și de simplitatea unui părinte ca tatăl său.

În timp ce închidea seiful, Stifford, agitat, dădu buzna în odaie.

— Vă rog, domnule, domnul Clayhanger e în piațetă. M-am gândit că aș face bine să vă spun.

— Ce? Tata?

— Da, domnule. Stă în fața capelei și se tot uită încoace. M-am gândit că ați vrea...

Edwin răsuci cheia și o luă la fugă, împiedicându-se, când intră în prăvălie, de scărița din dreptul ușii, pe care stătea cocoțat băiatul ce împărțea ziarele. Se întreba de ce-o luase la fugă, și de ce pe chipul lui Stifford se citea

atâta teamă.

Darius Clayhanger stătea pe marginea trotuarului, în colțul de nord-vest al piațetei, la jumătatea drumului spre Duck Bank. Se uita cu o privire șovăitoare, nehotărâtă, spre prăvălie. Stătea în picioare, nemișcat, și totuși era ceva tulburător în înfățișarea lui. Edwin, din pragul ușii, înțelese expresia de pe chipul lui Stifford. Tatăl său părea să dea târcoale prăvăliei, ca un indian sau o fiară sălbatică, ori ca un animal domestic pe care l-ai fi izgonit. Edwin aproape că se aștepta să-l vadă cum se furișează pe după primărie, prin piața St. Luke, ca apoi să se strecoare la celălalt capăt al lui Wedgwood Street, și dintr-o ascunzătoare să se zgâiască iarăși la casa lui.

Un bărbat care cobora pe Duck Bank se opri o clipă lângă Darius, și-i spuse ceva zâmbind, întinzându-i mâna. Darius dădu ușor din cap. Omul, umilit și contrariat, plecă mai departe, cu zâmbetul încă întipărit pe față, dar acum lipsit de sens, prostesc.

În cele din urmă Darius începu să urce panta, cu brațele țepene, ca un moșneag. Edwin își puse pălăria și alergă după el. În loc s-o ia la stânga, de-a lungul pieței de mărfuri, Darius merse mai departe în sus, pe lângă abator, spre vechiul teren de sport și grămezile de zgură, unde orașul se termina cu câteva căsuțe vechi. Abia lângă terenul de sport izbuti Edwin, pășind încet, cu multă grijă, să-și potrivească pasul lângă al lui.

— Bună, tată! începu el încurcat. Încotro ai plecat?

Darius nu păru deloc mirat să-l vadă lângă el. Totuși, se purtă ciudat. Fără să spună o vorbă, se răsuci pe călcâie și păru să se îndrepte spre piața de mărfuri, prin spatele primăriei. Dar după ce făcu câțiva pași, se opri și se întoarse spre Edwin, care nu știa ce atitudine să adopte.

— Dacă vrei să știi, zise Darius cu o tristețe coplesitoare și cu un dezgust plin de amărăciune, mă duceam la bancă să semnez procura pentru cecuri.

— Oh! răsuflă ușurat Edwin. Bun! Merg cu tine, dacă vrei.

— Ar fi bine, zise Darius, resemnat.

Și o porniră împreună în tăcere.

Bătrânul era înfrânt. Se predase necondiționat. Și Edwin își simți inima ușoară, căci își dădea tot mai bine seama ce însemna această victorie surprinzătoare. Însemna că, pe viitor, va avea în mână situația. Știa acum, și-o știa și Darius, că tatăl său nu mai avea puterea să lupte, și că oricât **s**-ar mai zbate, nu mai era decât fanfaronadă. Probabil că nimeni nu-și dădea seama mai bine decât Darius de incapacitatea lui reală, și totuși inexplicabilă, de a-și afirma voința în fața voinței altuia. Forța personalității sale pierise, dispăruse. El, care nădăjduse să conducă despotic până în ceasul din urmă, să moară făcând ultimul gest, puternic și neînduplecat, de comandă, era nevoit să accepte rușinea obedienței. Edwin nici măcar nu fusese stăruitor, nu recursese la nicio amenințare. Nu făcuse decât să-și proclame vrerea, și după prima furie Darius văzuse cum vrerea fiului său acționa ca un agent chimic în mintea lui lipsită de apărare - și cedase. Era uluitor. Și așa va fi mereu, până când Edwin va spune „Fă asta” și Darius se va executa, și „Fă aia” și Darius va asculta, umil, fără să crâcnească.

Ușurarea pe care o simți Edwin era o adevărată fericire plină de extaz. Călători cu gândul în viitor, urmărind exaltat perspectivele întreprinderii. În câțiva ani, dacă voia, putea să vândă firma și să-și petreacă timpul atât de prețios îndeplinind tot felul de programe. Lumea întreagă ar fi a lui, și ar putea culege roadele tuturor artelor. Și-ar aparține numai sieși. Era un gând formidabil. Atmosfera pieței îl sufoca... Până atunci, însă, avea încă atâtea lucruri de făcut. Trebuia să-i mărească salariul lui Stifford. De mult ar fi trebuit să fie mărit. Și va avea grijă să-i acorde o oră întreagă pentru masa de prânz - lucru pe

care bietul om nu l-a avut niciodată. Și va renunța complet la vânzarea și distribuirea de ziare și reviste; și îl va învăța pe băiatul de la ziare să devină vânzător în prăvălie; și îl va lăsa pe Stifford în locul său; și poate că va mai angaja încă un vânzător. îi trecu deodată prin minte că Stifford va putea neîndoielnic să obțină comenzi noi. În ceea ce-l privește pe el, nu avea, categoric, nicio vocație de voiajor comercial. Și, perspectiva cea mai atrăgătoare dintre toate, va furniza cărți noi. Nu-i păsa dacă vânzarea de cărți noi nu era rentabilă. Se va ști peste tot în cele Cinci Orașe că la librăria Clayhanger din Bursley se poate găsi oricând o selecție de cărți noi. Dacă oamenii nu le vor cumpăra, treaba lor. Dar trebuia să le aibă. Gândurile îi zburau neostoite prin minte.

III

Și era și extrem de mâhnit, numai că nu chiar atât de trist ca tatăl său. Când gândurile i se îndreptară o clipă spre el, se simți nespus de mișcat, încât aproape că scoase un oftat - un singur oftat, cumplit. Și își spunea în sinea lui: „Ce rușine! Ce rușine!” Ceea ce însemna că, la urma urmei, destinul se purtase rușinos cu tatăl său. Destinul n-avea dreptul să trateze un om cu atâta perfidie. Trebuia să facă fie **într**-un fel, fie în altul. Și-acum îl transformase **într**-o marionetă, ca să-l umilească. îi era rușine: rușine că-l domina pe tatăl lui, și rușine că acesta se supunea cu lașitate. De două ori îi opriră oameni binevoitori, minăți totuși de curiozitate, și de fiecare dată Edwin, mai mult chiar decât Darius, se strădui să arate că mâna care ținea ferm sceptrul era încă mâna dură a lui Darius.

Când intrară în interiorul lustruit, cu mobile de mahon, al celei mai bogate bănci din cele Cinci Orașe, unde în afară doar de un ușor zornăit de monezi domnea tăcerea, Edwin așteptă să vorbească tatăl său, dar Darius nu scoase o vorbă, ci rămase posac în așteptare, ca o victimă în ștreang. Casierul cel mărunț își îndreptă aferat

privirea spre ei; toți funcționarii din încăpere se uitau la ei; chiar și din dosul celui de-al treilea ghișeu, din capătul cel mai îndepărtat, funcționarii îi cercetau pe deasupra registrelor; și toți se uitau cu aceeași privire jenantă, ca la o victimă în ștreang. Privirile lor exprimau întreaga josnicie, jalnică și lacomă, a firii omenești, amestecată cu puțină compătimire.

Evident, oricine știa întâmplă ceva” cu prosperul tipograf.

— Îl putem vedea pe domnul Lovatt? întrebă tăios Edwin. Se simțea și jenat și indignat.

Casierul sări ca pe arcuri, învârtîndu-se acum în jurul lor, plin de deferență. Îndată se deschise ușa cu geam a biroului directorial și își făcu apariția chiar directorul, mângâindu-și favoriții lungi.

— Oh, domnule Lovatt, începu Edwin stânjenit. Tata a venit să...

Fură poftiți să intre în biroul directorului. Ar fi putut să fie un tribunal, ori cabinetul unui dentist, ori al unui medic de la asigurări, ori sala de la Fontainebleau unde a semnat Napoleon actul de abdicare - orice în afară de ceea ce era în realitate. Din fericire, domnul Lovatt avea un fel de a fi invariabil, purtându-se la fel cu toți oamenii și în toate împrejurările. Așa că Edwin nu resimți nici propria-i stângăcie, nici etalarea stingerii celuilalt. Totuși, când tatăl său luă tocul ca să scrie, se prefăcu a se uita pe fereastră, fredonând imperceptibil o melodie. Dacă n-ar fi făcut astfel, nu și-ar fi putut stăpâni oftatul, care amenința să izbucnească.

IV

— Eu o iau pe-aici, zise Darius după ce ieșiră de la bancă, arătând spre Sytch.

— De ce?

— Eu o iau pe-aici, repetă el, cu o îndărătnicie mohorâtă.

— Foarte bine! exclamă Edwin cu voie bună. Merg și eu cu tine.

Nu știa dacă putea risca să-l lase singur pe tatăl său. Ochii bătrânului îi arătară că nu-i place această stăruință, dar o acceptă.

Trecură de vechea olărie din Sytch, ale cărei coșuri nu mai înnegreau acum cerul cu fum. Unul din proprietarii firmei murise de bătrânețe, și fiii săi se grăbiseră imediat să clădească o fabrică nouă, modernă, mai jos pe malul canalului, la Shawport - o minune din toate punctele de vedere, în afară de aspectul arhitectural. Timpurile se schimbau. Edwin făcu o observație în legătură cu înfățișarea dezolantă a locurilor, dar nu primi răspuns. Apoi îi trecu prin minte că tatăl său se îndrepta spre clubul liberal. Într-adevăr, așa era. În sala cea mare, doi tineri jucau biliard, principala atracție a încăperii pustii; pe marginea mesei se vedeau două pahare. Intendentul, cu șorț în față, stătea și urmărea jocul.

— Vai! mormăi Darius, aruncându-și privirea asupra grupului. Va să zică, ăștia sunt radicalii! ăștia sunt radicalii! Și nu-i încă nici douăsprezece!

Dacă ar fi surprins doi tineri bând și jucând biliard înaintea prânzului la clubul conservator, taică-său ar fi fost nespus de încântat. Ar fi socotit că e încă o dovadă a indiferenței opoziției față de marea lege a autonomiei Irlandei; dar se supără foc, simțindu-se chiar jignit, că la clubul liberal găsise doi pierde-vară. În mintea lui stăruia vag ideea că cele două pușlamale s-ar fi convenit să știe că, într-un asemenea moment important, era cazul să nu-și piardă vremea.

Intendentul cu înfățișarea absurdă de hangiu zise:

— Ehe, domnule Clayhanger, n-ați mai dat de mult pe-aici.

— Vreau să mi se șteargă numele din clubul acesta, zise Darius ritos. Mă înțelegi? Și bănuie că nu sunt singurul,

în ultima vreme.

Intendentul înțelegea, într-adevăr. Protestă pe un ton coborât, afabil, în timp ce jucătorii de biliard se făceau că n-aud; dar înțelegea foarte bine. Începuse o adevărată epidemie de demisii, și se vorbea chiar de un club liberal-unionist. Intendentul vedea cum mania grandorii unui politician senil îi amenința viitorul. Zâmbi. Lui Edwin, însă, în timp ce plecau, îi zâmbi într-un fel anume, părând a spune: „Taică-tău s-a țicnit, și primul lucru pe care-l face e să-și schimbe politica”. Era răzbunarea îndreptățită a intendentului.

— Ne părăsiți și *dumneavoastră*? îl întrebă pe Edwin, aproape în șoaptă.

Edwin clătină din cap. Dar îi venea să-l sugrume pentru zâmbetul acela grețos, plin de înțelesuri. Ușa de la intrare se închise, și nu mai auzi țacănitul delicat al bilelor de biliard.

La capătul de sus al lui Duck Bank, fără o vorbă, Darius urcă pe neașteptate treptele clubului conservator. Neîndoielnic, știa să profite imediat de situație. Dar Edwin nu-l mai urmă.

În seara aceea, conștient de răspunderea ce-i revenea și de valoarea sa, Edwin urca pe Trafalgar Road, cu un aer mai puțin stângaci și mai demn ca oricând. Nu numai că lăsase deoparte programele de lectură, dar le și uitase. După douăsprezece ore de conducere a unei întreprinderi, programele acestea încetaseră să-l mai intereseze. Întâlnind alți oameni de afaceri, cu care i se încrucișa drumul, se gândea cu naivitate, în seara întunecată: „Sunt deopotrivă cu acești oameni”. Și imaginea Florencei Simcox, dansatoarea cu saboți, îi trecu o clipă prin minte.

11 găsi pe Darius singur în salon, în fața focului aprins, cum nu-i stătea în obicei, având încă pe ghetete argilă din grădină, și citind cu ochelarii pe nas „The

Christian News". În duminica aceea dinaintea înmormântării domnului Shushions totul fusese dat peste cap, încât Darius nu avusese timp nici să-și citească ziarul. E-adevărat, nu se pomenise vreodată să citească „The Christian News” în altă zi în afară de duminică, dar acum pentru el fiecare zi era duminică.

Edwin dădu din cap în semn de salut și se apropie de foc, frecându-și mâinile.

— Ce-am auzit? începu Darius, molcom, având pe chip o expresie mâhnită.

— Ce?

— Că Albert vrea să împrumute o mie de lire? Și Darius se uită la el pe deasupra ochelarilor.

— Albert vrea să împrumute o mie de lire? repetă Edwin uluit.

— Da! Nu ți-au spus nimic?

— Nu, zise Edwin. Despre ce-i vorba?

— Clara și mătușă-ta au fost amândouă la mine după ceai. Cu o poveste, cum că Albert ar putea să intre în tovărășie cu Hope și Carters, dacă ar avea posibilitatea să depună o mie de lire. Va să zică, Albert nu ți-a spus nimic?

— Nu, nu mi-a spus! exclamă Edwin, subliniind cu tărie fiecare cuvânt. Ca și cum ar fi spus: „Aș vrea să-l văd că-mi pomenește de asta!”

Clocotea de furie. I se părea monstruos ca cele două femei să încerce astfel să tragă foloase de pe urma stării de slăbiciune a tatălui său - o faptă josnică, mârșavă. Nu înțelegea cum de pot unii să facă așa ceva și cum, după ce au făcut-o, mai pot să te privească în față. Nu le era rușine? N-au lăsat să treacă măcar o zi, și tăbărâseră într-o clipă asupra bătrânului, ca muștele pe un hoit! Își putea imagina uneltirile, șușotelile lor. Oh, cât de abilă și de vicleană era afurisita de mătușă Hamps (da, acum o afurisea), și cât de lacomă în candoarea ei se arăta soră-sa!

— Nu-i așa că nu i-ai da? întrebă Darius pe un ton care aștepta un răspuns negativ; dar și tânguitor, cerându-i sprijinul împotriva forțelor formidabile ce se năpustiseră asupra-i.

— Eu nu i-aș da, zise Edwin cu hotărâre, impresionat de tonul plângător și de privirea ciudată. Afară dacă, firește, vrei tu.

Nu-i păsa câtuși de puțin dacă banii îi vor fi sau nu de folos, și investiția sigură. Nu-i păsa dacă risca să-și facă dușmani. Simțul său de echitate se revolta, și acest simțământ ținea el să-l apere. Știa că dacă taică-său n-ar fi doborât, lipsit de apărare, oamenii aceștia nevrednici n-ar fi îndrăznit niciodată să-i ceară bani. Era singurul lucru care conta.

Îți făcea rău să vezi cât de ușurat era Darius în fața atitudinii lui Edwin în această chestiune. Nădăjduise că va găsi înțelegere la Edwin, dar se temuse în același timp să nu descopere în el încă un dușman. Acum era liniștit, și nu izbutea mai bine decât un copil să-și ascundă sentimentele.

— Parcă n-ar mai putea aștepta până la deschiderea testamentului! murmură el, încercând să se prefacă îndârjit.

— Dar ai făcut testament? vorbi Edwin cu nepăsare voită, vrând să dea de înțeles că până atunci nici nu se gândise la testamentul tatălui său, și că dacă-i trecuse acum prin cap ideea, era totuși puțin surprins că-și făcuse testamentul.

Darius încuviință, cu un aer binevoitor. Părea să fi uitat cât de tare îl înfuriase Edwin în problema semnării cecurilor.

— E la Duncalf, murmură el după o clipă. Duncalf era notar comunal și avocat.

Care va să zică, își făcuse testamentul! Și semnase docil actul prin care transfera asupra lui controlul asupra

tuturor tranzacțiilor bănești. Ce mai putea să facă, decât să moară, cu cât mai puțină zarvă? Într-adevăr, Darius era, cum **s**-ar spune, „dat la o parte"! Și dintre toate simptomele decăderii, cel mai izbitor și cel mai tragic, după părerea lui Edwin, era că nu părea deloc curios cum merg afacerile. O dată măcar nu-l întrebase.

— Ar fi bine să te bărbierești, zise Edwin, pe un ton afabil.

Darius își trecu mâna pe obraz. Cu ani în urmă, încetase să se mai bărbierească singur: avea abonament la frizeria lui Dick Jones, de pe Aboukir Street, chiar lângă prăvălie.

— Da!

— Să-i spun bărbierului să vină, sau o lași să crească?

— Tu ce crezi?

— O-o-o-h! făcu Edwin tărăgănat, șovăind după cum îi era felul. Apoi își aminti că era capul familiei Clayhanger. Cred că ar fi bine **s**-o lași să-ți crească, hotărî el.

Și după ce dăduse verdictul, i se păru că decisese sechestrarea și moartea tatălui său... „Las-o să crească! Ce importanță mai are?" Cam ăsta era sensul frazei.

— Ai mai purtat barbă pe vremuri, nu-i așa? întrebă el.

— Da, întări Darius.

Acum situația nu mai părea chiar atât de crudă.

Capitolul VIII o O HOTĂRÂRE SCHIMBATĂ I

Într-o seară, ou un an mai târziu, la începutul verii lui 1887, Edwin și domnul Osmond Orgreave se întorceau împreună spre casă de la Hanbridge. Ajungând în colțul străzii care ducea spre casa din Lane End, Osmond Orgreave se opri și zise: — Ei, vii cu noi?

Și-l privi pe Edwin drept în ochi, în glas cu o rugămintă care-l flata. Trecuse câțeva vreme de când nu se mai priviseră cu franchețe, căci Edwin se izbise în

ultimul timp de metodele domnului Orgreave, în controversele financiare, și n-ar fi putut spune că-i plăcuseră.

După o clipă, Edwin răspunse din toată inima:

— Da, cred că am să merg. Mi-ar face plăcere. Dar am să vă anunț.

— Diseară?

— Da, diseară.

— O să-i spun neveste-mii că vii cu noi.

Domnul Orgreave îi făcu. semn cu mâna și coborî strada cu pas săltăreț, demonstrativ. Părul îi era acum argintiu, dar la fel de ondulat ca pe vremuri, iar gesturile păreau să nu fi îmbătrânit deloc.

Domnul și doamna Orgreave se duceau la Londra pentru serbările Jubileului. Copiii aveau să plece singuri, pentru că Osmond stăruise pe un ton glumeț că mai voia să scape puțin de ei. Dar îl poftise stăruitor pe Edwin să-i însoțească. La început Edwin îl refuzase instinctiv, spunându-i că-i era cu neputință. Nu putea să plece de acasă. Nu fusese niciodată la Londra; o călătorie la Londra i se părea o aventură formidabilă, creându-i un sentiment de vinovăție pentru plăcerea pe care și-o îngăduia. Și-apoi, stimulat de temperamentul energic și aventuros al lui Osmond, își spusese: „De ce nu? De ce să nu mă duc?”

Avea toate motivele să se ducă. Era un lucru absurd, scandalos, că nu fusese niciodată la Londra: măcar din respect față de sine, și tot trebuia să plece. Faimosul jubileu, spectaculos, istoric, cu cortegiile sale, îi aprindea imaginația. De câte ori se gândea la el, vedea în închipuire lănci și fanioane, șiruri de cavaleri în zale șerpuind pe străzi împodobite și, undeva în mijloc, maiestatea Angliei întruchipată într-o bătrânică plăpândă, care avusese mulți copii și trecuse print-o mare nenorocire. Și-apoi, ar putea să-l întâlnească întâmplător și pe Charlie. Și-apoi, tocmai scăpase de mai multe răceli persistente, și era vlăguit de

prea multă muncă, și Heve îi spusese că „i-ar face bine o schimbare de aer”. Și-apoi, se gândea mai de mult să cumpere o cantitate de hârtie de la Londra: primise de acolo niște oferte promițătoare. Nu fusese în stare niciodată să cumpere hârtie la un preț atât de scăzut ea Darius, pentru simplul motiv că nu știa să se tocmească destul de înverșunat pentru fiecare bănuț; pur și simplu îi era rușine să facă așa ceva. La Manchester, de unde Darius cumpăra hârtie de treizeci de ani, negustorii i se păreau cam prea brutali când era vorba de târguit; nu aveau simțul rușinii. I se părea că în ofertele de la Londra descifrase un spirit mai blând.

Și, mai presus de orice, acceptând invitația domnului Orgreave, voia să-i arate arhitectului că uitase definitiv diferendele dintre ei. În harababura afacerilor înfloritoare dar dezordonate ale tatălui său, Edwin descoperise cu uimire și tranzacțiile cu Orgreave. Erau tot felul de conturi și contra-conturi, și o mulțime de acte care se băteau cap în cap. Niciodată nu fusese încheiat un aranjament ca lumea între Darius și Osmond. Iar Osmond părea că nici nu dorea așa ceva. Edwin, însă, eu mania lui de fată bătrână de a pune și a păstra totul cum trebuie, stăruia ca să facă unul. Domnul Orgreave se văzu nevoit să-l înfrunte în punctul său cel mai tare - pasiunea pentru ordine. Întocmirea aranjamentului acestuia fusese anevoioasă pentru Edwin și îi zdruncinase o mare parte din iluziile pe care le avea. Fiind una din ultimele încurcături rămase în afacerile tatălui său, chestiunea Orgreave era acum rezolvată, încheiată; și proiectata escapadă la Londra o va îngropa definitiv, ba - chiar ar putea să-i redea iluzii plăcute. Edwin nu era omul care să păstreze cuiva ranchiună.

Dar argumentul cel mai serios era că avea dreptul să se ducă la Londra. Își câștigase acest drept muncind cinstit, din greu, și îndurând cu tărie uriașa povară a

răspunderii ce-i revenea. Până acum nu-și oferise nicio răsplată, nici măcar un spor de salariu, nici măcar o săptămână de libertate și nu-și satisfăcuse cel mai mic capriciu.

„Am să mă duc, și am **s-o** trec în contul întreprinderii”, își zise el. îl cuprinsese emoția plecării.

Apropiindu-se de casă, îl văzu ieșind pe bătrânul Heve, vicarul de la St. Peter - un cleric fercheș, cu o pălărie de pai de o formă deosebită. Mai venise de câteva ori în vizită, în ultima vreme; nu cu probleme ale parohiei, căci Darius nu era nici bisericos și nici enoriaș de-al lui, ci doar din prietenie, ca frate al doctorului Heve, și Darius se simțise măgulit. Vicarul îi vorbea despre Iisus cu un entuziasm domol, întrucâtva amuzant. În orice caz, pentru el creștinismul era ceva plăcut, distractiv. Nu vorbea niciodată solemn despre religie, ca wesleyenii. Nu spunea niciodată cu un aer rușinat, sfidător: „Nu mi-e rușine de Christos”, cum făceau wesleyenii. Poate că-l cunoscuse puțin pe Christos la Cambridge. Dar relațiile lui cu Christos nu-l făcuseră încrezut, și nici nu-și lua un aer protector. Și dacă-l îngrijora feripirea celor care nu-l cunoșteau pe Christos, știa să-și ascundă extrem de politicoasă această îngrijorare. Edwin, după ce fusese la început destul de impresionat de vicar, ajunsese să se convingă de totala lui mediocritate; vederile sale în literatură îl condamnaseră pe vecie în stima lui Edwin, care mai era încă destul de naiv ca să nu înțeleagă cum un om care studiasse la Cambridge putea să vorbească cu entuziasm despre „Coliba unchiului Tom”. În plus, îl disprețuia pentru mândria lui vădită de a fi burlac. Vicarul nu spunea că un preot trebuie să rămână celibatar, dar lăsa să se înțeleagă, cu delicatețe, acest lucru. Și-apoi, după părerea lui Edwin, preotul se pasiona cam prea mult, ca un copil, de cultivarea ciupercilor. îi povestea mereu lui Darius tot felul de amănunte plicticoase din experiența lui,

iar Darius, măgulit de atențiile acestui reprezentant al bisericii anglicane, începu să-l simpatizeze și să aprecieze mostrele de ciuperca pe care i le oferea din când în când.

Sub portalul ce dădea în strada care cobora spre Bursley stătea Maggie și îl privea pe vicar îndepărtându-se. Când Edwin apărură la poartă, ea tresări ușor, și i se păru chiar că roșește.

„Ia te uită!” exclamă el în sinea lui, cuprins brusc de o bănuială. „Dar nu s-o fi gândind la vicar! Nu cumva Maggie...!” Nu putea înțelege cum vicarul, după ce studiasse la Cambridge și avea idei precise despre celibat, ar putea să se gândească la Maggie. „Femeile sunt ciudate”, își zise el. (Era sigur că această generalizare, în baza unor fapte, era absolut originală.) Auzi, să se uite după vicar! Poate că o făcuse fără să-și dea seama! Crezuse că îl privea pe vicar la fel ea și el. Și, de asemenea, socotise de la sine înțeles că vicarul avea aceeași atitudine față de ei amândoi, având la bază ideea civilizată, amabilă, dar fermă, că nu poate exista o adevărată simpatie între el pe de o parte și ei doi, pe de alta.

— Tocmai a fost pe-aici vicarul, zise Maggie.

— Da?... L-a mai încurajat puțin pe bătrân?

— Nu prea; și Maggie clătină tris tă din cap.

Conștiința lui Edwin părea dispusă să-i sugereze că n-ar trebui să mai plece la Londra.

— Ascultă, Mag, zise el liniștit, vârand bastonul în suportul de umbrele. Ea se opri pe scară și apoi se apropie de el. Domnul Orgreave mă pofteste să plec cu el și cu doamna Orgreave la Londra. Și îi explică întregul proiect.

Ea zise imediat, cu o grabă plină de bunăvoință:

— Firește că trebuie să te duci. O să-ți faci foarte bine. Să n-ai nicio grijă în legătură cu mine. Oricum, Clara și eu Albert au să vină de ziua jubileului. Dar nu cumva e prea târziu?... Poimâine, nu-i așa? Domnul Heve spunea că

încă de pe acum toate hotelurile sunt înțesate.

— Ei, știi cum e Orgreave! Sper că se va ocupa el de toate astea.

— Du-te neapărat! îl îndemnă Maggie.

— El n-o să se supere? zise Edwin, făcând semn cu capul înspre locul unde putea să fie Darius.

— N-are importanță, răspunse ea calm.

— Ei bine, să fiu al naibii dacă nu plec! Crezi că am destule gulere curate?

III

Toți trei - Darius, Maggie și Edwin - își luau ceaiul în tăcere. Fereastra era deschisă, căci ziua se arăta călduroasă și senină. În ultimele douăsprezece luni șezuseră de sute de ori astfel la masă. În afară de câte un scurt răgaz de bună dispoziție, Darius devenise tot mai taciturn, mai mohorât și mai melancolic. Firește, în timpul iernii renunțase la încercările de a face grădinărie - oricum, și așa șovăielnice și neînsemnate - iar pe urmă primăvara nu le mai reluase. Cu nici jumătate de an în urmă, pleca adesea să colinde pe câmp, până la Hiliport și înapoi, sau pe pantele line până la Toft End. Dar nu se ducea niciodată spre oraș, și nu trecuse măcar o dată pe la clubul conservator. În ultima vreme nu mai putea fi convins să iasă nici din grădină. În capătul grădinii îi puseseră un vechi jilț de trestie, și pornea spre acest jilț ca într-o călătorie; după ce ajungea lângă el, se lăsa să cadă cu un oftat adânc, odihni~~ndu~~-se înainte de a se încumeta să se întoarcă.

Acum părea un lucru uimitor că avusese cândva picioare atât de zdravene, încât să ajungă la Hiliport sau la Toft End. Trăia într-o toropeală a gândurilor, prefăcându-se doar din mândrie că citește, fără să citească, sau prefăcându-se că ascultă, fără să asculte; uneori făcea câte o observație care se potrivea ca nuca-n perete, dar trebuia s-o ascuți. Pe măsură ce săptămânile treceau,

copiii îi făceau pe voie tot mai de mântuială, și dacă vedeau ceva anapoda în îmbrăcămintea lui i-o îndreptau cu bruschete. În zadar încercau să-și amintească la timp că era o biată victimă, cătuși de puțin vinovată de ce i se întâmplase; își aminteau abia după vorba în răspăr sau după gestul tăios, când era prea târziu. Boala lui îi obseda: plutea în aerul casei, omniprezentă; îi apăsa, măcinându-le nervii și scoțându-i din sărite. Din când în când, după vreo izbucnire de mânie irațională din partea lui Darius, erau amândoi de acord, recunoscând eu amărăciune că era prea enervant. O dată, când se purtase cu slujnica cea nouă de parcă ar fi fost Bethseba, până și doamna Nixon îl repezi; se iscă astfel o scenă pe care doctorul a trebuit s-o potolească cu discrete explicații profesionale. Cel mai greu îi venea lui Maggie, căci Darius rămânea tot timpul acasă, stându-i pe cap. Ca să scape de el, ar fi trebuit să plece de acasă; și lui Maggie nu-i plăcea să plece de acasă.

Edwin avusese de gând să-l anunțe fără prea multe explicații că voia să se ducă la Londra, dar puterea obișnuinței era atât de mare, încât șovăia; nu se putea hotărî să-i comunice direct actul său de independență, atât de îndrăzneț și nemaipomenit, cu toată că știa cât de neajutorat, ca un copil, era tatăl său. În loc de asta, începu să vorbească despre reînnoirea contractului de închiriere a imobilului din Duck Square, despre care trebuia să-l anunțe pe proprietar până la sfârșitul lunii.

— M-am gândit să-l fac pe numele meu, zise el. Să te scutesc de semnături și așa mai departe.

Era și aceasta o propunere destul de îndrăzneță, și nu s-ar fi mirat dacă Darius, instinctiv, s-ar fi repezit la el, ocărându-l; dar Darius păru că nici nu observă.

În clipa aceea Edwin și Maggie văzură amândoi că bietul om încerca să țină cu cuțitul elrnatul de pe farfurie și să-l taie cu furculița.

— Nu, nu, tată! zise Maggie cu blândețe. Nu așa!

Bătrânul ridică privirea, nedumerit, și apoi se aplecă iar deasupra farfuriei. Toate facultățile păreau să-i fie absorbite în efortul uriaș de a rezolva problema complicată pe care i-o puneau farfuria, elrnatul, cuțitul și furculița.

— Ai luat cuțitul în mâna stângă, zise Edwin enervat, vorbindu-i ea unui copil îndărătnic.

Darius se holbă la cuțit și la furculiță, și apoi oftă, vrând parcă să spună: „E ceva peste puterile mele!” Apoi încercă să le schimbe dintr-o mână în alta, dar nu izbuti.

— Uite, zise Edwin aplecându-se spre el. Așa! Apucă de cuțit, dar Darius nu-i dădea drumul. Nu, dă-i drumul! Îi porunci el. Dă-i drumul! Cum pot să-ți arăt, dacă nu-i dai drumul?

Darius lăsă să-i cadă cu zgomot cuțitul și furculița. Edwin îi puse cuțitul în mâna dreaptă și furculița în stânga; dar după o clipă erau din nou pe dos. La început lui Edwin nu-i veni să creadă că tatăl său nu se prostea în mod intenționat.

— Să-ți tai eu, tată? întrebă Maggie pe un ton blând, stăruitor.

Darius îi împinse farfuria. După ce-i tăie elrnatul, ea zise:

— Așa! O să păstrez eu cuțitul. Ca să nu te mai încurci.

Și Darius începu să mănânce elrnatul, folosind numai furculița. Minteă lui nu izbutise să rezolve problema complicată ce i se prezentase. Mâncă liniștit câteva clipe, apoi deodată lacrimile începură să i se rostogolească pe obraji, și se opri din mâncat.

Întâmplarea, atât de simplă, de neașteptată și de dramatică îi făcu pe toți să se simtă abătuți. Urmarea a fost de-a dreptul dezastruoasă. Le reaminti tuturor că Darius suferea de ramolism cerebral. De multă vreme era ținut în casă și în grădină. De multă vreme aproape că nu mai vorbea. Și acum, tocmai după o vizită care de

obicei acționa ca un tonic, începea să-și piardă îndemânarea de a se hrăni singur. Puțin câte puțin, bietul om demonstra - pierzându-o treptat - cât de minunată este îndemânarea unei ființe omenești normale.

Edwin și Maggie evită ră chiar și să se uite unul la celălalt. Fiecare din ei arbora o nepăsare filosofică, căutând să micșoreze însemnătatea întâmplării. Dar niciunul nu izbuti. Din cei doi ani acordați lui Darius, unul trecuse. Cum va fi cel de-al doilea?

IV

În odaia lui, după ceai, Edwin încercă să lupte împotriva mâhnirii, dar în zadar. Jalea inerentă, îngrozitoare a existenței îl învăluia și îl îngheța. Se uită la teancurile de cărți. În ultima vreme renunțase cu totul la lecturile lui sistematice. De ce să citească? Se uită la paravanul din fața patului, pe care prinsese hârtiute cu însemnări de ținut minte, orânduie cu grijă. Ce lucru zadarnic! De ce să se ducă la Londra? Tot va trebui pe urmă să se întoarcă de la Londra! apoi zise ritos: „Vreau să plec la Londra”. Dar în clipa când rosti cu glas tare, știa bine că nu va pleca. Conștiința nu-i va îngădui să plece. Nu putea s-o lase pe Maggie singură cu taică-său. Cedă conștiinței în silă, eu greu, fără nicio răbufnire de altruism; cedă pentru că nu putea să-și ultragieze simțul abstract de dreptate.

De la fereastra o văzu pe Maggie stând de vorbă cu Janet Orgreave, peste zidul care despărțea grădinile. Își aminti ce-i spusese Janet o dată, că ea și cu Maggie se împrieteniseră și că Maggie era minunată. Fără veste, coborî și el în grădină. Janet și cu Maggie vorbeau de parcă erau prietene; amândouă arătau grave și mature, amândouă aveau o mică cută sub bărbie. Rochiile lor în culori deschise se armonizau în lumina înserării. În timp ce se apropia, Maggie izbucni într-un răs copilăresc. „Nu zău?” murmură ea, cu vioiciunea unei fete. Nu știa

despre ce discutau, și nici nu-i păsa. Ceea ce-l interesa, ceea ce-l uimea, era gestul și tonul tineresc al lui Maggie. Îi plăceași îl emoționa să descopere o altă Maggie decât cea de acasă. Amândouă femeile afișaseră o clipă stupiditatea fermecătoare și flecăreala unor școlărițe. Se îndreptă spre ele. Pe peluza familiei Orgreave, o văzu pe Alicia înfruntând la tenis un tânăr elegant, pe care nu-l cunoștea. Crochetul era detronat; acum domnea tenisul.

Chiar și exclamațiile ascuțite pe care le scotea din când în când Alicia aveau ceva melancolic în frumusețea galeșă a înserării.

Se apropie de Janet și-i spuse:

— Te rog să comunici tatălui tău că n-o să pot veni mâine.

— Dar el ne-a spus tuturor că vii! exclamă Janet.

— Nu te duci? întrebă Maggie, încetșor.

— Nu, murmură el. Aruncând o privire spre Janet, adăugă: Nu se face să plec.

— Păcat! oftă Janet.

Maggie nu spuse: „Oh. Dar trebuie să te duci! N-ai niciun motiv să n-o faci!” Prin tăcerea ei contrazicea nepăsarea filosofică a atitudinii pe care o adoptase la sfârșitul mesei.

Capitolul IX A EOUL I

În ziua jubileului, Edwin cobora agale pe Trafalgar Road, sub soarele cald al dimineții. Îl lăsase pe tatăl său înlăcrimat, înduioșat din pricina reginei. „E o regină buna!” Apoi oftase. „N-a mai fost alta ca ea!” Și iar oftase. „Nu, și nu va mai fi!” Apoi lacrimile începuseră să-i curgă pe ziarul pe care-l răsfoia, căutând amănunte despre programul oficial de la Londra. De luni de zile nu mai citise ziarul cu o străduință atât de hotărâtă de a înțelege; într-adevăr, de când se declanșase boala, niciun subiect, în afară doar de cultivarea ciupercilor, nuni interesase atât de mult ca jubileul. De fiecare dată când privea spre cer,

din locul său umbrat din grădină, zicea slavă Domnului că ziua era frumoasă, ca și cum i-ar fi fost recunoscător că-l scăpase de o mare nenorocire.

În afară de câteva steaguri nenorocite, nu se zărea niciun semn de veselie pe Traftaigar Road. Strada, orașul și inimile celor ce rămăseseră în el erau învăluite în melancolia deprimantă care acoperă provincia de câte ori la Londra are loc câte o uriașă sărbătoare națională spectaculoasă. Toți cei care aveau timp, energie și bani pleaseră la Londra să vadă un spectacol care - o spunea toată lumea - va fi unic și va rămâne unic pe veci; și poate mai puțin să-i vadă decât să poată povesti nepoților că îl văzuseră. Mulți alții se duceau pentru o zi sau două la stațiunile de odihnă mai apropiate. Cei care rămăneau, săracii, apatici, suferinzi, și cei în general reținuți de ceva, simțeau cu o acută suferință rușinea de a fi iremediabil provinciali, pizmuind mulțimile din Londra cu amară invidie și închipuindu-și Londra ca un paradis al eleganței și splendorii.

Numai fiindcă nu avea ce face, dezgustat de sine însuși, Edwin coborî pe Traftaigar Road; ar fi putut tot atât de bine să urce în sus. Când ajunse în centru, unde toate magazinele erau închise, își ațintii o clipă privirea la magazinul său, și apoi intră pe ușa laterală. N-avea nimic de făcut. Să fi vrut, ar fi putut să-și petreacă toată ziua citind; sau putea să se apuce din nou de acuarelele lăsate de-atâta vreme în părăsire. Dar nu era în firea lui să se zbată ca să găsească satisfacții. Prefera să se cufunde într-o deprimare fără margini, gândindu-se la toate lucrurile neplăcute ce i se întâmplaseră vreodată; din când în când, îi trecea prin gând ce ar fi făcut în clipa aceea, să zicem, dacă l-ar fi întovărășit pe veselul, distinsul și întreprinzătorul Osmond la Londra.

Intră în prăvălia luminată de ajuns de razele ce se strecurau prin găurile rombice din obloane. Scrisorile

sosite cu poșta de dimineață - puține la număr - zăceau pe dușumea. Le ridică și le duse în firida „biroului. Intră apoi și el înăuntru și, cu gestul mecanic al unei lungi obișnuințe, descuie biroul în partea care fusese cândva a tatălui său și a cărei cheie i-o ceruse cu mai bine de un an în urmă. Totul se afla acum sub stăpânirea sa absolută. Putea să facă tot ce dorea cu o întreprindere comercială care aducea un venit net de vreo opt sute de lire pe an. Era regentul necontestat - și totuși nu putea scăpa de gândul că nu era mai fericit decât atunci când fusese sclav.

Scoase registrele și începu să adune cifre pe dosul unor plicuri, recurgând la însemnări sumare, ca un patron grăbit care nu se mai încurcă cu câteva lire mai mult sau mai puțin. Îl sâcăia un mic ghimpe, și se grăbea să compare rezultatele primelor șase luni ale anului cu cele din primele șase luni ale anului trecut. E drept, iunie încă nu se terminase, dar majoritatea conturilor trimestriale erau încheiate și putea să facă o estimare fidelă. Oare el, cu mintea pe care o avea, cu spiritul de ordine, se descurca în afaceri mai bine sau mai rău decât tatăl său, pe care-l disprețuia? La alegerile din 1886, avusese mult mai puține comenzi decât se întâmplă de obicei la alegeri; nu făcuse nimic pentru conservatori; dar asta nu afecta niciuna din cele două perioade de șase luni pe care le compara. Pierduse câțiva clienți; pe de altă parte, activitatea de comis-voiajor a lui Stifford se pare că dăduse roade. Nu i se putea reproșa nici că pierduse în comerțul de cărți noi, pentru că încă nu inaugurase comerțul de cărți noi, preferând să mai aștepte, de teamă ea nu cumva tatăl său să vină într-o bună zi pe neașteptate, să vadă cărți noi pe tejghea și să se înfurie. Terminase cu furnizarea ziarelor și renunțase și la revistele mai ieftine de șase pene; dar profitul de pe urma revistelor era neglijabil.

Totalurile ar fi trebuit să iasă în favoarea sa, căci

fusese mereu extrem de conștiincios. Cu toate astea, îi era teamă. Pentru că știa, confuz dar cu toată convingerea, că nu putea nici să cumpere și nici să vândă la fel de bine ca taică-său. Nu era o chestiune de iscusință, ci una de temperament. Un simț al onoarei, al echității, o generozitate lăuntrică, o aversiune față de meschinărie îl împiedicau adesea să ducă prea departe tocmeala. Nu se putea târgui în disperare de cauză. Și chiar când nu era vorba numai de preț, nu știa să vorbească ou dibăcia aspră, brutală, lingușitoare, neobrăzată cu care vorbea taică-său cu un client sau cu un om față de care el era clientul. Nu putea, oricum ar fi luat-o, să facă ceea ce bătrânul făcea în mod firesc, urmându-și orbește instinctul. Tatăl său, cu toată stângăcia și metodele lui neștiințifice, avea o însușire, greu de sesizat, greu de analizat, pe care Edwin nu o avea.

Se surprinse, în calculele acestea sumare, că trăgea de partea lui tot ce era îndoielnic; oricât ar fi fost de copilăresc, nu se putea stăpâni. Dar chiar și așa, își dădu seama, sau mai curând simți, că oricum comparația nu ieșea în favoarea regentului. Reieșea limpede că cifra de afaceri abia dacă se menținuse, și era clar ca lumina zilei că cheltuielile, în special salariile, crescuseră simțitor. Renunță să termine socotelile, în parte dezgustat și plictisit, în parte pentru că Big James, nu se știe cum, intrase în prăvălie prin spate. Îi părea bine cu adevărat să-l vadă pe Big James, pe care în aceste clipe îl simțea aproapele său.

II

— Am băgat de seamă că ușa e deschisă, domnule, zise Big James cu voioșie, apărând în ușa îngustă a firidei, și am venit să văd dacă nu cumva a intrat cineva nepoftit.

— Am lăsat deschisă ușa laterală? murmură Edwin. Se mira și el cât de uituc era uneori, el care avea o adevărată manie pentru ordine!

Big James își îmbrăcase costumul cel mai bun și părea, cu seninătatea-i imperturbabilă, cu desăvârșire fericit.

— Am ieșit doar puțin să mă uit și eu cum se descurcă cu boul, adăugă el.

— Oh! exclamă Edwin. Au început să-l frigă?

— Așa ar trebui, domnule. Și tare mi-e teamă să nu se strice pe căldura asta.

— Vin și eu eu dumneata, zise Edwin cu însuflețire.

Încuie biroul, aranjă în grabă câteva lucruri și apoi o porniră împreună, prin Wedgwood Street și Cock Yard, spre piața de mărfuri. Nu sufla nicio adiere și arșița era sufocantă. Și acolo, jos, lângă turnul primăriei, în umbra îngustă, fusese atârnat de niște cârlige uriașe un bou tăiat, care se frigea acum deasupra unui foc mare. Coastele vitei, imense, începuseră să se rumenească și șiroiau de grăsime; grăsimea se scurgea sfârâind peste flăcările aproape invizibile; cea mai mare parte, însă, topindu-se, era captată în niște vase mari. Era un spectacol dezgustător, care îngrețoșa ochii, nasul și urechile, amintindu-i pregnant lui Edwin de legendele inchiziției spaniole. Se întrebă dacă va mai putea vreodată să mănânce carne de vită. Deasupra hoitului torturat, batjocorit, văzduhul tremura de căldura ce se ridica. Domnul Doy, cel mai faimos măcelar din Bursley, acum călău-șef, privea cu neliniște operația ce-i fusese încredințată, dând din când în când instrucțiuni ajutorului său. Împrejur se strânseseră câțiva cetățeni privilegiați, suportând din mândrie și arșița și căldura focului; ceva mai departe, pe trotuare, căscau gura mici grupuri răzlețe. Spectacolul sublim al unui bou fript întreg nu izbutea să-i rețină pe oameni în oraș. Chiar și deștepții care concepuseră și hotărâseră această ciudată solemnitate, pentru a sărbători jubileul unei regine și împărătese, nu rămăseseră în oraș s-o vadă adusă la îndeplinire, deși unii

dintre ei aveau să se întoarcă la timp pentru a vedea cum vita era împărțită și devorată de bătrânii nevoiași din oraș, în cadrul unei ceremonii din aceeași seară.

— Ce priveliște măreață! se extazie eu naivitate Big James. Cu adevărat englezească! Să-i dea Domnul sănătate! Voia să spună, reginei. Apoi brusc, pe un ton schimbat, adulecând în văzduh: Mă tem că **s**-a stricat! Mă duc să-l întreb pe domnul Doy.

Trecu strada și se întoarse cu vestea că o mare parte din carne, cu toate măsurile de precauție luate, din nefericire „se stricase”, și că și restul hoitului era în primejdie serioasă.

— Ce-or să spună bătrânii nevoiași? întrebă el amărât. Dar oricum e o priveliște măreață, chiar dacă **s**-a stricat.

Edwin privea țintă, **într**-un fel de fascinație sinistă. I se părea că siar putea uita la nesfârșit. În cele din urmă, după ce privi multă vreme în neștire, se scutură de vrajă cu o efortare și se întoarse spre Big James.

— Și ce-ai de gând să faci astăzi, James?

Big James zâmbi.

— O să-mi fac plimbarea obișnuită în afara orașului, domnule. În ultima vreme ies mai rar prin oraș.

— Ei, atunci te părăsesc!

— V-aș ruga să-i transmiteți respectele mele bătrânului domn.

Edwin dădu din cap și plecă, pășind alene, cu mers domol, spre Trafalgar Road și Bleakridge. Își trase pălăria de pai pe ochi ca să-l apere de soare, pentru ca pe urmă, încălzit peste măsură, **s**-o împingă pe ceafă. Mirosul boului fript îi rămăsese în nări; avea să-i rămână câteva zile în șir. Inima îi era grea de mâhnire și jale; cum putea Big James să fie fericit doar ieșind din mortăciunea asta de oraș blestemat să se plimbe tot restul zilei - ei bine, asta depășea puterea lui de înțelegere. Se lăsă cu voluptate

pradă nefericirii. În fața lui se întindea după-amiaza și seara, ca o sahară aridă, înspăimântătoare. Familia Benbow, copiii lor și mătușa Hamps veneau la prânz și la ceai, ca să-l înveselească pe bătrân. Se gândi la mesele astea cu o scârbă nedomolită - carne de vită arsă, mereu și mereu, și veselia odioasă și falsă a unei familii ce vrea cu tot dinadinsul să pară îndatoritoare și plină de însuflețire. După ce refuzase să sprijine proiectul unui împrumut dat lui Albert, Clara îl dușmănea în sinea ei, sub aerul superficial de soră iubitoare; iar mătușica Hamps îl asigurase adesea, **într-un** fel care-l scotea din sărite, că după părerea ei el procedase cum socotise mai bine. I se părea curios că, după opt ceasuri petrecute cu aceste persoane și cu tatăl său, va mai fi încă în viață!

Capitolul X DACĂ DOAMNA HAMPS AR FI FOST BĂRBAT...

Sâmbătă după-amiază, în săptămâna de după jubileu, Edwin și doamna Hamps stăteau la soare în grădină, când pe neașteptate Janet se ivi de cealaltă parte a zidului. Văzând-o pe doamna Hamps, tresări intimidată și se înclină mai ceremonios ca de obicei.

— Bună ziua!

Doamna Hamps îi întoarse plecăciunea cu un gest impozant, ca un monarh oriental hotărât să întreacă în măreție darurile celuilalt. Își expuse întreaga persoană, etalându-și toate articolele îmbrăcămînții de vară, nelăsând deoparte nimic care să nu contribuie la împlinirea plecăciunii. Se arcui; fremătă mândră, ea trasă de zăbală; și fastuoasele ruine ale frumuseții ei găsiră contururi noi, mai blânde pentru a schița un zâmbet lingușitor. Aceasta era maniera ei de a saluta persoanele pe care le socotea mai presus de ea pe scara socială - 1 eu condiția, firește, ca persoana în cauză să nu fi făcut nimic care s-o jignească.

— Bună ziua, domnișoară Orgreave!

Cu părere de rău îngădui trăsăturilor să se destindă din efortul cu care clădise zâmbetul; dar nu reuși să-l șteargă cu totul.

— Credeam că Maggie e pe- aici, zise Janet.

— A fost, până acum câteva clipe, răspunse Edwin. **S**-a dus puțin înăuntru să vadă ce face tata. Vine îndată. Ai vreo treabă cu ea?

— Oh, voiam să-i spun ceva, începu Janet, și se opri.

Se vedea limpede că era tulburată. **N**-avea astâmpăr ca o fetiță. În rochia ei de culoarea gălbinelelor, arăta într-adevăr ca o fetiță. Și era frumoasă, la vârsta maturizării - o provocare adresată bărbaților. Cum stătea acolo, înălțându-se din spatele zidului, îmbujorată, fremătând de emoție, și totuși cu demnitatea inconstientă a sobrietății ce **n-o** părăsea niciodată - cum stătea acolo părea într-adevăr că lansează o provocare.

— O chem pe Maggie, dacă vrei, zise Edwin.

— Lasă, zise Janet, ridicându-și mândră bărbia, nu-i ceva secret. **S**-a logodit Alicia.

Și se vedea cât de colo ce satisfăcută era.

— Ei, asta-i bună! exclamă Edwin.

Pe chipul doamnei Hamps se lăți din nou zâmbetul.

— Cine și-ar fi închipuit! Nici nu-mi vine să cred! Parcă abia săptămâna trecută a terminat școala!

Și într-adevăr, parcă abia săptămâna trecută Alicia nu era decât o fetiță stângace care roșea, cu umeri și genunchi ascuțiți. Și-acum, iată că va fi mireasă. Atrăsese și vrăjise un tânăr cu farmecul ei misterios. Fusesse și ea atrasă și vrăjită de farmecul misterios al unui. tânăr. Cunoscuse cumplita neliniște care precede triumful, și cunoscuse extazul cedării. Sărutase cum Janet nu sărutase niciodată și își cufundase privirea în ochii iubitului cum Janet nu și-o cufundase niciodată. Știa infinit mai multe decât Janet. Fusesse mereu un copil pentru Janet, dar acum Janet era copilul. Nu-i de mirare că Janet era tulburată?

— Am putea întreba cine-i fericitul? întrebă cu glas suav doamna Hamps.

— E Harry Hesketh, din Oldeastle... L-ai cunoscut la noi, adăugă ea întorcându-se spre Edwin.

Doamna Hamps încuviință, mulțumită, și gestul ei de aprobare arăta că știe din ce familie bună face parte Fesketh.

— Băiatul de la tenis! murmură Edwin.

— Sigur că da! Nu ești surprins, nu-d așa?

Adevărul era că lui Edwin nici nu-i trecuse prin minte că ar putea exista vreo legătură între Alicia și tânărul acela. Dar în tulburarea ei, Janet părea atât de convinsă de interesul lui, încât se simți obligat să se prefacă curios.

— N-aș putea spune că am rămas tablou, zise el cu un aer șiret. Îmi țin firea. Și îi zâmbi cu înțelese.

— Socrul și ginerele tocmai au stat de vorbă în sufrageria mică, făcu poznașă Janet. Prudentă, Alicia a ieșit puțin să se plimbe. Abia aștept să se întoarcă. Și Janet râse, de bucuria așteptării. Când Harry a ieșit din sufragerie, m-a luat în brațe și m-a sărutat. Da! Așa am aflat. E atât de drăguț! Nu crezi? Zău! Simțeam că trebuie să vin și să spun cuiva.

Edwin nu o mai văzuse niciodată atât de emoționată: Era ceva mișcător, minunat. Nici nu era nevoie să spună că venise fiindcă nu putea altfel. Se vedea în ochii ei extaziați. Era ea vrăjită".

— Ei, trebuie să plec! zise apoi cu o ciudată bruschete; S-ar putea să-și fi dat vag seama că se purta într-un fel cam neobișnuit. Te rog să-i spui și lui Maggie.

Plecăciunea ei către doamna Hamps avea ceva din formalismul de la curte, și nici doamna Hamps nu se lăsă mai prejos. Tocmai când doamna Hamps, după ce-și alcătuisese cu grijă zâmbetul larg, îl lăsa să se stingă, se văzu nevoită să-l reînvie iar, și încă brusc, căci Janet apăruse iarăși lângă zid.

— Să nu uiți de tenis, după ceai, spuse ea.

Edwin îi făgădui să nu uite.

P

— Care va să zică, așa, își începu doamna Hamps comentariul, așezându-se în jilțul de trestie al lui Darius.

— Mă întreb de ce nu s-o fi măritând și ea, spuse Edwin într-o doară, neavând altceva de spus.

— Știi că ești bine, tocmai tu să spui asta! exclamă doamna Hamps.

— De ce?

— Ei, chiar că ești bine!

Își înalță capul, încoronat de bonetă și bucle, clătîndu-l încet. Și privirea ei părea să sugereze un șocant erotism subînțeles, care într-un fel îl încânta și într-un fel îl plictisea.

— De ce? repetă el.

— Ei bine, zise ea, nu ești nici prost și nici naiv. Cel puțin sper. Cred că știi la fel de bine ca noi toți cine este tânărul pe care ea îl așteaptă.

Fără să vrea, Edwin roși; și roși din ce în ce mai tare. Apoi se încruntă.

— Ce prostie! murmură el inimos.

Era absolut sincer. Gândul că Janet l-ar aștepta nu-i trecuse niciodată prin minte. I se părea fantastic, una din acele idei neghioabe pe care numai o femeie ca mătușa Hamps putea să le aibă, sau mai bine zis se prefăcea că le are. Totuși, expresia mătușii sale i se păru de data asta mai convingătoare. Părea mai umană ca de obicei, ca și cum ar fi lăsat deoparte, într-o oarecare măsură, haina înșelătoare de nesinoeritate exuberantă sub care își ascundea sufletul. Femeia din ea se dezvăluia dintr-odată și ochii ei recunoșteau că hârjoneala dintre băieți și fete e singurul lucru interesant în această viață de pietate riguroasă. Era o revelație stranie.

— N-are rost să vorbești astfel, răspunse ea calm,

decât dacă vrei să-mi pierd părerea bună despre tine. Doar nu vrei să susții de bună-credință că nu știi ce se vorbește în oraș de ani și ani de zile!

— E caraghios, zise Edwin. Păi - ce știi tu despre ea - nu știr nimic despre familia Orgreave!

— *Asta* o știu, în orice caz, zise mătușa Hamps.

— Oh! Prostii! ripostă el, enervându-se.

Și totuși, spre marea lui surprindere, se simțea flatat și încântat.

— Firește, urmă mătușa Hamps, cu tine e atât de greu de vorbit...

— Greu de vorbit!... Cu mine?

— Altminteri, mătușica ta ți-ar fi aruncat de mult o vorbă. Cred, totuși, că ești cam naiv! Nu pot pricepe ce e în capul tinerilor de azi. Să lase o fată ca Janet să aștepte și să tot aștepte.

Zâmbind oarecum disprețuitor, dădea de înțeles că dacă ar fi fost bărbat, ar fi știut ea să înnebunească toate fetele din oraș. Edwin se simți jignit. Și, deși știa că n-avea de ce, era și puțin rușinat. Bănuia că ceea ce-i reproșa mătușă-sa era cum de avea obrazul să stea în fața ei, la vârsta lui, cu tinerețea nefolosită. La urma urmei, era o femeie uluitoare. Rămase tăcut.

— Ei... ia gândește-te numai ce minunat ar fi! murmură ea. Exact ce-ți trebuie! Toată lumea ar fi încântată!

Dar Edwin tot nu scotea o vorbă.

— În fine, nu poți doar să flirtezi la nesfârșit! vorbi ea pornită. Janet n-o să se mai întâlnească niciodată cu vârsta de treizeci de ani!... De ce crezi că te invită să joci tenis cu ea? Poți să-mi spui?... Poate că trângănesc ce nu trebuie, dar *asta* trebuie să ți-o spun...

Se opri brusc. Darius și Maggie se iviseră pe ușa ce dădea în grădină. Maggie îi oferi tatălui ei mâna ca să-l ajute, dar el o respinse. Liniștită, ea îl părăsi acolo și

coborî în grădină, ieșind din umbră spre soare. Până să ajungă Darius lângă ei, ea și aflate de logodnă și își arătase bucuria; acum doamna Hamps se sculă de pe jilțul de trestie.

— Mă duc după niște scaune, zise Edwin posac. Nu putea să se uite în ochii nimănui. Plecând, o auzi pe doamna Hamps spunând:

— Vești mari, frate! Alicia Orgreave **s**-a logodit.

Bătrânul nu răspunse nimic. Simpla lui prezență răpea logodnei tot farmecul. Vestea se turti, dezumflată, și rămase așa, nemaiuată în seamă de nimeni.

Edwin nu se mai întoarse cu scaunele. Trimise slujnica să le ducă.

Capitolul XI e O ORĂ I

Janet strigă:

— *Play* - nu, cred că ar trebui, poate, să stai ceva mai departe. Acum - *play*!

Își coborî brațul drept ridicat și lovi mingea, trimiț**ând**-o în plasă.

— Dublă greșeală! strigă ea, amărâtă, după ce greșise de două ori. Acum, treci în partea cealaltă a terenului.

Edwin n-ar fi venit dacă ar fi găsit o scuză plauzibilă ca să nu vină. Abia învățase să joace tenis, și juca încă foarte stângaci, fiind dotat cu prea puține aptitudini pentru sporturi și neavând nici mușchii prea elastici. Nu avea pantaloni de tenis, deși de săptămâni întregi își tot propunea să-și cumpere cel puțin o pereche de pantaloni albi. În picioare purta pantofii de tenis ai lui Jimmie Orgreave, care i se potriveau. În plus, știa că-i stătea mai bine în haină, decât în cămașă. Dar astea toate erau fleacuri. Singurul motiv serios ca să nu vină era că-l intimida perspectiva de a se întâlni cu Janet. Ar putea oare **s**-o întâlnească fără să trădeze, chiar și prin**tr**-o privire vinovată, lucrul de care mătușă-sa aproape îl convinsese -

că n-avea decât să ceară ca să obțină? Ar putea oare **s-o** întâlnească fără ca ea să vadă limpede că era un dobitoc încrezut? O întâlnise. îl aștepta în grădină, și cum el începuse să discute tare, de la distanță, și își căutase de lucru câteva clipe cu mingile de tenis înainte de a se apropia de ea, depășise clipa întâlnirii fără să se facă de râs.

Și-acum îi părea bine că nu fusese atât de neghiob încât să nu vină. Era singură; doamna Orgreave. Se culcase, iar toți ceilalți pleaseră nu se știe unde. Alicia cu Harry al ei se duseseră undeva împreună. Janet era singură în grădină, și era frumoasă, și grădina în umbră părea vrăjită, ca și ziua ce pălea. Iarba moale, tunsă de curând, se îndoaia fragedă sub picioare, și în jurul peluzei se orânduiau straturi de flori; și așa cum stătea, în rochia-i deschisă la culoare, Janet se profila ca o pată de lumină pe fundalul casei gălbui, dantelate eu verde. O coloană groasă de fum se ridica din**tr-o** fabrică din dosul casei, dar copacii o ascundeau. Edwin juca neatent, ou gândurile aiurea, prea puțin interesat de joc.

Era o fată minunată! întruchiparea desăvârșirii. Nimeni nu-i găsisese vreodată vreun cusur. Își dădu seama că-i plăcea nespus de mult. Dacă se isca vreo discuție cu tatăl ei, Janet era în stare să-și sacrifice la nevoie interesele, numai ca să evite o răceală între ei de care **s-ar** fi simțit vinovată. Era o ființă superioară, neasemuită. Și deși împlinise treizeci de ani, nu fusese niciodată logodită - cu tot numărul mare de tineri pe care-i cunoștea și cu care uneori nu se dădea în lături să flirteze și chiar să cocheteze. Cu zece ani în urmă, fusese pentru el aproape

O madonă pe tron, atât de sus părea deasupra lui. Ideile

I se mai schimbaseră, dar nu putea fi nicio îndoială că **într-o** unire dintre o Orgreave și un Clayhanger, acesta din urmă ar fi avut de câștigat. Iat-o! Dacă nu-l aștepta pe

el, aştepta - pe cineva! De ce n-ar fi el acela?

Îşi zise: „De ce să nu fiu fericit? Povestea cealaltă s-a terminat de mult!”

Într-adevăr, erau ani de când numele Hildei nu mai fusese pomenit între ei. De ce să nu fie fericit? Nu era nimic care să-l împiedice să fie fericit. Boala tatălui său nu putea să dureze o veşnicie. **Într-o** zi, destul de apropiată, ştia că va fi liber, atât în teorie cât şi în practică. Un tânăr fără obligaţii (Maggie nu conta), care va avea şi bani, şi situaţie. Ce viaţă mai minunată şi-ar putea dori ca aceea alături de Janet, o femeie plină de calităţi, frumoasă, elegantă şi credincioasă? Îşi imaginează cum ar fi această viaţă, şi simpla ei imagine îl orbi. Janet - a lui! Janet mereu alături, stăpâna unui cămin care era căminul lui, purtând pălării pe care să i le cumpere el, cerându-i mereu părerea, şi gândindu-se la ea atunci când va spune: „Soţul meu”. O văzu în intimitatea plină de tandreţe a căsniciei, supusă, minunată, ascultătoare, obişnuită cu felul lui de a fi, modestă, dar cu o modestie aparte! Era o viziune ce depăşea orice închipuire. Şi ea se afla acum în faţa lui, de cealaltă parte a terenului de tenis!

Alături de ea şi-ar putea realiza cea mai bună parte a eului său. N-ar mai trebui să-şi ascundă partea cea mai bună a eului său, din teamă de ridicol, cum făcea acum adesea, în propria sa familie.

Şi ce fată frumoasă! Îi admiră felul armonios cum îşi mişca trupul, unduirile şi fluturările fustei scurte de tenis. Şi cât de feminin îi apărea gâtul din gulerul bluzei, acum când se uita mai bine.

— E ghemul tău! strigă ea. Am servit de patru ori cu dublă greşală. Of, nu pot să joc! Zău că nu pot. Nu ştiu ce-i cu mine! Sau poate că plasa e prea sus. Băieţii ăştia o ridică până-n cer!

Avea un aer îmbufnat, capricios, care îl încântă. Niciodată nu o mai văzuse atât de fermecător de

copilăroasă cum o vedea, prin**tr**-o curioasă întâmplare, în acest moment. De ce să nu fie fericit? De ce să nu se trezească din coșmarul în care se afundase și să înceapă să trăiască cu adevărat? **într**-o străfulgerare de o clipă, păru să-și vadă trecutul în adevărata lumină, așa cum era, așa cum orice om cu judecată din afară l-ar vedea... Era o rătăcire să creadă, cum credea de ani de zile, că nu era făcut pentru căsnicie! Categorie era făcut pentru căsnicie, chiar și numai dacă te gândeai cu cât idealism o privea. Majoritatea oamenilor care se căsătoreau erau prea proști ca să prețuiască valoarea aventurii pe care o riscau. Burlăcia era ceva grotesc, laș și jalnic - tihia dacă burlacul e un intelectual - și nu avea rost să pretinzi contrariul.

Un gest bărbătesc, un pas înainte, un efort al masculului din el... probabil că era tot de ceea ce avea nevoie.

— Atunci, zise el cu îndrăzneală, dacă nu vrei să joci, hai să stăm jos și să ne odihnim.

Și își însoți cuvintele de un scurt chicotit, plin de nervozitate.

II

Se așezară pe banca aflată la umbra bătrânului soc. Și așa cum stăteau acolo, nu puteai să nu-ți închipui că era vorba de o idilă.

— Bănuiesc că nu pot să joc, zise ea zâmbind gânditoare, din cauza logodnei Aliciei. Lucrurile astea te răscolesc, și nu știi de ce... Și doar Alicia n-a fost prima - vreau să spun dintre noi, fetele. A fost mai întâi Marian; dar toate astea, firește, **s**-au petrecut de mult de tot, și pe atunci nu eram decât o puștancă.

— Da, murmură el vag; și cu toate că Janet părea să aștepte să spună mai mult, nu făcu decât să repete: Da.

A fost singura lui contribuție la acest subiect, atât de potrivit cu situația, atât de promițător, atât de ușor de

mânuit. Dar erau atât de prieteni, încât nu se simțea obligat, din politețe, să vorbească numai de dragul de a vorbi.

Asta era: erau prea prieteni. Janet stătea la o palmă de el, rezemată de spătarul înclinat al băncii, legănându-și alene piciorul încălțat în pantoful alb de tenis; mâinile fine i se odihneau pe genunchi. Stătea acolo, în toată desăvârșirea ei. Dar, ca printr-o vrajă perfidă, acum când stătea atât de aproape de el pe bancă, viziunea se risipise. Nu mai erau o femeie și un bărbat. Unduirea faldurilor fustei, strânse de cingătoarea elegantă, nu mai constituia o provocare. Stătea aici sub ochii lui, dar nu - mai era pentru el decât - Janet! Doar Janet - nici mai mult nici mai puțin! Bine, dar frumusețea, farmecul, comorile ei de tandrețe - ah, da, firește... Nu! Instinctul lui rămânea amorțit. Nici măcar nu-l incita la discuție - rămânea rece. Închipuirea crease într-o clipă o viziune pornind de la o idee, și într-o clipă viziunea se stinsese. Își aminti de Hilda eu o intensitate dureroasă. Nu putea uita senzația mângâietoare a rochiei sub degetele lui, atunci în firida biroului, și mireasma de fruct a pielii ei. Blestemată statornicie!... Nu putea oare să și-o scoată pe Hilda din suflet? Să fie oare ca o boală care, netratată cum trebuie, se manifestă mereu?

Melancolia puneă tot mai mult stăpânire pe el. Obișnuit să savureze tristețea vieții, acceptă noua sa dispoziție sufletească fără să se revolte. Se resemnă să-și vadă distrus visul. Era ca un întemnițat căruia, deschizându-i-se din greșeală celula, nu-i vine să urle când o vede închisă din nou. Doar în taina sufletului său își revărsă cu indolență, nepăsător, tot disprețul asupra mătușii Hamps.

Mai jucară un set întreg, nesfârșit, și-apoi Edwin plecă acasă, minunându-i-se poate de multitudinea experiențelor care pot încăpea într-o singură oră.

Capitolul XII RĂZBUNAREA I

Edwin se întoarse acasă cu un sentiment de resemnare amestecată cu deznădejde. Va să zică, nu exista nicio scăpare, și nici nu va putea exista vreuna, din existența cu care era obișnuit; chiar și după ce va muri taică-său, viața îi va fi, practic, aceeași - goală și zadarnică, își accepta soarta, dar era descurajat.

Închise încetișor ușa de la intrare, care rămăsese întredeschisă, și în clipa aceea auzi glasuri în salon.

— Îți spun eu ce-o să fac: o să cresc ciuperci, spunea Darius. Ce, nu pot să cresc ciuperci în pivnița mea? Și pufni, furios.

— Nu cred că ar fi un lucru nimerit, răspunse liniștit Maggie.

— Ai mai spus asta. De ce n-ar fi nimerit? Și ce te privește pe tine?

Glasul lui Darius, de obicei slab și tărăgănat, se ridică răstit.

— Păi, o să cazi tot urcând și coborând pe scară în pivniță. Știi cât e de întunecoasă. Dacă te lovești?

— Abia v-ar părea bine să mă vedeți mort! o repezi Darius, cu o urmă din vechea sa înverșunare.

Se lăsă tăcerea.

— Și se pare că au nevoie de multă îngrijire, ciupercile astea, continuă Maggie cu o placiditate netulburată. N-o să poți s-o scoți singur la capăt.

— Ar putea să mă ajute Jane, zise Darius cu tonul cuiva dintr-odată încântat de o sugestie ingenioasă.

— Oh, nu, n-ar putea! exclamă Maggie cu o anume rigiditate caraghioasă, pe care o folosea numai în ocazii foarte rare. Jane era Bethseba cea râvnită.

— Și eu îți spun c-ar putea! strigă bătrânul cu o surprinzătoare vigoare. Nu face toată ziua nimic! Și doamna Nixon ce muncește? Tu ce faci? Trei coșcogea femeii zdravene în casă - și nu fac nimic! Îți spun că Jane ar

putea să-mi dea o mână de ajutor! Glasul îi coborâse și suna acum amenințător. Cine-i stăpân aici? Eu, sau pisica? Crezi că nu pot să vă dau afară pe toți, dacă am poftă? Și pe tine, și pe Edwin, toată compania! Chiar în seara asta! Dă-mi imediat niște bani, și încă repede! N-am decât lire și hârtii mari. Mă duc chiar acum să cumpăr sămânță - da! și am să comand și pământ! Am să fac negoț de ciuperci, și-o să vă arăt vouă... Dar îmi trebuie mărunțiș pentru tramvai. Gâfâia din greu.

— Sunt sigură că asta n-o să-i placă lui Edwin, murmură Maggie.

— Edwin! I-ai spus lui Edwin? murmură acum și Darius, dar eu mânia în glas.

— Nu, nu i-am spus. Edwin are și așa prea multe griji pe cap, ea să nu-și mai facă și altele.

Se auzi zgomotul unei mișcări bruște și al unui scaun răsturnat.

— Să vă ia dracu' pe toți! izbucni Darius eu o furie a cărei putere arăta ce rezerve nebănuite de energie avea. Și-apoi începu să înjure.

Edwin, ca mulți bărbați timizi, își dădea adesea drumul când era singur, rostind vorbe spurcate. O dată avusese chiar o lungă discuție filosofică cu Tom Orgreave despre problema blasfemiei. Discutaseră toate aspectele ei, de la originea ei religioasă până la implicațiile psihologice; Edwin susținea că oamenii socoteau necuviincioase sudălmile dintr-un pur formalism superstițios, și că niciun om cu bun simț n-ar putea fi jignit, în sinea lui, auzind niște vorbe care erau acum despuiate de orice înțeles. Ar putea fi scandalizat în numele unei persoane de față neavizate, cum ar fi de pildă o femeie, dar nu personal. Edwin descoperea acum că teoria lui nu ține. Era jignit. Era aproape îngrozit. Nu-l auzise până acum niciodată pe Darius suduind. Îl auzea acum. Se socotea o autoritate în materie de înjurături;

credea că știe toate vorbele sfinte, ca și toate combinațiile lor. Se înșela. Sudălmile tatălui său constituiau o revelație strălucită, înspăimântătoare. Din gură i se revărsau cuvinte necunoscute, și scâlcieri ciudate care dădeau o nouă vigoare cuvintelor vechi, uzate. Era o serie întreagă de formule proaspete, mai grosolane și nerușinate decât își putuse închipui, pline de imagini și comparații de cea mai uluitoare candoare, trăgându-și totdeauna inspirația din originile cele mai dezgustătoare ale vieții. Darius își amintise pe loc vocabularul cu care fusese obișnuit când și-a început viața la șapte ani. Mai bine de cincizeci de ani purtase în el aceste vestigii ale unei bădăranii pe care copiii săi nici măcar n-o bănuiau, și acum i le arunca ficeii sale în toată grosolănia lor. Și văzându-o că rămâne neclintită, începu s-o învinuiască, așa cum obișnuiau oamenii în frumoasele vremuri ale Regelui Marinar. Născoci enormități pe care biata Maggie le-ar fi săvârșit, și n-ar fi rămas nicio infamie dezgustătoare de care să nu fi fost vinovată, dacă Edwin - mai mult din instinct decât împins de voință - n-ar fi deschis ușa, intrând în salon.

II

Era mânios și, văzând resemnarea soră-sii, așa cum stătea, rezemată într-un fotoliu, cu tot sângele în obraji, se simți și mai furios.

— Încetează o dată! se răsti el pe un ton imperativ.

Darius, oprindu-se doar o clipă, îi dădu înainte.

Am spus, încetează o dată! răcni Edwin, cu și mai multă asprime.

Bătrânul se opri, pe jumătate intimidat. Cu fața-i plină de bubulițe, cu ochii-i holbați, cu dinții de aur ce-i scânteiau, cu înfățișarea neîngrijită de bolnav dificil, cu schimonoselile și gesturile formate într-o viață întreagă dedicată «câștigului, era dezgustător. Edwin îl ura, și ura îi era amestecată eu dispreț amar.

— Vreau să am sămânță de ciuperci, și vreau și bani

mărunți. Dă-mi niște bani! șui-a Darius.

Edwin ar fi fost în stare să-l ucidă. Toate frustrările pe care le suferise izbucniră în el, clocotitoare.

— N-o să capeți un ban! îl repezi cu brutalitate. N-o să te las să crești ciuperci! Să-ți intre bine în cap, o dată pentru totdeauna! Să te porți cum se cuvine în casa asta!

Darius șovăi, descumpănit.

— M-ai auzit? mai călcă o dată Edwin peste focul disputei.

Dar acesta se stinsese. Darius, speriat, se îndreptă încet și greoi spre ușă. Cândva, Edwin așteptase clipa când o să-l aibă la cheremul lui, când o să se răzbune pentru toate insultele și grosolăniile îndurate. Cândva, își încheștase pumnii și dinții, spunând: „Când o să fii bătrân, o să ajungi pe mâna mea, și-o să vezi atunci...!” Clipa aceea sosise! Ah, să poată să-i refuze bani tatălui său – să-i refuze bani tatălui său!... Privind silueta jalnică ce bâjbăia căutându-și drumul spre ușă, simți meschinăria umilitoare a răzbunării. Pe măsură ce furia i se domolea, îl cuprindea rușinea.

Maggie înălță capul când Darius trânti ușa.

— N-are nicio vină, zise ea.

— Firește că n-are nicio vină, zise Edwin, apărându-se mai mult față de sine însuși decât față de Maggie. Dar trebuie să existe o limită. Avem datoria să-l ținem în Mu, crede-mă, chiar dacă-i doar un biet bolnav. Edwin simțea, cum îi bate inima.

— Da, sigur că da.

— Și, firește, nu-i decât o singură cale. Spune-mi de câtă vreme i-a venit ideea asta cu ciupercile?

— Oh, nu de mult.

— Ar fi trebuit să-mi spui și mie, zise Îmwin cu aerul stăpânului casei nemulțumit de ceva. Maggie acceptă mustrarea. Și-ar frânge gâtul în pivniță, înainte de a-și da seama ce caută acolo, reluă Edwin.

— Da, ai dreptate, murmură Maggie, și ieși din odaie.

Pe chipul ei placid nu mai rămăsese nici urmă din supărarea pricinuită de sudălmii. Îi dispăruse chiar și roșeața din obraji.

III

În ziua următoare, duminică, Edwin coborî târziu la micul dejun. Auzise zvon de cântec. În papucii moi de pâslă, se opri la piciorul scării și ciocăni cu degetul în barometru, cum făcea tatăl său; își încorda auzul. Da, era un duet pentru voci de femei, compus de Balfe pe textul poemului „Excelsior” al bunului Longfellow. Un cântec drăguț, încântător prin sentimentalismul lui diafan; una dintre puținele bucăți pe care pe vremuri Darius le înțelegea și le gusta. Maggie și Clara nu-l mai cântaseră de ani de zile. De ani de zile nu mai cântaseră deloc.

Edwin. se apropie de ușa salonului și se opri în prag. Clara, cu boneta de duminică, stătea la pian - de fapt, totdeauna ea acompania la pian. Maggie, ținând în poală pe unul dintre copilași, ședea alături pe un scaun, aplecată peste partitură ea să descifreze cuvintele. Uitase multe dintre cuvinte, și nici Clara nu se descurca prea bine la pian; glasurile le erau tremurate și nesigure, iar pianul suna dezacordat. O execuție oarecare a unei bucăți oarecare! Și totuși, Edwin se simți mișcat. Nu putea să nu recunoască în sinea lui că, prin frumusețea lui și prin evocarea vremurilor de demult, cântecul emoționă. Făcu câțiva pași spre ele, și Clara îi aruncă o privire, făcându-i cu ochiul. Acum îl văzu și pe tatăl său. Darius stătea în picioare, puțin mai departe, în spatele flicelor și nepoțelului său, uitându-se fix la ei. Și lacrimile îi curgeau șiroaie, iar când cântecul se sfârși, emoția îl copleși și începu să hohotească.

— Haide, tată, protestă Clara eu voioșie în glas, nu merge așa. Doar tu m-ai rugat să cânt. Dă-mi copilul, Maggie.

Edwin ieși din salon.

Capitolul XII! e DRUMUL PÂNĂ LA ETAJ

I

Într-o seară târzie de sâmbătă, în luna martie a anului următor, când se împliniseră aproape doi - ani de când dura boala lui, Darius ședea împreună cu Edwin și cu Albert în jurul mesei din sufragerie, cu ceea ce mai rămăsese din ceaiul băut târziu. Clara nu putuse să-l însoțească pe bărbatul ei în «ceea ce devenise acum vizita obișnuită de sâmbătă - fiindcă cel mai mic dintre copii, al patrulea, era bolnav. Doamna Hamps se chinuia acasă cu reumatismul ei cronic. Maggie plecase de la masă ca **s-o** oblojească pe doamna Nixon, care în ultima vreme mai mult primea decât dădea ajutor.

Darius era tăcut și abătut. Cei doi bărbați mai tineri vorbeau despre Societatea Pentru urmărirea Infractorilor din Bursley, în care Albert tocmai fusese ales membru. Orice ar fi fost în trecut, Societatea Pentru urmărirea Infractorilor era acum doar un club unde se lua masa, și nimic altceva. Dineul anual, recunoscut ca cel mai de seamă eveniment oratoric al anului, era considerat teribil de select, întrucât nici un membru, cu excepția președintelui, nu avea dreptul să aducă un invitat la masă. Numai „infractorii”, cum își spuneau ei în glumă, și reporterii de la „Signal” puteau să asculte elocvența „infractorilor”. Albert Benbow, care de ani de zile tot auzea cât de strălucit și de amuzant era consulul american la aceste dineuri, se simțea atât de mândru de calitatea lui de „infractor”, încât ar fi fost în stare să-și adauge după nume inițialele S.U.I.

— Oh, trebuie să te înscrii și tu, Edwin! stăruie el afabil, ca un bărbat care, însurat de curând, sfătuiește pe toți burlacii pe care-i întâlnește să se însoare neapărat. Trebuie să aranjezi să fii ales înainte de viitorul dineu.

Edwin clătină din cap. Cu toate că și el tânjea după

dineul „infractorilor”, socotind că e un ospăț la care merită să iei parte, cu toate că dorea să devină „infractor”, convins că are toate meritele și mirându-se de ce n-o fi devenit până acum, îl asigură în repetate rânduri pe Albert că așa ceva nu era de el.

— Dumneata ești un „infractor”, nu-i așa, tată? strigă Albert către Darius.

— Oh, da, tata e „infractor”, îl asigură Edwin. A fost de când mă știu.

— Spune, ai luat vreodată cuvântul? întrebă Albert, cu un aer de superioritate binevoitoare.

Lui Darius îi alunecă brusc cotul de pe fața de masă și un cuțit căzu jos, urmat de o farfurie. Darius păli.

— Nu-i nimic! Nu-i nimic! Nu te enerva, tată! îl liniști Albert, ridicând lucrurile de jos. Te întrebam dacă ai luat vreodată cuvântul la dineu - dacă ai ținut vreun discurs?

— Da, răspunse Darius cu un efort.

— Va să zică ai vorbit! murmură Albert, uitându-se țintă la Darius. Ca și cum ar fi spus: „Nemaipomenit cum o epavă nenorocită și la minte și la trup, cum ești acum, a avut vreodată și iscusința și curajul să se ridice și să vorbească în fața faimoșilor „infractori”!

Cu un gest pe care Edwin și-l amintea încă din copilărie, Darius aruncă o privire spre becul cu gaz, și apoi își fixă ochii în foc, privind în gol, cu capul aplecat și trupul moale.

— Ia o țigară - o să te mai învioreze, îl îndemnă Albert.

Darius clătină din cap.

— Mi se pare foarte obosit, observă Albert către Edwin, ca și cum Darius nici n-ar fi fost de față.

— Da, murmură Edwin, examinându-l pe taică-său.

Darius părea cu zece ani mai bătrân decât era. Părul rar era alb tot, deși barba-i zbârlită, pe care o lăsase să crească, era doar cărunță. Fața o avea suptă și pământie,

dar ceea ce te izbea cel mai mult era paloarea mâinilor, cu unghiile lungi și curate, a mâinilor acelora truditore, pe vremuri roșii și aspre. Hainele îi atârnav largi pe el, iar șalul de pe umeri stătea strâmb. Tristețea letargică din ochii lui era dureros de privit - atât de tare, încât Edwin nu mai putu suporta să se uite.

— Tată, îl întrebă pe neașteptate Edwin, n-ai vrea să te culci?

Și, spre mirarea sa, Darius zise:

— Da.

— Ei bine, atunci haide sus.

Darius nu se clinti.

— Hai, stăruie Edwin. Sunt încredințat că ești istovit, așa că o să te simți mai bine în pat.

Îl luă de braț, dar bătrânul nu făcu nicio mișcare. Edwin observa adesea la el această îndărătnicie capricioasă; întâi ținea morțiș să facă ceva, și-apoi lăsa totul baltă. „Haide!” stăruie Edwin trăgându-l de brațul fără vlagă. Albert sări de pe scaun, oferindu-se să-l ajute. Unul în dreapta și altul în stânga, îl săltară de pe scaun și îl scoaseră încet din odaie. Era groaznic de enervant bătrânul - foarte greoi și țeapăn, lăsându-se greu. Era ca și cum Darius se prefăcea a fi un trup fără viață, sau ca și cum Edwin și Albert socoteau viu un trup fără viață. N-aveau loc toți trei deodată pe scări. Unul trebuia să împingă, celălalt, să tragă: îndărătnic, Darius părea gata să cadă pe spate cum îl lăsa puțin. Edwin se stăpânea să nu izbucnească, dar deși nu spunea nimic, îl îmbrâncea aproape cu răutate, părând să spună: „Lua-te-ar naiba! Haide - mișcă!” Ultimele două trepte se vădiră deosebit de anevoioase pentru Darius. Speriat parcă de ele, până la urmă se opri în loc. Ceea ce cărau acum în sus nu mai era o făptură cu judecată, ci o jivină ciudată, de la care te puteai aștepta la orice. îl ridicară pe sus până pe palier, unde rămase ca adormit. Atât Edwin cât și Albert găfâiau.

A fost oare omul acesta în stare să se plimbe, de când se îmbolnăvisese, până la Hiliport și înapoi! Era de necrezut că putuse vreodată să se ducă până la Hiliport și înapoi. Pe palier păși cu mai multă ușurință. Și apoi ajunse în odaia sa.

— Tata **s**-a dus la culcare? strigă Maggie de jos.

— Da, răspunse Albert. Tocmai l-am dus sus.

— Oh! Foarte bine, zise Maggie bucuroasă. Mi **s**-a părut că arată cam obosit în seara asta.

— Ne-a dat de furcă, îi explică Albert, încă gâfâind în ușa dormitorului, zâmbind și uitându-se la țigară să vadă dacă nu se stinsese.

— O face dinadins, știi, șopti Edwin pe un ton firesc. O să-l vâr în pat și apoi cobor.

Albert plecă, cu un „noapte bună” către Darius, dar nu primi niciun răspuns.

II

În dormitor, Darius se lăsase să cadă pe sofaua plină de perne. Edwin închise ușa.

— Ascultă-aici! vorbi Edwin ca și cum ar fi vrut să-l îmbărbăteze, dar în același timp cu o anume autoritate. Pot să-ți spun un lucru - n-ai pierdut în greutate.

Îi trecuse supărarea, dar nu era dispus să accepte nicio toană. De luni de zile îl ajuta pe Darius să se îmbrace, când se întorcea de la prăvălie să-și ia micul dejun, și seara să se dezbrace. Nu că bătrânul n-ar fi izbutit și singur, dar se încurca în labirintul hainelor, și mai cu seamă nu-și prea amintea ordinea în care trebuiau îmbrăcate și dezbrăcate. Uneori întreba: „Acum mă îmbrac sau mă dezbrac?” Și era în stare să se încurce atât de tare într-o cămașă, dacă Edwin nu era acolo să-l ajute, încât era nevoie de multă răbdare ca să-l descurce. Confuziile și greșelile lui atingeau adesea grotescul. Pe măsură ce obișnuința îi lega astfel din ce în ce mai mult, dependența încrezătoare a lui Darius de Edwin creștea. Dimineața și

seara, expresia chipului său abătut, îndurerat, părea să spună, când privirea i-o întâlnea pe a lui Edwin: „Iată singura ființă clarvăzătoare, puternică, ce mă poate călăuzi printre capcanele înfricoșătoare ale îmbrăcăminții”. Un costum de haine era acum pentru Darius tot atât de complicat ca o ecuație de gradul doi. În Edwin, mila și iritarea duceau o luptă nesfârșită. Ba izbândea una, ba cealaltă. Sătui de aceste fricțiuni, nervii îi tânjeau după liniște, dar nu le putea oferi o vacanță nici măcar de o singură zi. De două ori pe zi trebuia să se lupte cu acest trup greoi și irațional din dormiterul tatălui său, ca să-l facă să se miște. Maggie dădea ajutor acestui trup la masă, ca să se hrănească. Dar Maggie părea să nu aibă nervi.

— N-am să mai pot coborî scările alea niciodată, zise Darius de pe sofa, cu un aer de osteneală dezgustată.

— Oh, fleacuri! exclamă Edwin.

Darius clătină din cap, solemn, cu privirea în gol.

— Lasă, o să mai vorbim mâine, zise Edwin, și cu îndemânarea câștigată **într-o** practică zilnică, trase de capetele cravatei tatălui său.

Elaborase treptat un întreg cod de reguli, cuprinzând întregul proces al toaletei, și stăruia să fie respectat. Fiecare piesă de îmbrăcămințe avea o anumită ordine în ceremonial și un anumit loc în odaie. Niciodată odaia nu fusese atât de îngrijită, nici ritualul atât de expeditiv, ca în ultimele luni ale bolii lui Darius.

III

Trupul greoi era acum întins în pat. Patul se afla **într-o** nișă a odăii, la adăpost de fereastra mare și de ușă. Deasupra capului se afla manivela lămpii cu gaz și minerul clopoțelului. **Într-o** parte se găsea o noptieră, iar în cealaltă, un scaun. În fața noptierei stăteau papucii lui Darius. Pe scaun erau câteva haine. Halatul atârna de un cârlig de lângă noptieră, aproape deasupra papucilor. Văzută din pat, măsuța de toaletă de lângă fereastră părea

la o distanță imensă, iar garderobul se afla și el departe, în altă direcție. Lampa ardea cu flacără mică. Arunca o lumină palidă asupra patului și licărea ici-colo pe câte o linie mai rotunjită a mobilelor.

Edwin privi cercetător la tatăl său, ca să se încredințeze că totul era în ordine, că nu uitase nimic. Trupul părea imens și inform sub așternuturile groase; la marginea plăpumii se vedea capul bărbos formând o adâncitură în pernă, **într**-un fel grotesc, ridicol. O pendulă bătu de șapte ori în alt colț al casei.

— Cât a bătut? murmură Darius.

— Șapte, zise Edwin, stând chiar lângă pat.

Încet, greoi, Darius se ridică **într**-un cot.

= - Stai. Ia-o încet! protestă Edwin. Abia te-am aranjat...

Bătrânul nu-l luă în seamă; una din mâinile-i nefirești de albe se întinse spre noptieră, de cealaltă parte a patului. Pe noptieră se afla ceasul de aur cu lanț al lui Darius.

— L-am învățit! L-am învățit! zise Edwin pe un ton cam arțagos. Ce te tot frământă?

Dar bătrânul, tăcut, nu înceta să bâjbâie, miș**dindu**-și brațul îmbrăcat în flanelă ca să ajungă până la ceas. În cele din urmă apucă lanțul și, schimbâ**ndu**-și greutatea pe celălalt oot, întinse brațul cu ceas cu tot spre Edwin, cu o expresie nespus de jalnică. Prin semiîntunericul odăii, Edwin văzu că tatăl său era gata să plângă.

— Vreau ca tu... începu bătrânul, și apoi izbucni în suspine nestăpânite; ceasul se clătina atât de tare încât era în primejdie.

— Haide, lasă! încercă Edwin să-l liniștească, strădu**indu**-se să vorbească amabil. Ce **s**-a întâmplat? îți spun că l-am învățit. Și e potrivit la secundă. Zicând astea, își consultă ceasul său de argint.

Cu o sforțare cumplită, Darius își stăpâni suspinele și

începu încă o dată:

— Vreau ca tu...

Încercă de mai multe ori, dar emoția îl copleșea de fiecare dată, înainte de a putea rosti mesajul. Era o emoție năvalnică. Când tăcea, izbutea să și-o stăpânească, dar nu putea în același timp să și-o stăpânească și să și vorbească.

— Nu-i nimic, zise Edwin. O să vedem mâine. Iar în sinea lui se întreba ce proiect bizar în legătură cu ceasul îi intrase în cap tatălui său. Poate că voia să-l potrivească cu un sfert de oră înainte.

Oftând deznădăjduit, Darius lăsa ceasul pe plapumă, și căzu înapoi pe pernă, închizând ochii. Edwin puse la loc ceasul pe noptieră.

Mai târziu, se furișă în odaia slab luminată. Darius sforăia sub licărirea lămpii. Ca un copil nefericit, găsise refugiu în somn, scăpând de uriașele probleme infantile ale existenței sale. Era atât de patetic, atât de dureros, încât Edwin, privind barba-i zbârlită și dinții de aur, era gata să izbucnească în plâns.

Capitolul XIV CEASUL I

A doua zi dimineața când Edwin, mai devreme decât obișnuia duminicile, ieși din odaia lui îndreptându-se spre baie, auzi uimit un glas care îl striga din odaia tatălui său. Era Maggie. Îl simțise deschizând ușa și acum ieși odată cu el pe palier.

— Așteptam să te scoli, zise ea cu glas domol. Cred că tata nu se simte prea bine, și mă întrebam dacă n-ar trebui s-o trimit pe Jane după doctor. Nu cred că o să treacă azi, dacă nu-l chemăm special.

— De ce? Întrebă Edwin. S-a întâmplat ceva?

— Oh, nimic, răspunse Maggie. Nimic special, dar - nu l-ai auzit sunând azi-noapte?

— Sunând? Nu! La ce oră?

— Pe la unu. Jane a auzit clopoțelul, și m-a trezit și pe mine. Așa că am urcat la el. Zicea că nu poate să stea

singur.

— Și **ce**-ai făcut?

— I-am pregătit ceva cald și am stat cu el.

— Cum? Toată noaptea?

— Da, zise Maggie.

— Dar de ce nu m-ai ȳchemat?

— La ce bun?

— Ar fi trebuit să mă chemi, se răsti Edwin nemulțumit, de fapt nu din cauza lui Maggie, cât de el însuși, pentru că nu auzise nimic toată noaptea. Pe chipul lui Maggie nu se vedea că-și petrecuse noaptea la căpătâiul tatălui său.

— Oh, zise ea cu ușurință, am aȳipit niȳel din când în când. Și de îndată ce **s**-a sculat fata, am adus-o să stea cu el până m-am mai aranjat puțin.

v - Să mă uit o clipă la el, zise Edwin pe alt ton.» - Da, te-aș ruga.

Acum, ca și alte dăȳi, rămase surprins de consideraȳia deosebită pe care i-o arăta Maggie, de felul cum se supunea judecăȳii lui. Pe vremuri se ȳpurta altfel; îȳi exercita drepturile morale de soră mai mare; dar în ultima vreme suferise o misterioasă prefacere, devenind un fel de soră mai mică.

Edwin se grăbi să se ducă la tatăl său, înfășurându-se mai strâns în halat. Camera îi apăru îngrijită, de o prospeȳime care aproape îl bucură - până când zări ceea ce zăcea în patul netezit și aranjat. Dădu din cap în chip de salut spre taică-său, dar acesta doar îl privea fix. Nu se vedea vreo schimbare deosebită pe chipul bătrânului, în afară de faptul că, așa cum zăcea, i se părea mult mai jalnic și neputincios. Doar uitându-te la un om atât de prăbușit, de jalnic, te simȳeai umilit că faci parte din același neam omenesc cu el.

— Ce-i, tată, începu el pe un ton familiar, n-ai chef să te scoli azi, așa-i?

Și, amintindu-și că era capul familiei, izvorul autorității și puterii acesteia, încercă să fie vesel, nepăsător, reconfortant, dar rămase dezamăgit de nereușita totală a încercării. Nu avea în urmă, ca mătușica Hamps, o viață întreagă devotată artei înșelăciunii.

Darius își mișcă încet capul neputincios, în semn de negație.

Și Edwin se gândi, cu o durere sfâșietoare, la vorbele pe care le murmurase bătrânul în seara trecută: „N-am să mai pot coborî scările alea niciodată”. Poate că, într-adevăr, bătrânul nu va mai putea coborî scările alea niciodată! Atunci nu prea luase în serios spusele lui, dar acum îi sunau solemn și profetic, ca o frază de care-ți amintești ani de-a rândul cu respect, rămânând clară în minte chiar și după ce toate amintirile mai. neînsemnate s-au spulberat. Și ar fi dat mult acum, călcându-și pe mândrie, dacă ar fi putut să revină în trecut și să-l ajute din nou pe bătrân să urce scările, cu mai multă dragoste și răbdare.

— Am trimis-o pe Jane după doctor, zise Maggie revenind în dormitor. Ar fi bine să te duci și tu și să te îmbraci.

Ieșind din baie, dădu peste Albert care aștepta pe palier.

— Mi-a zis cucoana mea să vin și să văd cum se simte, îl lămuri Albert. Așa că am dat fuga cum am avut puțin timp liber, între școală și capelă. Când i-am povestit cât ne-a dat de furcă să-l urcăm sus pe scări, a fost tare îngrijorată și m-a pus să vin încoace. Copilul e mai bine.

Se purta teribil de prietenos, aproape frățește, neavând facultatea nevaste-sii de a purta cuiva pică mai multă vreme.

II

Totul se desfășură foarte repede. După-amiază, mătușă Hamps, Clara, Maggie și Edwin stăteau cu toții în

jurul patului lui Darius. Focul ardea în cămin; pe măsuța de toaletă erau flori. La picioarele patului mai fusese adusă o măsuță. Încăperea era camera unui bolnav.

Doctorul Heve venise să-l vadă și le explicase că dorința pacientului de a nu fi lăsat singur era un simptom de gravitate. Le recomandă să angajeze o infirmieră, și când Maggie, speriată, zise că ar putea să se descurce și fără infirmieră, o întrebă cum se va descurca. Și, pe măsură ce vorbea, părea tot mai convins de „nevoia unei infirmiere, cel puțin pentru noapte, și până la urmă se duse chiar el la noua centrală telefonică și ceru o infirmieră de la Pirehill. Dar lucrul cel mai impresionant a fost că, în două ore și jumătate, infirmiera se și prezentă. După zece minute, stabiliră să-i dea odaia lui Maggie; infirmiera urma să rămână de gardă la noapte, drept care, ca să fie odihnită, se duse imediat la culcare.

Apoi sosise Clara, deși copilul cel mic era bolnav, iar mătușica Hamps urcase cu greu pe Trafalgar Road, cu reumatismul care o chinuia. În sufragerie se pornise pe dată un lung taifas între femei, nu despre bolnav, ci despre ceea ce spusese „ea”, despre felul cum trebuia tratată „ea”, și cum arăta și se purta „ea”; „ea” fiind infirmiera. Cu o infirmieră de meserie în casă, fiecare dintre ele simțea limpede că nu mai era aceeași casă, că era acum casa dușmancei.

Și acum Darius zăcea pe spate în fața lor, în toată degradarea lui fizică și spirituală, acceptând, ca o victimă prea slabă chiar să se rușineze, alintările, mângâierile, rugămintile și prefăcătoriile optimiste ale mătușii Hamps, și tandrețea lacrimogenă a Clarei”.

— Mi-am făcut testamentul, scânci el.

— Da, da, îl - aprobă mătușă Hamps. Firește că l-ai făcut!

— V-am mai spus că mi-am făcut testamentul? stăruie el cu glas slab.

— Da, tată, zise Clara. Nu te mai gândi la testament.

— I-am lăsat întreprinderea lui Edwin, și tot restul împărțit între voi două, copilele mele. Plângea încetișor.

— Nu te mai gândi la asta, tată, repetă Clara. Mai lasă-l încolo de testament! Încearca să vorbească pe un ton nepăsător, obișnuit. Dar nu putea. Era prima dată că aflau chiar de la el cum își împărțise averea, și era ceva care nu te putea lăsa rece.

Apoi Darius încercă să se ridice, și, imediat toate săriră cu gura. Și deși atunci când mânca, ședea ridicat în pat, muștrările lor grijulii de acum păreau să dea de înțeles că a ședea ridicat în pat în orice alt moment însemna a-și primejdui viața. Cu toate acestea Darius, încruntat, se chinuia să se salte în pat; imediat Maggie se repezi să-l ajute, iar mătușa Hamps îi puse **într-o** clipă șalul pe umeri. El oftă și, întinând mâna spre noptieră, apucă ceasul cu lanț de aur, bălăbănindu-l spre Edwin.

— Vreau ca tu... dar se opri, încercând să-și controleze mușchii feței.

— Vrea să i-l învârtești, zise Clara, mirată de propria ei perspicacitate.

— Nu, zise Edwin. Știe că e învârtit.

— Vreau ca tu... începu iarăși Darius.

Dar vicleanul vrăjmaș îl birui din nou: începu să plângă tare, neostoit, ca după câteva minute să se oprească brusc; se strădui iarăși să spună ceva, și izbucni iarăși în plâns, bălăbănind ceasul spre Edwin.

— Ia-l, Edwin, zise doamna Hamps. Poate că vrea să-l pui bine, adăugă ea în timp ce Edwin lua ceasul.

Darius scutură cu furie din cap.

— Vreau să... suspinele îl înăbușeau.

— Știu ce vrea, zise mătușa Hamps. Vrea să i-l dăruiască iubitului său fiu Edwin, pentru că a fost atât de inimos și **l** - a ajutat zi de zi să se îmbrace, îngrijindu-l ca o adevărată infirmieră - nu-i așa, dragul meu?

Edwin o ocări în gând fără cruțare. Dar mătușă-sa avea dreptate.

— Daa, suspină Darius, încuviințând.

— Vrea să-și arate recunoștința, zise mătușă Hamps.

— Daa, repetă Darius, ștergându-și ochii.

Edwin rămase încremenit, ținând prosteste în mână ceasul cu lanțul gros de aur. Era uluit și de-a dreptul răscolit. Simțămintele tatălui său față de el își adunau probabil de luni de zile forțele, crescând în fiecare zi câte puțin, în întâlnirile zilnice, până când recunoștința devenise în cele din urmă un spirit ce-l stăpânea, un duh neîmblânzit ce mocnea gata să răbufnească. Edwin nu bănuise niciodată, pentru că Darius se stăpânise până când fusese dovedit. Dar acum sentimentul de recunoștință izbucnise, și Darius, eliberat, răsufla ușurat. Edwin era mândru, dar mai mare ca mândria era umilirea lui. Ar fi preferat ca Darius să nu-i fie recunoscător sau, în orice caz, să nu i-o arate. Mai degrabă i-ar fi convenit să-i fi acceptat ajutorul în chip nepăsător, înverșunat, nerecunoscător, ca pe un drept ce i se cuvenea. Și dacă, din cauza bolii, nu putea înceta să fie tiran într-un mod demn și nu putea deveni mai cumsecade fără a se înjosi recurgând la un ceremonial fără noimă - atunci mai bine ar fi rămas tiranul aspru până la capăt! Nu exista probabil nicio manifestare a firii omenеști care să-i jignească mai mult instinctele lui Edwin decât o convertire fățișă.

Maggie, stăpânită de nervozitate, se întoarse cu spatele, prefăcându-se că ațâță focul din cămin.

— Trebuie să-l porți, zise mătușă Hamps cu glas mios. Nu-i așa, frate?

Darius încuviință.

Jignirea era completă. Edwin scoase ceasul său, băgându-l în buzunar, și își puse ceasul de aur al lui Darius.

— Așa, frate! exclamă mătușica Hamps mulțumită,

admirând curba lanțului de aur pe vesta nepotului ei.

— Da! murmură Darius, lăsându-se pe pernă cu un suspin de ușurare.

— Mulțumesc, tată, murmură Edwin, „roșind. Dar nu trebuia.

— Vezi ce înseamnă să fii un fiu bun! mai adăugă mătușa Hamps o remarcă.

Darius murmură ceva nedeslușit.

— Ce-i? întrebă ea, aplecându-se mai aproape.

— Am nevoie de-al lui, zise Darius. Am nevoie de un ceas.

— Vrea să i-l dai în schimb pe al tău, se grăbi Clara să explice.

Edwin zâmbi, descoperind o anumită ușurare în pretenția șireată a tatălui său, și își scoase ceasul vechi de argint.

III

La puțin timp după aceea, spre surprinderea tuturor, își făcu apariția infirmiera, în mână cu o mapă de scrisori. Edwin o prezintă mătușii Hamps și Clarei. Clara roși și amuți. Mătușa Hamps adoptă un ton de extremă deferență, revenind întruna cu refrenul: „Sora știe cel mai bine”. Infirmiera părea puțin dispusă să adopte un aer profesional. Explicând că nu izbutise să adoarmă și că se gândise că ar face mai bine să se scoale, se așeză lângă cămin și începu să vorbească cu Maggie. Era o femeie înaltă și veselă, de vreo treizeci de ani. Accentul aristocratic din sud dovedea că nu e de fel din cele Cinci Orașe; și, ca o explicație la anumite întrebări în legătură cu regiunea, îi mărturisi lui Maggie că se afla în Pirehill doar de câteva săptămâni. Era o ființă extrem de prietenoasă. Mătușa Hamps îi șopti Clarei ce bine era că sora avea o fire atât de voioasă; dar, în realitate, socotea nelalocul ei o asemenea voioșie în odaia unui bolnav. Infirmiera se interesă când era ridicată poșta, întrucât

avea o scrisoare de trimis; era gata **s-o** scrie acolo, dacă putea avea toc și cerneală. Mătușa Hamps, grăbindu-se să-i dea informațiile necesare în legătură cu poșta, se gândi că infirmierele astea de profesie se simt oriunde ca acasă la ele. Accentul infirmierei îi intimidă pe toți.

— Ei bine, soră, cred că n-ar trebui să-l mai oboșim pe pacientul nostru, zise mătușa Hamps în cele din urmă, după ce Edwin adusese cerneală și hârtie.

Edwin, conștient de aureola ceasului cu lanț de aur, și conștient că scăpase pe viitor de servitutea îngrijirii tatălui său, ieși pe palier urmat de mătușa Hamps și de Clara, conduși până la ușa de infirmieră, acum stăpână a odăii. Rămasă doar cu Maggie și cu Darius, ea se duse lângă pat, vorbindu-i cu blândețe bolnavului. Era atât de îngrijită, de curată, îmbrăcată în alb, atât de desăvârșită în cel mai mic amănunt, încât parcă ar fi coborât direct dintr-o vitrină. Prezența ei răspândea lumină. Ce lux de necrezut pentru băiețelul de pe vremuri din Bastilia! Dar nu era decât unul din nenumăratele lucruri minunate pe care le dobândise.

Capitolul XV BANCHETUL

I

Cam cu o lună mai târziu, Edwin închise într-o seară ușa de la intrare simțindu-și oarecum conștiința încărcată și ieși în Trafalgar Road. De la sosirea surorii Shaw, Darius nu se mai ridicase din pat; întreaga casă acceptase faptul că era ținut la pat, ca și prezența permanentă a infirmierei. Odaia bolnavului devenise centrul casei, iar Maggie, Edwin și slujnicele trăiau ca într-o tabără în jurul ei, trecându-și zilele într-o stânjeneală încordată, în așteptarea unor evenimente ce întârziiau. „Cum se simte în dimineața asta?” „Cam la fel”. „Cum se simte în seara asta?” „Cam la fel”. Fraze care deveniseră familiare în monotonia lor. De trei zile, însă, Darius se simțea vizibil mai rău, și pe dată și comportarea surorii Shaw se

schimbare: dormea mai puțin și se plimba mai puțin. Osmond Orgreave venise și el să se intereseze cum se simte bolnavul, împins fără îndoială de Janet la acest gest formal, căci oricum știa în ce stare era. Janet venea mereu pe la ei, dându-i o mână de ajutor lui Maggie. Uneori se repezea chiar și Alicia, care după logodnă căuta să arate că știe cât de serioasă era viața.

Și totuși, deși bolnavul se simțea mai rău, stăruiseră cu toții ca Edwin să se ducă la dineul anual al Societății pentru urmărirea Infractorilor, al cărei membru fusese ales cu o promptitudine măgulitoare. De ce să nu se ducă? De ce să nu se distreze? Ce putea să facă rămânând acasă? Oare o schimbare nu i-ar face bine? Nu va lipsi de acasă decât cel mult câteva ceasuri, și dacă putea să stea câte zece ceasuri la birou, im vedea de ce n-ar putea lipsi cinci ceasuri pentru o distracție sănătoasă! Maggie se purtă din nou ca o soră mai mare în clipa când trebuia luată hotărârea, îndemnându-l să se ducă și amenințându-l că se va supăra pe el dacă n-o va asculta. Când o întrebă ce se aude „cu sănătatea ei? - cu nevoia ei de schimbare?”, Maggie îi răspunse scurt că n-avea legătură cu ce discutau.

Așa că se duse la banchet. Mai ales că stăruința lor găsea ecou în propria lui dorință. Și, în ciuda conștiinței, când se pomeni afară în stradă scoase un suspin de ușurare, nemaigândindu-se decât la plăcerea ce-l aștepta. Era zguduitoare să te gândești că tatăl lui zăcea în dosul obloanelor de sus abia luminate, că nu va trage niciodată în piept aerul de afară, că nu va mai trece niciodată pe trotuarele acestea, cu brațele țepene ușor depărtate de trup. Dar Edwin era hotărât să asculte de glasul rațiunii și să lase deoparte gândurile negre.

Străzile erau însuflețite de decorațiile roșii și albastre ale partidelor politice. Deputatul liberal al circumscripției din Hanbridge, din care făcea parte și Bursley-ul, murise

pe neașteptate, locul fiind acum disputat de candidatul conservator, înfrânt în alegerile anterioare, și de un nou candidat laburist, adoptat oficial de partidul liberal. Conservatorii juraseră că n-o să fie iarăși înfrânți în nobila lor misiune de a apăra integritatea Imperiului. Și deși aveau sarcina grea și delicată de a convinge o majoritate industrială de alegători că reprezentantul industrial nu va promova interesele industriale, ei singuri fiind animați de dragoste dezinteresată pentru popor, făcuseră totuși progrese enorme **într-o** perioadă extrem de scurtă, iar cârciumarii jubilau și barurile gemeau de lume.

Dar ceea ce îi scosese din sărite pe membrii Societății pentru urmărirea Infractorilor a fost că alegerile fuseseră fixate a doua zi după dineul anual, și nu cu o zi înainte. Se făcuseră mari intervenții „la locul convenit”, pentru a se fixa o dată convenabilă, dar în zadar; la urma urmei, sediul autorității era la Hanbridge, și nu la Bursley. Și Hanbridge-uil, neizbutind din păcate să aprecieze importanța „infractorilor” din Bursley, sugerase să fie amânat cu două zile banchetul! „Infractorii” refuzaseră. Dacă banchetul lor avea să se suprapună cu noaptea supremă a campaniei electorale, cu atât mai rău pentru campania electorală! Și-apoi, vâlva campaniei va da în orice caz mai mult farmec banchetului.

Chiar înainte de a ajunge pe Duck Bank, Edwin se molipsi de însuflețirea orașului, ce se dezlănțuise după o zi de muncă, **într-o** adevărată orgie de discursuri, hărmălaie și bere. îi plăcu grozav când îl văzu pe candidatul conservator trecând pe lângă el, mai repede decât tramvaiul cu abur, **într-o** trăsură cu patru cai, escortată de un echipaj de călăreți și de o formație de suflători de corn. Spectacolul, și iuțeala cu care trecu, îl încântară, și o clipă aproape că dori să voteze cu conservatorii. O procesiune alegorică de care iluminate, plină de olari îndeletniei**ndu-**se cu meșteșugul pe care în zilele mai modeste îl

practicase însuși candidatul laburist, îi plăcu de asemenea, dar ceva mai puțin. În timp ce trecea pe Duck Bank, îl văzu pe candidatul laburist în persoană, **într**-un vagonet de cale ferată, aclamat cu înflăcărare; tot mai însuflețit, Edwin își croi drum cu coatele prin mulțimea gălăgioasă, care râdea și făcea haz; acum le împărtășea buna dispoziție și simțea că alegerile erau ceva deosebit, chiar dacă nu te gândeai la rezultate și la profiturile pe care le aduceau tipografilor.

Sub portalul primăriei, un bărbat se desprinsese din**tr**-un grup destul de vesel de „infractori” care abia așteptau să se îmbuibeze și, cu fața dintr-odată gravă, îl întrebă cu o îngrijorare discretă: „Ce mai face tata?” Edwin clătină din cap. „Destul de rău”, răspunse el. „Serios?” murmură celălalt, cu un aer abătut. Și, brusc, Edwin îl revăzu pe taică-său în dosul obloanelor, condamnat să zacă nu se știe cât.

n

Dar, pe măsură ce alocuțiunile se țineau lanț, simți iarăși din plin bucuria de a trăi. îi uraseră bun-venit oameni cunoscuți, dar și străini, cu o căldură și stimă care pur și simplu îl uluiseră. Își dădu seama, mai - mult ca oricând, că în oraș era socotit un om prosper care reușise. I se dădu un loc nu prea departe de fotoliul prezidențial, având în dreapta pe Osmond Orgreave, iar în - stânga pe Albert Benbow. Și acesta din urmă se simțise impresionat când Edwin îl prezentase prietenului său, domnul Orgreave, de curând numit judecător de pace.

În jurul meselor lungi, încărcate cu bunătăți, se afla întreaga putere și bogăție a orașului - consilieri comunali, membri ai comitetului școlar, epitropi, magistrați, comercianți și industriași înstăriți, împreună cu înalți slujbași ai orașului și câțiva liber-profesioniști. Era aici oligarhia care, în dosul unor aparențe de guvernare democratică, conducea, dirija și controla efectiv întregul oraș. Era aici doar o mână de oameni, dar ei stabileau dacă

impozitele trebuie să crească sau să scadă; de fapt, nici nu le păsa prea mult dacă impozitele creșteau sau scădeau, cu condiția ca interesele oamenilor de rând să nu vină prea ascuțit în contradicție cu propriile lor interese. Erau aici privilegiații, care făceau ce poșteau, având însă grijă să nu se stânjenească unul pe altul. Aici plebea era privită - **într-un** mod onest, cinic și fățiș - ca un copil neastâmpărat, care trebuia răzgâiat și mângâiat, dar și dominat cu fermitate, ținut la locul lui, ignorat când era cazul, și silit să plătească.

Pentru banchet, încăperea tribunalului fusese transformată **într-o** sală de ospete, iar banca magistraților - de unde erau condamnați criminalii, ruinate atâtea familii, dar și menținută ordinea - acum era acoperită cu flori. Osmond Orgreave făcea glume seci pe socoteala amintitei bănci. Schimbă câteva remarci cu alți magistrați și, cu același umor sec, cu toții se declarară de acord că majoritatea legilor erau inutile, și parte din ele dăunătoare; și cu toții ziseră: „Dar ce poți face?” - și tonul lor arăta că nu puteai face nimic. După părerea lui Osmond Orgreave, singurul folos real adus de un magistrat era acela de a semna hârtiile trebuincioase pentru cei ce-și pierduseră recipisele de amanet-Se pare că zilnic veneau la domnul Orgreave asemenea persoane necăjite, pentru augusta-4 semnătură. „O femeie bătrână a venit azi-dimineață CLA mine la birou”, zise el. „Am întrebat-o cum se face că își pierde mereu recipisele de amanet. I-am spus că eu nu mi-am pierdut-o niciodată”. Toți în jur râseră cu poftă. Edwin râse și el din toată inima. Era o glumă bună; dar, de fapt, chiar și o glumă mai slăbuță era primită în ziua aceea cu hohote de râs.

Președinte al clubului era Jos Curtenty, un bătrân petrecăreț de vreo șaiszeci de ani, cunoscut de tot orașul, așa că veselie era dinainte asigurată. Ridicându-se pentru a inaugura seria alocuțiunilor din seara aceea, luă o floare

roșie dintr-un buchet aflat în spatele lui și, înfigându-și-o în butoniera de la rever cu un studiat aer absent, zise domol: „Domnilor, fără politică, vă rog!” Cu toții izbucnii în râs, mai abitar ea oricând. Orgreave își cunoștea auditoriul, și ar fi putut să-i învețe și pe Edwin câte ceva. Căci, în simplitatea sa, Edwin a rămas uluit observând că audiența era aproape toată de o singură nuanță - în mod fățiș, gălăgios și optimist conservatoare. Nu erau nici măcar zece liberali de față, și niciunul nu-și ridicase glasul. Crema orașului, tot ce era mai deosebit în materie de inteligență, prosperitate și respectabilitate, era adunată acolo, partidul liberal fiind practic nereprezentat. Parcă nici n-ar fi existat vreun partid liberal. Era eu neputință de conceput ca un candidat laburist să obțină în alegeri altceva decât un dezastru total. Părea de necrezut că în trecut putuse fi ales un candidat liberal. Edwin începu să se simtă stingherit în fundul inimii că era partizan al liberalismului. Nu-i venea să creadă că toți acești oameni minunați se înșelau. Forța morală a numărului îl intimida. Începu să suspecteze că, la urma urmei, conservatorismul era ceva mai mult decât bănuise până atunci.

Și-apoi „infractorii” erau atât de joviali, de amabili, de generoși și, în plus, atât de e & pilăroși! Începeau să se laude unii pe alții sub cel mai mic pretext. Comandau șampanie cu atâta nepăsare, de parcă ar fi fost vorba de bere (lui Edwin îi părea bine că, dintr-un exces de precauție, își pusese două lire în buzunar - nivelul cheltuielilor era amestec); și fumau nestânjeniți țigări de foi care pur și simplu l-ar fi îmbolnăvit pe Edwin. Știau totul despre țigările de foi și despre băuturi, dând de înțeles prin felul de a se purta, deși nu o spuneau niciodată, că o băutură clasa întâi și o țigară clasa întâi erau „lucrurile bune” din viață, răsplata supremă; aluziile la femei erau pline de subînțelesuri... Edwin se simțea ca o pisică sfioasă în fața unor superbi dulăi lăptoși.

Toasturile, fiecare din ele, fură primite cu entuziasm. Chiar și la începutul serii izbucniseră valuri de bună dispoziție în clipele când un burlac tinerel de vreo cincizeci de anii, înarmat cu un ciocan masiv de lemn, bătea autoritar în masă și striga: „Domnul președinte dorește să ciocnească cu domnul viee”, sau „Domnul președinte vrea să ciocnească cu burlacii din dreapta”, ori „Domnul președinte vrea să ciocnească cu „infractorii” căsătoriți din stânga” - și tot așa până când toate soiurile, condițiile și situațiile geografice au fost epuizate. Toasturile propriu-zise iscară însă adevărate manifestări prietenești de afecțiune. Fiecare referire la un „infractor” era salutăată cu urale călduroase, și fiecare referire atingea superlativul laudelor. Orice urmă de umor se bucura de asentimentul zgomotos al asistenței, și orice etalare de sentimente tandre era sprijinită cu efuziune. Toate clasele sociale ale țării, toate instituțiile țării și ale orașului, toate serviciile de război și pace, toate castele oficiale au fost lăudate cu generozitate, fără rezerve, închinându-se cu ferveare pentru sănătatea și prosperitatea lor. S-a declarat că, în esență, organismul Imperiului era desăvârșit. Nimeni important, de la Maiestatea Sa Regina și până la „preoții bisericii anglicane și ai celorlalte culte”, nu a rămas fără certificat de supremă perfecțiune și eficiență. Chiar și un consilier care, propunând un toast pentru „orașul și negoțul din Bursley”, a menționat unele simptome îngrijorătoare în comportarea Țărilor de Jos, s-a grăbit singur să-și expună convingerea profundă că, totuși, „inima țării bate loial”, ceea ce i-a atras aplauze pline de importanță.

Către sfârșitul toasturilor, un cvartet vocal umoristic cu rolul de a mai aduce o notă de haz în seriozitatea programului a fost întrerupt de formidabila larmă a proletariatului ținut în frâu, aflat dincolo de pereții primăriei. Edwin se simți dintr-odată tare bătrân, căci își

aminti brusc de un alt grup de cântăreți, care nu se veseleau ușuratici și n-ar fi îngăduit să fie întrerupți de strigătele gloatei; își aminti de „Mugește cu putere oceanul”, și silueta Florencei Simcox îi dansă prin fața ochilor. Afară, proletariatul aclama pe cineva. Apoi uralele se stinseră și, după câteva clipe, candidatul conservator dădu buzna în sală, împreună cu doi prieteni de-ai să-i (aceștia din urmă în frac), pe care îi prezentă președintelui. Costumele ceremonioase l impresionară până și pe președinte, căci în acele vremuri ale istoriei antice, „infractorii” cinau doar în redingotă; neîndoielnic, cei îmbrăcați astfel erau atât de obișnuiți să poarte frac seara, încât îl puseseră din pură obișnuință și nebăgare de seamă, chiar și la alegeri. Candidații! ținea să dea mâine cu câțiva suporteri și să-l asigure pe președinte că doar stricta necesitate îl împiedicase să vină la banchet. Plecă imediat, împreună cu prietenii săi, petrecut de aplauze și urale însuflețite, ca să afle apoi cu toții că unul dintre însoțitori era baronet.

După aceasta, votul de mulțumiri adresate președintelui abia de izbuti să nu fie un fiasco. Câțiva dintre participanți se retraseră, inclusiv Albert Benbow care se tot uitase de câteva ori la ceas. „Ei, Benbow, nu te lasă după zece jumătate?” îl zeflemisi un vecin de masă. Și Albert, deși începu să râdă, păru totuși să se simtă stingherit, și vecinul își dădu seama că făcuse poate o gafă. Iar Edwin, dat fiind că misterioasa influență din umbră era propria sa soră, împărtăși stinghereala lui Albert Ar fi plecat și el. Dar Osmond Orgreave se împotrivi cu hotărâre și, ca să-l împiedice, folosi argumentul vinului bun.

Asistența se împărți în grupuri intime, lăsând multe spații goale în jurul meselor în dezordine. Chelnerii serveau acum whisky, lichioruri și cafea. Câțiva oaspeți, cărora nu le făcea rău, își aprinseră trabucuri; alții își

scoaseră pipele îndrăgite; ceilalți se mulțumiră cu țigări. Cineva ceru să se deschidă o fereastră și apoi, când aerul proaspăt al nopții începu să fluture perdelele și să risipească aburii banchetului, altcineva se furișă pe nesimțite și o închise la loc.

Edwin se pomeni alături de Jos Ourtenty, Osmond Orgreave și alți câțiva. Se simțea vesel, plin de însuflețire; își dădea seama că poți afla multe plăceri pe lume fără să faci eforturi prea mari. Începură din nou să discute politică, și el făcu o glumă inofensivă pe seama candidatului conservator. În mijlocul tăcerii care urmă, simți vag că grupul rămas, în loc să se înveselească, devenise grav. Pentru ei, situația politică era serioasă. Nici măcar nu catadicseau să-l critice pe candidatul laburist; tot calculul lor se baza pe presupunerea, de nimeni tăgăduită sau pusă la îndoială, că laburistul trebuia cu orice preț înfrânt. Un succes al candidatului laburist noi putea fi decât o calamitate. Ar compromite întreaga ordine socială. Ar da pe mâinile distrugătoare ale gloatei ignorante, capricioase și lipsite de scrupule tot ce era mai bun în viața societății engleze. Ar aduce mai multă mizerie chiar și acestei gloate. Vorbeau acum pe un ton mai solemn. Și Edwin, uimit, își dădu seama că, sub egoismul prosperității lor, sub aroganța inconștientă pe care le-o dăduse obiceiul de a porunci, exista o conștiință și un simț al datoriei. Era oarecum fâstâcit. Dar întrucât luase o poziție hotărâtă, cel puțin din respect față de sine, trebuia să le reamintească **într-un** fel acest lucru. Tăcerea ar fi însemnat lașitate.

— Cum rămâne atunci cu „încrederea în popor”? murmură el, zâmbind.

— Dacă încredere în popor înseamnă să fii la cheremul muncitorului britanic, băiete, zise Osmond Orgreave, atunci pe mine poți să mă ștergi de pe listă.

— Eu am socotit totdeauna că te poți înțelege destul

de ușor ou ei, zise Edwin eu glas moale.

Jos Curtenty îl fixă cu o privire încruntată.

— Câți angajați folosești, domnule Clayhanger?

— Paisprezece, zise Edwin.

— Serios? exclamă alt glas, vădit surprins și impresionat.

Jos Curtenty trase din trabuc.

— Aș vrea să pot scoate atâția bani câți scoți dumneata doar cu paisprezece oameni! zise el. Ei bine, eu am două sute. Și îi cunosc! îi cunosc de patruzeci de ani și mai bine. N-aș avea încredere nici măcar în zece din ei, că ar munci cinstit o zi întreagă de bunăvoie... Și după războiul din '80, când au fost de acord cu arbitrajul - cincisprezece mii dintre ei au acceptat hotărârea sau nu? Spune-mi, te rog, dacă nu cumva îți vine prea greu.

Numai la ultimele cuvinte glumețul din el ieșise iarăși la suprafață.

Edwin mormăi ceva greu de înțeles. Era mai puțin preocupat de politică decât de faptul că, pentru toți acești oameni, el liMse definitiv și categoric locul tatălui său. În afară de câteva întrebări răzlețe din cursul serii despre starea sănătății lui Darius, era ca și cum tatăl lui, zăcând neputincios în casa din Bleakridge, ar fi fost șters cu desăvârșire din amintirea orașului.

Un ins, care până atunci nu scosese nicio vorbă, începu să debiteze amănunte sarcastice și aparent acuzatoare despre viața din tinerețe a deputatului laburist. Printre alte delictе, individul îl comisese și pe acela de a trece cu vederea peste ineseuzabila respingere a hotărârii de arbitraj. Apoi cineva zise:

— Hei! Uite că **s**-a întors Benbow!

Albert, în palton și șapcă, îi făcu semn lui Edwin, care sări în picioare și începu să se agite neliniștit, simți**ndu**-și conștiința încărcată.

— Nu-i nimic deosebit, zise Albert din ușă. Doar că

nevastă-mea a fost în seara asta să-l vadă pe taică-tău, și se pare că infirmiera a căzut la pat. **S**-a gândit că ar fi poate mai bine să vin și să-ți spun, în cazul că **n**-ai plecat încă.

— A căzut la pat, zici? zise Edwin. De, nici nu-i de mirare. Infirmieră sau nu, are și ea nevoie să se îngrijească, la fel ca oricine. Tocmai plecam și eu. E doar cu puțin trecut de unsprezece.

Ultimul lucru pe care-l auzi ieșind din sala ospățului a fost pocnetul asurzitor al ciocanului de femn. Mânuiitorul lui părea că nu se mai poate despărți de bucata de lemn neînsuflețită.

Capitolul XVI DUPĂ BANCHET I

— Da, da, o asigură Edwin nerăbdător pe Maggie care se arătă îngrijorată, am să stau eu cu el. Nu-ți face griji până mâine dimineață.

Stăteau în ușa bolnavului, Edwin aproape împingând-o afară din odaie.

Venise în mare grabă de la petrecem, și îl găsisese pe doctor care tocmai pleca; toată casa era în mare fierbere. Cu glas domol, doctorul Heve spuse că era bucuros de venirea lui Edwin, dând de înțeles că era nevoie, în general, de o influență liniștitoare. Sora Shaw făcuse unul din abcesele ei subite la ureche, care o necăjeau din când în când. Făptura aceasta veselă și în aparență zdravănă suferea de o afecțiune a urechii. O dată, urechea stângă o ținuse la pat șase săptămâni, și se sculase cu timpanul perforat; de atunci, era mereu în primejdie ca, dacă boala îi revenea, regiunea aceea a creierului să-i fie contaminată prin micul orificiu din timpan. Așa că, chiar dacă durerea acută pe care o îndura **n**-ar fi silit-o să abandoneze bolile altora ca să și-o îngrijească pe a ei, conștiința adevăratei primejdii ce-o pândea ar fi reușit **s**-o facă. Femeia aceasta autoritară, neobosită, pe care nici tristețea și nici grozăviile din jur nu puteau **s**-o descurajeze sau **s**-o

intimideze, trăia sub amenințarea bolii, și era uneori doborâtă ca un copil. Acum se odihnea în odaia lui Maggie, cu o compresă la cap. Ou câteva ceasuri în urmă, nimeni din casă n-ar fi bănuیت că suferea de ceva. Dar boala o doborâse, și Maggie a văzut un prilej minunat, așa cum îi plăcea ei, ca să dovedească tuturor că putea face față situației. Nu îngăduise să fie anunțată doamna Hamps. Și nici pe doamna Nixon n-o lăsase să rămână sus. Era surescitată și foarte ostenită, dar avea de gând s-o scoată la capăt toată noaptea, ajutată doar de Jane. Își pusese în gând să-l trimită și pe Edwin la culcare ca de obicei - sărmanul Edwin, cu toate necazurile prăvăliei pe cap! Dar nu ținuse seama de conștiința lui Edwin, și nici nu prevăzuse ce-i va spune doctorul între patru ochi. Edwin aflate de la doctor - fapt pe care femeile nu i-l spusese - că în ziua aceea tatăl său începuse să aibă simptome de „respirație Cheyne-Stokes”¹². Simptomul, final, era și cel mai grav al bolii lui, fiind în același timp un fenomen extrem de interesant prin raritatea lui. Doctorul făcuse tot ce se putea face, îi administrase și injecții, și nu mai era absolut nimic de făcut decât de așteptat.

— O să vin peste noapte, șopti Maggie.

În spatele lor, bolnavul se agită ușor și gemu din cotlonul lui.

— N-o să faci una ca asta, zise Edwin scurt. Caută să dormi cât mai mult.

— Dar surorii tot trebuie să-i schimb compresa la două ore, protestă Maggie.

— Ascultă aici! se răsti Edwin. Termină cu prostiile! Caută-să-dormicât-mai-mult. Altfel o să te îmbolnăvești și tu și atunci să vezi ce bucluc o să iasă. Să nu te prind pe-aici. O să mă descurc foarte bine și singur. Haide! Și făcu

12 Formă de respirație, observată în unele afecțiuni cardiace și cerebrale, care constă în grăbirea și încetinirea succesivă a ritmului respirator; numită astfel după numele a doi medici englezi. (N.T.).

un gest cu mâna, îndem**nând**-o să plece.

— Măine n-o să mai fi bun de nimic la prăvălie.

— Dă-o-ncolo de prăvălie!

— Ei bine, știi unde sunt toate, zise ea resemnată.

Dacă vrei să-ți faci puțin ceai...

— Bine, bine! se sili Edwin să zâmbească. Maggie plecă, și el închise ușa.

„Tare sâcâitoare mai sunt și femeile astea!” gândi el oarecum îngăduitor, în timp ce se întorcea spre pat. Dar nu femeile, ci conștiința lui era tare sâcâitoare. N-ar fi trebuit să se lase convins să meargă la banchet. Și când conștiința îl rodea, de obicei Maggie suporta urmările.

*

II

Darius se simțea foarte rău. Fiecare bucățică din trupul lui era năruită și vlăguită. O profundă oboseală, îmbinată eu funesta animație a unei spaime tragice, intense, se citeau pe chipul său. Simțurile-i tocite erau ținute treze de teama a ceea ce avea să i se întâmple. Și cât de cumplite fuseseră și suferințele de până acum! Tânjea după odihnă; tânjea după tihnă; tânjea după neființă. Era prea obosit ca să se miște, dar și prea obosit ca să stea locului. Se zvârcolea mereu, și trupul i se zbugiuma, undu**indu**-se, așa cum vezi uneori în pădure câte un ciot de lemn putred săltat de gângăniile ce mișună pe dedesubt. Și pielea îi era bolnavă, și părul, și buzele palide. Patul era tot timpul răvășit de atâta zvârcoleală.

„Îi e tare rău, fără nicio îndoială!” se gândi Edwijn, întâlnind privirea neliniștită și înfricoșată a tatălui său. Nu văzuse pe nimeni vreodată atât de bolnav. Știa acum ce e în stare să facă boala.

— Unde-i sora? murmură bătrânul cu glas stins, sfârșind **într**-o notă ascutată, plângăreată.

— Nu se simte prea bine. **S**-a culcat puțin. Am să stau eu cu dumneata în noaptea asta. Vrei să bei ceva?

În timp ȋce rostea aceste cuvinte eu glas obișnuit, Eciwin avea impresia că, pe lângă tatăl său, era ca un zeu plin de puteri și forțe miraculoase.

Darius încuviință.

— E o scorpie! murmură el. Numai ea are dreptate! Face mereu ce vrea!

Vorbea adesea despre soră în felul acesta, dând de înțeles că în timpul nopților nesfârșite, când era lăsat cu totul în voia ei, avea de îndurat multe umilințe. Părea să-i știe de frică dar și să țină la ea, așa cum simte un câine față de stăpânul său. Ou ajutorul imaginației, Edwin aproape că rămase înfricoșat, înțelegând puterea absolută a infirmierei asupra lui Darius timp de zece ore din douăzeci și patru. „Pe legea mea, gândi el, n-aș vrea să fiu în locul lui, cu nicio femeie de pe lume!” Buzele bătrânului se lipiră tremurând de ceașca pe care i-o oferi Edwin. Apoi se lăsă pe spate, închise ochii, părând mai liniștit.

Edwin netezi cearșafurile și rămase multă vreme uitându-se țintă la el; în cele din urmă se așeză în fotoliul de lângă foc. Învârti ceasul: nu era nici miezul nopții, își scoase ghetele și își puse papucii, pe care tatăl său nu-i mai folosise de peste o săptămână și nu-i va mai purta niciodată. Se surprinse căscând și își dădu seama că era tare ostenit. Capul îi zvâcnea și avea gura uscată; mâncărurile și băuturile înghițite la banchet îl cam turtiseră. Mintea și trupul îi erau îngreuiate. Cugetă - cu amărăciune la satisfacțiile ieftine ale bărbaților în mijlocul cărora se aflate. Tot ospățul i se părea ireal. Nimic nu era adevărat - în afară de întemnițarea unui om într-un pat, zi și noapte, noapte și zi, săptămâni întregi. Oricine putea să aibă parte de schimbare, de odihnă, în afară de tatăl său. Pentru el nu exista niciun răgaz, nici o singură clipă. Zăcea acolo, tot timpul în același ungher, înlănțuit de boailă, înrobitor, neputincios, deznădăjduit, doborât de suferință. Politică! La ce bun?

III

Închise ochii, gândindu-se că i-ar fi mai ușor să stea așa. Nu-și dădu seama că moțăia, când dintr-odată îl trezi zbuciumul bolnavului din pat. Răsuflarea lui Darius devenise rapidă și superficială, din ce în ce mai rapidă și mai superficială. La un moment dat își săltă capul de pe pernă, ca să aibă aer, și se sprijini în cot. Edwin sări în picioare și se apropie de pat.

— Clara! Clara! Nu mă lăsa! strigă bătrânul cu glasul chinuit de spaimă.

— Liniștește-te, sunt aici, încercă să-l încurajeze Edwin, apucând mâna fierbinte și zbârcită a bolnavului și ținându-l într-a sa.

Încet, încet, Darius începu să respire mai rar și mai adânc, și în cele din urmă oftă din greu, ca și cum ar fi scăpat de o mare primejdie; membrele i se relaxară și Edwin dădu drumul mâinii. Dar nu avu răgaz mai mult de câteva secunde, și tortura reîncepu; bolnavul se chinuia iarăși, cu și mai mare efort, să tragă aer în piept. Izbutea să aspire doar câte o gură, care abia dacă-i ajungea în gât, și-o expira din nou. Răsufla repede, ca tic-tacul unui ceasornic. Și, cu toată slăbiciunea, bietul om își răsufla nedomolit mâinile, strângând cu înverșunare mâinile lui Edwin.

— Clara! Clara! suieră din nou.

— Liniștește-te. Totul e bine. Nu-ți fie frică, îl domolea Edwin.

Trecu și criza asta, și bătrânul gemu cu mulțumirea jalnică a celui ce putea răsufla în fine adânc. Dar misterioasa forță a răului care îl măcina nu voia să-i dea pace. După un alt moment, începea o nouă încheștare. Și fiecare era mai cumplită decât cea dinaintea ei. Și de fiecare dată cerea ajutorul Clarei. Nu o striga pe Maggie, care îl slujea de aproape patruzeci de ani și nu-l vorbea niciodată de rău; ci pe Clara, care era mai curând servilă

decât utilă, care-l căina când era de față și-l vorbea de rău pe la spate, și nu-l iertase niciodată că-i refuzase lui Albert împrumutul cerut.

După ce-l văzu trecând prin nu se știe câte crize sufocante, Edwin își spuse că următoarea nu se putea să fie mai rea. Dar a fost și mai cumplită. Bietul om respira ca un câine bătut, prăbușit la pământ. Se agăța disperat de răsufare, ca un tigru de o bucată de carne. Făcea eforturi care ar fi dăruit chiar și un atlet, și când își revenea la viață, chiar în ultima clipă, chemându-l pe Clara ca pe Dumnezeu să-l scape, se uita la Edwin ca să-i adeverească el că scăpase. Crizele se succedau, tot mai cumplite. Edwin era îngrozit de propria sa neputință. Nu putea face absolut nimic. Era zadarnic chiar și să-i țină mâna, sau să-și exprime compasiunea și să-l încurajeze. În clipele cele mai chinuitoare ale încleștării cu moartea, Darius era prea absorbit de dușmanul său pentru a auzi sau simți prezența oricărei ființe apropiate.

— Era singur ou dușmanul său nevăzut, și chiar dacă odaia ar fi fost plină de îngeri păzitori, tot ar fi fost singur și neajutorat. Puteai crede că era zăvorât într-o celulă cu dușmanul lui de moarte care-i curma respirația; iar Edwin, din afara celulei, încerca zadarnic să intre. Cere puțin; s-ar fi mulțumit cu atât de puțin! Dar chiar și acest puțin îi era refuzat, până când disperarea atinse culmea suferinței.

IV

„Cred că se sfârșește”, își zise Edwin, și gândul că asta s-ar putea întâmpla chiar în cursul nopții îi dădu fiori de-a lungul șirei spinării. Se aștepta ca la următoarea criză tatăl său să se prăpădească. S-o cheme pe Maggie, și-apoi să se ducă după doctor? Heve îl prevenise că va fi „destul de rău”, și că nu se putea face absolut nimic. Nu! N-o s-o cheme pe Maggie și n-o să se ducă după doctor. La ce bun? O să stea singur până la capăt. În noaptea solemnă, aproape că-i părea bine că îi fusese hărăzită o asemenea

încercare teribilă, această experiență supremă. Știa acum ce înseamnă voința de a trăi. Văzu viața goală, despuiată de tot ce nu era esențial. Văzu viața și moartea laolaltă. Și când se gândi la ospățul „infractorilor”, se strâmbă plin de dispreț, amintindu-și de blestemata mulțumire de sine a acestora. Îi trecuse oare vreodată măcar unuia dintre ei prin gând că nu știau aproape nimic despre viață, că dădeau importanță fleacurilor celor mai inutile? Să vadă mai întâi o faptură omenească zbatându-se într-o criză de respirație Cheyne-Stokes, și atunci poate că vor cunoaște ceva din realitate!... Deci, asta era respirația Cheyne-Stokes, acea boală rară și cumplită! Ce era, de fapt? Ce anume o provoca? Ce determina frecvența acceselor? Nu se știa! Nu numai că nu putea să facă nimic, dar nici nu știa nimic! Era și neputincios, și neștiutor în fața unei taine atât de înfricoșătoare.

Darius nu se mai sălta și nici nu se mai zvârcolea în chinurile încleștării. Zăcea culcat, resemnat și totuși încăpățânat, luptând doar cu singurii mușchi cu care mai putea lupta acum, cu mușchii pieptului și ai gâtului. Dușmanul îl doborâse, dar el nu voia încă să se predea. De fiecare dată mai obținea câte un scurt armistițiu în încleștarea nemiloasă, și răsufla adânc și lung, oftând de parcă voia să ațipească, și apoi vrăjmașul se năpustea iarăși, și Darius, din nou pradă aceleiași spaima, o chema pe Clara din străfundurile suferinței sale.

Edwin făcu câțiva pași prin odaie, urmărind patul de la distanță. Bătrânul nu-și mai dădea seama de prezența lui. Se uită la ceas și cronometră crizele. Reveneau destul de regulat, cam la o sută de secunde. De treizeci și șase de ori pe oră. Darius, tot mai slăbit, înfrunța fără ajutorul nimănui și fără speranța vreunui ajutor un dușman tot mai puternic - dar nu voia să cedeze. Era târât spre moarte de treizeci și șase de ori pe oră, și tot de atâtea ori izbutea să se smulgă de pe marginea prăpastiei. Uneori glasul cu

care o implora pe Clara să nu-l părăsească se prefăcea în tipăt, destul de puternic ca să trezească toată strada. Edwin trăgea eu urechea să audă vreun zgomot în casă, dar nu auzea nimic.

V

Un imbold ciudat îl mână pentru un răstimp afară din odaie, pe palier. Închise ușa, lăsând în urmă făptura aceea omenească în lupta ei solitară. Lampa ardea pe palier, ca și în hol, căci nu era o noapte în care să se stingă luminile. Pendula de jos ticăia liniștit; îndată bătut ora trei. Stătuse mai bine de trei ceasuri lângă tatăl său. Timpul trecuse repede. Păși tiptil până la ușa odăii lui Maggie. Niciun zgomot! Tăcere totală! Se furișă pe scară în sus, până la etajul al doilea. Nici acolo nu se auzea vreun zgomot! revenind la etajul întâi, observă că ușa odăii sale era deschisă. Se furișă până acolo și tresări speriat văzând o formă întunecată pe pat. Era Maggie, îmbrăcată, care se acoperise cu un pled și dormea adânc. O lăsă să doarmă. Întreaga lume dormea, și numai el era treaz, împreună cu tatăl său.

„Ce rușine!” gândi el înverșunat. „De ce oare nu l-am lăsat să-și facă cheful cu ciupercile, dacă dorea? Ce rău ar fi făcut? Și chiar dacă *ar fi fost o* pacoste, chiar dacă *ar fi încercat s-o* sărute pe Jane”, chiar dacă *s-ar fi lovit*, ei și? De ce oare nu l-am lăsat să-și facă cheful?”

Și se simți teribil de amărât că fusese neînduplecat, și Maggie la fel - torturat de amintirea purtării lor ca de cruzimea vreunei nedreptăți naționale.

Trase din nou cu urechea. Nimic, în afară de ticăitul pendulei, nu tulbura liniștea nopții. Oare tatăl său să-și fi dat sufletul într-una din încheștările înverșunate cu vrăjmașul ce-l chinuia? Brusc, eu falsă bravură, intră iarăși în cameră; și văzu iarăși pătratul alb al oblonului, întinderea covorului și măsuțele încărcate cu cele trebuincioase bolnavului; și văzu patul, și în lumina slabă a

lămpii îl văzu pe taică-său întins în pat, zbuciumându-se într-o nouă încleștare deznădăjduită, neînfrânt încă. Criza se domoli iarăși. Edwin împinse fotoliul lângă pat și se așeză cu fața spre tatăl său, luându-i din nou mâna intolerabil de patetică.

— Totul e bine! murmură el, și nicicând nu vorbise cu atâta duioșie. N-avea grijă! Sunt aici. Nu te las singur.

Bietul bolnav se liniște.

— Tu ești, Edwin? șopti el abia auzit, din adâncul fără fund al slăbiciunii.

— Da, răspunse Edwin pe un ton voios. Te simți mai bine, nu-i așa?

— Da! suspină Darius, dorind să fie așa.

Și aproape imediat lupta reîncepu, și într-o clipă criza era în toi.

Edwin era acum oțelit în fața chinurilor. Se întreba oare ce era suferința. La urma urmei, ce importanță avea? Până la un punct, putea fi răbdată, și când nu mai puteai să rabzi, înceta să mai fie suferință. Își dădu seama cât de neîndurătoare era o asemenea părere. Dar nu era nimic de făcut. Cei sortiți să sufere trebuiau să sufere, n-aveau ce face; nu se putea spune mai mult. Mai curând sau mai târziu lupta trebuia să se sfârșească. Tăria sufletească, singură, putea să te ajute să faci față situației. Cu toate astea, noaptea părea să nu se mai sfârșească, și uneori nu mai avea tărie sufletească.

— Pe legea mea, murmură el cu glas tare când bătrânul o chemă iarăși pe Clara, n-o să-mi pară rău când totul se va sfârși!

Apoi caută să vadă cât de des se produc crizele, eronometrându-le cu grijă după ceasul său. Pe urmă aranjă așternutul. La un moment dat, văzu că focul se stinsese. Uitase de el. Se simți imediat înfrigurat, și atunci își puse vechiul halat al tatălui său, se duse la fereastră și, dând la o parte oblonul, se uită afară. Peste tot era beznă și liniște

deplină. Se gândi fără pic de plăcere la Maggie și la ceilalți, care dormeau neștiutori. Se întoarse și se așază pe fotoliu.

VI

Uitându-se într-o doară la fereastră, tresări văzând ceva ciudat. Era primul mesager al zorilor. Da, o ușoară paloare care se lupta foarte încet împotriva puterii lămpii cu gaz: timidă, delicată, dar prinzând pe nesimțite putere și strălucire.

„Vreunul din ei poate se va trezi curând”, își zise el. Era între patru și patru jumătate. Abia aștepta să scape de povara acestei nopți. Curând va veni Maggie, să-l înlocuiască. Și așa cum îl ținea de mână pe bolnav, ca să-i dea puțină mângâiere, căscă.

Dar nu veni nimeni. Cinci, cinci și jumătate! Primul tramvai coborî strada huruind. Și în vremea asta bolnavul, încă neînfrânt, își continua agonia, în crize care interveneau la fiecare două minute și chiar mai des, cu cea mai înspăimântătoare regularitate.

Stinse gazul, și iată! era destulă lumină ca să vadă limpede. Împinse oblonul. Noaptea se sfârșise - stătuse toată noaptea cu bolnavul. Capul îi vâjâia. Ba urmărea chinul bietului om, ca pe o curiozitate naturală, nemaiavând putința să simtă ceva; ba mila îl copleșea iarăși, și atunci nu mai prididea cu atențiile față de tatăl său care, absorbit cu totul de efortul de a-și trage respirația, nici nu le lua în seamă; ba, în sfârșit, rămânea în picioare, impresionat, descumpănit de măreția acestei lupte.

Așteptarea de la șase la șapte i se păru cea mai lungă. Când va veni careva? Să fi băut cu toții opiu? Trebuia să se ducă s-o trezească pe Maggie. Nu, n-o să se ducă. Era prea mândru.

La șapte și un sfert, clanta ușii țacăni ușor. Aproape că nu-i venea să-și creadă urechilor. Intră Maggie. Tocmai

era un moment de acalmie, între două crize.

— Ei, vorbi ea cu glas molcom, cum se mai simte? Și în timp ce vorbea, își prindea șortul.

— Destul de prost, răspunse Edwin cu nepăsare prefăcută.

— Sora și-a mai revenit. I-am schimbat de trei ori compresa de la miezul nopții încoace. Ai face bine să mă lași pe mine acum, nu crezi?

— Foarte bine. Vezi că focul s-a stins.

— O să-i spun lui Jane să-l aprindă. Tocmai „a pios de ceai.

N-avea nevoie să i se spună de două ori. În timp ce ieșea, aruncând neglijent halatul și luându-și ghetetele, îl văzu pe taică-său că începe din nou să gâfâie, încordându-se instinctiv pentru o nouă luptă. Edwin, un om sănătos și plin de putere, care nu făcuse nimic altceva decât să vegheze, era complet epuizat. Dar Darius, slăbit de boală, având în urmă câteva sute de bătălii teribile și chinuitoare, câteva sute de încheștări pe viață și pe moarte în cursul unei singure nopți, părea să mai aibă încă rezerve inepuizabile de voință.

— Eu n-aș fi putut să rezist atât, zise Edwin când ajunse afară pe palier.

Capitolul XVII LANȚUL SFĂRÂMAT

I

Puțin după ora opt, Edwin cobora pe Trafalgar Road, în drum spre prăvălie. Făcuse o baie, băuse o ceașcă de ceai, și stimulentele acestea îi creaseră o vioiciune nefirească, ridicată pe imensa-i oboseală. Plouase liniștit, mărunț, toată noaptea și, deși acum vremea se înseninase, străzile erau pline de noroi. Vopsitoresele-ceramiste, cu mânușile lor curate, cu coșulețele de mâncare și cu pantofii subțiri, se îndreptau spre muncă; la fel slujbașii mărunți, vânzătorii din magazine și păturile privilegiate ale muncitorilor. Cu toții se grăbeau. Mulțimea celor umili

trecuse de mult. Minerii erau în pământ de ceasuri întregi. Mai târziu, și mai pe-ndelete, vor trece patronii.

Pretutindeni se vedeau tot felul de trăsură. O furgonetă elegantă, plină de cocarde roșii, trecu în goană pe stradă trasă de doi cai. În ea se îngrămădise un grup de muncitori olari mânjiți de argilă, veseli și mândri nevoie mare că se aflau acolo, purtând cocarde roșii și strigând și aolamând candidatul conservator.

— Neghiobilor! murmură Edwin cu dispreț aprig, mușcător. Credeți că mâine o să vă mai plimbe cu trăsura? Mai merse puțin, și izbucni iarăși, furios, în sinea lui: Firește, o face numai în interesul vostru, nu-i așa? De ce nu culege din noroi pe câteva dintre vopsitoarele-ceramiste, și nu le oferă o plimbare?

Era cuprins de o furie fără temei împotriva celor care îl impresionaseră atât de mult la banchet. Nu încerca să găsească răspuns la argumentele lor. Îi învinuia doar, hotărât, de orbire intenționată, de lașitate, tiranie, ipocrizie și de alte păcate. Nu voia să le audă punctul de vedere, îi condamna pur și simplu, nevrând nimic altceva decât să fie luați și executați. Profund convins că argumentele erau zadarnice, știa că nu ajută nimic, în afară de lupta organizată în care fiecare luptător să se ducă la vot și, într-o tăcere dârză, să pună o cruce în dreptul unui nume. Să stai și să discuți cu acești bădărani plini de ei despre ticăloșia muncitorilor! Păi, aproape că nu exista unul al cărui bunic să nu fi fost muncitor! La naiba cu patriotismul lor! apoi începea să-și argumenteze câte ceva, dar se oprea imediat, prea nerăbdător ca să poată continua... Trabúcele de câte un șiling bucata ale convivilor de la banchet îl dezgustau... Cam astea erau gândurile lui. Și nu era mai blând nici cu muncitorii. Dacă disprețul ar fi putut nimici, n-ar mai fi rămas în jurul lui nici măcar unul singur... Bărbați? Mai curând oi! Să se lase mânați astfel, și să creadă toate basmele care le sunt

înșirate! Neghiobi cu gurile căscate, în stare să înghită orice! Nu exista nimic pe care, în naivitatea lor, să nu-l înghită eu un pahar cu bere. Ar merita să... Oricum, asta nu se putea întâmpla. Și neghiobia are o margine. Cel puțin, așa presupunea el.

Deși era devreme, treceau extrem de multe trăsură. Dar nu văzu nici măcar una ou culorile albastre ale candidatului laburist. Existau, ce-i drept, cocarde albastre, dar cocardele roșii le dominau cu ușurință. Până și câinii fuseseră împodobiți cu cocarde roșii, ca să nu mai vorbim de bieții copilași drăguți! Și, pe toate gardurile, se vedeau imense afișe roșii, îndemnând pe olarii isteți și cu bun-simț să nu se lase amăgiți de agitatorii plătiți, ci să voteze pentru prietenul lor adevărat, pentru omul dornic să-și închine toate strădaniile și averea bunăstării olarilor și integrității Imperiului.

II

— Dacă ați putea să-mi dați trei zile libere, domnule, zise Big James, în impunătoarea umilință a șorțului încins peste mijloc, v-aș fi recunoscător.

Edwin se dusesse la zețarie cu desenul unui afiș, pe care erau patru cuvinte roșii informând publicul că adevăratul prieten al publicului „câștiga cursa”. Trebuiau să fie gata o sută de afișe într-o oră. La început se gândise să refuze comanda, fiind prea obosit și sătul de toate, dar o rămasiță de bun-simț îl sfătuisse să nu facă această prostie.

— De ce? se răsti el. Ce s-a mai întâmplat, James?

— Vechiul meu camarad Abraham Harracles a murit, domnule, la Glasgow, și aș vrea să mă duc la înmormântare, chiar dacă e așa de departe. Stătea într-o casă eu sora lui, și ea mi-a scris. Dacă ați putea să vă lipsiți de mine...

— Desigur, desigur! îl întrerupse Edwin în grabă. Așa cum se simțea acum, nu putea vedea un om trecut de cincizeci de ani cum cere umil, ca o favoare, să i se

îngăduie să îndeplinească o datorie pioasă.

— Vă rămân foarte îndatorat, domnule, mai spuse Big James cu simplitate, neavând de unde să știe că acum Edwin era greu de mulțumit și că socotea recunoștința lui exagerată și servilă. Sunt singurul care am rămas, domnule, din vechea formație vocală, adăugă el.

— Serious?

Big James încuviință și apoi întrebă simplu:

— Și domnul bătrân ce mai face?

Edwin clătină doar din cap.

— Îmi pare rău, domnule, adăugă Big James.

— Am stat lângă el toată noaptea, îi. spuse Edwin.

— V-aș ruga să-mi trimiteți și mie două rânduri la Glasgow, domnule, dacă se întâmplă ceva. Vă pot da adresa. Dacă nu-i prea...

— Firește, dacă ții, încuviință Edwin, încercând să pară degajat. Când pleci?

— Mă gândeam să ajung la Crewe înainte de amiază, domnule. Imediat după ce dau drumul la asta... Și făcu semn spre desenul afișului.

— Oh, nu trebuie să-ți faci griji pentru afiș, caută Edwin să pară nepăsător. Du-te chiar acum, dacă vrei.

— Am timp, domnule. Domnul Curtenty o să vină la nouă ca să mă ia cu trăsura la centrul de votare.

Era prima dată când îl auzea pe Big James discutând politică. Adevărul era că Big James, la fel ca și Jos Curtenty sau Osmond Orgreave, nu prea avea chef să se lase condus de ceilalți muncitori.

— Și care e culoarea *dumitale*, James? întrebă el cu un zâmbet ironic.

— Dacă-mi îngăduiți s-o spun, domnule, eu sunt pentru Maiestatea Sa Regina, răspunse Big James cu demnitate gravă.

Trei muncitori tipografi, prefăcându-se ocupați, ciuleau urechile din dosul unei lăzi.

— Oh! exclamă Edwin, descumpănit. Ei, foarte bine!

Ieși imediat, își puse pălăria și se duse la centrul de votare din Bleakridge, unde-l votă sfidător pe candidatul laburist, de parcă i-ar fi purtat pică personal funcționarului de la secția de votare. Avea drept de vot nu ca titular al concesiunii pentru localul întreprinderii, ci ca locatar în reședința tatălui său. Îi disprețuia pe laburiști; nu-i păsa ce se va întâmpla cu laburiștii. Dar votând pentru laburiști, părea să aibă aceeași satisfacție ca și cum ar fi votat din dudă împotriva lor, pentru că prostia lor îl înfuriase.

Apoi, în loc să se întoarcă în prăvălie, picioarele îl călăuziră spre casă, și apoi sus pe scări, și în sfârșit se întinse în odaia lui.

Îl trezi o prezență străină la căpătâiul patului, și întregul său corp se răzvrăti împotriva acestei încălcări.

— N-am izbutit să te trezesc bătând la ușă, zise doctorul Heve, așa că am intrat în odaie.

— Bună, doctore, dumneata erai? Edwin se ridică în pat, năucit, legănat parcă de valurile mării. Mi se pare că am adormit.

— Am auzit că te-ai chinuit toată noaptea cu el, remarcă doctorul.

— Da. E un mister pentru mine cum a putut să reziste.

— Știam că așa va fi. Ei, acum s-a mai liniștit. De fapt, e inconștient.

— Inconștient, zici?

— N-o să mai aveți necazuri eu bătrânul, grăi doctorul.

Se uită pe fereastră, ca și cum ar fi văzut ceva foarte interesant acolo. Glasul îi era blând, firesc. Pentru a douăzecea oară, Edwin trebui să recunoască în sinea lui că, în ciuda surâsului șters și absent ce părea să placă tuturor în afară, lui, doctorul acesta binevoitor avea ceva simpatic. În mod obișnuit era un om ca oricare altul, dar în

momentele deosebite, când ți-ar fi venit să iei la palme un om cu un asemenea surâs, atitudinea lui era, în mod curios, impregnată de o anumită demnitate blajină.

— Hm! mormăi Edwin, privind și el pe fereastră. Și apoi, după o pauză, întrebă: O să dureze mult?

— Nu știi, recunosc doctorul. Adevărul e că acesta e primul caz de respirație Cheyne-Stokes pe care l-am întâlnit. Ar putea dura și zile întregi.

— Cum se mai simte sora? întrebă Edwin.

Vorbiră despre infirmieră, și apoi doctorul. Heve îi povesti că se întâlnise pe stradă cu fratele său, vicarul, și că intraseră împreună, vicarul fiind dornic să afle cum se mai simte vechiul său cunoscut. Acum probabil că vicarul stătea de vorbă cu Maggie și cu Janet, în salon.

— Pe mine te rog să mă scuzi, zise Edwin, dar n-o să cobor. Spune-i că nu sunt în stare să dau ochii decât cu doctorul.

Cu un zâmbet ușor și cu o înclinare a capului, doctorul plecă. De îndată ce ieși, Edwin sări jos din pat și se uită la ceas: era două. Nici vorbă că prinsul se sfârșise. Era evident că Maggie hotărâse să-l lase să doarmă. Numai că în ziua aceea, nici el și nici altcineva din casă nu aveau noțiunea timpului, conștiința continuă a orei. Întreaga convenție sistematizată a existenței fusese deranjată, și toate valorile transmutate. Edwin nu simțea nimic altceva decât o intensă curiozitate de a vedea din nou, în liniște, flința cu care stătuse toată noaptea. Trecându-și mâna prin păr, se grăbi să se ducă în odaia bolnavului. Era dereticată și aerisită, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic acolo. Doamna Nixon, zbârcită și surdă, stătea în fotoliu, veghind. Acum veghea nu mai cerea nicio răspundere, și de aceea putea fi lăsată pe seama bătrânei slujnice aproape nefolositoare. Doamna Nixon făcu un gest cu mâna, care putea însemna orice - deznădejde, autoritate, mândrie, durere.

Edwin se opri lângă pat, privindu-l pe tatăl său. Darius zăcea pe spate, cu ochii întredeschiși, nemișcat, nevăzând și neauzind nimic, și răsufla slab, ușor și regulat ca un prunc. Lupta se sfârșise, și acum își câștigase dreptul de a respira. Părul îi fusese periat și barba pieptănată. Dar această dichiseală, această liniște, această pasivitate, erau toate nefirești. Amintirea nopții era dintr-odată ceva fantastic și îndepărtat. Acuși-acuși, bătrânul se va repezi din nou cu strășnicie asupra vrăjmașului! Acuși-acuși va răsună în odaie strigătul său chinuitor, chemându-o pe Clara! Dar trupul ce zăcea în pat nu se clinti. Aerul intra și ieșea printre buzele întredeschise, relaxate, cu eficiența desăvârșită a unei funcții naturale sănătoase. Și totuși, nu dormea. Spiritul lui îndărătnic și aprig era retras pe undeva, în vreo fortăreață mai ascunsă decât somnul; nu departe, nu desprins, nu detronat; dar ascuns, fără a putea fi găsit sau chemat. Edwin privea, privea întruna, până când inima nu mai putu cuprinde emoția acestui spectacol care într-un chip tainic era impresionant, și în același timp maiestuos și pătrunzător. Apoi, fără o vorbă, ieși, lăsându-o pe bătrână șezând indiferentă lângă spiritul ascuns în lăcașu-i năruit.

Pe seară se odihnea pe canapeaua din salon. Mătușa Hamps stătea lângă el, cu o broderie în mână. Pentru ca iubitul ei Edwin să ațipească puțin, se abținea de la vorbă; din când în când își oprea acul și privea dusă pe gânduri la pâlpâirea focului sau la flacăra lămpii cu gaz. Venise înainte de ceai. Clara își petrecuse și ea acolo cea mai mare parte a zilei, repezindu-se doar din când în când până acasă; chiar acum. Clara era plecată, și Janet la fel. Darius îi istovise pe toți, zăcând neștiutor și insensibil la orice. În nemișcarea-i totală, enigma pe care le-o oferea cu atâta nepăsare părea că poate dăinui la nesfârșit; în orice caz, afirmația doctorului că s-ar putea ca situația să continue astfel zile de-a rândul, fără a se putea face nimic,

plutea peste întreaga casă, descurajantă și apăsătoare. Până și energia mătușii Hamps era zădărnicită. Numai Alicia, venită, după cum mărturisea, să-i țină locul lui Janet, stăruia să găsească ceva de făcut. Era una din serile când ai ei îi dăduseră voie să se întâlnească cu logodnicul, dar Alicia simțise nevoia să sacrifice propria-i plăcere, ca și pe cea a logodnicului, simțului datoriei.

Deodată, ușa salonului se deschise făjă zgomot și Alicia, cu întreg farmecul exploziv al tinereții și cu încântătoarea naivitate a importanței pe care și-o dădea, se opri în prag. Nu făcu niciun gest; se uita doar la Edwin cu o privire plină de înțeles și emoție, iar Edwin se ridică repede și ieși din odaie. Mătușa Hamps nu observase nimic.

— Maggie ar vrea să vii până sus, spuse Alicia către Edwin.

El nu răspunse nimic. Nici măcar nu întrebă unde era Maggie. Urcară împreună scările. Dar în ușa odăii unde zăcea bolnavul, Alicia rămase în urmă, lipsită de curaj; Edwin „intră și închise ușa, lăsând în urmă imaginea aceea frumoasă de viață mândră și clocotitoare.

Maggie, în picioare lângă pat, sub lumina vie a lămpii, se întoarse spre el când îl văzu că intră.

— Vino și uită-te la el, zise ea cu glas egal.

Darius zăcea exact în aceeași poziție; dacă n-ar fi fost gura ceva mai deschisă, părea să aibă exact aceeași înfățișare ca în timpul după-amiezii. Chiar și trăsăturile; jalnice și totuși îndârjite, aveau aceeași expresie. Dar nu mai era niciun semn de viață. Edwin se aplecă și ascultă.

— Oh! A murit! murmură el.

Maggie încuviință, cu ochii licărind ca în crustați cu diamante.

— Așa cred și eu, adevărați ei.

— Când s-a întâmplat?

— Acum niciun minut. Ședeam acolo, lângă foc, și mi

s-a părut că observ ceva...

— Ce-ai observat?

— Nu știu... Trebuie să mă duc și să-i spun surorii.

Plecă, ștergându-și ochii.

Edwin, rămas singur, nu-și lua ochii de la rămășițele tatălui său. Spiritul, după ce se ascunsese atâta vreme înăuntru, îl părăsise fără să lase nicio urmă. Plecase, și gata! Marea aventură zadarnică a băiețașului din Bastilia luase sfârșit. Edwin nu știa că băiețașul din Bastilia murise. Știa doar că tatăl său murise. Părea nespus de tragic că epava aceea vlăguită avusese atâta de suferit, și totuși nespus de tragic că moartea era aceea care-l ușurase. Dar tristețea îi era străbătută, luminată de mulțumirea solemnă că destinul îi hărăzise o încercare de o măreție atât de profundă și de copleșitoare. Tatăl său era, și iată! nu mai era. Doar atât, ceva inefabil.

Maggie reveni în odaie, urmată de sora Shaw, cu capul înfășurat în comprese. Edwin începu să întrevadă toate formalitățile sâcâitoare de care va trebui să se ocupe, în legătură cu înregistrarea decesului și cu înmormântarea...

y

Ora zece. Vestea se răspândise în toată casa. Alicia era aceea care o spusese tuturor. Maggie provocă uimire oferindu-se să se ducă ea însăși **s**-o anunțe pe Clara, deși Albert urma să pice dintr-un moment în altul. Sora îmbăiașe trupul mortului. Mătușa Hamps și Edwin erau din nou împreună în salon. Bătrâna doamnă se pregătea să plece, iar Edwin, ca să facă ceva, se gândi să scrie câtorva rude îndepărtate ale mamei sale. Atunci își aminti de făgăduiala făcută lui Big James și se hotărî să-i scrie mai întâi lui o scrisoare.

— Ce bine că **s**-a stins în pace fără să sufere! exclamă mătușa Hamps, nu pentru prima dată.

Edwin, așezat la un mic birou bogat ornamentat,

începu să scrie: „Dragă James, tatăl meu s-a stins în pace la ora...” Apoi, cu o mișcare bruscă, rupse în două foaia de hârtie, o aruncă în foc și începu din nou: „Dragă James, tata a murit liniștit astă-seară la ora opt”.

La un moment dat, după ce doamna Hamps plecase ducând cu ea durerea ei sinceră, dar prea spectaculoasă, Edwin auzi o larmă imensă dinspre Hanbridge: urale, strigăte, țipete, fluieri și trompete. Deschise poarta.

— Cine a învins? întrebă el pe un individ voinic, zdrențăros, de la marginea mulțimii, care gesticula vesel cu un steguleț conservator.

— Da *dumneata*, cine crezi, dom'le? îi replică omul cu glas de bețiv.

— Cu ce majoritate?

— Patru sute-treizeci și nouă.

Integritatea Imperiului era asigurată, și mardeiașul își primise răsplata.

— Neghiobi nenorociți! murmură Edwin cu dispreț nemărginit intrând din nou în casă, în timp ce valul triumfător se îndepărta. Se simți foarte surprins. Se așteptase, încrezător, să învingă partidul său, deși se resemnase la o reducere considerabilă a vechii majorități. Buzele i se strâmbară, disprețuitoare.

Și chiar în mijlocul acestei revolte, în încleștarea dinților pentru a-și confirma dreptatea convingerilor, începu să-și dea seama pentru prima dată de libertatea sa. „Nu-mi pasă, chiar dacă suntem înfrânți de patruzeci de ori”, gândea el. „Am să fiu un radical mai convins ca oricând! Nu-mi pasă, și gata!” Se simți fără nicio șovăială liber. În sfârșit, lanțul care legase între ele aceste două ființe atât de deosebite, antagoniste și nepotrivite - Edwin Clayhanger și tatăl său - se rupsesese.

A

Cartea a patra ÎNCEPUT DE VIAȚĂ
Capitolul I ZIUA DE NAȘTERE I

Era ziua de naștere a mătușii Hamps.

— Cred că împlinește cincizeci și nouă, zise Maggie.

— Oh, nici gând! o repezi Edwin. Nu poate să aibă atât de mult.

Rezolvând **într-un** mod atât de categoric și tăios problema vârstei doamnei Hamps, se aplecă iarăși cu zel asupra ziarului. Cum „Manchester Examiner” nu mai exista ca organ al radicalilor, citea „Manchester Guardian”, al cărui număr din dimineața aceea conținea un lung și ardent necrolog al lui Charles Stewart Parnell.¹³

Erau la micul dejun. Edwin schimbase cu totul natura acestei mese. Pleca la opt pe nemâncate la slujbă, deschidea corespondența și dădea diferite dispoziții admirabilului Stifford, acum un personaj important în întreprindere; iar la nouă se repezea cu tramvaiul până acasă, ca să mănânce pe îndelete ouă cu șuncă și marmeladă, ca un om care se respectă. Era acum lucru cunoscut că între nouă și zece nu putea fi găsit la prăvălie.

— Știi, continuă Maggie cu stăruința ei blajină, mătușa Spenser spunea...

— Cine-i mătușa Spenser, pentru numele lui Dumnezeu?

— Ei, o cunoști - verișoara mamei și a mătușii - bătrânica aceea grasă!

— Oh! Da! își amintea într-adevăr de o siluetă nefamiliară care se înclinase peste sicriul tatălui său.

— **Ea** - mi spunea că mătușica avea cincizeci și cinci sau cincizeci și șase de ani, atunci, la înmormântarea tatii. Și-au trecut aproape trei ani și jumătate. Așa că, trebuie să aibă...

— Doi ani și jumătate, vrei să spui, o întrerupse Edwin cu un fel de îndârjire aprigă.

— Ba nu, au trecut aproape trei ani de când a murit

13 Om politic irlandez, conducător al mișcării pentru autonomia Irlandei. (N.T.)

doamna Nixon!

Edwin rămase uluit dându-și seama cum zburase timpul. Dar nu spuse nimic. În parte pentru că voia să citească în liniște, și în parte pentru că n-avea chef să-și recunoască greșeala. Încetul cu încetul, își asuma istoricele privilegii ale oricărui stăpân al casei din Anglia. Avea iluzia că dacă ar putea păstra o tăcere suficient de solemnă, eroarea sa de fond și de formă va înceta să mai fie eroare.

— Da, da, cred că împlinește cincizeci și nouă, reluă Maggie placid.

— Nu mă interesează nici dacă ar împlini o sută cincizeci și nouă! izbucni Edwin. Mai e cafea? Fierbinte, vreau să zic.

Fără să-și ridice ochii de pe ziar, împinse ceașca puțin spre mijlocii mesei.

Maggie o luă, cu bărbia ușor ridicată, și cu obrajii mai roșii ca de obicei.

— Nădăduiesc că n-ai uitat, cel puțin, să comanzi călimara, zise ea înțepat. Încă n-a sosit, și vreau să i-o duc chiar eu mătușii în dimineața asta. Știi ce mult ține ea la asemenea lucruri!

Se stabilise că anul acesta mătușa Hamps va primi de la nepotul și nepoata ei o călimară dublă de sticlă șlefuită. Prăvălia uneori făcea comerț cu astfel de articole. Edwin nu acceptase cu dragă inimă ideea. Socotea că o călimară dublă de sticlă șlefuită era o concesie nesănătoasă făcută gustului vulgar al doamnei Hamps pentru bibelouri; și-apoi, în ultimul timp, încetase să mai facă comerț cu amănuntul. Totuși, din indolență, consimțise.

— Ei bine, n-o să sosească decât mâine, zise el.

— Dar, Edwin, cum vine asta?

— Cum vine asta? Dacă vrei să știi, am comandat-o abia ieri. Nu pot să mă gândesc la toate.

— E foarte neplăcut! își arată Maggie gândul cu

sinceritate.

Edwin luă un aer de martir.

— Unii își închipuie că n-am altă treabă la prăvălie decât să comand cadouri pentru aniversări, declară el eu un sarcasm dezagreabil.

— Cred că ai putea să fii ceva mai politicos, zise Maggie.

— Zău?

— Da! stărui Maggie cu dârzenie. Uneori ești de-a dreptul insuportabil. Toată lumea a observat.

— Care toată lumea?

— N-are importanță!

n

Maggie își zvârli capul pe spate, și Edwin își dădu seama că atunci când își dă capul pe spate - un gest rar la ea -, încearcă să-și stăpânească lacrimile. Se simți mai mult decât uimit, se simți intimidat de această mișcare feminină a capului. Era jignită. Părea absurd din partea ei să fie atât de susceptibilă, dar era neîndoielnic că o jignise. Se purtase ca un bătăran și îi rănisese sentimentele. Maggie avea aproape patruzeci de ani; se apropia și el de patruzeci; ea era o fire foarte cumsecade, și el se considera, de asemenea, o fire cumsecade, și totuși nu izbuteau să evite ciorovăielile. Nu mai era vorba de disputele gălăgioase de altă dată, când Edwin se plânga, pe drept sau pe nedrept, că ordinea și izolarea din camera lui sacră fuseseră încălcate, dar purtarea unuia față de celălalt se înveninase în general într-un mod supărător. Era ca și cum s-ar fi tolerat doar unul pe altul, fiecare având anumite motive s-o facă. De ce trebuia să fie astfel? În fond, țineau unul la altul și se respectau reciproc, într-un moment de criză, se puteau bizui întru totul unul pe celălalt. De ce trebuia ca purtarea lor să reflecte atât de fals adevăratele lor sentimente? Edwin își spuse că de vină era doar obișnuința. N-o blama pe Maggie. Din mândrie,

dădea vina pe sine. Știa că este mai deștept, mai receptiv, mai iscusit decât ea; ar fi trebuit să fie în stare să găsească abilitatea diplomatului, necesară unor relații calme și fericite. Orice fricțiune, chiar dacă se datora mărginirii ei, era o dovadă a incompetenței lui în arta vieții...

„Toată lumea a observat!” Cuvintele îl usturaseră. O exagerare, fără îndoială! Și totuși, nu putea să le înlăture doar schimonosindu-și gura cu superioritate. Maggie nu era Clara, și ea nu născocea nimic. Era vina lui! Da, vina lui! E-adevărat, era uneori țăfnos, îndărătnic, ursuz. Nu dorea să se poarte așa - din toată inima nu dorea - dar așa era! Trebuia să se schimbe. Trebuia să întoarcă o pagină nouă în viață. Ar fi fost mai bine dacă ar fi fost ziua lui de naștere sau, și mai bine, anul nou, în loc de ziua de naștere a mătușii, astfel încât să poată întoarce o pagină nouă într-un mod solemn. Își aminti chiar de zicala aceea, rostită eu mai bine de douăzeci de ani în urmă de nemernicul cu cravată albă care născocise diabolica oră de Biblie de sâmbătă după-amiază, zicală pe care o desconsidera din răspuțeri - „în fiecare zi începe un an nou”. Ei da, în fiecare zi începea un an nou! Și în fiecare minut! De ce n-ar începe un an nou chiar atunci, în clipa aceea? N-avea decât să spună pe un ton lingușitor, binevoitor: „Bine, bine, e cum zici tu. Hai, ține-ți firea, draga mea. Mă predau!” N-avea decât să spună astfel de vorbe, și Maggie, care era bună, naivă și neranchiunoasă, s-ar liniști pe dată. Dacă le-ar spune, ar da dovadă de tărie morală.

Dar nu le putu spune.

III

Și totuși, se hotărî din toată inima să întoarcă o pagină nouă cu prima ocazie. Ochii îi urmăreau mecanic necrologul lui Parnell, fără să transmită niciun mesaj pe care să-l poată recepționa creierul preocupat. Rămase uimit văzând că Parnell avea doar patruzeci și cinci de ani.

Gândi: „Păi, la vârsta mea, Parnell devenise celebru -

era un om mare și o forță!" Iar el, Edwin, stătea și mânca ouă cu șuncă în fața surorii sale, **într-o** sufragerie banală din Bleakridge. Dar, la urma urmei, ce avea sufrageria? Nu mai era camera pe care o lăsase tatăl său. O schimbase și o îmbunătățise, adaptând-o gustului său. Putuse să-și facă chef, și nu șovăise. Putea face ce voia. Avea tatălui său fusese împărțită, conform testamentului, destul de nedrept față de el; dar nu-i păsa eltuși de puțin. Îl lăsase pe Albert să facă ceea ce dorea el și cu Clara. Lui Maggie îi revenise casa (estimată prea mult), și el îi plătea o chirie corespunzătoare; în timp ce ea, la rândul ei, îi plătea cota pentru hrană și folosirea mobilei. Trăiau în îndeustulare, mulțumită teribilei îndârjiri de-o viață a băiețașului din Bastilia. Edwin se alesese eu întreprinderea, negrevată de nimic. Nu era foarte înfloritoare, dar oricum câștiga de două ori mai mult decât cheltuia. În curând va fi la fel de bogat ea fiecare dintre surorile lui, și asta fără să trudească deloc ca un rob. Cumpăra mult mai multe cărți decât Tom Orgreave deși în trecut asemenea lux i se păruse inaccesibil. Se ducea la teatru. Se ducea la concerte. Își lua vacanțe. Fusese la Londra, și încă de mai multe ori. Avea câțiva prieteni buni. Era propriul său stăpân. Nimeni nu se gândea să-l contrazică, și niciun viciu dăunător nu pusese stăpânire pe el. Pretutindeni oamenii îl tratau cu deosebit respect. Chiar și atunci când, în parte din neglijență și în parte ca să-și ascundă coșurile care-i apăreau periodic pe față, lăsase să-i crească barbă, nici măcar Clara nu îndrăznise să chicotească. Și, deși suferea de unele tulburări de tensiune, datorate lipsei de mișcare și constituției sale, nu se putea spune că avea o sănătate subredă. Nu mai răcea atât de des. Viața sa, care altora ar fi putut să li se pară ștearsă și monotonă, era pentru el aproape miraculos de romantică în desfășurarea ei.

Și totuși, se întreba stingherit: „Sunt oare fericit?” Maggie nu bănuia că, în timp ce stătea aplecat absent

peste prețiosul său „Manchester Guardian”, se gândea: „Trebuie să-mi analizez felul de viață. Să văd cum stau. Dacă am de gând vreodată să trăiesc, atunci trebuie **s-o** fac acum. Și nu sunt deloc sigur că o fac”. Maggie nu-și punea niciodată asemenea întrebări. Rămânea ceas de ceas în calmul ei obișnuit, rareori tulburat de câte o izbucnire.

IV

O întâmplare neobișnuită îi oferi prilejul să întoarcă imediat pagina aceea nouă în viață. Se auzi sunând clopoțelul de la intrare și apoi răsunară glasuri în hol; ca imediat să-și facă intrarea maiestuoasă în sufragerie însăși mătușa Hamps, în persoană.

— Vă rog să nu vă deranjați, glăsui ea. Doamna Hamps își începea adesea vizitele cu aceste cuvinte.

Maggie sări în picioare și o sărută, cam cu prea multă efuziune, și zise pe un ton liniștit, reținut:

— La mulți ani, mătușica.

Atunci Edwin se sculă și el, împingând înapoi scaunul pe care era așezat, și îi strânse mâna, zicând **ndu-i** cu un zâmbet vinovat:

— Viață lungă și fericită, mătușică!

— Eh! exclamă ea, lăsând **ndu-se** să cadă cu un oftat de mulțumire pe un scaun de lângă masă. Știu că sunteți toți foarte drăguți cu mine. Nu știu dacă o să mă credeți sau nu, dar drăgălașii mititei ai Clarei erau la mine azi dimineață înainte de opt!

— Amy se simte mai bine cu tușea? întrebă Maggie, în timp ce se așeza pe scaun. Edwin se așeză și el.

Doamne! exclamă mătușa Hamps. Eram atât de mișcată, încât am uitat **s-o** întreb pe fetiță. Dar n-am auzit-o tușind. Nădăjduiesc că e mai bine. Octombrie e o lună prea păcătoasă ca să începă tocmai acum cu tușea. Ar fi trebuit **s-o** întreb. Dar am început să îmbătrânesc.

— Tocmai vorbeam adineaori dacă împlinești treizeci

- și opt sau treizeci și nouă de ani, mătușico, zise Edwin.

— Ce mai ștregar - cu barba asta a lui! răspunse mătușa, amuzată. Ei bine, bătrâna voastră mătușă împlinește astăzi șazeci de ani!

— Șazeci! exclamă în același timp nepotul și nepoata, uimiți.

Mătușa Hamps încuviință.

— Ești cea mai frumoasă femeie de șazeci de ani pe care am văzut-o vreodată! zise Edwin cu admirație neprefăcută.

Și era într-adevăr frumoasă. Mândria din ochii ei când își mărturisise vârsta - probabil prima dată de treizeci de ani încoace când își mărturisea sincer vârsta - era justificată din plin. Cu tenul ei curat, trandafiriu, cu dinții re-l gulați, spatele drept, trupul durduliu, ochii strălucitori, gesturile vioaie și părul bogat căzând în bucle după moda victoriană, oferea lumii o imagine pe care nimeni nu putea s-o privească fără adevărată plăcere și încântare. Era îmbrăcată ireproșabil în mătase neagră și catifea neagră, cu medalionul masiv de la gât, pantofi ușori în picioare. N-avea rost să-ți amintești de toate duplicitățile, toate nesinceritățile, ipocriziile și meschinăriile ei. În orice caz, putea fi uneori generoasă, și vitalitatea-i strălucitoare putea câteodată, ca acum de pildă, să-i ascundă defectele. Putea mărturisi, ca toată lumea, că o doare ba una ba alta, cum ar fi de pildă crizele de reumatism - dar trupul ei curajos nu voia să accepte asemenea afirmații neplăcute; el respingea cu trufie atingerea timpului; în orice caz, menținea o aparență de izbândă asupra timpului. Dacă n-o plăceai pe mătușa Hamps de bunăvoie, în ceasurile ei de triumf erai nevoit s-o placi fără voie. Atât Edwin cât și Maggie erau de nenumărate ori porniți împotriva ei, dar nutreau respect față de ea, și chiar și o caldă afecțiune instinctivă, ca în dimineața asta când împlinea șazeci de ani. De când și-o

amintea Edwin, era văduvă și trăia singură, și totuși continua să arate înfloritoare. Nimic n-o putea usca sau veșteji. Nici chiar păcatele ei n-o atingeau. Dumnezeu și cu mătușa Hamps rămâneau în cei mai buni termeni, și se vede că nesinceritatea îi pria.

y

— Avem și un pachetel pentru tine, mătușieo, zise Edwin, străduindu-se ca glasul să-i sune cât mai blând și agreabil. Dar e la Manchester. Nu va sosi aici decât mâine. Numai din vina mea! Știi ce nenorocit sunt cu mania asta a mea de a tot amâna lucrurile.

— Ne așteptam să sosească astăzi, i se alătură cu loialitate Maggie, în vreme ce majoritatea surorilor - și Clara negreșit - s-ar fi grăbit să spună pe un ton sarcastic: „Da, ăsta-i Edwin, cu toate că i-am amintit de nu știu câte ori!” (Edwin simți cu satisfacție că pagina cea nouă fusese întoarsă. Era bucuros că spusese: „Numai din vina mea”. Și-acum, se hotărî în sinea lui: „Maggie se poartă frumos; și eu mă port frumos. Trebuie să continui în felul acesta. E o prostie să spună oamenii că noi doi nu ne înțelegem!”)

— Vă rog, vă rog! stărui mătușa Hamps. Nu mai vorbiți de pachetele! (Dar amândoi știau că dacă n-ar fi pomenit de pachetel, mătușa lor s-ar fi simțit amărâtă.) Tot ce vreau e dragostea voastră. Voi, copii, sunteți tot ce am. Și dacă ați ști ce mândră sunt de voi, când vă văd atât de frumoși, și buni, și respectați în oraș, și pe drăguții de copilași ai Clarei care încep să alerge, atât de sănătoși, mititeii! Oh, păcat că sărmana voastră mamă...!

Cu neputință să nu fii impresionat de asemenea accente! Degeaba încercau Edwin și Maggie să reziste în fața vorbăriei mătușii Hamps; degeaba încercau să-și amintească cele mai cumplite exemple ale ipocriziei ei. În zadar! Erau impresionați. Nu puteau să nu-și spună: „E tare cumsecade, la urma urmei!”

Mătușa Hamps se uită de la unul la altul, apoi ochii îi

zăboviră pe masa încărcată cu bunătăți și, în sfârșit, trecură asupra odăii spațioase. În ochii ei, prea masculini pentru a plânge sub imperiul emoției, se citeau admirație și respect. Fără îndoială că era mândră de nepotul și de nepoatele ei. Și oare nu avea dreptul să fie? Edwin, care acum purta barbă, era unul din negustorii de frunte ai orașului, și-i plăceau cărțile, orele de lectură - un om cu obiceiuri atât de tihnite! Sau cele două fete cu o situație atât de frumoasă, fără să depindă de nimeni: Clara, o soție și o mamă încântătoare, și Maggie, atât de demnă de încredere, atât de bună! Mătușa Hamps aproape că nu-și mai dorea nimic. Idealurile i se împliniseră. Și, neîndoielnic, după moartea lui Darius atitudinea ei față de copiii lui dobândise chiar o oarecare umilință.

— O să fii acasă mâine dimineață, mătușico? întrebă Maggie în tăcerea stingherită care urmă protestelor doamnei Hamps.

— Da, o să fiu, o asigură doamna Hamps cu convingere. Trebuie să cârlesc perdelele.

— Bine, atunci, o să vin. Pe la unsprezece. Maggie se întoarse spre Edwin cu un aer binevoitor. Nu-i prea devreme dacă trec pe la prăvălie puțin înainte de unsprezece?

— Nu, zise Edwin cu aceeași bunăvoință. Rar se întâmplă ca Sutton să întârzie cu livrarea după zece. E foarte bine. O să ți-l despachetez.

VI

Își aprinse o țigară.

— Vrei una? Îi oferi doamnei Hamps, întinzându-i cutia.

— Îți dau eu una peste mână acușica, zise zâmbind doamna Hamps. Stătea rezemată, cu cotul sprijinit de masă, **într-o** atitudine degajată. Apoi continuă pe un alt ton, cu voce scăzută, tainică, și totuși plină de însuflețire: Nu pot să pricep prea bine cine-i nepotelul acela pe care-l

plimbă Janet Orgreave.

— Nepoțelul pe care-l plimbă Janet! murmură Maggie mirată. Și către Edwin: Tu știi?

Edwin clătină din cap.

— Când i-ai văzut? întrebă el.

— Păi, azi dimineață, zise doamna Hamps. I-am întâlnit când veneam încoace. Ea era pe o parte a străzii, iar copilul pe cealaltă - chiar lângă casa lui Hewson. Am impresia că nu-l mai putea stăpâni pe ștregarul acela mic. Oh! O adevărată pușlama! Îți dai seama imediat. „Hai, George, vino încoace”, i-a strigat ea. Și știi ce i-a răspuns? „Vino tu pe partea asta, mătușico”. Firește, n-am putut să mă opresc și să văd ce-o să facă. Era atât de prinsă, încât abia a schițat un gest spre mine.

— George? George? își consultă Maggie memoria. Cam-câți ani avea?

— Șapte sau opt, aș spune.

— Atunci, nu poate să fie unul din copiii lui Tom. Și nici al Aliciei.

— Nu, adevărați mătușă Hamps. Și după câte știam eu, copiii fetei celei mari... cum o cheamă?

— Marian.

— Da... Marian are numai fete.

— Cred că ai dreptate. Nu-i așa, Edwin?

— De unde să știu eu? se miră Edwin.

Era un mister pentru el cum își culegea mătușă-sa informațiile. Nici ea și nici Clara nu fuseseră vreodată în relații mai apropiate cu familia Orgreave, iar Maggie, după câte știa el, nu prea fleacărea. Începea să-și explice, în orice caz, vizita doamnei Hamps. Întâlnise pe stradă ceva neobișnuit, care nu se potrivea cu faptele cunoscute de ea, și ciudățenia aceasta o tulburase în așa măsură, încât nu putuse decât să vină și să-și deșerte sacul de noutăți. Asta era explicația, precum și pornirea ei firească de a se arăta în toată splendoarea vârstei de șaiszeci de ani.

— Charles Orgreave nu-i însurat, nu-i așa? mai întreabă ea.

— Nu, zise Maggie.

VII

Se așternu o tăcere asupra tainei în care era înconjurat inexplicabilul nepot al lui Janet.

— Charlie *s-ar putea* să se fi însurat, găsi prilej Edwin să-l ia în zeflema pe vechiul său prieten. Mai știi! Lumea-i atât de ciudată! Bănuiesc că ai văzut, zise el, și se uită cu înțeles la mătușă-sa, că prietenul tău Parnell a murit?

Doamna Hamps se prefăcu ofensată.

— Am văzut că Parnell a murit, ripostă ea cu un calm plin de solemnitate. Am zărit vestea pe un afiș, în timp ce veneam încoace. N-aș vrea să mă credeți lipsită de inimă, dar era lucrul cel mai bun pe care-l putea face. Nădăjduiesc că de-acum înainte *s-a* terminat cu toate prostiile astea despre autonomia Irlandei!

Ca mulți alții, se pare că și doamna Hamps era convinsă că scandalosul declin și apoi și moartea prematură a lui Parnell își aveau explicația în ticăloșia însăși a ideii de autonomie a Irlandei, împrejurările în care-și găsisese sfârșitul fiind o dovadă în plus că numita autonomie era blestemată de Dumnezeu. Începu să-și expună argumentele. Vorbea cu atâta seriozitate și demnitate, încât Edwin se văzu redus la tăcere. Încă o dată nu-și putu izgoni de pe față o expresie care părea să ceară iertare pentru opiniile lui. Întreaga măreție eroică, pătimasă, a tumultuoasei cariere a lui Parnell se zbârci *într-o* meschinărie sordidă în fața neputinței unei femei ignorante, înguste la minte, dar pline de vigoare, de a-i aprecia calitatea. Și nu numai că Edwin ar fi cerut iertare pentru sine, dar era gata să ceară iertare și pentru Parnell. Îi părea rău că încercase să facă o glumă în legătură cu Parnell; îi părea rău chiar și că pomenise de el. O clipă,

strălucirea zilei de naștere a mătușii Hamps păli, umbrită.

— Nu știu ce se mai întâmplă în lumea asta! murmură cu tristețe mătușa Hamps, privind pe fereastră spre strada luminată de soarele de octombrie. Ba auzi de una, ba de alta! Ca, de pildă, scandalurile alea teribile de la cazinou. Și-acum, au venit cu învățământul ăsta gratuit, pe care trebuie să-l suportăm noi, contribuabilii. Or să ajungă să le dea copiilor de muncitori până și masa pe gratis! adăugă ea, cu o intuiție deosebit de perspicace.

— Hai, lasă! Nu te mai necăji! încercă Edwin s-o consoleze.

Ea îl privi cu un reproș plin de afecțiune. Și Edwin se simți vinovat că se ducea la capelă cam o dată la două luni, și atunci doar din pură lașitate morală.

— Poți să-mi dai măsurile alea, Maggie? întrebă brusc doamna Hamps. Mă duc la croitoreasă.

Femeile ieșiră amândouă din odaie, și Edwin se îndreptă agale spre fereastră. La urma urmei, poate că se înșelase în legătură cu motivul vizitei ei. În clipa următoare, o zări pe Janet cu inexplicabilul ei nepot urcând, mână în mână, dinspre Bursley.

Capitolul II NEPOTUL LUI JANET I

Așa cum stătea la fereastra sufrageriei, Edwin era destul de vizibil de afară. Când Janet și copilul ajunseră în colț, privirea ei o întâlni din întâmplare pe a lui, și atunci Edwin dădu din cap, zâmbind, își scoase țigara din gură și-i făcu semn cu mâna. Erau vechi prieteni. Așa că rămase surprins văzând-o pe Janet că roșește și se fâstâcește. Stingherită, îi întoarse zâmbetul și apoi, cu un gest lămuritor, se îndreptă spre poartă. Fapt care îl surprinse și mai mult pe Edwin. Cu toată lipsa ei de prejudecăți, Janet nu și-ar permite niciodată să-și uite purtările demne, corecte, iar vârsta îi subliniasă și mai mult aceste calități. Nu era deloc în firea ei să facă vizite neprotocolare, neanunțate, la zece fără un sfert dimineața.

Edwin se duse la ușa de la intrare și o deschise. Janet îndemnă copilul să urce pe lespezile treptelor. Adierea brizei pătrunse vesel în casă.

— Bună dimineața. Ai ieșit devreme.

— Bună dimineața. Da. Am coborât până la poștă să trimitem o telegramă, nu-i așa, George?

Și intră în hol, urmată de băiat. Dădu mâna cu Edwin, privindu-l în ochi: prețuirea, încrederea în el străluceau în ochii ei sinceri, acum tulburați. Avea o ținută mândră, și-și stăpânea ciudata-i stinghereală.

— Ia te uită! exclamă deodată, arătând spre o pată neagră de noroi pe eleganța imaculată a taiorului ei de culoarea nisipului.

Și Edwin își spuse iarăși, ca de atâtea ori până acum, că era o făptură distinsă și încântătoare. Privirea ei îl mângulea întotdeauna. Dar, cu o nemiloasă imparțialitate masculină, nu voia să treacă cu vederea cuta tot mai adâncă de sub bărbie și nici veștejirea pielii cândva atât de fragede.

— Ce faci, tinere? îl salută Edwin pe băiat, cu acea familiaritate insolentă pe care și-o îngăduie oamenii mari față de copiii pe care nu-i cunosc.

— Voiam să intru doar o clipă, ca să ți-l prezint pe ultimul meu nepot, zise Janet în grabă; și adăugă: Și apoi o să plecăm imediat.

— Oh! murmură Edwin. Pofțiți în salon, vă rog! Maggie e sus.

Trecură în salon, unde o slujnică **într-**un șorț dungat ștergea fără grabă cu o cârpă geamul unei biblioteci.

— Lasă puțin treaba, îi zise Edwin scurt, și fata se supuse îndată, uitând în grabă o perie pe scaun.

— Șezi jos, te rog! o pofti Edwin, stângaci. Și care anume nepot este? Pot să-ți spun că a stârnit destulă curiozitate în oraș.

Janet roși iarăși, fără rost.

— Serios? răspunse ea. Ei bine, de fapt nici nu-mi este nepot, dar ne prefacem că este, nu-i așa, George? E mai interesant așa. Ți-l prezint pe tânărul George Cannon.

— Cannon? Nu cumva vrei să spui...

— Îți amintești de doamna Cannon, nu? Hilda Lessways? Haide, Georgie, vino și dă mâna cu domnul Clayhanger.

Dar George nu vru să dea mâna.

II

— Serios? exclamă Edwin, abia auzit. Nu știa dacă glasul îi suna firesc sau nefiresc. Se simțea ca și cum ar fi fost pocnit zdravăn cu un sac de nisip peste inimă: nu o lovitură simbolică, ci o izbitură adevărată. Era ca și cum mergând nevinovat pe stradă, un necunoscut cu înfățișare blândă inofensivă l-ar fi pocnit tare, și apoi ar fi trecut liniștit mai departe. Era pur și simplu năucit, uluiala înlăturând orice alt sentiment. Eventual ar fi putut să bolborosească, cu un aer prostesc, clătî**nându-se** pe picioare: „Cum... ce înseamnă asta? Ce **s-a** întâmplat?” Se uită nedumerit la copil, cu o privire neghioabă. Încetul cu încetul - i se păru că trecuse un secol, dar erau de fapt doar câteva secunde - își redobândi facultățile; se gândi imediat că trebuia să păstreze o aparență de demnitate, astfel ca Janet să nu-și dea seama cât de tare îl tulburase dezvăluirea identității copilului. I se păru că datoria cea mai importantă în viață era să arboreze o indiferență prietenoasă. Fără să știe de ce.

— Credeam... începu el cu glas scăzut, și apoi repetă: Credeam că n-ai mai văz**ut-o** pe doamna Cannon de multă vreme.

Copilul se cățara pe un scaun, la fereastra ce dădea în grădină, absorbit de explorări și descoperiri, nelu**ându-i** în seamă pe cei mari. Janet părea să fi uitat de el, ori pur și simplu pierduse speranța de a-l mai putea stăpâni; se bizuia pe noroc, rug**ându-se** cerului ca zvăpăiatul puști să

nu facă o boroboacă prea mare.

— Asta cam așa e, recunosc eu ea. Stinghereala îi reveni. Se vede că își controla cu grijă spusele. Unele lucruri nu puteau fi dezvăluite nici măcar lui Edwin. L-am adus abia ieri de la Londra.

Edwin tremura tot când puse întrebarea:

— E și ea aici... vreau să spun doamna Cannon?

Îi venea greu să se gândească la Hilda ca la o doamnă Cannon.

— Oh, *nu!* exclamă Janet, pe un ton care mărturisea că în niciun caz doamna Cannon nu putea fi în Bursley.

Se simți ușurat. Da, îi părea bine. Înțelese că n-ar fi putut îndura senzația că ea era aproape, undeva în casa vecină. Prezența ei la familia Orgreave ar fi făcut ca împrejurimile, întregul oraș, să fie locuri periculoase. Ar fi existat riscul de a o întâlni pe neașteptate în orice colț. Ba nu, ar fi fost chiar silit să se ducă de bunăvoie **s-o** întâlnească. Și știa că n-ar fi putut să suporte să se uite la ea. O astfel de întâlnire ar fi fost o tortură prea cumplită. Ciudat, cu toate că era absolut nevinovat, cu toate că nu făcuse altceva decât să sufere, se simțea ca un ucigaș; avea privirea plecată și vinovată a unui ucigaș!

III

— Mătușico! strigă băiatul. Pot să mă duc în grădină? E un leagăn acolo.

— Oh, nu! încercă să-l potolească Janet. Nu-i grădina noastră. Acum o să mergem acasă. Am intrat doar o clipă. Și-apoi băieții mari care nu vor să dea mâna...

— Ba da, ba da! o întrerupse Edwin ca în vis. Lasă-l să se ducă puțin în grădină, dacă așa vrea. Nu poți pleca așa de repede! Hai, du-te, domnul meu.

Văzuse prilejul de a vorbi cu ea, fără a fi auzit de copil. Janet nu se împotrivi, poate ghicindu-i dorința. Copilul se răsuși și-l privi țintă pe Edwin, apoi o porni, prea nerăbdător pentru a mai aștepta să fie condus, spre

cucerirea grădinii.

Rămaseră tăcuți și stingheriți pe terasa ce da în grădină, urmărind-l cum se dădea în leagănul construit chiar de Edwin pentru a le face pe plac progeniturilor Clarei.

— Câți ani are? întrebă Edwin, doar ca să spună ceva.

— Aproape nouă, zise Janet.

— Nu pare.

— Nu, dar după cum vorbește - câteodată pare.

Într-adevăr, George nu arăta de nouă ani. Era slăbuț și mic, și părea că nu are oase - ci doar articulații funcționând cu egală ușurință în toate direcțiile. Avea pielea palidă și un aer bolnăvicios. Ochii erau moleșiți parcă, sau poate suferea de oftalmie. Vorbea tare, cu gesturi repezite, și viața părea să-i fie făcută dintr-o succesiune de momente în care era absorbit intens, total. Impresia generală nu era prea agreabilă, și Edwin ajunse la concluzia că băiatul, pe lângă că era răzgâiat, avea o fire egoistă și un fel de a fi enervant.

— Apropo, murmură el, și ce-i cu *domnul* Cannon?

— Oh! zise Janet, șovăind emoționată, Hilda e văduvă.

Edwin simți că i se taie picioarele, de parcă Janet ar fi fost un doctor care l-ar fi anunțat că suferea de o boală neașteptată, și că îl aștepta o operație grea și periculoasă. Observatorul imparțial dinlăuntrul lui îl întrebă oarecum disprețuitor de ce știrea îl afecta atât de tare, dar nu putu face altceva decât să-și răspundă, din străfundurile slăbiciunii și umilinței sale, că nu știa. îl cuprinse sfârșeala.

Deodată își spuse, ca și când ar fi făcut o descoperire neașteptată's „Firește că nu va veni în Bursley. I-ar fi rușine să mă întâlnească”.

— De când? o întrebă pe Janet.

— De anul trecut, cred, zise Janet cu și mai multă emoție, cu glasul încărcat de milă.

Când o cunoscuse la început pe Janet, îl izbise, ca o trăsătură fundamentală, marea ei grijă, spontană și generoasă, față de cei din jur. În ultimii ani, însă, deși rămăsese aceeași fire generoasă și bună, părea să se fi înăsprit oarecum. Acum o vedea din nou pe vechea Janet.

— Nu mi-ai spus niciodată.

— Adevărul este că n-am știut nici noi, zise ea și, fără să-i dea răgaz lui Edwin să mai pună alte întrebări, urmă: Sărmana, a avut o mulțime de necazuri, o mulțime. Și-acum, e îngrijorată de sănătatea lui George! Aerul de mare nu-i face bine. Și Hilda nu poate să plece din Brighton.

— Oh! E încă la Brighton?

— Da.

— Ia să vedem... stătea parcă... cum îi spunea?... pe Preston Street?

Janet se uită la el mirată.

— Ce memorie ai! Bine, dar sunt zece ani de atunci!

— Aproape! zise Edwin. Mi s-a întipărit, nici eu nu știu cum, în mine. Știi că a venit la prăvălie să mă întrebe de mersul trenurilor, sau așa ceva, în ziua când a plecat.

— Serios? exclamă Janet, și sprâncenele i se ridicară a uimire.

Edwin bănuise că s-ar putea ca Hilda să-i fi povestit lui Janet ce era între ei. Acum însă încetă de a mai bănuia așa ceva. Se liniști. Apucă din nou frânele discuției, deși cu o mână mai nesigură.

— Și de ce nu poate să plece din Brighton? întrebă cu o îndrăzneală afectată.

— Ține o pensiune.

— Înțeleg. Tot e bine că are un venit propriu.

— Tocmai asta-i buba, vorbi Janet eu tristețe. Ne cam îndoim dacă mai are vreun venit.

Edwin așteptă să-i spună și alte amănunte, dar Janet

nu părea dispusă să vorbească. îi răspundea la întrebări, dar de fapt nu-i mai spuse nimic.

Din casă se auzea zvon de glasuri, precedând plecarea doamnei Hamps. Ea și cu Maggie coborau acum scările, Nebănuind nimic despre sosirea neașteptată a lui Janet Orgreave și a misteriosului nepot, doamna Hamps, după ce aruncă o privire în sufrageria goală, zise: „Cred că dragul de Edwin a plecat”, și părăsi îndată casa. Edwin zâmbi sarcastic gândindu-se cât de încântată ar fi fost să-l poată vedea de aproape pe misteriosul nepot și să afle adevărul atât de straniu că, de fapt, nici nu era nepotul ei.

— Mătușico! strigă băiatul din grădină.

— Vino încoace, trebuie să plecăm, îi răspunse Janet.

— Nu! Vreau să mă dai în leagăn. Până sus de tot.

— George!

— Hai să-l dăm puțin în leagăn, se arătă dispus Edwin. Mă duc să-l legăn eu. Și, strigând către băiat: Hai, că vin să te dau în leagăn.

— E groaznic de alintat, se vaită Janet. Ai să-l răsfeți și mai mult.

— Nu face nimic, zise Edwin nepăsător.

Părea să înțeleagă, mai bine chiar decât cu plozii Clarei, cum și de ce ajung părinții să-și răsfețe copiii. Nu pentru că s-ar teme să-i înfrunte; ci pentru bucuria, instinctivă și irațională, de a face plăcere altora, mai ales când plăcerea astfel acordată nu se știe ce urmări poate să aibă. Nu-i păsa de băiat, nu ținea la el. În teorie, avea groaza nefirească a burlacului în fața unui copil răsfațat. Cu toate astea, acum ținea partea băiatului împotriva lui Janet. Instinctul îi spunea: „Copilul dorește ceva. Și eu pot să-i ofer. Las să aibă. Oricare ar fi urmările. Va avea ce dorește”.

Păși pe iarba udă, și simți adierea vântului și soarele. Pe cerul de un albastru intens treceau nori albi ca zăpada, armonizându-se de minune cu arhitectura de un roșu

cărămiziu a împrejurimilor. Copacii înalți din grădina familiei Orgreave își etalau bogăția de galben și arămiu, și frunzele uscate cădeau molcom pe jos, unele ajungând chiar în grădina familiei Clayhanger, unde împestrițau cu ruginiu tufișurile veșnic verzi. De cealaltă parte a zidului dinspre apus, trăsuri și căruțe treceau huruind și scârțâind pe Trafalgar Road.

Copilul nu se mai dădea în leagăn, și-l întâmpină cu un zâmbet recunoscător, plin de speranță. Un copil cu totul aparte! Care părea deodată un înger, cu gesturi gingașe și cumiți!... Cu ochii ațintiți plini de uimire la soare! O privire într-adevăr puțin cam mioapă! Sprâncenele groase îi aminteau de Hilda. Parcă și privirea era a Hildei! Sau i se părea lui? Oricum, nu credea că ar fi ghicit al cui era.

— Haide! îl preveni el. Ține-te bine. Și, trecând în spatele băiatului, îl apucă de spatele slăbuț, îmbrăcat în haina albastră de marinar, și-i făcu vânt trimițând totul spre cer - scăunelul leagănului, băiatul și tot restul. Băiatul scoase un țipăt de emoție și de plăcere, iar bereta îi căzu în iarbă. Edwin îl legăna întruna, fără zăbavă.

— Încă! încă! țipa băiatul, nelăsându-l să se oprească.

Dar, în mijlocul strădaniei, amintindu-și de senzația stranie simțită când îl atinsese, Edwin se pătrunse cu încetul de efluviul tainic ce se degajă din copii. îl văzuse murind pe tatăl său și gândise: „Iată cea mai măreată și mai impresionantă taină de pe pământ!” Dar micul George - de numai nouă ani și părând mai curând de șapte - oferea o taină care o depășea în solemnitate pe cea a morții. Era copilul Hildei. Era copilul ei, al unei femei care atunci când îl părăsise era fecioară. Cu o ciudată apatie își închipui, fără amărăciune, povestea Hildei. Ea, care era a lui prin cuvântul și prin sărutul dat, își dăruise trupul pieritor necunoscutului Cannon. Dăduse rod și zămislise acest copil. Și pe când el, Edwin, trăia și suferea, ea

zămislise copilul. Încetase de a mai fi fecioară. Oh, cât de repede! Cu ce iuțeață uimitoare - căci George nu avea oare nouă ani? - încetase să fie fecioară și devenise mamă. Își imaginează totul limpede. Și rezultatul miraculos al acelui proces se afla aici, dându-se în leagăn și țipând, plin de farmecul puternic și unic al copilăriei! O altă individualitate; o nouă ființă; formată, cu caracter și voință proprii; diferită de orice altă individualitate din univers! O nouă creatură! Un fenomen unic, consecință a mândriei și tragediei vieții! George!

Ieri o fecioară, și astăzi - iată-l! Ar fi putut să fie al lui, ar fi trebuit să fie al lui! Oh, da, se înfioră în sinea lui, tras și împins de toate aceste gânduri! Era o taină care-l obseda. Nu-i purta pică Hildei. Era incapabil să-i fie ciudă pe ea, căci nu era ranchiunos decât când era vorba de fleacuri. Da, nu-l iertase niciodată pe cel care le furase după-amiezile de sâmbătă, cu lecțiile de Biblie. Dar să-i fie ciudă pe Hilda...! Nu! Fapta ei fusese mai presus de ciudă - ca mina providenței. Și când te gândești că ea exista! Pe un petec de pe suprafața pământului numit Brighton, pe care-l putea localiza pe o hartă, ea exista: văduvă, strâmtorată, ținând o pensiune. Mânca, dormea, se zbătea; își pieptăna părul. Parcă o vedea pieptănându-și părul. Și avea treizeci și patru de ani - atâta oare? Miracolul acestei lumi îl uluia, îl cutremura. Și i se părea că viața lui era mai romantică decât oricând.

George, neținând seama de primejdie, își răsuci deodată picioarele în jos și se lăsă să alunece din leagăn, înainte ca Edwin să-l oprească. Se rostogoli pe iarbă și apoi sări iute în picioare. Se săturase.

— Ei, mai vrei? îl întrebă Edwin, gâfâind de efort.

Copilul scânci sfios, și, scutură din capul ciufulit, răsucindu-și-l apoi spre umărul drept. La urma urmei, nu era un copil chiar nerușinat ori obraznic. Putea să se poarte și cu o încântătoare timiditate. Edwin își zise în

sinea lui, hotărât, că era un copil fermecător. I-ar fi plăcut să stea de vorbă cu el, dar nu-i venea în minte nimic firesc și rezonabil cu care să înceapă.

— Știi, nu mi-ai spus nici cum te cheamă, vorbi el în cele din urmă. De unde să știu cum te cheamă? George, da - dar George și mai cum? George nu înseamnă nimic, căci există vreo zece milioane de George.

Copilul zâmbi.

— George Edwin Cannon, răspunse el sfios.

— Haide, George! se auzi glasul lui Janet, mai hotărât decât mai înainte la urma urmei, trebuia s-o asculte! învâța meseria de mătușă a acestui nou și dificil nepot; dar avea de gând s-o învețe, și încă așa cum se cuvine!

— Hai să mergem! îl sfătui Edwin pe băiat.

O porniră amândoi spre casă. Venise și Maggie lângă Janet, și stăteau împreună de vorbă. Curând după aceea, mătușa și nepotul plecară.

— Ce curios! murmură Maggie în hol, cu un accent neobișnuit, în timp ce Edwin își lua pălăria ca să se întoarcă la prăvălie. Dar n-avea de unde să știe dacă vorbea cu el, sau gândea cu glas tare.

— Ai spus ceva? o întrebă tăfnos.

— Spune și tu, zise ea, nu-i curios?

În clipa aceea semăna mai mult cu mătușa Hamps sau cu Clara, decât cu ea însăși. Tonul ei bănuitor îl enervă. Era gata să-i dea una din replicile lui aspre, tăioase, dar din fericire își aminti la timp că abia cu o jumătate de oră în urmă întorsese o nouă pagină în viață; așa încât păstră tăcerea. Porni spre prăvălie, cufundat parcă într-un vis adânc.

Capitolul 111 AVENTURA

I

Abia când ajunse pe peronul gării Victoria și văzu impunătorul tren expres gata de plecare, înțelese Edwin pe deplin, cu sufletul răvășit, cât de stranie și irațională era

călătoria sa - și această revelație aproape că îl făcu să se întoarcă și să părăsească gara. Că plecase la Londra din ținutul său nordic, trecând din trenul de Manchester, aproape plin numai cu localnici, prin Bloomsbury, în cartierul Strand, agitat, înțesat și neîngrijit - asta nu-l impresionase prea tare, nu însemnase nimic deosebit. Dar, după ce petrecuse o noapte la Londra, ca să plece deliberat spre sud, unde nu mai fusese niciodată, despre care nu știa absolut nimic - asta da, era o adevărată sinucidere, ca și cum ar fi întors spatele ultimului loc cunoscut, pornind **într-o** aventură nesăbuită.

Însuși aspectul gării Victoria și al acestui tren expres era diferit de al oricăror alte gări și exprese pe care le văzuse vreodată. Era ceva tihnit, lipsit de constrângere, fără nimic din asprimea agitată a celor din Midlands; te ducea cu gândul la plăceri, petreceri, cheltuieli făcute fără grija și umilința celui cu banii numărați. Toți cei care se urcau în tren aveau un aer sigur, de bogăție și dominație. Toți erau bine îmbrăcați; multe, dacă nu chiar majoritatea femeilor, erau în blănuri; aveau câini scumpi, de rasă; le urma câte un lacheu palid și elegant, căci erau prea semețe ca să se adreseze măcar hamalilor. Toate bagajele erau luxoase - se puteau vedea valize de câte cincisprezece sau douăzeci de lire. Nu era vorba de clasa întâi, a doua sau a treia; la acest tren expres nu existau clase.

Edwin avea un aer stingherit de provincial, hotărât însă să pară la fel cu ceilalți. Când se așeză **într-un** compartiment încăpător al unuia din aceste vagoane luxoase, nu-și putu alunga gândul că era un intrus, că nu aparținea acestei lumi. Îi era rușine de valiza sa, iar gestul cu care îi dădu bacșiș hamalului nu era în niciun caz nepăsător. Firește, luă un aer încruntat, absorbit în citirea ziarului - dar până și ziarul i se părea străin; nu bănuia că dacă nu se uită mai întâi la penultima coloană de pe

pagina întâi, însemna că nu știe să se descurce în el.

Nu-și putu rândui gândurile, nici măcar în privința acestei aventuri. Mintea îi rătăcea ca **într-un** labirint. Dar din când în când se întreba: „Ce naiba caut aici?” Și își zâmbea cu un aer nesigur. Când trenul porni, desfășurându-se în toată splendoarea, lăsând în urmă gara, și apoi Tamisa, își zise speriat: „Ei bine, am făc**ut-o!**”

II

Joi îi spusese lui Maggie cu prefăcută nepăsare că vineri **s-ar** putea să fie nevoit să plece la Londra pentru o nouă mașină tipografică. Pură invenție! Din fericire, Maggie fusese bine dresată de tatăl ei cum trebuie să se poarte o femeie când i se spune ceva în legătură cu „afacerile”. Iar Edwin era la fel de laconic și de misterios în privința „afacerilor” cum fusese și Darius. Era un cuvânt care punea capăt oricăror discuții, sau le evita. Vineri spusese că va pleca după-amiază. Întrebat dacă se va întoarce sâmbătă, răspunsese că nu știe, dar că va telegrafia. La care Maggie avusese ideea că, dacă va lipsi și duminica, probabil că-i va chema pe copiii Clarei la dejun și la ceai. La prăvălie îl întrebase pe Stifford: „Nu cumva știi vreun hotel bun la Brighton? **S-ar** putea să mă reped până acolo la sfârșitul săptămânii, dacă nu mă întorc cumva mii ne. Dar să nu spui nimănui nimic”. „Nu, domnule”, îl asigurase discret Stifford. „Se spune că nu-i decât un singur hotel cu adevărat bun la Brighton, domnule - îi spune Royal Sussex. Dar n-am fost niciodată acolo”. Edwin continuase: „Va să zică, nu la Metropol?” „Oh, *nu*, domnule!” Stifford era acum un om de neprețuit, și lui Edwin îi era tot timpul teamă să nu piardă cumva acest stâlp indispensabil al întreprinderii sale. Căci Stifford, după ce avusese o vreme și funcția de voiajor comercial, călătorind prin Staffordshire și comitatele învecinate, prinsese gustul acestei meserii; cunoștea o mulțime de alți voiajori comerciali și devenea treptat o

minunată enciclopedie de informații despre hoteluri, rute și topografie.

Apoi, după ce trecuse singur pe la bancă, în loc să-l trimită ca de obicei pe Stifford, Edwin plecase cu cât mai puțină vâlvă. De fapt, se furișase. După vizita lui Janet și a băiatului, nu-i mai văzuse pe niciunul, nici nu pomenise cuiva despre copil.

III

e

Când, după un răstimp uluitor de scurt, se pomeni la Brighton pe King's Road, i se păru că visează; nu realiza că era cu adevărat la Brighton, orașul care atâția ani nu fusese pentru el decât un nume romantic. Oare spiritul său de aventură, nesăbuița lui îl duseseră într-adevăr atât de departe? Cât despre Brighton, i se părea mai minunat decât în vis. Era mai imens decât își închipuise. Edwin nu văzuse decât stațiunile de odihnă ale clasei mijlocii și ale săracilor, cum ar fi, de pildă, Blackpool sau Llandudno. Nu bănuise ce putea realiza bogăția când urmărea satisfacerea distracțiilor. Trenul îl pregătise într-o oarecare măsură, dar nu îndeajuns. Văzu deodată Brightonul în toată splendoarea-i autumnală, începându-și una din minunatele perioade de vacanță, și trebui să admită că în lume erau mult mai mulți oameni bogați și fără ocupație decât își închipuise cu mintea lui de provincial. Kilometri întregi spre apus și spre răsărit, prin fața unui șir nesfârșit parcă de clădiri înalte, galbene și brune, treceau plimbându-se pe jos, în trăsurile sau călare, într-o îmbulzeală ametoitoare, mulțimi luxoase care ar fi stârnit comentarii nesfârșite la Bursley. Edwin înțelegea că poți să te plimbi pe malul mării în august, dar la sfârșit de octombrie i se părea nefiresc, fantastic. Văzduhul era plin de tropăitul cailor lucioși, de zornăitul harnașamentelor, de huruitul roților, și de tăcănitul pantofilor eleganți pe nesfârșitele trotuare curate; și aerul vibra de convingerea

acestei mulțimi că era sarea pământului. Multe chipuri arătau hâde, multe nemulțumite și cârcotașe; dar erau triumfătoare. Chiar și făpturile palide din cărucioarele împinse cu gravitate înapoi și încolo de ai lor erau triumfătoare. Bolnavii, mutilații, da, până și orbii îndrumați de prieteni, erau triumfători. Iar polițiștii impozanți, respectuoși și plini de deferență, încrezători în orânduirea care-i alesese și-i îngrășase, dădeau parcă întregii scene o binecuvântare oficială.

Clădirile de cărămizi cu ornamentații de stucărie care priveau spre mare pe lângă promenada îndiguită nu coborau niciodată sub patru etaje, având neîncetat tendința să ajungă la înălțimea unui hotel cu firmă aurie, iar uneori ridicându-se chiar până la cer - șase, opt, zece etaje - unde un hotel, recunoscut ca cel mai mare de pe oricare țărm al vreunui ocean, își trimitea hornurile de cărămidă arsă să se piardă printre norii sidefii. Fiecare clădire aproape îi aștepta pe cei avuți, și aproape fiecare bovindou, din zecile de mii de bovindouri bombate în afară ce se străduiau să nu piardă nici cel mai mic amănunt al întregii priveliști, etala mașinăria și slujitorii îmbuibării. Urmărind nesfârșitele linii orizontale ale arhitecturii, privirea se pierdea în depărtări și, la distanțe și mai mari după ce liniile acestea se frângeau în pete de un brun nelămurit, prindea din nou șirul îndepărtat de acoperișuri, reduse de atmosferă la dreptunghiuri cenușii informe, proiectate pe cerul trandafiriu sau de safir. Două diguri înaintau adânc în mare, copleșite până și ele de atmosfera de corectitudine și dominare. Între cele două diguri, oamenii pășeau miraculos mai departe pe mare, pentru a construi un alt treilea, care să înainteze și mai adânc decât celelalte.

IV

Prin mulțime, pipăindu-și drumul monoton cu încăpățânarea dârză a unui cerșetor înăsprit și

experimentat, venea cu pași mărunți un om zdrențăros, pe piept cu o inscripție care arăta că e orb, trecut prin patru spitale și incurabil. Lui Edwin i se strânse inima. Se gândi la vânzătorii ambulănți din gară cu hainele lor jerpelite, la toate făpturile ce trudeau în subsolurile de unde se ridicau arome minunate de prăjituri și mâncăruri prin ferestrele zăbrele, la femeile îngălate care îl tot îmbiau cu flori și la copiii aproape despuiați care alergau înfruntând vântul rece și strigându-și ziarele. Nu totul era triumf! Unde exista triumf, acolo trebuiau să fie și înfrânți.

Și era și ea acolo! Pe undeva, prin apropiere. Își aminti exact tonul lui Janet când spusese: „Sărmana, a avut o mulțime de necazuri”. Văduvă, încercând să țină o pensiune și nereușind! Păi, erau sute și sute de pensiuni, toate mari, toate impunătoare, toate pline la sfârșitul lui octombrie! Unde era oare ascunsă sărmana ei pensiune neînsemnată? Pe Preston Street! Nu știa unde era Preston Street, și în mod special evitase să întrebe. Dar ar fi putut să dea peste ea în orice clipă. Se ferea să se uite prea de aproape la plăcuțele cu numele străzilor, când trecea pe lângă ele; pur și simplu îi era teamă!

„Ce caut eu aici?” se întreba curios, ba chiar iritat. „Ce urmăresc? Ce rost are? Nu sunt altceva decât un neghiob. N-am niciun plan. Nu știu ce am de gând să fac”. Era adevărat. Nu avea niciun plan și nu știa ce are de gând să facă. Știa foarte bine doar că ideea apropierii ei îl făcea să tremure.

„Aș face mai bine să mă întorc imediat”, își zise.

Dar merse înainte, kilometri întregi, până dădu peste piațete largi și tăcute, cu case uriașe ca niște palate și cu bulevarde largi întinzându-se de-a latul spre uscat, pierzându-se în întuneric. Pe aceste bulevarde întinse și prin aceste piațete largi treceau în grabă trăsurile răzlețe, ca niște jucării mecanice conduse de pitici. Zgomotul mării sporea. Deodată văzu licărind felinarele și apoi luminile se

aprinseră încet de-a lungul întregii promenade, până când toată întinderea fu scăldată în lumină. Edwin observă că, deși mersese foarte mult, șirul înalt al caselor continua mai departe, la nesfârșit. Se întoarse. Era obosit. În obraz îl izbi ca o palmă vântul care se isca. Pe crestele fluxului în mișcare licărea spuma. Stelele începeau să sclipească ici și colo pe cerul de un violet închis dinspre răsărit; dar spre apus culorile argintii zăboveau încă. Nu dăduse peste Preston Street, iar acum se întunecase prea mult ca să poată descifra tăblițele. De fapt, îi părea bine. Mergea mai departe, din ce în ce mai obosit, dezgustat și nerăbdător. Mulțimea oamenilor ce se îmbulzeau aproape dispăruse; dar numeroase vehicule luminate alergau **într-o** parte și în alta, și magazinele își etalau strălucirea. Vlăguit, după ce străbătuse kilometri întregi de trotuare, abia mai putea umbla. Brusc, Brightonul deveni cel mai trist oraș de pe pământ.

„Ce caut aici?” se întreba tot mai furios. Și, tot **întrebându-se** întruna, ajunse în cele din urmă la hotel.

V

După cină și după câteva pahare de vin care, prin desăvârșirea lor surprinzătoare și cu adevărat unică, întăriră prestigiul lui Stifford în materie de hoteluri, Edwin simți că prinde puteri noi și-i revine și buna dispoziție. Dar, nesimț**indu-se** în largul lui în atmosfera aceea ceremonioasă, cu serviciul impecabil, plecă din restaurantul înțesat de lume, cu luminile-i trandafirii, și se duse în holul cu podeaua acoperită cu covoare persane. Cum îl văzu, portarul se însufleți brusc, luâ**ndu-și** un aer binevoitor, iar când Edwin scoase o țigară, se grăbi să-i ofere chibritul. Prin felul cum apropiase flacăra de țigară, respectuos și totuși ferm, dovedea că viața nu-i fusese până acum risipită în trândăvie. Când țigara se aprinse, portarul își admiră opera eu un zâmbet mulțumit.

— Iar se va stârni o furtună grozavă, domnule, întră

el în vorbă.

— Da, încuviință Edwin. Mi-a cam zgâlțâit geamul din odaie.

Portarul aruncă o privire spre pendulă.

— În jumătate de oră fluxul ajunge la maximum, domnule.

— Mă gândesc să ies să mă uit și eu, zise Edwin.

— Da, domnule.

— Apropo, adăugă Edwin, nu cumva aveți un plan al Brightonului?

— Bineînțeles, domnule. Și, plin de avânt, portarul se apucă să scotocească printre hârtii, mersul trenurilor și alte prospecte de pe o masă din spatele lui.

Edwin ar fi vrut să nu-l fi întrebat de planul orașului. Nici nu avusese de gând. Vorbele îi veniseră de la sine. Se uită câteva clipe la plan, fără să deslușească nimic.

— Ce stradă anume căutați, domnule? murmură portarul.

Dându-și seama că trebuie să-i răspundă, Edwin avea impresia că-și hotărăște însuși destinul vieții.

— Preston Street.

— Oh! Preston Street! repetă portarul cu ușurare, ca și cum ar fi vrut să-l asigure pe Edwin că nu era nimic misterios în această privință. E chiar dincolo de hotelul Metropol. Știți unde e Regeney Square. Ei bine, prima stradă după aceea. E un club la colț.

Asta însemna că în cursul după-amiezii Edwin trecuse probabil de două ori pe la capătul lui Preston Street. Gândul îl făcu să tremure, ca atunci când îți dai seama de o primejdie trecută, pe care n-ai observat-o la timpul său.

Portarul se învârtea prevenitor în jurul lui Edwin; îi puse paltonul pe spate, îi oferă pălăria cu o plecăciune și, după ce-l conduse până afară, pentru ca ilustrul oaspete să poată admira furtuna, se întoarse cu o nouă rezervă,

misterioasă, de zel, spre alți oaspeți care ieșeau din restaurantul hotelului.

VI

Hotelul dădea spre nord, **într-o** veche piațetă adăpostită, unde rafalele de vânt nu se simțeau, dar de îndată ce ajunse pe malul mării îl izbi răbufnirea vântului, din ce în ce mai puternic. Simțea acea bucurie impetuoasă a tuturor locuitorilor din inima și din nordul Angliei de a înfrunta elementele naturii. Toate felinarele de pe promenada din lungul falezei pâlpâiau nesigure. Câțiva spectatori se strânseseră lângă un mic debarcader, al cărui capăt era învăluit în beznă; valurile care-l scăldau întruna îl țineau cu spumă dantel**ându-i** zidăria, ca liniile curbe ale unei funii scuturate de un capăt. Pavajul ud al debarcaderului lucea ca oglindă. Edwin se apropie de grupul ce se strânsese și, privind peste spinările lor, văzu jos, în scobitura dintre debarcader și mal, câțiva băieți îngrămădiți pe trepte, înfruntând valurile răzlete cu hohote de râs. Mulțimea strânsă părea o familie unită. Ceva mai departe mai era încă un grup, lângă un jet de spumă ce țâșnea în sus, lucind înalt în întuneric. Jos pe plajă, din loc în loc, se vedeau nelămurit șiruri curioase de oameni, părând de departe minusculi. Și pe fondul atât de alb creat de pânza de spumă pe care o făceau valurile, siluetele acelea minuscule apăreau conturate ca muchia unui ferăstrău negru. Cât vedeai cu ochii pe întinsul mării, pretutindeni se vedea numai spumă. Edwin coborî pe plajă, adăugând încă un dinte la ferăstrăul zimțuit. Fluxul se ridica, alb ca laptele, în coarde largi de cerc, ea apoi, frec**ându-se** de pietrișul aspru, să se spargă; și după o clipă, coarda de cerc era din nou creată. Era un joc nesfârșit, hipnotiz**ându-i** pe spectatorii care, bătuți de vânt și asurziți de zgomot, priveau țință, din adăpostul și siguranța lor, la universul tainic și amenințător de stropi, spumă și întuneric. În față, se deschidea marea ostilă, în

spate, aproape, pe dâmbul țărmului, se înălțau hotelurile, uriașe cuburi de lumină galbenă, nemișcate, sigure, insuflând o stranie încredere, asigurând parcă oamenii că nimic rău nu li se putea întâmpla.

Edwin se simți tulburat. Gulerul ridicat al paltonului atingându-l pe bărbie i se păru prietenos în mijlocul acestei izbucniri de patos a lumii oamenilor. Urcă din nou pe promenada falezei. Și mereu în fundul minții, la baza întregii structuri nestatornice a minții, știa exact cât de aproape sau cât de departe era de Preston Street. Porni spre apus, de-a lungul promenadei. „De ce fac asta?” se întreba mereu. „De ce nu mă duc acasă? Trebuie să fiu nebun ca să fac așa ceva”. Și totuși, picioarele îl duceau înainte; lăsa în urmă felinar după felinar, pe promenada bătută de vânt, acum aproape pustie. Curând zări ferestrele înalte, luminate, ale marilor hoteluri, tăiate ca niște hrube pătrate pe cer; și apoi digul, punctat de un șir de lumini peste valurile înspumate; și, în fața digului, un imens spațiu gol și un dreptunghi de felinare: Regency Square. Străbătu piața, ajunse în capătul celălalt, o porni la întâmplare pe o străduță laterală, și iată! se pomeni în Preston Street. Mergea, zbuciumat de emoții contradictorii.

VII

Ei, și ce? în Preston Street era întuneric și pustiu. Vântul bătea cu furie, șuierând spre dune. Se afla, într-adevăr, pe Preston Street, dar ce putea face? Ea era în dosul zidurilor negre ale uneia din aceste case. Și ce? Putea să bată noaptea la ușă și să spună: „Am venit. Dar nu știu de ce.”?

Își zise: „Am să trec o dată în sus și apoi o dată în jos pe această stradă, și apoi am să mă întorc la hotel. E singurul lucru de făcut. Mi-am ieșit” din minți, asta e!

Ar fi trebuit să-i scriu! De ce oare n-am început prin a-i scrie?... Firește, aș putea să-i scriu de la hotel... să

trimit scrisoarea cu un mesager, chiar în seara asta... sau mâine dimineață devreme. Da, așa am să fac”.

O porni pe stradă în sus. Multe numere erau vopsite chiar pe gemulețul de deasupra ușii și se deslușeau limpede datorită luminii dinăuntru. Deodată, văzu „59” - două cifre uriașe. Se simți zguduit. Se ocărise spun**ându-și** că își ieșise din minți; dar acum, uit**ându-se** țintă la numărul 59, de cealaltă parte a străzii, nu mai știa ce era cu el. Parcă ar fi murit. Fațada casei era întunecată, în afară de gemulețul de deasupra ușii de la intrare. Traversă strada, uit**ându-se** împrejur, și apoi cercetă ușa întunecată. O plăcuță de alamă, pe care citi: „Pensiunea Cannon”. Îl trecură sudorile. I se părea că putea **s-o** vadă prin casă, umblând și făcând cine știe ce treburi. Sau poate că zăcea în pat? El venise din Bursley la Londra, din Londra la Brighton, și acum găsisese ușa casei ei - va să zică exista. Aventura părea de necrezut. Destul deocamdată! Nu mai putea suporta. Se îndepărtă, cu gândul să nu se mai întoarcă. **t**

Când, după cinci minute, se întoarse, gemulețul era întunecat. Oare să fi venit *ea*, între timp, în hol și să fi stins gazul? Era totuși ciudat ca toate luminile să fie stinse **într-o** pensiune, înainte de ora zece! Se opri șovăind lângă casă, fer**indu-se** de vânt. Și atunci ușa se crăpă puțin, parcă pe furiș, și o mină se strecură afară, lustruind cu o cârpă plăcuța de alamă. Imaginația sa aprinsă îi spuse că era mâna ei. I se păru că deslușește înăuntru o siluetă nelămurită. Nu se clinti; nu putea face un pas. Ușa se deschise mai mult, lăsând să se vadă silueta unei femei. Oh, era ea! Femeia, așa cum stătea cu cârpa în mână, se uită bănuitoare la necunoscutul de lângă ușa.

— Ce cauți aici? Îl întrebă ea cu ostilitate. Mi-ajunge câți derbedei umblă pe stradă. Te rog să pleci!

Îl lua drept un nemernic care aștepta prilejul să fure. Totuși se vedea că nu se temea. Era ea. Era glasul ei.

Capitolul IV ÎN PRESTON STREET I

Edwin zise:

— Sunt în trecere prin Brighton, așa că m-am gândit să-ți fac... m-am gândit să-ți fac o vizită.

Îl privea țință, încruntată, în lumina slabă, difuză a străzii.

— Ți-am văzut băiețașul, urmă el. M-am gândit că, dacă tot veneam pe-aici, poate că ai vrea să știi ce face.

— Oh, exclamă ea cu aparentă amărăciune, ți-ar lăsat barbă!

— Da, recunosc el prosteste, rușinat.

— N-are rost să stăm afară, pe vântul ăsta, zise Iilda, pornită deodată împotriva vântului, care îi flutura părul, fusta și cârpa de praf.

Nu-l pofti să intre, dar îi ținu ușa larg deschisă și se dădu înapoi, ca să-l lase să treacă. Așa că intră. Ea închise ușa, trântind-o cu zgomot de zăvoare, lacăte și masive lanțuri vechi; acum furtuna nu se mai auzea. Se aflau în holul cufundat în întuneric. „Așteaptă să găsesc chibriturile”, zise ea. Apoi scăpără un chibrit, care dezvălui o lampă obișnuită cu petrol, cu rezervorul de sticlă galbenă și cu abajur de hârtie. Ridică sticla lămpii, aprinse fitilul și-l potrive.

Edwin rămânea tăcut. Stinghereala aceea îngrozitoare care aproape îl paralizase, când Janet pomenise prima dată de Hilda, îl cuprinse iarăși. Se afla lângă femeia care cu zece ani în urmă, fără un cuvânt de explicație sau de regret, îl părăsise, îl jignise și îl distrusese; și era prima lor întâlnire după sărutarea care-i unise atunci în prăvălia tatălui său. Și totuși, ea nu stătea în genunchi în fața lui, nici nu era scăldată în lacrimi, nici nu-i implora tremurând iertarea. Mai curând el era stânjenit, căutând să se scuze parcă. Se simțea ca un nelegiuit, sau oricum ca cineva care săvârșește o mare indiscreție.

Unduirile severe ale părului ei erau aceleași. Sprâncenele groase erau aceleași. Privirea strălucitoare era aceeași. Sunetul atât de limpede al glasului era același. Dar era o femeie profund schimbată. Chiar și în marea lui tulburare putea să-și dea seama de asta. Când se aplecă sub abajurul lămpii ca să aranjeze fitilul, trăsăturile i se dezvăluiră în plină lumină, și Edwin văzu un chip răvășit de griji, suferință și scurgerea anilor, chipul unei femei mature pe care nu mai rămăsese nimic din drăgălășenia unei copile. Avea treizeci și patru de ani, și arăta mai bătrână decât Maggie, și mult mai bătrână decât Janet. Se înăsprise. Rochia neagră era ponosită și neîngrijită, unghiile rupte, lipsite de culoare, roase. Înfățișarea ei îi frânse inima lui Edwin. Ce păcat că timpul, suferința și nenorocirile nu pot trece fără să lase urme pe fața unei fete tinere! Când își aminti cum arăta ea pe vremuri, asemuind această femeie cu prospețimea nostalgică, plină de farmec a fetei care trăia neschimbată în amintirea lui, i se puse un nod în gât. Contrastul era prea dureros, insuportabil. Având-o acum în fața ochilor, putea să aprecieze pe deplin simplitatea nevinovată, miraculoasă a fetei de atunci. În vremea când era zbuciumat de pasiune, Hilda nu i se păruse prea tânără, prea simplă, ori prea nostalgică. Dimpotrivă, i se păruse înzestrată cu știința și temperamentul unei femei.

În sfârșit, ea potrivea fitilul și își îndreptă spatele cu un gest pe care i-l știa, și o clipă redeveni iarăși fetița din trecut.

II

— Vrei să vii înăuntru? îl pofti cu răceală, ținând lampa în fața ei și desohizând o ușă.

În aceeași clipă, o altă ușă se deschise în capătul celălalt al holului; se auzi un pas greu; se ivi o mână și un braț voinic, și apoi Edwin zări capul și umerii unui bărbat apărând dintr-un dreptunghi de lumină pâlpâitoare.

Hilda se opri locului. „E în ordine”, îi spuse ea omului, care dispăru pe dată închizând ușa; și imediat întunericul învălui locul unde se aflase cu o clipă înainte. Umbrele uriașe aruncate de lampa din mâna Hildei erau acum singure stăpâne în holul pustiu.

— Nu te speria, râse ea fără veselie. E doar omul portărelului.

Nu putea scoate un cuvânt. Dacă Hilda glumise, ce răspuns ar fi putut da unei asemenea glume, **într-o** astfel de situație? Iar dacă spunea adevărul, dacă portăreii puseseră cu adevărat stăpânire pe casă...! Viața i se păru din nou extrem de romantică. O iubise pe această femeie, și o cucerise. Și acum i se părea aproape o necunoscută, pe care o urma țeapăn prin odăile unei case stranii și sinistre, ocupată de oameni misterioși. Să fie oare asta o pensiune din Brighton? Nu semăna cu nimic onorabil, din câte își amintea el. Totul era de neînțeles.

Odaia în care îl conduse părea să fie sufrageria. Nu era spațioasă, poate nici cât sufrageria lui de acasă, ocupată aproape în întregime de o masă lungă și goală. Opt sau zece scaune uniforme erau așezate pe lângă pereții cenușii. În deschizătura ferestrei se vedea un coș de răchită cu o plantă veștejită în el, iar în celălalt capăt al odăii, un bufet de nuc de tui gust oribil. Pe polița căminului era întins un șervețel negru, croșetat, împodobit cu rozete, și în fața căminului era un mic paravan de hârtie. Pe pereți atârnavă gravuri vechi, și altele moderne, unele mari, altele mici, unele colorate, altele în alb și negru, dar toate deprimante prin zadarnica lor urâțenie. Tavanul era întunecat. Întreaga odaie sugera destul de bine concepția unei gospodine absolut indiferente și disprețuitoare despre interiorul unei locuințe cu camere de închiriat. Era ceva suspect. Edwin avea în el mult din felul de a fi al unei gospodine scrupuloase. Și era îngrozit. Se vedea că era o casă mică - își dăduse seama de asta din exterior - și că

era vorba de o pensiune de mici proporții. Pensiunea nu se afla pe King's Road, nici pe Esplanada Marinei, nici la Hove; neîndoielnic sute de astfel de pensiuni mărunte se zbăteau să subziste într-un oraș mare ca Brightonul. Firește, văduvele sunt adesea la strâmtoare. Și Janet îi spusese... Cu toate astea era îngrozit, și nu putea să și-o închipuie pe Hilda în mediul acesta. Și-apoi - „omul portărelului”!

La invitația ei, se așază, așa îmbrăcat în palton, cu pălăria pe genunchi; la lumina lămpii, observă praful de pe tăblia mesei celei lungi. Hilda se așază în partea cealaltă, astfel încât lampa se afla între ei, ascunzându-l privirii ei cu cercul de lumină. Și Edwin se întreabă ce-ar fi gândit Maggie, ori ce-ar fi spus Clara, dacă l-ar fi văzut în obscuritatea aceea.

— Va să zică, mi-ai văzut băiatul? începu ea, fără să-și îndulcească tonul.

— Da. Janet Orgreave l-a adus la noi într-o dimineață - mai deunăzi. De fapt, nu mi s-a părut prea bolnav.

— Bolnav! exclamă ea. Dar nu era deloc bolnav când a plecat de aici. A fost mai înainte. Și doctorul zicea că aerul de aici nu-i priește - niciodată nu i-a priit. Unora nu. le priește, știi - orice s-ar spune.

— În orice caz, e tare vioi - de asta nu te poți plânge!

— Când se simte bine, nu-l întrece nimeni, zise mama lui George. Dar e foarte ușor să fie dat peste cap. Și, în general, n-aș putea spune că e foarte rezistent.

Edwin observă că, deși vorbea cu aceeași corectitudine, folosea totuși expresii de parcă n-ar fi părăsit niciodată locurile ei natale din Tumhill. O cercetă pe furiș, prin jurul lămpii, și i se păru că zărește pe chipul ei umbrat o anumită însușire de franchise și onestitate, ceva foarte cunoscut, care-i trezi o puternică admirație. (Totuși, cu zece ani în urmă, o socotise aproape o străină în cele Cinci Orașe.) Faptul că această însușire supraviețuise

era pentru el o dovadă că era o femeie unică. Fusesse unică și rămânea unică. Nu știa că-și pierduse de mult capacitatea de a o vedea cu un ochi obiectiv. În simplitatea lui, care se deghiza sub masca unei imparțialități critice și reci, își închipuia că o cântărește cu perspicacitate clarvăzătoare... Și-apoi, era mamă! Asta însemna o misterioasă și tainică împlinire! Pentru el, era ca și cum dintre toate femeile numai ea era mamă - atât de ciudat privea influența pe care maternitatea o avusese asupra ei. Strângea laolaltă toată frumusețea unei experiențe aproape universale, o sublima și o concentra asupra unei singure ființe. Și se simțea tulburat, derutat, zbuciumat de urmările tainice ale propriei sale emoții ne bănuite. Se simțea trist, din ce în ce mai trist. Ar fi dorit să îndrepte răul, să șteargă din inimi amintirea suferințelor, să aducă fericire; dar știa că lucrul acesta nu era cu putință. Se uita acum la Hilda doar ca la o victimă, copleșită de nenorociri fără număr. Închipuiește-ți această ființă, cu pasiunea ei pentru Victor

Hugo, silită de împrejurări să lustruiască noaptea, pe furiș, plăcuța de alamă de pe ușă! închipuiește-ți-o singură în casa aceasta sordidă - cu omul portărelului! închipuiește-ți-o silită să se despartă de copil! închipuiește-ți șirul de dezastre care au otrăvit-o și i-au transformat seriozitatea în duritate și acreală!... Și, sub învelișul acela, ce suflet trebuie să ardă!

— Și când va începe să se înalțe - abia acum a început puțin să se lungească, urmă Hilda să vorbească despre odrasla ei, atunci va avea nevoie de toată vigoarea!

— Da, așa-i, încuviință Edwin din toată inima.

Ar fi vrut **s-o** întrebe: „De ce i-ai dat și numele de Edwin? Așa îl chema pe tatăl lui, sau ai stăruit *tu* să-i zici așa fiindcă...?” Dar nu putea **s-o** întrebe. Nu putea **s-o** întrebe nimic. Nu putea **s-o** întrebe nici măcar de ce îl părăsise fără un cuvânt. Nu știa nimic, și se vedea că ea

era hotărâtă să nu-i spună nimic. În orice caz, ar fi putut să-i explice cum o întâlnise pe Janet și în ce împrejurări luase Janet copilul la ea. Totul era un mister. Chipul ei, când o cerceta evitând lumina lămpii, strălucea în mijlocul unui uriaș nor negru de mister impenetrabil. Era prea orgolioasă ca să-i dezvăluie ceva. Marea ei mândrie o oprea chiar să-și scuze purtarea față de el. Ce femeie fără seamăn!

IV

Se lăsă tăcerea. Stânjeneala lui era chinuitoare. Și ea era nervoasă; bătea eu degetele în tăblia mesei, și-și mișca scaunul, care scârțâia. Edwin nu putea scoate un cuvânt.

— Te întorci curând la Bursley? întrebă ea, și glasul îi suna plin de deznădejde.

— Oh, da! răspunse, recunoscător și gata să abordeze orice subiect. Cred că luni.

— Mă întreb dacă ai putea să-i duci lui Janet un pachetel din partea mea - câteva lucruri de-ale lui George. Aveam de gând să-l trimit prin poștă, dar dacă tot ai...

— Nici vorbă! Cu plăcere! (Părea chiar s-o implore.)

— E mic de tot, urmă ea ridicându-se și ducându-se până la bufet, pe care se afla un pachetel învelit în hârtie de împachetat”.

O urmări cu privirea. Ea luă pachetul, îl examină puțin și apoi i-l dădu.

— Am să-l duc chiar luni seară, vorbi el cu fervoare.

— Mulțumesc.

Cum ea rămăsese în picioare, se ridică și el.

— Vrei să le trimiți și un bilet, sau câteva rânduri? sugeră el.

— Oh, declară ea cu răceală, le scriu prin poștă.

— Ei, atunci... Se pregăti să plece. Nu avea altă alternativă.

— Foarte urâtă vreme, nu-i așa? zise ea pe un ton indiferent, luând lampa de pe masă.

În hol, când Hilda îi întinse mâna, ar fi dat nu știu ce să i-o poată strânge cu putere „să-i transmită astfel mesajul de simpatie pe care limba, intimidată de atitudinea ei, nu îndrăzneă să-l rostească. Dar și mâna refuza să-l asculte: strângerea rămase astfel strict ceremonioasă. Și în timp ce ea deschidea ușa masivă, se sili să-i spună:

— Vin din când în când prin Brighton. Acum, că știu unde stai, trebuie să trec să te mai văd.

Ea nu-i răspunse nimic. Îi spuse doar noapte bună, când ieși în stradă, în bătaia vântului. Apoi ușa se trânti.

V

Edwin respiră adânc. O văzuse! Da, dar întrevederea fusese mai jalnică decât în cele mai rele presimțiri. Parcă niciodată nu se purtase mai stupid, mai lipsit de inițiativă. Ca un școlar. Acum, în timp ce înfrunta strada și vântul, putea născoci cu ușurință zeci de moduri de a însufleți, a conduce și a domina convorbirea - astfel încât, chiar dacă atmosfera ar fi fost tristă, să fi fost măcar o tristețe agreabilă. Întrevederea fusese un iad, un chin de nedescris, de o desăvârșită stângăcie. Nu dusesse nicăieri, (în afară, firește, de faptul că o văzuse - ceea ce era un lucru de netăgăduit.) Se socotea vinovat. Se blestema cu o furie necruțătoare.

„De ce m-am dus s-o văd?” se întreba. „De ce oare nu m-am stăpânit? Am reușit doar să mă fac de râs! auzi, să mă furișez și să dau târcoale casei!... La urma urmei, ea a fost cea care m-a părăsit! Și acum, mă roagă să duc un pachet blestematului ei de puști! E de-a dreptul caraghios! Și ce-o să se întâmple cu ea în vizuina aceea? Cred că habar n-are cum să-și poarte de grijă. Imposibilă - toată treaba asta! Dacă cineva mi-ar fi spus că o să... că ea...” Jumătate din tot monologul erau doar izbucniri de furie. Pachețelul se legăna, atârnat de sfoară.

Când ajunsese la capătul străzii, descoperi că mersese în (direcția opusă. „La ce m-oi fi gândind?” mormăi-

supărat. Totuși, nu se întoarse. Merse înainte, prin locuri necunoscute, pe unde nu vedeai țiipenie de om, pe sub felinarele străzilor. Urcă o pantă abruptă și ajunse lângă un cimitir, apoi coborî și în cele din urmă dădu **într-o** stradă însuflețită, cu oameni care ieșiseră de la teatru - râzând, aprinzând țigări, luându-se de braț. Viața lor părea superficială, searbădă, copilărească în comparație cu a sa. Se simți deasupra tuturor. Ce știau ei despre viață? N-ar schimba cu niciunul dintre ei.

Recunoscând un autobuz cunoscut, o luă pe urmele lui și ajunse aproape imediat în imensa piață unde se înălța hotelul său, luminată de fațadele mai multor hoteluri. Ușile hotelului „Royal Sussex” erau încuiate, căci trecuse de unsprezece. Nu-și dădea seama cum trecuseră cele aproape trei ceasuri de când plecase de la hotel. Zelos, portarul îi observă umbra printre gratii și sări să-i deschidă ușa, înainte de a apuca să sune.

VI

În hotel domneau veselie, vinul și dansul. În hol fuseseră așezate câteva măsuțe, la care ședeau bărbați impozanți, eu chelie, fumând țigări de foi și ciocnind șampanie cu doamne de toate vârstele. În salonul mare de fumat fusese așternut pe jos un covor alb și, prin arcada cu draperie care-l despărțea de hol, Edwin putea vedea perechi învârtindu-se în sunetele muzicii unui pian și a unei viori. Era una din seratele de sâmbătă seara de la „Royal Sussex”. Urmărind gesturile de auto-mulțumire ale bărbaților când își examinau țigara de foi sau își ridicau paharul, privirile surâzătoare ale femeilor când își cercetau pe furiș bijuteriile, ori suficiența tinerilor donjuani ce păseau cuceritori în vestele lor albe, simți cum îi crește disprețul față de viața obișnuită. Ah, cât de plictisitoare și superficială i se părea muzica! Nu putea rămâne în hol, neavând ținuta de rigoare, și nu putea nici să pornească pe scară în sus, timid cum era, din cauza

perechilor elegante care păreau să flirteze acolo, blocând scara. Se întoarse, făcându-și loc printre chelnerii care serveau, în coridorul ce ducea spre micul fuimoor de lângă barul discret. Fumoarul, bine încălzit și luminat, semăna eu un club, care acum era gol; în treacăt zări însă doi filfizoni, stând și bând prietenește la barul splendid de mahon. Își aprinse o țigară. Așezat în fuimoor, îi auzea ce vorbeau – era nevoit să-i audă.

— Zău că sunt un tip foarte liniștit, bătrâne, *foarte* liniștit, zicea unul dintre ei cu o tărăgăneală șovăielnică, dar când se leagă de mine... Am fost la club pe la ora unu. Nu eram beat, băusem doar un păhărel.

— Erai doar vesel și bine dispus, sugeră celălalt lingușindu-l și consolându-l, cu exact aceeași tărăgăneală șovăielnică.

— Da. Simțeam nevoia să mă duc în altă parte, să mai beau ceva. Așa că m-am repezit până la Willis. Eram în haine de seară. Știi că, la chestiile astea, trebuie să-ți pui un domino. Altfel, te iau la ochi. Mi-am pus și o mască. O fată mi-a smuls-o. I-am spus ce *cred* despre ea, și mi-am luat altă mască. Atunci vreo cinci indivizi au încercat să-mi scoată ou forța dominoul. Ei, să vezi ce m-am *supărat*. I-am pocnit o dreaptă ăluia de lângă mine – drept în piept. Nu în mutră. În piept. L-am doborât. M-a întrebat după aia: „Asta a fost cu dreapta?” „Da”, i-am zis, „și stânga mi-e și mai grea!” N-am putut să-mi folosesc stânga fiindcă mi-o ținea. Înțelegi? *Înțelegi?*

— Da, zise celălalt eu nerăbdare în glas devenind brusc arțăgos. Înțeleg foarte bine! Tare **s-a** mai împuțit în ultima vreme la Willis, dacă vrei să știi!

„Neghiobi!” explodă Edwin în sinea lui. „Idioți!” Nu mai putea suporta prostia lor. Era grozav de pornit împotriva lor, conștient că nu se aflau, ca el, în miezul vieții. I se părea că cei mai mulți oameni mor fără să fi trăit. Cârциuma lui Willis! Fete! Mască! O lovitură drept în

piept!... Neghiobi!

Ieși din fumoar, aruncând în treacăt o privire disprețuitoare spre bar. Și înfruntă scara, căci nu mai putea suporta scena unor distracții atât de prostești. În odaia sa „cu vântul bătându-i cu furie în fereastră, privi gânditor pachetul. La urma urmei, dacă Hilda n-ar mai fi vrut să-l vadă niciodată, nu l-ar fi rugat să ducă pachetul. Pachetul era un fapt concret. Cu cât se gândea mai mult la el, cu atât i se părea un fapt mai semnificativ. Urechile îi vâjâiau de intensă vibrație a simțămintelor tainice ascunse în el, dar din vălmășagul sălbatic al inimii sale nu putea desluși nicio idee stabilă.

Capitelul V STĂPÂNUL

I

A doua zi dimineața se trezi neobișnuit de devreme. Cmd coborî, chelnerii îl așteptau, iar zelosul portar îl pândea să-i ofere ziarul de duminică - de parcă peste noapte s-ar fi îmborsărit cu toții într-un chip miraculos, fără să se fi culcat deloc. Nu se vedea nicio urmă a seratei din seara trecută. Își luă micul dejun cu gândurile aiurea, și apoi se îndreptă alene spre salon - o încăpăre eu o singură fereastră circulară enormă, care dădea spre scuar. Ploaia cădea îndesat. Aflase de la portar, și din fețele lungi ale chelnerilor, că era o duminică compromisă la Brighton. Plecă de lângă fereastră. Pe o masă rotundă în mijlocul încăperii erau aranjate, într-o ordine aproape religioasă, cele mai ciudate reviste scrise în limba engleză, începând cu „Revista industriei fierului” și terminând cu „Ocrotirea animalelor”. „Cu o mișcare nepăsătoare, distruse echilibrul desăvârșit al unei trude în care cine știe ce slujbaș își pusese tot sufletul, și apoi se lăsă să cadă într-un uriaș fotoliu de lângă foc, ale cărui flăcări dansau vesele printre bucăți de cărbune negru.

Menajera, țeapănă în rochia de mătase brodată, pași cu un aer maiestuos în salon, se înclină eu oarecare

surpriză rece și respectuoasă văzând un oaspete atât de matinal, și începu să inspecteze urmele de praf. După o clipă strigă, cu glas coborât dar sever:

— Arthur!

Un băiat de serviciu apăru imediat, și menajera începu să-i arate, prin ungherele ascunse ale tapițeriei și ale lemnului sculptat, urmele neglijenței lui, ocărâ**ndu-l** cu un glas atât de reținut încât Edwin abia îl putea auzi. Trecâ**ndu-și** mâna la întâmplare de-a lungul ornamentelor de pe tăblia unei uși și apoi examinâ**ndu-și** degetele, femeia ieși din odaie. Băiatul aduse în clipa următoare o cârpă și se apucă de treabă.

„Înțeleg acum de ce hotelul ăsta are un asemenea renume”, își zise Edwin. Și brusc, pe fundalul dimineții acesteia ploioase de duminică, apăru imaginea Hildei, în locuința întunecoasă și murdară din Preston Street, umplâ**ndu-i** inima de revoltă violentă și nestăpânită. Sări în picioare, fără să mai stea pe gânduri, și porni îndârjit spre hol.

— Pot avea o trăsură? îl întrebă el pe portar.

— Desigur, domnule, zise portarul, ca și cum ar fi spus: „Îmi cereți prea puțin. De ce nu-mi cereți un elefant alb, ca să vă pot dovedi devotamentul?” Și în câteva clipe semnalul unui fluier străbătea văzduhul până la stația de trăsură din colțul străzii.

II

„De ce fac asta?” se întrebă el încă o dată, când auzi sunând clopoțelul pe care-l trăsesese în casa de pe Preston Street. Unul dintre instinctele lui cele mai puternice fusese întotdeauna să ducă o viață tihnită, și în ultimii ani izbutise să-și satisfacă instinctul, **într-un** fel chiar întăr**indu-l**. Acum părea să caute cu încăpățănare tumultul; și nu știa de ce. Începu să tremure când auzi pe cineva mișcâ**ndu-se** în dosul ușii. „**Într-o** clipă, gândi el, vârtejul o să mă prindă!”

Așa cum se aștepta, îi deschise chiar ea; dar crăpă doar puțin ușa, cu gestul obișnuit al femeilor care trăiesc singure, totdeauna speriate, și își țină mâna pe clanță.

— Bună dimineața, zise el scurt. Pot să-ți vorbesc?

Ochii nu-i puteau străluci că ai ei, dar întreaga lui demnitate depindea acum de curajul pe care-l putea aduna, așa că o înfruntă cu disperare. Hilda deschise ușa mai larg și el intră, ștergându-și ghetetele pe preș cu o grijă plină de nervozitate.

— Îngrozitoare zi! zâmbi el eu o strâmbătură.

— Da, încuviință ea. Ai venit eu trăsura?

El dădu din cap.

— Poate că ar fi mai bine să mergem sus, sugeră Hilda.

Mulțumindu-i, o urmă în sus pe scara îngustă și întunecoasă și apoi de-a lungul unui coridor strâmt. Casapărea la fel de respingătoare ziua ca și în timpul nopții. Era dărăpănată. Toate ȃculorile se tociseră, prin folosință îndelungată, într-o singură nuanță nedeslușită, un fel de gălbui care nu încânta ochiul. Salonul era puțin mai mare decât sufrageria, ad-ygându-i-se lătimea holului. Era acolo o îngrămădeală de scaune, canapele, măsuțe, draperii, broderii și bibelouri ieftine, în care ochiul nu avea unde să se odihnească, nici pe pereți și nici pe podea. Privirea alergia, rănită, de la un obiect hidos la altul.

Căminul era mascat de o perdea; pe ușă altă perdea; și pianul era învelit cu o draperie; și niciuna din draperiile sumbre nu dezvăluia clar forma de dedesubt. Scaunele hodorogite erau ascunse sub huse decolorate; măsuțele inutile își disimulau rahitismul sub vagi șervețele croșetate, pe care erau etalate în rame de pai sau de brocart fotografii decolorate cu figuri șterse, care stătuseră ca oile în fața unor fotografii de doi bani. Polița căminului și pianul gemeau de tot felul de fleacuri de ceramică colorată. La ferestre atârnav draperii groase,

întunecate, prinse de inele mari care luceau aurii lângă plafon; și ca nu cumva lumina furișată să fie prea puternică, erau dublate și de niște perdele alb-cenușii. Covorul era acoperit mai peste tot cu carpete mici sau eu bucăți de preșuri, părând să dispară eu totul în întuneric în colțurile ascunse din dosul canapelelor, al scaunelor și al pianului. Odaia nu era aerisită, dar se părea că totuși de curând cineva ștersese praful.

Hilda închise ușa drapată, eu un surâs misterios, amar, cinic.

— Ia loc, zise ea rece.

— Aseară, începu Edwin fără să se așeze, când ai pomenit de omul portărelului, ai glumit sau ai vorbit serios?

— Am spus eu „omul portărelului”?

— Ei bine, zise Edwin, nădăduiesc că n-ai uitat.

Ea se așeză, eu un aer calculat, pe canapeaua cea mai mare.

— Da, zise în cele din urmă. Dacă ești atât de curios, pot să-ți spun că proprietarii au pus sechestru.

— Portărelul mai e aici?

— Da.

— Și ce-ai de gând să faci?

— Aștept să-mi ia mobila mâine, sau cel mai târziu marți.

— Și pe urmă?

— Nu știu.

— Dar nu mai ai niciun ban?

Hilda scoase portofelul din buzunar și-l deschise cu un aer de curiozitate imparțială.

— Doi șilingi și șapte pence.

— N-ai nicio slujnică în casă?

— Dar tu ce crezi? Nu m-ai văzut aseară lustruind plăcuța de pe ușă? Măcar ea să arate bine!

— Nu prea văd ce rost are să arate bine, ;când ai

portăreii în casă, când mai o slujnică și niciun ban, se rățoi Edwin fără menajamente; și adăugă și mai aspru: Ce faci dacă vine cineva să închirieze o cameră?

Încerca să ghicească ce era în mintea ei, dar trăsăturile Hildei ră – anăneau de nepătruns.

— Așteptam trei cucoane bătrâne - trei surori - săptămâna viitoare, îl informă ea. Nădăjduiam să rezist până atunci. Niște femei groaznice, dar bineînțeles că nu-și dau seama; de nu știu câți ani încoace, au stat aici ci te două luni în fiecare iarnă, și nutresc convingerea că e cea mai bună casă din Brighton. Când stau ele aici, e de ajuns ca să meargă pensiunea. Dar va trebui să le scriu și să le anunț să nu mai vină.

— Înțeleg, zise Edwin. Dar te întreb iar ce o să faci pe urmă?

— Și eu îți spun iar că nu știu.

— Nu ai niciun plan?

— N-am. Strânse din buze, își încreți bărbia, și zâmbi din nou sfidător.

În orice caz, nu se supăraseră de întrebările lui iscoditoare.

— Cred că-ți dai seama cât de nesăbuit te porți? o întrebă mânios. Dar ea nici nu clipi.

— Și ce dacă? Ce te privește pe tine? se prefăcu ea nedumerită.

— Ai să mori de foame. Nu poți trăi la nesfârșit cu doi șilingi și șapte pence.

— Ei și?

— Și băiatul! Vrei să moară și el de foame?

— Oh, o să aibă grijă de el Janet până când o să se întâmple ceva. De fapt, de asta am și lăsat-o să-l ia.

— „Până când o să se întâmple ceva”, „până când o să se întâmple ceva”! repetă Edwin într-adins, dându-și frâu liber. Mă faci să mă îmbolnăvesc. E de necrezut cum pot unii oameni să lase lucrurile în voia lor! Pentru numele

lui Dumnezeu, ce crezi că poate să se întâmple?

— Nu știu, răspunse ea părând sfârșită; încerca în continuare să fie calmă și sfidătoare, dar nu mai izbutea.

— Unde-i portărelul?

— În bucătărie. Bea cu un prieten de-al lui.

Cu un aer de bravadă, Edwin trânti pălăria pe masă, împinse un scaun la o parte și porni spre ușă.

— Unde te duci? îl întrebă alarmată, ridicându-se.

— Unde crezi că mă duc? Vreau să aflu de la individul acela cu cât se pot aranja lucrurile. Dacă tu te porți fără judecată, trebuie s-o facă alții în locul tău - asta-i tot. Auzi, portăreii în casă! N-am mai pomenit așa ceva!

Într-adevăr, pentru un negustor respectabil și prosper, prezența portăreilor într-o casă era neîndoielnic culmea dezastrului și a rușinii pentru oamenii din casa aceea. Edwin nu-și amintea să fi văzut vreodată un portărel.

Socotea portărelul un fel de ploșniță - ceva despre «care ai auzit, care există, dar pe care un om cinstit și prevăzător nu va putea să-l vadă niciodată.

Trebuia să vorbească cu portărelul. Să se arate hotărât. Cu sprijinul bancherilor săi, era gata să se ia la hartă eu bietul portărel. N-avea rost să stea să cumpănească. Se încinsese. Era ca un cazan care clocotea, și nu trebuia să aștepte să-i slăbească presiunea, șovăind în căutarea argumentelor. Era dezlănțuit, și starea asta nu-i plăcea.

Când ajunse pe coridor, auzi în urmă un suspin. Prudent, nu închisese ușa. Se opri și ascultă. Să fi fost oare un suspin? apoi mai auzi unul. Se răsuci pe călcâie și se întoarse în salon.

IV

Da! Stătea în mijlocul odăii și plângea. Iii afară de Clara, și poate că o dată sau de două ori Maggie, nu mai văzuse niciodată o femeie plângând - adică, de aproape;

mai văzuse femei plângând, dar pe stradă, și chiar și atunci era stânjenit. O dată, când aproape o făcuse pe Maggie să plângă, se simțise răscolit. Acum, însă, în fața ochilor înlăcrimați și a pieptului zguduit de suspine al Hildei Cannon, îl cuprinse o bucurie pătrunzătoare. Ce clipă fără seamăn! Blestemată femeie! îi venea **s-o** ia și **s-o** bată, cuprins de o patimă subită. Nu, nu simțea nevoia să se răzbune, nici **s-o** pedepsească! Ar fi vrut **s-o** facă să țipe de durere, **s-o** chinuie cu iubirea lui.

Ea încercă să spună ceva, dar nu izbuti, sugrumată de plâns. El lăsase ușa deschisă. Aproape orbită de lacrimi, se repezi la ușă și o închise, apoi se întoarse spre el, apăsându-și mâinile pe obraji.

— Nu pot să te las să faci asta! murmură ea rugător, plângând, având totuși în glas îndârjirea-i dintotdeauna.

— Și cine vrei **s-o** facă? întrebă el cu mai puțină înverșunare decât o făcuse ea, și totuși cu fermitate. Cine să te sprijine, dacă nu eu? Ai alți prieteni care să te ajute?

— Familia Orgreave, răspunse ea.

— Și crezi că ar fi mai bine să te ajute familia Orgreave, decât să te ajut eu? Cum nu-i răspunse, urmă: Altcineva, în afară de ei?

— Nu, murmură ea îmbufnată. Nu sunt genul de femeie care-și face mulți prieteni. De obicei, oamenii nu prea mă simpatizează.

— Ești genul de femeie care se poartă ca un copil! o repezi el. Să zicem că nu te-aș ajuta eu? Ce o să se întâmple - te întreb? Cum ai să faci rost de bani? Nu poți decât să împrumuți - și numai de la Janet, dar ea trebuie să-i ceară tatălui ei. Firește, dacă preferi să împrumuți mai cuirând de la Osmond Orgreave decât de la mine...

— Nu vreau să împrumut de la nimeni, protestă ea.

— Atunci vrei să mori de foame! Și băiețașul de asemenea - sau să trăiască din pomeni! De ce nu privești lucrurile în față? Mai curând sau mai târziu, va trebui să le

privești în față - și cu cât mai curând, cu atât mai bine. Îți închipui că faci bine dacă stai și înduri, fără să spui cuiva, ținând totul secret, până când ai să te trezești în stradă! Îți spun eu că te înșeli.

V

Hilda se lăsă să cadă **într-un** scaun de lângă pian, rezemându-și coatele pe capacul pianului.

— Ești îngrozitor de crud! suspină ea, ascunzându-și fața.

Edwin se îndreptă, cu sufletul zbuciumat, spre cea mai mare dintre cele două ferestre, puțin ieșită în afară, astfel ca odaia să poată avea privire spre mare. Pe podea văzu o carte deschisă, cu coperta în sus. O ridică. Erau poemele lui Crashaw, un poet pe care nu-l citise niciodată dar pe care ținea de mult să-l citească. Afară, birjarul care-l adusese își ghemuise capul și umerii sub o umbrelă mare, pe care ploaia răpăia; calul stătea resemnat, cu spatele lucios și roind în ploaie.

— N-ar trebui să vorbești tocmai tu despre cruzime! spuse **într-un** târziu, uitându-se țintă la firma unui optician de peste drum. De departe, se auzeau stins clopotele unei biserici.

O vreme se înstăpâni tăcerea, apoi ea spuse, ca și cum **s-ar** fi acuzat:

— Nu mă pricep să țin o pensiune. Dar ce pot să fac? Era a cumnată-mi. După ce ea a murit, și cum tot stăteam aici... De fapt, de ce n-aș putea să țin și eu o pensiune, la fel ca alții? Dar - ei bine, n-are rost să mai intrăm în amănunte.

Pe neașteptate, Edwin se așeză lângă ea.

— Ia spune, vorbi el mai puțin aspru, pe un ton stăruitor. Cât datorezi?

— Oh! exclamă ea bosumflată, dând din picior. Nici nu poate fi vorba! Au pus sechestru pentru șaptezeci și cinci de lire.

— Nu-mi pasă nici dacă l-ar fi pus pentru șapte sute șaptezeci și cinci de lire! Era iarăși ca o fetiță, în ciuda chipului și înfățișării ei. Dacă datoria ar fi lichidată, ai putea continua cu pensiunea, nu-i așa? Suntem în plin sezon. Ai putea lua o slujnică, așa ca să le poți primi pe cele trei surori?

— Aș putea, în orice caz, să găsesc o femeie cu ziua, vorbi ea fără convingere.

— Bine. Mai ai și alte datorii?

— Or să fie tot felul de cheltuieli.

— Ca să ridice sechestrul?

— Da.

— Asta-i un fleac. Ți împrumut o sută de lire. Întâmplător, am la mine cincizeci de lire, în bancnote. Banii ăștia, la care o să adaug un cec, or să-i ajungă portărelului; iar restul până la sută o să-ți trimit prin poștă. În felul ăsta, o să ai un mic capital cu care să poți începe treaba.

Hilda se ridică și își croi drum printre scaune și mese până la canapea, departe de Edwin. Cu un suspin resemnat și obosit, se aruncă pe canapea.

— Niciodată nu mi-aș fi închipuit că există pe lume un om ca tine, șopti ea, îndepărtându-și o scamă de pe piept. Se uita la el nu ca la un binefăcător, ci ca la o adevărată curiozitate a naturii.

VI

Iar el, el o privea cu un aer de învingător. Îi dăduse o lecție. Se purtase ca un bărbat. Era mândru de sine. Era mândru de tot felul de amănunte din pur. tarea lui. Cele cincizeci de lire în bancnote, de pildă, nu erau o întâmplare. De când murise taică-său, își făcuse obiceiul să aibă mereu la el mai mulți bani decât ar fi putut avea nevoie. Nu era cătuși de puțin risipitor, dar umilințele aduse de lipsa de bani din copilărie și tinerețe îi sădiseră o teamă de moarte de a nu rămâne fără bani. Intuise

extraordinar împrejurările în care ar fi putut avea nevoie de o sumă considerabilă la Brighton. Și iată! teama sa dintotdeauna se arătase până la urmă a fi o dovadă de prevedere.

„Ieri pe vremea asta, se gândi el triumfător, nici n-o văzusem măcar, și nu știam nici unde stă. Aseară am fost un prost. Cu o jumătate de oră în urmă, nici ea nu bănuia măcar că o voi domina astfel... Păi, nu sunt nici două zile de când am plecat de-acasă!... Și iată unde am ajuns!”

Cu milă și cu bucurie o privi ștergându-și încet ochii. Se poate să aibă treizeci și patru de ani; și totuși, nu era decât un copil - în comparație cu el! Și dacă nu-l privea cu un zâmbet candid de ușurare, cum ar fi fost firesc, era pentru că nu putea s-o facă. Se purta prosteste, împinsă de cumplita-i trufie. În orice caz, i-o mai potolise puțin, îi dovedise că el e stăpânul. Simțea că soarta o nedreptățise profund și că trebuia să se poarte cu multă blândețe cu biata femeie.

Pe un ton obișnuit, începu să-i explice în cel fel va trebui să scape cât mai repede de portărel. Nu mai putea suporta nicio clipă coșmarul prezenței lui în casă, știind că acum îl putea izgoni. Din când în când, câte o îndoială trecea în fugă ca o umbră peste simțămintele sale de mulțumire deplină: „E o femeie stranie și inconsecventă - de ce oare fac toate acestea?” îndoiala trecea, dispărea aproape înainte de a-și da seama de ea!

Capitolul VI ÎNTÂLNIREA

I

!

După-amiază, vremea se mai limpezi puțin. Edwin, învăluit într-o vagă fericire, ședea în salonul hotelului neavând nimic altceva de făcut decât să viseze, și bea ceai la o măsuță maură. Un evreu bătrân, care bea și el ceai la o măsuță maură, intrase în vorbă cu el și îi povestea cum i se furaseră din apartamentul său de pe Bolton Street, în

Piccadilly, nouăsprezece tabachere de aur și treizeci și șapte de ace de cravată împodobite cu pietre prețioase, care-i fuseseră oferite în decursul anilor, în semn de stimă și prețuire, de prieteni și colegi, în diferite momente de răscruce din viața sa. Salonul era înțesat, dar nu de băutori de ceai. În ciuda vremii mohorâte, toată dimineața sosiseră din Londra, pline de speranță, trenuri încărcate cu oameni hotărâți să trăiască și să privească viața cu grandoare. Pretutindeni în salonul hotelului „Royal Sussex” se vedeau grupuri de tineri spilcuiți și blondine de o eleganță tipătoare, care apelau la chelnerii măguliți ca să se decidă ce băuturi să comande. Edwin încerca să-și arate, prin gesturi degajate, disprețul pe care îl simțea cu adevărat față de acești prostănaci, numai că exprimarea disprețului era oprită de o barieră de invidie.

Portarul din hol își făcu apariția și ochiul său de vultur rătăci prin încăpere până când îl descoperi pe Edwin, de care se apropie imediat cu un aer bucuros și îi înmână o scrisoare.

Edwin luă scrisoarea cu un aer nepăsător, ca și cum ar fi vrut să-i convingă pe ceilalți că șederea sa la „Royal Sussex” era adesea punctată de sosirea unor mesaje.

— Cine a adus-o? întrebă.

— Un om în vârstă, domnule, răspunse portarul, după care se înclină și se îndepărtă.

Era scrisul ei. Probabil că o adusesese chiar omul portărelului. Edwin stătuse puțin de vorbă cu el în dimineața aceea, și îi plăcuse omul, așa murdar și grosolan cum era. Notarul nu putea să accepte cecuri fără dispoziții speciale, dar tonul cu care sugerase o întrevvedere imediată cu superiorii săi dovedise că avea inimă, că înțelegea greutatea chiriașilor **într-o** lume de proprietari aspri. Hilda fusese cea care, înarmată cu bancnote și cu un cec, se dusesse cu trăsura lui Edwin să împace forurile superioare; spunea că preferă să se ducă ea, și încă

singură. Edwin nu stăruise, își dovedise în asemenea măsură vrerea, încât își putea permite să cedeze când era vorba de fleacuri.

II

Scrisoarea suna astfel: „Totul **s**-a aranjat cum nu se poate mai bine. N-am avut niciun fel de greutate. Dar aş vrea să stau de vorbă cu tine astăzi după-amiază. Vrei să ne întâlnim pe digul de la apus, la ora şase? - H.C”. Nicio formă de introducere! Nicio mulţumire! Doar cuvintele necesare pentru a transmite o dorinţă! Dimineata, când se despărţise de ea, nu stabiliseră cum şi dacă se vor mai vedea. Ea nu spusese nimic, iar el fusese prea mândru ca să întrebe - cumplita mândrie a binefăcătorului! Doar din întâmplare o anunţase că stă la hotelul „Royal Sussex”. Ea nu se arătase câtuşî de puţin curioasă să afle amănunte despre el şi viaţa lui. Nu-i pusese nicio întrebare. Edwin se gândea să treacă prin Preston Street luni dimineată. Şi acum, iată o scrisoare din partea ei! Scrisul nu i se schimbase aproape deloc. Va să zică, se vor întâlni pe dig. Ea era aceea care îi fixase o întâlnire pe dig! De ce nu acasă la ea? Poate că se temea de puterea pe care o avea acum asupra ei. (Curios cum ea, şi aproape numai ea, trezea în el forţa bărbătească!) Poate că dorea să-i mulţumească **într-un** cadru care să-i silească pe amândoi să rămână calmi. Era ceva tipic pentru ea! Atât de modestă, de reţinută! Şi mai ales că nu se pricepea să fie supusă, căci fusese întotdeauna atât de încăpăţânată şi de independentă!

Se uită la oas. Nu era nici cinci. Cu toate acestea, simţi nevoia să iasă, să se mişte. Pe promenada învăluită în ceaţă, înţesată de lume, a cheiului, peste care se lăsa întunericul, fu cuprins iarăşi de amintirea mării scene critice din dimineata aceea. Da, făcuse minuni; şi-apoi, şi soarta i se arătase favorabilă. Era însă ceva care îl intriga şi îl nedumerea, ştirb**indu-i** din satisfacţia clipei. Fusese

înfrântă, și totuși îl deruta. Rămânea tot timpul pentru el o taină de nedezlegat. Nu se apropiase mai mult - de asta își dădea seama în sinea lui - de adâncurile ființei ei, decât înaintea scurtei lor înfruntări și a izbândeii lui spectaculoase. Ar fi vrut să reconstituie în închipuire întreaga ei viață emoțională, să ajungă la ea - să-i stăpânească gândurile intime - și când colo nu putea nici măcar să-și amintească expresiile feței ei în clipele când se înfruntaseră! Se ascundea de el. îl ocolea... Stranie ființă! Să Instruiască noaptea plăcuța de la intrare! Volumul acela de Crashaw - pe podea! Zâmbetul ei rece, aproape demonici Suspinele ei! Retractările ei bruște! Ce se ascundea în dosul tuturor acestora? își aminti de gestul ei dumnezeiesc față de bunul Shushions. Își aminti de extazul cu care îi căzuse învinsă în brațe, atunci în prăvălie. Își aminti de prima ei scrisoare de dragoste: „Fiecare particică din mine îți aparține doar ție”. Și totuși, simțea cum totul i se clatină sub picioare și se întreba dacă o cunoscuse vreodată cu adevărat, dacă descifrase vreodată, chiar și numai o clipă, taina personalității ei.

Își spuse că, mai înainte de a trece o oră, o va avea în față și că atunci, cu ardoarea privirii, va pătrunde dincolo de trăsăturile ei enigmatice, până la tainele pe care le ascundeau.

III

Încă nu era șase, dar se și întunecase. I se păru ciudat să-i dea întâlnire **într-o** zi de toamnă la o asemenea oră, și încă în aer liber. Dar poate că era foarte ocupată, trebăluind ca să pună la punct casa pentru primirea oaspeților. La șase fără cinci era la porțile digului, dar văzu că fuseseră închise, iar digul întunecat se întindea pustiu în fața lui ca în miezul iernii. Firesc să fie închis! Un afiș la intrare anunța că digul se închide odată cu lăsarea întunericului. Și-atunci, cum oare îi dăduse întâlnire la ora asta? Adevărul era, socoti el, că Hilda trăia cu capul în

nori, luând hotărâri pripite, după câte o toană, fără să țină seama de fapte - și asta probabil că și explica toate necazurile ei. Rămase calm: mai curând amuzat decât tulburat, căci casa ei era doar la o aruncătură de băț - nu putea să-i scape.

Se uită în sus și în jos pe promenada luminată, și de-a lungul străzii largi și noroioase ce ducea spre Preston Street. Acum mulțimea dispăruse; doar grupuri răzlețe și câteva perechi, când și când câte un singuratic, se topeau repede în întuneric. Hotelurile străluceau de lumini, și în fața lor se opreau mereu trăsurile cu felinare pâlپătoare; fațadele magazinelor erau însă întunecate, răspândind tristețea specifică zilelor de duminică, chiar și în Brighton, iar dangătul repetat al clopotelor de la biserici sporea pustiul și tristețea priveliștii.

Deodată o zări, dar venind nu din direcția Preston Street, ci dinspre Hove. O zări înainte să-l fi văzut ea. În lumina nenumăratelor felinare, chipul ei se deslușea alb, limpede. Avea prilejul să-i descifreze taina. Dar nu citi pe el decât tristețea, decât suferința îndurată. Părea nemulțumită, gânditoare, obosită și chinuită. Avea înfățișarea torturată a celor pândiți mereu de teamă. Și totuși, pentru el, era un chip unic; avea ceva ce nu găsise niciodată la nimeni, dar ce anume - n-ar fi putut să explice. Dorea nespuse să înțeleagă ce anume era, dar nu putea.

„Ești îngrozitor de crud”, îi spusese. Și recunoștea că fusese, într-adevăr. Da, o chinuise, pe ea care - acum era încredințat - fusese totdeauna o victimă. În ciuda personalității ei puternice, era sortită să fie victimă. În sinea lui, credea că ea merita doar simpatie, respect și afecțiune. Era însăși întruchiparea cinstei - poate că era chiar prea cinstită pentru lumea asta. Oare cei din familia Orgreave nu o adora? Era oare cu puțință ca și el să se fi înșelat în privința ei?

Îl recunosc abia când ajunse lângă el. Un surâs ușor, nostalgic, îi luminează o clipă chipul deprimat, palid și încruntat.

IV

— Oh! Aici erai! exclamă ea, cu glasul limpede. Spune, am scris în bilet ora cinci, sau șase?

— Șase.

— Așa mi-am zis și eu când am venit la cinci și nu te-am găsit. Îmi pare tare rău.

— Nu ție! Cred că mie ar trebui să-mi pară rău. Oh, și a trebuit să aștepti atât. Digul e închis.

— Când am venit la cinci, tocmai îl închideau. Ar fi trebuit să știu. Numai că habar n-aveam. Adevărul este că nu prea ies în oraș. Probabil că am văzut o dată digul deschis seara și mi-am închipuit că e deschis mereu. Și-și ghemui umerii, ca și cum și-ar fi stăpânit un tremur.

— Nădăjduiesc că n-ai înghețat, zise el. Ce-ar fi să ne plimbăm puțin?

O porniră, tăcuți, spre apus. Mergea, și o simțea străină alături de el, și știa că nu pătrunsese cătuși de puțin taina acelui chip.

Când se apropiară de unul dintre noile adăposturi cu pereții de sticlă, Hilda zise:

— Să stăm puțin jos. Nu... nu pot să vorbesc stând în picioare. Trebuie să mă așed.

Se așezară pe o bancă retrasă, destul de mare ca să cuprindă patru persoane. Edwin simțea vântul suierându-i la picioare, strecurându-se pe sub pereții de sticlă. Icolo, se zăreau nelămurit siluete răzlețe trecând prin fața lor, îndreptând spre ei o privire nepăsătoare și apoi întorcându-și la fel de nepăsători ochii în altă parte. Cu o seară în urmă văzuse și el perechi stând în aceste adăposturi, și se întrebese ce oare îi făcea să aleagă acele locuri. Nici prin gând nu-i trecuse că, până în douăzeci și patru de ore, va ședea și el într-un asemenea loc împreună

cu ea, că va veni **s-o** întâlnească - la rugămintea ei! Se înfioră de plăcere - de o neliniște plină de încântare.

— Janet **ți-a** spus că sunt văduvă, începu Hilda, cu privirea ațintită la vârful metalic al umbrelei, care lucea pe pământ.

— Da. Iar îl luase prin surprindere cu vorbele ei...

— De fapt, așa **ne-am** înțeles să spună la toată lumea. Tu, însă, ar trebui să știi că nu sunt văduvă.

— Nu? murmură el meet. Și, **într-un** colțișor al minții, un gând cumpănea cu uimire că Janet îl mințise, cu aerul acela șovăielnic dar convingător. Janet!

— După tot **ce-ai** făcut - aici se opri o clipă, dar apoi urmă cu glas limpede și netulburat - după tot **ce-ai** stăruit să faci pentru mine, nu vreau să rămână nicio neînțelegere. Nu sunt văduvă. Soțul meu e la închisoare. Va sta acolo încă vreo șase sau șapte ani. Asta-**i** tot ce voiam să-ți spun.

— Îmi pare foarte rău, șopti el. Nu știam că ai avut asemenea supărare. Ce putea să spună? Ce se putea spune?

— Ar fi trebuit să-ți povestesc totul de la început, zise ea. Ar fi trebuit să-ți spun de aseară. Se opri din nou și apoi încheie: Poate că atunci **n-ai** mai fi venit azi dimineată.

— Ba aș fi venit! se grăbi el să declare. Dacă ești la ananghie, trebuie să te ajut. Ce contează că ești sau nu văduvă?

— Oh! zise ea. Nevasta unui pușcăriaș... știi cum e!

El însă înțelese că ea ocolise răspunsul. Apoi o auzi din nou:

— În orice caz, e bine că cele trei cucoane bătrâne nu știu nimic!... Azi dimineată **n-am** avut când să-ți spun. Și-apoi, gestul tău **m-a** copleșit.

— Nu-**mi** pasă a cui nevastă ești! murmură el ca pentru sine, protestând - simțea însă că vorbea cu cineva

care plecase și-l lăsase. Dacă ești la ananghie, trebuie să te ajut.

Ea se întoarse și se uită în ochii lui, și-atunci Edwin își plecă privirea.

— Ei, zise ea, acum ți-am spus. Trebuie să plec. Nu mai pot să stau. Noapte bună. Și îi întinse mâna. Cred că nu te aștepti să-ți mulțumesc, nu-i așa?

— În niciun caz! exclamă el.

— Noapte bună.

— Dar...

— Crede-mă că trebuie să plec.

Edwin se ridică și îi întinse mâna. După o clipă, se făcuse nevăzută.

Simți în cap un vuiet asurzitor. Cetatea lui de vise se năruia, distrusă de un cutremur. Un dezastru total care nu mai lăsă nimic - nici măcar o dorință! în jur se așternu o tăcere înspăimântătoare, care învălui totul.

V

În seara următoare, când de la fereastra expresului Londra-Manchester zări în amurg limbile de flăcări înălțându-se din furnalele care păreau să străjuiască veșnic granița de sud a celor Cinci Orașe, simți că revenea în realitatea cotidiană, că se întorsese dintr-o lume imposibilă. Și în timp ce aștepta trenul local în plictiseala peronului familiar al gării din Knype, uitându-se în silă la standul de cărți unde cunoștea pe dinafară fiecare titlu, înconjurat din nou de fizionomiile, gesturile și accentele locale, gândi în sinea sa: „*Aceasta* este soarta mea. Și dacă mă apuc să umblu brambura, nu fac decât să dovedesc că sunt un nătărău!” Era nătărău, numai pentru că Hilda mai avea încă soț; pentru asta socotea acum că întreaga expediție la Brighton fusese o neghiobie. Era profund deprimat, copleșit de amărăciune. La început, după ce Hilda îl părăsise duminică seara, încercase să fie vesel, și se convinsese chiar că era vesel; dar treptat, se pleoștise

tot mai mult, și la sfârșit se simțise înfrânt și nenorocit. Nu se mai dusese în Preston Street. îl împiedicase mândria, ca și teama de a nu fi înțeles greșit.

Când se așază în sufrageria de acasă, la masă, și o văzu pe Maggie cu calmul ei apatic servindu-i cu dichis cina, cu un pic mai multă grijă și devotament ca de obicei, gândurile lui, dacă n-ar fi fost atât de nebuloase, ar fi putut fi astfel rezumate: „O femeie de treabă nu ajunge nevastă de pușcăriaș. Oare așa ceva i s-ar fi putut întâmpla lui Maggie, de pildă? Sau lui Janet?” (Și totuși, Janet cunoștea taina! Era un gând care îl tulbură.) „Hilda era prea misterioasă. Acum îi dezvăluise, doar pe jumătate, încă un mister. Dar care? De ce era bărbatul ei la pușcărie? Cum ajunsese acolo? Pentru ce anume? Și unde era? De când?” Nu cunoștea răspunsul la niciuna din aceste întrebări. Femeia asta era învăluită într-o taină mai mare ca oricând.

— Ce-i cu pachetul de pe bufet? întrebă Maggie.

— Oh! Aș vrea să i-l trimiți lui Janet. E de la prietena ei, doamna Cannon - ceva pentru băiat, mi se pare. Am întâlnit-o întâmplător la Brighton, și m-a rugat să aduc pachetul.

Juca de minune pe omul nevinovat. Până și el însuși rămase surprins ce bine se prefăcuse. Dar, de fapt, nu era nicio primejdie. Nimeni la Bursley, sau chiar în întreaga lume, nu bănuia măcar ce fusese între el și Hilda pe vremuri. Ar fi procedat greșit doar dacă ar fi ascuns că o întâlnise la Brighton.

— Oh, firește, zise Maggie, ușor interesată. Uitasem că stă la Brighton. Ce mai face? și-i mai puse câteva întrebări banale, la care Edwin răspunse cu tonul cel mai obișnuit.

— Pari obosit, zise ea în cele din urmă.

Rămase uimită când îl văzu recunoscând că era într-adevăr. Din câte îl cunoștea, afirmația ei nu putea decât să provoace o promptă dezmințire.

Imaginea Hildei, plină de tristețe, nu voia să se șteargă din mintea lui. Trebuia **s-o** poarte cu el peste tot, și era în stare să istovească pe unul și maț, zdravăn decât Edwin Clayhanger. Situația ei patetică îl copleșea, oricât ar fi căutat să-și demonstreze că „o femeie de treabă” n-ar fi putut păți așa ceva. Marți îi trimise un mandat de douăzeci de lire, întregind astfel suma convenită de o sută de lire, ba chiar depășind-o. Dar îi primi înapoi, cu mențiunea că nu avea nevoie de ei. „Prostuța!” își zise el. Dar nu era surprins. În schimb rămase foarte surprins câteva săptămâni mai târziu, primind de la ea un cec de optzeci de lire și ceva! Alt mister! O femeie absolut uluitoare! De unde făcuse rost de optzeci de lire? Și, bineînțeles, nu dădea nicio explicație. Edwin renunță să mai înțeleagă ceva. Dar nu putea renunța să se mai gândească la ea.

Prima care i-o spuse a fost mătușa Hamps, și apoi Clara, și apoi până și Maggie recunosc: Edwin muncea prea mult la prăvălie și avea nevoie de o schimbare, de un stimulent. Mătușa Hamps nu se sfiu chiar să sugereze că ar trebui să se însoare. Dar după câteva zile mătușa Hamps și Clara, cele care trăncăneau cel mai mult, se obișnuiră cu starea lui Edwin, și apoi interveni un alt subiect de discuții.

Capitolul VII ZIDUL

I

Într-o dimineață după micul dejun - era spre sfârșitul lui noiembrie -, Edwin aranja împreună cu Maggie cărțile în salon, când tresăriră deodată, speriați de o pocnitură în geamul cel mare din mijlocul ferestrei. Amândoi săriră în sus.

- Cine aruncă cu pietre? strigă Edwin.
- Cred că-i puștiul acela, vorbi Maggie gata de hartă.
- Nu cumva Georgie?
- Ba da. Aș vrea să te duci și să-i spui să termine.

Nici nu-ți închipui cât de sâcâitor e băiețelul ăsta. Și cât de sălbatic!

Atitudinea lui Maggie față de presupusul nepot al lui Janet îl surprinse pe Edwin. Până acum nu mai bombănise niciodată astfel pe seama lui. De fapt, nici nu-l prea văzuseră în ultima vreme. De două săptămâni nu mai ieșise pe-afară, și se părea că zăcea bolnav, că „nu era atât de rezistent pe cât ar fi trebuit să fie”. Și iat-o acum pe Maggie învinuindu-l de o seamă de blestemății! Așa făcea Maggie mereu, îi ascundea un timp lucrurile neplăcute, ca să nu-l necăjească pe frățiorul ei care avea atâtea pe cap, și apoi, **într-o** clipă de supărare, i le zvârlea drept în față, de-l amețea.

— Dar ce-a făcut? vru să afle Edwin amănunte.

— Oh! mai știi și eu, răspunse Maggie în doi peri. În aceeași clipă se auzi încă o izbitură în fereastră. Poftim! strigă Maggie triumfătoare, ca și cum ar fi vrut să spună: „Iată ce-a făcut!” La urma urmei, erau ferestrele lui Maggie.

Edwin lăsă pe canapea un teanc întreg de cărți pe care le sorta, și ieși în grădină. Pe muchia zidului spre grădina familiei Orgreave, văzu înșirate tot felul de bucăți de ceramică sparte - în special căni și ulcioare. Chiar atunci, încă unul din ele se sparse în bucăți; fără să șovăie, alergă până la zid și, făcând un salt, se propti cu mâinile de marginea lui, **sprijinindu-se** cu picioarele în niște crăpături. În grădina familiei Orgreave, tânărul George, cu mâna întinsă gata să azvârle alt ciob, părea mai curând amuzat de apariția sa.

— Hei! zise Edwin. Ce faci?

— Mă antrenez să sparg ulcele, zise copilul. Lui Edwin îi făcu plăcere văzând că băiatul începuse să vorbească la fel ca localnicii.

— Da, dar știi că te antrenezi să-mi spargi și geamurile? Dacă țintești în sus, nu se poate să nu

nimerești **într**-una din ferestre.

Chipul lui George se tulbură când își dădu seama de un fapt care până atunci îi scăpase din vedere: de cealaltă parte a zidului era o întreagă lume de consecințe, și un proiectil ce nu nimerea ținta, fie pe zid fie pe o oală, nu înseamnă că nu exista. Edwin privi chipul copilului cu o nouă încântare, ca și cum **s**-ar fi uitat prin microscop la o minune a naturii. I se părea acum că înțelege limpede de ce sunt copiii atât de interesanți.

— De-aici nu pot să văd nicio fereastră, zise George, ca pentru a se apăra.

— Dacă te cațeri sus, poți să le vezi foarte bine.

— Da, dar nu pot să mă cațăr. Am încercat, de o mulțime de ori. Chiar dacă mă ridic în vârful picioarelor pe ciotul ăsta, abia ajung să pun oalele pe muchia zidului.

— De ce ai vrut să te urci pe zid?

— Voiam să mă uit la leagănul tău.

— Ia ascultă, și Edwin începu să râdă, dacă ai putut să-ți amintești de leagăn, de ce n-ai putut să-ți amintești și de ferestre?

George clătină din cap în fața prostiei lui Edwin, și se uită în jos.

— Leagănul nu-i totuna eu ferestrele, zise el. Apoi ridică privirea cu un zâmbet sfios: De multe ori am vrut să vin să te văd.

Edwin se simți grozav de măgulit. Dacă îl cucerise pe copil, la rândul său George, prin această recunoaștere deschisă, făcuse o cucerire și mai mare.

— Atunci, de ce n-ai venit?

— Nu puteam singur. Și-apoi, m-a durut spatele. Nu știai?

George vorbea cu o seriozitate atât de firească, încât Edwin nu putea să-i răspundă decât cu aceeași seriozitate.

— Am auzit ceva, răspunse pe un ton grav și confidențial, cum ar fi vorbit cu un bărbat de seama lui.

Această atitudine se bucură de aprecierea lui George, și de atunci Edwin avea să discute cu el întotdeauna ca de la egal la egal, evitând tonul glumeț.

Deși era umezeală, Edwin se suci până-și făcu loc să se așeze în mijlocul cioburilor, aplecându-se spre băiețelul care se uita la el cu fața ridicată în sus.

— De ce n-ai rugat-o pe mătușa Janet să te aducă?

— Nu cer niciodată lucrurile pe care le doresc cu adevărat, zise băiatul cu o privire plină de tâlc.

— Înțeleg, zise Edwin, prefăcându-se că a priceput. Dar nu pricepuse nimic. Știa doar că băiatul era fermecător. Un băiețel de vârsta lui să spună așa ceva! Se aplecă mai jos.

— Haide, saltă-te sus, zise el. Apucă-te de mina mea. Și vâră-ți piciorul în crăpătura de colo.

II

În clipa următoare, George stătea pe zid, ușor ca un fulg. Edwin îl ținea de picioare, iar el se sprijinea cu mâna de șapca lui Edwin. Era o încântare să-l aibă alături pe băiat; îl simțea atât de suplu, de flexibil, și totuși cât de ferm! Și se uita cu o privire atât de încrezătoare și plină de admirație. „Sălbatic!” gândi Edwin amintindu-și de spusele lui Maggie. „Nu-i sălbatic defel! Neascultător? Da, așa zice că dacă vrea, e cam neascultător. Depinde cum te porți cu el”. Astfel gândea Edwin, mândru de cucerirea sa, ținându-l strâns pe băiat și bucurându-se îndeaproape de farmecul lui. Îi plăcea chiar și fragilitatea copilului. Îți venea greu să crezi că are nouă ani! Trup, e drept, cam nedezvoltat. La fel, se pare, și educația. Și totuși, câtă înțelepciune în cuvintele: „Nu cer niciodată lucrurile pe care le doresc cu adevărat”!

Deodată, băiatul se răsuci și scoase o exclamație de bucurie care era aproape un țipăt.

— Uite! strigă el.

Pe deasupra zidului înalt care despărțea grădina lui

Edwin de stradă se zărea lunecând platforma de sus a tramvaiului cu abur.

— Ei, da, admise Edwin. E interesant, nu-i așa? Dar în sinea lui socoti că se bucura de un fleac, mai curând ca un copil de șase sau șapte ani, decât ca unul de nouă. Chipul lui George era transfigurat de extaz.

— Știi, e un lucru care se mișcă așa - orizontal! îi explică George, pronunțând cuvântul cu grijă.

Edwin simți că ciudățenia fără pereche a acestui băiat n-avea margini. Acum părea de șase ani, și în clipa următoare îi vorbea despre un lucru - orizontal.

— Cum? Adică ce vrei să spui?

— Nu știu! oftă George. Așa cum... Apoi, iarăși însuflețit: Să-ți spun - când mătușa Janet vine dimineața să mă trezească, vine cu ea și pisica, ținându-și coada în sus: - știi! Edwin dădu din cap. Și când stau în pat, nu pot să văd pisica, dar văd vârful cozii cum lunecă pe lângă marginea patului. Dacă mă ridic, pot să văd pisica, dar strică totul, așa că nu mă ridic la început.

Copilul dorea nespus ca Edwin să înțeleagă cât de mult îi plăcea cum se mișca orizontal, fără o cauză aparentă, vârful cozii pisicii pe lângă marginea patului, sau platforma unui tramvai pe lângă zid. Și Edwin dorea să înțeleagă, și aproape credea că înțelesese; dar nu era. sigur. Ce copil fără seamăn - de-a dreptul uimitor! Se simțea într-un fel mai prejos decât copilul, pentru că văzuse frumusețea acolo unde lui nici nu-i trecuse prin gând s-o vadă.

— Vrei să te dau în leagăn, îl întrebă, înainte de a pleca la treburi?

III

Când îi dădu prin minte că făcuse destul efort fizic pentru vârsta sa, că își lăsase cărțile în neorânduială și că îl așteptau atâtea treburi, Edwin îl anunță cu părere de rău că trebuie să plece, iar copilul recunoscă că probabil și pe

el îl aștepta mătușa Janet ca să-și facă lecțiile.

— Te întorci pe unde ai venit? Ar fi mai bine. Totdeauna e lucrul cel mai bun, zise Edwin.

— Crezi?

— Da.

Ridică în brațe trupșorul neastâmpărat și-l așeză pe zid, dărâamând cu acest prilej o ulcică ce se făcu fărâme pe pământ.

— Mătușa Janet mi-a spus că pot să fac cu ele ce vreau. Așa că le sparg, declară George. Atunci când nu se sparg singure!

— Pun rămașag că nu ți-a spus ea să le pui aici pe zid, zise Edwin.

— Nu, nu mi-a spus. Dar era locul cel mai bun ca să țintesc. Și mi-a spus că pot să sparg câte oale vreau, fiindcă aici se fac oalele. E adevărat?

— Da.

— De ce?

— Fiindcă aici se găsește argilă, răspunse Edwin fără întârziere.

— Unde?

— Oh! Prin împrejurimi.

— Albă, ca asta? se grăbi George să întrebe, apucând un ceainic cu gâtul spart. Și, uitându-se spre Edwin: Mă duci și pe mine să văd? Aș vrea să văd și eu cum e pământul alb.

— Păi, zise Edwin, acum mai prevăzător, argila care se găsește pe-aici nu-i chiar albă de tot.

— Atunci, cum se face albă?

— De fapt, argila albă vine de departe - din Cornwall, de pildă.

— Atunci, de ce se fac vasele aici? stăruie George, cu încăpățânarea sâcâitoare a copiilor. Întorsese ceainicul cu gura în jos. Uite, a fost fabricat aici. Scrie „Bursley” pe el. Mi-a arătat mătușa Janet.

Edwin era încolțit. Se văzu pedepsit pentru greșeala obișnuită a adulților, care din lenevie intelectuală încearcă să scape de întrebările copiilor prin tot felul de explicații aiurite, voit simplificate, ale fenomenelor pe care nu se pricep să le lămurească. Își aminti că și el, cu aproape douăzeci de ani în urmă, fusese frământat de aceeași întrebare și multă vreme nu găsisese răspuns.

— Am să-ți spun cum stau lucrurile, zise el, hotărât să fie cinstit. Uite... Dar trebui să se oprească. Ciudat, cât de greu îi venea să explice limpede lucrurile! Iată cum. În vremurile de demult, oalele se făceau oricum, foarte grosolane, din orice fel de argilă. Și le-au făcut mai întâi aici, pentru că au găsit argilă galbenă obișnuită și cărbuni ca să ardă oalele în cuptor. Și una și alta se găseau aici, în pământ. Înțelegi, aveau cât de mult le trebuia!

— Atunci, oalele erau galbene pe vremea aia?

— Mai mult sau mai puțin. Apoi, oamenii au început să fie nemulțumiți de oalele lor, și când s-a găsit în altă parte argilă albă, au adus-o aici, pentru că se obișnuiseră să facă, și aveau aici toate fabricile și uneltele care le trebuiau, precum și cărbune. Foarte important, cărbunele! E mult mai ușor să aduci argilă la muncitori și la fabrici, decât să-i transporti pe toți acești oameni cu toți ai lor la argilă, și să construiești alte fabrici acolo... De asta se fac aici. Acum ai înțeles?

George nu luă în seamă întrebarea.

— Cred că argila galbenă de aici s-a terminat de mult, nu-i așa?

— Nici gând! se arată categoric Edwin. Și n-o să se termine niciodată! Bănuiesc că nu știi ce este o formă de copt porțelan?

— Nu.

— Ei bine, n-am timp acum să-ți explic totul. Dar am să-ți spun într-o zi. Formele se fac din argila galbenă.

— O să-mi arăți argila galbenă?

— Da, și niște forme de copt.

— Când?

— Nu știu. Când am să pot.

— Vrei mâine?

Mâine se întâmpla să fie joi. Nu era după-amiaza liberă a lui Edwin, dar era o după-amiază nu prea încărcărcată. Cedă în fața egoismului nemilos al copilului.

— Bine! zise el.

— N-o să uiți?

— Poți să te bizui pe mine. Întreab-o pe mătușă-ta dacă îți dă voie să mergi, și dacă spune că te lasă, vino aici, în locul ăsta, ȱcam pe la trei, ca să te trec peste zid.

— Mătușă Janet trebuie să mă lase, zise George cu înfocare, în timp ce Edwin îl ajuta să coboare, în grăd na familiei Orgreave. După care, Edwin plecă la treabă cu o neobișnuită senzație de forță și mândrie pentru priceperea sa de a îmblânzi copiii neastâmpărați, și cu un interes nou, nespus de puternic, față de viitorul imediat.

Capitolul VIII PRIETENIA I

A doua zi după-amiază, nedomolita energie a lui George îl purtă, alături de un bărbat înalt și. bărbos pe nume Edwin, spre un anumit loc din partea de jos a orașului, pe drumul ce ducea la Tumhill, unde erau mai multe cariere de marnă și argilă. Priviră tăcuți o uriașă carieră în pământ, colorată **într-un** ocru lucios, pe buza căreia creșteau smocuri de iarbă, printre cioburi și sticle sparte. În fundul carierei se vedeau așezate traverse, de-a lungul cărora se mișcau oameni, legați cu sfoară în jurul picioarelor, sub genunchi, trăgând roabe uriașe, pline sau goale; sub greutatea lor, scândurile se îndoiau, peste băltoacele de apă galbenă, ori peste grămăjoarele și șanțurile din fundul carierei. Păreau să se miște fără niciun rost. Întreaga surpătură își etala dezolanta întindere clisoasă, care la început îl amuză pe George, dar oarecum îl lăsa nepăsător; și Edwin își zise că, pentru nu se știe ce

rațiuni, cariera nu era la înălțimea așteptărilor lui. O linie ferată care transporta minereu și care trecea prin apropiere, șerpuiind ca un pionier printr-un teren sălbatic, avu mult mai mare succes decât cariera, monopolizându-i interesul.

— Putem să mergem acum ca să vedem cuptoarele? îl rugă băiatul.

Edwin ar fi putut să-l ducă la fabrica lui Albert Benbow (de fapt, numai o «parte din ea îi aparținea»), numai că n-avea chef să se arate cu protejatul său, George Cannon, în fața cumnatului său; așa că alese fabrica unui client din Shawport, căruia îi tipărea un catalog destul de pretențios. O să se ducă la fabrica acestuia și, după ce va discuta câteva amănunte ale catalogului, va pomeni ca din întâmplare de dorința micului său prieten de a vedea formele de copt porțelan.

— Cred că Dumnezeu a pus argila asta” acolo, ca oamenii să încerce mai întâi cu ea, și apoi să lucreze cu argila albă, dădu glas George nedumeririlor sale, în timp ce coborau amândoi pe Oldeastle Street.

Ei da, în asemenea momente vorbea ca un copil mic, ca un puști de câțiva anișori. Edwin își aminti că Hilda se chinuia cu probleme de credință nu la trei ani, ci la douăzeci și trei. La urma urmei, părea că scena de pe terasa grădinii nu se întâmplase de prea multă vreme. Și totuși, o nouă generație, inexistentă în seara aceea tulburătoare, de neuitat, se născuse între timp, trecuse de prima copilărie și pășea acum alături de el, discutând și căutând să înțeleagă. Straniu lucru, dar era sigur că George îl privea ca pe un bătrân. Iar el se simțea ca un băiat!

Cum s-ar fi convenit să-i vorbească copilului despre Dumnezeu? Gata să-i dea un răspuns convențional, se opri la timp. „La naiba! Ce rost are?” gândi el.

— Dacă aș fi în locul tău, l-aș lăsa pe Dumnezeu în

pace, zise el cu glas tare, pe un ton indiferent și poate puțin ironic.

— Oh, eu îl las! răspunse George categoric. Dar din când în când îți trece prin minte, nu-i așa? Mă gândeam doar... Băiatul se întrerupse, atras de spectacolul uimitor al unui om **ținându-se într-un** echilibru precar pe o haraba trasă în plin galop de un ponei cu coada lungă, în josul pantei abrupte de pe Oldeastle Street. Era ca la circ.

II

Vizita la fabrică a fost un succes desăvârșit. Avură norocul să fie tocmai atunci deșertat un cuptor, și copilul văzu cea mai frumoasă și mai barbară imagine pe care fabricarea ceramicii, pitorească de la început până la sfârșit, o poate oferi unui observator cu închipuirea bogată. În măruntaiele întunecate și sinistre ale cuptorului, iluminat de raze palide pătrunzând de sus prin**tr-o** gaură pe unde se vedea cerul mânjit de fum, se mișcau siluete aproape despuiate, ca niște fantome, obosite și osândite, printre formele de copt oale. Mereu și mereu ieșeau de acolo, eu pieptul păros lucind de sudoare, ducând produsele gata arse, încă prea fierbinți pentru a putea fi atinse de alte degete decât ale unor oameni deprinși: o nesfârșită procesiune de farfurii, farfurioare, cești, câni, ulcioare și castroane, mii și mii! George privea nemișcat, amuțit **într-o** încântare respectuoasă. Apoi una din namilele acelea voinice îl ridică și îl ținu o clipă la gura cuptorului torid, așa că putu să vadă pereții înalți, ca zidurile unui mormânt uriaș, și formele galbene în care se ardea ceramica. Acum știa ce este o formă de copt ceramica.

— Îmi pare bine că m-ai adus, îi mărturisi, vădit impresionat de autoritatea lui Edwin, care avea putința să vină oricând să vadă asemenea minunății. Dar în timpul drumului spre casă nu mai scoase o vorbă.

Sâmbătă, trimis anume de mătușa Janet, veni și-i

aduse prietenului său 'niște desene în acuarelă pe care le făcuse: o mulțime de draci ducând câni și farfurii printre flăcări viu colorate în roz-portocaliu - desene oribile, rudimentare, interesante doar fiindcă le făcuse un copil. Dar Edwin era într-un fel impresionat de ele, ca și de faptul că George picta în acuarelă, cum făcuse și el cândva. Așa că le aprecie ca un expert. Luni alese din prăvălie cea mai mare cutie de acuarele pe care o găsi și i-o dăruî lui George care, uluit, amuțit, o luă și o duse în odaia lui, fără să spună o vorbă. Prietenia lor era astfel pecetluită și consacrată public; deveni un fapt recunoscut de - cele două familii.

III

«k

Cu vreo săptămână mai târziu, după ce fusese plecat două zile la Manchester, Edwin ieși în grădină ca de obicei la sfârșitul micului dejun, și îl descoperi pe

George stând în picioare pe zid. Băiatul învățase să se cațere singur pe zid, din partea cealaltă.

— Hei! răcni George eu glas mânios înciudat, de îndată ce-l văzu pe Edwin la poarta grădinii. Plec peste câteva clipe, știi...

— Pleci? Unde?

— Acasă. N-ai aflat? Am fost ieri cu mătușa Janet până la tine, după ce am așteptat pe zid nu știu câtă vreme, dar erai plecat. Am venit să-ți spunem, dar nu erai acasă. Așa că am rugat-o pe domnișoara Clayhanger să-ți spună. Nu ți-a spus nimic?

— Nu, zise Edwin. Probabil că a uitat. Se gândi că până și buna Maggie, atât de cumsecade, avea hachițele ei - pur și simplu nu putea să-l sufere pe copilul ăsta. Pentru cine știe ce motiv, nu-i plăcea. Era cu neputință să fi uitat de ce venise Janet cu copilul. Pur și simplu, nu se sinchisise să-i spună: o umbră din acea răutate care, deși rară ca radiumul, exista totuși și în firile cele mai bune.

Edwin și George schimbă în tăcere o privire nedumerită.

— Ei, asta-i bună! zise băiatul.

Da, chiar așa!

— Când pleci acasă?

— Chiar *acum*! Domnul Orgreave pleacă azi la Londra și mama i-a scris ieri mătușii Janet, rugându-o să mă trimită cu el, dacă mă ia, și ea o să mă aștepte la Londra. Vrea să mă întorc acasă. Așa că mătușa Janet mă duce până la Knype unde o să mă întâlnesc cu domnul Orgreave - care s-a dus mai întâi pe la birou. Grădinarul mi-a dus bagajul cu roaba până, la gara din Bleakridge. Mătușa Janet mai are să-și pună pălăria. Nu vezi că mi-am îmbrăcat hainele bune?

— Ba da, zise Edwin, am observat.

— Și pălăria nouă?

— Da.

— I-am făgăduit mătușii că o să alerg să-mi pun paltonul imediat ce mă cheamă. Ascultă - nici nu-ți vine să crezi ce plin era geamantanul, cu cutia de vopsele și

soo celelalte! Mătușa Janet a trebuit să se așeze pe el ca să-l „poată închide! Ascultă - vii curând la Brighton?

Edwin clătină din cap.

— Nu mă duc niciodată pe la Brighton.

— Dar când te-am întrebat dacă ai fost, mi-ai spus că da.

— Așa e, dar atunci a fost o întâmplare.

— A fost de mult?

— Păi, zise Edwin, ar trebui să știi. Când ți-am adus pachetul.

— Ah! Da, sigur!

În vremea asta, Edwin își spunea în sinea lui: „A trimis după el anume. A auzit că ne-am împrietenit, și a trimis după el! Vrea să pună capăt prieteniei dintre noi! Asta-i!” Era o bănuială care nu se biza pe nimic rațional,

ci doar instinctul îi spunea că așa era. Și totuși, de ce se amesteca în prietenia dintre ei? Ce avea împotriva lor? Era evident că între mamă și fiu nu exista unul din acele devotamente pătimase, născute uneori din nenorociri și suferință. Fusesse în stare să-l lase să plece. Cât despre George, foarte rar pomenea de mama sa. De fapt, rareori pomenea de cineva care nu era de față, sau de care nu avea nevoie pentru a-și îndeplini cine știe ce gând. Trăia absorbit de viață, hipnotizat de clipa de față. Gândurile i se succedau cu repeziciune ca o dinastie de regi, ca un șir de dinastii, punctate de frecvente certuri dinastice, de detronări și morți bruște; dar George nutrea aceeași loialitate față de toate; o loialitate absolută.

— Ei, și-apoi, am să mă întorc, zise el. Mama va trebui să mă lase.

Și sări de pe zid în grădina lui Edwin, nepăsător, cu mâinile în buzunare, cu o degajare a gesturilor care mărturisea o practică îndelungată. De fapt, făcuse de multe ori acest lucru. Dar tocmai acum - poate stânjenit de hainele cu care nu era obișnuit - după ce căzu în picioare nu izbuti să-și păstreze echilibrul și, clătim**ndu**-se, căzu peste zid.

— Hai, neîndemânaticule! îl apostrofă Edwin.

Băiatul se făcu alb la față, își mușcă buza, și atunci Edwin văzu că are lacrimi în ochi. Era ceva caracteristic pentru acest copil că nu se rușina deloc să plângă. Nu putea, sau nu voia să sufere cu stoicism. Acum își duse mâinile la spate, crispat.

— Te-ai lovit? întrebă Edwin.

George încuviință din cap. Era alb ca varul și speriat. La început nu putu să se stăpânească îndeajuns ca să poată articula vreun sunet. Apoi bâigui:

— Spatele!

Și se lăsă încet jos.

Edwin se repezi la el și-l ridică. Dar copilul țipă până

îl lăsa iar jos. La fereastra deschisă a salonului, Maggie puneă perdelele. Edwin îl lăsa o clipă pe George și se repezi până la fereastră.

— Te rog, Maggie, adu un scaun sau așa ceva, vrei? Neastâmpăratul ăsta a căzut și **s-a** lovit.

— Nu mă miră, zise liniștit Maggie. Ce mă miră însă e că **i-ai** dat voie să se cațere pe zid și să calce în picioare straturile de flori!

Totuși, plecă de la geam ca să-**i** îndeplinească rugămintea.

Edwin se întoarse lângă George. Atunci se auzi glasul lui Janet, strigâ**ndu-l** din partea cealaltă a zidului:

— George! George! E timpul de plecare!

Edwin își înălță capul pe deasupra zidului.

— A căzut și-**l** doare spatele, îi spuse, fără nicio altă introducere.

— Spatele! repetă ea pe un ton înspăimântat.

Toți se temeau de această spinare misterioasă. Iar George se temea cel mai mult.

— Stai că sar peste zid, zise Janet.

Edwin se îndepărta. Maggie tocmai ieșea din casă cu un fotoliu de trestie și o pernă mare. Dar George se ridicase și stătea acum în picioare, deși mai plângea încă. Bereta lui frumoasă de marinar zăcea pe pământ.

— Haide, îi zise Maggie, nu mai plânge ca ion copil mic!

Puștiul îi aruncă o privire dușmănoasă. Dacă privirea înlăcrimată și mânioasă a lui George ar fi putut ucide, acum ar fi fost moartă. Femeie voinică, Maggie îl apucă cu grijă și-**l** așeză pe scaun, **sprijinindu-i** faimoasa spinare de pernă.

— Nu cred că **s-a** lovit prea tare, zise ea neînduplecată. Dacă **s-ar** fi lovit rău, **n-ar** fi putut face atâta gălăgie. Și-apoi, uite că-**i** revine culoarea în obraji!

În orice altă împrejurare Edwin. ar fi fost de acord cu

ea, căci amândoi aveau tendința să minimalizeze răul și să-și exagereze în prima clipă atitudinea filosofică față de orice întâmplare mai serioasă. De data asta însă socotea sincer că nu vorbea așa decât fiindcă era pornită din prejudecată, și o dezaprobă cu înverșunare. Partea proastă era că totul se întâmplase din vina lui. Trebuia să-i dea dreptate lui Maggie. N-ar fi trebuit să-l încurajeze pe băiat să se cațere. El era de vină, fiindcă-i vârâse în cap să treacă peste zid când voia să vină la el.

— Doare? întrebă el, aplecându-se cu mâinile pe genunchi.

— Da, mărturisi George, oprindu-se din plâns.

— Tare? întrebă Maggie, scuturând de praf bereta de marinar și punându-i-o pe cap.

— Nu, nu prea tare, se văzu nevoit puștiul să recunoască.

În orice caz, Maggie nu putea pretinde că nu spunea adevărul. Janet, după ce făcuse rost de o scară, apăruse acum pe creasta zidului, așa gătită cum urma să iasă în oraș.

— Cine mă ajută să mă dau jos? întrebă nerăbdătoare. Nu mai era atât de tânără și agilă ca altă dată. Edwin întinse mâna și o ajută să coboare. Toți trei se strânseseră în jurul scaunului victimei, care, ca un zeu, se lăsa contemplat. Janet ascultă de la Edwin cum se întâmplase accidentul, și apoi de la Maggie, așa cum îl văzuse de la fereastră.

— Nu știi ce să fac! se frământa ea.

— Ce încurcătură, zise Maggie. Tocmai când te pregăteai să te duci la gară!

— Cred... cred că mă simt bine, anunță George.

Janet îl pipăi ușor pe spate, ca și cum ar fi putut să-și dea seama, prin grosimea hainelor, în ce e stare era șira spinării.

— Adevărat? întrebă ea cu îndoială.

— N-are nimic, vorbi Maggie cu hotărâre.

— O să se simtă bine în tren, zise Janet. Mi-e teamă însă de mersul până la gară... Nu poți să știi niciodată.

— Pot să-l duc eu, se grăbi să se ofere Edwin.

— Ce idee, îl repezi Maggie. Și chiar dacă ai putea, l-ai zdruncina mai rău decât dacă ar merge singur.

— Nu mai am timp să chem o trăsură, zise Janet uitându-se la ceas. Și dacă nu ne găsește la Knype, tata o să se-ntrebe ce oare s-a întâmplat, și nu știu ce-o să spună și maică-sa!

— Unde-i căruțul acela vechi? o întreabă Edwin pe neașteptate pe Maggie.

— Care? Al Clarei? în magazie.

— Pot să-l duc la gară cât ai zice pește cu căruciorul.

— Oh, da! Vreau! scânci George. Trebuie să mă duci. Și apoi o să mă urci în vagon.

Ideea a fost acceptată.

— Cred că e lucrul cel mai bun pe care putem să-l facem, vorbi Janet cu temeri și îndoieli, pornind în grabă spre casă, ea să aducă paltonul băiatului, urmând să-l întâlnească pe Edwin cu căruciorul la poartă.

— Sunt sigură, zise Maggie liniștită, că băiatul n-are nimic serios.

— În orice caz, e foarte drăguț din partea lui Edwin, declară Janet.

Edwin se și repezise după cărucior, o vechitură pe care o foloseau uneori ea să-i plimbe prin grădină pe copilașii familiei Benbow.

După câteva clipe, pe Trafalgar Road se văzu un spectacol unic: bărbosul tipograf și cetățean de frunte al orașului, Edwin Clayhanger, împingând de zor pe trotuarul plin de noroi un cărucior cu un băiat destul de mare în el. Zeci de persoane, care până atunci nici nu-l remarcaseră pe puști dintre ceilalți, se grăbiră să se intereseze cine e, dând frâu liber clevetirilor. Maggie era nemulțumită.

Așa cum primise porunca, Edwin îl urcă pe George în tren; senzația trupului firav dar atât de vioi, precum și strângerea brațelor puternice ale lui Edwin, păru să-i lege mai mult ca oricând. Și, în afară de urmele murdare de lacrimi pe obraji, George avea înfățișarea lui obișnuită.

Edwin se aștepta să primească o scrisoare de la el, dar nu sosi nimic - și nepăsarea copilului îl duru.

— Capitolul IX SOSIREA

I

Într-o sâmbătă din primele zile ale anului următor, 1892, Edwin se duse să ia ceaiul după-amiază la familia Orgreave, în urma unei invitații speciale. Osmond Orgreave era tocmai în convalescență după gripă, și Janet avea impresia că ar trebui să fie puțin înveselit. Sarcina de a-l înviora fusese lăsată pe seama lui Edwin. Acum oaspetele, împreună cu Janet, cu tatăl și cu mama ei, erau așezați în jurul focului din salon.

Doar salonul, singur, întinerise odată cu scurgerea anilor. Se cheltuiseră bani cu generozitate pentru înfrumusețarea lui. În ultimii zece ani, familia lui Osmond se cam risipise și îl costa mai puțin ca înainte; dar obiceiul lui de a fi sânguincios nu se schimbaseră, și nici priceperea de a câștiga bani. Așa că salonul, care aștepta de aproape douăzeci de ani să i se dea atenție, fusese în sfârșit renovat; de fapt, Osmond pune și bani deoparte pur și simplu pentru că, nu prea preocupat de obiecte, n-avea instinctul de a cheltui. Poate că și salonul ar fi rămas neatins - atât Janet cât și sora ei mai mare, Marian, îl preferau așa cum era, din motive sentimentale - dacă doamna Orgreave n-ar fi fost „de-a dreptul jenată” de el când veneau **s-o** viziteze copiii ei căsătoriți, inclusiv Marian. Erau cu toții căsătoriți acum, în afară de Janet, Charlie și Johnnie; în orice caz, Alicia av-a un salon mai frumos decât al mamei. În ceea ce-l privea pe Charlie, pentru ei putea să fie și căsătorit, căci se asociase cu un

medic din Ealing și practica medicina acolo, venind doar foarte rar pe acasă. Johnnie, și el, era ca și căsătorit, fiindcă după înșurătoarea lui Jimmie, folosea casa strict ca un hotel, pentru a dormi și a mânca, și uneori nici măcar pentru a dormi. Nu putea fi ținut în casă. Avea tot felul de treburi misterioase, și toate în afara casei. Singură Janet rămânea credincioasă salonului renovat, cu covoarele, tapetele și tapiteriile lui noi.

— Am mai mulți nepoți decât copii acum, zise doamna Orgreave către Edwin, și nici nu mă gândeam că o să am!

— Serios? se minună Edwin. Ia să vedem...

— Am nouă.

— Zece, mamă, o corectă Janet A început să-și uite propriii ei nepoți!

— Vai de mine! exclamă doamna Orgreave, scoțându-și ochelarii și ștergându-i. L-am uitat pe cel mic al lui Tom.

— Ai face bine să nu-i spui lui Emily, zise Janet. (Emily era soția lui Tom.) Hai, dă-mi mie ochelarii, dragă mamă. N-o să-i poți șterge bine cu batista de pânză. Unde-i pielea de căprioară?

Absentă, într-o tăcere oarecum țeapănă, doamna Orgreave îi întinse ochelarii! Era acum o femeie destul de bătrână, mică, informă și încântător de indolentă, căreia simțul umorului nu i se dezvoltase odată cu vârsta. Nu putea înțelege niciodată o glumă în legătură cu ea și cu nepoții ei; de fapt, cei care aveau haz în familie aproape că încetaseră să folosească acest subiect de glumă. Firește, era topită după nepoții ei - îi iubea la nebunie, cum se spunea pe-acolo. Părinții nepoților n-aveau nimic împotriva - prefăcându-se doar că au ceva împotriva. Doar Janet mai încerca să împiedice ca o slăbiciune scuzabilă să degenereze într-o manie supărătoare, dăunătoare. Era gata să admită că sănătatea nepoților era o problemă

care putea fi lăsată cu totul pe seama taților și mamelor, rămânând pasivă atunci când răsfățul bunicii părea potrivit sănătății lor; dar doamna Orgreave era în stare să-și primejduiască sănătatea pentru a-și putea exercita cu tot devotamentul rolul de bunică - de pildă, stând și cosând până noaptea târziu. Atunci ajungeau să se înfrunte și, firește, fiind mai slabă, doamna Orgreave ieșea învinsă; deși nimeni nu-i putea clinti convingerea că ea, și numai ea, prin grija, sfaturile, priceperea și energia ei, îi menținea în viață pe nepoței. În toate celelalte privințe, Janet și mama ei se înțelegeau de minune, iar doamna Orgreave socotea, fără îndoială, că nicio mamă nu avusese vreodată o fiică în care să se îmbine atâtea calități și atâta farmec.

II

Domnul Orgreave, uitând de cei din jur, descifra „British Medical Journal” la lumina slabă a amurgului. Doctorul îi împrumutase această revistă de specialitate, pentru că avea un articol despre gripă, și domnul Orgreave se interesa foarte mult de gripă.

— Îți amintești de gripa din '89, Edwin? întrebă el brusc, uitându-se pe deasupra revistei.

— Dacă îmi amintesc? șovăi Edwin. Da, parcă mi-aduc aminte de un fel de epidemie.

— Și încă una serioasă! murmură Janet.

— Ei da, urmă domnul Orgreave. Și eu credeam la fel. Îmi închipuiam că a fost epidemie. Dar se pare că nu. A fost o pandemie. Ce-o fi aceea pandemie?

— Habar n-am, zise Edwin.

— Poți să te uiți în dicționar - al lui Ogilvie, uite acolo, și, în timp ce Edwin scotocea prin bibliotecă, domnul Orgreave continuă să citească: „Pandemia din 1889 a fost urmată de epidemii și de predominarea unor endemii în diferite regiuni!” Așa că vedeți câte de mii există! Cred că ce avem acum în oraș se numește

epidemie.

Glasul i se schimbase la ultimele vorbe. Avusese de gând să glumească puțin pe seama cuvintelor grecești; dar era o glumă pregătită cu meticulozitatea exasperantă a omului - care începe să îmbătrânească, și o spusese oarecum apatic, ca și cum și-ar fi dat seama singur de asta. Gripa îl slăbise și îl deprimase; părea obosit, ba chiar vlăguit. Numai că nu doar gripa era de vină. Incredibilul se produsese: Osmond Orgreave îmbătrânea. Chelia tot mai pronunțată nu era cel mai rău semn al acestui declin, nici vinele îngroșate de la mâini, nici gesturile încete, și nici chiar lipsa de vioiciune a spiritului. Cel mai rău semn era că își pierdea din formidabila-i poftă de viață; puterea de a o savura eu intensitate i se tocise. La ultima gripă, nu luptase împotriva bolii. Cuminte, ascultase de doctor și depusese imediat armele, nemanifestându-și dorința imprudentă de a le relua. Da, un Osmond cu totul schimbat! Continua să fie unul din cei mai destoinici arhitecți din Bursley; dar muncea acum din rutină, nu din pasiune.

Când Edwin găsi cuvântul „partidemie” în dicționarul lui Ogilvie, domnul Orgreave ținu să vadă el însuși dicționarul, și apoi ceru și dicționarul grecesc, care nu putu fi însă găsit; pe urmă începu să citeze mai departe din „British Medical Journal”.

— „S-ar putea spune că există trei tipuri bine definite ale bolii, atacând respectiv aparatul respirator, digestiv, sau sistemul nervos”. Ei bine, pot spune că le-am avut pe toate trei. „De obicei criza...”

Și o ținu tot așa. Janet făcu o strâmbătură spre Edwin, care îi răspunse și el printr-o strâmbătură. Amândoi erau animați de o bunăvoință plină de blândețe și răbdare față de domnul Orgreave. Bunul bătrân avea tendința să devină sâcâitor; îi acceptau sâcâiala, dar nu-și ascundeau unul altuia că o observaseră.

— Aud că vicarul de la biserica St. Peter e foarte grav bolnav, zise doamna Orgreave, întrerupându-l cu glas molcom pe soțul ei.

— Ce? Heve? De gripă?

— Da. N-am vrut să-ți spun până acum, ca să nu te deprime și mai mult.

Domnul Orgreave, fără o vorbă, rămase privind țintă la focul uriaș din cămin.

— Ce se aude cu ceaiul, Janet? întrebă el.

Janet sună.

— Oh! Ar fi trebuit s-o fac eu! se repezi Edwin, dar ea apucase să sune.

III

În timp ce Janet turna ceaiul, Edwin așeză la loc în bibliotecă dicționarul lui Ogilvie, de care se cam săturase.

— Nu mai aveți atât de multe cărți ca altă dată! observă el cu o amabilitate distrată, închizând ușa cu geam care protejase cândva comorile lui Tom Orgreave.

Pentru un om care fusese chemat special ca să însuflețească atmosfera, nu era o remarcă prea fericită. În primul rând, amintea de zilele când casa aceasta, acum un refugiu tăcut unde vechi obiceiuri înrădăcinate se adăposteau în fața unei lumi în schimbare, fusese o arenă de înfruntări voioase, palpitate între personalități puternice. Și, în al doilea rând, amintea de un ușor diferend dintre Tom și tatăl său. Osmond Orgreave era un tată cât se poate de înțeleghător, dar niciun tată nu este cu desăvârșire înțeleghător, și Osmond fusese teribil de supărat că Tom, când se căsătorise, luase cu el toate cărțile valoroase din bibliotecă. După părerea lui Osmond, ar fi putut din decență să fi lăsat cel puțin câteva volume. Nu că i-ar fi plăcut eu adevărat să colecționeze cărți; dar nu-i plăcea să-și vadă casa golită și bibliotecile pustii. Tom nu se arătase însă înțeleghător. Luase cu el nu numai toate cărțile care îi aparțineau, ci și două biblioteci cumpărate

de taică-său. Nimeni nu-i ținuse partea, așa că domnul Orgreave trebuise să cedeze, prefăcându-se că nu e supărat. Totuși, cărțile rămăseseră un subiect pe care atât tatăl cât și fiul îl evitau.

— Ah! murmură domnul Orgreave caustic, ca răspuns la stângăcia lui Edwin.

— Ar fi bine să mai aprindem o lampă, se grăbi Janet să schimbe discuția.

Slujnica aprinsese câteva lămpi eu gaz și trăsese obloanele și perdelele. Edwin înțelese că făcuse o gafă prostească și că Janet trebuise să creeze o diversiune. Aprinse și lampa aflată deasupra capului ei. Janet ședea acolo între părinți, legată de ei, aplanând neînțelegerile, jietezind asperitățile, trăind pentru ei. Era ființa cea mai blândă, cea mai demnă, cea mai capabilă; dar era acum o fată bătrână. Se vedea chiar și din felul cum turna ceaiul și cum lăsa să cadă bucățile de zahăr în cești. Tinerețea i se dusesse, pielea îi era veștedă. Și deși cei din casă păreau să nu se poată lipsi de ea, viața ei, în ceea ce avea mai important, părea să fie de o tragică zădărnicie. Ori de câte ori se gândea mai mult la ea, Edwin se întrista. Degeaba căuta să fie vesel și ușuratic când venea la ei.

IV

Cu egoismul pătimăș, firesc oricărui om, își îndreptă de îndată valul de milă asupra sieși. Oare nu era și el demn de compătimire? Care era scopul său în viață, ce rost avea să trăiască? Muncea, agonisea, își cultiva spiritul, vota cum se cuvine, se pricepea să filosofeze, și în general era plin de bunăvoință; dar pentru ce? Oare ce era viața lui decât o înșiruire de zile una mai searbădă decât alta, și cariera sa, un respectabil fiasco? Își pierduse pofta de viață. Îi studiasse cu sârguință pe Marc Aureliu și pe Epictet; se arăta entuziasmat, în fața altora, de meritele acestor doi pricepuți filosofi; dar ce făcuseră pentru el? Neîndoielnic, nu-l ajutaseră să-și păstreze singura

comoară de pe această lume - pofta de viață. Nu trecuse decât o săptămână din noul an, și era încă destul de tânăr ca să înceapă unul cu hotărâri ori cu speranțe și aspirații noi - dar înflăcărarea Anului Nou îl și părăsise, de parcă anul ar fi fost pe sfârșite în inima lui.

Și totuși, ce-ar fi putut să facă și nu făcuse? Ce-și reproșa? Ar fi trebuit să alerge în continuare după o femeie măritată? Să înfrunte din răspuseri convențiile în mijlocul cărora trăia, și să accepte o legătură ascunsă, ori să calce în picioare susceptibilitățile care îl înconjurau? Nu exista decât un singur răspuns: nu putea proceda altfel decât cum procedase. Nu era un răzvrătit și nici sclavul dorințelor sale. Îi putea înțelege pe răzvrățiți și pe sclavi, dar nu putea să li se alăture; se credea superior din punct de vedere spiritual.

Și-apoi, dezastrul din viața Hildei! Simțea, mai mult ca oricând, că nu putea privi cu înțelegere nenorocirile care o copleșiseră. În străfundul inimii, îi lipsea înțelegerea plină de simpatie. Nu-și dăduse încă seama, așa cum își dădea acum, în fața focului din salonul familiei Orgreave, ce însemna să fii nevasta unui pușcăriaș. Janet, care ședea acolo nevinovată ca o căprioară, știa că Hilda era măritată cu un pușcăriaș. Dar părinții ei știau? Iar ea, oare bănuia că și el știe? Sorbindu-și ceaiul, era frământat de toate aceste întrebări.

V

În clipa aceea slujnica - nu bătrâna Martha care se bucurase de privilegiul de a zâmbi oricând avea chef în timp ce trudea pentru stăpâni - intră cu o telegramă galben-aurie pe tava de argint; șovăi o clipă, neștiind cui să i-o dea.

— Dă-mi-o mie, Selina, îi porunci Janet.

Selina se supuse nepăsătoare, imitând cât putea mai bine comportarea unui automat; apoi plecă.

— E pentru mine, păru dintr-odată interesat domnul

Orgreave. Cui îi este adresată?

— Orgreave, Bleakridge, Bursley.

— Atunci e pentru mine.

— Ba nu! protestă Janet vicleană. Dacă cineva ți-a trimis aici o telegramă de afaceri, trebuie să suporti consecințele. Eu deschid totdeauna toate telegramele care vin acasă, nu-i așa, mamă?

Doamna Orgreave nu răspunse nimic; aștepta cu o nerăbdare candidă și neliniștită, preocupată de cei cinci copii absenți și de cei zece nepoți, ca telegrama să fie deschisă.

Janet o deschise. Buzele i se mișcară ca pentru a vorbi, dar era pare-se prea uimită ca să scoată o vorbă. Apoi îi zise lui Edwin, dându-i telegrama:

— Ia citește aici! Și adăugă către tatăl ei: Era pentru mine, să știi.

Edwin citi cu glas tare:

— „Trimit astăzi George. Rog așteaptă trenul de 6.30 la Knype. Cu drag. Hilda”.

— Ei, asta-i bună! exclamă doamna Orgreave. N-o să-mi spui că l-a lăsat pe băiat să călătorească singur! auzi dumneata!

— De unde a fost trimisă telegrama? întrebă domnul Orgreave.

Edwin o examinează.

— Din gara Victoria.

— Atunci l-a adus până la Londra și îl suie în tren la Euston. Asta trebuie să fie.

— Numai că nu sosește niciun tren de la Londra la Knype la șase și jumătate, declară Edwin. E unul la 7, 12 sau la 7, 14, nu-mi amintesc prea bine.

— Oh! E destul de exact pentru Hilda, zâmbi Janet, uitându-se la ceas.

— N-o fi vorba cumva de alt tren? păru îngrijorată doamna Orgreave.

— Nu poate fi vorba de alt tren. Nu mai e altul. Numai că probabil nu **s**-a uitat atent la mersul trenurilor, o liniști Janet pe mama ei.

— Îți închipui, că dacă mititelul nu găsește pe nimeni care să-l aștepte la Knype...

— Nu-ți face griji, dragă mamă, o liniști Janet. Mititelul o să atragă imediat atenția cuiva. Poți să fii convinsă de asta!

— Dar ți-a mai scris ea în ultima vreme? întrebă domnul Orgreave.

— Nu.

— Atunci, de ce...

— Nu mă întreba pe *mine*! zise Janet. Sunt sigură că mâine o să primesc o scrisoare, dar după ce George o să vină și o să ne povestească totul! Sărăcuța, mă bucur că acum o duce mult mai bine.

— Serious? murmură Edwin, surprins.

— Oh, da! zise Janet. Are acum o asociată foarte energică și sunt atât de ocupate, încât nu știu pe unde **s**-o scoată la capăt. Și nu țin decât o singură slujnică.

În mod obișnuit, Janet și Edwin nu pomeneau niciodată de Hilda. Fiecare părea cuprins de un fel de sfială, reținut parcă de o prudență bănuitoare. Fiecare părea să se întrebe: „Ce-o fi știind *el*?” „Ce-o fi știind *ea*?”

— Dacă aș ști că nu-i prea frig, aș merge și eu cu tine până la Knype, zise domnul Orgreave.

— Vai, Osmond! protestă doamna Orgreave, ridicându-se.

— Să merg eu? se oferi Edwin.

— Păi, zise Janet eu drăgălășenie, sunt încredințată că va fi teribil de încântat să te vadă pe *tine*.

Doamna Orgreave sună clopoțelul.

— Ce vrei, mamă?

— Trebuie să i se pregătească patul...

— Nu te mai frământa pentru asta, dragă mamă, zise

Janet pe un ton calm. Avem o grămadă de timp.

Dar Janet era la fel de emoționată ca și părinții ei. În următoarele minute emoția cuprinsese întreaga casă, putând fi aproape simțită, ca un miros agreabil pătrunzător. Casa era iarăși plină de viață.

— Mă reped să-i spun lui Maggie să amâne cina, zise Edwin, și apoi trec să te iau. Bănuiesc că o să mergem până acolo cu trenul.

— Bine că George a avut gripă, murmură doamna Orgreave, înțelegând prin asta că așa vor fi mai puține șanse ca George să ia boala sub acoperișul ei contaminat.

Acum află și Edwin că George făcuse în gripă înainte de Crăciun. Nimeni nu părea dispus să discute ce rost avea sosirea lui neașteptată. În casa aceasta, capriciile Hildei erau acceptate ca niște hotărâri ale cerului.

VI

Edwin și Janet stăteau împreună pe peronul pustiu și înghețat al gării din Knype, așteptând expresul care trebuia să sosească din clipă în clipă. Edwin era neîndoielnic surescitat și se simțea stingherit, iar atitudinea lui Janet i se părea și ea nefirească.

— M-am lămurit cum a putut să greșescă ora sosirii trenului, zise Edwin, mai mult ca să spargă tăcerea care devenise insuportabilă. Știi, se oprește și la Lichfield, și când s-a uitat pe mersul trenurilor, a încurcat cifrele între Lichfield și Knype - ai văzut și tu ce greu poți să te descurci în mersul trenurilor. De fapt, trenul se oprește la Lichfield pe la 6, 30.

— Înțeleg, zise Janet dusă pe gânduri.

Iar Edwin își spunea în sinea lui: „Mă și mir cum pot să mai stau de vorbă cu ea. Ce mi-o fi venit să o însoțesc? Mă întreb ce-o fi știind despre mine și Hilda? Poate că Hilda i-a spus totul. Dacă i-a spus adevărul despre bărbatul ei, de ce nu i-ar fi spus și despre mine? Iar noi ne prefacem că n-a fost absolut nimic între mine și Hilda!”

Atunci apăru trenul, nedeslușit de după cotitură, năpustindu-se năvalnic și întunecat spre ei, crescând cu fiecare clipă, din ce în ce mai mare și mai plin de vuiet, până deveni asurzitor și păru să umple gara; și deodată, peronul se umplu de larmă.

Chiar lângă ei, aplecându-se deasupra lor de la geamul înalt al unui vagon de clasa a treia, zăriră capul și umerii lui George Cannon în lumina felinarelor cu gaz. Părea să domine trenul și peronul. La ferestrele din dreapta și din stânga lui se vedeau chipuri de oameni emoționați de emoția lui - probabil cei care călătoriseră și se împrieteniseră cu el. Îi descoperi aproape imediat pe Janet și pe Edwin, și începu să-i cheme și să le facă semne.

— Hei, ștregarule! îl strigă Edwin, încercând să răsucească mânerul ușii. Dar ușa era încuiată, și trebuiră să-l aștepte pe însoțitorul vagonului, care zăbovea.

— Am convins-o pe mama să mă lase! țipă George triumfător. Ți-am spus că am să vin!

Era mult prea agitat ca să se mai gândească să dea mina cu ei, și părea să fie într-o stare febrilă. Avea gesturile unui cuceritor mândru și nestăpânit, și tot ca un cuceritor privea în jos spre Edwin și Janet, care stăteau dedesubtul lui - cu fețele ridicate în sus. Uitase cu desăvârșire de prietenii pe care și-i făcuse în vagon.

— Știați că am avut gripă? O dată mi-a crescut temperatura până la 40 de grade - dar n-a ținut mult, adăugă el cu regret.

Când ușa fu descuiată, se aruncă cu capul înainte, și Edwin îl prinse în brațe. Dădu mâna eu Edwin și o lăsă pe Janet să-l sărute.

— Ce fierbinte ești! murmură Janet.

Oamenii din compartiment îi coborâră bagajul, și după ce unul dintre ei îi strigă de două ori rămas bun, își aminti de ei, făcând parcă un efort, și răspunse „La revedere, la revedere”, pe un ton grăbit, nerăbdător.

Abia când cei doi părinți adoptivi îl instalară, grijulii, împreună cu toate bagajele **într-un** compartiment gol și liniștit, din trenul local, începură să-și dea seama în ce stare nefirească se afla. Ochii îi străluceau **într-un** mod neobișnuit. Vorbea întruna, fără să asculte răspunsurile. Și trupul îi ardea tot.

— Dar ce **s-a** întâmplat cu tine, dragul meu? întrebă Janet alarmată. Arzi ca un cuptor!

— Mi-e sete, zise George. Dacă nu beau ceva, nu știu ce-am să fac.

Janet se uită la Edwin.

— Crezi că ar fi timp să luăm ceva de la restaurantul gării?

Se simțeau amândoi plini de răspunderi.

— Aș putea... începu Edwin nehotărât.

Dar tocmai atunci se auzi fluierul șefului de gară.

— Nu-i nimic! îl consolă Janet pe copil. În douăzeci de minute o să fim acasă... Nu! Lasă-ți paltonul încheiat.

— De cât timp te simți așa, George? întrebă Edwin. Nu aveai starea asta când ai plecat?

— Nu, recunosc George. A început în tren.

După aceste cuvinte, păru să adoarmă.

— Oh, e limpede că nu se simte bine, șopti Janet.

Edwin dădu din umeri, ea după o clipă să observe, surprins:

— Nu crezi că a mai crescut?

— Ba da! zise Janet. E uimitor, nu-i așa, cum se lungesc copiii, în câteva săptămâni!

Erau ca niște părinți ce discută probleme domestice, și nu doar un bărbat și o femeie necăsătoriți care se jucau de-a părinții.

— Mama spune că am crescut eu două degete, zise George deschizând ochii. Zice că era și timpul! Cred că o să fiu un băiat foarte înalt... Am și ajuns? Vocea lui ascuțită, febrilă era cu adevărat îngrijorătoare.

Când trenul îi lăsa pe terenul plin de băltoace de lângă gara din Bleakridge, George abia mai putea să se țină pe picioare. În orice caz, nu părea dispus să se țină pe picioare. Edwin și cu Janet îl apucară strâns de câte un braț, și îl duseră astfel mai mult pe sus până la casa din Lane End. Un hamal căra bagajele. Drumul, nespus de deprimant, era nesfârșit. Atât Edwin cât și Janet își închipuiau, fiecare în sinea lui, că asupra băiatului se abătuse cine știe ce ” febră teribilă, cu efect rapid și deznodământ fatal. În cele din urmă, mulțumind cerului, ajunseră în fața casei.

— Nu se simte bine, zise Janet către mama ei, care îi aștepta în hol, frământându-se de nerăbdare. Glasul îi trăda temerile, și nu reuși să fie prea convingătoare când adăugă: Dar nu-i nimic grav. Am să-l culc imediat în pat și o să-i dau să mănânce acolo.

Într-o clipă, George deveni centrul întregii case. Femeile dispărură cu el în sus pe scări, iar Edwin trebui să-i expună încă o dată, în salon, lui Osmond Orgreave, întreaga poveste a scrisorii. Numai **că-i** întrerupse curând doamna Orgreave.

— Domnule Edwin, Janet crede că ar fi bine să chemăm doctorul, ca să fim mai siguri. Johnnie nu-i acasă, așa că poate ai vrea...

— Pe Stirling, nu? întrebă Edwin.

Stirling era tânărul doctor scoțian care se stabilise de curând în oraș și făcuse vâlvă.

Când Edwin ajunse, în sfârșit, acasă, la o cină mult întârziată, avea ce să-i povestească lud Maggie: tânărul George Cannon găsise de cuviință să se îmbolnăvească pentru a doua oară de gripă, **într-un** interval de două luni. Maggie, fără **s-o** spună limpede, izbuti să dea de înțeles că era de așteptat din partea unui băiat atât de neastâmpărat ca George.

Capitolul X o GEORGE ȘI VICARUL

I

Marti seara, pe la șase, când Edwin se întoarse de la prăvălie, constată că va trebui să mănânce singur. Slujnica părea îngrijorată și-l lămură că domnișoara Clayhanger se dusesese alături la familia Orgreave, ca **s-o** ajute pe domnișoara Janet. Se vedea că înainte de plecare, Maggie îi insuflase din plin sentimentul importanței pe care o avea cina solitară a domnului Clayhanger și marea răspundere a persoanei însărcinate să-l servească. Fata nu-și găsea parcă locul; grozav i-ar fi plăcut să fie mereu bolnav câte un prieten de-aloasei, astfel încât domnișoara Clayhanger **s-o** lase mai des să se bucure de răspunderea treburilor atât de importante care-i reveneau. Urcând scările în odaia lui și coborând apoi din nou, Edwin îi simțea tot timpul prezența emoționată, pe undeva prin jur, abia zărită prin casa încălzită și luminată, pândindu-l să ghicească momentul precis când să-i servească cina.

În sufragerie, masa era astfel așezată încât lumina să-i cadă lângă farfurie, ca să poată citi. Pe masă îl așteptau ziarul, reviste și o carte, puse acolo de Maggie ca el să-și aleagă ce va avea chef. Se simți o clipă mișcat. Își încălzi mâinile la focul ce duduia, și apoi se lipi cu spatele de sobă, așteptând cât timp slujnica, cu gesturi iuți și pricepute, îi turna în farfurie. Se simți emoționat gândindu-se ce gospodină desăvârșită și blajină era Maggie. Ea îi dădea ceva ce n-ar fi putut dobândi niciodată cu bani.

Slujnica plecă-și închise ușa.

Când se așeză la masă, își potrivea cu pedanterie fiecare obiect la îndemână, punând mai aproape revista și rezemându-o, și trăgând mai aproape celelalte obiecte. Se simțea bine și se lăsa legănat de starea aceasta. Senzația că se petreceau lucruri neobișnuite, că desfășurarea întregii vieți din jur era tulburată, în timp ce confortul lui rămânea neatins, că la orizont pândeau nelămurit o

primejdie - senzația aceasta îi intensifica **într-un** fel savoarea clipelor de acum și-i mărea plăcerea. În plus, se simțea emoționat, ea în așteptarea unor evenimente jcare aveau să-i schimbe viața.

Ușa se deschise din nou, și slujnica făcu loc să intre mătușii Hamps. Înainte ca să poată face cea mai mică mișcare, bătrâna doamnă stăruia, rugându-l și implorându-l să nu se miște - nu, nici măcar ca să-i dea mâna! Dar Edwin se ridică și-i strânse mâna, ca apoi să se trântască iarăși în scaunul confortabil. Mătușa Hamps își așază un scaun în fața lui și, cu degetele înmănușate în negru, începui să bată ușor pe fața de masă albă. Se îngrășase foarte mult, și mânuțele-i dolofane păreau de jucărie pe lângă uriașul munte de blănuri, încununat de fața roșie și zâmbitoare încadrată în dantelele bonetei.

— Sunt foarte bune prietene - Maggie și cu Janet, zise ea, cu un aer plin de subînțelesuri, când află unde era Maggie. Nu se arătase prea mirată găsi~~ndu~~-l singur, întrucât aflase totul în hol, de la slujnică.

— Nu-i așa? Sunt destul de bune prietene, atunci când își pot fi de folos una alteia.

— Cât de *bună* a fost domnișoara Janet când era bolnav tatăl tău! Și Maggie” simte, sunt sigură de asta, că trebuie să-i răsplătească **într-un** fel bunătatea, murmură doamna Hamps, mișcată de amintiri. Am să-i rămân totdeauna recunoscătoare pentru t ajutorul pe care ni l-a dat atunci! E o fată cu suflet mare, crede-mă!

— Da, adevărat Edwin, stânenit.

— Și tot te mai așteaptă, încheie doamna Hamps, nu cu viclenie, ci cu tristețe.

Edwin pufni cu îndărătnicie. Când o văzuse sosind, se simțise destul de bucuros, căci un eveniment neobișnuit trebuie să fie discutat cu cineva; dar dacă avea de gând să-i dea înainte cu asemenea prostii, ei bine, în sinea lui vor începe să se adune ocări și blesteme nerostite.

— Am impresia că puștiul e destul de grav, zise el.

— Da, suspină doamna Hamps. Și probabil că biata doamnă Orgreave e mai agitată decât oricine. Și domnul Orgreave abia **s-a** dat jos din pat, ca să zic așa!... Sărmana fată, probabil că abia își vede capul de treabă! Zău! Ce noroc că **s-a** împrietenit atât de bine cu Maggie!

Doamna Hamps avea un dar special, tot mai vizibil pe măsură ce părul cărunt îi albea, de a exprima idei cu ajutorul unor cuvinte care nu aveau nicio legătură cu ele. În trei minute, prin trei observații diferite al căror mesaj ascuns ar fi fost greu de înțeles pentru un străin, dar care îi apărea penibil de limpede lui Edwin, doamna Hamps îi împărtășise gândul ei: „Janet Orgreave o cultivă pe Maggie numai pentru că e sora lui Edwin Clay hanger”.

— Sunteți cu toții foarte atașați de puștiul ăsta, urmă ea, vrând să înțeleagă: „E o taină aici - care mai curând sau mai târziu o să iasă la iveală”. Înțelesul era atât de limpede, încât Edwin se simți intimidat. Oare ce bănuia ea? Știa ceva? În seara aceasta mătușa Hamps își desfășura din plin talentul de care am amintit.

— Nu cred că Maggie se dă prea mult în vânt după el! zise Edwin.

— Nu ea ține, în orice caz! recunosc doamna Hamps. Și continua, pe un ton doar în aparență nepăsător: E de mirare că mama n-a venit imediat!

Nu „mama lui”, ci „mama” - pur și simplu. Ciudat, efectul acestui amănunt! Doamna Hamps era o adevărată artistă în modul cum își nuanța exprimarea.

— Oh! zise Edwin. Nu cred că e ceva serios.

— Ei, bine, nu sunt atât de sigură, vorbi pe un ton grav mătușa Hamps. *Vicarul a murit.*

Accentul cu care pronunță aceste cuvinte era formidabil.

— Serios? bâigui Edwin. Dar ce legătură are cu...?

Încerca să pară nepăsător în fața presupunerii atât

de absurde și de superstițioase că moartea vicarului de la biserica St. Peter ar face mai grav cazul lui George. Și izbuti oarecum să rămână nepăsător. Nu putea „întâlni însă privirea mătușii Hamps fără să tresară. Căci aluzia ei fusese dublă, și el o știa. Gândul nerostit era că moartea vicarului mai afecta și altfel, în mod special, familia lui Edwin. Schița fugară a unei idile între vicar și Maggie nu se concretizase într-un tablou, dar pe de altă parte nici nu fusese distrusă. Era un lucru oarecum acceptat că vicarul și Maggie se gândeau unul la celălalt, în ciuda austerității vicarului, care în ultima vreme se accentua și mai mult, pe măsură ce în biserica sa câștiga teren ritualul. Era o idilă stranie, firavă, imperceptibilă; dar era o idilă. Vicarul și Maggie se văzuseră rareori în ultimii ani, și - după câte se știa - nu se văzuseră niciodată singuri; și totuși, aflând de moartea vicarului, fiecare se gândise în primul rând la Maggie Clayhanger.

Ochii doamnei Hamps, înotând în satisfacția atâtor nenorociri simultane, spuneau limpede: „Ce-o să spună biata Maggie?”

— Când ai auzit? întrebă Edwin. Nu scria în ziarul de după-amiază.

— Chiar adineaori. A murit la patru.

Venise imediat, cu vestea ca un fruct proaspăt cules din livadă.

— Nici ducele de Clarence nu-i mai bine, adăugă cu un adânc suspin de mâhnire. Și tare mi-e teamă - că s-a sfârșit și cu cardinalul Manning. Scoase un sunet ciudat din gât, nu chiar un suspin; mai degrabă un protest curajos împotriva fatalității lucrurilor, întărit de hotărârea de a rămâne tare într-o nenorocire atât de mare.

III

Maggie intră pe neașteptate, cu pălăria în cap și eu o jachetă pe braț.

— Bună, mătușico. Aici erai?

Se întâlniseră și de dimineață.

— Am picat adineauri, zise doamna Hamps cu un aer de vinovăție. Edwin se simțea și el de parcă ar fi fost surprinși făcând ceva rău. Ei doi știau că domnul Heve murise. Maggie nu știa. Și trebuiau să-i spună. Ar fi dat nu știu ce ca mătușa Hamps să nu fie de față.

— Totul a mers bine? îl întrebă Maggie cercetând masa. I-am spus exact cum să facă ouăle.

— Ca pe roate, răspunse Edwin, căutând să arate cât fusese de mulțumit. Își dădea seama că sentimentul datoriei o adusese acasă. Luase măsuri ca nu cumva să-i lipsească ceva, dar nu se putea stăpâni să nu vină și să vadă cu ochii ei dacă slujnica nu-i înșelase încrederea.

— Cum stau lucrurile - dincolo? întrebă el.

— De fapt, vorbi Maggie, încruntându-se, de asta m-am întors mai devreme acasă. A fost doctorul adineauri. Temperatura crește mereu. Aș vrea să te du-ci imediat acolo, dacă n-ai vreo treabă. Cred că ar trebui să i se telegrafieze mamei lui. Dar Janet nu pare să fie de aceeași părere. Firește, ajunge ca doamna Orgreave să ceară să i se telegrafieze, pentru ca imediat Janet să spună că nu-i nevoie. E drept, e cam obositoare doamna Orgreave, recunosc. Tot ce-am făcut eu, a fost s-o țin cât mai departe de odaia bolnavului. Janet duce toată povara pe umeri. Domnul Orgreave se frământă aproape tot atât de mult ca și soția lui. Iar servitorii au treburile lor. Johnnie, firește, nu-i acasă! Și, la ultimele cuvinte, tonul ei sună sarcastic și amar.

— Și Stirling ce spune - să i se trimită o telegramă? întrebă Edwin. Avusese de gând să spună „să i se trimită o telegramă doamnei Cannon”, dar nu putu rosti ultimele cuvinte; pur și simplu, coardele voc & le refuzau să le rostească. Își auzi inima bătând. De douăzeci și patru de ore se tot gândea că ar trebui chemată Hilda. Acum posibilitatea se transformase în probabilitate. Ba chiar în

certitudine! Maggie era ultima persoană din lume care se speria fără motiv.

Maggie răspunse:

— Zice că ar fi bine să așteptăm până mâine. Dar știi că așa-**i** felul lui.

— Așa am auzit și eu, conveni și mătușa Hamps.

— Ai văzut copilul? întrebă Edwin.

— Vreo două minute, zise Maggie. Ți se rupe inima să te uiți la el.

— De ce? Are dureri?

— Nu propriu-zis dureri. Nu! Dar, e atât de speriat. Nu știe **ce-i** cu el. Are febră foarte mare. Sunt sigură că uneori delirează. Sărăcuțul de el!

Lacrimi îi licăreau în ochi. Starea băiatului îi muiase pornirea împotriva lui. Neîndoielnic că acum nu mai era un „sălbatic”.

Uluit și speriat de lacrimile **ce-i** tremurau pe gene, Edwin exclamă:

— Nu cumva vrei să spui că e în primejdie?

— De... șovăi Maggie, și se opri.

Se lăsă o clipă de tăcere. Edwin simți că situația era critică.

— Cred că ai auzit de sărmanul vicar, spuse deodată doamna Hamps cu un aer de înmormântare. Edwin o blestemă în gând.

Maggie se uită repede înspre ei.

— Nu!... Nu cumva...

Doamna Hamps încuviință, aplecându-și de două ori capul.

În ochii lui Maggie lacrimile se uscară; le înghiți **într-o** clipă mândria tainică dinlăuntrul ei. Era limpede că avea lacrimi în ochi înainte de a auzi de moartea vicarului; dar nu trebuia să existe nicio umbră de îndoială în gândurile nimănui. Vicarul murise, însă vestea asta nu avea de ce **s-o** întristeze pe Maggie mai mult decât pe

ceilalți. Ea trebuia să rămână. mai presus de orice bănuială. În această clipă de revelație, când îi citi gândurile și când adâncă tragedie și sacrificiul întregii ei vieți îi apăru mai deslușit ca oricând, Edwin încetă să se mai gândească la el și la Hilda.

Maggie se răsuci deodată, nestăpânită, spre el.

— Ar trebui să te duci până acolo, Edwin, zise ea cu glas strident.

— Mă duc chiar acum, răspunse el cu blândețe. Și era bucuros să plece.

IV

Ușa de la intrarea casei din Lane End i-o deschise Osmond Orgreave. Înainte de a pleca, Maggie îi spusese că-l va trimite pe Edwin și el rătăcea prin casă **într-o** așteptare. surescitată. Se apucă să discute despre boala lui George, chibzuind dacă trebuie sau nu să-i telegrafieze Hildei. Doamna Orgreave li se alătură și ea îndată. Se vedea că amândoi părinții îi știau de frică fiicei lor celei blânde dar autoritare. **Într-un** fel, puștiul era o problemă personală a lui Janet, și socoteau că n-avea rost să se amestece decât dacă le îngăduia ea. Văzând că și Edwin era de părere că n-ar fi rău să i se trimită o telegramă, își simțiră poziția întărită, dar în timp ce doamna Orgreave îi arătă sincer că totul depindea de el, soțul ei nu încerca să se creadă independent și nepărtinitor.

— Aș vrea să te duci și să stai de vorbă cu ea, stăruie doamna Orgreave.

— Sus?

— Oricum, n-are ce să strice, întări Osmond, ușor indiferent.

Urcară scările **într-o** adevărată procesiune. Edwin n-ar fi vrut să le spună despre vicar, și totuși, înainte de a ajunge pe palierul scării, se auzi spunând **într-o** șoaptă îngrijorată:

— Ați aflat despre vicarul de la S t. Peter?

— Nu.

— A murit la ora patru.

— Vai de mine și de mine! murmură doamna Orgreave, copleșită.

Neîndoielnic, boala lui George părea mai gravă din cauza morții vicarului - și nu numai în ochii doamnei Orgreave și ai soțului ei aparent stoic, ci și în ochii lui Edwin! Zadarnic își repeta că nu era decât o superstiție prostescă! Moartea vicarului influența, fără îndoială, atitudinea sa față de George.

Se opriă pe palier în fața unei uși întredeschise. Lângă ei ardea un bec cu gaz și sub brațul lămpii se afla o fotografie mare, înrămată, de la nunta Aliciei. Se mai vedeau de-a lungul peretelui și alte asemenea amintiri de la nunta lui Marian, a lui Tom și a lui Jimmie.

Domnul Orgreave împinse ceva mai larg ușa.

— Janet, chemă el cu glas confidențial.

— Ce-i? se auzi din odaie.

— A venit Edwin.

Janet apăru în prag, palidă, eu un șorț legat peste rochie.

— M-am gândit să... să trec și să văd ce mai face, vorbi Edwin stingherit, frământând între degete pălăria și buzunarul paltonului. Cum se mai simte?

Janet se apucă să-i dea amănunte. Odaia bolnavului zăcea ascunsă în dosul ușii, misterioasă și sacră.

— Domnul Edwin crede că ar trebui să-i telegrafiezi, zise doamna Orgreave timid.

— Da? Ochii lui Janet păreau să-l străpungă. De ce se uita la el atât de pătrunzător, ca și cum ar crede că l-ar interesa venirea Hildei?

— Știu și eu... murmură el. Ai putea să-i telegrafiezi eventual care-i situația, și s-o lași pe ea să decidă dacă să vină sau nu.

— Chiar așa, se repezi domnul Orgreave, ca și cum

Edwin i-ar fi exprimat gândul.

— Dar telegrama nu va mai putea ajunge astă-seară, obiectă Janet. Acum e aproape șapte și jumătate.

Era adevărat. Și totuși Edwin simțea mai mult ca oricând dorința să-i telegrafieze imediat.

— O să-i fie predată mâine dimineață, la prima oră, zise el. Așa încât va avea timp să-și facă pregătirile, dacă va voi să vină.

— Bine, dacă crezi tu așa, consimți Janet.

Chipul doamnei Orgreave se luminează.

— Mă duc chiar acum să telegrafiez, dacă vrei. zise Edwin. Dar probabil că i-ai scris. Știe...

— Oh, da!

V

Peste câteva clipe cobora în goană, cu mersul lui greoi, stângaci, pe Trafalgar Road, lăsând paltonul să-i fluture descheiat. Se gândi că se apropia o nouă criză. Ajungând în Duck Square, văzu un vânzător de ziare care răcnea ducându-și la vedere afișul ediției speciale a ziarului „Signal”: „Ducele de Clarence. Starea sănătății gravă”. Năpasta și spaima gripei se abătuse asupra orașului, asupra oamenilor - tangibilă, copleșitoare, tragică.

În liniștea înserării care se lăsase peste oficiul poștal sărăcăcios și sumbru, ținând în mână un creion bont legat de perete cu o sfoară, Edwin se aplecă asupra formularului alb al telegramei, șovăind ce să scrie. În dosul ghișeului, un ceas ticăia nebăgat în seamă, și ceva mai departe, înăuntru, se deslușeau vagi siluete de oameni care mânuiau colete. Scrise: „Cannon, Prestam Street 59, Brighton. Temperatura lui George 40”. Se opri, și apoi adăugă: „Edwin”. Era ceva sentimental. Ar fi trebuit să semneze cu numele lui Janet. Iar dacă voia să trimită el telegrama, trebuia să-și pună măcar numele de familie. Știa că era ceva sentimental, și avea oroare de

sentimentalisme. Dar în seara asta dorea să fie sentimental.

Se îndreptă spre ghișeu și împinse telegrama pe sub plasa de sârmă.

O fată somnoroasă aruncă o privire mecanică spre ceas, și apoi scrise ora: 7.42.

— Nu va putea fi predată astă-seară, îl lămuri ea ridicând privirea, după ce numără cuvintele.

— Știu., zise Edwin.

— Șase pence, vă rog.

În timp **ce-i** plătea banii, simțea că săvârșise o faptă mare, importantă, tulburătoare. Și inima își afirmă din nou prezența, bătând să-i spargă pieptul.

Capitolul XI e ÎNCEPUTUL NOPTII

I

Ziua următoare fu plină de o ciudată așteptare, având în ea ceva straniu, care punea **într-o** nouă lumină toate preocupările cotidiene, scoțând în evidență totala lor lipsă de importanță. Când se trezi, Edwin văzu că orașul era învăluit **într-o** ceață groasă, cenușie. La nouă, în vreme ce se întorcea acasă să-și ia micul dejun, ceața era și mai deasă decât cu o oră mai devreme. Tramvaiele cu abur treceau ca niște fantome, sunând neîncetat din clopot. Își luă micul dejun la lumina lămpii - și singur. Maggie nu putea fi zărită nicăieri, ori apărea doar câte o clipă, trecând în grabă mai departe. Dăduse de înțeles că avea foarte multă treabă în mansardă, unde nu se mai dereticase de atâta vreme. „Vă rog, domnule, spusese slujnica, domnișoara Clayhanger zice că a fost alături la domnul Orgreave, și că domnișorul George se simte cam la fel”. Maggie nu catadicsise să i-o spună singură. Seara trecută n-o mai văzuse după ce aflase de moartea vicarului. Când se întorsese de la poștă, ea era în odaia ei. Fără îndoială, se simțea prea tulburată ca să dea ochii cu el cu calmul obișnuit. Căuta să uite lovitura primită,

facându-și de lucru cu mătura și cu peria, sus în mansardă. Se gândi că era mai bine așa. Dacă ar fi încercat „să se poarte ca de obicei, i-ar fi fost mai greu și l-ar fi durut și pe el s-o vadă chinându-se.

Porni din nou prin ceață, într-o stare de adâncă frământare - compătimind-o din toată inima pe Maggie, temându-se pentru băiat și așteptând înfrigurat sfârșitul zilei. Astfel se scurse întreaga zi, ceas după ceas, monoton, în timp ce lumea vorbea despre gripă și despre tot felul de bolnavi de vară, iar doctorii alergau din casă în casă; până și ceața însăși părea să fie mantia vizibilă a bolii. Sfârșitul zilei nu-i aduse lui Edwin decât o așteptare și mai intensă. George era într-o stare incertă; în general se simțea mai rău; nu mult mai rău, dar mai rău. Doctorul Stirling veni de două ori să-l vadă. Nu sosi nicio veste de la Hilda, și nici ea mu venea. Maggie îl veghe pe George cinci ore la sfârșitul după-amiezii și seara, în timp ce Janet se întinsese puțin să se odihnească.

La opt, când nimeni nu mai nădăjduia că va sosi o telegramă, părură cu toții să cadă de acord că Hilda, cunoscându-și băiatul mai bine ca oricine, și după ce-l văzuse trecând printr-o gripă, nu se lăsase speriată fără rost de temperatură, și se mulțumise să le scrie. Probabil că avea să vină a doua zi. La urma urmei, George avusese 40 de grade și data trecută. Și apoi, mai era și ceață. Ceața explica totul.

Și totuși, nimeni nu era cu adevărat mulțumit de aceste argumente care explicau tăcerea și absența Hildei. În inima fiecăruia stăruia gândul tainic că atitudinea Hildei era bizară și inexplicabilă.

Edwin trecuse de mai multe ori pe la familia Orgreave. În cele din urmă plecă acasă pe la zece, găsind eu greu drumul de la un felinar la altul, prin ceață. Domnul Orgreave îl însoțise până la poartă, luminându-i pustietatea curții cu o lanternă. „O să primim dimineața o

scrisoare", spusese domnul Orgreave. „Cu siguranță", îi răspunsese Edwin. Și amândoi pădură să vadă, cu un aer de superioritate, cum se împrăștiu în ceață absurdele presimțiri ale femeilor.

Știind că nu era în stare să adoarmă, Edwin ațâță focul din salon și se întinse pe canapea să mai citească. Dar nici să citească nu putea. I se părea că zace de ceasuri întregi pe canapea, în timp ce aceleași gânduri i se învârtteau cu istovitoare monotonie prin cap. Era extraordinar de treaz și de lucid, cu toate simțurile ascuțite. În cele din urmă se hotărî să se culce. Dar când ajunsese sus în dormitor, aruncă într-o doară o privire afară, în ceața deasă prin care nu se zărea nimic. Și deodată inima îi tresări, căci ochiul deslușise o licărire în grădina familiei Orgreave. Deschise fereastra, copleșit de un val de speranță. Văzduhul era liniștit, nemișcat. Atunci auzi un glas care spunea: „Noapte bună". Era neîndoiebnic glasul doctorului Stirling. Accentul scoțian nu putea fi confundat. Să-i fie oare rău băiatului? Nu neapărat, căci doctorul făgăduise să mai treacă „la urmă", dacă va izbuti. Or, se știa cam ce înțeleg scoțienii când zic „la urmă"; asta se putea întâmpla și după miezul nopții. Apoi Edwin mai auzi un glas: „Îți mulțumesc foarte mult!" Rămase nedumerit. Cunoștea glasul, și totuși...! Să fie oare glasul lui „Duminică"? Nu putea fi în niciun caz glasul domnului Orgreave, și nici al altcuiva din casă. Sunase exact ca glasul lui „Duminică".

Ieși din odaie și, după ce scăpără un chibrit, coborî și aprinse becul eu gaz din hol, pe care tocmai îl stinsese. Apoi își luă pălăria, găsi un sfeșnic în bucătărie, trase cât putu mai lin zăvorul porții și trecu în grădină. Flacăra luminării se înălța dreaptă în ceață. Bâjbâi drumul până la zidul despărțitor, așeză sfeșnicul pe zid și se cățără pe el, sărind dincolo. Lăsă lumina pe zid ca să-i călăuzească drumul de întoarcere, și se apropie de casă unde se zăreau

câteva ferestre luminate; când ajunse la ușă, sună clopoțelul. Într-adevăr, îi deschise însuși Charlie Orgreave. În hol ardea un felinar, pus la întâmplare pe un scaun.

II

Într-o clipă, Edwin află amănuntele cele mai importante. Hilda se rezeșise la Londra, pusese mâna pe Charlie la Ealing și îl adusese cu ea să-l îngrijească pe copil. Încă o dată făcuse ceva la care nimeni nu se așteptase. Trenul - nu expresul de Londra, ci trenul local - întârziase, așa că sosiseră cam pe la zece și jumătate. Puțin mai târziu își îndeplinise și doctorul Stirling făgăduiala de a trece dacă va putea. Cei doi doctori se consultaseră la căpătâiul copilului și ajunseseră la concluzia că erau cu totul de acord. Mai mult, băiatul parcă se simțea ceva mai bine. Pe urmă doctorul scoțian plecase. Charles și Hilda mâncaseră ceva. Hilda avea de gând să vegheze, și stăruise ca Janet să se ducă la culcare; se pare că Janet se odihniuse după-amiază, dar nu dormise.

Charlie îl conduse pe Edwin în odăița unde se lua de obicei micul dejun și unde dădură peste Osmond Orgreave; și-aeutm tustrei discutau situația. Erau prea agitați ca să stea jos, deși Osmond și - în mai mică măsură - Charlie afectau un calm filosofic. La început Edwin abia își dădea seama ce face. Nu prea știa nici ce spune și nici ce face. Dintr-odată, părea să aibă două personalități și cea nouă, care-i era mai apropiată, o privea pe cealaltă ca în negura unui vis... Hilda era acolo, sus **într-o** odaie! Venise chemată de o telegramă semnată „Edwin!” Aseară era departe. Astă-seară se găsea în aceeași casă cu el. Ce miracol! își zicea: „Ce rost are să fiu atât de tulburat numai pentru că e aici? Ciudat ar fi fost dacă n-ar fi venit. Trebuie să mă stăpâneisc mai bine. Nu să mă port ca o fetișcană proastă”. Se încrunta și tuși.

— Care va să zică, zise Osmond Orgreave către fiul său, **ținându-**și pulpanele hainei în fața focului din cămin

și legă**ându**-se ușor înainte și înapoi, ați avut un consult între specialiști! Și care-i rezultatul?

Se uita la elegantul său fiu cu un aer pe jumătate ironic și pe jumătate admirativ.

— Ți-am spus, tată, că se simte mult mai bine, răspunse Charlie pe un ton nepăsător. Era mai mult ea oricând un londonez sadea. Atmosfera tonifiantă din Ealing îi dăduse un sentiment destul de vădit al importanței sale. Devenise unul din stâlpii societății și își răsucea mustața ori își scotea țigara exact cu aerul unui om plin de importanță.

— Da, știi, zise Osmond, cu nerăbdare stăpânită. Dar ce fel de gripă e? Nădăjduiesc să aflu și eu câte ceva, acum că ai venit. Stirling nu spune altceva decât că e gripă.

— Ce fel de gripă e? Adică, ce vrei să spui? Iar privirea șireată părea să exprime: „Ce l-o fi apucat pe bătrân? Uite-iașa, nu se astâmpără deloc”.

— Dar există vreun pericol real? murmură Edwin.

— Păi, începu Osmond, repez**ându**-se, după câte înțeleg eu, există trei feluri de gripă - respiratorie, gastrointestinală și nervoasă. Care din ele e?

Charlie începu să râdă și îl împunse pe tatăl său cu degetul în umăr, făc**ându**-l să se clatine.

— Ai citit în vreo revistă medicală, zise el, și acum vrei să ne arunci praf în ochi!

— Și ce dacă? ridică Osmond din sprâncene. Îți spun că sunt trei tipuri...

— Treizeci; ai fi mai aproape de realitate dacă ai zice treizeci, îl întrerupse Charlie. Adevărul este că împărțirea în tipuri e foarte bună în teorie, continuă el cu un ușor dispreț. Dar în practică nu merge. Iată acum, de pildă, boala puștiului nu se încadrează în niciunul din cele trei tipuri ale tale. Pur și simplu febră, asta e. Lucru rar, extrem de rar, dar mai puțin rar la copii decât la adulți - în orice caz din cât am văzut - din cât am cunoscut. Dacă

temperatura n-ar fi atât de mare, aş spune că ar putea dura zile întregi - săptămâni chiar. Am mai văzut cazuri. Prima întrebare pe care am pus-o a fost - a avut o stare de letargie? A avut. Înseamnă că ar putea să mai aibă şi acum. Asta, împreună cu durerea de cap, şi cu lipsa unor simptome nervoase localizate... Se întrerupse, lăsând fraza în suspensie, solemnă şi teribilă, dar fără nicio explicaţie. Apoi ridică din umeri, îngăduindu-le interlocutorilor săi să interpreteze gestul după bunul lor plac.

— Eşti nemaipomenit, vorbi Osmond încruntat către fiul său. Iar Charlie, încruntat, îi făcu cu ochiul lui Edwin, care îi zâmbi, tot încruntat”.

— Şi nu-mi umbla cu revistele tale medicale! exclamă Charlie eu ironie, dar şi cu afecţiune filială, şi din nou îl împunse pe tatăl său în piept.

— Fireşte, ştiu că sunt un om bătrân, zise Osmond, respingând cu îngăduinţă aerul îngăduitor al lui Charlie. O spusese în glumă; cu toate astea, dăduse glas unui gând care, în ultima vreme, îl obseda mai mult decât oricare altul.

III

Janet intră în odaie şi rămase surprinsă să-l găsească pe Edwin. Era extrem de obosită - palidă, cu ochii aprinşi, şi până şi părul îşi pierduse graţia unduitoare.

— Va să zică, ai aflat? îl întrebă.

Edwin încuviinţă.

— Mi se pare că trebuie să mă duc la culcare, urmă ea. Tată, şi tu trebuie să te culci. Mama e-n pat. E îngrozitor de târziu. Haide, vino cu mine!

Era foarte stăruitoare. Toată ziua fusese sâcâită de neobositii ei părinţi, şi era acum hotărâtă să nu-l lase pe niciunul dintre ei de capul lui.

— Charlie, ai putea să te repezi până sus şi să vezi dacă totul e în ordine, înainte de a mă duce la culcare. Trebuie să mă scol din nou la patru.

— Eu plec acum, zise Edwin.

— Hei! Stai nițel, se împotrivi Charlie. Așteaptă-mă până cobor. Vreau să mai schimbăm câte o vorbă. Doar n-ai de gând să te culci de pe acum.

Edwin nici nu aștepta altceva, și rămase singur în mica sufragerie. Ceea ce îl nedumerea era că situația ce se crease datorită toanei straniei a Hildei fusese acceptată imediat de toți, părănd chiar ceva foarte firesc. Ce mult admira felul de a fi al familiei Orgreave! Nici el și nici Maggie n-ar fi putut să-i întreaacă în hotărârea de a nu exagera boala, de a se purta firesc și degajat, de a vorbi cu ușurință, uneori chiar eu umor. Puține calități admira Edwin mai mult pe lume.

Dar oare cum s-o purta ea, acolo sus, în odaia bolnavului?

Deodată, toana ciudată a Hildei îi apăru și mai stranie. Se repezise pur și simplu la Ealing și îl înhățase pe Charlie. După câte știa, Charlie avea mulți pacienți și, la un capriciu al Hildei, îi abandonase pe toți. Ce idee, să-l aducă astfel aici! Și ce încredere trebuia să aibă în el! Edwin își amintea perfect că prima persoană care îi vorbise despre Hilda fusese Charlie! Și în ce termeni plini de admirație! Să fi existat oare încă de atunci o tainică înțelegere între ei doi? Fără îndoială că erau prieteni mult mai buni decât își închipuise el. Edwin nu voia să admită că Hilda putea să se bizuie mai mult pe Charlie decât pe el, într-o situație grea. Gândul îl tortura. Se simți pornit împotriva lui Charlie, și se gândi la el ca la un hoț care îi furase bunul său, dar care nu putea fi prins și dat de gol.

Ceea ce îl tortura era gelozia; dar cuvântul acesta nu-i trecu prin minte.

IV

— Ascultă, începu Edwin pe un ton mai afectuos când Charlie Orgreave reveni după un răstimp ce i se păru cam lung în mica sufragerie, anunțându-l că deocamdată se

făcuse tot ce trebuia.

— Ce-i? zise Charlie, grăbindu-se să răspundă apelului la prietenie din glasul lui Edwin.

Adusese o tavă cu whisky și cele trebuincioase, și o așeză la îndemână pe un scăunel din fața căminului;

ațâță focul și făcu în general toate pregătirile cuvenite pentru o noapte plăcută de stat la taclale.

— Destul de gingașă treaba asta, să vii și să iei cazul lui Stirling, nu?

Edwin zâmbea molcom, tolănit într-un fotoliu vechi. Cele două personalități ale sale se topiseră din nou într-una singură.

— Ehei, băiete, începu Charlie, și apoi făcu o pauză de efect, cu capul cârlionțat aplecat înainte, după care se lăsă să cadă într-un fotoliu de lângă scăunel, și termină: Poți să mă crezi, „gingaș” e prea puțin spus!

Edwin încuviință plin de înțelegere, dându-și seama bucuros că, sub aerele sale de londonez, sub felul amuzant de a vorbi bombastic și sub hainele de dandy desăvârșit, Charlie continua să - rămână „Duminică”, poate chiar un băiat mai naiv ca oricând. Îi plăcea în mod deosebit această naivitate a lui Charlie, pentru că îi dădea un sentiment de superioritate față de făptura mai sclipitoare de lângă el și îl convingea că diferența dintre Londra și provincie nu era chiar atât de importantă. Părul lui Charlie era tot cârlionțat ea al unui băiețaș, și el mai avea încă naivitățile copilăriei. În fața acestor certitudini, aproape că nici nu mai conta faptul că Charlie era asociat la un cabinet medical elegant și la modă din Ealing. Atitudinea plină de considerație pe care începuse s-o aibă față de acest Charlie, despre care ajungeau din când în când până la Bursley vești impresionante, se topi aproape cu desăvârșire. În fond, era convins că Charlie rămăsese un copil pe lângă el.

— Bei ceva?

— Ei bine, de obicei nu prea beau, dar în seara asta parcă aş lua ceva. Dar ai grijă cât whisky pui, bătrâne.

Fiecare dintre ei luă în mână un pahar şi începu să soarbă. Edwin îşi ridică braţul şi aşeză paharul pe poliţa căminului. Charlie deschise apoi tabachera mare de alamă şi aprinse amândouă ţigările.

— Da, băiatule, reluă Charlie, suflând gânditor flacăra chibritului şi arunrându-l în foc, e într-adevăr ceva „gingaş”. Adevărul e că, dacă n-aş fi văzut imediat că Stirling e un tip foarte cumsecade, extrem de cordial cu cei de-aici., o băgăm pe mânecă. Da, fără îndoială. A venit îndată după sosirea noastră. Aşa că l-am văzut între patru ochi - aici. I-am mărturisit totul deschis, şi l-am lăsat să decidă. Fireşte, şi-a dat seama imediat de situaţie; şi cum n-o văzuse niciodată pe ea, a fost destul de înţelept din partea lui... Bănuiesc că oamenilor de pe aici le place accentul lui scoţian, nu?

— Se zice că şi câştigă de pe acum peste o mie de lire pe an, răspunse Edwin. Iar în gândul lui: „Oare ea o să coboare? Nu cred”.

— Ei drăcie! murmură Charlie cu „candoare, trădând copilăreşte, într-o clipă de neatenţie, faptul că Ealing nu era chiar un loc ideal. Şi. continuă, cu invidie în glas: E uimitor cum izbutesc unii să obţină ce vor - indiferent despre ce-i vorba!

— Ce crezi, e un doctor bun? îl întrebă Edwin.

— Pare foarte bun, zise Charlie, străduindu-se din greu să-şi aroge un aer de superioritate.

— Şi-a câştigat o bună reputaţie pe-aici, zise Edwin calm.

— Da, da. Aş spune că e foarte priceput.

V

— Cum s-a făcut că doamna Cannon a dat peste tine? Ştiind că o să roşască, Edwin se întinse după paharul de whisky, din care bău o înghiţitură şi apoi adăugă: Bătrânul

tău tot mai ține la vechea lui marcă de whisky scoțian.

— Dragul meu, nu știu mai mult decât tine. Am fost pur și simplu uluit - atât pot să spun. N-am mai văzut-o pe Hilda dinainte de a se mărita. Abia dacă auzisem de ea în ultima vreme, de la Janet. Cred că Janet i-a spus că m-am stabilit la Ealing. Cert este că, în prima clipă, nici n-am recunoscut-o.

— Serios? se miră Edwin, **întrebându-se** cum se putea așa ceva.

— Da. A intrat în cabinet, ca și cum am fi fost vecini și așa fi văzut-o abia ieri, și mi-a cerut să vin imediat cu ea la Bursley. Am crezut că s-a scrântit, dar nu. Mi-a arătat telegrama ta.

— Ei drăcie! tresări Edwin.

— Da. I-am spus că 40 de grade nu înseamnă ceva grav. Că se întâmplă în mii de cazuri. Atunci mi-a spus că a mai fost bolnav și înainte, se pare tot la fel, și am putut să-mi dau seama din ce mi-a povestit că nu era în stare să reziste multă vreme la o temperatură atât de mare.

— Ia spune, ce temperatură are acum? îl întrerupsese Edwin.

— 39 de grade cu 4, zise Charlie. Da, urmă el, m-a convins că s-ar putea să fie ceva serios. Și ce-i eu asta? I-am spus că mi-era imposibil să plec. M-a întrebat de ce. Mă tot întreba de ce nu pot. I-am zis: „Cum rămâne cu pacienții mei de aici? Atunci m-a întrebat dacă era vreunul dintre ei pe moarte. I-am zis că nu, dar că nu pot să-i las pe toți în grija asociatului meu. Cred că nici nu știa, până atunci, că aveam un asociat. Așa că s-a agățat de asta, și a stăruit și mai mult. Am întrebat-o de ce mă voia neapărat pe mine. I-am spus că mai toți doctorii sunt la fel de buni, și așa mai departe. Zadarnic însă. Adevărul e că Hilda a avut totdeauna o părere bună despre mine ca doctor. Habar n-am de ce! Firește, n-o spune la nimeni, așa cum face ea cu multe lucruri, dar am observat și eu uneori. Știi

- una din certitudinile ei teribile. Tu ești încă una din certitudinile ei, dacă vrei să știi.

— De unde și până unde? Hai să mai luăm câte o țigară. Edwin era extrem de stânjenit, și totuși încântat. Îi era cam teamă. „Duminică” l-ar putea întreba cum de a semnat telegrama doar cu numele de botez. Totuși, „Duminică” nu-i puse întrebarea.

— De unde și până unde! exclamă Charlie. Mi-am dat seama **într-o** clipă, după felul cum mi-a întins telegrama de la tine. Oh! Și, în afară de asta, e o poveste veche, dragul meu prieten. Nu trebuie să te legeni cu iluzia că nu **s-a** știut la vremea aceea.

— Oh! Prostii! murmură Edwin. Mai Țbine, spune mai departe.

— Păi, i-am explicat că mai există și o etică medicală... Ah! trebuia **s-o** fi auzit pe Hilda spun**ându-și** părerea despre etica medicală. **S-o** fi auzit pe tema asta - etica medicală când e vorba de un copil pe moarte. Abia am reușit să schimb vorba. I-am zis: „Dar inohipuie-ți că nu mă găseai acasă? Puteam să fiu plecat o zi - pentru o sută de motive”. Fusesse o pură întâmplare că mă găsisse acasă. Până la urmă, m-a somat: „Ascultă, Charlie, vii, sau nu?”

VI

— Ei, și ce i-ai spus?

— M-ai crede dacă ți-aș mărturisi că a căzut în genunchi? Tu ce-ai fi spus, eh, băiete? Ce puteam să spun? N-ai ce face când te ia în felul ăsta. Mai ales când e vorba de o femeie ca Hilda! îți spun că a fost nemaipomenită. Crede-mă, n-aș mai vrea să trec prin ce-am trecut pentru nimic în lume.

Edwin clătină din cap, plin de înțelegere.

— M-am dat bătut și am venit. I-am servit lui Huskisson o minciună sfruntată, ca să salvez aparențele, și am șters-o, venind înapoi. Zău că da!

— Cine-i Huskisson?

— Asociatul meu. Dacă cineva mi-ar fi spus dinainte că o să fac așa ceva, i-aș fi răs în nas. Ei da, dacă privești lucrurile la rece, e absurd. Absurd - nu găsesc alt cuvânt - din punctul meu de vedere. Dar când cineva îți prezintă situația așa cum mi-a prezentat-o ea - ei bine, trebuie să te hotărăști la iuțea dacă să fii deștept și o brută, sau te sacrifici și să procedezi prosteste... Ce rost avea să vin? Nu pot face mai mult decât oricare altul. Să presupunem că *există* o primejdie. Da, **s**-ar putea. Dar am lăsat douăzeci sau treizeci de cazuri de gripă la Ealing. Fiecare caz de gripă e primejdios, dacă e să vorbim drept.

— Exact, șopti Edwin.

— N-aș fi făcut asta pentru nicio altă femeie, repetă Charlie. Nici gând!

— Atunci, de ce-ai făcut-o pentru ea?

Charlie ridică din umeri.

— Are ceva... nu știu... Se strâmbă nemulțumit și privi țintă în foc. Nu sunt multe femei ca *ea*... Pune stăpânire pe tine. Nu vezi nimic la ea timp de șase luni, și deodată are o clipă de măreție... Ăsta-i felul ei. Înțelegi? Dar cred că n-o cunoști așa cum o cunoaștem noi.

— Oh, da, înțeleg, zise Edwin. Probabil că e moartă după copilul ăsta.

— Te cred! O adevărată pasiune. Cum e puștiul?"

— Oh! Un copil reușit. Dar nu i-am văzut niciodată împreună, și nu mi-am închipuit că ține atât de mult la el.

— Să n-ai nicio îndoială, zise Charlie cu emfază. Cred că așa sunt toate femeile când au un singur copil și au trecut și prin multe necazuri. După cum arată, trebuie să fi trecut prin multe necazuri. N-am înțeles niciodată de ce **s**-a măritat eu ticălosul ăla, și cred că nimeni n-a înțeles.

— L-ai cunoscut? se grăbi Edwin ăă întrebe.

— Deloc. Dar, din câte am înțeles, era un adevărat bătăran. Nu știi de când e văduvă?

— Nu, zise Edwin. N-am văzut-o aproape deloc.

Dar spunând asta, se simți atât de stingherit, bănuind că expresia sa ar putea să-l trădeze, încât se ridică brusc și începu să se plimbe prin odaie.

— Ce-i cu tine? întrebă Charlie. Ai amorțit?

— Nu, dar trebuie să mă mai și mișc puțin, zise Edwin.

— Sper că nu te gândești s-o ștergi acum și să mă lași singur, se plânse Charlie. Haide - unde ți-e paharul? Mai ia o țigară.

În clipa aceea se auzi un zgomot care semăna cu o bătaie în ușă.

— Ce-i asta? tresări Edwin. Simți un fior în tot trupul, și se opri locului. Ascultară amândoi.

Zgomotul se repetă. Da, era o bătaie în ușă; dar în mijlocul nopții, și în liniștea din casă, părea să vină din altă lume.

Edwin era chiar lângă ușă. Șovăi o clipă, cu teamă, și apoi, făcând parcă un efort, deschise brusc ușa și scrută întunericul. Silueta unei femei dispărea pe coridor, la piciorul scării. Era ea.

— Tu ai...? începu el. Dar Hilda dispăruse. Tulburat, se întorsese spre Charlie, ținând încă mâna pe clanță; Era doamna Cannon. A bătut în ușă și a fugit sus. Cred că are nevoie de tine.

Charlie sări în picioare și o zbughi din odaie, exact ca un băiat, în ciuda faptului că era un bărbat înalt, matur, de treizeci și cinci de ani.

Capitolul XII 8 SFÂRȘITUL NOPTII

I

Pentru a doua oară în seara aceea, Edwin rămase singur mai multă vreme în mica sufragerie. Vorbele lui Charlie: „Tu ești încă una din certitudinile ei”, îi stăruiau în amintire, strălucind ca o lampă. Și eu toate că mai era gelos pe Charlie, eu care Hilda avea neîndoielnic relații

foarte apropiate; cu toate că își spunea: „N-a apelat niciodată la *mine*; nu are nevoie de ajutorul *meu*”; se simțea totuși extrem de optimist și, fără niciun motiv, plin de speranță. Ajunse chiar să se gândească la soarta copilului ca la o problemă de importanță secundară. Se dezvinovăța în sinea sa pentru această aparentă cruzime, zicându-și că băiatul nu era de fapt în primejdie. Pe de altă parte, se blama că putuse să-și închipuie o clipă măcar că Hilda nu ținea la George. Ea, să nu țină la propriul ei copil! Ce jalnică și stupidă calomnie! Ar fi trebuit să se gândească mai bine. Ar fi trebuit să nu uite că Hilda va pune și în sentimentul matern cea mai puternică pasiune. Tot ce spusese Charlie îi întărea sentimentul de adorație față de ea. „Și deodată are o clipă de măreție”. Asta era. Charlie o ghicise foarte bine - blestematul! Și clipa aceea era cu totul și cu totul neprețuită!

Focul se domoli, și lemnele începură să trosnească înăbușit; iar Edwin privea fix, ținut ca de o vrajă, neputând să se aplece și să-l întetească, neputând nici măcar să-și arunce privirea la ceas. În cele din urmă se înfioră ușor, și mișcarea rupse vraja. Se duse până la ușă, pe care Charlie o lăsase întredeschisă, și ascultă. Niciun semn de viață! Ascultă cu luare-aminte, dar urechea nu prindea niciun sunet. Ce făceau cei doi, acolo sus, cu copilul? Ieși încet pe coridor și se îndreptă spre piciorul scării, unde ardea un bec cu gaz. Totul îi amintea de nopțile dinaintea morții tatălui său.

Un alt bec cu gaz ardea la capătul de sus al scării. Puse piciorul pe prima treaptă, care trosni cu un zgomot ce îi răsună ea o împușcătură în tăcerea adâncă. Dar nu mai urmă niciun alt sunet, dovadă că nimeni nu se alarmase de această explozie. Împins de o curiozitate plină de neastâmpăr, fără să-i mai pese, Edwin urcă scara care scârțâia la tot pasul și, ajungând pe palier, se opri în fața odăii bolnavului, unde trase din nou cu urechea, fără să

poată auzi însă nimic. Inima îi bătea să-i spargă pieptul. Ai casei fie că dormeau, fie că vegheau; iar el nu făcea niciuna, nici alta - ca un hoț, ca un spion. Să bată, discret, și să întrebe dacă putea fi de vreun folos? Romanța stranie a existenței lui, a existenței în general, curgea în jurul lui în unde tainice, copleșindu-l.

Brusc, ușa se deschise și ieși Charlie, care tresări speriat, gata să se ciocnească de el. Apoi își regăsi stăpânirea de sine și închise cu grijă ușa.

— Mă întrebam dacă aş putea fi de vreun folos, bâigui Edwin în șoaptă.

Charlie șopti:

— Foarte bine, dar trebuie să mă reped până la Stirling și să aduc un medicament de care am nevoie.

— Se simte mai rău?

— Da. Adică - nu. Cu un copil nu poți să știi niciodată. Ba e mai bine, ba e mai rău, de la o clipă la alta.

— Să mă duc eu? se oferă Edwin.

— Nu. Eu pot să-i explic mai repede decât tine.

— N-o să găsești drumul prin ceața asta.

— Vorbești prostii! Crezi că nu cunosc orașul la fel de bine ca și tine? Și-apoi, ceața s-a mai ridigat.

Printr-un imbold comun, se furișaseră până la fereastra din capătul palierului. Dincolo de grădină se deslușea vag o licărire printre copaci.

— Vin cu tine, zise Edwin.

— Ar fi mai bine să stai aici - pentru orice eventualitate.

— Să mă duc în dormitor?

— Firește.

Charlie se întoarse și porni pe scară în jos.

— Ascultă, îl chemă Edwin într-o șoaptă șuierătoare, când ajungi la poartă - cunoști casa - intri pe ușa laterală. Clopoțelul de noapte e destul de sus, pe partea stângă.

— Bine! Bine! răspunse Charlie, nerăbdător. Vino să

închizi ușa de la intrare după mine. Nu vreau **s-o** trântesc.

II

Când Edwin se furișă în dormitorul bolnavului, era atât de tulburat de emoțiile ce se îngrămădiseră asupra-i, încât nu zări nimic în afară de obiectele principale: adică un pat îngust, tăblia de la picioare ascunzându-i însă ce era în pat, o masă, un scaun gol, globul luminos al lămpii în fața unui oblon verde-închis, și Hilda în negru, atentă și încordată sub lumina ce cădea de sus. Restul încăperii părea să se întindă întunecos în nemărginire. Abia după câteva clipe observă că ardea și focul. Emoția lui tulburătoare nu era pricinuită de nimic din exterior, cum ar fi primejdia reală sau presupusă în care se afla copilul; își avea izvorul în lăuntru său.

De îndată ce Hilda îl recunoscuse, expresia i se schimbă: încordarea și încruntarea i se transformară **într-**un zâmbet. Edwin n-o mai văzuse niciodată zâmbind astfel. Era un zâmbet slab, resemnat, aproape jalnic; dar nespus de dulce. El închise ușa cu grijă și se apropiе tăcut de pat.

Hilda îi făcu un semn afectuos cu capul. Se grăbi să-i răspundă la fel, și toată constrângerea se risipi: se simți în largul lui, fericit. Chipul ei era foarte palid în contrast cu licărul negru al ochilor, cu părul negru răvășit și cu rochia boțită; dar nu trăda oboseală, și nicio mare îngrijorare; era un chip plin de blândețe calmă. Mânele rochiei îi erau suflecate, lăsând să se vadă brațele, ceea ce îi dădea o înfățișare de intimitate familiară, apropiată, încrezătoare. „Deci, **s-a** știut la vremea aceea”, gândi Edwin, amintindu-și ce-i spusese Charlie în sufrageria cea mică. Ciudat: o dorea așa cum era: răvășită, cu toate suferințele, neliniștile și necazurile ei; o dorea, vrednică de milă, supusă, lovită de soartă, zâmbind slab; o dorea pentru că stătea astfel, după efortul puternic, uriaș al acelei zile, veghind umilă lângă patul copilului!

— A plecat? întrebă ea cu glas sonor, dar neobișnuit

de tandru pentru ea.

— Da. A plecat. Mi-a spus că aş face bine să vin aici. Aşa că am venit.

Ea dădu iarăşi din cap.

— Aşază-te pe scaun.

Fără să protesteze, se așază. Ea rămase în picioare.

Înfăţişarea lui George îl sperie. Băiatul zăcea cuprins de o adâncă toropeală. Trupul îi era atât de fierbinte, încât părea chiar să degaje căldură. Nu trebuia să-i atingi pielea ca să ştii că ardea: îţi dădeai seama numai uitându-te. Părul era umed. În jurul buzelor livide se formase o spuzeală purpurie, pestriţă, care părea să fie semnul şi indiciul cine ştie cărei boli necunoscute şi îngrozitoare, ca ciuma. Mai rău decât toate aceste simptome era însă chinul profund, general al întregului organism, care se vedea din poziţia nefirească a membrelor, din zvâcnirile instinctive ale trupului inert dar suferind. Copilul era atât de slăbuţ sub pătură, atât de mic, de neajutorat, de pierdut parcă în singurătate! Izbutea Hilda oare să-i transmită compasiune spiritului său, retras şi inaccesibil? În timpul bolii tatălui său, Edwin crezuse că a văzut limita extremă şi tragică a suferinţei, dar spectacolul de acum îi strângea şi mai dureros inima. Era ceva mai reprobabil: o acuzaţie şi mai cumplită împotriva ordinii universale. Să se gândească la George aşa cum îl ştia - semeţ, puternic, capricios şi dominant, în timp ce se uita la victima maladiei... contrastul era insuportabil!

George era foarte bolnav. Şi totuşi Hilda, în ciuda temperamentului ei nestăpânit, putea sta acolo calmă, blândă şi stăpânită. Ce forţă! Edwin se simţi umilit. „Acestea sunt lucrurile pe care le pot face femeile ca ea”, îşi zise. „Pe lângă ea, Maggie şi cu mine nu suntem nimic!” Maggie şi el puteau să se stăpânească într-un moment greu; puteau să facă faţă la nevoie; dar încordarea lor s-ar trăda fie într-o asprime iritată, fie într-o voioşie

nefirească, sau chiar în frivolitate. Hilda era însăși imaginea duioșiei blânde și mângâietoare. Simți că trebuie să se arate la înălțimea ei.

— Temperatura i-a crescut? întrebă cu glas calm.

— Da, răspunse Hilda, trecându-și absentă degetele peste termometru care, împreună cu alte obiecte, se afla pe măsuță. A ajuns la 40 de grade cu 5. Va trebui să scadă. Nu se mai poate. A mai trecut el prin asta, dar n-a fost atât de rău.

— Nu credeam că poți să faci gripă și a doua oară, atât de curând, murmură Edwin.

— Nici eu. Și totuși, probabil că a luat-o înainte de a veni aici. Făcu o pauză și șterse fruntea băiatului. Asta i-a apărut destul de brusc, zise apoi cu glasul schimbat. Acum două ceasuri - nici două ceasuri - nu se vedea nici urmă de spuzeală.

— Dar ce e?

— Charlie zice că nu-i nimic deosebit.

— După ce anume s-a dus Charlie?

— Nu știu, Clătină din cap, apoi zâmbi. Nu-i așa că am făcut bine că l-am adus cu mine?

Bineînțeles că făcuse bine. Avusese o toană pe care bărbații o socotiseră absurdă, dar se dovedise îndreptățită. Întâmplarea dă astfel adesea dreptate femeilor, neținând seama de apostolii rațiunii.

Uitându-se la copilul inconștient și totuși atât de chinuit, Edwin simți cum se naște în el o milă plină de duioșie, o imensă dorință de a-l apăra, de a veghea la creșterea lui cu tot discernământul, înțelegerea și sprijinul, astfel încât George să nu sufere din cauza greșelilor, cruzimilor și neînțelegerilor de care suferise el. Era un simțământ atât de intens, încât aproape că devenea dureros.

— Nu știu dacă ai aflat, zise el, dar suntem prieteni la toartă, George și cu mine.

Hilda surâse, și chiar în clipa când îi văzu surâsul, se simți umilit în sinea sa de a o fi bănuț măcar o clipă că șra geloasă pe prietenia lor.

— Crezi că nu știu totul despre prietenia voastră? murmură ea. Altfel, nici nu era acum aici. După o tăcere, adăugă: Ești singurul om la care a ținut vreodată cu adevărat, și pot să-ți spun că te iubește mai mult decât pe mine.

— De unde știi?

— Din felul cum vorbește și cum se poartă.

— Dacă seamănă eu mama lui, ăsta nu-i un semn, spuse Edwin, fără să-și dea seama ce spune.

— Cum adică - „dacă seamănă eu mama lui”? Părea nedumerită.

— Ar fi putut cineva să-ți cunoască preferințele tale. după felul cum vorbeai și te purtai tu? îndrăzneala lui nesăbuită îl ului. Totuși, o privi drept în ochi, și ea coborî privirea.

— Nimeni altul în afară de tine n-ar fi putut să spună așa ceva, grăi ea blândă, cu resemnare.

Cuvintele lui dobândiră brusc un înțeles tainic și profund, devenind profetice. Numai ea știa să-l inspire, stârnindu-i gândurile cele mai profunde. Observase asta mai demult, cu ani în urmă, și întâia oară la prima lor întâlnire. Sau poate că ea vedea în el un oracol, și îl ajuta astfel să descopere profunzimi?

Încet, obrajii ei se împurpurară și se apropie de cămin, unde începu să ațâțe focul. Încordarea dinainte îl cuprinse iar, și își simți inima grea.

— Edwin, îl chemă ea, de lângă cămin.

Se ridică, tremurând de emoție, și străbătu spațiile neștiute ale încăperii, până unde se afla ea. Avea impresia că erau singuri nu în odaie, ci în întregul univers. Ea se rezema cu o mână de polița căminului.

— Trebuie să-ți spun ceva, vorbi într-un târziu, ceva

ce nu știe nimeni, în afară de tatăl lui George, și probabil că nu va mai ști nimeni niciodată. Sora lui știa, dar a murit.

— Da! murmură el, copleșit de un val de fericire. La urma urmei, persoana cea mai apropiată nu era Charlie, și nici Janet; era el!

— Tatăl lui George a fost închis pentru bigamie. George e așadar copil nelegitim. Vorbea în felul ei obișnuit, nespun de clar, cu un glas care nu trăda nicio emoție.

— Nu se poate! bolborosi el, cu răsuflarea tăiată.

Ea încuviință.

— Nu sunt măritată. Am crezut cândva că sunt, dar nu eram. Asta-i tot.

— Dar...

— Dar ce?

— Ai... ai spus șase sau șapte ani, nu-i așa? Cred că nu se dă atât de mult pentru bigamie?

— Oh! răspunse ea blând. Asta e pentru altceva. Când a ieșit din închisoare prima dată, l-au arestat imediat - așa mi s-a spus. În Scoția.

— Înțeleg.

Se auzi un răpăit de pietricele în geam. Tresăriră amândoi.

— Trebuie să fie Charlie! exclamă ea, dându-și brusc frâu liber emoției sub acest pretext. Nu vrea să sune, ca să nu trezească toată casa.

Edwin dădu buzna afară din odaie, coborând treptele pustii, care așteptau răbdătoare în noapte să fie din nou călcate de picioare omenеști.

— Am uitat să iau cheia, zise Charlie, gâfâind, când îi deschise ușa. Mă gândisem să iau cheia cea mare, dar am uitat. Avea în mână o cutiuță rotundă. O porni pe scări în sus, urcând câte două și trei trepte deodată.

Edwin închise încet ușa. Nu se putea hotărî să-l urmeze pe Charlie și, după o clipă de șovăială, intra din nou în sufrageria cea mică.

IV

Ce uluitoare, ce imprevizibilă femeie, înfășurată în văluri de taine! Acum o înțelegea mai bine, dar mai erau lucruri pe care nu le înțelegea; și cea mai mare enigmă dintre toate rămânea nerezolvată - pentru ce îl trădase atunci la început. Și alesese tocmai acest moment, tocmai această criză, ca să-i dezvăluie taina cumplită din viața cir pe care prin nu se știe ce mijloace izbutise s-o ascundă tuturor. Firește, dacă voia să țină mai departe pensiunea din Brighton, trebuia să ascundă într-un fel că era victima unui bigam, iar copilul ei, un bastard! Cea mai elementară prudență o îndemna să ascundă acest fapt, cât va fi cu putință; da, chiar și de Janet! Toți prietenii ei o socoteau văduvă; Janet o credea soția unui pușcăriaș; numai el, singur, știa acum că nu era nici soție, nici văduvă. Prin ce încercări distrugătoare trecuse! O stare neobișnuită, inexplicabilă puneă treptat stăpânire pe el. La început nu înțelegea prea bine ce se petrece cu el. Bine, dar era bucurie - pură, exuberantă, instinctivă, irațională și nepăsătoare.

Apoi, după un lung răstimp de singurătate fericită în mica sufragerie, auzi pași furișați în hol, și închipuirea îl făcu să se gândească la un spărgător. Ațâțat fără să stea pe gânduri, se repezi în hol. Johnnie Orgreave, care forțase puțin zăvorul, închidea și zăvora acum ușa de la intrare. Și cel mai surprins fu chiar Johnnie. Tresări văzându-l pe Edwin, și apoi afișă nepăsarea unui erou de roman. Când Edwin îl anunță că venise Hilda împreună cu Charlie, și că cei doi îl vegheau pe copil, ceilalți fiind duși la culcare, Johnnie lăsă să-i scape câteva exclamații de uimire.

— Cum se mai simte Georgie? își dădu el silința să întrebe, rușinat parcă.

— Nu-i mai bine, răspunse Edwin, evaziv.

Johnnie plescăi necăjit și se încruntă, hotărât să participe și el cum se cuvine la îngrijorarea generală. Cu

mişcări grijulii și demne, își scoase jobenul și pelerina, apărând în haine de seară, cu o eșarfă colorată, răsfrântă peste plastronul boțit.

— Unde-ai fost? întrebă Edwin.

— La o serată dansantă. Nu știai?

— Nu, mărturisi Edwin.

— Serios! murmură Johnnie cu prefăcută candoare. Ca, după o pauză, să adauge: Va să zică, te-au lăsat singur?

— Stăteam în sufrageria mică, zise Edwin, după ce-i mai dădu câteva lămuriri.

Intrară împreună în sufrageria cea mică. Tabachera lui Charlie era pe tavă.

— Sunt ale tale, țigările? întrebă Johnnie.

— Nu. Ale lui Charlie.

— Oh! Ale domnului Charlie, va să zică? Mă întreb dacă e ceva de capul lor. Luă una părând dezgustat. Între două fumuri trase cu nesaț, zise: Ei, drăcie! Va să zică Charlie a venit cu ea! Nădăjduiesc că puștiul o să se simtă în curând mai bine... M-aș fi întors de mult, dar a trebuit s-o conduc acasă pe doamna Chris Hamson.

— Cine-i doamna Chris Hamson?

— N-ai cunoscut-o? E o femeie a-ntâia!

Stătea acolo, în toată splendoarea celor treizeci de ani, cu cel puțin aceeași naivitate ca a lui Charles, încercând politicos să participe la viața familiei, dar neizbutind din cauza preocupării sale excesive pentru o femeie „a-ntâia” ca doamna Chris Hamson. Dar prezența lui îi făcu plăcere lui Edwin. Nici nu-i trecu prin gând să-l învinuiască de lipsă de simțire.

După ce-și termină țigara, Johnnie zise:

— De, cred că am să mai amân până la micul dejun plăcerea de a-l vedea pe Charlie.

Și se duse la culcare. Ajungând pe palierul de la etaj, tare ar fi vrut să se fi urcat cu jumătate minut mai

devreme; căci pe palier o întâlnește pe Janet, care se trezise și se întorcea la postul ei, și al cărei chip era, fără voia ei, o acuzație. Bătuse ora patru.

V

Era aproape șapte și jumătate când Edwin pleacă acasă. Între timp îl văzuse de două ori pe Charlie pentru câteva clipe, și pe Janet o dată, dar nu se mai dusese în odaia, bolnavului și nici n-o mai văzuse pe Hilda. Starea băiatului nu se schimbaseră aproape deloc; dacă era vorba de vreo schimbare, apoi trebuia să fie în orice caz în bine.

Se luminase de ziuă. Ceața se mai risipise, dar un abur ușor plutea în copaci, deasupra pământului reavăn. Aerul era pătrunzător de rece. Căscând, se uită într-o doară în jur și observă un obiect curios pe zidul despărțitor. Era sfeșnicul pe care-l lăsase acolo în seara trecută. Luminarea arsesese toată. „Aș putea să trec peste zid”, își zise el, și se cățăără cu voioșie cutezătoare, luând cu el și sfeșnicul, care era acoperit cu picături de apă. Îl lăsa în bucătărie, unde slujnica lustruia plita. Pe dulapul de stejar din hol se afla un exemplar din „Manchester Guardian”, proaspăt sosit. Îl deschise, căscând de-întorsău fălcile. În capul unei coloane citi: „Moartea ducelui de Clarence”, și apoi în capul alteia: „Moartea cardinalului Manning”. Dubla știre îl impresionează straniu. Se gândi prin ce încercări trecuseră și alții. Și se mai gândi: „Și dacă, totuși, copilul nu scapă în aceste zile?”

Capitolul XIII INIMA EI

I

După ce se apucase de treabă și își luase gustarea ca de obicei, Edwin se întoarse la prăvălie la ora zece. Nu se simțea obosit, dar era cam repezit, chiar și cu Stifford, și o stare de melancolie luă locul bucuriei. Întregul oraș era mohorât și părea să-și savureze din plin tristețea. Dar Edwin se întreba de ce se simțea el abătut. N-avea niciun motiv. Dimpotrivă, avea mai puține motive decât avusese

de zece ani încoace. Și totuși era trist; și, la fel ca și orașul, își savura melancolia. Nu dorea ca tristețea să-i dispară. La prânz, plecă brusc acasă, dând astfel peste cap toate socotelile lui Stifford în legătură cu ora lui liberă. „Am să mă întind puțin”, o anunță pe Maggie. Dormi până după ora unu, și ar fi dormit și mai mult, dar masa era gata. Își spuse, cu o extraordinară senzație de mulțumire: „*Am dormit zdravăn*”. După prânz se întinse din nou și dormi până aproape de trei. Când se trezi, se simțea minunat. Melancolia se risipea; nu dispăruse cu totul, dar putea să-i prevadă sfârșitul, ca la o eclipsă de soare. Și înțelese dintr-odată că nu fusese decât obosit. Acum se odihnise puțin, și în timp ce stătea întins, își simți ființa cu o intensitate aproape fizică. Gândi calm: „*Ce minunat lucru e viața! u*

— Tocmai voiam să-ți aduc niște ceai, zise Maggie, văzându-l cum cobora pe scară. Te-am auzit mișcându-te. Vrei puțin ceai?

Se frecă la ochi. Capul îi era încă umflat de somn, dar și asta făcea parte din senzația plăcută pe care o avea.

— Da! răspunse el cu o mulțumire leneșă. O să-mi facă bine.

— George e mult mai bine, îl informă Maggie.

— Ce bine! răsufă el ușurat.

Bucuria, nedomolită și năvalnică, îl năpădi iar; și era atât de răscolitoare, încât nici nu știa de unde vine. Pusese cu totul stăpânire pe el. În timp ce sorbea ceaiul, simți că nu i-ar strica încă un pic de somn. Avea două puncte dureroase care îl apăsau în creștetul capului. Dar știa că va putea dormi, și încă zdravăn, oricând va voi; și că mâine oboseala îi va dispărea cu totul.

Cu pas vioi se întoarse la prăvălie, abia așteptând să se apuce de treabă, dar rămase puțin tulburat văzând că nu poate face nimic. Capul îi refuza să se concentreze. Ședea în firida biroului și privea în gol. Apoi se pomeni căscând, dar era un căscat care părea să-și aibă obârșia în

însuși centrul ființei sale, și care odată cu izbucnirea sa părea să-l spargă în bucăți. „N-am mai căscat așa niciodată”, gândi el, cu teamă. Încă un căscat de același fel cutremurător, apoi încă unul, și apoi altele, la fel de îngrozitoare, se succedau întruna, fiecare lăsându-l mai sleit decât cel dinainte. „Mai bine să mă duc acasă, cât mai pot”, gândi el, speriat de această criză de căscat, bruscă și misterioasă. Așa că se întoarse acasă. Maggie îl liniști spunându-i că se va simți mai bine în pat și, spre mirarea ei, o ascultă. Dar nu putu să mănânce nimic din ce îi aduse Maggie.

— Cred că nu te simți bine, zise Maggie.

— Nu. Sunt doar obosit. Știa însă că nu-i adevărat.

— Dar văd că arzi, zise ea, renunțând să pornească totuși o discuție cu el și ieșind din cameră.

Edwin nu putu adormi. Speranțele lui se dovediră zadarnice, căci se simțea tot mai prost. Mai târziu, Maggie se întoarse.

— A venit doctorul Heve, vorbi ea scurt, din prag. Silueta i se profila întunecată, pe lumina de pe palier. Doctorul, în doliu, se ivi din spatele ei.

— Doctorul Heve? Ce naiba... Dar nu mai putu să spună nimic, căci Maggie intră în odaie, aprinse gazul și lumina îl orbi.

— Da, vorbi doctorul Heve după trei minute. Ai luat gripa. Nădăjduiesc că nu e prea grav. Dar ai luat-o.

Ce umilitor! Din instinct, cei din familia Clayhanger voiau întotdeauna să creadă că, în virtutea cine știe cărei prevederi speciale, sau imunități, sau puteri de a rezista, care le era specifică numai lor, vor scăpa de orice năpastă generală, cum ar fi o epidemie. În mijlocul nopții, agitat de febră, chinuit de sete și cuprins de o sfârșeală groaznică, se simțea mai mult decât umilit! Dacă murea? Se poate muri de gripă. Ce lucru ciudat, monstruos, i se întâmpla! Pentru prima dată în viață, zăcea cutremurat de teama

morții. Nu mai fusese bolnav niciodată. Și acum zăcea bolnav. Știa în sfârșit ce înseamnă să fii bolnav.

Amorțeala stupidă și greoaie a morții îi stârni o revoltă furioasă. Nu! Nu se putea să moară! Oamenii nu mor de gripă.»

A doua zi doctorul râdea. Dar Edwin se gândi: „Poate că râde doar ca să-mi dea curaj. Doctorii nu le spun niciodată bolnavilor adevărul”. Și fiecare celulă a trupului său era parcă infectată, otrăvită, neputincioasă, profund demoralizată. Sănătatea obișnuită părea darul cel mai prețios și cel mai greu de dobândit.

II

După o perioadă atât de lungă încât părea că nu se mai sfârșește, gripa îi trecu. Durase o sută de ore, dintre care primele cincizeci se întinseseră fiecare câte un veac. Fusese o gripă cu febră mare, asemănătoare celei a lui George, dar mai puțin gravă. Poate că Edwin luase boala în gara din Knype; dar cine poate ști? Acum stătea în salon, bărbierit, îmbrăcat, dar în papuci - semn că era încă în convalescență și că doctorul îl oprise să iasă pe stradă. Ședea în fața focului, în fotoliul care fusese cândva locul favorit al tatălui său. La stânga avea un teanc de ziare și o carte; în dreapta, câteva scrisori de afaceri și acte, lăsate de neobositul Stifford după o vizită de curtoazie dar și de afaceri. Soarele ce asfințea își arunca razele blânde în grădină.

— Vă rog, domnule, a venit o doamnă, zise slujnica, deschizând ușa.

Tresări. Primul său gând, firește, a fost: „E Hilda!” deși i se părea cu totul imposibil să fie ea. Hilda nu pusese niciodată piciorul în casa lui. Totuși, dacă era Hilda. va veni și Maggie neapărat în salon - nu se putea altfel - și atunci întrevederea în trei va fi, simți el, foarte plictisitoare. Știa că Maggie, pentru cine știe ce motiv obscur, nu o vedea cu ochi buni pe Hilda, ca și pe George,

de altfel, Îl anunțase cu regularitate cum se mai simte George, care era acum cam în același stadiu de convalescență ca și el, dar nu-i pomenise aproape nimic despre mama lui, iar el nu îndrăznise s-o întrebe. Aceste gânduri îi trecură prin minte într-o străfulgerare.

— Cine e? întrebă el posac.

— Nu... nu știu, domnule. Să întreb? se pierdu slujnica, roșindu-se când își dădu seama că iar greșise.

Nu mai fusese într-o casă în care se respecta atât de strict ritualul aristocratic ca în casa lui Edwin. Din instinct, atunci când deschidea ușa și vedea o persoană necunoscută bine îmbrăcată, îi venea să se repeadă înăuntru și să strige cu glas tare că a venit cineva misterios și important, lăsându-l pe nobilul vizitator în pragul ușii. I se explicase cum să procedeze în diferite situații, dar fără prea mult rezultat, căci de fiecare dată era luată pe nepregătite.

— Da. Du-te și întreabă cine e, și apoi anunț-o pe domnișoara Clayhanger, zise Edwin scurt.

— Domnișoara Clayhanger e plecată, domnule.

— Bine, du-te acum, o grăbi el, nerăbdător.

Rămăsese surescitat lângă ușă, când fata se întoarse.

— Domnule, este o doamnă Cannon, și cu dumneavoastră vrea să vorbească.

— Poștește-o aici, zise el, și în sinea sa: „Dumnezeule!”

În cele zece secunde care se scurseră până la apariția Hildei, se privi repede în oglinda de pe polița căminului, își aranjă cravata, se duse până la fereastră și se întoarse la scaunul său. Venise să-l vadă pe el!... Era surescitat la culme... Dar era atât de tipic pentru ea, să năvălească astfel peste el!... Absența lui Maggie era providențială.

Hilda intră, și însăși prezența ei era o lecție de curtenie. Purta un voal și în mână avea un manșon -

avanposturi ale atitudinii ei impasibile de auto-apărare. Era palidă și în același timp liniștită. Nu vru să accepte fotoliul pe care i-l oferi. Zadarnic insistă - nu vru să accepte. Edwin mătură scrisorile și actele de pe scăunelul din dreapta lui, și ea se așează... După ce se așează, stăruie ca el să-și reia locul în fotoliu.

— Am trecut doar ca să-mi iau rămas bun, zise apoi. Știam că nu poți să ieși, iar eu plec diseară.

— Bine, dar George nu-i încă în stare să călătorească! exclamă Edwin.

— George? Nu încă. Îl las aici. Știi, nu pot să stau mai mult decât era necesar.

Zâmbi și își ridică puțin voalul, descoperindu-și fața până la nas. Până atunci nu zâmbise.

— Charlie a plecat?

— Oh, da. Acum două zile. Ți-a lăsat un bilet.

— Da. Mi l-a dat Maggie. Îmi pare rău că nu-i acasă acum.

— Am văzut-o adineaori, zise Hilda.

— Oh!

— A venit s-o vadă pe Janet. Stau amândouă și beau ceai în camera lui George. Așa că m-am îmbrăcat și am pornit imediat încoace.

Și în vreme ce mărturisea aceste lucruri surprinzătoare, îl privea pe Edwin drept în ochi.

III

Simți cum roșeața îi cuprinde încet întreaga față. Amândoi rămaseră tăcuți. Doar focul trosnea, vesel. Edwin își spuse, în timp ce agitația îi sporea, până îl cuprinse cu totul: „N-a mai existat niciodată o femeie ca ea!” Ar fi vrut să se arate stăpân pe sine, să facă cine știe ce gest măreț și hotărâtor, dar era ținut în fotoliu, ca paralizat. Se uită la Hilda - dar parcă s-ar fi uitat la o străină. Încercă să citească pe chipul ei, dar nu putu citi nimic. Nu putea decât să vadă o ușoară tulburare. Se temea de ea. îi trecu

chiar prin gând că, dacă ar fi să fie sincer cu sine însuși, ar trebui să recunoască deschis că o ura. Era un moment dureros; așteptarea se prelungea, exasperantă și chinuitoare. Încă de la ultima lor întâlnire, prevăzuse o asemenea scenă; imaginația lui nu înceta aproape nicio clipă să făurească această scenă. Și acum, realitatea se năpustise asupra lui pe neașteptate, copleșindu-l

Ea nu voia să vorbească. Își întorsese privirea, dar tot nu spunea nimic. Îl silea pe el să vorbească.

— Știi, începu el morocănos, pe un ton silit, fără să ia seama ce spune, ai fi putut să-mi spui mai înainte - ce mi-ai spus miercuri noaptea. De ce nu mi-ai spus când am fost la Brighton?

— Am vrut, mărturisi ea cu umilință. Dar n-am putut. Crede-mă, mi-a fost cu neputință.

— În loc să-mi spui o minciună, continuă el. Cred că ai fi putut să ai ceva mai multă încredere în mine.

— Minciună? murmură ea. Ți-am spus adevărul. Ți-am spus că era la închisoare.

— Mi-ai spus că *soțul* tău era la închisoare, o corectă el, pe un ton chibzuit, imparțial. Habar n-avea de ce vorbește pe acest ton.

Atunci, ea începu să plângă. La început nu era prea sigur că plângea. O privi pe furiș, și își întoarse ochii, vinovat. Dar când o privi din nou, nu mai avu nicio îndoială. Ochii îi licăreau umezi, în dosul voalului, și picături grele se prelingeau, dispărând sub bărbie.

— Nici nu știi ce mult am vrut să-ți spun! zise ea plângând.

Își ascunse fața în mâini. Și atunci Edwin simți cum îl cuprinde cea mai neagră dezolare. Singura lui dorință era ca scena aceasta să ia **într-un** fel sfârșit - oricum.

— Nu ți-am scris niciodată, pentru că nu era nimic de spus. Nimic! Suspină, tot cu fața în mâini.

— Nu mi-ai scris - vrei să spui...

Ea încuviință, aplecându-și de două ori capul.

— Da. *Atunci!* Și Edwin înțelese că ea începuse acum să vorbească despre vremea de atunci, de acum zece ani. Știam că ai să înțelegi că nu puteam face altfel. Vorbea atât de nedeslușit, zbuciumată de emoție și cu lacrimile curgându-i șiroaie pe fața ascunsă în mâini, încât el abia înțelegea ce spune.

— Ce spui?

— Spun că n-am putut să fac altfel. Știam că ai să-ți dai seama că nu puteam face altfel. Nu puteam să-ți scriu. Era mai bine pentru mine să păstrez tăcerea. Ce altceva puteam să fac decât să păstrez tăcerea! Știam că ai să-ți dai seama că nu puteam face altfel. A fost o... Suspinele o înăbușeau.

— Firește că mi-am dat seama, zise el. Trebuia să se stăpânească, sau altminteri și-ar fi pierdut și el controlul asupra glasului. Atât de mare era forța ei de sugestie, încât trădarea de atunci părea acum să nu mai aibă nevoie de nicio justificare.

(Undeva, în sinea lui, zâmbi gândindu-se că, așa cum stătea în locul preferat al tatălui său, chiar în fotoliul lui, se afla acum sub vraja unei femei al cărei copil era un bastard. Zâmbi amar gândindu-se la mătușa Hamps, la Clara, la ipocritul de Albert! Erau dintr-o altă rasă, dintr-o altă generație! Aparțineau unei lumi moarte!)

— Am să-ți spun, reluă Hilda cu jale, dar cu glasul mai limpede și mai ferm, descoperindu-și în sfârșit fața, care era răvășită ca a unui copil supărat. N-ai să înțelegi niciodată prin câte am trecut, și cum n-am avut ce face - se tângui ea tragic - dar am să-ți spun!... *Trebuie* să înțelegi!¹⁴

Și atunci ea ridică privirea. De câteva clipe mâinile

14 Următorul roman va avea ca subiect povestea Hildei Les» sways pînă în ziua căsătoriei ei cu Edwin. Acesta va fi urmat de un altul, în care va fi vorba despre căsătoria lor.

lui tânjeau după încheieturile ei palide care se zăreau deasupra mânușilor. Și mâinile lui, fascinate, se întinseră, sovăielnic, spre ele. Când îi simți atingerea, ea căzu în genunchi, cu bărbia aproape odihnindu-se pe brațul fotoliului lui. Edwin se aplecă peste fața ei transfigurată.

— Inima mea n-a sărutat niciodată un alt bărbat în afară de tine! se jelui ea. De câte mii și mii de ori nu te-am sărutat, și n-ai știut-o niciodată!... Pe George l-am trimis aici ca un sol - un sol către tine! L-am botezat după numele tău... Crezi că dacă visele l-ar putea face copilul tău - n-ar fi al tău?

Curajul ei, și vorbele care-l exprimau i se părură sublime.

— Nu mă cunoști! suspină ea, mai domolită acum.

— Ba da! zise el cu o convingere plină de mândrie.

După zece ani, nările lui fremătară iar la mireasma pielii ei măslinii. Cufundându-se în valurile dragostei ei fără seamăn, se văzu răsplătit într-o șutime de secundă pentru tot ceea ce suferise sau va mai suferi cândva. Problemele și greutatea fără număr pe care le va stârni căsătoria cu ea păreau neînsemnate în strălucirea devotamentului magnific și neogoit din inima ei. Se gândi la adolescentul Edwin, pe care ea îl sărutase în extaz, și i se păru un băiat care nu știa nimic despre suferință ca s-o poată prețui pe Hilda de acum. Își adună forțele pentru minunata povară a vieții.

CUPRINS

CARTEA ÎNTÂI

VOCATIA

Cap. I Sfârșitul vieții de elev... 5

Cap. II Flacăra 13

Cap. III Intrarea în lume... 19

Cap. IV Bărbatul-copil 28

Cap. V Ce înseamnă lacrima domnului Shushions 35

Cap. VI În casă 39

- Cap. VII Mătușica Hamps... 46
- Cap. VIII În prăvălie 59
- Cap. IX Orașul. 66
- Cap. X Petrecerea... 75
- Cap. XI Fiul și tatăl 86
- Cap. XII Mașinării 93
- Cap. XIII Unde duce curajul... 106
- Cap. XIV Arhitectul 114
- Cap. XV O hotărâre 122
- Cap. XVI Scrisoarea 128
- Cap. XVII Sfârșitul unei lupte... 137

CARTEA A DOUA

IUBIREA

- Cap. I Vizita 148
- Cap. II Tatăl și fiul, după șapte ani. 157
- Cap. III Casa cea nouă... i-i
- Cap. IV Cele două grădini... 172
- Cap. V Haina. 180
- Cap. VI Janet pierde rămașagul. 185
- Cap. VII Casa din Lane End...191

- Cap. VIII Cina în familie... 203
- Cap. IX Pe terasă 208
- Cap. X Centenarul 219
- Cap. XI Partea de jos a pieței... 230
- Cap. XII Partea de sus a pieței... 234
- Cap. XIII Cel mai bătrân învățător al școlii duminicale... 241

- Cap. XIV Banii 248
- Cap. XV Insulta 258
- Cap. XVI Urmările 263
- Cap. XVII Provocare și replică... 267
- Cap. XVIII Curiozitate 278
- Cap. XIX O catastrofă 286
- Cap. XX Bărbatul 290
- Cap. XXI Căsătoria... 301

CARTEA A TREIA

LIBERTATEA

- Cap. I După o înmormântare 315
- Cap. II Consfătuirea... 328
- Cap. III Numele bolii 337
- Cap. IV Victima compătimirii... 343
- Cap. V Teamă de sclav... 348
- Cap. VI Chei și cecuri 354
- Cap. VII Dat la o parte...360
- Cap. VIII O hotărâre schimbată... 370
- Cap. IX Boul 378
- Cap. X Dacă doamna Hamps ar fi fost bărbat 384
- Cap. XI O oră 388
- Cap. XII Răzbunarea 392
- Cap. XIII Drumul până la etaj... 397
- Cap. XIV Ceasul 403
- Cap. XV Banchetul 409
- Cap. XVI După banchet 418
- Cap. XVII Lanțul sfărâmat... 427

CARTEA A PATRA

ÎNCEPUT DE VIAȚA

- Cap. I Ziua de naștere 436
- Cap. II Nepotul lui Janet... 44/
- Cap. III Aventura 455
- Cap. IV în Preston Street... 465 - Cap. V Stăpânul

473

- Cap. VI Întâlnirea 482
- Cap. VII Zidul... 490
- Cap. VIII Prietenia 497
- Cap. IX Sosirea 505
- Cap. X George și vicarul... 517
- Cap. XI începutul nopții... 526
- Cap. XII Sfârșitul nopții 538
- Cap. XIII Inima ei 547

Lector: ANTOANETA RALIAN Tehnoredactor: ELENA

BABY

Tiraj 30 130 ex. Bun de tipar 05.02.1977 Coli tipar
35.

Comanda nr. 60 575 Combinatul Poligrafic „Casa
Scânteii” București - Piața Scânteii nr. 1, Republica
Socialistă România

